SŁOWNIK GWAR POLSKICH

UŁOŻYŁ

JAN KARŁOWICZ.

TOM PIĄTY DO DRUKU PRZYGOTOWAŁ J. ŁOŚ.

R S Ś T

KRAKÓW.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
DRUKARNIA C. K. UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.
1907.

R.

R r r r b u c h ! = wykrzyknik: »Dopiro az tu rrr!! buch! zleciała do nigo trumna kuminem« Kozł. 359.

R a = »raz: pierwszy rá, drugi rá, co rá daléj; por. zará, terá« Pr. fil. V. 863. »Rā = raz« Zb. XV, 42. »Jesce rá przydę« Wisła VIII, 148.

R a, r a, r a = przyśpiew: »A ja z moją kądzieliną do ogrodu, ra ra ra, z kądzielą« Kuj. II, 41.

R a b a = »maciora, świnia prośna, lub po oproszeniu« Krasn. 307. »Raba, rába = maciora, karmiąca prosięta« Wisła III. 740. »Stárá raba = przywoływanie świń« Cen. 77.

R a b a c j a: »Rábácyjá = niespodziany napad na bezbronnych, bunt« Rozpr. XX, 433. »Rabacyjá = rzeź w r. 1846« ib. XXVI, 392. Toż Święt. 319. »Rábacyjá = bunt« Rozpr. XVII, 57.

R a b a n g = »duży hebel« Pr. fil. V, 975.

R a b a n i ć: »Rabanie = krzyczeć, wymyślać, gromić« Ram. 179.

R a b a r b a r u m: »Rabarber« Ram. 179. »Leberber = rumbarbarum« Pr. fil. V, 779.

R a b a r b e r p. R a b a r b a r u m.

R a b a r b e r o w y = »rabarbarowy« Ram. 179.

R a b c z a k = »dywanik tkany, wełniany« Ust. z Ukrainy.

R a b ę d y = »sznurki, którymi żagiel przywiązany jest do masztu« Wisła VI, 507.

R a b i a ć: »Pieniązki talary gdzieby mi się brały, zeby moje rącki na nie nie rabiały« Zb. XII, 123. Toż Zejsz. 53. Wisła VIII, 219. »Co to ciało rabiało, ze sie do nas dostało« Lub. II, 9.

R a b i á k = »surowy niepolewany wielki pękaty garnek« Spr. V, 408.

R a b i a s t y: »Rabiaste skrzydełka« (sowie skrzydła strzygi) Kłosy I, 285 (Wójcicki).

R a b i a t a = dziatwa, dzieci: »Inna rabiata« = inne dzieci Zb. VIII, 67. »Rabiata = mali robotnicy« Piątk. »Rabiata djabelska« = czarownice na Łysej górze Krak. III, 96.

R á b i e s t w o = »zdzierstwo« Święt. 713.

R á b i e ż = »1, rabunek, grabież 2, człowiek ściągający rękę po cudzą własność, zdzierca« Święt. 713. »Rábież = grabież« Rozpr. XVII, 92. »Rábiezy = rozbójnicy« Cer.

R a b i n p. K o g u t.

R a b i n o w a n o c = »białorus. rjabinowaja nocz = noc ciemna, burzliwa« Ust. z Białorusi.

R a b o w a ć = »walić, zawalać« Pr. fil. III, 497. Por. R a b u n e k.

R a b s l a p. R a p s l a.

Rabszyc = »złodziej leśny« Pr. fil. III, 497.

Rabula = »nazwa krowy rabej t. j. pstrej« Pr. fil. V, 863. Toż Wisła IX, 130.

Rabunek = zwyczaj w noc wigilijną porywania i chowania rzeczy sąsiadów (opis) Fed. 147. || »Rabunek = wybieranie z miejsc wyeksploatowanych drzewa, podtrzymującego sklepienia podziemne (u górników szląskich)« Tyg. il. 2, V, 70.

Rabunkość = »rabunek, grabież« Pr. fil. V, 863.

Rabusik = »rabuś, zbój« Zb. VII, 47.

Rabusznictwo = »rabusiostwo« Ram. 179.

Rabuszniczka = »zbójczyni« Ram. 179.

Rabuszniczy = »rabusiowski« Ram. 179.

Rabuśnik = »łupieżca, zbójca« Krak. IV, 319. Toż Pr. fil. IV, 868. Zb. VII, 12. »Rabusznik = rabuś« Ram. 179.

Raby = »szaro-pstry np. człowiek ospowaty a. piegowaty, pies z sierścią łaciastą« Czark. Toż Maz. V, 56. »Raby = dziobaty, ospowaty« Osip. »Raby = pstry, jarzębaty« Pr. fil. IV, 868. Toż ib. V, 863. »Raba« (krowa) Wisła IX, 130. »Mieli rabą kureckę« Pleszcz. 225.

Raby blp. = »szkielet« Mil. »Raby = kości« Chełch. I, 210.

Rachalski: »Zasneła była Panna Maryja na górze Rachalskiej« Zb. III, 59. »Na górze Rachelski« Rozpr. VIII, 221.

Rachany »a. rachuny = kartofle białe nierówne, mające wiele przyrostków« Pr. fil. IV, 240.

Rachel: »Królowa Rachel« Wisła VI, 570.

Rachele: »Pod niebiosy biją głosy, zbijają sie rachele(?)» Kozł. 175.

Rachelski p. Rachalski.

Rachfał = »Rafał« Parcz.

Rachman = »człowiek spokojny, cichy« Petr. Por. Rochmanić.

Rachmański: »Na rachmańską Wielkanoc zrobić = nigdy nie zrobić« Zb. I, 72. Por. »Rachmany i Rachmanskij Wełykdeń... albo Nawskij« Zb. III, 125. (Por. lit. Rokmanas K.). »Rachmańska Wielkanoc (u Huculów)« Kalendarz Jaworskiego. P. jeszcze Kłosy XVII, 206 i 223.

Rachować: »Rechôwac« Ram. 180. »Rechowáł« Derd. 103. »Rachówać« Cisz. 26. || »Rachować = myśleć, mniemać, sądzić« Rozpr. XXVI, 392.

Rachuny p. Rachany.

Rachwa = »korba od młynka do czyszczenia zboża« Pr. fil. V, 863.

Rachwije p. Rekwije

Raciak = »człowiek z krzywemi nogami, niezgrabny« Święt. 713.

Raciaty = »niezgrabny chód mający« Święt. 713.

Racica »a. recica = przetak, sieć do przesiewania piasku« Rozpr. XVII, 24.

Racie p. Rać.

Racięga = »niezgrabny, z krzywemi nogami (przezwisko)« Święt. 713.

Racja = »słuszność, prawo, powód« Roczn. 230. »Racyja« = słuszność Fed. 415. »Żeby mu dali racyją« = słuszność przyznali Kam. 13. || »Racyja« = wymówka: »Racyjami zbywają« Maz. III, 122. || »Racyja« = warunek: »Já wás pusce, ale przez takom racyjom, jak sie tu záden... nie pokáze« Zb. V, 245. || »Racyja« = historja, wypadek: »Opedziáł całą racyją« Zb. V, 207. Toż ib. VII, 29 i 75. || »Racyjá«

= sprzeczka? »Jesce się napiję (mówi żołnierz) z Kasiną matecką. Niechze sie matula i wody napije, niech sie nie zachodzi z zołmirzem w racyje« Maz. III, 234.

Racol = rak, przezwisko: »Idź-ze, idź, racolu, to dostanies« Ust. z Krakowskiego.

Racuch, Racuchy p. Hreczuszki, Raczek.

Raczarz: »Racarz = handlujący rakami (w Kaliskiem)« Prac.

Raczba = »1, zaproszenie 2, częstowanie« Pobł. 76. »Roczba = swatanie« Hilf. 178.

Racze żarenko »wpuszcza się w oko jako środek na zaprószenie oka« Zb. II, 140.

Raczej = »chętniej« Wrześ. 19. »Racéj, racy = raczej, prędzej, chętniej« Spr. V, 408. »Radszy« Cer. »Náracéj = najchętniej« Spr. V, 408. »Dziadek fciał wymarnić (t. j. wymordować) juhasów na spaniu, náracéj zadzióbać ik po jednemu« Ogończ. 7. »Najraczej« = najchętniej Huc 702.

Raczek = rak »Wodni rackowie« Wisła VI, 307. || »Na raczku = na czworaku, na rękach i na nogach« Pr. fil. V, 863. Toż Wrześ. 13. »Na raczkach« w temże znacz.: »Ledwie wsed na rackach« Udz. || »Reczki (raczki) blp. = ramiona oba około szpulki i żegardła, nabite haczykami (u kołowrotu)« Pobł. 79. W temże znacz. Nadm. 96. || »Raczki a. raczuszki = racuszki« Pr. fil. IV, 241. Toż Parcz. »Raczki, racuch, recuchy, racuszki, recuszki, raczuszki, reczuszki« Rozpr. XVII, 83.

Raczęta = dzieci raków: »Racęta« Wisła VII, 686.

Raczki p. Raczek.

Raczuszki p. Hreczuszki, Raczek.

Raczuś p. Rak.

Raczyca = »samica raka« Pr. fil. V, 863: »Racyca okociła sie« Wisła VII, 686.

Raczyć: »Rácyć = ugaszczać« Rozpr. IX, 151. Toż ib. VIII, 86. Cer. »Raczŷc = częstować« Ram. 179. »Raceł go = ugaszczał« Rozpr. VIII, 75. || »Raczŷc = prosić« Pobł. 76. Toż Ram. 179. »Tak sie wiele racyć nie dajcie« Wisła VII, 91. || »Raczyć« = pragnąć: »Nabrała kołaczów, ile jej dusza raczyła« Pozn. VI, 33. || »Mój Jasienek inszą woli; niech ją woli i ją raczy« Łys. 15. »Niechaj woli, niech sie raczy« Kuj. II, 34. Por. Roczyć.

Rać »raci = racice« Spr. V, 408. »Racie« w temże znacz. Święt. 713. Wrześ. 19. Cer. Krak. IV, 154. »Pięteczki... jako raci koński« Zb. IX, 233. »Raci« 2 pp. l. mn. Kiel. II, 106. Zb. IX, 240. »Grzebie nad nami raciami. Mucha« Cisz. 342. »Racie = wykrzywione nogi« Święt. 713. || »Narać«: »Słupy okienne a. udrzwi w chacie góralskiej wiążą czasem na rać« Spr. V, 408.

Rad: »Rád: ón téz rád, co babe wzion. Kuba rád duzo gádá« Spr. V, 408. »Redzi = radzi« Pr. fil. IV, 241. || »Rad« przy czasownikach: »Rad widzę = lubię, kocham« Spr. V, 408. Toż ib. IV, 311. Sab. 35. »Rada jadam« Lip. 72. »Radzi go mieli« Zb. V, 235. »Bardzo nie rada go widziała« Zb. VII, 72. »Jabŷm wás widzec chcała rada« Derd. 79. »Rada mnie masz« Zejsz. 153. »Koniki... radzyby skoczyli« Wisła VII, 92. || Przy czasownikach nieodmiennie: »Nie chcemŷ rad wŷbierac« Hilf. 121. »Oniby rád vszŷtko na mię zwalŷlŷ« Cen. 67. »Mŷ... rád... dodajemŷ« ib. 82. »Wôna bŷ gô rád kôpnã« Ram. 75 p. w. Kô-

pnąc. »Wy mie... rád nié mácie« Zb. IX, 228. || »Być rad« = być zadowolonym: »Jednemu trzeba być rad« Święt. 324. »Była na niego bardzo rada« ib. 363. »Był bardzo rád na nią« ib. 349. »Cyście nam tu radzi nie radzi« Rozpr. VIII, 224 a. »Rada była = zadowolona« Fed. 407. || Z opuszczeniem słowa: »Ale bym ja chłopca rada« Rcg. nº 395. »Ładnego bym rada« Zb. XV, 110. »Powinszujemy (ci), cobyś ty rada« Rog. nº 431. »Boby sama rada tego« ib. nº 459. »Rady my?« Święt. 592. »Dadzą mu... karabin, któremu w życiu nie radby« Oles. 74. || »A cobyście radzi?« = czego chcecie? Wędr. XXVI, 123. || »Rady«: »Spiewałekby rady« = radbym śpiewał Zejsz. 53. || »Najradszy«: »Mam ci jednę... która mi jest najradsa« = najmilsza Kiel. II, 159

Rada: »Reda« Kolb. słown. || Wyrażenia: »Nie dał redy = nie podołał« Pr. fil. IV, 868. »W radę sobie uderzyli = zastanowili się« Kuj. I, 127. »Nie mam do rady nic insego« = nie mogę poradzić Aten. 1877, II, 644. »Nié mám rady = nie mam sposobności« Zb. II, 236. »Ciężko rady dać« Rozpr. XVII, 36. »Kto ma ochotę i kto da radę zajść« = kto zdoła Pleszcz. 55. || »Rada« = ratusz: »Weźmy go sobie na radę« Rog. nº 136. »Zanieśmy to na radę« ib. nº 137. || »Rada?« »Oj łebska-i-ci to dziewczyna, ale jak to rada bywa, niekoniecznie dziś szczęśliwa« Wójc. II, 258. || Zdr. »Radeńka«: »Radeńki niema« Ust. z Litwy. »Radka«: »Dać radkę« = poradzić sobie, wydołać Kam. 36, 40, 69, 188.

Rada = przyśpiew: »Hoc, hoc, rada, rada« Maz. II, 111.

Radełko = mały płużek, mający z dwu stron odkładnie, służący do płużkowania kartofli, lub buraków« Ust. z Mławskiego. »Redełko« Wisła I, 319. Pr. fil. V, 865.

Radeńka p. Rada.

Radka p. Rada.

Radlaczka = radlenie: »Oj minie mnie redlacka, minie mnie oracka« Kiel. II, 60.

Radlenie: »Redlenie« Pozn. I, 100. Toż Pr. fil. IV, 804 p. w. Celina; ib. 868.

Radlica = »żelazna część radła, krusząca ziemię« Hempel. Toż J. Łoś.

Radlić: »Nie ten mój, co orze, ino ten, co radli« Kiel. II, 20. »Redlić« Kuj. II, 276. »Redlić = orać w poprzek pierwszą orkę« Pr. fil. IV, 868.

Radlonka: »Gdy radlą, to zaraz te pyrki za tą radlonką kładą w ziemię, a rataj, jadąc, pługiem one przykryje« Pozn. I, 103. »Radlonki na 18 cali szerokie« ib. II, 337. »Radlonki = uredlone na polu miejsca« ib. VI, 297. »Redlanka« Pr. fil. IV, 868. || »Redlonko«: »Redlonka, czyli długie a wązkie pasemka chmur« Fed. 287.

Radło = »socha o jednym sośniku« Pr. fil. IV, 868. »Radło, narzędzie do darcia ziemi. Jego części: grządziel a. grądziel t. j. dyszel, kończący się ostrym 'sękiem', który drze ziemię; żeby lepiej orać, przytwierdza się doń żelazna 'radlica'. W górę sęka idzie wprawiony kij, zwany 'nogą', a u jej wierzchu wbity pionowo do niej kołek, zwany 'rączka'« J. Łoś. W temże znacz. »Radło« Rozpr. XI, 188. »Redło« Kuj. I, 88; ib. II, 276; ib. 282. Kozł. 59. Wisła I, 319.

Radni: »Najbarżyj se radniego statkuje, i-że szumnie tańcuje« Aten. 1877. II, 655.

Radno = »płachta« Pr. fil. V, 863. »Radno = płótno, utkane w rzędy z najgorszych włókien« O. p. w. Osmyczyny. Por. Kłosy II. 398.

Radny = »wójt« Rad. I, 70 (z pocz. XIX w.). »Oddał-że mnie (do wojska) gminny wójt i do tego radny był« Lub. I. 302. »Radny« = członek rady gminnej Święt. 125. || »Radny = silny na swój wiek« Mil.

Rado = chętnie: »Samaś tego chciała, gdy rado witała« (kawalera) Wójc. I. 172. »Rado = często: rado bywa, że deszcz w same święta pada« Kuj. II, 276. »Z miłowania nie rado co bywa» Rog. nº 32.

Radom: »To mie juz zawiezo do Radomia« Wisła VI, 305.

Radosne = powitanie wracających do domu sitarzy w Biłgorajskiem Lub. I, 97.

Radosno = wesoło, radośnie: »Bieży radosno do tego pana« Kam. 165.

Radoszka »w bajce 'o kokoszce radoszce'« Pr. fil. V, 863.

Radośnik = »chrzciny« (Szląsk) Tyg. il. 1870. II, 70. Toż Zb. II, 10. Pr. fil. V, 863. »Radośniki = chrzciny« Pr. fil. V, 156; ib. 863. Spr. V. 408. Wrześ. 19 Cer. Spr. IV, 349. »Radośniki = dzień, w którym dziecię przyszło na świat« Spr. IV, 359.

Radowanie: »Szedłem, abym ptaków słyszał ranne radowanie« Rog. nº 194.

Radszy p. Raczej.

Rady = przyśpiew: »Rady, ridy, ridy, hop, hop« Łęcz. 120.

Radykać = »szybko iść« O. Toż Goszcz. 133. »Radykać się = przemykać się« ib. 275.

Radzać = rodzić: »Kalinka stojała, drobne jagódki radzała« Kolb. 217. Toż ib. 223. Rad. II, 57. Lub. I. 292. »Jabłoneczka... jabka radzała« Pozn. IV, 145. »Którędy ja chadzał, majeron sie radzał« Wisła VIII, 223.

Radzić: »Redzić« Pr. fil. IV, 868; ib. V, 865. Jastrz. od Grojca. Lis. »Redzą ludzie« Was. 167. || »Radzić = mówić« Pr. fil V. 863. Wrześ. 19. Spr. V, 408. || »Radzić = mieć moc podnieść« Chełch. II, 151. »Bede chcioł kozdygo zboza tyla, co ja radze« ib. 115. »Dam ci... zboza, co radzis« ib. 117. »Radzić = podołać, dźwigać« Mil. || »Wojciech... nie miał czem co radzić« = był ubogi Bal. 141.

Radziwiłka = »kurtka myśliwska krótka, opięta: Miał na sobie radziwiłkę brunatną, spiętą na piersiach srebrnemi haftkami« Zacharjasiewicz.

Radzki = »sołtys« Pleszcz. 42. »Pryszow radzki« (rus.) Wójc. II, 344.

Raf p. Rafa.

Rafa = »żelazna obręcz na kole u wozu« Spr. IV. 333. Toż Krak. I, 176. Zb. X. 207. Święt. W temże znacz. Cisz. 17: ib. 288. »Raf« Wrześ. 19. || »Rafa« = sztaba żelazna w drzwiach stajni Święt. 39 || »Raf = przyrząd do zdzierania główek ze lnu« Spr. IV. 349. »Rafy« w temże znacz. Cer. Wrześ. 19. Spr. V, 408. || »Rafa = siatka druciana u młynka« Święt. 17. || »Rafa = głaz podwodny« Wisła VI. 507.

Rafać = »obrywać nasienie lnu« Spr. IV. 349. Toż ib. V, 408. Cer. Wrześ. 19. || »Rafać = rwać, obrywać« Spr. V. 408. Toż Listy filologické a paedag. XII,

470. »Rafnąć, skrobnąć, drapnąć« Wrześ. rękop.

afika = »wskazówka na zegarze« Pr. fil. IV, 286.

afka = »rzeszoto duże druciane do oczyszczenia zboża« Spr. IV, 369. || »Rafka = przyrząd w młynie« Krak. I, 143. || »Rafka = 1, część pierwsza nogi nad rapciami u dzika, myśl. 2, rodzaj sieci, to samo co drabka na Kujawach« Pr. fil. V, 863.

afkować = »przez rafkę (rzeszoto) przepuszczać« Spr. IV, 369.

afla = »żelazny lub drewniany grzebień do obrywania główek lnu« Wisła III, 747. || »Rafla = sieć do żaków podobna, okrągła, z sercami po obudwu stronach« Prac. »Kłomla = sieć ręczna, gdzieindziej zwana raflą, do połowu po brzegach niewielkich ryb i raków« Osip.

afnąć p. Rafać.

afy p. Rafa.

aga »a. rága = odnoga rózgi weselnej: nie bede piérséj ragi już wiła« Pr. fil. IV, 241. Toż Rozpr. XVII, 83. || »Raga = szkapa« Ram. 179. Toż Pobł. 76.

agucie = »sanie niepodkute do zwożenia drew« Ust. z Litwy. Toż Tyg. il. X, 462.

ahatłakum = »rodzaj galarety z jabłek i cukru« Roczn. 230.

ahulka = »rodzaj puszczanki, zakończonej ostrzem, na której jest nasadzona rybka mniejsza np. płotka na przynętę: złapał szczupaka na rahulkę« Ust. z Litwy. || »Rahulka = roślina Ostróżka zbożowa« O.

ahytle = »race« Rozpr. X, 298.

aiczek: »Rajicek w wykrzykniku: o, rajicku!« Rozpr. XXVI, 61.

433. »Raić = stręczyć« Pr. fil. III, 311. Toż Fed. 407. Mil. Rozpr. IX, 213. »Raić = swatać, kojarzyć, stręczyć« Pr. fil. V, 868. Rozpr. VIII, 176. »Sto zon rają« Maz. III, 278. Toż Kozł. 41. »Jedziem... pannie kawalera raić« Wisła V, 565. »Rajkowie o dziewczynie raili« Łys. 3. »Rają mi ją dobrzy ludzie« Sand. 50. etc. »Wróżbit rail« Kam. 108. »Rajono mnie za rolnika« Kuj. II, 30. »Kasieńkę mi rają« Zb. II, 39. »Sama mi sie rais« Zb. IV, 168. »Raili sobie o jedny kochance, chtóry chtórą pojąć mioł« Pozn. IV, 205. »Raić się = swatać się« Wisła I, 154.

Raidła = raj? »Wleź-ze duso na me skrzydła, zaniosę cię pod raidła« Kiel. I, 64. »Uchyć-ze sie mego skrzydła, zaniese cie pod raidła« Zb. IV, 91.

Rainy = »swaty, zmówiny« Kuj. II, 276. Toż Pr. fil. V, 864. »Rainy = oświadczyny« Pozn. III, 84.

Raj »a. rajek, rajko = swat weselny« Pr. fil. IV, 868. »Rajek« w temże znacz. Pleszcz. 50. Pr. fil. IV, 241. Wisła III, 83; ib. IV, 799. »Rajko« Maz. III, 112.

Raj = »długi drąg, służący do rozpostarcia żagla« Petr. »Raja« w temże znacz. Ram. 179. Pobł. 76. || »Rája = błoto, topielisko« Hilf. 178.

Raja p. Raj.

Rajbetka »a. zaciera, zacierka = paćka, paca (u murarzy)« Krak. IV, 327 p. w. Zaciera. »Hebel i rajbetka = tarki do gładzenia wapna (tynku) przy murowaniu« Ust. z Jaworza.

Rajboki = »kluski kartoflane«

Rajca = »radca, doradca« Święt. Toż Hemp. Spr. V, 408. »Rajca = pośrednik przy sprzedaży i kupnie« Pr. fil. IV, 241. »Rajca = swat« Wisła V, 741. Toż Mil.

Rajcować = »dużo gadać« Pr. fil. IV, 241. Toż ib. III, 497. Beld. 80. Kiel. II, 190. Udz. Zb. I, 50. Spr. IV, 338. »Wrona rajcowała do swych dzieci« Zb. VII, 114. »Rajcować« = prosić o radę: »Możeby się znalazła baba, coby poradziła na biedę. Rajcuj, któż ci broni, ale ja tam nie wierzę w babskie rady« Dygasiński.

Rajek p. Raj.

Rajelupa = »swacha« Lub. I, 156.

Rajenie = »swatanie« Zb. IV, 250.

Rajent p. Rejent.

Rajfa = »obręcz na kole« Ust. z Krakowskiego. Toż Zb. IV, 190 i 191. Por. Rychwa.

Rajfurka = »stręczycielka« Osip. »Rajfurka = bajczarka« Udz. »Rajfurka a. Jarfurka« Pr. fil. IV, 202.

Rajfurzyć = stręczyć Kaspr. 101.

Rajgod = turkot: »Daje się słyszéć rajgod wozu« Wisła VII, 725.

Rajkawka = »grzechotka« Pr. fil. IV, 241.

Rajki = »gatunek jabłek« Roczn. 230.

Rajko p. Raj.

Rajmówka = »zuzel« Pr. fil. III, 497. »Rajmówki (Räumung?) = pozostałości części rudy po wytopieniu cynku« Kiel. I, 20.

Rajnik = »swat« Pr. fil. V, 864.

Rajnisia = »ktoś nieroztropny« Udz.

Rajntuch p. Rańtuch.

Rajno = »raźno« Pozn. V, 37.

Rajsa: »na rajsę iść = na wędrówkę (o rzemieślnikach)« Parcz. »Na rajze« Rozpr. IX, 347.

Rajscaki = »rajskie jabłka« Zb. XIV, 28.

Rajsować = »wędrować« Parcz.

Rajsy = »relsy, szyny« Pr. fil. III, 497.

Rajsztok = »droga, chodnik w górach« Pr. fil. V, 864.

Rajsztulować (rajtszulować?) = biegać: »Cielęta... rajsztulowały« Bar. 164.

Rajtak = »przetak« Rozpr. XVII, 83. W temże znacz.: »Rajták« Pr. fil. IV, 241. Kud. »Rajtok« Udz. || »Rajtok = wiaderko mające około 2 garncy na mleko u górali« Enc. R. II, 820. Toż Wrześ. 19. Spr. V, 408. || »Rajtoki = zmówiny (żartobliwie): idzie na rajtok« Wisła VIII, 278.

Rajtarada p. Rajterada.

Rajtarak: »Przyjechali rajtaracy z wielkiemi skrzyniami« Pauli 110.

Rajtarka = »droga, chodnik w górach« Pr. fil. V, 864.

Rajterada = »jazda« Udz »Rajtarada«: »Moje bydlątko na ziemie pád(ł), bo mu ucyniuł z rájtárady dziád« Zb. XIV, 46.

Rajtok p. Rajtak.

Rajtrak = »marynarka« Pr. fil. V, 864. »Rajtrok = kapota« ib. III, 307. »Rejtrak = marynarka« Pr. fil. V, 865.

Rajtrok p. Rajtrak.

Rajtuch p. Rańtuch.

Rajtum = przyśpiewek: »Chwała Bogu rajtum« Maz. II, 83.

Rajtuzy = »spodnie« Pr. fil. IV, 868. Toż Roczn. 237.

Rajty = »swaty« Wisła I, 154.

Rajwach = »huk, zgiełk« Udz. W temże znacz. Rad. II, 142. Święt. »Rejwach« Sand. 264. Ust. z Litwy. Fed. 407. »Rajwach, rajwak a. rajwas« Rozpr. X, 299. »Rajwak« Spr. V, 408.

Rajwak p. Rajwach.

Rajwas p. Rajwak.

Rajza p. Rajsa.

Rak: »Rek« Pr. fil. IV, 242. Osip.

Ram. 180. 1 pp. l. mn. »Rakowie« Rog. n⁰ 141. Wójc. I, 77; ib. II, 329. || »Rak = 1, grajcarek do wykręcania naboi na końcu stempla do strzelby 2, w staroświeckim wozie pomiędzy dwoma 'wojnickami' na osi przymocowany kawał drewna na zakładanie orczyka« Spr. V, 408. || »Rak = na wiatraku drewniana miara do regulowania odstępów między palcami młyńskiego koła« ib. IV, 369. || »Raki = podkówki, żelazka pod obuwie do chodzenia po drzewach przy spławie« Prac. || »Raki' = wyszywanie z włóczki na przodzie spodni« Rozpr. X, 299. || »Rak = przezywanie dziecka« Wisła V, 646. Toż Udz. Krak. IV, 319. »Raku pieczony = połajanka« Pozn. I, 50. »O wy, raki pieczone (na leniwe konie)« ib. III, 120. || »Rakiem chodzić = na czworakach chodzić« Osip. || »Iść na raki = nie być dopuszczonym do egzaminu i z tego powodu próżnować«. || »Białe raki = jajka« Ust. z Przasnyskiego i Rawskiego. Gaz. Polska 1877 n⁰ 6. Kal. I, 263. || »Biały rak«: »Za Moskalem jeszcze na północek jest król, co go 'białym Rakiem' zowią« Krak. III, 37. || Zdr. »Morscy raczkowie« Rud. 158. »Reczk« Ram. 179. || »Recki białe abo owoce kokosze« = jaja (z XVII w.) Wisła VII, 403. || »Racuś = mały rak« Rozpr. VIII, 210. Toż Zb. XIV, 112. || »Racuś = małe dziecko« Rozpr. VIII, 232; ib. XX, 433. P. Pieczony Rak, Raczek.

Rakarczyk p. Rakarz.

Rakarka: »Szynkarka rakarka« Lub. II, 50. »Kucharki rakarki« Kuj. I, 290. »Karcmarka rakarka« Kiel. II, 82. »Pierwsze było me kochanie w tobie rakarce« ib. I, 137.

Rakarować »a. raksować = brudną i ciężką zajmować się robotą« Krasn. 307.

Rakarski w przekleństwach: »Rakarskie nasienie« Kuj. I, 52. Spr. V, 141. »Rakarskie plemię« Maz. II, 246.

Rakarz = »oprawca« Bib. Warsz. LXXX, 630 (Krak.). Toż Kuj. II, 276. W temże znacz. Zb. II, 100. Wisła VI, 912. Spr. V, 120. || »Rakarz« = kat Kolb. 74, 82, 84. || »Rakarz = wyzwisko« Mil. W temże znacz. Pozn. IV, 95; ib. I, 50. || Zdr. »Rakarczyk« = kat Kolb. 76, 80. Kozł. 47. Kon. 122.

Rakować = »wywozić a. wynosić nieczystości, śmieci« Zb. II, 10.

Rakowe = barwa rakowa: »Jaja malowane na rakowe« Krak. I, 282.

Raksować p. Rakarować.

Ram p. Rama.

Rama: »Rám« r. m. Rozpr. XII, 47. »Ruma« Święt.

Ramatać się = »łoskot robić« Udz.

Ramcować: »Remcować = kołatać gwałtownie do drzwi« Pobł. 79. Toż Ram. 180.

Ramda: »Remda = człowiek tęgi, klocek (niem. Ramme)« Ram. 180. »Remda = kobieta wysoka, tęga a niezgrabna« Pobł. 79.

Rámdada = przyśpiew Święt. 172.

Ramiączko p. Ramię.

Ramienie p. Ramię.

Ramię: »Remię« Spr. V, 141. »Remie« Osip. »Rêmio« Hilf. 178. »Renie« Pr. fil. V, 865. »Na ramienie wziąść« Rog. n⁰ 7. »Załóż na to prawe ramiono« ib. n⁰ 375. »Ramiono« Pr. fil. V. 864. »Weź co na swój râmiej« Rozpr. VIII, 128. »Na ramieniach« Ust. z Jaworza. || »Ramiona = części krosien, na wierzchu staciw przy-

mocowane, także nazwa ciesielska przekątnych podpór pod podciągami przy stojakach« Pr. fil. IV, 868. || »Ramionecka« Zb. IV, 215. »Karabinek na raminek« Kiel. I, 109. »Ramiącko« Sand. 145. Krak. III, 32. || »Ramiączko« = część żywotka, gorsetu, spoczywająca na ramionach Aten. 1877, II, 111. Toż Rozpr. XII, 100. Święt. 48. Enc. XVI, 500. || Por. jeszcze: »Trzecie siedzi na kamiuscku, trzyma skrzypki na ramiusiucku« (!) Kozł. 162.

Raminek p. Ramię.

Ramiono p. Ramię.

Ramot = »huk, łoskot« Udz.

Ramota = »przyczyna, powód« Rozpr. XVII, 92. »Ramota = przyczyna, powód, wyjaśnienie« Święt. 714. »Zdali ramotę, ze ozkaz wypełnili« ib. 347. »Baba wydała ramotę, jako strzygoń jádá zácierkę na wiecór« ib. 499. »Nie dała ramoty, po co przysła« ib. 519. »Nie wie zadnej ramoty (od czarów)« Kam. 154. »Ramota« = plotka: »Ludzie zobaczą, i gotowe ramoty« Sewer.

Ramszyna = »rodzaj krzewu leśnego« Zb. VI, 310. Toż ib. 204.

Ramta = przyśpiew: »Ram tam da ra« Maz. II, 84. »Ram ta dana« Lub. I, 272. »Ramtata« Zb. XII, 182. »Ramta tamta, ramta, ta« Nadm. 158. »Rąmty dana« Święt. 183.

Ramtoche: »Czarownica szeptała: Ramtoche, gamtoche, biere mléka jéno troche« Zb. IX, 70.

Ramza = »komar (niem. bremse)« Rozpr. XVII, 83. Toż Pr. fil. IV, 241. W temże znacz.: »Ramzy a. Ramzie« Fed. 407.

Rana = »wrzód« Roczn. 230.

Rane = »jutrznia, poranne nabożeństwo, u Kaszubów 'rene': szedł na rene, béł na renym« Pobł. 156.

Ranga = spis: »Porucznik (zabitego żołnierza) z rangi wymaże« Oles. 75.

Ranice = »u wiatraka 4 promiona drewniane, podtrzymujące na wale koło« Spr. IV, 369.

Ranie = rano: »Do białego rania« Wrześ. T. 30. »Do rania« Zb. VII, 6; ib. 70: ib. V, 222 i 224. Zejsz. 111. Rozpr. X, 246. Zb. XII, 217. Lub. I, 303. Wisła VII, 159. »Od rania« Zejsz. 111. Zb. XII, 217. Lub. I, 223. Pr. fil. V, 864. »Z rania« Ust. z Litwy. Oles. 419. Lub. II, 214; ib. 242. Pr. fil. V, 864. Wisła VII, 690. »Z rania do wieczora« Lub. I, 277. »Nad raniem« Zb. V, 244. »Nad ranią m« ib VII, 76. »Pu raniowi« Rozpr. III, 356. »Pod samo ranie« = aż do rana Zb. X, 275.

Raniec = »z rosyjs. tornister« Wal. 72.

Ranik: »Na ranę przykładają listki raniku« Święt. 623.

Raniuchno = bardzo rano Kuj. I, 306. »Raniućko« Święt. 210. Wisła VI, 145. »Raniusienko« Rog. n° 500. »Raniusinko« ib. n° 260. »Raniuśko« ib. n° 182 i 187. Udz. »Ranusieńko« Wójc. I, 268. »Ranuśko« Arch. VIII, 474.

Ranko = »rankiem, bardzo rano« Kuj. II, 276.

Rankor: »Ankor = żal, smutek« Udz. »Ankórka = zawziętość. 'Mieć na kogo ankórkę' = szukać okazji do uderzenia na niego. Na Kociewiu mówią 'inkórka'« Wisła III, 743. Pr. fil. V, 692. »Mam ankurkę do niego« Kaspr. 10. »Lankor = żal, zmartwienie« Wrześ. 12. »Lankur« Spr. IV, 25 i 357. »Jankor zamiast 'rankor' = gniew, złość. Od samego jankoru Targałeś czapczysko'« Rog. n° 112. »Lipeńki (= usta) im dygotały z wielkiego jankoru (z pasji,

z wielkiej złości)« Kam. 122. »(Wypić) 'na jankor po kwaterce' = dla lepszego ducha, rezonu« ib. 188. »Jankor, Rankor = zawziętość na kogo, oburzenie, mściwość (mianowicie u Górali)« Krak. IV, 308. »Jankor = smutek, żal zmartwienie« Rozpr. X, 283. »Jankor = zmartwienie« Spr. V, 362. »Nasa pani z jankoru płace« Pr. fil. III, 305. »Jankór = 1, zapał, ochota 2, złość, gniew. 'Do jankóru przychodzi'« ib. IV, 202. »Hankur, Jankur = frasunek, smutek, zmartwienie, zgryzota. 'Hankur zabrać' = popaść w melancholję, zachorować ze zmartwienia« Święt. 696. »Jankur, Jankurność, Ankur = usposobienie skwapliwe, krewkość, ochota, junakierja. 'Jantek ma jankur do zeniacki'. 'Janek idzie z wielkim ankurem do bitwy'« Sand. 262. »Hankurt = duma, pycha, hardość« Pr. fil. V, 745. »Jánkur« Ust. z Rawskiego.

Rankorliwy: »Hankurliwy = melancholiczny, skłonny do zmartwienia« Święt. 696. »Ankurliwy = popędliwy« Pr. fil. IV, 181.

Rankorny: »Jankórny = mściwy« Krak. IV, 308 p. w. Jankor. »Janek to jankurny chłop, idzie z wielkim ankurem do bitwy« Sand. 262 p. w. Jankur. »Ankorny = smutny« Udz. »Lankorny = smutny« Spr. IV, 357. »Hankurny = ambitny« Pr. fil. V, 745.

Ranne gimnazjum = »realne gimnazjum« Parcz.

Ranniejszy = »poranny« Ust. z Litwy. Toż Zb. I, 75. Spr. V, 120. Pr. fil. IV, 868. »Rańszy« Rad. I, 62. Pr. fil IV, 241. Kuj. II, 276. »Rańsy« Rozpr. VIII, 212; ib. X, 245; ib. XXVI, 392. »Rejsy« ib. VIII, 73. »Najrańszy« = najwcześniejszy Gliń. III, 106. Juc. 71.

Ranno = »rano« Zb. I, 6. Rozpr. IX, 133.

Ranny kamień = »cuprum aluminatum« Wisła III, 90.

Rano: »Ku ranowi« Cisz. 174. »Każde rano upadam na kolano« Rog. n⁰ 501. »Powi dobre rano« = dzień dobry Listy filol. a paedagogické XII, 471. »Rano, rychło, kiedy wstaję« Rog. n⁰ 407. »Najraniej (= najwcześniej) u nas się zjawia« Juc. 72. »Reno mówią niektórzy zam. rano« Kuj. II, 282. »Reno« Pr. fil. V, 865. Ram. 180. »Reno = rano, wcześnie: jeszcze reno na kiermasz = jeszcze zawcześnie« Osip »Od rѐnia = od rana« Pr. fil. V, 865.

Ranusieńko, Ranuśko p. Raniuchno.

Ranusiu (?) = »sikora, ptak« Zb. VIII, 253.

Rany zam. ranny, rym z 'kochany' Wójc. II, 178 i 179.

Rański: »Rańskie jabłka = rajskie jabłka« Pr. fil. V, 864.

Rańszy p. Ranniejszy.

Rańtuch = »szal biały płócienny« Krak. I, 110. »Rańtuch = ręcznik weselny« Kozł. 212. »Rańtuch biały z płótna, z dymy w deseń lub perkalu, pod Chrzanowem płóciennica« Krak. I, 131. »Rańtuch = szal z płótna cienkiego a. rąbku« Kiel. I, 38. »Rańtuch czyli zawicie« Rad. I, 225. »Noszą mężatki biały perkalowy długi, bo aż siedmiołokciowy rantuch, na półtora łokcia szerokości, którym okręcają się po głowie i szyi« Chełm. I, 51. »Rańtuch a. zawój = płat długi na 5 łokci, noszony przez kobiety zamężne« Maz. III, 186. »Rańtuch = prześcieradło białe haftowane, noszone dawniej przez góralki zamiast chustki na

ramionach (wychodzi z użycia)« Spr. V, 409. W temże znacz.: »Rańtuch« Kłosy XIII, 71. Wójc. II, 203. Oles. 108. Wisła VI, 850; ib. VII, 238; ib. 295. Udz. Rozpr. XXVI, 392. Pauli 213. Zb. II, 212. »Rańtuk« Rozpr. X, 263. »Rantuch« Chełm. I, 51. Roczn. 230. »Rajntuch« Rud. 22. »Rańjtuch« (?) Spr. IV, 349. »Rajtuch« Święt. 49. Pr. fil. IV, 241: ib. V, 864. || »Rańtuch = rodzaj sieci na drobne ptastwo« Ust. z Galicji. || »Zdr. »Rańtuszek« Krak. II, 118. Wisła VII, 238 i 295.

R a p = »1, koń kary 2, gatunek śledzia« Ram. 179. »Rap = śledź wielki« Pobł. 76.

R a p a = »bystre miejsce w rzece (Niemnie lub Wilji)« Wisła IX, 94. Toż ib. II. 254. »Rapa = 1, noga kury 2, koń ciemnej maści, kary, z niem. rappe 3. człowiek niezgrabny 4, Rapy = kartofle z naroślami« Pr. fil. V, 864. || »Rapa« p. B i e l u g a.

R a p c i e p. R a p e ć.

R a p e ć = »ręka« Udz. »Rapcie = kopyta krowie lub cielęce« Pr. fil. V, 864. »Rabcie = łapy« Cisz. 174. »Bywał ktosi u mnie... w cielęcej postaci, ni rapciuch, ni raci« (rapciuch zam. rapciów Karł.) || »Rapcie = sakwa do obroku« Pr. fil. IV, 241. Toż Kud. Rozpr. XVII, 83.

R a p e t k i = »kopytka krowie, cielęce« Pr. fil. V, 864.

R a p o w y: »Rapôwy = dotyczący rapa« Ram. 179.

R a p s l a »a. rabsla = deszczułka do ruszania nogą w ladzie do sieczki« Krak. I, 164.

R a p t a w i e c p. R a p t a w y.

R a p t a w y »a. raptawiec = ospowaty, także wyzwisko: ty psie raptawy« Spr. V, 409. »Raptawy = chropowaty« Cer. »Żaby raptawe« Wisła VIII, 360.

R a p t e c k i = »prędziutko: robi raptecki« Udz.

R a p t e m = »prędko« Udz.

R a p t u s = »człowiek porywczy« Święt. Czark. Udz. || »Raptus = próżniak (żartobl.)« Mil. || »Raptus = napad, szus: napadł a. nadszedł na niego jakiś raptus« Ust. z Litwy.

R a p u c h a = »ropucha« Zb. I, 11. Toż Kuj. II, 285. »Parszywa żaba, czy rapucha« Kuj. I, 121.

R a p y p. Ł a c i a k i.

R a r a: »Kukaweczka kuka, skowroneczek rara« Wisła VI, 693. »Rarara, hohoho« = okrzyk obrzędowy przy chrzcinach Hilf. 56. »Na skrzypeczkach ra, ra, ra« Nadm. 90.

R a r o t y = »roraty« Zb. VIII, 253.

R a r o ż n i k = »polujący z rarogami, myśl.« Pr. fil. V, 864.

R a r ó g: »Patrzy jak raróg = patrzy, jak głupiec« (objaśn.) Pr. fil. V, 864.

R a r y t a s = »coś specjalnego« Udz. Kuj. II, 279. »Larytas = coś osobliwszego« Rozpr. X, 287. Toż Wisła I, 189. Wrześ. 12.

R a r y t n y = »szczególny« Udz.

R a s a p. A r a s.

R a s c k a = »szaflik bez uszów na pomyje« Czark. Toż Maz. V, 48.

R a s k a = »spodnica z kieszeniami« Aten. 1877, II, 110. || »Raska« = raszka (ptak)? Karł. »Na Hanusi zielona zapaska, wy myśleli, że na stawie raska« Wójc. I, 239. Toż Pauli 149. Por. R a s z k a.

R a s t = »wypoczynek« Pr. fil. V, 156.

R a s z a p. A r a s.

R a s z k a: »Czeszą len na raszkach i szczotkach o żelaznych zębach« Pozn. I, 108. || »Raszka = rudzik, Dondalus rubecula, ptak« Wrześ. 19. Por. R a s k a.

R a s z t a b i g a: »U ślachcianki krzywe nogi, kieby rasztabigi (socha)« Lub. II, 30. »Rasztabigi = ręce

o długich palcach, długie palce (rzadziej)« Kolb. rękop. »Raśtabiga = krowa, człowiek niezgrabny« Udz.

Raszyn: »Rasin; z Raszynio = z Raszyna« Lis.

Raść = »sasanka gajowa, Anemone nemorosa, rośl.« Zb. VI, 223.

Rata = »podatek« Pr. fil. V, 156, || »Rata« = odstęp czasu: »Robić co na raty = robić w pewnych przedziałach czasu i w pewnej liczbie« Maz. V, 46.

Rata = niestety, dla Boga! Zb. IV, 102. Kozł. 191. Rad. II, 234 (r. 1705). »Raty = wykrzyknik, wyrażający przestrach lub podziw« Rozpr. X, 299. Toż Wrześ. 19. »Na raty = na gwałt« Wisła VI, 144. Spr. V, 409. »Co raty! = aż strach!« Wrześ. 19. Toż Wrześ. T. 22. »Reta« Wisła VII, 524. Tyg. il. X, 456. O. Krak. I, 368 (w. XVII). Kon. 73 (w. XVII). Derd. 47. Zb. VIII, 64. »Rety« Kam. 210. Kuj. II, 40. Kozł. 344. Pauli 122. Aten. 1879, I, 503. Krak. IV, 319. Zb. VII, 28. Sien. 266. Maz. III, 257. Rozpr. III, 375. Fed. 132. Wisła III, 562; ib. VII, 524; ib. VIII, 237. Spr. IV, 359. Rozpr. XXVI, 392. Spr. V, 120. »Retu«: »O la Boga, retu ma!« Kuj. II, 44. »Retecki« Spr. V, 117. Mil. »O retka« Nadm. 160. »Retyści« Zb. I, 50. »Wilk rety krzyczy« Zb. IX, 230. »Psieląk sie na rety« Zb. VII, 59. »Puść mnie do siebie, Bo mi tu na świecie rety zyć bez ciebie« Del. 42. »Rety = bieda« ib. 142. || »Rata« = przyśpiew: »Rata dada romta dana« Pozn. IV, 201.

Rataj = »parobek do orania« Pozn. I, 99. »Rataj a. wolarz« ib. 105; ib. V, 138. »Rataj = oracz wołami; oracz końmi zowie się oraczem« Zb. I, 31. »Rataj = wolarz, służący do wołów« ib. II, 252. W temże znacz.: Pozn. II, 103. Zb. VIII, 111. Spr. V, 120. »Od oracza do rataja« Pozn. III, 42. »Rato°j« Rozpr. IX, 118. »Rataj = oracz« Pr. fil. IV, 868. Czark. Osip. || »Rataje = buty chłopskie« Pozn. VI, 177.

Ratajka = »żona rataja« Pozn. VI, 162. Toż ib. 231. || »Ratajka = zaprząg wołów» (por. fornalka = zaprząg koni) Pozn. I, 299. Zb. I, 22; ib. 31.

Ratatajka = »polewka na wodzie gorącej z mąki kwirlowanej« Pozn. I, 80. Toż ib. V, 112. Zb. I, 22.

Ratki = »małe raciczki z tyłu racic krowich lub owczych« Spr. V, 408 p. w. Rać. Toż Wrześ. 19.

Ratownik: »Towarzystwo ratunkowe utrzymuje 4 posterunki z ratownikiem« Kurjer Warsz. 29, 6, 1897.

Ratułów: »Kiedy se zaśpiewa na wirch Buturowa (?), Usłyszy mię suchaj (chłopiec) aż do Ratułowa« (tak zapewne, ale nie Batułowa K.) Zejsz. 70.

Ratusz: »Ratuz« List Bystronia. »Rotuz« Cinc. 30. »Rátuz« Rozpr. XII, 29. »Na ratusie« Kolb. 151; ib. 164. Krak. II, 237.

Raty p. Rata.

Rawicz p. Drewicz.

Raz: 1 pp. l. p. »Rā« Zb. XV, 42. || 2 pp. l. p. »Raza = ani razu, nigdy« Pozn. IV, 331. »Ty raza tego nie zrobisz« ib. VI, 233. »Razu« = raz Kam. 91. »Kto się w kim razu zakocha« Maz. V, 292. »Razu« = ani razu Krak. I, 236. Derd. 33; ib. 62. Derd. J. 19; ib. 35. Wisła VII, 136. Łęcz. 65. »Więc ju nie masz razu (= wcale) sani« Derd. 100. »Nie zobacys i razu« Kiel. I, 88. Toż ib. 101. »Nie wychodź od jednego razu« = odrazu Fed. 60.

|| 4 pp. l. p. »Raz = kiedyś« Wisła III, 89. »Raz = zrazu, z początku« Mil. »Raz (z niem. einmal) np. w gniewie: no, chcesz raz powiedzieć? = odezwiesz-że się ty nareszcie? to już raz nie idzie = to wcale nie uchodzi« Zb. I, 28. »On musi teraz iść do konia ráz zobaczyć, co ten koń robi« Pozn. VI, 5. »Nie je ráz tacim jak tŷ« Der. J. 21. »Raz« w znaczeniu niejasnem: »Ta miłość, która była, z obiema się nam raz rozłączyła« (= naraz?) Rog. nº 201. »A dyj se dziewcyno, ty moja miła ráz (= niegdyś?), chodziłem do ciebie, ale nie będem juz« Wisła VIII, 217. »Ach ty moje raz śliczne serduszko, przemów« Rog. nº 296. »Jeszcze raz« = dwakroć: »Jescyk ráz większy« Pozn. VI, 173. »Raz nie raz« = często: »Przypilnowáł já ráz nie ráz owiecki jego« Zb. X, 172. »Ráz kiela cás = od czasu do czasu« Sab. 135. || 4 pp. l. p. z przyimkiem: »Zabieł na jeden ráz« = odrazu Cisz. 258. »Patrzę na jeden ráz, a ón sobie leży« Pozn. VI, 59. »O jeden raz śni mu sie« Cisz. 47. »Po drugi raz« = powtórnie Zb. XV, 11. »Wesele w raz, a bieda w jedno« Nadm. 150. »Jesce z roz« = choć raz Wisła VIII, 148. »Za każdy raz« = za każdym razem Bal. 13. || 6 pp. l. p. »Razem« = raptem Gliń. II, 359. Bib. Warsz. 1873, II, 359 (Horain). »Razem = wkrótce« Rozpr. XII, 100. »Razę = pewnego razu« Rozpr. IX, 272. »Jednem razem = razu pewnego« Mát. śp. 15. || 7 pp. l. p. »W tym razie = aż oto, raptem, zaraz« Mát. śp. 14. Toż Przem. 218. Pozn. VI, 233; ib. 315; ib. 341. Cisz. 297; ib. 315. Święt. 339; ib. 362. || 2 pp. l. mn. »Raz«: »Do trzech raz« Chełch. I, 29; ib. II, 93. »Dzesinc roz lepi« Hilf. 125. »Dwa raz« = dwakroć Maz. V, 261. »Razów«: »Do trzech razów« Pleszcz. 78. »Razy«: »Więcy razy« Kuj. I, 179. || »4 pp. l. mn. »W te razy« = akurat wtedy, wtedy: »W te rázy... narzeczony przyjechał« Zb. XV, 12. »W te rázy biere pióro« ib. »Tak w te rázy wsyscy goście krzycom« ib. 13. »W te rázy wychodzi na pole« Zb. XV, 18. »W oba razy = średnio, dość dobrze« Wisła III, 72. || 6 pp. l. mn. »Nie móg já cię minąć da zadnemi razami« Maz. II, 196. || Formy rodzaju żeńskiego: »Do trzece rize« = do trzeciego razu Cen. 87. »Razy = auf einmal« Opol. 29. »Tamtą razą« Święt. 355. »Drugą razą« Pozn. VI, 61. || Różne wyrażenia: »Co i raz (= raz po razu) to do niego zabiegała« Konopnicka Na drodze. »Ni co raz, to jedno drugie uderzyło« Chełch. I, 110. »Ja nie co raz (= nieraz) ale 30 razy bym obróciuł« ib. II, 108. »Raz w raz = ciągle« Rozpr. VIII, 232; ib. XI, 188; ib. XX, 433. »Rauz na rauz = raz w raz« Pozn. VI, 189. »Nuże wołać ráz za razem« Święt. 514. »Raz przy razie a. raz kole razu = dokładnie, nie opuszczając nic« Mil. »Będziewa sie raz po razu całowała« Kiel. II, 96. »W dubelt razy = 2 razy więcej« Chełch. II, 151. || »Raz-dwa-trzy = nazwa tańca« (opis) Wisła V, 555. || »Razy = na kamieniu młyńskim rowki zrobione oskardem« Spr. IV, 369. || Zdr. »Razik: »Ani razik« Derd. J. 19. »Raziczek«: »Ani raziczku« Lub. II, 202. »Raziczku jednego« = pewnego razu Zb. VII, 107. »Do razicku a. w te razicki = zaraz« Rozpr. XXVI, 392.

Raziczek p. Raz.
Razić = »śmierdzieć np. razi od ciebie« Spr. V, 409. Toż ib. IV, 312. »Razi mu z gęby« Rozpr. XVII, 57.
Razik p. Raz.
Razidło = sieczkarnia ręczna Orzeszkowa Bene nati 128.
Razować = »raz przebronować pole« Pr. fil. IV, 241. || »Razować = z gruba obrobić ziarno żytnie na mąkę razową« Spr. IV, 369. || »Razować się = zgadzać się, licować; nie razuje się = niezgodne (w rachunkach)« Lub. II, 212.
Razowiec = »chleb razowy« Aten. 1879, II, 104.
Razowina = »1, mąka na raz zmielona 2, rola raz tylko pod posiew zorana« Roczn. 230.
Razowy: »Razowa mąka = żytnia« Zb. VIII, 253. »Prosiémy na trzy pieczywa chleba... na jedno razowe, na drugie żytne, na trzecie pszenne« Kuj. I, 264.
Razówka = »czynność razowania t. j. mlenia na ràz« Spr. IV, 369. || »Razówka« = chleb razowy (?): »Niemiły kołacz, to bierz razówkę« Chełm. II, 75. || »Razówka« = pole raz zorane: »Owies sieją w t. zw. razówkę, w której nawet skiby nie przegniły« Lub. I, 79. || »Razówka = łąka raz sieczona« Krak. IV, 314 p. w. Obojętka.
Raźniuśki p. Raźny.
Raźno = »prędko, żwawo« Fed. 407. Toż Udz. Krak. IV, 319. Spr. IV, 29. Rozpr. XX, 433. »Raźnok« = szybko Wisła VII, 104. || »Raźno = przyjemnie, zręcznie, dogodnie« Osip. »Raźno = przyjemnie; nieraźno = 1, nieprzyjemnie 2, wstyd 3, straszno« Mil. »Raźno = wesoło, przyjazno« Kam. 159. »Kto chce raźno mieć, musi w domu siedzieć« Wisła III, 89. Toż Frischb. 298. »Cy on ją raźno (= zręcznie) ściągnie« Cisz. 252.
Raźnok p. Raźno.
Raźność = »wesołość« Chełch. I, 72. »Dla raźności = dla lepszej fantazji« Mil.
Raźny = »żwawy« Spr. V, 120. Toż Fed. 407. Sand. 264. Rozpr. XXVI, 392. »Raźny = szybki, ochoczy« Krak. IV, 319. »Raźny = wybitny, dzielny, szybki, pochopny« Kuj. II, 276. || »Raźny a. szykowny a. nadobny = będący po myśli« Osip. »Szczęście Janowej nie było raźne Błażkowej« Bal. 74. || Zdr. »Raźniuśki« Pozn. IV, 55.
Rażanka = »prażona śmietana« Ust. z Ukrainy.
Rąb = »szrama« Hilf. 178. || »Rąb« p. Nręby.
Rąbacz »a. kowal = dzięcioł« Zb. VI, 188.
Rąbać: »Dębu rąbią« Zb. I, 127. »Będziem rąbać pieca« Wisła VII, 690.
Rąbanica = »siekiera« Rozpr. X, 299. Kopern. rękop. Wrześ. 19. Spr. IV, 317 p. w. Zgabać: ib. 381. Rozpr XXVI, 392. Zdr. »Rąbanicka« Zb. XII, 123.
Rąbaniczka p. Rąbanica.
Rąbanie: »Zielony lasek, zielone rąbanie« Wisła III, 574.
Rąbanisko = »las wyrąbany« Rozpr. X, 53; ib. 298. Spr. IV, 349. Wrześ. T. 9. Zejsz. 132.
Rąbca = »ten co rąbie przeręble przy niewodach« List Derdowskiego. Toż Derd. 132.
Rąbeczek p. Rąbek.
Rąbek = »ręcznik« Lub. I, 160. »Rąbek = duża chustka perkalowa, noszona przez kobiety na ramionach« Wisła VIII, 634. »Na rombku = na chustce św. We-

roniki« Aten. 1877. II. 640. || »Rąbek« = całun: »W biały lniany rąbek zawijają ciało umarłej« Lub. I, 132. W temże znacz. Rog. nº 122. || »Rąbek« = płatek: »Jak z rabka wywinął« = jak z płatka Sand. 213. »Na rąbeczku bym pisała« Pauli 89. || »Rąbek = chusteczka na głowę, czepeczek mężatki lub dziewczyny, która utraciła niewinność« Wójc. I, 92. Toż Rog. nº 105. Lip. 108. Kiel. I, 147. Wójc. II, 90. Kolb. 153 etc. »Rąbki« w temże znacz.: »Maryśka jest w rąbkach« Rog. nº 136. || »Rąbek« = płótno: »Kup se rąbku« Maz II, 86. »Kupię rąbku rząd« Święt. 191. »Pielusecki z rąbka bielonego« Goszcz. Tatry 145. || »Rombek = róg: nakryj se rombkiem fartucha« Spr. IV, 120. || »Rąbek = chrząstka u psa między nozdrzami, myśl.« Pr. fil. V, 864. || »Rąbeczek« = chustka: »(Józef św.) pomion swój rąbecek z głowy« Zb. IX, 7. || »Rąbeczek« = czepeczek Lub. I, 147; ib. 242. Oles. 489. Kolb. 153 etc. Zb. XII, 157. Wisła VII, 702. »Rąbeczki« w temże znacz. Rud. 179. »Rąbécek a. rądeczek« w temże znacz. Pozn. IV, 222. || »Rąbeczek« = płótno: »Pieluski z rąbecku« Zb. X, 134. Toż Krak. II, 428. »Rąbeczek na czepeczek« Wójc. I, 255. »Rąbuszek« = czepeczek Kolb. 165.

Rąbić: »Rãbic = rąbać« Ram. 179. Toż Hilf. 131, 137.

Rąbież = »kraj, koniec« Zb. II, 10. »Rąbiez a. rombiez = granica, koniec« Rozpr. XVII, 57. »Rombiez = granica, koniec« Spr. V, 120.

Rąbkowy = płócienny: »Czepek rąbkowy« Wójc. I, 192; ib. 265. Rog. nº 374. Sand. 96. Pozn. II, 198. »Pieluszki rąbkowe« Pozn. IV, 146. Wisła IX, 134. Maz. V, 193. »Rumbkowy cépecek« Kozł. 195.

Rąbnica (?) = »siekiera« Goszcz. Tatry 131. Por. Rąbanica.

Rąbny: »Sanie rąbne = sanie do ciężarów« Was. 58.

Rąbuszek p. Rąbek.

Rączba: »Rãczba = poręka« Ram. 179.

Rączeńka, Rączka, Rączyńka, Rączyszcze p. Ręka.

Rądeczka = rączka (?): »Zebyście nam na rądecke kolendecke dali« Zb. XV, 180.

Rądek p. Rąbek.

Rągać: »Rągac = urągać« Pobł. 77.

Rągowisko = »urągowisko« Pobł. 77.

Rąm = »rum« Spr. IV, 381.

Rąmot p. Rumot.

Rąpić: »Rąpic = wyzywać, łżyć« Pobł. 77.

Rąsia p. Ręka.

Rązie = »darń« Fed. 407.

Rdest: »Rdes« Zb. VIII, 258. Was 14. »Drdest« Spr. V, 130. »Derdes« Pobł. 15. Ram. 24. »Dresc« Wisła IV, 863. »Grdest« ib. VI, 316. »Grdes« Hempel od Janowa.

Rdza: »R za« Rozpr. XII. 40. Rozpr. XVII, 58. »Drdza« Kuj. II, 285. Kal. I, 36. Zb. I. 5 i 29. Cisz. 113. Rozpr. X, 276; ib. XVII, 30. Wisła I, 317. Wrześ. 6, Spr. V, 130 i 351. Udz. »Drědzá« Hilf. 163. »Drýdza« Ram. 30.

Rdzawieć p. Rdzewieć.

Rdzáwka = »woda rdzawa« Święt. »R-záwka = woda zaskórnica« ib.

Rdzawy: »Drýdzawy« Ram. 30.

Rdzeć p. Rżeć.

Rdzenny = »Drdzenny« Pr. fil. IV, 812.

Rdzeń: »Drdzeń« Zb. I, 5 Kuj. II, 285. Kal. I, 36. Pr. fil. IV, 812. Spr. V, 130 Czark. »Drdzen a. Drdzeń« Zb. I, 18. »Drzeń« Pozn.

I, 87. »Drzon a. drzón« Pr. fil. III, 379. »Drŷżeń« Ram. 30. Hilf. 163. || »Rdzeń we wrzodzie« Wisła V, 422.

Rdzewiały: »Boki (czarownicy)... rdzewiałą do krwi orał ostrogą« Bal. 159.

Rdzewieć: »Drdzewieć« Kuj. II, 269. »Drŷdzewiec« Ram. 30. Hilf. 163. »Drdzawieć« Wrześ. 6 Rozpr. X, 276. »Żelazo rdzewieje« Zb. II, 136.

Rdzewnieć: »Drzewnieć« Rozpr. IX, 139.

Rdzob = »budynek walący się od starości, niezdatny do zamieszkania« Mst.

Rdzonka: »Kochałem cię Marysiu, jak rdzonkę w oku« Rad. II, 31. »Drdzonka = szczapa, trzaska« Pr. fil. III, 491.

Rdzonik = »łupka smolnego drzewa« Spr. IV, 338.

Rebak p. Robak.

Rebechować p. Rebekować.

Rebeka: »Urządził rebekę = zwymiotował« (Nie podano zkąd wzięte).

Rebekować = »wymiotować« Pr. fil. IV, 241; ib. V, 864. Spr. IV, 29; ib. V, 120; ib. 142. »Rebechować = wymiotować« Krasn. 307. || »Rebekować = rewokować, przejść z protestantyzmu na katolicyzm« Spr. V, 142. »Rebekuj żydzie!« Kiel. II, 260. »Rewechować« w temże znacz. Pr. fil. IV, 242.

Rebel = »duży drąg, kołkami z dwu stron wystającemi nabijany, kładzie się na siano w gródce, żeby go owce nie rozwłóczyły« Spr. V, 441 p. w. Ziobra.

Rebelanta: »Zrobili mi rebelantę« = poddani przeciwko mnie powstali Krak. IV, 114.

Rebelija = »bunt« Zb. I, 50; ib. XIV, 59. Derd. 27. »Rebelĭjá« Ram. 179.

Rebelin = powstaniec: »Powiedz rebelinom« Zb. IV, 59.

Rebelwer p. Rewolwer.

Reberacyja = »ruchawka z r. 1846« Zb. I, 50.

Reberyja = »bunt, powstanie« Spr. V, 409. »Reberyjo = rewolucja z r. 1846« Udz. »Reberyjá« Rozpr. X, 232 i 299. Wrześ. 19.

Reberyjánt = »buntownik, powstaniec« Spr. V, 409. Rozpr. X, 299. Wrześ. 19.

Rebezencyje = »kłótnie, niesnaski« Krak. IV, 319. »Nie było rebezencyi = kłótni« ib. III, 20.

Rebochem nieodm. = kuban, podarek, hebr. rebuchem Lam, Głowy do pozłoty I, 2. »Rebuchem« w temże znacz. Zb. I, 75.

Reccysko p. Hreczysko.

Re(c)czany p. Hreczany.

Recek p. Reczek.

Recepis = »recepta« Pr. fil. V, 864.

Recepka = »recepta« Udz.

Recerz = »rycerz« Pr. fil. V, 864.

Rech rech = »głos żab« Kiel. II, 203. Zb. XIV, 211.

Recha = »świnia« Pobł. 82 p. w. Ruchla. Toż ib. 157.

Recheenie = głos żaby Wisła III, 486.

Rechcyjá p. Gracyja.

Rechczenie = »głos żaby« Zb. III, 10.

Recheł p. Rechot.

Rechot = »bląg, sąsietnica, ściana, kilka stóp wysoka z balów... po obu stronach klepiska, oddzielająca klepisko od zapoli czyli sąsieka« Pobł. 77. »Recheł = próg« Hilf. 178.

Rachotać p. Rzechotać.

Rechotka = »żaba zielona« Pr. fil. V, 864.

Rechować p. Rachować.

Recht = »słuszność, racja: Macie recht« Osip. »Masz recht« Zb. I, 65. »Rekt«: »Mas rekt« Spr. IV, 29. || »Recht«: »Co ci nie recht? = czy ci nie po myśli?« Zb. I, 65. »Reś a. rek (zam. rekt, recht) zwykle z negacją: nie reś ci? a. nie rek ci? = czy ci krzywda?« Rozpr. X, 299. »Reś a. rek z przeczeniem: nie rek = niemiło« Wrześ. 19. »Nie rek ci mi nie reś« Rozpr. III, 375.

Rechtać = »wydawać głos, o żabach« Pr. fil. V, 864. Toż Zb. III, 10. Zb. VI, 169. »Żaby rechcą« ib. 193. Rozpr. VIII, 176; ib. 232. Pozn. VI, 11. || »Rechtać = wydawać głos, o świniach« Zb. I, 19. Rozpr. VIII, 176; ib. 232; ib. XX, 433. Święt. »Rechcący byk (bos grunniens) ma głos podobny do rechtania świni« Huc 237. Por. Rzegotać.

Rechtanie = »głos żaby« Zb. III, 10. Kiel. II, 203. || »Rechtanie = głos świni« Huc 237.

Rechtór p. Rektor.

Rechunek: »Rechunk = rachunek« Ram. 180.

Rechwa p. Rychwa.

Rechwiján: »Zabijewa rechwijána (wilka)« (w zagadce) Zb. I, 130.

Recica = »rzadki przetak« Rozpr. X, 299. »Cudzić owies przez recicę = przesiewać przez przetak« Spr. V, 349. »Recica = rzadki przetak, arfa do piasku lub żwiru« Wrześ. 19. Toż Spr. V, 409. || »Recica« p. Racica.

Recmán = grzebień (w zagadce) Wisła VI, 316.

Recon p. Rycząg.

Recuch = »ciasto smażone zapustne, zwykle w l. mn. recuchi« Pr. fil. IV, 868. Por. Hreczuszki, Raczek.

Recun p. Rycząg.

Recużki p. Hreczuszki, Raczek.

Reczany p. Hreczany.

Reczczysko p. Hreczysko.

Reczek = chomik« Pr. fil. IV, 241. »Recek = mała myszka, podobna do kreta« Spr. V, 409. »Recek = zbiorowa nazwa dla zwierząt rodziny Soricinae« Wrześ. 19. || »Reczek« p. Rak.

Reczka = »tatarka« Spr. IV, 338. P. Hreczka.

Reczki p. Raczek.

Reczun p. Rycząg.

Reczuszki p. Hreczuszki, Raczek.

Reczy = »raczy, rakowy« Ram. 179.

Reć = »sieć grubooka« Ust. z Lidy. Por. Recica.

Rećka p. Rzećka.

Reda = rada: »Redy sobie nie dać = nie podołać« Pr. fil. IV, 868.

Reda = »muł, torf błotny, namulisko« Ram. 179.

Redać: »Redac = deptać, tłoczyć, brodzić« Ram. 179. »Rédalé« = szli w bród Cen. 86.

Redełko, Redlanka, Redlenie, Redlić, Redlonko, Redło p. Radełko, Radlonka, Radlenie, Radlić, Radło.

Redosc = »radość« Ram. 179.

Redostny = »radosny« Ram. 179.

Redostnie = »radośnie« Ram. 179.

Redować się: »Redować sã = radować się« Ram. 180.

Redrydana = przyśpiew Kozł. 265.

Redyk = »przechodzenie stad (owczych) z domu na halę lub z powrotem« Wrześ. T. 21. Rozpr. XVII, 13.

Redykać = »pędzić owce lub kozy z domu na halę lub z hali do domu« Wrześ. T. 19. Toż Wrześ. 19. Rozpr. X, 299; ib. XVII, 13. »Redykać się = przenosić się

na hale lub z hal do domu« Spr. IV, 349. Toż ib. V, 409. »Owieczki beczały, kiej sie redykały = szły z domu na halę lub z powrotem« Wrześ T. 28. Toż Zejsz. 138. (Z rum. rъdikare = tollere). || »Redykać = rzygać« Spr. IV, 328. Por. Redykować.

Redykałki = »rozmaite sztuczne figury i wyroby z sera, które baca wyrabia na podarunki« Wrześ. 19. »Redykałka = podarunek z powodu redyku« Spr. IV, 349. »Redykáłka = kawałek sera, którym juhasi obdarzają spotkanych przy redykaniu się owiec z hal do domu. Na redykałki wyrabia czasem baca różne z sera sztuczne figle, najczęściej kaczki« Spr. V, 409. »Redykałki = pewnej formy serki góralskie« Enc. R. II, 820.

Redykować = toż co 'redykać': »Owce (z hal) redykują = wracają« Enc. R. II, 820. »Redykują (= wracają) se koziczki« Zejsz. 134.

Redzić p. Radzić.

Refa p. Rychwa.

Referendacyja p. Defraudacja.

Refka p. Rychwa.

Reformat: »Refermát« Cisz. 250. Kuj. II, 285. »Refernát« Spr. IV, 381. »Fefermat« Krak. IV, 294 i 306.

Reg-reg-reg = naśladowanie głosu żab w grze Zb. XIII, 83.

Ręga = »rząd, szereg« Ram. 181. Toż Derd. 137. Hilf. 178.

Regaciarka: »Regaciarka dobrze uzdolniona poszukuje miejsca w fabryce krawatów« Ogłoszenie w Kurj. Warszawskim.

Regamenecki p. Regemenecki.

Regemenecki »a. regamenecki (zam. regimenecki) = bardzo wielki: zwykle w przekleństwach np. regamanecko sałaputo« Spr. IV, 29.

Regiel: »Regle a. reglówki w budownictwie krotkie baliki drewniane, czasami dość grube, poprzeczne t. j. w poprzek słupów (więc poziomo) idące, a niekiedy krzyżujące się z niemi pod... kątem« Pozn. I, 87. »Regle = poprzeczne słupom, więc poziomo idące belki do ścian« ib. 88. »Rygle = belki w stodole od słupa do słupa, równoległe przyciesi« Dyg. || »Rygle = belki w wiatraku, stanowiące jego szkielet« Spr. V, 142. || »Regiel« = las górski: »Kuba krád w reglu i leśni go moc zgabali« Spr. IV, 317 p. w. Zgabać. »Regle = góry niższe lesiste wstępne przed głównym grzbietem, stojące u wejść do dolin« Rozpr. X, 220. »Regle = lasy na stokach gór« Sab. 135. »Regle = strome i dość nagłe wzniesienia, położone między halami a siedzibami Górali« Enc. R. II, 813. »Regle = wzgórza i góry lasem pokryte u podnóża wielkich Tatr« Wrześ. 19. W temże znacz.: Wrześ. T. 4. Wisła VIII, 223. Spr. IV, 249; ib. V, 409.

Regierunek = »rejencja« (obwód, okrąg) Pr. fil. V, 865.

Regiment: »Za regiment wojska (Janásek) ňustoi« Zb. VII, 47. »Regimént« ib. 8. »Lagrament« na Szlązku od Bystronia. »Rejment djabłów« Ust. z Królestwa.

Regla = organy; »Mucha graje na regli« Pozn. IV, 298. Por. Regiel.

Regle p. Regiel.

Regliza = »Pasta Altaeae« Ciesz. 82.

Reglówka = regle: »Cała reglówka gwoździami zbita« Pozn. I, 89. »Budynek w reglówkę« = zbudowany z pomocą regli ib. Toż ib. II, 50; ib. III, 30. »Ryglówka = klatka złożona z rygli (belek), spojonych z sobą, stanowiąca zrąb

wiatraczny« Spr. V, 142. Por. Regiel.

Regować = »wymioty mieć« Pr. fil. V, 865.

Regracyj p. Rekreacja.

Regulant »a. regulat = regulator w pługu« Pr. fil. V, 865. »Regulat« w temże znacz. ib. IV, 241.

Regularnie: »Reguralnie« Hempel od Janowa. Piątk. »Leguralnie« Kam. 50.

Regularny: »Leguralny« Pr. fil. IV, 213. Kud. Udz.

Regulator: »Legurator« Pr. fil. IV, 213.

Regulat p. Regulant.

Reguł = »reguła« Pr. fil. IV, 241. »Reguł = 1, konieczność 2, zwyczaj: u nas taki reguł« Mil. Por. Reguła.

Reguła: »Z reguły« = zawsze, stale Mát. Zap. 3. Święt. 520. »Mieć regułę = mieć zastanowienie, uwagę, rozum przy robocie lub w przedsięwzięciu jakiem« Parcz.

Reguralnie p. Regularnie.

Rehotać się: »Wąsale rehotali się« (= śmiali się) Bar. 45.

Rej = »ruch (archaizm); reje wywodzić = wygadywać, dowodzić, mową imponować« Krak. IV, 319. || »Rej« = swat (może zam. »Raj« K.): »Gody małżeńskie u Litwinów odbywają się przy pomocy swata czyli reja, pirszlisem zwanego« Połuj. 431. || »Rej« = głos żab: »Jeżeli żaby odzywają się rej, rej... znaczy pogodę« Zb. VI, 193. Por. Raj.

Reja = »dół podługowaty do przechowywania kartoflli na zimę (z niem. Reihe)« Rozpr. XVII, 57. Spr. V, 120. || »Reja a. ryga = stodoła« Petr. || »Reja = gałąź« Pleszcz. 42.

Rejbaczka: »Rejbacka = tarczka« Wisła I, 155. »Rejbacka = tartka« Pr. fil. IV, 242.

Rejbaki = »kluski z kartofli« Pr. fil. V, 865.

Rejbować = »trzeć (kartofle) na tarce« Maz. V, 44. Toż Wisła I, 155.

Rejce (blp.) = »jednorazowa podróż, odbyta na spławie jakiej rzeki« O.

Rejdosić się = »wiercić się, zachowywać się niespokojnie« Zb. I, 50. Toż Udz.

Rejent: »Rajeńt« Parcz. »Rejenty« Bar. 200. »Rymunt« Wisła I, 155. »Lerent« Pr. fil. V, 781. || »Rejent = urząd rejenta: zapisany w rejencie t. j. u rejenta« Pr. fil. V, 865. || »Rejent = akt rejentalny: nie mieć rejentu« ib.

Rejentnie = z pomocą rejenta: »Rejentnie zapisuje grunt« Wisła III, 372.

Rejentować = »przepisywać rejentalnie« Pr. fil. V, 865.

Rejentownie = »rejentalnie« Pr. fil. IV, 242. Toż Parcz.

Rejentowny akt = »rejentalny« Pr. fil. V, 865.

Rejest = »rejestr: co było a nie jes, nie pise sie w rejest« Święt. 671. »Rejestrz« Maz. II, 28.

Rejestrz p. Rejest.

Rejestrzyk: »Lejstrzik« Rozpr. XII, 36. »Lejstrzyk« Pr. fil. V, 780.

Rejlender = »rodzaj tańca, z niem. Reinländer« Rozpr. XVII, 84. Toż Pr. fil. IV, 242.

Rejment p. Regiment.

Rejmentować = »przeklinać piorunami« Zb. II, 252; (właściwie kląć rejmentami djabłów K.).

Rejowaty = »kędzierzawy« Masz.

Rejtrak p. Rajtrak.

Rejwach p. Rajwach.

Rejza = »podróż« Opol. 1. W temże znacz. Derd. 137. || »Rejza = kobyła w zagadce: u roguli (krowy)

śtyry ule, a u rejzy tylko dwa« Pr. fil. V, 865.
Rejzować = podróżować Derd. 95.
Rek p. Recht, Rak.
Rekata p. Rękata.
Rěki = »zagroda z tyczek w wodzie przy łowieniu ryb« Hilf. 178.
Rekiecina p. Rokicina.
Rekita p. Rokita.
Reklamacja: »Lakremacyja« Wisła I, 188.
Reklamanek = »sens« Pr. fil. V, 865.
Reklamować: »Klamrować« Spr. IV, 377. »Klamkować« Pozn. I, 58. »Lekramować« Pr. fil. V, 780.
Rekomond = »swat« Spr. IV, 328.
Rekómoście = »ruchomości« Krasn. 307.
Rekracje p. Rekreacja.
Rekreacja: »Regracyj« Rozpr. XII, 9. Toż ib. 16 i 31. »Rekracje = rekreacje« Kłosy VII, 174. »Chodzili ku niej (Karolince) myśliwcy używać swej rekreacji« Rog. nº 59.
Rekrut: »Rekut« Spr. IV, 328. Wisła VII, 304. »Jekrut« Maz. III, 290. »Rekrucia« = rekruci« Pr. fil. IV, 242. Toż Krak. IV, 298.
Rekrutant: »Przyjechało ćtyrech rekrutantów z wojny« Kuj. II, 8. Toż ib 69.
Reks = »obyczaj, obyczajność, mores: trza było mieć reks: já cie naucem reksu: nie mieliście nijakiego reksu na wesele iść, kie wás nie pytali« Spr. V, 409. »Reks = obyczaj, z węg. rögzés = zakorzeniony zwyczaj« Rozpr. XVII, 24. Toż ib. X, 299. Wrześ. 19.
Rekspens p. Reśpens.
Rekt p. Recht.
Rektor = organista i nauczyciel wiejski: »Wziął djabeł księdza, niech weźmie rektora« Frischb. 306. W temże znacz.: Sien. 271. Rog. nº 271 i 486. »Rechtór« Pr. fil. V, 865. Rozpr. XII, 22, 31 i 106. Kaspr. 48. Aten. 1877, I, 362; ib. II, 630.
Rektorowa: »Rechtorowa« Wędr. XXVI, 173.
Rekurat p. Akurat.
Rekuratnie p. Akurat.
Rekusować = »rekurować, wnosić rekurs« Rozpr. XXVI, 392.
Rekut p. Rekrut.
Rekwije = requiem: »Alleluja wdowulinkom, rekwije babkom« Rog. nº 514. »Gdy mię do grobu składają, rekwije mi zadawają« Zb. IV, 90. »I śpiewały rekwije, juz nas komár nie zyje« Maz. III, 308. »Rachwije«: »Grajcie mu rachwije, już komar nie żyje« Pozn. IV, 299.
Rekwizycja: »Deskwizycyjá« Lub. II, 210. »Miałbym się tam po sądach i po jakich rekwizycyach włóczyć« Krak. IV, 225.
Religa = »stary koń, człowiek niezgrabny« Udz.
Religać się = »niezgrabnie się poruszać« Udz.
Religiján = »człowiek religijny« Rozpr. VIII, 176. Toż ib. XX, 433.
Rem p. Rzemień.
Rèm »a. rèma = wiosło, niem. Rèm« Ram. 181. »Rém =wiosło« Pobł. 79.
Rèma p. Rèm.
Rema »a. ryma = katar« Rozpr. X, 299; ib. XXVI, 392. »Rema = katar« Wrześ. 19. Tyg. il. V, 70. »Ryma = katar« Rozpr. III, 375; ib. XII, 29; ib. 101. Pr. fil. V, 156; ib. 871. Spr. IV, 30; ib. 349; ib. V, 410.
Rematez, Rematyz p. Reumatyzm.
Rematysowe ziele = »Janowiec kolący, Genista Germanica« Wisła II, 605.

Remąnda = »stary koń, człowiek niezgrabny« Udz.
Remcować p. Ramcować.
Remda p. Ramda.
Remedyje = »termedje« Pr. fil. IV, 242.
Remián p. Jeremjasz.
Remię p. Ramię.
Remi(j)asz p. Jeremjasz.
Remisz = niem. »Beutelmeise« Mrong. 167.
Remiza = »plac gdzie stają fiakry« O. Toż Wal. 75.
Remonstracja: »Lumenstracyjna = tabela likwidacyjna« Rozpr. XVII, 88.
Rempsować = »gryźć ostremi zębami« Mil.
Remptać = »1. krajać, rznąć tępem narzędziem 2, gryźć zdartemi zębami: krowa trawę rempta; kapuste remptają do kwasenia« Mil.
Rene p. Rane.
Renety = »gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.
Rengloty p. Renklody.
Renica = »rynka« Pr. fil. V, 865.
Renić = robić coś wcześnie: »Kto reni (= rano t. j. wcześnie sieje), temu sie zieleni« Pleszcz. 169.
Renie p. Ramię.
Renklody: »Rengloty« Zb. XIV, 28. »Legrady, Lengrody = śliwki reine claude« Pr. fil. IV, 213.
Reno p. Rano.
Renowac = »uganiać, hałas bieganiem czynić, z niem rennen« Ram. 180. Toż Pobł. 79.
Rentowina = »mięso wołowe« Pozn. IV, 255 (z niem. Rind K.). »Reńtownina« Rozpr. XVII, 57. Spr. V, 120. »Rętowina« Wisła VII, 94. Krasn. 307.
Rentowne mięso = »wołowina« Pr. fil. IV, 868. »Reńtowne mięso« Rozpr. XVII, 57. Spr. V, 120. »Rentowne a. ryndowne mięso« ib. IV, 244. »Rętowne mięso« Krasn. 307. »Ryntowny« Bib. Warsz LXXX, 630. »Ryntowany (?) (tylko do mięsa) = wołowina Kuj. II, 276. »Ryntowny« ib. 279. Por. Rentowina.
Reńska »a. ryndza = żołądek cielęcy« Rozpr. XVII, 13.
Reński = gulden austrjacki: »Wydać reński, kupić czego za reński« Rozpr. XII, 50. »Ryński«: »Pięć ryńskich śrybła« Mát. 8. »Dają po ryńskiemu śrybła« ib. 11. »Oto ryński« Rog. n° 106. »Jeno mi daj ryński na czepeczek« ib. n° 107. »Dwiesta ryńskich przepiła« ib. n° 404. »Ryncki«: »Dajcie jednego rynckiego« Zb. X, 186.
Reńskówka = sztuka monety, gulden: »Przyniosła 8 sztuk srebrnych reńskówek« Sewer.
Reńtować = »deptać; zreńtowane pole = zdeptane« Mil. »O owcach, pokrywanych przez tryki, mówią, że się reńtnują« J. Karłowicz. »Ryńtować się = o popędzie płciowym u owiec; wszystkie maciorki poryńtowały się« Kuj. II, 276.
Reńtownina p. Rentowina.
Reńtowny p. Rentowne mięso.
Rĕpa = »bicz« Hilf. 178.
Repecić = »tłuc się« Udz. »Repecić = naprawiać coś, biedzić się z czem« Rozpr. X, 299. Toż Wrześ. 19.
Reperacyja: »Trzecia (panna) jest w szpitalu na reperacyi« Rud. 147.
Reperować: »Iperować« Krak. IV, 108. P. także Niwa IX, 143.
Reperyja p. Repet.
Repet = »kłopot: narobił nam repetu« Rozpr. X, 299. »Repet a. reperyja = kłopot« Wrześ. 19.
Repetować = »jeść chciwie« Pr. fil. IV, 242. Toż Roczn. 231. ||

»Repetować = krzyczeć, wrzeszczeć w niebogłosy« ib.

Repetynier = karabin repetjer: »Powiem, co repetynier znacy, z ilu części on sie składá« Święt. 235.

Reptać = »wygadywać« Rozpr. XVII, 58.

Reptiuch, Reptuch p. Reptucha.

Reptucha = »worek do obroku, zawieszony koniom u łba« Pr. fil. V, 865. »Reptuz« w temże znacz. u Mazurów w Lubels. Chełm. I, 105. Toż ib. II, 239. »Reptuch« Pr. fil. IV, 242. Rozpr. XVII, 84. »Reptiuch a. tajstra« w temże znacz. Roczn. 231.

Reptuz p. Reptucha.

Respa = »belka, służąca za podporę« Rozpr. XII, 100.

Respątka »a. reśpontka = korespondentka« Udz »Responderka« w temże znacz. Wisła I, 188.

Respekt = »uszanowanie« Fed. 415. Toż Sand. 269. »Lepsza u mnie i w respekcie u trzewiczka wstążka« Rad. II, 29. »Lepsza u mnie z respektem u trzewika wstązka« Fed. 101. »Reśpek« Spr, IV, 29. »Ispekt«: »Nad mym synem ispektu nie miejcie« Wisła VI, 582.

Responderka p. Respątka.

Respensować = »wydawać, ekspensować« Zb. VIII, 253. Por. Reśpens.

Reszka: »Orzeł albo reszka« Kurj. Świąteczny 1877 nº 26 str. 2. »Gra w orła i reszkę« Głos 1899 nº 22 str. 513. Por. Orlanka.

Reszoto p. Rzeszoto.

Reszotka = »stawidło na rzekach do skierowania odbicia drzewa« (Galicja) Prac. »Reszotka = krata, gra« Roczn. 231. »Reszotka« = krata, areszt: »Już dwa żydki pan horodniczy posadził za to za reszotkę« Bykowski.

Reszotna = »bierwiono w przepłocie« Ust. z Lidy.

Resztowy = »ostatni: resztowy zagon« Chełm. I, 166.

Reś p. Recht.

Reśpekta = »lornetka, perspektywa« Rozpr. X, 299; ib. XVII, 58. Wrześ. 19. Spr. IV, 342 p. w. Beśpekta. Por. Perspektywa.

Reśpens »a. rekspens = wydatek« Rozpr. XXVI, 392. Por. Respensować.

Reśpontka p. Respątka.

Reśta = reszta Chełch. I, 99; ib. 234.

Reta p. Rata.

Rete pete »a. hete pete = wykrzykniki, oznaczające nagły pośpiech« List Nadmorskiego. »Rete pete a. hete pete« Nadm. 88.

Retecki p. Rata.

Retelność = »rzetelność« Spr. V, 409.

Retelny p. Rzetelny.

Reteretka: »Z palestry nie chcę żadnego smyka, bo... prowadzi rezony, trzeba jemu reteretki, nie żony« Maz. II, 28.

Retęta = »sprzęty« Udz.

Retka p. Rytka. || »Retka« p. Rata.

Retman = »starszy flisak« Rozpr. XX, 433. Toż Kłosy IV, 289. Krak. I, 181. Maz. II, 170. Zb. XIV, 239. »Retmani z miasta sławnego« Kozł. 253.

Retmanów = retmana: »Córka retmanowa« Zb. XIV, 239.

Retń »a. wiertnik = wiciokrzew, Lonicera caprifolium« Lub. II, 161.

Retować = »ratować« Krak. IV, 319. Pozn. II, 235. Derd. 16. Zb. IX, 261. Rozpr. XII, 8. Pr. fil. IV, 242. »Retował = pokrzepiał« Pozn. VI, 4.

Retu p. Rata.

Retunek = ratunek: »Na retunek woła« Kolb. 161.

Retyrada = »znak dawany na trąbce, zwanej charciówką w najwyższym tonie, długo bez odbijania czyli zacinania, kiedy lis napowrót do lasu ucieka, myśl.« Pr. fil V, 865.

Rety, Retyści p. Rata.

Reumatyzm: »Romatyzm« Ciesz. 35. Toż Ust. z Królestwa i z Litwy. »Romatyz« Wisła IV, 883. Święt. »Romatys« Pr. fil. V, 866. »Rumatyz« Rozpr. IX, 127. »Rematyz« Hemp. »Romatus« Wisła VI, 912. »Rematez« Ram. 180. Bisk. 57. »Rumacizna« Zb. VIII, 253.

Rew »a. rewik = gryfie« Rozpr. XII, 100. »Rewik a. rywik = zraz« ib. XVII, 58.

Rewa = »mielizna, rafa, ławica piaskowa w morzu lub u brzegu morza« Ram. 180. Toż Hilf. 178. Pobł. 79. Zdr. »Rewka = mała ławica piaskowa w morzu« Ram. 180.

Rewać = »drzeć się, beczeć, ryczeć: rewie sie tyz ta małpa — i krowy rewajom« Spr. V, 409.

Rewechować p. Rebekować.

Rewelwer p. Rewolwer.

Rewerenda: »Rywerauda« Maz. II, 242. »Derewenda« Fed. 196.

Rewes = rewers: »Dej mi rewes, ze mi to dajes« Cisz. 67.

Rewik p. Rew.

Rewina = »sznur, służący do ściągania żagli« Ram. 180. Toż Pobł. 79.

Rewizor: »Lewizor« Kam. 109.

Rewka p. Rewa.

Rewolwer: »Rewelwer a. rebelwer« Hemp. »Lewerwer« Parcz. Lewerwer a. Leworwer« Pr. fil. V, 730. »Lewelwer« Zb. VIII, 252. »Leberber« Pr. fil. III, 306: ib, V, 779. »Lewulwert« Wisła I. 188. »Liwerwer« Chełch. I, 134. »Elwer a. lewer« Pr. fil. V, 730.

Rewulant = »rewolucjonista« Wisła I, 188.

Rezać p. Rzezać.

Rezák p. Rzezak.

Rezendować = »rozglądać się po cudzem mieszkaniu pod nieobecność właściciela« Święt.

Rezentować = »rezydować« Łęcz. 182.

Rezerwoar: »Ozerwał« Rozpr. XVII, 82.

Rezginie = »zbiorki« Ust. ze Żmudzi.

Rezon: »Kozdy rezon prowadzi i zdanie swoje opowieda« Chełch. I, 42. »Z palestry nie chcę, bo... siła gada, prowadzi rezony« Maz. II, 28.

Rezulucyjá = »odpowiedź« Fed. 415.

Rezumijá = »szparagi« Pr. fil. V, 865.

Rezuwita = »śmiałek, człowiek dowcipny« Święt.

Rezuwitnie = rezolutnie: »Rezuwitnie rekami ozwija« Święt. 488.

Rezuwitny = »śmiały, przytomny w odpowiedziach, dowcipny, dziarski« Święt. Toż Rozpr. XVII, 92.

Rezyják: »Zapłaczesz nade mną, jak mie wojácy, ci rezyjácy, ku Opawie powiedą« Zb. IX, 222.

Rezyka p. Ryzyka.

Rezykant p. Ryzykant.

Rezykować p. Ryzykować.

Reż = »żyto« Pr. fil. V, 865. Rozpr. XII, 108; ib. XVII, 58. Ram. 180. »Nie będzie z tej rży mąka« Cinc. 25. »Reż = żyto jare, jarka (rzadko używane)« Osip. »Reż = żyto (u Kabatków), zboże w ziarnie (u Preisa)« Hilf. 188. »Rży, konopi... żyta najwięcej« Rog. n⁰ 438.

Reżanny p. Rżany.

Reżny = »żytni« Pr. fil. V, 865.

»Reżny chleb« Cinc. 27. Por. Rżany.

Reżyć = »krochmalić« Wisła III, 89. Toż Mrong. 720.

Reżydło = »krochmal« Wisła III, 89. Toż Mrong. 720.

Ręba = »poręba w obredach« Zb. I, 22.

Rębarnia = »miejsce, gdzie się drzewo na opał rąbie i przechowuje« Zb. I, 50.

Rębiarz: »Rãbiárz = rębacz, drwal« Ram. 179. Toż Hilf. 178.

Rębny = »zdatny do rąbania (o drzewie, lesie)« Zb. I, 22. || »Rębne sanie = sanie do drzewa« Pleszcz. 42.

Rębocha = »kobieta ordynarna« Pr. fil. IV, 242.

Rębować: »Rãbôwac = przeszywać wszerz i wzdłuż zwykle inną materją lub kolorem« Ram. 179. »Muce rembowane = czapeczki czarne, małemi rąbkami czyli koronkami naszywane« Nadm. 31.

Ręby »a. nice i lice = strona odwrotna i naczelna, lewa i prawa« Zb. I, 22. »Ręby i lice = lewa i prawa strona« Lip. 180. »Na ręby spodniczkę oblekła« Zb. II, 80. Toż ib. VIII, 73. Pozn. IV, 224.

Ręczni = »ręczny« Krak. IV, 299.

Ręczniak = »wyrobnik pracujący rękami« Zb. I, 23. »Ręczniak a. średniak = chłopiec, parobczak« ib. 35. Toż Pozn. III, 156. »Rynczniak = robotnik ręczny, pracujący bez pomocy inwentarza« Mil.

Ręczniki dać = »zaręczyć się« Roczn. 231.

Ręczny = »do ręcznej roboty: robotnik réncny« Wisła III, 285. »I ón krádâł; był to ręcnym majstrem« Cisz. 259.

Ręczyca = »część woza u przedniej osi, podpierająca półdrabek do luszni przedniej, przewleczonej kołkiem, przywiązana sznurkiem lub użewką« Roczn. 231.

Ręczyczka p. Ręka.

Ręczyć = »borgować«, pożyczać Pobł. 80. || »Ręczyć się za kogo = wieść się, powodzić się« Ust. z Litwy.

Ręd y = »resztki odzieży, gałgany, szmaty« Pr. fil. IV, 868.

Rędycina p. Rędzina.

Rędzina »a. rędycina = grunt gliniasty, zmięszany z iłem, glinką popielatą i marglem rolniczym« Lub. I, 71. »Rędzina (w Krakowskiem) = ziemia popielata lub czarna (humusowa) z gliną i wapnem« Chełm. I, 345. »Ciężkie rędziny« Zb. XIV, 148. »Rędzinka = gleba zimna, gliniasta, tęga« Spr. IV, 369.

Rędzinka p. Rędzina.

Ręgacz = »wół, niezupełnie siły płciowej pozbawiony, bywa bardzo złośliwy« Roczn. 231.

Ręgnąć = »drgnąć: tak stoi, co ani się nie ręgnie« Fed. 407.

Ręgu: »Moja gęś: gęgu, gęgu; mój jendorek: ręgu ręgu« Kuj. II, 65.

Ręka: »Reka« Krak. IV, 294. »Runka« Sab. 135. l. mn.: »Rece« Święt. 669. »Ręce, ręców, ręcom i t. p.« Zb. II, 6. »Ręcami« Wisła VI, 142. Toż Zb. VII, 142. Kam. 51. »Ręców« ib. 187. »Z ręcami w pałąk = na krzyż« ib. 188. »Na rjcach« Bisk. 15. »Wloz ji na rękce« Pozn. VI, 15. 1 pp. l. mn. »Ręki« Rozpr. XII, 51. || W wyrażeniach: »Matka sama ręki daje« Wójc. II, 365. »Podziękujcie sobie ręką« Rog. nº 199. »Załamała ręku« Wisła II, 132. Toż Chełch. I. 101. »Co przydzie pod ręce, to zrobie« Kopern. rękop. »Ile na ręke posagu?« = do ręki Pozn. III, 201. »Pójść ręką a. na rękę = powodzić się« Krak. IV,

317. »Ręką poszło = pomyślnie poszło« Pozn. VII, 125. »Iść ręką = powodzić się« Wisła III, 774. »Nie na ręce = nie na rękę, nie po myśli« Spr. V, 381. »Po jego ręce = na jego szczęście, z pomocą jego szczęścia« Zb. XIII, 69. »Przez ręce dawać« = pożyczać Cer. »Po my prawy ręce« = po prawej stronie Wisła IX, 237. »Czasem się na rękę wzięło od ludzi« = ukradło się Krak. IV, 110. || »Ręka = działek osady włościańskiej; osada składa się z kilku rąk; dzielący się gruntem otrzymuje udział wzdłuż każdej ręki« Pr. fil. V, 865. »W każdą rękę = w każdym poletku« Krak. I, 341. || Zdr. »Rączka«: »Rączkę w rączkę uderzyła« Wisła VII, 701. || »Rączka« w warsztacie tkackim: »Nawoje obracają się w rączkach« Wisła VII, 291. »Lada (w krosnach) wisi na drążkach, zwanych rączkami« Was. 57. »Rączka = kołek do trzymania u radła« J. Łoś. Lub. I, 83. || »Rącki = dwa krótkie równoległe kołki, osadzone pochyło w stołku kołowrotka, między któremi na drucianej osi obraca się kółko z kolbą« Pr. fil. IV, 868. »Koło (w kołowrotku) obraca się na ośce, osadzonej w pionowych rąckach« Was. 56. || »Rączka« = obsadka do pióra: »Ołówka ani rączki nie mam« Śnieżko-Zapolska. || »Rączka = naczynie do nabierania wody z beczki, zwykle z rękojeścią zakrzywioną, którą się zwiesza o brzeg beczki« Pobł. 76. || Rączki = rękawice« Hilf. 178. || »Rączka = korek (?)« ib. || Inne zdr. »Rąsia« Pr. fil. V, 864. »Rączyńka« Pozn. I, 201. »Rączeńka« Pleszcz. 66. Wójc. II, 371. Rad. I, 212. »Rącejka« Wisła VI, 233. »Rącecka« Kętrz. 81. »Rączyczka« Rog. n⁰ 151 etc. Zejsz. 91 etc. Rozpr. IX, 349. Zb. VII, 62. Zb. XII, 137 i 194. Pr. fil. V, 864. »Ręczulka« Wisła VII, 519 i 521. »Rękulka«: »W rękulki klasła« Sien. 266. »Rękulecka« Kętrz 75. || Zgr. »Rãczŷszcze« Ram. 179.

Rękaica, Rękaicka, Rękajcka p. Rękawica.

Rękal = »mający wielkie lub niezgrabne ręce« Wisła III, 559.

Rękata = z rękami: »Rekata (t. j. rękata domyśl. figura) = drogowskaz« Pr. fil. V, 865.

Rękawek = »kawałek skóry, przywiązanej do łokcia dla ochrony koszuli przy robocie« Kłosy XIII, 44. || »Rękawki a. kapy, kapiszony, czopy żelazne w osiach, żeby ich błoto nie walało, a smarowidło nie wypryskało« Zb. IV, 189.

Rękawica: »Rękaica« Pr. fil. IV, 868. »Rãkawica« Ram. 179. »Rãkajca« ib. Toż Hilf. 178. Zdr. »Rękaicka« Chełch. I, 39 || »Pracować w rękawicach = pracować od niechcenia, aby zbyć« Spr. IV, 312. Toż ib. V, 409.

Rękawik = zdr. od rękaw: »Zawiniemy rękawiki« Kuj. I, 317. »Zawiniemy rękawików« ib 310. Toż Łęcz. 84.

Rękawka = »obchód ludowy w Krakowie w trzecie święto wielkanocne« Wisła IV, 859. Toż (opis) Krak. I, 289.

Rękawsko = rękaw Pozn. I, 129.

Rękiel = »1, człowiek bez ręki 2, drogowskaz na rozstajnych drogach« Mil.

Rękować = »zaręczać; rękować się = zaręczać się« Spr. IV, 328. W temże znacz. »Renkować sie« Zb. XIV, 230. »Renkować sie« (opis) Mát. 10. || »Rękować = 1, być na rękę 2, iść ręką, palić

się w ręku: praca im rękuje = pracują prędko« Pobł. 141.

Rękowanie = »wiazanie ręcznikiem rąk narzeczonych« Zb. I, 95.

Rękowany chleb = »chleb, na którym przy zaręczynach narzeczeni położyli ręce« Fed. 64. Toż Kal. 132.

Rękowiny = »zaręczyny« Zb. I, 95. »Rękowiny = obrzęd wiązania chusteczką na kukiełce rąk państwa młodych« Spr. IV, 328. Toż (opis) Mát. 10.

Rękownik = »poręczyciel: pozycać na rękownika = pożyczać za poręczeniem« Spr. V, 409. || »Răkôwnik = narzędzie, którem obklepuje się len na 'klepoczu', aby go obrać z paździerzy« Ram. 179. »Rękownik = kij do miecza podobny do trzepania lnu« Pobł. 80.

Ręnie p. Rano.

Rępa = »brzeg, wrąb, urwisko nadrzeczne« Pr. fil. IV, 868. || »Rępa = stara krowa bez zębów« Mil.

Rępacz = »derkacz, chruściel« Pr. fil. V, 156.

Rępolić p. Rzępolić.

Rętowina p. Rentowina.

Rętowny p. Rentowne mięso.

Ręże blp = »część sieci używanej na bobry, zwanej brodnią, myśl.« Pr. fil. V, 865. Por. Riuża.

Riuża = »więcież duży u rybaków nad Dźwiną« Prac. Toż Pr. fil. V, 865. Por. Ręże.

Rmucić się = smucić się: »Kazał sie mi nie rmucici« Rozpr. XII, 63 i 79. »Tak się smucę, aż się rmucę« Wędr. XXVI, 159.

Rnąć p. Rznąć.

Rniętka = »bicie: bedzie rniętka, jak przydzies do dóm« Pr. fil. III, 497.

Rób = »ul« Hilf. 178.

Roba = »1. kobieta dorosła 2, żona« Rozpr. XII, 100. »Roba = 1. kobieta niechlujna, nieporządna 2, świnia (w Wielkopolsce) ib. Toż Pr. fil. IV, 286. »Roba = kobieta, żona« Rozpr. XVII, 58. »Roba = świnia, zwłaszcza prośna« Zb. I, 23. »Roba = świnia z prosiętami« Kuj. I, 59; ib. II, 276.

Robacina p. Robatka.

Robactwo: »Robastwo« Czark. Chełch. I, 100. »Robactwo = żmije, gady« Kuj. I, 92.

Robaczeć = »przesiadywać w chałupie bezczynnie« Osip.

Robaczek p. Robak.

Robaczliwy p. Robaczny.

Robacznica: »Robacnica = mucha plująca (musco vornitoria) i każda duża mucha« Spr. V, 120.

Robacznik = »ogród dla drobiu« Pozn. III, 227.

Robaczny = »robaczywy: mięso robaczne« Zb. II, 136. »Grzyby robaczne« Zb. XV, 52. »Robacny« Rozpr. XXVI, 392. »Robacywy = robaczny« Zb. VIII, 253. »Robaczywy« Zb. II, 126. Łęcz. 158. »Robaczywy pacierz = zapewne jakieś zaklęcia« Pozn. VII, 102. »Odmawia robaczywe pacierze« Zb. II, 176. »Robaczliwy« Kłosy XXII, 355. »Chrobaczny« Rozpr. VIII, 200; ib. IX, 169; ib. XXVI, 378.

Robaczysko: »Smok czy robaczysko, pilnujące źródła« Kolb. 295. »Takie robaczysko (jeża), to ja każę zabić« Kuj. I, 143.

Robaczywy p. Robaczny.

Robak: 1 pp. l. mn. »Robacy« Rog. n° 419. »Hrobak« Krak. IV, 296 i 305. »Chrobak« Cinc. 16. »Chrobák« Rozpr. XXVI, 378. »Grobák« Rad. I, 99. »Rĕbak« Hilf. 178. Zdr. »Robáczek« Rad. II, 91. »Robászek« Fed. 377. Kaspr. 13. Pozn. I, 129. Choc. 4. »Ro-

bászk« Ram. 181. »Chrobácek« Zb. V, 255; ib. VII, 95. || »Robak = smok« Kolb. 296. Sien. 271. »Pastusi chcieli zabić najstarsygo robáka« (= zapewne smoka) Wisła VI, 496. || »Robák = wszelkie małe zwierzątko ssące, np. kuna, jeż, szczur« Piątk. »Roboki = owady, robaki, szczury, myszy, węże, jaszczurki« Mil. || »Robak = wilk« Osip. Pr. fil. IV, 868. Wisła I, 155. || »Robak = żyd wiejski, przyrównywany do wilka« Osip. || »Robak = rak (choroba)« Hilf. 178. Por. Boże robaki.

Robakować: »Kura robakuje t. j. zbiera robaki« Pietruski Historja natur. ptaków część IV.

Robal = »duży robak« Spr. IV. 369. »Robál« w temże znacz. Pr. fil. V, 866. »Żeby cie robole!« (na psa mówi wieśniaczka) Litwos w Gazecie Polskiej 1877 nº 6.

Robaszek p. Robak.

Robatka »a. robacina = koszula, koszulina, zwłaszcza dziecięca« Kolb. rękop.

Robiać = robić: »Niceś nie robiała« Rud. 206. »Co ta panna robiała, co sie tutej dostała« Wisła II, 144. »Coście tu robiali, jak mie tu nie było« Święt. 207.

Robić: »Robieł = robił« Kuj. II, 283. »Robotnice, co korowaj robili« Wisła VII, 689. »Nie daj im nic robić = nie pozwalaj, aby im co złego zrobiono« Zb. XI, 95. »Co robiący = niewiele myśląc« Ust. od Niedźwiedzkiego. »Co robięcy = dodatek, często w opowiadaniu powtarzany np. co robięcy, wesele mu ten pán sprawiuł« Wisła V, 45. »Co robiãcy? nagnałem te pscoły do ulów« Zb. VIII, 299. »A no, co robiãcy? on poset« ib. 312. »Tak, co robiãcy, jesce te skóre przydusiuł« ib. 315. »Robiący« = robiąc: »Robiący w polu zmokłem« Pr. fil. V, 869. »Ano więc co sie nie robi = i oto co się stało« Wisła VIII, 252. || »Robić« = pracować: »Żono, daj śniadanie. Mężu, nie robiłeś na nie« Kuj. II, 56. »Nie robiłaś do lat kilku, róbze teraz na się wilku« Kozł. 76. »Nie umiem robić« ib. 122. »Będę w niej (spódnicy) chodziła, na insą robiła« Zb. IV, 126. »Koń... nie robjeł oddawna« Derd. 63. »Młynarecko młoda, robi na cie woda« = pracuje na twą korzyść Zb. XII, 174. || »Robić« w różnych wyrażeniach: »Niewodem robili« = łowili ryby Kolb. 62. »Robić siano = przeschłą trawę rozrzucać i przerzucać, aby wyschła« Rozpr. X, 220. »"Ogrodnik... robiół z kwiatami« = zajmował się kwiatami Zb. VII, 6. »Woli robić z drutęm« = wyrabiać coś z drutu Zb. VII, 64. »Robić w grujńcie« = uprawiać rolę Pozn. VI, 231. »Robić kruszec = kopać kruszec, górn.« Zb. XI, 24. »Kazani robić« = mówić kazanie Wisła II, 308. »Robić krośna = tkać płótno« Wisła VII, 291. »Robić zastole = sadzać gości do śniadania« ib. 737. »Robić błogosławieństwo = urządzać uroczystość błogosławienia państwa młodych przez rodziców ib. 691.

Robiedza = »koń, świnia lub wół chudy« Pobł. 81. Toż Ram. 181.

Robiwać = rabiać: »Robiwom = robię« Zb. II, 228. »Robuję« Wędr. XXVI, 110. Toż Kopern. rękop. »Robić więcej jak robiwali« Kam. 53. »Machonik robiwał bryczki« ib. 97.

Robkowy: »Zapasek białych dwie: robkowa jedna, sztuczkowa druga« r. 1755 Wisła VII, 294 (zap. rąbkowa Ł.).

Robociąż = »robotnik pilny i wytrwały« Osip. »Chwaląc parobka, mówią, iż jest on robociąż« Maz. V, 32. »Robociąż = próżniak, żartobl.« Mil.

Robocizna = robota: »Pośli do robocizny« Zb. II, 249.

Roboczy = »pracowity« Petr. Toż Pleszcz. 152.

Robol p. Robal.

Robota: »No, ceż do robotý« = no, cóż robić, cóż począć, mniejsza o to Hilf. 130. »Ni mom roboty do dom chodzić« = nie mam potrzeby Pozn. VI, 236. »Robota na galman« = kopanie galmanu, górn. Zb. X, 210. »Robota = 1, w gorzelni ciecz, z której po fermentacji odpędza się gorzałka 2, wyrób pszczół w ulu« Roczn. 231. »Stara robota = stara kopalnia« Stęcz. Tatry 142. »Roboty = żniwa« Spr. V, 409. Zdr. »Robotka = miejsce, gdzie coś robiono, np. wapienny dół i t. p.« Ust. z Litwy.

Robotka p. Robota.

Robotliwy = pracowity: »Dziewcze... robotliwe« Kiel. I, 194.

Robotny = »pracowity« Mil. Spr. V, 409. Rozpr. XXVI, 392. Toż Pozn. I, 212; ib. V, 170. Maz. II, 145. Rog. nº 516. Kętrz. 75. Łys. 35. Star. przysł. 25. Was. 114 i 246. Rad. II, 77. || »Robotny dzień = roboczy, powszedni« Rozpr. XXVI, 392. Cisz. 137. || St. w. »Robotniejszy« = pracowitszy Wójc. II, 193. Zb. IV, 178. Zb. VIII, 305. Kal. I, 148.

Robować = »robić« Cer. »Jak ją (dróżkę) robował« Rog. nº 50. »Cóżeś robował?« Zb. IX, 247.

Rochać = »krząkać (o świniach)« Petr.

Rochaty = »rozczochrany« Udz.

Rochcić = »wysypiać się, wylegiwać się (z lenistwa). Przysłowie: rochci, jak głucha świnia = o leniwcu, śpiochu« Kolb. rękop.

Rochlić się = »roić się, poruszać ramionami lub inną częścią ciała dla uwolnienia się od swędu lub dla spędzenia z ciała pasorzytów« Święt. »Bedzie sie rochluł i stryká sie do wody« = będzie się ruszał i stoczy się z brzegu do wody ib. 441. »Woda sie rochliła i sumiała« ib. »Rohlić sie = kręcić się, niespokojnie się zachowywać« Spr. V, 409. »Dziadek sie rohli« = rusza się po śnie Ogończ. 7.

Rochmanić = »obłaskawiać, oswajać« O. Por. Rachman.

Rochmanienie = »oswajanie, robienie zwierzęcia łagodnem« O.

Rochmanność = »łagodność« O.

Rochmanny = »obłaskawiony (o zwierzętach)« O. Toż Pr. fil. IV, 869. »Rochmanne zwierzę = oswojone domowe lub dzikie, które z ręki jada« Osip.

Rocić: »Rocic = przeklinać« Hilf. 178.

Rocizna = »spadek« Peł.

Roczba p. Raczba.

Roczeczek p. Rok.

Roczek p. Rok.

Roczenie = »obrzęd zaproszenia na wesele z wierszowaną przemową« Hilf. 46. »Roczenie = mowa wábcy a. drużby a. starego, zapraszająca na wesele« ib. 58. Por. Raczba.

Roczeniek p. Rok.

Roczniza (?): »Kościołek z descułek, z dembowych tarcic, szynkarka rakarka, roczniza flacznica, ja sobie ślachcic« (może raczej: rocznica?) Lub. II, 49.

Roczyć = przeznaczać: »Matka cie nie roczyła (= nie przeznaczała), ojciec cię nie roczył« Kuj. I, 227. || »Roczyć« = zapraszać: »Roczyła... krosnią do chczenia« (do

chrztu) Hilf. 123. »Roczy do swe checze« Derd. 6. »Rocÿlī do jadła« ib. 23. Por. Raczyć.

Roczyk p. Rok.

Roczyzna: »Roczÿzna = rocznica« Ram. 181. Toż Pobł. 80.

Rocniák = »ten co ma rok życia« Rozpr. XI, 188.

Rodacki: »Po rodacku, a. po cygańsku mówić = dodawać rozmaite zgłoski zbyteczne w celu przekręcania wyrazów« Wisła V, 951.

Rodáczka = »urodzona, pochodząca np. rodáczka z Kijan« Pr. fil. V, 866.

Rodak: »Oj bracia, moi bracia, da bracia mi rodacy!« Maz. III, 328. || »Rodak = motyka do wyważania pni i karp podczas rodowania pola« Osip.

Rodliwy = urodzajny: »Rodliwa ziemia« Ust. z Mazowsza. »Jam kalina jest rodliwa« Połuj. 200. Toż Maz. V, 209.

Rodnica »a. dupnica = części samicze krowy« Ust. od A. A. Kryńskiego.

Rodnieńki = »rodzoniuteńki, np. rodnieńki« Pr. fil. V, 866.

Rodnik = »krewny« Wrześ. 19.

Rodny = »rodzony np. rodnemu bratu« Pr. fil. V, 866. Toż ib. IV, 242. Pleszcz. 42. »Coś mi nudno... siostro rodno« Pauli 84. Toż Wójc. I, 290. »Brata rodnego« Pauli 83. »Rodnego wojca« Kam. 90. »Rodnym ojcem, rodną matką« Kiel. I, 182. »Brat rodny« Was. 246. Maz. V, 219. Rodny ojciec, rodna matka« Chełch. II, 124. »Rodnej matejce« Skrz. 15. »Psy matecce i psy rodny rodzinecce« Zb. IV, 232. »Rodny = rodzony, krewny, powinowaty« Święt. || »Rodny list = metryka« Pr. fil. IV, 287. Toż Aten. 1877, II, 651. || »Rodná ziémia = orna ziemia, 'co ji nigdy mozna nie ugorzyć, ino zawdy odpowié'« Ust. z Olkuskiego.

Rodoć: »Płodność i mnożenie się rodoci« Radw. Mil. 16.

Rodować p. Rudować.

Rodowic: »Jest ja rodu dobrego, Z Krakowa, wójtowego. I ja tobie rodowic, bo z Krakowa wójtowic« Pozn. IV, 216. »A skądżeś-ty jest rodowic? Z Krakowa jestem wójtowic« Kolb. 218. || »Zdr. »Rodowiczek, rodowiczka = tu rodzony, rodak, rodaczka« Zb. I, 35.

Rodowiczek p. Rodowic.

Rodowiczka = »tutejsza: tu rodowiczka jestem = ztąd jestem rodem« Zb. I, 31. Toż ib. 35. Por. Rodowic.

Rodowity = »prawdziwy, z tej familji pochodzący« Cer.

Rodowny: »A zkądźeś-ty jest rodowna? Z Krakowa jestem wójtówna« Kolb. 218.

Rodus p. Roduś.

Roduś: »W Podlaskiem... w drugi dzień Zielonych świątek... gromada chłopców pędzi wołu, na którym przywiązany bałwan... obecni wołają: Roduś! Roduś!« Maz. III, 82 (z Gołębiowskiego). »Na Zielone świątki stroją ogromnego bałwana, sadzają go na leniwego wołu i oprowadzają po wsi, krzycząc: rodus, rodus!« Wisła VII, 732 (Z Siedleckiego).

Rodzaj = ród: »Dzieciąteczko... nie zaznało ojca, matki, ni swego rodzaju« Kolb. 140.

Rodzajnica = »macica u liszki, wilczycy, suki« Sand. 264.

Rodzeni = rodzice: »Mnie rodzeni nie chcą u się chować« Wójc. II, 68. »Juześ (córusiu) niejedne takie trzewiczki u twych rodzonych schodziła« ib. 70. »Niechze ja się przejdę do rodzonych na poradę« ib. 71.

Rodzenie: »Znachorka przypisuje chorobę urokowi lub rodzeniu« Wisła VII, 620.

Rodzeniec = z rodu, rodem: »Z piekła rodzeniec« Wójc. I, 102.

Rodzic = »ojciec« Kam. 11. Pozn. II, 241. Rozpr. VIII, 176; ib. XX, 433. »Rodzic = ojciec, gdy się mówi z poszanowaniem« Pr. fil. IV, 869. Czark. »Rodzicy = rodzice« Pozn. II, 317. »Rodzicowie« Kiel. II, 233. Rog. nº 199. »Rodzicze« Pr. fil. IV, 290. »Rodziczów szanuje... dzieczka nie obrazi« Wisła VII, 724. || »Rodzic« = pochodzący: »Mazur ci ja Mazur, z pod Warszawy rodzic« Krak. II, 506. Por. Rodziczek.

Rodziczek = pochodzący: »Z Radziejowa jezdem rodziczek« Kuj. II, 269 p. w. Daleczny. Por. Rodzic.

Rodziczka = »rodzicielka, matka« Kud. Toż Pr. fil. IV, 242; ib. V, 866. || »Rodziczka = pochodząca: rodziczka z Opatówka« Parcz. Toż Pr. fil. IV, 242. »Pytum ci sie dziewecko, zkądze jesteś rodzicko?« Wisła II, 135. »Zkądżeś dziewcze rodziczka?« Kolb. 219. Toż ib. 221. »Skądeś ty jest rodziczką?« ib. 222. Por. Boża rodziczka.

Rodzimy = »istniejący od urodzenia np. znak rodzimy na ciele« Ust. z Litwy. »Rodzima wiedźma = która się wiedźmą urodziła« Zb. III, 90.

Rodzina = »krewni: on mi rodzina = jest moim krewnym« Wrześ. 19. »Rodzina = pokrewieństwo: Kuba mi rodzina« Spr. V, 409. »Mnie nie żal ojca, a mi nie żal matki, ani żadnej rodziny« Rog. nº 377. || »Rodzina« = ojczyzna: »Bo w mojej rodzinie góry pozłociane« Kolb. 61. || Zdr. »Rodzineczka«: »Nie duza nas gromadecka, ino sama rodzinecka« Sand. 62. »Twojej rodzineczce wstydu nie robiący« Wójc. I, 80. »Zeby nie przez ludzi, nie przez rodzinecke« Kozł. 123. »Rodzineńka« Wójc. I, 79.

Rodzineczka p. Rodzina.

Rodzineńka p. Rodzina.

Rodziny = »1, zawalenie się komina lub jakiej kończonej już budowli 2, przy rozbieraniu wieprza nieostrożne rozerwanie kiszki i zanieczyszczenie mięsa« Ust. z Litwy.

Rodzony: »Drzewo rodzone = urodzajne, mające owoce« Wisła II, 100. P. Rodzeni.

Rodzywać sie = »rodzić się« Zb. VIII, 249.

Rofija: »Koszula = słodki strup a. rofija« Zb. I, 70.

Roga = »wół z wyniosłemi, rozłożystemi rogami« Roczn. 246.

Rogacz: »Rogác = drzewo rogate, gałęziste, które się wbija w ziemię i na które się potem siano wkłada, aby prędko wyschło« Spr. IV, 29. || »Rogacz = wieszadło do wieszania czapek« Pr. fil. IV, 242. || »Rogac = u sochy podlaskiej do orania grądziel z dwiema rękojeściami, zwanemi: namulnicą i kulką; na rogacz wykopują młodą sosnę, świerk lub osikę z dwoma korzeniami odpowiednich kierunków« Pr. fil. IV, 869. Toż Pleszcz. 24. || »Rogac = hebel o dwu rączkach« Fed. 407. || »Rogacz« = kołacz: »Prosimy was... na te rogacze kołacze« Pozn. II, 303.

Rogal = »rózga weselna z sosnowej lub jałowcowej gałęzi o pięciu równo obciętych prętach« Wisła VI, 194. Toż Kiel. I, 95. Zb. XIV, 79. Zdr. »Rogalicek« w temże

znacz. ib. 91. || »Rogal = mątewka« Udz. || »Rogal = wół« Pr. fil. IV, 242. || »Rogale, rogaliki, rogalicki a rozki = gatunek kartofli« Zb. XIV, 26.

Rogala = wół(?): »w stawie wodę pił rogala, ah, żeby nie Marysia, da złapała za róg bysia, utopiłby się rogala« Zb. VIII, 107. || »Rogala« = kołacz (?): »Jest tu pieczona rogala... Nie dacie rogala, dajcie chleba glań« Nadm. 76. Por. Rogacz.

Rogalec = »djabeł« Pauli 76.

Rogaliczek p. Rogal.

Rogalić się »a. rogatać się, rejdosić się = wiercić się, zachowywać się niespokojnie« Zb. I, 50.

Rogalik p. Rogal.

Rogálka »a. logárka = narzędzie do mięszania mąki w wodzie« Rozpr. IX, 209. »Rogalka = kijek z sęczkami do gniecenia ziemniaków po ugotowaniu« Zb. X, 203.

Rogatać się p. Rogalić się.

Rogatka »a. rogatywka = czapka o czterech rogach« Pr. fil. IV, 869. Toż ib. 242. »Rogatka« w temże znacz. Kal. 38. || »Rogatka« = mątewka, kozielek, kłótewka« Ust. od p. Czepielewskiego. || »Rogatka = tatarka, hreczka« Pr. fil. IV, 242.

Rogaty = mający rogi: »Rogata = nazwa owcy« Wisła V, 923. »Rogaty« = djabeł Krak. I, 64.

Rogatywka = »czapka z barankiem o 4 rogach« Osip. Toż Pr. fil. V, 866. || »Rogatywka = proca robiona do zabawy dla dzieci« ib. Por. Rogatka.

Rogojsz = piróg z mąki jęczmiennej (z litews. ragaiszys)« Tyg. il. 1, X. 463. Toż Juc. 185.

Rogotać się = »poruszać się niespokojnie« Rozpr. VIII, 232.

Rogowe = »mały datek pieniężny pastuchowi przy kupnie bydlęcia lub owcy« Spr. V, 409. »Rogowe = porękawiczne przy kupnie rogacizny, dawane na jarmarkach pośrednikom« Pr. fil. IV, 869. Toż Krak. IV, 320 p. w. Rzezak.

Rogownik = »narożna krokiew, grubsza i dłuższa od innych i więcej na dół wypuszczona« Was. 32.

Rogowski: »Na Rogoskie pole« Kiel. II, 163.

Rogowy = rogaty: »Bydło rogowe« Witw. 45, 47, 99, 100. P. Rogowe.

Rogoza = »nazwa rośliny wodnej, pospolitej w Narwi« Pr. fil. IV, 869. »Rogoza a. rogoźnik = roślina wodna nad Narwią z nasieniem kształtu pałki z powierzchnią jakby aksamitną« ib. 904. Rogoża = sitowie szerokolistne, zwane także pałki« Osip. »Wysepka, zarosła drzewami, rogożą i trzciną« Kal. 210. || »Rogoża = mata pleciona z trzciny, zwanej rogoziną« Roczn. 231. »Rohoża« w temże znacz. Ust. z Litwy. Por. Rogozina.

Rogozina = »sitowie« O. »Rogozinę zetniesz, stawek wyszlamujesz« Wójc. II, 185. »Z trzciny, zwanej rogozina« (robią się maty) Roczn. 231. Por. Rogoza.

Rogoźnik p. Rogoza.

Rogoża p. Rogoza.

Rogożkowy = »zrobiony z rogoży« Ust. z Litwy.

Rogów: »Chłop z Rogowa kupiuł krowe w Tyłowie, wiód ją wele Słuchanowa, zawiód ją przed Widyń i zabiuł ją (grzebień wyczesuje wesz z tyłu głowy koło ucha, którą zabija się przed oczami)« Święt. 653.

Rogula = »krowa z wielkimi rogami« Rozpr. X, 267. »Rogula« = nazwa krowy ib. 245. Pozn. I, 104. Wisła V, 923. Maz. III,

46. »Rogula = krowa w zagadce« Pr. fil. V, 866. Toż Święt. 658. || »Rogula = mątewka« Rozpr. XII, 101. Hoff 41. || »Rogula a. rogulka = ostróżka, Delphinium« Petr. W temże znacz.: »Rohula« Wisła II, 5 (Orzeszkowa). »Rogulka« Ust. z Litwy.

Rogulka p. Rogula.

Rohacz = »jelonek, Lucanus Cervus« (w Rohatyńskiem) Zb. V, 134.

Rohlić się p. Rochlić się.

Rohoczeć »a, rohotać = grzechotać« Ust. z Litwy.

Rohot »a. rohotanie = grzechot, grzechotanie« Ust. z Litwy.

Rohotać p. Rohoczeć.

Rohotanie p. Rohot.

Rohoża p. Rogoza.

Rohula p. Rogula.

Roić = »fermentować« Petr. || »Roić« = przybierać, burzyć się: »Morze rojiło = wzbierało w przypływie« Krak. IV, 105. »Rojące morze wyrzuciło wieloryba« ib. »Morze jakiebądź zdechliny nie lubi, i wtenczas okrutnie sobą roji, na brzegi wylewa« ib. III, 36.

Rojek = »wół mały, rasy góralskiej« Enc. R. II, 827.

Rojenie = »fermentowanie« Petr.

Rojnica = »gad podobny do żmii, w mniemaniu ludu wydający z siebie roje pszczół« Zb. V, 157.

Rojnik = »przytulija, Gallium verum« Zb. VI, 257. »Rojnik a. trojan, gromotrzask = ziele, niem. Hauswurzel« Aten. 1867 II, 119. P. Gromotrzask.

Rojst = »miejsce bagniste« O. »Rojsty grząskie« Pol Pieśń o ziemi. »Łąki.. i roisty zmieniają się w jeziora« Tyg. il. 1, XIII, 241 (W. Pol). (Por. litews. rajstis = źródło. Połuj. 342 K.).

Rojza = »kajzerka, bułeczka herbatnia« Ust. z Włocławka.

Rok: w liczbie mn. roki, roków, rokom i t. d. Wójc. Kl. I, 96; ib. II, 86. Wisła IX, 230. Zaw. 56. Wisła I, 308. Wędr. XXVI, 159. Lip. 96. Zb. V, 209; ib. 226, 234. Zb. VII, 7; ib. 48; ib. 58. Zb. IX, 266. Zb. XII, 192. Zb. XIV, 230; ib. 244. Zb. XV, 8; ib. 20; ib. 71. Kolb. 240. Pozn. VI, 116. Krak. IV, 181. Cisz. 135; ib. 146, 285. Rozpr. VIII, 214; ib. 263; ib. IX, 179; ib. 185; ib. X, 263; ib. XX, 433. Święt. 409, 489 etc. Mát. Zap. 8. Rud. 155. Wisła VIII, 792 »We dwóch rokach« = w ciągu 2 lat Cisz. 285. »Wysłuzyłem sobie pénienkę, w siedmiu rokách Kásieńkę« Zb. XIV, 144. »Od kielo roków« Zb. V, 191. »Rok upłynęło« Cisz. 23. »Uszło to rok, półtora« Nadm. 156. »Bez dwa roka = przez dwa lata« Pleszcz. 30. »Wysed tak rok« = upłynął rok Chełch. II, 32. »Wyszło od tygo rok seść niedziel« ib. I, 40 »Zyli pu — rok ze sobą« Pozn. VI, 174. »Trzeciego roku = przed dwoma laty, dwa lata temu« Rozpr. X, 208. »Mówi mąż do żony: dodajże mi rady, bo będą tu swary, hałasy i zdrady i ciebie rok doleci« Pozn. IV, 245. || »Rok przybyszowy = rok przestępny« Osip. || »Rok«: »Słój roczny, narośnięty na drzewie, zwany pospolicie rokami« Kłosy XVIII, 28. »Drzewo mogło w młodości szersze roki osadzać... Mierzyłem i rachowałem roki« ib. || Zdr. »Roczek« Kuj. II, 37. »Pół rocka« Kozł. 95. Toż ib. 101. »Roczków ze sześć« Kolb. 229. »Štery roczki« Lip. 151. Podobnie: Lub. I, 258. Święt. 174. Goszcz. 282. »Roczka doczekała« Pozn. II, 198.

»Tego roczku« Kuj. II, 37. »Już ona roczek jest wydana« Rog. n⁰ 146. »Matko... chowajże mnie... od roczka do roczka« Zejsz. 104. »Młodsa stostra, jesce rockiem nie dorosła« Maz. III, 188. »Roczyk = roczek« Wrześ. T. 46. »Roczeniek«: »Chowajże mi Kasię doma do roczeńku, do siódmego« Wójc. I, 53. »Roczeczek«: »Do roczeczku siódmego« Kętrz. 57. »Za roczeczek, za dwie, a za trzeci ledwie« Kolb. 241. »Dwa roceckim z tobą zyła« Goszcz. 279.

Rokiciarz: »W krzaku rokity (salix rosmarinifolia) siedzi djabeł zwany rokiciárz« Wisła VII, 102.

Rokiciczka: »Słomiane galaty, a bóciczki z rokiciczki« Rog. n⁰ 84.

Rokicina: »Idź do lasu pod krzak, zwany rokiciną« Rud. 109. »Rekiecina = rokicina« Wisła III, 89.

Rokicki: »Pan rokicki = djabeł, co siedzi w rokicinie« Chełm. II, 128.

Rokita = »Salix silesiaea« Wrześ. 19. Toż Rozpr. XVII, 13. »Rokita a. samowzion, ponieważ sama się zasiewa w zrębach« Spr. V, 409. || »Rokita = djabeł, siedzący w rokitowym krzaku« Wisła VII, 173. Toż Zb. XI, 7. »Dziewcyno, Rokito!« Wisła VIII, 218. »Rekita = djabeł błotny, pilnujący pieniędzy« Mil. Toż Chełch. II, 151. Spr. V, 120. »Rokita a. Safian = duch-psotnik, siedzący w bagnach« Zb. IX, 59.

Rokitowy: »Oj, dałam-ci cwartemu da rokitową rózgę« Kiel. I, 131. »Cemu druchny nie śpiwácie, cy rogowe pyski macie? Nie rogowe, rokitowe« Zb. VIII, 272.

Rola = »nadział kmiecy, niwa kmieca; dzielą się na czwarcizny, ośminy i półośminy (góral)« Enc. R. II, 815. »Rola = dawna miara gruntu« Spr. V, 409; ib. IV, 312. »Rola = gospodarstwo, obejmujące około 50 morgów pola. Właściciel nazywa się siedlak« Rozpr. XII, 101. »Trza uciekać za trzecią rolą« Zb. X, 180. »Matusiu, weźze mnie z niewole, bo on mnie zaprzągá s kónisiem do role« Wisła VII, 128. || »Rola« = rejestr: »Felfeber z roli wymaże« (zmarłego żołnierza) Zb. VIII, 75. Por. Boża rola.

Rolak = »rolnik« Pr. fil. IV, 242.

Roleczka: »Wdowusia chciała się dorobić i ujęła pół roleczki, nie miał jej kto zrobić« Zb. IV, 141.

Roliczka: »Orał rolickę oraną« Zb. IV, 155. »Miała rolickę siać« ib. 159. »Rozsiała po... roliczce« ib. IX, 13.

Rolina: »Śnieg się wije po płocinie, a pszeniczka po rolinie« Pozn. II, 198.

Rolizna: »Dobrze chłopu na roliznie« Zb. VIII, 114.

Rom = »wołanie na konia, żeby się w stajni obrócił« (z niem. herum K.) Wisła III, 739.

Romanika = »balaski przed wielkim ołtarzem w kościele« Zb. I, 56.

Romanse = »Moranse« Parcz.

Romanśnica: »Morańśnica = romanse lubiąca« Parcz.

Romatus, Romatys, Romatyz, Romatyzm p. Reumatyzm.

Rombek p. Rąbek.

Rombież p. Rąbież.

Romny p. Równy.

Romot p. Rumot.

Romta = przyśpiew: »Romtada« Pozn. II, 313; ib. I, 254. Zb. VI, 127. »Romtadjada« Lip. 198. »Romta romta dada« Kuj. II, 59. »Romta radia« Zb. VI, 59. »Romta rady« Łęcz. 121. »Romta, rom-

tatata« Zb. IX, 183. »Romtaj« ib. 259. »Romtadana« Pozn. IV, 240. »Romtada rady« Maz. II, 94. »Romtada, romtada, na romtadzie kościół« Zb. XII, 154. »Romtatata dia dana« Rad. II, 61. »Rom tom... dada« Łęcz. 116. »Romta dy tydy ra« ib. 139. »Romtarada« Maz. V, 236.

Romtiridera = przyśpiew: Kuj. II, 46 i 47.

Rona = »camer, bloch« (= sztuka drzewa K.) Pobł. 80.

Roncetel = »kwit: dali mi roncetla, ale mi ujeni dwa ruble« Pr. fil. III, 497.

Ronić: »Descyk roni« Maz. II, 59. »Ptasecek leci, skrzydełkiem roni« Lub. I, 201. »Żonę serdecznie kochał, nad dziatkami duch ronił« Gliń. III, 214.

Ronko p. Grono.

Roń = majeranek: »Choćbyś mi uwiła (wianek) ze samego roniu (majeranku)« Zb. X, 279.

Ropa = »para wodna« Ram. 182. Toż Pobł. 80.

Ropczyce: »Ropcyce, na dole stoicie« Zb. XV, 77. Toż ib. 139. »Tu w Ropcycach« ib. 111. »Z Ropcyc do Dębice« ib. 159. »Do Ropcyc« ib. 162.

Ropić się: »Ropic sę = parować, parą zabiegać: okna... ropią się, kiedy zimno na dworze; woda zagotowana ropi się t. j. paruje« Pobł. 80.

Ropolić się = »kręcić się, ruszać się« Udz.

Ropotać = »robić hałas« Rozpr. VIII, 232. Toż ib. XVII, 58.

Ropować się: »Ropôwac sã = parować (o wodzie)« Ram. 182.

Ropucha: »Chropucha = żaba« Zb. XI, 15. || »Ropucha = wesz owiec, purchwa, pejka« Pobł. 80.

Roratka = »świeca na ołtarzu paląca się podczas rorat« Pobł. 141.

Rordeka p. Ordeka.

Ros- p. Roz-.

Rosa = »kwiat zboża« Maz. V, 54. Osip.

Rosada p. Rozsada.

Roseczka = rosa: »Wychodzi na nie (dzieweczkę) roseczka« Rog. n⁰ 223. »Rosiczka«: »Wychodzi na nię rosiczka« ib. n⁰ 224. »Będę rosiczkę pijał« ib. n⁰ 450. »Rosicka padała« Krak. I, 284. Toż Kon. 80. »Rosicka« Zb. V, 227. »Roska«: »Będę roskę piła« Łys. 41. »My... roske pozbierali« Krak. I, 284. Toż Kon. 80. »Nie roztrząsajcie... roski« Kuj. I, 314. »Rosieńka«: »Pierwszą rosieńkę otrząsali« Wójc. I. 268.

Rosiana = »krowa z bardzo małemi kropkami innej barwy« Rozpr. X, 267. »Rosiana = krowa w drobniutkie centki czarne lub białe« Wisła V, 923. »Rosiana = nazwa krowy« ib. VIII, 812.

Rosiaty = »pstry, o maści konia lub bydlęcia« Spr. V, 410. Wrześ. 19.

Rosiczka p. Roseczka. || »Rosiczka = nawrotek, Alchemilla vulgaris« Petr. »Rosiczka = rośnik, Drosera, roślina bagienna« Osip. »Drosiczka« = nazwa rośliny Krak. III, 147. || »Żaba rosiczka = żaba, która po trawnikach lub łąkach widzieć się daje« Gluz. 548.

Rosić: »Poczon... deszcz rosić« Pozn. VI, 175. || »Rosić a. rosować len = po wymoczeniu rozpostrzeć na trawie, poddając go... wpływowi rosy i deszczów« Pr. fil. IV, 869. »Len rosi się w rzece« (= moczy się) Maz. I, 65.

Rosieńka p. Roseczka.

Rosikoń = »koniczyna« Pr. fil. III, 497; ib. V, 866.

Roska p. Roseczka.

Roskal = »roztop« Pr. fil. V, 866.

Rosług = »rozora, brózda« Ust. z Lidy.

Rosocha = »gruba gałąź z rozchodzącemi się widłowato odrostkami« Mil. »Rosochy = gałęzie rosnące widłowato« Spr. V, 120. Toż Chełch. I, 178. || »Rosocha = część żórawia: słup rozdzielający się u wierzchu na dwie odnogi, do którego przytwierdzają belkę, sznigę« Pr. fil. IV, 242. Por. Rościochy, Rozsosnąć.

Rosolenie = »solenie serów przez zanurzenie na pewien czas w rosole« Wrześ. 19. Spr. V, 410.

Rosolić: »Gdy sérki stężeją, kładą się do mocno osolonej serwatki, czyli rosolą się, aby nasłoniały« Enc. R. II, 820. Spr. V, 410.

Rosolka = »rodzaj wódki osłodzonej« Aten. 1877, I, 390 i II, 651. »Rozołka« Wędr. XXVI, 135.

Rosopita = »sos albo zupa w znacznej ilości a rzadka« Parcz.

Rososzka = »gałązka« (rosochata) Pozn. II, 99. »Rososzka czyli kulka drewniana« Gluz. 553. »Rososzka = długa tyka na jednym końcu rozszczepiona do strącania owoców z drzewa« Ust. z Płockiego.

Rosować p. Rosić. || »Rosować a. krasować = kwitnąć, o zbożu« Ust. z Litwy. »Rósować = kwitnąć, o zbożu« Maz. V, 54. Spr. V, 142. Pr. fil. IV, 869. Osip. Por. Krasować.

Rosowanie = »kwitnienie zbóż« Osip.

Rosół = »woda osolona« Spr. V, 410. »Rosół = słona woda do serów« Wrześ. 19. Cer. »Rosół = słona woda z zasolonego mięsa« Pr. fil. IV, 287. »Rosół = słona woda, w której się przechowuje wieprzowina« Rozpr. XII, 100. »Rosół = kwas z kapusty lub ogórków« Chełm. I, 61.

Rosówka = »glista czerwona« Wisła V, 644.

Rost = »wzrost« Pr. fil. V, 866.

Rostaje p. Rozstaje.

Rostlina: »Rostlina = roślina« Ram. 182.

Rostopaść = »jaskółcze ziele, Chelidonium majus« Zb. VI, 321.

Rostropysz = »1, głowa rozczochrana 2, człowiek rozczochrany: wchodzi jakiś rostropysz, włosy mu się jeżą« Pr. fil. V, 866.

Rostrucharz: »Obtrucharz« Ust. z Wilna.

Rosumak = »wyraz obelżywy« Pr. fil. IV, 242.

Roszczybać się = »troszczyć się, troszcząc się biegać za czem, obijać się« Kolb. rękop.

Rosztabig = »mebel duży niezręczny« Pr. fil. V, 866.

Rosztobiga = »jako wyzwisko, o tęgiej babie (zap. z niem. Rüstbock = kobylica; por. rastabigi = jakaś potrawa Wisła VI, 872)« Pr. fil. V, 866.

Roszenie lnu = »moczenie lnu« Maz. I, 65.

Roś: »Pragniesz-ci ty, pragniesz (mego wionka) na moje biołom roś (urodę?)« Pozn. IV, 141. Toż Lip. 161.

Rościć się: »Len sie na rosie w słuhak rości, jak je w mocydle niedomocony« Spr. V, 410.

Rościochy = »gałęzie suche (rozsochy)« Rozpr. XVII, 58. »Rościochy = gałęzie suche« Spr. IV, 338. Por. Ruściochy.

Rość: 3 os. l. p. »Roście« Zb. I, 118. Maz. III, 239. Kiel. I, 77. Cinc. 34. Łęcz. 198. Lub. I, 263. Rud. 158 i 192. 3 os. l. mn. »Roscą jabka na jabłoni« Nadm. 154. Rozkaz. »Roś«: »Roś granatku wysoko« Kolb. 18. »Roś lelujko wysoko« Zb. IX, 249. Resnųc = rosnąć« Hilf. 83. »Res

= rósł« ib. »Nie bijże mi moi siostry, bo moja siostra nie do ciebie rosła« Kozł. 84. »Miesiąc rośnie = idzie od nowiu ku pełni« Chełm. II, 171.

Rośla = »kiełek zbożowego ziarna; młody, w zawiązku jeszcze będący odrostek z korzenia kartofla, buraka i t. p.« O.

Rośłak = »młode drzewo« Pr. fil. V, 866.

Rośt p. Ruszt.

Rośtoka p. Roztoka.

Rotł = »łotr« Pr. fil. V, 866.

Rotłowy = »łotrowy: żona rotłowa mądrze postąpiła« Pr. fil. V, 866.

Rotyć = »roślina, żółty podobny do marony« (zap. zam. wrotycz Ł.) Fed. 170.

Rowarski = »ruchawy« Pobł. 80. »Rowarzci = ruchliwy, wścibski« Ram. 182.

Rowarzenie = »ruchliwość« Pobł. 80.

Rowarzyć: »Rowarzŷc = ruchawym być, szperać« Pobł. 80.

Rowas = »kłopot« Rozpr. X, 299; ib. XVII, 24. »Rowas = umartwienie, kłopot, a przedewszystkiem: dług, kredyt: wzionek chleba na rowas: u Słowaków rowas = patyk, na którym chłop karbuje ilość wypitej wódki« Spr. V, 410. »Rowas = karby: Szynkarz z jednej, dłużnik z drugiej strony na kawałku drzewa narzynają karby na kwaterki wypitej wódki« Wrześ. 19.

Rowić się: »Rôwic sã = roić się: pszczole sa rôwio« Hilf. 179.

Rowienka = »miejsce równe bez lasu« Wrześ. 20. »Rówienka« w temże znacz. Rozpr. XVII, 12 p. w. Płania. »Rówienka = równinka« Spr. V, 410. Por. Równia.

Rowiennik p. Rówiennik.

Rownie: »Weź ty dziewulecke, Rowniez rowno sobie« Kętrz. 66.

Roza p. Róża.

Rozanowy = różany: »W rozanowym wianku« Kętrz. 76.

Rozany p. Różany.

Rozbabrany = »niestarannie ubrany, niestarannie zrobiony« Parcz. »Dziecko rozbabrane = mazgajowate« Rozpr. X, 269.

Rozbachany = »roztyły« Roczn. 231.

Rozbáczyć się = przypomnieć się: »Przecytej... to moje pisanie, niech ci sie rozbocy to nasze kochanie« Wisła VIII, 705.

Rozbańdzioszyć: »Ozbańdziosyć = wypuścić jelita« Spr. V, 342 p. w. Bańdzioch.

Rozbaranić się: »Rozbaranic sã = siąść, lec jak baran, rozwalić się« Ram. 182. Toż Pobł. 80.

Rozbark = »targowisko końskie, niem. Rossmarkt« Ust. z Kalisza.

Rozbasamować się = »rozlamparcić się, rozpuścić się« Udz.

Rozbebeszyć = »rozmamrać, rozrzucić« Pr. fil. V, 866.

Rozbebłać: »Rozbeblac = rozpeckać« Pobł. 80. »Rozbeblac = rozbabrać« Ram. 182. »°Ozbebłać = pomierzwić, rozwiązać, rozpuścić: uociépka sie uozbebłała = rozwiązała się; człowiek uozbebłany = rozczochrany, mający ubranie w nieładzie« Rozpr. XXVI, 387. || »Ozbebłać = rozgadać, rozpowiedzieć« Święt.

Rozbechtany Zb. I, 75 odsyła do Roczn. 231 ale tam niema.

Rozbełtać: »Ozbełtać = rozcieńczyć gęsty płyn« Święt. »Rozbełtać«: »Wotręby dla jałowicy rozbełtane = rozmieszane w wodzie« Kam. 102. »Rozbłektać«: »Mléko ozbłektane = rozwiedzione wodą« Spr. V, 344 p. w. Błektać.

Rozbestwić się = »rozłajdaczyć

się, rozłobuzować się« Spr. V, 120. »Rozbestwić sie = rozjadowić się« Mil.

Rozbetłać p. Rozbełtać.

Rozbić: »Oj chmielu... rozbiłeś dziewczę na pastewniku« Pozn. I, 237. »Czerwona różyczko, czemuż nie rozbijesz?« Rog. nº 167. || »Rozbić się« = zap. potłuc się: »Gdy gęsi lub kury sie ozbiją, niesą wodne jaja tak, ze sie ś nich leje« Święt. 639. || »'Ozbić sie = spełznąć na niczem, nie dojść do skutku: weszele sie 'ozbieło« Rozpr. XXVI, 387. || »Rozbić się«: »Jęzioro sie rozbiło« = lód na niem popękał Pozn. VI, 296.

Rozbiegiwać się = rozlegać się: »Brzękot zwonow dalek sę rozbjegiwał« Derd. 73.

Rozbieleć: »Ona rozbielała na twarzy coraz lepiej... aż ze wszystkiem wybielała« Kiel. II, 228

Rozbierać = »osłabiać: wódka go rozbiera« Ust. z Królestwa. || »Ozbierać = tęgo obić« Hoff 41. || »Rozbierać się = w grze w piłkę losować, kto ma być na wygranej« Pr. fil. V, 866.

Rozbocyć sie p. Rozbáczyć się.

Rozbieżne drogi = »rozstajne drogi« Pr. fil. V, 867. »Poszła na rozbieżne drogi« Lub. I, 308.

Rozbijać = »kaleczyć np. odyniec psy rozbija, myśl.« Pr. fil. V, 867. || »Rozbijać się = 1, biegać w różne strony 2, włóczyć się, łajdaczyć się« Ust. z Warszawy. »Gospodarz... rozbija się za nimi (poszukując konia i wozu) na wszystkie strony« Święt. 149. »Powoli, powoli się nie rozbijajcie, tańcujcie wesoło« Rud. 138. || »Rozbijać się«: »Córka tak się rozbija« = smuci się, trapi się Tyg. il. 1, IX, 210. || »Rozbijać się« = rozwijać się (?): »Jak się będzie sucha lipka rozbijać?« Rog. nº 278.

Rozbijanie dzwonów = »dzwonienie przez każdego wieśniaka w pierwszy dzień Wielkiej Nocy« (z Czerw. Rusi) Tyg. il. 1, IX, 88.

Rozbisić się = »swawolić bez końca« Spr. V, 120.

Rozbleczeć się: »Rozbleczec sã = rozbeczeć się« Ram. 182.

Rozblek = »swawolnik, hałaśnik« Pobł. 80.

Rozblekować: »Rozblekowac = krzyczeć po drogach, wałęsać się po miejscach publicznych osobliwie w nocy z hałasem« Pobł. 80.

Rozbłektać p. Rozbełtać.

Rozboleć: »Gowisia mnie rozbolała« Krak. II, 108. »A mnie główeńka rozbolała« Fed. 95.

Rozbolenie = »boleść wewnętrzna np. brzucha« Cer. »Choremu na rozbolenie wodę święconą podają« Wisła VII, 747.

Rozboruchać się: »Jak się wdowa rozborucha, nieboszczyka z grobu rucha« Kiel. I, 193.

Rozbój = »nazwa psa« Wisła VII, 749.

Rozbójectwo = »rozbójstwo« Zb. VIII, 253.

Rozbójeństwo: »Ozbójeństwo = rozbój« Spr. V, 388.

Rozbójnicki = »rozbójniczy« Tyg. il. 1, XII, 50.

Rozbójny: »Sło trzech braci rozbójników i rozbójną drogą« Zb. III, 53.

Rozbrat: »Weźże rozbrat, Kasiu, z bogatego stroju« Wójc. II, 299.

Rozbrejać = »zrobić co rzadkiem, rozrzedzać np. kaszę« Pr. fil. IV, 242.

Rozbronić: »Kasia w środku (walczących) stanęła... wszystkich wraz rozbroniła« Wójc. I, 55.

Rozbrój = »zaburzenie, bijatyka« Huc 369.

Rozbryżdżá sie = »dnieje« Pr. fil. IV, 242; ib. V, 867. Por. Rozbrzyzgiwać.

Rozbrzechtać p. Brzechtać.

Rozbrzydnąć: »Rozbrzŷdnąc = rozmięknąć« Ram. 182. Por. Rozbrzygnąć.

Rozbrzŷgły = »rozmiękły np. droga po deszczu« Pobł. 81.

Rozbrzŷgnąc = »rozmięknąć bardzo« Pobł. 81. Por. Rozbrzydnąć.

Rozbrzyzgiwać = »rozwidniać się przed wschodem słońca« Mil.

Rozbuchać się = »być rozpustnym, swawolnym« Wrześ. 20. Rozpr. X, 299. »Ozbuchać sie = rozigrać się, puścić wodze namiętnościom« Święt. »Ozbuchać sie = rozzuchwalić się, rozpuścić się, rozwydrzyć się« Spr. V, 388.

Rozbuchaniec = »człowiek rozpustny« Spr. IV, 29. »Rozbuchaniec« = swawolnik: »Chodáki, jak to rozbuhańce zacęły krzyceć« Wisła VII, 102. »Özbuchaniec = rozpustny chłopak« Rozpr. IX, 211. »"Ozbuchaniec = rozpuszczony, zuchwały« ib. XXVI, 387.

Rozbuchany = »swawolny« Spr. IV, 348. »"Ozbuchany = rozpuszczony, zuchwały« Rozpr. XXVI, 387.

Rozbuć się p. Rozuć się.

Rozbujać = »rozwalić, rozrzucić np. kopiec graniczny, kopę siana i t. p.« Pr. fil. IV, 870. || »Rozbujać się = rozpłakać się, zawodzić płaczem« ib. || »Rozbujać się w czem« = zepsuć co: »Rozbujał się w moij cnocie« (uwodziciel) Kuj. II. 39.

Rozbujny = dziki, niepohamowany: »Byk... był rozbujny i nikomu się prowadzić nie dał« Kiel. II, 227.

Rozburzać = przewracać (?): »Idzie do jednego ołtarza, światło rozburza« Kiel. II, 228.

Rozcapierzyć = »rozłożyć ręce« Pleszcz. 42. »Rozcapierzyć = rozczepierzyć, rozpostrzeć« Pr. fil. IV, 870. »Rozcapiérzyć = rozłożyć, rozciągnąć, rozszerzyć np. ręce« ib. V, 867. »Rozcapirzyć« Spr. V, 120. »Rozczapierzywszy obie ręce« Zmor. 180. »Rozczapierzyć« Pr. fil. IV, 243. »Rozczapierzyć a. rozczepierzyć« w temże znacz. Rozpr. XVII, 84. »"Ozcapiérzyć« Rozpr. XXVI, 387. »Oscapiérzyć« Święt. »Ozcapierzyć« Spr. V, 388. »Rozczepirzyć« Zb. I, 75. »Kaczka ogon rozczepierze« Myszk. 19. »Niechze jej sie warkocyk rozcapierzy« Maz. I, 222. »Ani ruty, ani pierza, cemze wianek rozcapirzem« Rad. I, 145. »Rozciapirzyć«: »Gawron... rozciapirzył ogon« Pozn. IV, 71. Por. Roztopierzyć.

Rozcapiérzysty = »rozłożysty« Pr. fil. V, 867.

Rozchalamużyć = »rozgotować« Pr. fil. V, 867.

Rozchamdany = »w porozpinanem na piersiach aż do gołego ciała ubraniu« Mil. »Rozchemtany = na którym ubranie w nieładzie, niezapięte« Kolb. rękop.

Rozchamrać = »źle pokrajać (np. rozbierając wieprza): roztargać (np. kopę siana, siedząc na niej w kilkoro niespokojnie)« Czark.

Rozcharkotać się = »rozklekotać się np. o wozie« Pr. fil. IV, 242.

Rozchemtany p. Rozchamdany.

Rozchlamać = »rozlać, wylać: świnia rozchlamie paszę z koryta, człowiek — jadło z miski« Czark.

Rozchlapać = porozlewać: »Rozchlapać wodę« Wisła III, 743 p. w. Chlapać.

Rozchlasnąć się = rozbryzgać się: »Ino sie woda na wsyćkie strony ozchlasła« Święt. 472.

Rozchlebotać = »roztrząść, popsuć«. Pr. fil. V, 867. »Woda jéno w wilku brzdągoce, rozchlebotało sie« Cisz. 308.

Rozchlustany = »mający niezapięte ubranie a. koszulę na piersiach, rozchełstany« Ust. z Litwy.

Rozchodne drogi = »rozstajne drogi« Ust. z Lidy.

Rozchodnik = »płucnik, Sticta palmonacea« Petr.

Rozchodować pieniądze = »wydawać pieniądze« Zb. II, 252. Toż Ust. z Litwy.

Rozchodzić się: »Rozychodzą się = rozchodzą się« Maz. III, 193. || »Rozchodzić się«: »Oni sie tam (świniarek i smok) w dobrym sposobie jednak nie rozchodzą oba« = nie rozejdą się, nie rozstaną się Pozn. VI, 16. || »Rozchodzi się komu o co« = chodzi komu o co: »Gdy się tylko o wodę jej rozchodzi« Roczn. 233. »Rozchodziło się tylko o sporządzenie tego likworu« Bar. 131. »Niech ci sie o to, droga żoneczko, nie rozchodzi« Wisła VIII, 252.

Rozchot p. Rozkot.

Rozchotać się = »osotać się, ochotać się t. j. zorjentować się, zrozumieć co« Wrześ. 20.

Rozchoworca = »herold« Mrong. 390.

Rozchód pępka »a. ozchód pępa = bodziszek łąkowy, Geranium pratense« Krak. III, 131.

Rozchódka = »mała kukiełka« Krak. I, 134.

Rozchrustać się = »rozmamać się: Rozchrustał się jak żyd« Czark.

Rozchrustaniec = »który ma rozpięte ubranie lub koszulę na piersiach« Czark.

Rozchrzestać się = »rozpiąć się aż do gołego ciała: dzieciak chodzi rozchrzestany« Czark. »Rozchrzestana koszula« = rozpięta na piersiach Kraj, Dod. literacki 1889 nº 51 str. 5.

Rozchwiónąć = »rozwiać: wiaterek... Marysi kwiatki... rozchwiunuł« Pr. fil. IV, 242.

Rozchytać się: »"Ozchytać sie = puścić się: kaześ sie tak "ozchytáł = dokąd się tak śpieszysz?« Rozpr. XXVI, 387.

Rozchyżać się: »Rozchyżac sę a. rozchyżyc sę = rozbiegnąć się, spłoszyć się (o koniach)« Pobł. 81.

Rozchyżyć się p. Rozchyżać się.

Rozciapirzyć p. Rozcapierzyć.

Rozciągać: »Ozciągać« Krak. IV, 75. »Rozcygac« Ram. 182. || »Rozciągać się = ciężko pracować, pracować do oddechu« Kolb. rękop.

Rozciągnąć: »Rozcygnąc« Ram. 182. »Rozciąg« = rozciągnij Krak. IV, 75. »Rozciągła« = rozciągnęła ib.

Rozcidnąc p. Rozkidać.

Rozciebic sã = »rozpłakać się« Ram. 182 (w liter. pols. byłoby: rozkiebić się).

Rozciepać = »porozrzucać, pomierzwić np. siano rozciepane« Spr. IV, 29.

Rozcieplić = ogrzać: »Słońce i pogoda rozcieplily atmosferę« Tyszkiewicz Wilja i jej brzegi 24.

Rozciepywać = »rozrzucać« Fed. 407. Por. Rozciepać.

Rozcieranki = rodzaj potrawy Pozn. I, 80.

Rozcierzać = »roztworzyć szeroko« Pleszcz. 42.

Rozcieszyć = pocieszyć: »Ptaskowie ją (pannę) rozciesyli, ze jedzie Marcinek« Kal. 165.

Rozciskać = rozrzucić: »Ozciskać« Zb. XII, 218. Wisła VI, 142. || »Ościskać sie = wzburzyć się, rozgniewać się« Święt.
Rozcocha = »pogardl. o krowie« Pr. fil. V, 867.
Rozcyc = »rozciąć« Ram. 182.
Rozczachnąć się = »rozsunąć się, rozkraczyć się, rozedrzeć się, o koniach, wołach, krowach: dwa woły tak się rozczachnęły na lodzie, że je trzeba było dorżnąć« Pr. fil. V, 867. W temże znacz. Roczn. 231. Por. Rozczochnąć.
Rozczachrać p. Rozczochrać.
Rozczapierzyć p. Rozcapierzyć.
Rozczépać = »rozczepiać« Wisła III, 89.
Rozczepierzyć p. Rozcapierzyć.
Rozczepka = »kijek w jednym końcu rozczepiony, w który to rozczep utkwiony kamień przy wstrząśnieniu energicznem i z zamachem rozczepki, wymyka się w powietrze jakby z procy. Długa tyczka, opatrzona rozczepem na końcu górnym, służy do zdejmowania z drzew nie dających się ztrząść na ziemię owoców« Osip.
Rozczeprany p. Roztropysz.
Rozczerwienić się: »"Ozcyrwienić sie« = zarumienić się: »Gazda sie "ozcyrwienił« Zb. VII, 44.
Rozczasować = rozczesywać: »Ozcasował se swoją głowe« Krak. IV, 54.
Rozczesowacz (?): »Ozcesować (zam. ozcesowac?) = grzebień« Spr. V, 387.
Rozczmuchać = »rozbudzić się, oprzytomnieć po śnie« Pr. fil. IV, 870. W temże znacz. »Rozczmuchać się« Ust. z Podlasia. Toż Osip. »Rozcmuchać się« Pr. fil. IV, 243. »Rozćmuchać się« ib. »Zanim chłopcy rozczmuchali się i przetarli sobie oczy« Wisła IV, 569.
Rozczochnąć: »Rozcochnąć = rozedrzeć, rozczepić coś rosochatego« Pr. fil. IV, 869. Por. Rozczosnąć się.
Rozczochrać: »Rozczachrac«: »Z głową rozczachraną« Derd. 70. »Rozczychrać«: »Rozczychrany« Rozpr. XII, 19.
Rozczoki (?): »Polálek ji uoscoków (albo: kłonców = plewy jęczmienne z wodą)« Zb. V, 237. Por. Rościochy.
Rozczosać: »Rozczosac = rozczesać« Ram. 182.
Rozczosnąć się: »gdy się krowie nogi na lodzie rozejda, mówi się: rozczosnęła się« Kuj. II, 276. Por. Rozczachnąć się.
Rozczosywać: »Rozczosŷwac = rozczesywać« Ram. 182.
Rozczóchraniec = »pijak z włosami powalanemi« Wrześ. 20. »"Ozcuchraniec = 1, człowiek z pomierzwionemi włosami 2, przezwisko« Rozpr. X, 293.
Rozczuchraniec p. Rozczóchraniec.
Rozczucie = »uczucie, odczucie: trza mówić mowę z rozcuciem« Pr. fil. V, 867.
Rozczychrać p. Rozczochrać.
Rozczyna: »Rozcyna = rzadkie ciasto chlebowe, które gdy podrośnie lub podkiśnie, dosypuje się mąką dla gęstości« Pr. fil. IV, 870. »Rozczyna = ciasto surowe na chleb« Kam. 81. Toż Osip. »Rozczyna zam. rozczyn« Petr.
Rozczyniać = »zarabiać w dzieży ciasto na chleb razowy« Osip.
Rozczynić = »zarobić ciasto na chleb« Ust. z Królestwa. || »Ozcynić = rozłupać: ozcynił drzewo« Pr. fil. V, 155.
Rozćwitać = »rozkwitać« Pr. fil. V, 867.

Rozdajać: »Rozdajac = rozdawać« Ram. 182.

Rozdarciuch = »dziecko kapryśne, płaczliwe, krzykliwe« Pr. fil. V, 867.

Rozdarć p. Rozedrzeć.

Rozdawny = »hojny, szczodry« Zb. I, 50.

Rozdąć: »Rozdyc« Ram. 182. »Rozdąć się«: »Rozdął się (zły mąż) jak kruk« Wójc. II, 254.

Rozderzyć = »uderzyć« Zb. II, 240 i 252. »Jak matka pirso śklánke harbaty ji podá, zeby jo rozderzuł o ziemie« Wisła VI, 310. »Rozderzyć się = uderzyć się mocno« Jastrz. »Rozderzyć się = znaczy mniej, niż rozbić się, a więcej niż uderzyć się: Ignac rozderzył sie i chory« Ust. z Opatows.

Rozdészczeć się: »Na św. Walentego bywa zwykle mróz niczego, ale jak Walek sie rozdészcze, pewne mrozy wrócą jeszcze« Zb. VI, 164. »ᵘOzdyscyć sie = gdy przez kilka dni deszcz pada ustawicznie« Spr. IV, 380.

Rozdęt: »Ozdęt = płaczące, gniewliwe dziecko« Święt.

Rozdmuchać: »Choćby se słowicek rozdmuchał gaicek, już nie wróci pierwsy zalotnicek« Pleszcz. 217.

Rozdoba: »Damy graczowi wątrobę, żeby czynił dla ludzi rozdobę« Pozn. III, 77. »Najmilej człeku w swoi rozdobie = w swojej okolicy« Mil.

Rozdobęda = »przechadzka, spacer = pójść na rozdobędę« Kolb. rękop. »Poszli wszyscy na rozdobędy« Bar. 95. »Dziadek poszedł na rozdobędy i nie wraca... Poszedł znowu na rozdobędy« ib. 47. »Liszka wracająca od wsi z nocnej rozdobędy« Tyg. il. XIII, 192. »Liszka... zachodzi nocą do wiosek na rozdobędę po gęsi i kury« ib. XIV, 172.

Rozdobyć = »zdobyć: chleba rozdobył« Pr. fil. IV, 243. »Syra se rozdobędzie« Lub. I, 241.

Rozdół: »Ozdół = wąwóz« Zb. II, 250.

Rozdroczyć = »dokuczaniem rozgniewać, rozdrażnić; rozdroczony = rożjątrzony« Kolb. rękop.

Rozdruchać = »obudzić, ocucić« Zb. I, 75.

Rozdryznąć się = »rozbryznąć się: będą w niebie, jak się smoła w piekle rozdryźnie« Was. 246.

Rozdrzeszyć = staropols. rozrzeszyć, rozwiązać: »Rÿbak rozdrzeszy« Hilf. 123. »Rozdrzeszÿł = rozwiązał« Cen. 79.

Rozduchować: »Ozduchować = rozdmuchać, np. watrę« Spr. V, 388. »Z iskry ognia ozduchowali« Spr. V, 356. »Rozduchować, rozduchać = rozdmuchać« Spr. IV, 312. »Włosy wiater rozduchuje« Wisła VIII, 213.

Rozdusić = »rozcisnąć, zgnieść« Ust. z Litwy.

Rozdygotać się: »Ozdygotać sie = rozgniewać się« Święt.

Rozdymać się: »Ozdymać sie = rozgniewać się, napuszyć się, być nadętym, zarozumiałym« Święt.

Rozdziabać: »Ozdziabać = roboty nie wykończyć, rozbić, rozrzucić« Święt.

Rozdziajdać: »Ozdziajdać = rozrobić niezgrabnie, rozrzucić, rozcieńczyć, rozwodnić« Święt.

Rozdziamać: »Ozdziamać = ciasto źle zarobić, rozetrzeć coś nienależycie« Święt.

Rozdziamany: »Ozdziamany = rozrzucony niedbale; nieporadny« Święt.

Rozdziaw p. Rozdziawa.

Rozdziawa »a. rozdziewa, rozdziaw = gap, rozdziawiający gębę« Pr. fil. IV, 867. »Rozdziaw = otwierający usta« Spr. V, 120.

Rozdziawiać p. Rozdziawić.

Rozdziawiak = »gap, mający wiecznie otwarte usta« Osip.

Rozdziawić gębę = »otworzyć usta szeroko« Osip. Toż Zb. II, 252. »Ozdziawić = otworzyć gębę« Święt. Toż Mil. »Rozdziwić«: »Co się ręka skrzywi, to się gęba rozdziwi (przy jedzeniu)« Zb. VI, 6; ale zaraz: »Matusi sie ozdziawiło« ib. 7. »Gębe rozdziwiuł« Pozn. VI, 337. »Chłop... nosił pieniądze na rozdziawionej garści« Kam. 187. »Rozdziawić = otwierać usta; rozdziawił mi gębe i wyrwał... ząb« Spr. V, 120. »Rodziawiać« (?) Rozpr. IX, 127. »Rozdziawić« ib. »R^{u}ozdziawiać« ib. 139. Por. Rozziewić.

Rozdziawigęba = »głupowaty, niezdara« Pr. fil. IV, 243.

Rozdziczka = rózeczka: »Karaliście mnie... rozdziczką« Kolb. 160.

Rozdzielić się = podzielić się: »Ze mną sie ozdzieliła swojem jabkiem« Krak. IV, 52.

Rozdzierać się: »Oździerać sie = wołać głośno« Spr. IV, 28. »Czemu wrzeszczysz... żebŷ tŷ sę nie rozdzeroł« Derd. 14.

Rozdziewa p. Rozdziawa.

Rozdziradąb = imię zbójcy Chełch. I, 214.

Rozdziwić p. Rozdziawić.

Rozebłucyć = »rozebrać« Fed. 407.

Rozebrać = »zrozumieć: mnie... ciężko mustre rozebrać« Pr. fil. IV, 243. || »Ozebrało mie = rozmarzyło mię, napitek zaczął działać« Święt. || »Rozebrać się« = zdjąć odzież: »Rozebrał sie do gołego« Zb. XI, 260. || »Ozebrać sie = wypogodzić się« Wrześ. 15. »Ozbiere sie a. ozgajdá sie = wypogodzi się« Spr. V, 388. || »Rozebrać sie = oprzeć się senności: chciało mi sie spać, ale jużech sie zaś troche rozebrál« Pr. fil. IV, 287.

Rozedniewać się = świtać: »Dzień sie rozedniewa« Was. 164.

Rozedrzeć: »Rozdarć« O. »Ozedrzyć« Wisła VIII, 796. »Nieboszczyk księdza... rozder« Chełch. I, 25. »Ksiądz rozderty« ib. »Rozda(e)r... spódnicke« Was. 180. || »Ozedrzeć sie = krzyknąć« Spr. IV, 312. Toż ib. V, 351; ib. 356 p. w. Giełczeć; ib. 388.

Rozedrzyskała = imię osobowe z baśni Zb. XV, 9.

Rozegnać sie = »rozpędzić się« Spr. IV, 29.

Rozejść się: »Tak sie i ty bólu rozeiść (rozejdź) po gałęziach« Zb. III, 55. »Rozydą sie« Mát. 15. »Roszczed sie« = rozszał się Pozn. VI, 186. »Dziw mi sie serce żálem nie rozędzie« Zb. IX, 204. »Roznijdziemy sie« = rozstaniemy się Maz. III, 276. W temże znaczeniu: »Rozeszli sie ze żółmierzem« Pozn. VI, 193. »Rozsed sie z nio« Chełch. II, 130. »Rozsed sie z nim« ib. 147.

Rozek p. Jakubka.

Rozepchać: »Jak Wawrzek przyniesie... drukowane pisania, to nasz pan z nich dziadusiowi kieby pudło głowę rozepcha« Kam. 118. || »Rozepchać a. podgładzić wieprzka = podkarmić« Pr. fil. IV, 870.

Rozeprać = »rozrzucić« Wrześ. 20. »Ozeprać = rozrzucić« Spr. V, 400 p. w. Prać.

Rozeprzéć = »nabrzmieć: wymie u krowy rozparło« Zb. II, 252.

Rozerwa = »rezerwa« Rozpr. XII, 15. »^{u}Ozerwa = rezerwa« ib. XXVI, 387.

Rozerwał p. Rozerwar.

Rozerwar = »rezerwoar« Pr. fil. IV, 243. Toż Rozpr. XVII, 84.

»Ozerwáł = rezerwoar« ib. 82. Toż Pr. fil. IV, 228.
Rozerwijgmách = imię psa cudownego, oznaczające: »rozerwij całoś(ć), żeby rozerwáł wszysko, co jes w całości« Pozn. VI, 86.
Rozesłańcy: »Na Rozesłańców (na dzień 15 lipca, rozesłanie apostołów) dészcz, kartofle się psują« Zb. VI, 174.
Rozesławski: »W mieście Rozesławskim« Wisła VI, 858.
Rozestać się = rozstać się Kętrz. 51. Rog. n⁰ 281, 282 i 283. Kiel. I, 157.
Rozestana p. Rozestanie.
Rozestanie = rozstanie Rog. n⁰ 281, 282 i 417. Łys. 29, 40, 44. Kolb. 75. Wisła VIII, 812. »Rozestani« Opol. 41. »Rozestaná« ib. »Na rozestaną = na rozstanie« ib. »Nynia masz ma rozestáno = rozstałam się z tobą« Hilf. 100.
Rozeszczynić = rozszczepić: »Ozescyniéł (rozszczepił) dęba« Cisz. 154.
Roześmiać się = roześmiać się: »Rak sie roześmiał« Chełch. I, 175.
Rozewlec się = rozebrać się: »Ozewleke sie het do naga« Wisła V, 145.
Rozewrzeć = roztworzyć, rozstawić: »Rozwar ręce« Derd. 98.
Rozezłować się = »rozgniewać się« Pr. fil. IV, 243. »Rozezłować się a. rozsierdzić się = rozgniewać się« ib. 870.
Rozeznać = »rozpoznać« Mil. || »Rozeznać się« = zorjentować się: »Ja sie w gospodarstwie nie rozeznała« Rad. I, 234. || »Rozeznać się« = zbliżyć się, porozumieć się: »Jak sie juz oboje ozeznali i zyli oboje razem« Cisz. 98. »Już ta dziewczynka bardzo pogniewana, co ja do niej pobiegał, ale... się jeszcze możemy rozeznać« Rog. n⁰ 242.
Rozeznany = »roztropny« Pr. fil. V, 867.
Rozeżenąć się = »rozpędzić się (na koniu), aby skoczyć« Ust. z Jaworza.
Rozeźreć się = »rozgniewać się: jak się rozeźrę, to klnę« Zb. II, 252. »Król sie straśnje na tyk winowajców ŭozezar« ib. VII, 73. W temże znacz.: »Rozezryć sie« Wrześ. 20. »Ozezryć sie« ib. 15. Rozpr. X, 293. »Ozeźryć sie« Spr. V, 388.
Rozęść się p. Rozejść się.
Rozfasować się: »Wie sąsiad, że ogier się rozfasował« Bliziński.
Rozflażyć = stracić: »Ozflazył syćko = stracił wszystko« Spr. V, 354. »Rozflóżyć = stracić, strwonić« Pr. fil. V, 867. »Rozfłożyć = rozrzucić« Lub. II, 212.
Rozflóżyć p. Rozflażyć.
Rozfłożyć p. Rozflażyć.
Rozfyrlać: »ᵘÖsfyrlać = przy gotowaniu zacierki rozmieszać mąkę rogalką na gorącej wodzie« Rozpr. IX, 211.
Rozgadać = opowiedzieć: »Zara mu rozgadała o cały osnowie rzecy« Chełch. I, 175.
Rozgadka »a. gadka = gawęda, rozmowa, powiastka« Sand. 261. Na Kujawach »nie brak mów albo raczej rozgadek... na weselach« Kuj. I, 11.
Rozgadować p. Rozgadywać.
Rozgadywać = rozmawiać: »Zkimze moje serce rozgadywać będzie« Kętrz. 50. »Rozgadować«: »Zacan se z dziéwką ozgadować« Święt. 503.
Rozgaj: »Idź... do gaju, przynieś ziółka z rozgaju« Rog. n⁰ 217. Toż ib. n⁰ 218.
Rozgajdać się p. Rozebrać.

Rozgalasić: »Ozgalasić = zmiażdżyć, rozetrzeć na miazgę« Święt.
Rozgamgać = »porozpinać na piersiach: dziewcak rozgamgała kaftanik« Spr. V, 120.
Rozgamgany = »rozmamany, porozpinany« Pr. fil. V, 867.
Rozgard = »łąka ogrodzona, w Mławs.« Pr. fil. V, 867. »Rozgárd, na Kaszubach, jako imię własne pól i łąk« ib.
Rozgardja p. Rozgardjasz.
Rozgardjasz = zamieszanie, nieład Kłosy II, 333. »Rozgardyjasz« Spr. V, 388. »Rozgardyjas« ib. 120. Mil. Rozpr. XX, 433. »Ozgierdyjas = hałas, wrzawa« Święt. »Rozgardyja« Kaspr. 77. »Ozgardyja = zamieszanie« Spr. V, 388.
Rozgarnięcie = »roztropność« Mil.
Rozgarnięty = »roztropny, sprytny« Spr. V, 120. Toż Mil.
Rozgatłać: »Ozgatłać = rozmierzwić, rozrzucić, rozburzyć« Święt.
Rozgaźgać: »Ozgaźgać = rozetrzeć« Święt.
Rozgibać = »rozszczypać, rozchylić« Rozpr. X, 299. Toż Wrześ. 20. »Ozgibać« Spr. V, 388.
Rozgierdjasz p. Rozgardjasz.
Rozginie = »przyrząd z grubych rózeg lub sieci ze sznurków napiętych pomiędzy dwa duże kabłąki połączone dołem z sobą jakby na zawiasach na kształt portmonetki, do przenoszenia paszy zimowej ze stodół lub stogów dla inwentarzy« Osip.
Rozglajdany = »niestarannie ubrany, niestarannie zrobiony« Parcz.
Rozgłaszać: »Rozgłasaj = głośniej graj« Rad. I. 173. Toż ib. 198 i 214.
Rozgłobić = »odklinować« Krak. IV, 327 p. w. Zagłobić.
Rozgłosić: »W ctyry bembny zábembnili, ná wojenke rozgłosili« Zb. XIV, 232.
Rozgnieść: »Ozgnieś tak kamien, jak já, to bedzies mocny... Co to kamień na mąkę ozgnieś to nie jest nic wielkiego« Święt. 389.
Rozgołdać = »rozkiwać, rozkołatać« Ust. z Litwy.
Rozgon = »rozesłanie sług, koni z domu lub gospodarstwa z powodu nagłej potrzeby« Pr. fil. IV, 870.
Rozgonić = spłoszyć: »Nie przebudzę i czujnego, nie rozgonię i małego ptaszęcia« Rog. nº 69.
Rozgonka = »pewien sposób orania: orać na rozgonkę« O.
Rozgorącować się = »rozpalić się« Pr. fil. IV, 870. Por. Gorącować się.
Rozgorszyć się: »Rozgorszył sie« Rozpr. IX, 278 (nieobj.)«. »"Ozgorszony = rozgniewany« Opol. 38.
Rozgorzeć się = »rozgniewać się« Pobł. 81. W temże znacz. Derd. 14, 72 i 100.
Rozgowor = rozmowa: »Zaczął z chłopczyną... rozgowor« Bar. 43.
Rozgoźnić się: »Ozgoźnić sie = rozognić się, jątrzyć się« Święt.
Rozgraić się: »Rozgraic sę = rozkraczyć się« Pobł. 81.
Rozgraj: »"Ozgraj = rozrywka« Spr. IV, 28.
Rozgraja = »drzewo lub gałęzie drzewa rozrosłe na dwie odnogi, rozsocha« Pobł. 81.
Rozgraniczyć się = ? »Jak się dziadek rozgraniczył, swoją babę pokaléczył« Wójc. II, 373.
Rozgrej = »nazwa psa domowego« Zb. XIV, 27.
Rozgroska = »ograżka, febra« Pr. fil. IV, 243.
Rozgruch = »nagła, głośna wiadomość« Rozpr. XX, 433. »"Ozgruch = łoskot« Pr. fil. III, 311.

»Ozgruch = gwałt, hałas« Cisz. 317.

Rozgrzéwka = »rozgrzanie żołądka« Kal. 40.

Rozgulać się = roztańczyć się: »Pan jak w tem głogu zacnie gulać, tak sie rozgulał, ze poder na sobie... łachy« Chełch. I, 120. »Tak sie rozgulali, ze wsystko... potargali« ib. 123.

Rozgwarzać = rozmawiać: »Parobczykowie... rozgwarzali... o jednej dziewczynie« Wójc. II, 291.

Rozgzić się = biegać ze swawoli lub z bólu: »Wołki sie rozgziły« Krak. II, 501.

Rozharowy: »Rozharowy materac« Ust. z Jaworza (zapewne = z końskiego włosia zrobiony Ł.).

Rozhlebizdany = »rozchwiany, roztarty, rozmielony np. buksza u powozu« Roczn. 231.

Rozhuczeć: »Chociazby słowicek rozchucał gaicek, juz sie nie powróci pierwsy zalotnicek« Kon. 21.

Rozhurmanić się: »Rozhurmanił się, rozgniwał« Pozn. VI, 306.

Rozhuzdać = »rozkiełznać« O.

Rozhuzdanie = »rozkiełznanie, wyuzdanie« O.

Rozhuzdany = »wyuzdany« O.

Rozhuździany: »Wtem głosy rozhuździane wnosiły zdrowie czyjeś« Z. Krasiński.

Roziasty = zarażony różą: »Liśćmi róży okładają roziaste ciało« Pleszcz. 131.

Rozigrać się = roztańczyc się: »Teru ze mną nie tańcują... teru żem się rozigrała, teru że mnie grace« Nadm. 159.

Rozimać: »Siednę na łozecku, zacznę se rozjimać to moji serdeczko« Zb. IX, 200.

Rozindorzyć się: »Ozindorzyć sie = napuszyć się, rozgniewać się« Święt.

Rozjachotać: »Rozjachotac = podrzeć na kawałki« Pobł. 81.

Rozjachrać = »rozczochrać« Pr. fil., V, 868.

Rozjadowić się = »rozsrożyć się, rozgniewać się« Mil.

Rozjaić = »zbić na miazgę, jak stłuczone jaje, rozrzucić, pognieść, pomiętosić; Rozjaić się = rozpaść się, rozleźć się np. zawiniątko« Krasn. 307.

Rozjarmolić »a. pojarmolić = rozczochrać, rozmamrać« Pr. fil. IV, 243.

Rojarzyć = rozżarzyć: »Węgielki rozjarzone« Wisła II, 101.

Rozjazd = »rodzaj sieci« Prz. ludu VI, 126. (Wyraz znany w Galicji i na Litwie K.).

Rozjazdek = rozjazd, rozjeżdżanie się: »Na rozjazdu« = w chwili rozjeżdżania się Kam. 85.

Rozjeść się »na kogo = rozgniewać się« Pr. fil. V, 868. »Óna sie rozjadła i chce mi łeb ukręcić« Wisła VI, 686.

Rozjuchać się = rozgniewać się: »Jak sie bedło rozjuchalo« Nadm. 151.

Rozjuszyć się = rozkrwawić się: »Trą dotąd nogę, aż się rozjuszy« Was. 233.

Rozkalić = rozmiękczyć: »Mgły i słoty jesienne rozkaliły ziemię« Tyg. il. XIV, 171.

Rozkałamucić = »rozmącić« Pr. fil. IV, 243.

Rozkaraczyć = »rozkraczyć (nogi)« Pr. fil. V, 975. »Rozkaraczyć się = rozstawić nogi« Osip. »Rozkaracyć sie« w temże znacz. Czark.

Rozkaraka = »niezdara, pokraka« Czark.

Rozkazać: »Mám rozkazane od króla« = mam rozkaz Pozn. VI, 60. »A jabym wolała, zebym dziwce miała, bobym nie robiła, ino

rozkazała« (= rozkazywała) Wisła VII, 127.

Rozkidać = »rozrzucić« Pr. fil. V, 868. »Ciasto w dónicy sie rozkidało = rozrzuciło, rozklapało« Krak. IV, 309 p. w. Kidać. »Rozkidować = rozrzucać (nawóz)« Spr. V, 349. »Rozcidnąc = rozkidnąć, rozrzucić« Ram. 182. »Rozkidnąc = roztrącić, roztłuc« Pobł. 81. »Rozkinąć się«: »Rozkinął się, jak groch po rzesocie« Pleszcz. 163.

Rozkidły = »przełamany, chodzi jak rozkidły« Pobł. 81.

Rozkidnąć p. Rozkidać.

Rozkidować p. Rozkidać.

Rozkinąć p. Rozkidać.

Rozkisić się = »rozespać się« Bib. Warsz. LXXX, 630.

Rozkisły = »ociężały« Mrong. 681.

Rozklapa = »rozlazły, powolny człowiek« Pr. fil. IV, 243.

Rozklapić się = »Ozklapić sie = usiąść, rozszerzywszy nogi« Święt.

Rozklaskiwać: »Ciasto dłonią się rozklaskuje = rozcieńcza, płaskiem czyni« Enc. R. II, 822. »Ozkleskować = rozpłaszczać dłonią« Święt. »Placki... ozkleskują i rozcierają po nich ser« ib. 56.

Rozklepatka = »łopatka« w zagadce Chełm. II, 80.

Rozkleskować p. Rozklaskiwać.

Rozkład = »plan« Przyj. ludu VI, 70.

Rozkłamić = rozerwać: »Wilk owiecke rozkłamił« Zb. X, 176.

Rozkłapać się = puścić wodze językowi: »Nikt mu na gębę nie poradzi, jak się rozkłapie« Dygasiński.

Rozknuć »a. knuć klinem = szczepać kawał drzewa na dwoje« Pr. fil. IV, 828.

Rozkokosić się = »rozzłościć się: jak djabeł się rozkokosiła« Doman.

Rozkopać się = zrzucić pieluchy nogami: »Co go (dziciątko) powiję, to mi sie rozkopie« Wisła VII, 127.

Rozkorsać = »rozgrzebać« Zb. II, 10.

Rozkorzenić się: »Oskorzénić sie = rozpuścić korzenie« Pr. fil. V, 820.

Rozkosz: »Ozkos: panienki, co w ozkos dufácie« Święt. 207. »Rozkosza« r. ż.: »R^{u}osk^{u}osa np. dyć my nie r^{u}osk^{u}osa; chłopa wesołego także nazywają r^{u}osk^{u}osa« Rozpr. VIII, 122. »Rosk^{u}ösa« ib. IX, 177. »Roskosa« Wisła VII, 126 i 150.

Rozkosza p. Rozkosz.

Rozkoszny: »Ozkosny: ozkosne ziele« Święt. 158. »Włosy ozkosne« ib. 140. »^{u}Ozkosny = pięknу« Rozpr XXVI, 387.

Rozkościerzyć się: »Rozkoscerzŷc sę = rozsieść się, rozszczepierzyć się« Pobł. 81.

Rozkościerzony: »Rozkoscerzony = rozszczepierzony« Pobł. 81.

Rozkot »a. rozchot = łoskot« Zb. I, 23. »Kot narobił mi w pokoiku rozkot« Pozn. IV, 192.

Rozkotruchany = »stargany (włos)« Mil.

Rozkrawać = krajać: »Kołaczu, kto ciebie rozkrawał« Łęcz. 51.

Rozkroczyć się: »Ozkrocéła sie« = rozkroczyła się Wisła II, 17.

Rozkrzcieć się p. Rozkścieć się.

Rozkrzewisty: »W rozkrzewistem chłodzie« Kozł. 120.

Rozkścieć się = »rozkwitnąć« Pr. fil. V, 870. Toż ib. 834 p. w. Kścieć. »Rozkrzcieć się = rozkrzewić się« (!) Kolb. słown. »Lelija sie rozkrzciała« ib. 22.

Rozkudłać się = rozpuścić włosy: »Wlazła na piec, rozkudłała sie« Rad. II, 202.
Rozkulnąć = potoczyć: »Daj krawczyku talar sześć... Rozkulnął ji po stole, bierz kaczmarko, to twoje« Pozn. IV, 216.
Rozkurczać się p. Rozkurt.
Rozkurczenie: »Rozkurcenie = wygoda, swoboda w przestronem mieszkaniu, gospodarstwie np. nie mamy tam zadnego rozkurcenia« Pr. fil. IV, 870. »Rozkurcenie = pomieszczenie: u nas w chałupie duze rozkurcenie« Mil.
Rozkurt = »dobrobyt moralny i materjalny. Biedny człowiek wśród swej niedoli kurczy się, bo mu jest głodno i chłodno. Człowiek zaś zamożny zdrów i spokojny 'rozkurcza się', czyli jest swobodny w myślach swych i uczynkach. Rozkurt więc jest to właściwie komfort« Osip.
Rozkurz = »mąka ginąca przez rozkurzenie się podczas mlewa« Ust. z Warszawy.
Rozkurzenie = »obfitość paszy dla inwentarza: posedbym na pasturza, zeby choć było jakie rozkurzenie« Spr. V, 120.
Rozkurzyć: »Rozkurzy Warszawe na kuski« Wędr. XXVI, 173. »Ozkurzyć sie« = rozejść się, rozwiać się: »Wszyćko sie ozkurzyło« Zb. XI, 7.
Rozkwaczyć się = »zrobić się podobnym do kwacza t. j. pędzla do smoły« Pr. fil. IV, 243.
Rozkwasić się: »Każdy chłop... się łasi. jak upoi, uczęstuje, to się rozkwasi« Pozn. IV, 168.
Rozkwitać się = rozkwitać: »Kwiatem twej wolności rozkwita się serce« Wójc. II, 53. »Gdyby róża rozkwita się« ib. 315. Toż Pozn. III, 151. Kuj. I, 235.
Rozkwitnąć się = rozkwitnąć: »Czerwiony gwoździczku, coś sie mi rozkwitnął« Zb. IX, 173.
Rozkwity = rozkwitnięty: »Ach, korono rozkwita o kwiecie różowy« Wójc. II, 53.
Rozkwnąć »a. rozekwnąć = rozkwitnąć: »Rozkwnij-ze, rozkwnij, biała lelija i rozpuść kwiat po sobie... A nie rozekwnę, kochana Maryś, boś se utraciła wionek« Rad. I, 150.
Rozlać się: »Kciał... wyścignąć (w naukach) Márcina Lutra... uozgniwáł sie i łup go uod lewice. Márcin sie uozláł i zostało jęno tela z jego wiedzy, kiela sie naucył jako człek« Zb. VII, 66. »Przysed parobek; jak go zołniérz strzelił w pysk, tak sie ozlál« Cisz. 288.
Rozlaga = »niezdara, człowiek rozlazły« Pr. fil. V, 868.
Rozlanie łba = »gdy głowa pokrywa się niezmierną ilością krost... które tworzą potem na niej skorupę« Rud. 113.
Rozlapanić się = »wygodnie rozwalić się, usiąść« Kolb. rękop.
Rozlatać się = rozlatywać się Kozł. 322. »Rozlatować się« wtemże znacz. »By ziarno sie nie ozlatowało« Święt. 14.
Rozlatować się p. Rozlatać się.
Rozlazły: »Ozlazły = nieporadny« Święt.
Rozlecać: »Ozlécać = perswadować, tłomaczyć komu, przekonywać kogo« Święt.
Rozlegać: »Ozlégać = nieść (o echu)« Sab. 134.
Rozleźć: »Imiesł. bierny: "ozleziony« Rozpr. X, 201.
Rozliczny = »rozmaity« Ust. z Jaworza.
Rozlirotać = »roztrząść, popsuć« Pr. fil. V, 868. »Rozlirotać = rozstroić, rozbić, zdenerwować,

rozdrażnić: jestem literalnie rozlirotany od kłopotów« Ust. z Wielkopolski.

Rozluzować się: »Rozluzował a. obluzował mu sie stolec = dostał rozwolnienia« Pr. fil. IV, 243.

Rozłączná = »pożegnanie« Rozpr. XII, 101. Por. Rozłączona.

Rozłącznica: »Tam mój mileńki tanek wodzi z tą szelmą rozłącznicą, co nas młodych rozłączyła« Wisła VI, 687.

Rozłączona = pożegnanie: »Byłbyś mie zbudził, a na rozłączoną słówko przemówił« Zb. IX, 184. Por. Rozłączna.

Rozłąka = »rozwód (szczeg. mówiąc o żydach)« O.

Rozłożek: »Nasieliście groszku przy rozłożku« Maz. I, 284.

Rozłożny: »Rozłożne drogi« = zap. rozstajne Lub. I, 273.

Rozłożyć: »Zebyś ozłozyła te stroje na stole« Święt. 267.

Rozłupa = »wielka czapka barankowa z rozciętym bokiem, związanym wstążeczką« Pr. fil. IV, 243. »Rozłupka« w temże znacz. ib. V, 868.

Rozłupka p. Rozłupa.

Rozmach: »Ozmach = zamach« Święt.

Rozmachać się: »Ozmachać sie = rozpędzić się« Święt.

Rozmaicie: »Ozmajcie« Święt. 572. Por. Roztomaicie.

Rozmairon, Rozmairyn p. Rozmaryn.

Rozmaisty p. Rozmaity.

Rozmaitości: »Było tam rozmaitości do jedzenia« Kuj. I, 114. »Bedzies ta jesce miáł rozmaitości« = wiele różnych przygód Zb. XI, 95.

Rozmaity: »Rozmajty« Pr. fil. V, 868. Zb. XIII, 36. »Ozmajty« Święt. 330, 653 etc. »ᵘOzumajty« Rozpr. XXVI, 388. »Ozmaity drzewiny« 2 pp. l. p. Cisz. 110. »Rozmajisty« (ukraiń.) Chełm. I, 309. »Rozmąńci = rozmaici« Rozpr. IX, 315. »Chustka syta, rozmaita, złociste kwiatecki« Kozł. 58. »Jak sie urodzi dziewcyna, to bedzieś ni takáta rozmaitá szelma« Cisz. 51. »Mój wianyszek rozmaity« Pozn. IV, 162. »Najrozmaity« = najrozmaitszy: »Pan zwoził dochtorów najrozmaitych« Kam. 87. Por. Roztomaity.

Rozmaj = »rozmaryn« Pr. fil. IV, 243. Toż ib. V, 868. »Rozmajziele« Bar. 232. »Posukaj ziela rozmaja« Pr. fil. IV, 243. »Nakop ziołejka rozmaju« ib. »Przynieś ziela rozmaju« Oles. 280. Kolb. 190. »Ułom rószczkę rozmaju« Kuj. II, 48. »Narwij rutki, rozmaju« Kozł. 105. »Ukop ziela rozmaju« Kolb. 189. »Po gałązkę rozmaju« ib. 191. »Przynieś różdżkę rozmaju« ib. 192. Łęcz. 132. »Szukać ziela rozmaju« Kolb. 193, 194. »Urwij ziółka rozmaju« Rozpr. VIII, 132. »Urwij rószczkę rozmaju« Pozn. IV, 208 etc. »Ty śliczny kwiecie rozmaju« Maz. III, 211. Święt. 212. »Przynieś listków rozmaju« Maz. III, 280. »Nazbiraj ziela rozmaju« Was. 204. »Kasia rozmaje rzuciła« Maz. V, 295. »Przynieś łupka ozmaja« Kiel. II, 151.

Rozmajać = rozcieńczać: »Rozmajają wódkę wodą« Gluz. 552.

Rozmajeron, Rozmajerun p. Rozmaryn.

Rozmamać = odsłonić: »Rozmamała szyję, kieby jaka mamka« Sand. 142 »Rozmamać się = porozpinać się, być niedbale ubranym« Rozpr. XX, 433. W temże znacz.: »Ozmamać sie a. ozmamcyć sie« Święt. »Rozmamłać sie« Rozpr. XI, 188. »Rozmamrać sie« Pr. fil. IV, 243; ib. V, 868.

Rozmamany = »porozpinany, niezapięty na piersiach« Osip. Toż Parcz. Mil. Rozpr. VIII, 232. »Rozmamrany« Pr. fil IV, 243.

Rozmamczony = »nieopięty« Kolb. »"Ozmamcony« Rozpr. XXVI, 387.

Rozmamczyć się = »porozpinać się, nie być opiętym« Kolb. »Ozmamcyć sie« Święt.

Rozmamlać = »rozgadać« Rozpr. X. 299. Toż Wrześ. 20. W temże znacz. »Ozmamlać« Święt.

Rozmamłać się p. Rozmamać się.

Rozmamrać się p. Rozmamać się.

Rozmara = rozmaryn: »Ziele rozmara« Wójc. II, Dod. 102. Toż Pozn. V, 83.

Rozmarek = »Koński targ, ulica w Kaliszu, nazwa sięgająca czasów pruskich; mieszka na rozmarku (Rossmarkt)« Parcz.

Rozmarkocić = »zmartwić« Pr. fil. III, 307. »"Ozmarkocić sie = zmartwić się« ib. 311. »Rozmarkocić sie = rozżalić się« Spr. IV, 29. »"Ozmarkocić sie = rozżalić się, rozgniewać się« Rozpr. XXVI, 387. »Ozmarkocić sie = rozgniewać się« Święt. »Ozmarkocony = rozgniewany« ib. 380.

Rozmaron p. Rozmaryn.

Rozmaryjan, Rozmaryjanek, Rozmaryjon p. Rozmaryn.

Rozmaryjanowy p. Rozmarynowy.

Rozmaryjowy p. Rozmarynowy.

Rozmaryniek p. Rozmaryn.

Rozmarynowy: »Rozmaryjánowy« Pr. fil. V, 868. »Rozmaryjowy« Maz. III, 164. »Marynusowy« Pr. fil. I, 143.

Rozmaryn: »Rozmaryń« Zb. I, 12. »Rozmeryń« Pozn. II, 225. »Rozmaryjan« Kozł. 93 etc. Rog. n⁰ 326 etc. Pr. fil. IV, 243. »Rozmaryján« ib. Pr. fil. V, 868. Rozpr. XII, 33. Krak. IV, 319; ib. II, 85. Zb. IV, 134; ib. 244. Zb. VIII, 253. Zb. IX, 217. »Rozmaryjon« Maz. III, 213, 221, 249. Kiel. I, 101. Rad. I, 137. Pleszcz. 53. Łozmaryján« Krak. IV, 319. »Rozmaron« Pozn. I, 195. »Rozmairon« Krak. II, 440. »Rozmairyn« Pr. fil. IV, 243. »Rozmajeron« Kal. I, 166. Zb. XIV, 78. Wisła VII, 120. Krak. II, 473. »Uozmajeron« Rud. 192, 196. »Ozmajeron« Święt. 214. »Ozmajerun« ib. 215. »Łozmajeron« Krak. IV, 296. Zdr. »Rozmaryniek« Pozn. IV, 55. »Rozmaryjanek« Rog. n⁰ 355. »Rozmaryjánek« Pr. fil. V, 868. »Rozmajeranek« Zb. X, 303. »Rozmoronek« Zb. XV, 68, 74, 86. Por. Rozmaj.

Rozmaryń p. Rozmaryn.

Rozmarznąć = zmarznąć na wskróś: »Jajo kurze... gdy rozmarznie i pęknie« Zb. VI, 166.

Rozmaślić = »pomaślić, okrasić« Pr. fil. V, 868.

Rozmawiać: »"Ozmawiać = odradzać, perswadować« Rozpr. XXVI, 387. »Jeszcze mi do tego ludzie rozmawiają: nie chodź-że niebogo, kiej nie masz za kogo« Tyg. il. 1, XII, 27 (Góral.). »Chciałoby mnie dziewczę, ludzie rozmawiają« Klecz. 28. || »Rozmawiać się« = rozmawiać Wójc. II, 67. Oles. 107. Zb. VII, 22; ib. VIII, 301, 312, 315; ib. IX, 60. Wisła II, 138; ib. VII, 159; ib. VIII, 148. Pleszcz. 201.

Rozmazany »a. romazglany, tak nazywają dziecko, często płaczące« Spr. IV, 29. »"Ozmazany = rozpłakany, płaczliwy« Rozpr. XXVI, 387.

Rozmazgać: »Ozmazgać = rozmazać, rozetrzeć« Święt.

Rozmaglany p. Rozmazany.
Rozmącić: »Ozmąciéł« = rozmącił Cisz. 252.
Rozmemłać: »Ozmemłać = roztrząść, rozrzucić; nie wykończyć roboty« Święt.
Rozmerchać: »Ozmerchać = rozrzucić« Święt.
Rozmeryń p. Rozmaryn.
Rozmiar: »Łozmiar« Krak. IV, 296.
Rozmiarkować = spostrzec się, domyślić się: »Trza se było rozmiarkować, nóżki mydłem nasmarować« Maz. II, 124.
Rozmienić = »zmienić, wymienić« Ust. z Litwy. »Krosnią to dzecą rozmieniło« Hilf. 124.
Rozmierzyć się = zamierzyć się: »Jak un uźrał, ze tén kamiéj leci, jak sie uozmierzół rękom, tak cisnąn, ze tén kamiéj... wyléciał« Zb. V, 222.
Rozmiły = »bardzo miły« Pr. fil. V, 868. »Rodzice rozmili« Rog. nº 206. »Dziewcze rozmiłe« Zb. IX, 189. »Galaneczko rozmiłá« ib. Por. Roztomiły.
Rozminne drogi = »krzyżowe« Zb. VII, 253.
Rozmleć = rozcieńczyć: »Zupa z konopi, jest to nasienie konopne rozmelone wodą« (autor) Pozn. I, 81. || »Ozmleć = rozgadać, nie utrzymać w tajemnicy« Święt. »Ozmél = rozgadał« Święt. 528.
Rozmłozek = przychowek: »Mało nawet kur chowają, ledwo na 'rozmłozek'« Mát. W. 14.
Rozmnożować = »rozmnażać« Pr. fil. V, 868.
Rozmoronek p. Rozmaryn.
Rozmówić: »ᵘOzmówić = odradzić« Rozpr. XXVI, 387. Toż Spr. V, 388. || »Rozmówić« = ogadać (?): »Jak sie ludzie rozmyślili, stan dziewcyny rozmówili, cynio o niej złe redy« Kętrz. 65. || »Rozmówić« = namówić, umówić: »Rozmówił dziewcyne do swojéj rodziny« ib. 35. »Jak konia napoił, Kasiuchnę rozmówił« Kolb. 59. »Grzeczną damę rozmówili, a jak ci ją rozmówili, do pojazdu ją wsadzili« ib. 249.
Rozmówiny = ?: »Napijwa sie oboje za rozmówiny moje« Maz. II, 113.
Rozmóżdżyć: »Rozmużdżyc = rozmiażdżyć« Derd. 137. Pobł. 50. »Rozmóżdżyc se = rozmiażdżyć« Bisk. 13.
Rozmużdżyć p. Rozmóżdżyć.
Rozmyślać: »A ja (dziewczyna) sobie rozmyślący, zaleję się łzami« Maz. II, 74. »Kochałem się, dziewczę, trzy tygodnie w tobie, alem się rozmyślał, djabół mi po tobie« Oles. 133.
Rozmyśliwać = rozmyślać: »ᵘOzmyśliwał« Zb. VII, 53.
Rozmyślować: »Ozmyślować = rozmyślać« Spr. V, 388. »Rozmyśluje« Maz. III, 244. Kiel. II, 158. Cisz. 23. Kuj. II, 67.
Roznaszać: »Będą mnie zwierzęta po świecie roznaszać« Pozn. III, 197. »Nie na to mi matka warkoczyk czesała, by mi go wodziczka po się (= sobie) roznaszała« Lub. I, 291.
Roznaturzyć się = roznamiętnić się: »A jak która (baba) już sie roznaturzyła« (do wódki) Kam. 82.
Roznia = »rdza« Hilf. 179.
Roznieść: 3 os. l. mn. »Rozniesą« Rog. nº 240. »Ozniese« = rozniosę Wisła VI, 666. »Oźniesą« = rozniosą ib. 117. »Rozniesło krowie wymiéj« = spuchło wymię Rozpr. VIII, 128. »ᵘOzniesiony = spuchnięty« ib. XXVI, 388.
Roznieta = rozniecenie: »Dał żarzących węgli na roznietę ognia« Pozn. VI, 163.
Roznijść się p. Rozejść się.

Roznowaty: »Bic do strzelaniá ma być roznowaty t. j. zbiezysty« = grubszy na początku, cieńszy na końcu Spr. V, 410.

Roznożka: »Oznoska = gałązka« Święt. 141.

Rozobłóczyć: »Rozobłócyć = rozbierać« Pr. fil. V, 868.

Rozodziać się = »rozebrać się« Czark. Pr. fil. V, 868. Zb. VII, 148.

Rozołka p. Rosolka.

Rozonaczyć: »Rozunaczyć = rozebrać, roztrząść« Wrześ. 20. »Ozunacyć = rozwijać, rozebrać« Spr. V, 286 p. w. Onacyć.

Rozora = »brózda« Petr.

Rozpadać się: »Zadałeś mi, zadał, bodajś się rozpadał« Pozn. I, 249. || »Rozpadać się = użalać się« Ust. z Podola. »Rozpadać się = rozpaczać« Mil.

Rozpajedzić = »rozzłościć« Sab. 134. »Ozpajedzić sie = rozgniewać się« Rozpr. X, 293. Toż Spr. V, 388. »Ozpajedził sie chłop, zaklon brzyćko« Wisła VI, 144.

Rozpajedzony: »Ozpajedzony = rozżarty« Spr. V, 388.

Rozpalenie = »gorączka w chorobie« Mil.

Rozpałka = rozpalenie: »Węgli chcieli na rozpałkę« Pozn. VI, 163.

Rozpamiętać = przypomnieć: »Smutne serce moje, co sobie rozpamiętam« Pozn. V, 166. »Utracę go... a co my się rozpamięta, będę płakała« Kuj. I, 300.

Rozpanachać = »rozedrzeć« Kolb. rękop.

Rozpaprać = »rozrzucić, nie wykończyć roboty należycie« Święt. »Rozpaprać = 1, rozgrzebać 2, rozmoczyć 3, zacząć coś, a nie skończyć« Mil.

Rozpapuzyć = »rozebrać, rozwinąć« Pr. fil. V, 868.

Rozparać: »Ozparać = rozdwajać, rozprówać, szew popuszczać« Święt.

Rozparność: »Ozparność = parne powietrze« Spr. V, 388.

Rozparstek: »Ozparstek = rogówka w gorsecie« Święt. »Osparstek = jedna z dwu cienkich deszczułek, spajających poprzecznie bronę« ib. 9. »Gorset z przodu ma rogowe ozparstki lub trzcinowe« ib. 48. »Ozparztek a. ozpinek przy budowie domu kawałek żerdki, którą cieśla zasadza pomiędzy dwa słupy, ażeby się nie wykrzywiły, zanim się otwory drzwi lub okien poocapiá« Spr. V, 388. »Rozparztek (rozpartek) = kawał drewna, służący do rozparcia chylących się ku upadkowi przedmiotów np. między odrzwia; także robiąc jaką operacyę w pysku bydlęcia, kładzie mu się między szczęki rozparztek, aby nie ukąsiło« Zb. I, 50.

Rozparszać = »rozparzać« Petr.

Rozpartek p. Rozparstek.

Rozpartować się: »Jak jego muzyka sie rozpartowała i to wojsko w linii stanęło« Pozn. VI, 112.

Rozparty: »Rozperty ciort« = nieustępny« Mil.

Rozparzeniec: »ᵘOzparzeniec = zuchwalec, gwałtownik« Rozpr. XXVI, 388.

Rozparztek p. Rozparstek.

Rozparzyć = »rozsypać« Pobł. 62 p. w. Parzyć się.

Rozpatrzować: »Ozpatrzować = rozpatrywać« Spr. V, 388. »Rozpatrzuje sie« = rozgląda się Wisła VI, 143.

Rozpąc = rozpęknąć: »Rozpąc by się od zalu sercu memu« Maz. III, 240.

Rozpąchać się = »rozgzić się, rozbrykać się« Krak. IV, 316 p. w. Pąchać się.

Rozpedać = »rozpowiadać« O.

Rozpedzieć = »rozpowiedzieć« Rog. nº 527. Wójc. II, 261.

Rozperswadować = wytłomaczyć, przekonać: »Pocieszy się zaraz, bo jej kumy... rozperswadują« Wisła III, 26.

Rozperty p. Rozparty.

Rozpetlany = »rozmamany, porozpinany« Pr. fil. V, 868.

Rozpęczyć = »rozdąć, rozepchać, uczynić rozpęczniałym: woło na konicynie rozpęcyło« Pr. fil. V, 868. »Zgaga sę ne zwrocŷla, bôdaj sę rozpęczŷla« Nadm. 138.

Rozpęd = »gwałtowne rozpędzenie się w biegu« Osip.

Rozpęk = pęknięcie: »Syta do rozpęku« Glin. II, 168.

Rozpęknąć się = pęknąć: »Żeby sie to rozpękło« Chełch. II, 84.

Rozpiąć: »Rozpiena a. rozepnóła« = rozpięła Rozpr. XII, 25.

Rozpiczać (?) = uwodzić: »To go oddam do Łowicza, niech tam dziéwki roz...« Zb. II, 107.

Rozpierać: »Krzywda ludzka rozpiéra mu boki = bokiem mu wyłazi, nie płuży mu« Zb. I, 75. || »Rozpierać się = stawać w miejscu i rozstawiać nogi opodal od siebie, o sarnie w biegu, gdy jest przestraszona lub zadziwiona, myśl.« Pr. fil. V, 869. || »Rozpierać się« = roztwierać się: »Będą mu się rajskie wrota rozpierały« Łęcz. 182.

Rozpierzchać = »rozpierzchać się« Wal. 79.

Rozpierzyć: »Ozpierzyć = rozrzucić w różne dalsze miejsca; ozpierzyć sie = ulecieć w powietrze, rozbić się w drobne kawałki« Święt. »Niech ci sie złoty warkoc rozpizy« Kozł. 214. »Niechże ci sie złoty warkoc rozpierzy« Maz. I, 266. Toż ib. 289. Rad. I, 169: ib. 189. Kal. 139. Łęcz. 46.

Rozpijać się: »Nagotuj piwo, niech się ten hultaj na niem rozpija« Wójc. I, 246.

Rozpinek: »Czapigi (u pługa) są rozdzielone rozpinkami« Lub. I, 83. P. Rozparstek.

Rozpiryndować = »gadać, rozprawiać« Ust. ze Święciańskiego.

Rozpisać = posłać zaproszenie: »Król... rozpisáł na bál« Zb. XI, 119.

Rozpisywać: »Gospodarz 'rozpisuje gront' = za życia oddaje dzieciom« Wisła III, 372.

Rozplaszczyć = rozpłaszczyć: »To mu sie jéno (orzech z ołowiu) tak ozplascył w zębach« Cisz. 168.

Rozpleciny = »obrzęd weselny rozplatania włosów panny młodej« Pr. fil. V, 869. Toż Sand. 25, 89. Kuj. I, 284, 296, 306. Pozn. III, 89. Maz. III, 104, 128, 173. Rad. I, 196, 223, 229, 235; ib. II, 119. Łęcz. 45. Lub. I, 197, 243. Kal. 139. Pr. fil. IV, 243. Zb. I, 91. Zb. II, 29. Zb. VI, 98. Zb. VIII, 253. Kozł. 213. Wisła VII, 695. Pleszcz. 65. »Rozpliciny« Pozn. II, 109. Por. Rozplety, Wypleciny.

Rozpleciony p. Rozpleść.

Rozplesyć p. Plesyć.

Rozpleść: »Warkocyku... rozpletą cie ludzie« Maz. III, 104. »Któż mi kosę rozplecze cze cze« (naśladowanie kukułki) Wisła IV, 97. »Rozpleciony« = z rozplecionemi warkoczami: »Panna młoda rozpleciona nie bandzie« Maz. III, 177.

Rozpletać = »rozplatać« Czark. »Warkoc rozpletać« Maz. I, 267. Wisła IV, 97. »Rozplétał« Rad. I, 189. »Rozplitać« ib. »Rozplita« = rozplata Wisła VII, 695. »Rozplitajcie« Lub. I, 198. »Brat

siostrzyczkę rozpletaje« Pr. fil. IV, 243 p. w. Rozpletać.

Rozpletanie = rozplatanie Wójc. II, 92, 126.

Rozpletki p. Rozplety.

Rozplety = »rozpleciny, obrzęd zdjęcia wianka; rozplecienia włosów panny młodej« Maz. I, 266. »Rozpletki« w temże znacz. ib. 278. Por. Rozpleciny.

Rozpliciny p. Rozpleciny.

Rozplitać p. Rozpletać.

Rozplot: »Wśród rozplotu« = podczas rozplecin, rozplatania warkocza panny młodej Wójc. II, 93.

Rozpłata = rozrachunek: »Przyjdzie czas rozpłaty« Gliń. III, 216.

Rozpłoszyć = rozpędzić: »Będzie tam (na weselu) i parę kokosy, jeśli nám ich co nie rozpłosy« Wójc. II, 112. »On ci warkocyk rozpłosy« Kal. 139. Por. Rozpierzyć.

Rozpłozić = rozciągnąć: »Osina... najdalej swe korzenie tuż pod powierzchnią ziemi rozpłozi« Berdau Enc. XXVI, 377.

Rozpocząć = założyć: »Śćklep sobie rozpocne« Chełch. I, 132.

Rozpojąć = zrozumieć, odgadnąć: »Nik tego (tej zagadki) nié móg rozpojąć« Cisz. 45.

Rozpojśtrzeć = rozpostrzeć: »Listeczki po sobie rozpojśtrzę« Pozn. IV, 146.

Rozpokazać = popokazywać: »Uozpokázáł im sićko« Zb. VII, 72.

Rozpołożenie: »Rozpołozenie w głowie mieć = mieć takt, rozwagę, roztropność« Pr. fil. IV, 870.

Rozpomnieć = przypominać, rozpamiętywać: »Kiedy ja sobie rozpomnę teraz... jak niestałe wesołości« Rog. n⁰ 492. »Rozpómnę sobie o kochaneczku« Pozn. IV, 106. »Matce sie rozpomniało o... synie« ib. VI, 49. »Jak ja se rozpomnę mojej matki słowa« Kiel. I, 125. »Rozpomniała sobie o swym kochanecku« ib. 152. »Co sobie rozpomnę, nie oschną mi oczy« Łęcz. 140. Por. jeszcze: Pozn. V, 33. Zb. VI, 119. Zb. VIII, 111. Zb. IX, 207.

Rozponeczki p. Rozponka.

Rozponka = »drewniany drążek między nogami czyli sochami pługa« Pozn. III, 136. »Rozponki a. rozponecki = poprzeczne żelazne pałeczki, łączące capigi pługa« Pr. fil. IV, 244. || »Rozponki = obręcze laskowe do rozpinania więcierzy, w Kaliskiem« Prac.

Rozporajda = »pogardliwa nazwa ludzi, chodzących w surdutach« Pr. fil. V, 869.

Rozporek = »otwór w spodniach, hosenschlitz« Pr. fil. IV, 287.

Rozporządek = »postanowienie, decyzja, rozporządzenie, testament« Krak. IV, 320. »Rozporządek = rozporządzenie« Rozpr. X, 299. Toż Zb. I, 23. Wrześ. 20. »Taki czynię rozporządek« = testament Święt. 122. »Ozporządek = rozporządzenie« Spr. V, 388. »Trzeba rozporządku do syćkich rzecy = trzeba rozumu, zastanowienia do wszystkiego« Zb. II, 236.

Rozpowiedzieć: »Babina rozpojedźiała wsystko« Chełch. II, 19. »Pan młody... siada, dobry wiecór rozpowiada« Łęcz. 57.

Rozpoznać = poznać: »Chco rozpoznać świat« Chełch. I, 270. »Rozpoznać się« = poznać się wzajemnie, zapoznać się: »Kiedy się rozpoznali mąż i żona« Bal. 127. »Bom sie rozpoznał z dziewcyną« Zb. X. 125. »Ja sie w gospodarce nie rozpoznała« Was. 173. Toż Wisła VIII, 504.

Rozpoznanie: »Pierse tobie roz-

poznanie, ty psie benkárcie« Zb. XIV, 231.

Rozpór: »Ozpór« Święt. »U surduta dwa rozpory« Pozn. V, 171. »Na pośladku dwa rozpory« ib. III, 26. »W kazdej pole (spódniczki) rospór« (u dziewczyny źle się prowadzącej) Wisła V, 37. || »Rozpór = pogardliwa nazwa człowieka, chodzącego w surducie« Pr. fil. V, 869. Toż Kaspr. 26. W temże znacz. »Ozpór« Kuj. I, 53; ib. II, 274.

Rozpórka: »Rozpórka żelazna, utrzymująca nogi pługa, żeby się nie rozwodziły. Rozpórka drewniana do tegoż celu« Zb. IV, 190.

Rozprawić = opowiedzieć: »Dziaduś panu wszyćko rozprawili« Kam. 127. || »Rozprawić się = wziąć rozwód« Zb. I, 75.

Rozprorokować: »Jest to słowami napisane, rozprorokowane, ze Pániezus nie jád« Rozpr. VIII, 221.

Rozprosić p. Rozproszyć.

Rozproszyć: »Rozproszył sobie trusie pióreczka« Lub. I, 247. »Rozpruszył to (majątek) prędko« Kiel. II, 139. »Rozprosić« = rozproszyć: »Aby wasych kokosków... kuna nie rozprosiła« Kętrz. 72. »Krawczyk... pomoże nam wełny prząść... kto inszy... wełnę rozprószy« Łęcz. 83. Por. Rozprószać.

Rozprowadzić = rozebrać, pokrajać: »Tego wieprza rozprowadziem« Chełch. II, 107. »Rozprowadzić wesele« = rozpędzić: »Wesele my rozprowadzisz... wesele my rozegnasz« Kuj. II, 24. Toż wyrażenie: Rog. n⁰ 25. Kozł. 36. Lip. 160.

Rozprószać: »Młody pomoże nam wełnę prząść, stary... wełnę-by nam rozprószał« Kuj. II, 38. Por. Rozproszyć.

Rozprząc się = rozlecieć się w kawałki: »Kosa (przy koszeniu łąki) się 'rozprzęże' t. j. rozleci się w kawałki« Zb. XI, 53.

Rozprzestrzenić: »Zeniuł sie nie będę... jaze zytko zeznę, jaz sie ozprzestrzeni« Święt. 271.

Rozprzyznać się = przyznać się: »Nie chcę cię znać, ani się rozprzyznać, żeś córka moja« Zb. VI, 115.

Rozpsowany = ».zepsuty« Wisła III, 89. »Rozpsowany = rozpsuty« ib. 84.

Rozpuczyć: »Rozpucyć = rozgnieść« Spr. IV, 29. »Rozpuczyć = 1, rozdąć 2, nabrzmieć, napęcznieć 3, rozpuczyć się = stłuc się, rozbić się, pęknąć: szklonka sie rozpuczyła« Wrześ. 20. »Ozpucyć = stłuc, rozbić, nabrzmieć, pęknąć« Spr. V, 388. »Ozpucyć = rozdąć, nabrzmieć« Święt. »Rozpuczyć = rozdąć: rozpucyło go, bo sie straśnie nazarł« Udz. Toż Zb. I, 51.

Rozpuknąć się = pęknąć: »Rozpuknij sie moje serce« Rog. n⁰ 199 Podobnie o sercu: ib. 227, 335. Zb. IX, 173. »Zebyś sie ozpukła!« Zb. V, 179.

Rozpurdać p. Purdać.

Rozpusta = rozpustnik: »Miáła babuleńka... koziołecka wielkiego rozpusté« Zb. IV, 256.

Rozpuszczać siano = »z kopek siano rozrzucać dla suszenia« (nie podano zkąd wzięte Ł.).

Rozpuszyć: »Ozpusyć = rozdąć« Święt.

Rozpuścić = »odtajać, odmarznąć: rozpuściło już do gruntu« Pr. fil. V, 869. || »Rozpuścić«: »Rozekwnij biała lelija i rozpuść kwiat po sobie« Rad. I, 150. || »Rozpuścić cielęta = nie mieć pod szyją zapiętej koszuli« Spr. IV, 29.

Rozpuśniak = »rozpustnik« Pr. fil. V, 869.
Rozpypłać: »Ozpypłać = rozetrzeć coś tłustego, rozmiażdżyć« Święt.
Rozrabiać się: »Dzień już się rozrabiał = świtało« Ust. z Nałęczowa.
Rozrachować się = podzielić się: »Tak się rozrachowali temi pieniędzmi i podzielili się wszystcy po jednakiej części« Cisz. 230.
Rozrada = »odmowa« Piątk.
Rozradzać = »radzić: tu rozradzają o wszystkiem« Pozn. II, 96.
Rozrazić: »Ozrazić = rozranić, rozjątrzyć, rozbić, szamotaniem przyprawić o chorobę« Święt.
Rozruchać = rozruszać: »Rozrucham« Kaspr. 6.
Rozryw-trawa p. Rozryw-ziele.
Rozryw-ziele = ziele, które otwiera zamki: »Skinął na stajenne drzwi żelazne rozryw-zielem, a zamki pospadały« Gliń. I, 23 »Na drzwi rozryw-zielem machnął« ib. II, 28. Por. ukraińs. »Rozryw-trawa« Zb. VI, 312 w artykule o trawie tajemniczej.
Rozrywka = »dowcip, rozum przyrodzony« Wisła III, 89.
Rozrządzić = podzielić: »Jeden ze zbójców wzion kunia, drugi płasc, a trzeci zygarek, a to piłko nie mogli sie nijak rozrządzić... Niech nas panowie rozrządzo to piłko« Chełch. I, 180. »A są tam sąsiadeńki, rozrządzą twe dziateńki« Lub. I, 221.
Rozrząszyć p. Rząszczyć.
Rozrzechotać się = rozśmiać się: »To złe ino sie rozrzechotało i zapytało« Kaspr. 89.
Rozrzeszać p. Rzeszyć.
Rozrzucać: »O strzelbie, z której szrut bije w rozproszeniu, mówią, że rozrzuca« Prz. ludu VI, 126.
Rozrzut: »W rozrzut orać = podorywać, robić bróździę na środku zagona, czyli dwie połowy przyległych do siebie zagonów składać na jeden zagon« Pr. fil. IV, 870.
Rozsad = »rozłączenie owiec, należących do rozmaitych gazdów, które były spędzone do jednego kierdela« Wrześ. 20.
Rozsada = »flance kapusty lub brukwi« Osip. »Rosada = rozsada, młoda kapusta, którą przesadzają« Rozpr. XI, 188. || »Rozsada = osada włościańska« Pr. fil. III, 497.
Rozsadnik »a. ogródczyk = ogródek, w którym dziewczęta pielęgnują rutę, miętę i t. d.« Wisła II, 845.
Rozsadzić = »pęknąć« Rozpr. XX, 434. »Żeby cie rozsadziło!« ib. VIII, 177.
Rozsądek = sąd, wyrok: »Rozsądek zrobić = rozsądzić« Pr. fil. IV, 870. »Kawałek gruntu ten sam, co przez niesłuszny rozsądek prawa był... wydarty« Krak. IV, 203.
Rozserdolić się = »rozdąsać się« Mil.
Rozseuterzyć: »Ozseuterzyć = ranę rozszerzyć, rozognić: sadzel sie ozseuterzył na całon gembe = rana się rozszerzyła na całe usta« Wisła I, 155.
Rozsiądz się: »O mój tatuśku, a idź prec odemnie, boć moje serce rozsiądz sie chce we mnie... Moja kochanko przyjdź blizy do mnie, boć moje serce rozweseli sie we mnie« Pozn. IV, 29. Por. »A ty kochanie odstąp odemnie, bo mi sie serce rozstąpi we mnie« ib. 30. Por. Rozsiąść.
Rozsiąść: »Moje serce od żalu rozsiędzie« Wisła III, 574. »Rozsiąść się« w temże znacz.: »Odezwij mi się, serce moje nie z ka-

mienia, rozsiędzie mi się« Maz. III, 300. »Oj! kęsa mi się moje serdejko od żalu nie rozsiędzie« Pr. fil. V, 760 p. w. Kęsa. Por. Rozsiądz się.

Rozsierdzić się p. Rozeziłować się.

Rozsosznąć: »Ozsosnąć = rozerwać, rozdwoić, odłamać; ozsosnąć się = krok nadwerężyć« Święt.

Rozstać się: »R^{u}ozestȃny = który się rozstał: r^{u}ozestȃniście, moi kochani« Rozpr. VIII, 119. || »Rozstać się« = rozstąpić się: »Bodaj się rozstały te góry« Zb. II, 110. »Rozstaj się ziemio, rozstaj się kamieniu« Skrz. 87. || »Rozstać się« = stać się innym: »Co się stało, rozstać się nie może« Pozn. III, 90. »Co nam się stało, już nam się rozstać nie może« Pozn. II, 308. Toż Wisła VII, 496.

Rozstajać się = rozstawać się: »Tam się z nimi rozstajał« Pozn. III, 72.

Rozstajanie = rozstawanie się: »Ciężkie będzie rozstajanie« Zb. VIII, 109.

Rozstaje = »miejsce, w którem rozchodzą się drogi w różne strony« Pr fil. IV, 870. »Aż na oztaje« Kolb 83. »Na rôstaje« Hilf. 145. »Rôstaje = rozstajne drogi« ib. 179. »Na rozstajach dróg« Pleszcz. 148.

Rozstajenki = »drogi rozstajne t. j. rozchodzące się w różne strony« Osip.

Rozstajni p. Rozstajny.

Rozstajny = rozchodzący się w różne strony: »Rozstajna woda«: »Mój wionycku... jak mi z głowy spadnies, na rozstajną wodę padnies« Pozn. III, 196. »Rozstajni«: »Na rozstajnie drogi« Zb. XV, 103. Por. Rozstalny.

Rozstalny = rozstajny: »Rozstalne drogi« Kuj. II, 24; ib. 50. Pozn. IV, 120. Łęcz. 104.

Rozstanie: Rôstanie = rozstajne drogi« Hilf. 179.

Rozstańki = »rozstajne drogi« Pr. fil. IV, 244.

Rozstarać się = »postarać się« Lub. II, 212.

Rozstąpiony: »Jeżeli uznają wieśniaczki, że niemowlę ma główkę nienormalną, 'rozstąpioną', to przykładają mu na ciemię lnianki« Wisła VIII, 50.

Rozstękać się: »Ostȃkać sie = zachorować« Pr. fil. V, 820.

Rozstrzelić = rozstrzelać: »Tego Kopi-kaminia zdrajce ozstrzelili« Pozn. VI, 99. »Niech rozstrzeli jo« (królową) Chełch. I, 160. »Czarownicę kazał na polu rozstrzélić« Wisła VII, 159. || »Rozstrzelić« = prochem rozsadzić (o kamieniu) Pozn. II, 17; ib. 175.

Rozstrzeni (?) = rozstajny (?): »Wyźryjze dziewcyno na ostrzenie drogi, konik se strącił kark, a Jaś złomał nogi« Krak. II, 151. (Według Kolberga = na ostre drogi).

Rozsucie: »Rosuci = brzemienność u kobiety przed samem rozwiązaniem: ona jest na rosuciu« Hoff 41.

Rozsuć = »rozsypać« Fed. 407. Toż Udz. Rog. n° 136. Lip. 143. Zb. II, 239. Zb. IX, 300. Zb. X, 144. Zb. XI, 2. Fed. 375. Kiel. II, 54. Zb. XV, 76. »Cebrzycek sie rozsuł« Zb. IV, 177. »(Wianek) się rozsuł« Pozn. III, 65. »Rozsuła sie mynarzowi grobla« Lub. I, 193. »Rozsuć a. rozsulać (?) = rozrzucić: Święta Ursula perły rozsula« Spr. V, 120. »Rosuć« = rozsuć Rozpr. XII, 43. »Popiół sie ś niego rosuł« Zb. VII, 57 »Rosułach se jabka« Zb. IX, 220. »Rosół... po kuchni sie rosuł« Mát. 6. »Ozsuć« a.

»Osuć«: »Un sie uosuł w prok« Zb. V, 220. »Uozsuł sie w prok« ib. 240. »Kasza mi sie uôsuła« Rozpr. IX, 194. »Świętá Ursula gorole uosuła« Zb. VII, 90. »Cebrzycek sie osuł« Zb. XII, 218. »Święta Ursula kluce osuła« Rud. 254. || »Rozsuć się = porodzić« Zb. II, 252. Por. Osuć.

Rozsupłać »a. rozszypłać = rozplątać, rozwiązać węzełek« Pr. fil. IV, 244. »Rozsyplać« w temże znacz. Parcz.

Rozsutki: »Osutki = maleńkie kukiełki weselne, tak nazwane od rozsucia czyli rozsypywania ich, gdyż panna młoda rozdaje je, rozsypuje dzieciom« Krak. II, 30, ods. »Osutki a. rozsutki = małe kukiełki, które w Krakowskiem panna młoda, gdy chodzi po chatach, rozpraszając gości, rozsypuje małym dzieciom« Zb. I, 88. »Osutki« w temże znacz. Wisła VII, 366.

Rozsypka: »Jagły w rozsypkę« = zap. kasza na sypko, rozsypująca się Pozn. III, 128.

Rozsypać: »'Ozsypać« Pr. fil. III, 307. || »Rozsypać się = odbyć połóg« Ust. z Litwy.

Rozsyplać p. Rozsupłać.

Rozsypywać się: »Wieńce... są ubrane we wstążki, które się naokoło rozsypują« Kiel. I, 56.

Rozszaléć się = »rozswawolić się« O.

Rozszarpować: »Ozsarpować« = rozszarpywać Święt. 406.

Rozszczybać się »za czem = szukać czego bardzo« (ruskie) Zb. I, 75.

Rozszczypany: »Gałązka rozczypana = mająca dwie odnogi« Krak. IV, 160.

Rozszczypić = rozedrzeć wzdłuż: »Uoscypiół go (dąb) na dwie częśći« Zb. VII, 78. »Śmierzć... oscypiła zębami te skałkie na poły« Wisła III, 141.

Rozszpilić się = rozpiąć się: »Królewiczowi tak ciepło było, że się rozszpilił« Gliń. III, 50.

Rozszypłać p. Rozsupłać.

Rozścielać: »Mgła rozściela się dołem« Zb. VI, 199. »Cebulę... rozścielają na przewiewnym strychu« Zb. XIV, 26.

Rozścielić = rozesłać: »Płaszcz swój rozcielił« (sic) Bar. 37. »Ościeliła baba prześcieradło« Zb. XV, 28.

Rozścielony = rozesłany: »Na snopku słomy, rozścielonym na ziemi« Święt. 506. || »Rozścielony« zasłany: »Na stole rozścielonym słomą« Pozn. II, 57.

Rozściółki = warstwa siana i słomy na stole przy wieczerzy wigilijnej: »Biorą do tych rozściółek garść słomy i garść siana« Pozn. II, 57.

Rozśmiać się: »Pan jeno sie ośmiał na to« Kam. 18. Toż ib. 172. »Tagem sie ośmiała« Święt. 483. || »Ośmiać sie z kogo = wyśmiać, wyszydzić kogo« Doman.

Rozświecać się = błyszczeć: »Rozświeca się na jej główce złocista czapeczka« Zb. VI, 101.

Rozświecić = poświecić: »Oźświeć = poświeć« Kuj. I, 124. »Mam ćtyry świec w kieseni, rozświecę ja po sieni« Maz. III, 218. || »Rozświecić« = zapalić: »Rozświeć ogień w okienecko« Kuj. II, 34. »Rozświećcie mi świece« Łęcz. 163.

Rozświeta = nazwa rośliny Orzeszkowa, Australczyk 349.

Roztaczać = spłaszczać z pomocą wałka: »Z tego ciasta na stolnicy 'roztácają' małe placki« Święt. 55. || »Roztaczać« = rozkładać: »Roztaczajcie bielone obrusy na stole« Wójc. II, 80. Por. Roztoczyć.

Roztaj = »odwilż zimowa« Zb. I, 23.
Roztajać »a. oztajać = stopić, roztopić, roztopnąć, gdy mowa o lodzie i t. p.« Pr. fil. IV, 870.
Roztajanie: »Oztajanie« = odwilż Święt. 576.
Roztarchać: »A bo siedzi między nami, kieby chochół uostorchany« Rud. 213.
Roztarć = »rozetrzeć« O.
Roztargać = rozszarpać: »Unego uoztargáł i cisnąn« Zb. V, 225.
Roztargnąć = »poruszyć: ksiądz go na spowiedzi roztargnął« Pr. fil. V, 869.
Roztelbuszony = »rozmamrany, rozpięty« Pr. fil. IV, 244.
Roztelepać: »Oztelepać a. ozterlikać = roztrząść, rozprzęgnąć (o wozie) rozluźnić; oztelepany (wóz) = rozprzężony, rozluźniony« Święt.
Rozteletać = »rozgnieść« Lub. II, 212.
Rozterchać: »Oztérchać = rozrzucić, pomierzwić (np. włosy)« Święt. »Rozterchać się = potargać na głowie włosy, na sobie ubranie i t. d.« Czark.
Rozterlikać p. Roztelepać.
Roztérmać = »rozrzucić, roztrwonić« Kolb. rękop.
Rozterny = »rozrzutny, marnotrawny« Krak. IV, 319.
Rozterpać: »Oztérpać = roztrząść, rozszarpać, rozerwać« Święt.
Roztłumaczyć = »wyjaśnić, wytłumaczyć« Pr. fil. IV, 244.
Roztocisiczny: »Rostocisiczny = wielotysięczny« Rozpr. XVII, 58 p. w. Rostomiły.
Roztoczyć: »Roztocyć obrus = zasłać stół obrusem, dawne bowiem obrusy... miały kształt długich ręczników zwijanych w wałek« Pr. fil. IV, 870. || »Roztoczyć = stoczyć, zjeść: »Tego (fałszywego świadka) robaki roztoczyły za życia« Święt. 124.
Roztoka = »miejsce górskie, gdzie się dwie wody schodzą« Cer. »Roztoka a. rośtoka« w temże znacz. Wrześ. 19. »Roztoka a. rośtoka = mały strumyk górski, porośnięty lasem« Rozpr. X, 299. || »Roztoki blp. = pora tajania śniegów na wiosnę« Osip.
Roztoliczny: »Rostoliczny = rozliczny« Rozpr. XVII, 58 p. w. Rostomiły.
Roztomaicie = »rozmaicie« Fed. 407.
Roztomaity = »rozmaity« Ust. z Jaworza. W temże znacz. »Rostomaity« Rozpr. XVII, 58 p. w. Rostomiły. »Roztomańty« Rozpr. XII, 33.
Roztomiły = »miły, bardzo miły« Ust z Jaworza. Pr. fil. V, 869. W temże znacz. »Rostomiły« Rozpr. XVII, 58. Rog. n° 357, 382 etc. Tyg. il. 1, XIV, 126. »Ostomilsy« = najmilszy Spr. V. 387.
Roztopaść = »przepaść« Rozpr. XVII, 58. || »Roztopaść = niem. Schellkraut« Mrong. 644 (Rosopaść).
Roztoperczyć = »szeroko otworzyć gębę« Wisła III, 89.
Roztoperzyć p. Roztopierzyć.
Roztopierzyć »a. rozcapierzyć, uozcapierzyć = rozłożyć, rozpostrzeć« Rozpr. XVII, 299. W temże znacz. »Roztopierzyć« ib. XVII, 58. »Roztoperzyć a. rozcapierzyć (ręce)« Wrześ. 20. »ᵘOztopirzony = rozpostarty« Rozpr. XI, 189. »Roztopierzony = rozpostarty« Pr. fil. III, 497. »Miáł jeden Stradomiak gartusecke pirza (pierzynę), jak idzie do tańca, to sie roztopirza« Wisła VII, 369. Por. Rozcapierzyć.
Roztopy »a. oztopy = początki wiosny« Kuj. II, 276. Toż na Litwie.

Roztornieć = »przestać drętwieć: noga roztorniała, ale pozostała słabą« Pr.. fil. V, 869.

Roztrącić »kogo = uderzeniem przyprawić o chorobę« Święt.

Roztrębach = »1, hałaśnik 2, zwierzątko fikcyjne o drogiej skórze« Pobł. 81. »Roztrębacha gonić = zabawa młodych ludzi (naiwnego namawiają, by stał na mrozie, póki mu do miecha nie napędzą roztrębacha, w którego istnienie ten wierzy) ib. »Roztrębach = obleciświat« ib 157. Wisła VII, 747.

Roztrop = »oset, carduus« Petr.

Roztroperz: »Niechby takie roztroperze chodziły po świecie na pokaz ludziom« Dygasiński.

Roztropiec = »ostrew, drążek z sękami do suszenia siana« Rozpr. XVII, 58.

Roztropnik = »nazwa rośliny« Zb. VI, 310. Toż ib. 205.

Roztropysz = »?: Ona siedzi między wami, jak roztropysz rozczeprany« Pr. fil. IV, 244

Roztrucharz »a. oztrucharz = faktor, handlarz koni włościanin (Rosstäuscher)« Krak. IV, 320. || »Roztrucharz = trzebiący zwierzęta domowe« Ust. z Litwy.

Roztryniać »nieporzomnie = porozkładać, porozrzucać bez porządku« Maz. V, 36.

Roztryżnić = »sprzedać majątek za byle co« Udz.

Roztrzasnąć = rozbić: »Pan roztrzasł dzban« Rog. n⁰ 113. »Roztrzasł wazę« Pozn. VI, 177. »Toby mnie był szyną roztrzasł« Lub. II, 40. »ᵘOstrzas« Rozpr. VIII, 192. Opol. 38. »Roztrzasnąć się = rozpęknąć: gąsiorka sie roztrzasła« Krak. IV, 320.

Roztrząsnąć: »Oztrząsnąć = rozbić, roztłuc. rozerwać« Święt.

Roztrzepaniec = nieuważny: »A wy dziewki roztrzepańce« Rad. II, 10.

Roztrzepny = »łatwy do roztrzepania, roztrzepany: bo to ziele roztrzepne, nám takie niepotrzebne« Pr. fil. V, 869.

Roztupać = »rozdeptać: trzewicki se roztupała« Pr.. fil. V, 869.

Roztuchany: »ᵘOzturchany = rozczochrany« Rozpr. XXVI, 388.

Roztwierać = »otwierać: »Do pokojów roztwirać« Chełch. II, 67.

Roztwimanić = »zniszczyć« Udz.

Roztwora: »Przyńdź-ze Jasieńku z wiecora, będzie komórka roztwora« Kozł. 50. »Roztwór«: »Przyjdziesz Jasiu nad wieczorem, będzie komórka roztworem« Lip. 111.

Roztworna »a. oztworna Matka Boska = święto Zwiastowania N. M. P., kiedy otwierają się roboty w polu« Kuj. II, 276 Toż Zb. II, 130. »Matka Boska Roztworna przypada na wiosnę, kiedy ziemia się roztwiera, staje się roztworną« Pobł. 141. Por. jeszcze: Szulc, Mytologja 78. Słowo r. 1891 n⁰ 74.

Roztworzyć = otworzyć: »Roztwórz, roztwórz kochaneczko, jamci twój kochany. Nie roztworzę, nie roztworzę, bo się Boga boję« Zb. II. 70. »Roztworzuł drzwi« Zb. VIII, 301. »Roztworzyli do tyj skrzyni« ib. 304. »Roztworzy matula do komory« Was. 187. »Każ my ostworzyć... abo sama wstań« Wisła VIII, 484. »Ostworzył oboje dźwi« Kuj. I, 176. »Niech sie (r)ostworzy lato w tém miejscu i rozkwitną chwijołki« Pozn. VI, 165.

Roztwór p. Roztwora.

Roztyrlać: »Zupa roztyrlana (roztrzepana) z mąki« Pozn. III, 126.

Roztytłać: »Świnia nie chce żrać,

jeny wszyćko roztytłała« Pr. fil. IV, 281.

Rozuć się = »zdjąć z nóg swoich obuwie« Osip. W temże znacz.: »Rozbuć się a. rozzuć się« Pr. fil. IV, 869.

Rozum: »Mącić rozumem« = coś robić nieprzytomnie Kam. 189. »Na rozum powiedzieć = wlepić komu prawdę« Cinc. 24. »Posed s niémi tak, na rozum i natrafiuł na te chałupe« = jak mu się zdawało (że szedł, gdy miał oczy zawiązane) Cisz. 103. »Ale óni na rozum przyśli do ty chałupy« ib. »Salona dziewcyno, salony rozumie« Kiel. II, 81. || »Rozumy« = dowcipy: »Kuglarz rozumami sypał« Huc 343. »Dej pozór, żeby ci tych rozumów nie chybiło« Cinc. 10. || »Rozum = mózg: Naokoło rozumu wodę miała« Rozpr. III, 375. || »Rozum = punkt na ciemieniu, z którego włosy rozchodzą się promienisto« Pr. fil. V, 869.

Rozumajty: »"Ozumajty = rozmaity« Rozpr. XXVI, 388.

Rozumak = »mądrala, łepak« Pr. fil. V, 869.

Rozumek: »Często do niej chodził, z rozumku wywodził« Kętrz. 79.

Rozumieć: »Rozumię« = rozumiem Pauli 188. Toż Bisk. 54. »Rozumeje« = rozumie Hilf. 21. »Roz'mieje« = rozumie ib. 122. »Rozumieć czemu«: »Ón to temu nie rozumi« Krak. IV, 301. »Temu nie rozumiesz« Cinc. 38. »Rozumieją każdej mowie« Hoff 66. || »Rozumieć« = umieć: »Rozumié kłaść karty« Rog. nº 108. || »Rozumieć« = uważać za stosowne: »Ja tyle nabrała (złota), ile rozumiała« Fed. 102. || »Rozumieć = trzymać o sobie: »A bo ty ze pirsa, to duzo rozumies, ize ty tańcować, a dobrze nie umies« Krak. II, 148. || »Rozumieć się« = znać się (na czem): Ja się w gospodarstwie nie rozumiała« Wójc. II, 31. Toż Kal. I, 150. Kuj. II, 18. »Ja na ziołach nie rozumiem się« Bar. 200. »Ona... rozumié się na wséskiem« Zb. I, 35. || »Rozumie się« = naturalnie: »Zacon sie go pytać. Rozumié sie, ze św. Piotr musiał mu uodpowiadać« Zb. VII, 36.

Rozumisko = rozum: »Mám jéno jedno rozumisko, ale jesce belejakie« Cisz. 321.

Rozumnik = »(pogardl.) rozumny, zręczny, umiejący wykręcać się rozumem« O.

Rozunaczyć: »Rozunacyć = rozebrać, rozbić, roztrząść« Rozpr. X, 299.

Rozwadzić = »pogodzić: rozwadziłem ich nareście« Kow.

Rozwalać = rozkładać: »Okumun leci, ręce rozwala i pejda« Chełch. II, 117.

Rozwalicha = »dziewczyna« Pr. fil. III, 307. »Ojciec garbaty, matka rozwalicha a dzieci wytrzyscęta. Stępor, stępa i kasza« Zb. VI, 20.

Rozwalić = pokruszyć: »Kozdy bobek (nawozu) rozwaluny« Chełch. II, 120. || »Rozwalić = otworzyć: rozwal-no pysk kónioju, to dóm mu léki« Spr. V, 120.

Rozwałigóra = imię w bajce Zb. XV, 9. Toż Chełch. I, 214. »Ozwaligóra« w temże znacz. Krak. IV, 76.

Rozwałinki = »szerokie niepodkute sanie« Ust. z Litwy.

Rozwaliny = »sanie proste« Pr. fil. V, 899. Toż Ust. z Litwy.

Rozwałaszyć: »Rozwałasyć = 1, rozpłatać 2, rozedrzeć bardzo (ubranie)« Mil.

Rozwałki = »sanie z siedzeniem na rozwalinach« Pr. fil. V, 869.

Rozwarka p. Muza.

Rozważać: »Rozważac = rozwozić« Bisk. 18. »Rozważa = rozwozi« ib. 56.

Rozważować = »rozważać: niech każdy z pilnością rozważuje« Pr. fil. V, 869. »Oj, kiej sobie rozważuje, toć mie coś boli« Pauli 195.

Rozważyć = wytłumaczyć, przekonać: »Nikt wiatrowi nie mógł rozwazyć« Pleszcz. 153.

Rozwejdować = »zepsuć« Wisła III, 89.

Rozwesielić = rozweselić Kozł. 60 i 65. »Rozwiesielić«: »Rozwieselêle« Hilf. 142.

Rozwiać się = spełznąć na niczem: »A te wesele przez ty młody i druchnów rozwiało sie i wszyscy porozchodzili sie« Chełch. II, 90. Por. Rozwianie.

Rozwianie: »O ilość tego zapisu (za wianek) spór... niekiedy kończy się 'rozwianiem' wesela« Maz. V, 199. Por. Rozwiać się.

Rozwić się = rozwinąć się: »A tyś się leszczyno... jeszcze nie rozwiła« Wójc. I, 129. »Sukała óna se suchy lescynecki, zeby ji sie rozwiła. A jakze to moze być, sucho lescyne rozwić« Wisła VI, 305.

Rozwidniewać się = »rozwidniać się« Pr. fil IV, 244. »Dzień się rozwidniwa« Maz. II, 15; ib. III, 221. »Dzień się rozwidniewa« ib. III, 108. Toż Rad. II, 6.

Rozwidniono: »Juz ozwidniono było« (= już było widno) Cisz. 286.

Rozwidzeje = »rozwidnia się, rozjaśnia się (pogoda)« Hilf. 179.

Rozwiechcić: »Ozwiechcić = rozgłosić, rozpowiedzieć« Pr. fil. V, 975.

Rozwiedzenie = »dowiedzenie się: przyszełem po rozwiedzenie o tym spadku« Pr. fil. V, 869.

Rozwiedzisty: »Rozwiedzista = rozrzucona (np. wieś)« Pr. fil. III, 497.

Rozwiercić: »Dam ci tak mocnej tabaki, aż ci nos rozwierci« Pozn. IV, 87.

Rozwiesielić p. Rozwesielić.

Rozwieść się = rozpaść się: »Tylnik, żelazna zatyczka przy rozworze, żeby się wóz nie rozwiódł« Zb. IV, 190. || »Rozwieść sie« = wyprowadzić się z gniazda: »Ptaki sie juz ozwiodły« Spr. V, 388 p. w. Ozwódki. Por. Rozwieźć się.

Rozwiezły = rozpustny: »Jedynak bardzo rozwiezły« Pozn. VI, 167.

Rozwieźć się = rozleźć się, rozpaść się: »Kłonica drabce rozwieźć się nie pozwala« Pozn. II, 53. || »Rozwieźć się = rozpuścić się: rozwieziony chłopiec = przez pieszczoty popsuty« Zb. I, 75.

Rozwijać: »Ozwijać« Spr. V, 388. || »Rozwijać« = machać: »Jasiek rezuwitnie rekami ozwijá« Święt. 488. »Rozwijać się« = powodzić się: »I ónemu się nie ozwijá = i on nie ma dostatku« Święt. 708. »I u niego sie nie ozwijá« ib. 673.

Rozwinąć = machnąć: »Jak uozwinąn sablom, tak to sycko wyciąn« Zb. VII, 18.

Rozwlec się = rozproszyć się: »Rozwlokła się Marysina drużyna; jak się rozwlokła, tak się zgromadzi« Maz. III, 181. || »Rozwlec się« = rozebrać się: »Ozwleke sie do naga« Wisła VI, 145. || »Rozwlec się« = rozpuścić się: »To się (Nawtusia) i rozwlekła na lepsze« = stała się na dobre rozpustną Kam. 171.

Rozwleczony: »Já ładny jak wrzeciono, óna šama rozwleconá« Łęcz. 205. || »Rozwleczona mowa« = przeciągła Kłosy XIII, 43.

Rozwłocznie: »Rozwłocnie = rozwlekle: chłop z Łysakowa pod Lublinem o mieszkańcach wsi Dysa mówił, że: 'gádają rozwłocnie' t. j. przeciągają ostatnią zgłoskę; o mieszkańcach zaś Łysakowa mówił, że mówią bardziej« Pr. fil. V, 869.

Rozwłóczyć »żelaznemi bronami = rozdzierać, rozrywać« Ust. z Litwy.

Rozwodny: »Pieśń rozwodna« Klecz. 36.

Rozwodzić = rozprowadzać: »Z których (czyszczarni) znowu rozwodzą ją (wodę) po całem polu licznemi strugami« Huc 707. || »Rozwodzić się« = rozpadać się: »Stróziki żelazne... żeby się też kłonice (u wozu) nie rozwodziły« Zb. IV, 189. || »Rozwodzić się«: »Rozwodzić się«: Nie teraz Kasiu do kądzieli chodzą, kiedy się z krawczykiem z ławeczki rozwodzą« Kolb. 98.

Rozwodzień = »klin do rozbijania drzewa« (w Galicji) Bib. Warsz. LXXX, 630. »Rozwodzień = klin największy do ostatecznego rozdarcia kłody drzewa« Roczn. 231.

Rozwojować się = rozswawolić się: »Jak się ciołecek rozwojowáł, tak jałóweckę pocałował« Zb. VI, 8.

Rozwora = »drąg, łączący przodek wozu z pośladkiem: rozwora w końcu, wchodzącym w przodek jest okuta i ma dziurę, w którą wkłada się sierdzień, z drugiej zaś strony, poza osią zadnią, mniejszą ma dziurkę na zatylnik« (rysunek) Krak. I, 175. Toż Pozn. I, 110; ib. II, 53; ib. III, 137 i 138. J. Łoś. Lub. I, 87. Pr. fil. III, 307. Zb. IV, 189. Zb. VIII, 259. W temże znacz. Krak. II, 219. Pozn. VI, 195. Zb. VIII, 296. »Ozwora« Rozpr. X, 293; ib. XI, 188. Hoff 41. Łęcz. 159. Zb. XV, 164. Święt. 10. »Rozwór« Łęcz. 157. »Rozwora = deska łącząca przednią część wozu z tylną« Maz. III, 52. »Woz wząc na rozworę« = przedłużyć wóz Derd. 128. || »Rozwora« = zasuwa?: »Przynieśli rozworę od piekła« Pozn. VI, 223. || »Rozwora« = klin, narzędzie do rozpierania« Hilf. 179. || »Rozwora = ostatni zagon niedożęty; o złej robotnicy, która go żnie, mówią, że ona: dyszy na ozworze« Krak. IV, 320.

Rozwornica = »pierścień żelazny, którym przytwierdza się rozworę do śnic« Pr. fil. IV, 309.

Rozworznik p. Rozwórznik.

Rozwożczyk = »furman« Petr.

Rozwódki: »Ozwódki = małe ptaki wyprowadzone już z gniazda« Spr. V, 388.

Rozwórka = rozwora: »Skręt (u wozu) łączy się z rozwórką« Was. 60. »Jaworowe kółka, dębowa rozwórka« Sand. 84. Oles. 145. Zb. II, 41. Pozn. IV, 37. Zb. X, 255. Kiel. I, 115. Kal. 182. »Olsowa rozwórka« Kon. 132. »Zielona rozwórka« Maz. II, 23. Pleszcz. 215.

Rozwórznik = »gwóźdź żelazny, przechodzący przez rozworę z tyłu woza, by się takowy nie rozprzągł« Pobł. 81. || »Rozworznik = kurek, gwóźdź, którym naciąga się łuk« Hilf. 179.

Rozwydrzyć się = »rozbisurmanić się, rozpuścić się w swawoli« Spr. IV, 369.

Rozychody = »wydatki« Pr. fil. IV, 244. Toż ib. 870.

Rozychodzić się p. Rozchodzić się.

Rozyjść sie p. Rozejść się.

Rozynka = »rodzynka« Rozpr. XII, 40 i 47.

Rozziebrzyć = »rozgniewać, rozdrażnić, roznamiętnić« Pawł.

Rozziewić = szeroko otworzyć: »Nie zje żaba wołu, choć nań gębę rozziewi« Łys. 62. Por. Rozdziawić.

Rozzuć się p. Rozuć się.

Rozżálać = »rozgrzewać, rozpalać« Hilf. 191. »Rozżálała kamienie = rozgrzała do czerwoności« ib. 128.

Rozżalić: »Rozżalłc = rozpalić: żelazło rozżálone w ogniu je czerwione; kowal nie rýchle kuje żelazo, aż sę rozżáli« Pobł. 81.

Rozżalić się = pożalić się: »Rozzal się, mocny Boze, twojej urodzie« Pleszcz. 216.

Rozżałować się = pożałować, zlitować się: »Przyjedź kwiateńku, rozżałuj mnie się« Lub. I, 267.

Rozżenąć = »rozpędzić« Pr. fil. III, 498. »Rozżenąć = forma niemożliwa w mowie ludowej; pow. być rozegnać« Rozpr. XVII, 88.

Rozżymać = wyżymać: »Ożymać«: »Gdzież je (chusty) będziesz ożymać« Kolb. 270. »Jedno pudzie prać, drugie ozymać« Kozł. 162. »Ozymać = rozpościerać« (!) Kolb. słown.

Rożąć = »rożżedz: czas teraźn. rożnem, rożniesz« Rozpr. XII, 32. »Rożnóć« = rożżedz ib. 43.

Rożegać = »rożżegać« Rozpr. XII, 43. »Rożégać = zapalać« ib. 101.

Rożek = kącik: »Jes śtery rozki, w kazdem rozku trochę prosku. Pierzyna« Święt. 654. »Uu progu... w samęm rozku« Zb. VII, 44. || »Rożek« = wierzch kleszczyny u chomąta: »Między rozki komenta« Święt. 12. || »Rożek obrąb, rąbek: cwartąm (chustkę) dała z rozkami« Święt. 178. || »Rożek a. rożkula = podłużny ziemniak« Wrześ. 9 p. w. Jakóbka. W temże znacz.: »Rozek« Rozpr. X, 299. »Rożki« Zb. XIV, 26. »Rożki a. kuláski« Udz. || »Rożek = rogal« Wrześ. 20. »Dawáł kawę, rozki« Zb. VII, 42. »Bułek abo rozków... nakupią« Mát. 14. || »Rożek = chleb świętojański« Ust. z Ukrainy. Por. Różki.

Rożen: »Dawniej chodzili parobcy w mięsopusty z rożnem po domach, na który im zatykano kiełbasy, słoninę i t. p.« Pozn. II, 191. »Na mięsopusty corocznie idą z rożnem« ib. 61. »Rożyn«: »A był ogień na kominie, było upiec na rożynie« Maz. II, 93. Zdr. »Rożeneczek«: »Wziąść to było rożeneczka, przypiec karpiu w-ogonecka« ib.

Rożeneczek p. Rożen.

Rożenka »blp. 2 pp. rożenk = grabelki u kosy przy koszeniu zboża« Pobł. 81.

Rożenki = »śliwki suszone na rożenkach ze słomy« Ust. z Ukrainy.

Rożgnąć = rozpalić: »Rożgnył = rozpalił« Rozpr. IX, 327. »Rożnąć« ib. 349.

Rożkula p. Rożek.

Rożnąć p. Rożgnąć.

Rożnica = »kawałki własnego pola drobnej szlachty położone na obcych wsiach« Maz. V, 51. »Różnica« w temże znacz. Czark. || »Ruóżnica = różnica lub w wyrażeniu: tu moze być ruóżnica = tu może być rozmaicie« Rozpr. VIII, 177.

Rożnić = »rozniecić np. lampę« Pr. fil. V, 870.

Rożny: »Rozny statek = rogacizna« Spr. V, 410.

Rożyn p. Rożen.

Ród = rodzina: »Oj moja Marysiu, da nie godzienaś tego, co ja sie

nakłaniał da do rodu twojego; do rodu twojego, da do matuli twojej« Kolb. 409. »Mamże ja rodu rodziny) dosyć« Maz. III, 259. Toż Wójc. I, 97. »Ja tobi kazała i twojemu rodu« Oles. 342. || »Ród« = dziecko: »A lulaj my lulaj, ty maleńki rodzie« Kuj. II, 33. || »Ród« = rodzaj: »Trûnki dwojakewo rodě = dwojakiego rodzaju« Hilf. 64. || »Ród« = poród: »Ród jak ród, ale wywód to esce gorsy buł bolący« Chełch. II, 145. || »Ród« = urodzenie: »Z rodu nie przywyk, z rodu nikt nie widział = od urodzenia« Pr. fil. V, 866.

Róg »a. różk = kąt« Hilf. 179. »Chodził od rogu do rogu = z kąta w kąt« Zb. VII, 56. »Przyjechali na róg jednego lassu« Święt. 400. || »Róg = rogal« Pr. fil. V, 866. || »Djabli róg = ammonit« Osip.

Rój: Na weselu psocąc, krzyczą o pannie młodej: »To bydle niezdrowe... ono ma rój koło d...« Pozn. III, 178.

Rómienniczka = równianka?: »Utraciłam swój wianecek dla waćpana woli. A zeby ja wiedział, ze dla mnie samego, dałbym ci rómiennickę ze złota scerego« Kon. 111.

Rómno p. Równo.

Rószczki p. Różdżka.

Róśt p. Ruszt.

Rówianeczka p. Równianka.

Rówieneczka = równina: »Czyje to owieczki na tej rówieneczce« Zejsz. 132.

Rówienka p. Rowienka.

Rówiennik: »Rowiennik = rówieśnik« Zb. VIII, 253. || »Rówienniki a. rumienniki = kłoski wybrane ze snopów do wicia wianków na Zielną« Zb. IX, 27.

Rówień »r. ż. = równe miejsce« Pr. fil. V, 870. »Ta michniaca hala to piękna rówien« Zejsz. 138.

Rówieźnik = »w jednych latach« Kam. 10.

Równać: »Nie był Jasiek równac ty osobie« Derd. J. 19. »Z tom tánek, co rutke równała« Wisła IX, 233. Por. Równiać.

Równak = »jednak« Pr. fil. V, 870. Toż Kuj. I, 146; ib. II, 276. Zb. I, 31. Zb. II, 158. Pozn. VI, 70. Krasn. 307. »Równak a. równyk« w temże znacz. Kuj. II, 284. »Równak = przecież, jednak« Nadm. 160. »Równak = również, przecież« Pobł. 141.

Równaki = jednakowy: »Po równaki części« Wędr. XXVI, 172.

Równako = jednakowo: »Równako się podzielili« Zb. VII, 50.

Równia = »równa płaszczyzna« Rozpr. XX, 433. Toż Tyg. il. 1, X, 418. Rozpr. X, 220; ib. III, 375. »Równia a. rówienka = równina« Spr. V, 410. »Równiá« Rozpr. IX, 164; ib. VIII, 210. »Pod zielonom równią« Zb. XII, 204. »Równie blp. = równiny« Rozpr. IX, 177. Zejsz. 9. Rozpr. VIII, 232. »Przychodziułeś do mnie bez zielone równie« Wisła VII, 125. »Dunajec, Dunajec, w jakize ty równi? popod same okna mętna wodka dudni« Zb. XII, 214. || »Równia = równość towarzyska: albo jon mnie równia? = albo on mi jest równy? np. parobek nie jest równia gospodarza, u którego służy; pastuch nie jest równia pasterza, który jest jego przełożonym« Osip. || »Równie = wiek, wzrost np. Mam ci ja w domu siostre, ale mego równia jesce nie dorosła« Fed. 407. Toż ib. 45.

Równiać się = równać się: »Babka nie mogłą się równiać do tego biédaka« Kam. 109. »Dzie-

wcyno, dziewcyno, równiasz się kwiatowi« Was. 216. »Stojała-by ja na wzgóroju, równiałabym (sie) jaworoju« Maz. V, 296. »Stojałabym na ty górze, równiałabym się ku jaworze« Kozł. 40. || »Równiać« = równo układać: »Druga równiankę równiała« Wisła VII, 690. Toż Wójc. II, 67. Por. R ó w n a ć.

R ó w n i a k: »tak górale nazywają np. sandeckich mieszkańców dolin« Enc. R. II, 827.

R ó w n i a n e c z k o, R ó w n i a n e ń k a p. R ó w n i a n k a.

R ó w n i a n k a = »pęczek, bukiet kłosów żyta lub pszenicy, niesiony gospodarzowi przy dożynkach obok wieńca przez towarzyszkę przodownicy« Pr. fil. IV, 869. »Równianka = bukiet z kwiatów lub ziela« Fed. 407. »Równianka = wianek z żyta« Was. 108. »Równianka = bukiet lub girlanda z kwiatów« Sand. 264. »Równianka = wiązeczka kłosów, uzbieranych na ściernisku« Zb. I, 50. »Równianki równała« Maz. III, 175. W temże znacz. Was. 107. Spr. V, 142. Maz. V, 114. Wisła VII, 690. Pleszcz. 92. Wójc. II, 67. »Nastroić równiankę (weselną) = zrobić wianek lub bukiet« Zb. VIII, 266. »Równianka = kwiatek naturalny lub sztuczny, przypinany do czapki drużby z wstążką« Maz. III, 105. »Równianki = gałązki dla drużby« ib. 162. || »Równianka« = część wianka: »Wianka... nie całego; wypadło trzy równianek z niego« Pleszcz. 67. || »Rumianka«: »Wianek z siedmiu rumianek« Maz. V, 96. Toż ib. 191. »Rumianka«: »Pani młodá bierze rumiánke ziela i zacyná średniô odnoge (rózgi weselnej) wić. Jak przywiôze jedne rumiánke, ᵘoddaje starsy drużce« Wisła IX, 232. »Rumianki = w pęczki zebrane zboże a. kwiaty« Spr. IV, 338. »Wianek siedmiu rumianek« Maz. II, 72. || Zdr. »Równianeczka«: »Wianecek z siedmiu równianecek« Sand. 76. »Trząśnij-ze workiem nad moim podołkiem, talarami, a nad wstązecką siedmiu równianecką pieniązkami« ib. 33. »Drogi mój wiánecek; kazdá równiánecka po ćtyry talary« Zb. IV, 141. || »Rumianeczka«: »Trząsaj-ze workiem.. a ja wstązecką siedmiu rumianecką« Sand. 80. »Cztery rumianeczki z niego (z wieńca) wyleciały« Pozn. III, 90. »Cztery kwiatki rumianeczki z niego wyleciały« Łęcz. 52. || »Rumieneczka«: »Oj i śtyry rumienecki ś niego wyleciały« Kal. 168. || »Rówianeczka«: »Kupiułbym ci rówianeckę do lica twojego« Zb. VIII, 282. || »Rówianeczko«: »Wianek... nie cały, ćtery rówianecka z niego wyleciały« Łęcz. 60. || »Równianeńka«: »Nie syp kalineńki, nie zaździebuj równianeńki« Maz. V, 297. || »Rumioniuszka«: »Śtyry rumioniuszki wyleciały ś niego (z wianka)« Zb. XV, 94. Por. R ó w n i a t k a.

R ó w n i a n y = »równy; mówi się tylko o słomie z 'ᵘokᵘocka' nie 'ᵘociépki'; na równianej słomie kładzie się konającego« Rozpr. XXVI, 392. W temże znacz. Krak. IV, 309 p. w. Kłoć. »Mát. 15. Rud. 22; ib. 58. Mát. W. 11.

R ó w n i a t e c z k a: »Równiotecka = jaskier, ranunculus acer« Pr. fil. III, 307. || »Równiateczka« p. R ó w n i a t k a.

R ó w n i a t k a: »Strzygą papier kolorowy w czworograniaste kawałki i te wraz z pozłótką i krótko krajaną słomą na przemian na papierze przyklejają. Takich sztuk

20 wiążą w jedną całość i to nazywa się równiatka«; stanowi ona część składową różdżki weselnej (opis) Rud. 66. || »Zdr. »Równiateczka«: »Wianeczek... nie cały: cztery równiateczki z niego wyleciały« Rud. 131. Toż ib. 132. »Nie żałuj wianeczka, bo tu po dukacie jedna równiateczka« Zb. X, 271. »Kwiateczki, z których śliczne równiateczki Kasiunia wiła« Maz. III, 130. »Równiateczki... wiła« Wójc. II, 28. Por. Równianka.

Równie p. Równia, Rzewnie.

Równizna = »równina« Rozpr. X, 197.

Równo: »Zróbcie wy mi zupán, ani długi, ani krótki, ino równo z d...« Zb. XII, 166. »Równo z wiatrem pojechał« Święt. 106. || »Równo = jednakże: choć ty chcesz, równo ja nie pójdę« Zb. I, 23. »Choć ty sierotka... równo já ciebie w sercu mám« Zb. VI, 109. W temże znacz. Zb. VIII, 79; ib. 113. Maz. II, 234; ib. III, 211. »Równo« = zaraz (?): »A prosiłam was... a wy równo do pały (do kija)« Lub. II, 215. || »Równo« = ?: »Ej, wcoraj się ozenił, widzi mu się równo, oj zajźry do worecka, a w worecku próżno« Rad. II, 118 || »Rómno = płasko, ale równo = jednakowo« Cen. 70.

Ruwnok: »Równak (?) = równo« Zb. I, 15.

Równosieńko = zupełnie równo: »Porównaj, Boże, góry z dołami, niech będzie równosieńko« Wójc. I, 158.

Równość: »Sycko mi jedność a. równość« = wszystko mi jedno Krak. IV, 298.

Równować = »równać« O.

Równy: »Jedna (panna) była bardzo piękna i szukała równego do siebie« Wisła VIII, 256. »Równy« = jednakowy, taki sam: »Sukmany równe jak u tego, tak i u tego« Zb. XI, 281. || »Romny częściej niż rowny = równy, gładki« Hilf. 178.

Rózdeczka = rózeczka, różdżka: »Nizeli já tę rózdeckę uwiła« Zb. II, 231. Toż Zb. IV, 121. »A jestci ta w tej rózdecce sowina« ib.

Rózeczka: »Rózecka« = rózga weselna Sand. 80.

Rózga: 2 pp. l. mn. »Rózg« Kuj. II, 267. || »Rózga weselna« (opis) Sand. 48. Zb. I, 91. Pozn. II, 99. Rad. I, 137. Zb. XIV, 79. Lub. I, 183; ib. 194; ib. 217. Kal. 128. Wisła VI, 194; ib. IX, 231. Spr. IV, 238. W temże znacz.: Sand. 23; ib. 53. Zb. IV, 114. Pozn. II, 117; ib. 272. Maz. II, 33. Rad. I, 169; ib. 189. Zb. XIV, 91; ib. 172. Lub. I, 157; ib. 163; ib. 191. || »Rózga lepowa = gałązka lepem posmarowana« Pr. fil. V, 870. || »Rózga = ogon psa, myśl.« ib. || »Rózga = rodzaj rysunku na jajkach pisankach« (rysunek) Wisła IV, 823. || »Rozga« = plemię (?): »Liczŷlî mnie... do ty rozdzi, z chtorny wŷszlî czárni łapiczkárze« Derd. 105. Por. Rożdżka.

Rózga = »zdr. imię od Rozalja« Pr. fil. V, 870.

Rózgowiny = »akt wicia rózgi ślubnej u wieśniaków« Rozpr. XX, 433. Toż (opis) Wisła IX, 230. Zb. XIV, 171.

Rózgowy »a. palmowy = swat, trzymający rózgę weselną« Zb. XIV, 95.

Rózka = »rózga (? może różka zdr. od róża? K.): »Stoi rózka (rózga) kwitnunca« Wisła VI, 665.

Rózynki = »rodzynki« Mil.

Róż = »różowy drylich« Krak. II, 174. »Na targu zakupię rózu na

zapaskę« ib. || »Róż« = róża (?): »Dziewcyno, ty mojá miłá róz, chodziłem do ciebie, ale nie będem juz« Wisła VIII, 217.

Róża: »Roza« = róża Kętrz. 38, 40, 52. || »Róża wiatrowa = malva arbor.« Ciesz. 49. || »Róża wietrzna, sucha i rozlewająca się = choroba« Zb. IX, 47. »Róża swędząca = świerzb« Pr. fil. V, 870. || »Róża = kompanja chłopaków, śpiewających razem pieśni nabożne, szczególnie we wsiach, oddalonych od kościoła parafialnego« Wisła I, 155. »Róża = bractwo różańcowe« Zb. XIII, 159. || »Pani Róża« = nazwa gry (opis) Kuj. I, 218. Toż Krak. I, 325. »Róża = gra« Wisła IV, 839; ib. V, 556. Rud. 118 (opis). || Zdr. »Różeczka« Rog. nº 296.

Różanki = »gatunek kartofli« Rud. 16.

Różany: »Różana = nazwa krowy« Wisła VII, 230. »Jeden na cisuli, drugi na różanie (nazwy krów)« Zb. IX, 230. »Rózána = nazwa krowy« Wisła V, 923. »Rozana kasa = listki kwiatu róży cukrowej usiekane na świeżo zagniatano z ciastem jajecznym, z którego robiono po dworach różaną kaszę« Pr. fil. IV, 869. »Rozane paciorki = z listków kwiatów róży utłuczonych w żelaznym moździerzu przyrządzano z białkiem masę do wyrobu pachnących krzyżyków, serc i paciorków« ib.

Rożańcowa = »uroczystość N. M. P. 7 pazdziernika« Ust. z Litwy.

Różczeczka = rózeczka: »Piątymu rózcecke uwiła« Rud. 187.

Różdżałeczka: »Rózdzáłecka = rózga« Pozn. IV, 60.

Różdże = imię zbiorowe od rózga: »Rużdzi« Rozpr. XII, 47. Toż Pr. fil. IV, 291.

Różdżka: »Rózcki = 1, gałązki smrekowe, ubrane różnobarwnym papierem i białem pierzem, przyczepiane do chomąt końskich na wesele 2, rózcka = a, poczęstunek dla budarzy, jak krokwie na dachu postawią b, gałązki smrekowe, któremi budarze zdobią krokwie nowo budującego się domu« Spr. V, 410. || »Różdżka weselna« (opis) Wisła VII, 365. Święt. 141. W temże znacz. Kłosy XIII, 72. Kiel. I, 105. Rud. 65. »Róscka« Rad. I, 210. Kal. 131. Por. **Rózga**. || »Różdżka«: »Gałązki wierzbowe wiążą batem albo lnem na bicz. Te wiązki gałązek zowią różdżkami, powszechniej bagnięcią lub bagienkiem a gdzieniegdzie także palmą« Zb. VI, 288. || »Rószczki = zabawa w przeddzień ślubu dla młodzieży; przyjmują tylko chlebem i serem« Pr. fil. IV, 244.

Różdżkowy: »Różdżkowa niedziela = kwietnia« Zb. VI, 204.

Rożewy p. **Różowy**.

Różki = »rodzaj kartofli, zrastających się w postaci rogów« Pr. fil. V, 870. Por. **Rożek**.

Różnaki = »różny: opadaj listecku w różnakie strony« Pr. fil. V, 870. »Piéli różnakie tronki« Mát. Zap. 9. »Rożnaki = różny, różnorodny: cápki są różnakie; zbiérają różnakie ziele« Pr. fil. IV, 244.

Różnako = rozmaicie: »Zaczynają krasić różnako piski« Mát. Zap. 15. Toż Pr. fil. IV, 244.

Różnica p. **Rożnica**.

Różność = »rozmaitość« Spr. V, 120. »Różności = dużo rozmaitych rzeczy np. w Częstochowie nakupiliśma różności: i mętalików i obrazków« Czark. »Po co nam rózności obiecywali« Dygasiński. »Król dał mu ogród i pole i ró-

żności« Krak. IV, 92. »Córka... dumała różności« Rad. II, 184.

Różnota = »zbieranina: było tam różnoty t. j. różnych ludzi różnego stanu« Czark. »Róznota = rozmaitość« Pleszcz. 42.

Różnoziele: »Z różnoziela wianek« Maz. III, 205.

Różny: »Różny« Chełch. I, 121. »Ruzny« Rozpr. XII, 34. »Gdzie idziesz Kasiu tak późno, będzie ci dróżka różną; ja cię w tem wspomogę, iść dróżką pomogę« Wójc. I, 62. Toż Kolb. 261. Podobnie Kozł. 67. Kolb. 258. »Jest-ci tam dróżeczka różną« ib. 259. »Taką dróżeczką, tak różną« Maz. III, 285.

Różowiany: »To mi dobrze w różowianym wianku« Wisła V, 557.

Różowy: »Różewy: wstęg różewych« Pozn. II, 98. || »Różowy« = różany: »Dziewczyna, jak różowy kwiat« Wójc. II, 170. || »Różowy« od róży, choroby: »Ból różowy« Zb. III, 54.

Różyca = »róża, różyczka« O.

Różyk = ?: »Wyszła gwiazda do Różyka(?) dejcie nóm wajce (jajko) do koszyka« Aten. 1877, II, 632.

Rsioda = »środa« Pr. fil. V, 870. Toż Kolb. słown. Zb. II, 226.

Rsiodek = »środek« Pr. fil. V, 870. Toż Sand. 159. Kolb. słown. Zb. II. 226. Zb. IV, 183.

Rsiok = »jodła, świerk« Pr. fil. V, 870. »Rsiok = świerk« Zb. II, 258.

Ru-ru = turkot bryczki: »Moja bryczka ru-ru-ru« Zb. VIII, 97.

Rubanek = »hebel cienki a długi« Fed. 407.

Rubatka = »nędzna koszula: nie ma nawet nędznej rubatki (z ros. rubaszka, rubacha)« Zb. I, 75.

Rubel = moneta: »Rublów sześć« Maz. V, 299. »Lubry = ruble, w rękopisie Kurp.« Pr. fil. V, 782. || »Rubel = drąg, którym siano na wozie się przyciska« Pr. fil. IV, 244. W temże znacz.: »Rubel a. pawęz« ib. V, 870. »Rubel a. powąz« J. Łoś. »Rubel a. powąż« Chełm. I, 104. »Rubel« Lam, Głowy do pozłoty I, 162. Roczn. 231. Pleszcz. 42. || »Rubel = kłonica« Ust. z Grodzieńskiego.

Rubinek = »pachołek, galant: wiem rubinka, wiem jednego... służył panu« Pr. fil. V, 870.

Rublić = »rubel przyciągać powrozem« Roczn. 231.

Rublówka = »papierowy pieniądz rosyjski tej wartości; trzyrublówka, pięciorublówka i t. p.« Roczn. 232.

Rubnąć = grubieć: »Rośnie, (h)rubnie, a nigdy nie kwitnie. Sól« Zb. I, 118.

Rubryka p. Lubryka.

Ruby = »gruby« Pr. fil. III, 307. Spr. IV, 29; ib. 381. Por. Gruby.

Rucać = rzucać Bib. Warsz. CXL, 473.

Ruch: »Ruchu nie ma chłopak = nieobrotny« Zb. VIII, 253. || »Ruch = 1. guzik blaszany z uszkiem 2, człowiek małomówny« Spr. V, 120. || »Ruch« = buch!: »Oj, ruch chłopcy na wodę, bo woda maleje« Maz. II, 170. »Ruchu« = wykrzyknik: »Ruchu, ruchu po kozuchu, fik pod nalepę. Pomiotło« Wisła VI, 316. Podobnie w zagadkach Zb. I, 132; ib. VI, 10; ib. X, 138. »Mojsie w tańcu ruchu, ruchu« Zb. VIII, 288. Toż Rad. I, 82. || »Ruch, ruch = wabienie świni« Pobł. 82 p. w. Ruchla.

Ruchać = »ruszać np. nie ruchaj = nie rusz« Czark. »Ruchać = ruszać; nie ruch = nie ruszaj« Pr. fil. IV, 870. »Okienkiem ru-

cha« Wójc. I, 113. »Łokciami rucha« ib. II, 101 »Ogonem rucha« Ust. z Litwy. »Gębą rucha« Kuj. I, 162. »Chłopalek... nie ruchaj dwórki« ib. 300. »Kolibeczkę ruchać« = kołysać ib. 301. »Zręcznie smyczkiem rucha« ib. 340. »Kolebeczką ruchać« Pozn. I, 239. »Ruchać« = ruszać, poruszać Pozn. I, 272. Pleszcz. 42. Zb. IV, 122. Zb. VIII, 92; ib. 300. Rozpr. IX, 131. Pozn. IV, 235; ib. VI, 291. Maz. III, 143. Kuj. II, 266. Kozł. 151. Krak. IV, 242. Chełch. I, 215; ib. 258. Was. 246. Cinc. 5. Wisła V. 157; ib. VI, 81; ib. VIII, 216. || »Ruchać się« = wyruszać: »Nie jedna ziemia rucha się na mnie« t. j. powstaje przeciwko mnie (królowi) Kuj. I, 128. || »Ruchać się = coire« Pr. fil. V, 870.

Ruchała = »przezwisko żartobliwe« Rozpr. X, 299. || »Rucháły = rodzaj kartofli« Zb. XIV, 26.

Ruchałeczka = bukiecik: »Na toż ruchałeczki z tej drobnej ruteczki« Sien. 254. Por. Ruchelka.

Rucháne = »gatunek kartofli« Wisła VIII, 812.

Ruchawka = »wojna rewolucyjna« Pr. fil. IV, 870. »Ruchàwka = rozruch, powstanie« Rozpr. XX, 434. || »Ruchawka = miejsce grzązkie: na wiesne to tu het suⁿ ruchawki, het sie ruszá« Pr. fil. V, 870.

Ruchelka = »bukiet (z niem. riechen)« Krasn. 307. Toż Wisła III, 85. »Ruchełka = niem. Riechelchen« Mrong. 616. »Wianek... nie cały, bo trzy ruchelki z niego wyleciały« Zb. II, 52. »Nie kazda ruchelka na wejrzenie piękna« Wisła IV, 811. »Ruchelka = mały bukiecik; na Mazurach Ruchlanka« Pobł. 141. »Ruchlanka«: »Niesiemy ruchlanki ze scernego złota« Kętrz. 73.

Ruchełka p. Ruchelka.

Rucheneczka = »kwiat (zdr. od ruta)« (?) Kolb. słown. »Aneczka jako rucheneczka (rucheleczka)« Kolb. 100. Por. Ruchelka.

Ruchla = »świnia« Pobł. 82. || »Ruchla« = ruchelka (?): »Drużba i koń jego... przystrojeni we wstążki, tasiemki i ruchle« Sien. 252. Por. Ruchelka.

Ruchlanka p. Ruchelka.

Ruchna p. Ruchno.

Ruchnąć = poruszyć, wzruszyć: »Ruchnął zyd ramiony« Pleszcz. 146.

Ruchno = »ubranie, odzienie« Zb. II, 10. »Ruchna blp. = odzież« Pobł. 82. »Ruchna = słowińs. odzież a. rzeczy domowe, u Prejsa = odzież np. já mám ruchen dosc« Hilf. 179. »Czerwione ruchna« ib. 124. »Czárne ruchna« Nadm. 31.

Ruchomść: »Muchoreście = ruchomości« Pr. fil. V, 797.

Ruchu p. Ruch.

Ruci: »Mnie gorzej z rucim wiankiem, jak tobie z małem dzieciątkiem« Sand. 146. »Zagrajcie mi suciéj, bo ja chłopiec ruci (rączy, wyrażenie słowackie)« Zejsz. 48.

Rucia = rączka, rąsia (galicyjs.: »Niech pani ucałować swe rucie pozwoli« A. Urbański.

Rucianka p. Ruta.

Ruciany (?): »Druciany: »Skakaj i ty Janku z (d)rucianego wianku« Maz. II, 49. »A widzis ty Jonku w tym d-rucianym wionku« Pozn. IV, 24.

Rucina = ruta: »Bo mi się zieleni na głowie rucina« Zb. IV, 152.

Ruczaj zam. »rozmaj« »Idź-że Ka-

siu do gaju, szukaj ziółka ruczaju« Kolb. 190.

Ruczajki = »naprzędzone wrzeciona« Ust. z Lidy.

Ruczka p. Ryczka.

Ruć = »wyrywać włosy przy czesaniu« Rozpr. XII, 101. »Ja ruję; nie rujcie = nie rwijcie« List od Bystronia.

Ruda: »Rěda = torf miałki, wodą przesiąknięty« Pobł. 78. »Ruda = błoto, nie wysychające bagnisko« Ust. z Ukrainy. || »Ruda = materja ropna« Wisła VII, 385.

Rudać: »Rědac = 1, deptać 2, zapadać w błocie, brodzić po śniegu« Pobł. 78.

Rudawa = »odmiana bagna, zapewne od rudawego koloru« Ust. z Olkusza.

Rudawianka = mieszkanka wsi Rudawy Rud. 129.

Rudawina = »bagno, przejęte rudą żelazną, nadającą mu kolor rudy na powierzchni« Osip. »Rudawina = miejsce nizinne, zawierające pokład rudy żelaznej pod powierzchnią« Pr. fil. IV, 870. || »Rudawina = krew: chory plul rudawiną« Zb. II, 252. Por. Rudowina.

Rudawizna = »materja z ran« Zb. VIII, 253. »Rudawizna = krwawy odpływ miesięczny« Spr. V, 142. || »Rudawizna = nieczystość, w przenośnem znaczeniu = grzech« Spr. IV, 338. Por. Rudowizna.

Rudka = »małe rudą pokryte miejsce, moczar« Tyg. il. 1, XIII, 241.

Rudki = »małe prosięta« Pr. fil. V, 870.

Rudnica: »Mrówka rudnica = formica rufa« Zb. V, 148.

Rudowacizna = »ziemia ruda żelazista« Pr. fil. IV, 244.

Rudować = »karczować« Mil. Toż Zb. I, 23. Rad. I, 242. »Rodować = krudować« Osip.

Rudowanie = »karczowanie« Pozn. I, 110.

Rudowina = »błoto, z którego słomki ssą pożywienie, myśl.« Pr. fil. V, 870. Por. Rudawina.

Rudowizna = »na bagnie takie« Ust. od Olkusza.

Rudunek = »trzebienie lasu« Rad. I, 244. || »Rudunki = ziemie po wycięciu lasu pozostałe« Mil.

Rudzikwiat = »lilja wodna żółta, nenuphar luteum« Pr. fil. V, 870.

Rufa = »koniec tylny łodzi« Wisła VI, 507. || »Rufa = drabki, osadzone na podporach, do których dają słomę i siano owcom« Spr. V, 120. || »Rufy a. fosy = rowy koło drogi« Wisła IV, 888.

Rufiják = »człowiek gwałtowny, skłonny do borby« Pr. fil. IV, 287.

Rugować: »I ryby we wodzie w ten dzień się radują, najwięcej pod wodę w Wielkanoc rugują« Mát. Zap. 17. »Jušci potem wojsko rugowało« = zapewne: szło, maszerowało Zb. VII, 20.

Ruina: »Wspomnienia chłopów sięgają do epoki, którą nazywają Ruina a. Zhin. Nie wiem, co oni rozumieją przez to, czy nie... epokę zawojowania tatarskiego. Bądź co bądź mówią oni o zupełnem opustoszeniu... kraju« Zb. III, 62.

Rujnacja = »rozruchy hajdamaków« Zb. III, 86.

Rujnąć = »runąć« Zb. I, 23.

Rujnowy = zrujnowany?: »Zámek... będzie ozdobą jeszczek miasta, nie zaś takie oczérznione, rujnowe« Pozn. VI, 55.

Rukać: »Rukac = 1, hukać (o świniach); osobny rodzaj kwiczenia świń podczas pociągu płciowego 2, pierdzieć mocno« Pobł. 82.

Ruklina: »Rěklĭna = gruda« Pobł. 79.

Ruleta = »roleta« Wal. 81.

Ruła p. Rura.

Rułka = »rurka« Pr. fil. III, 311; ib. V, 870 List Bystronia. »Rułek« 22 pp. l. mn. Wisła I, 250.

Rum = »miejsce niezabudowane, a w izbie niezastawione sprzętami, miejsce wolne« Osip. »Rum = miejsce swobodne w tłoku, zróbta rum« Mil. »Rum = wolne miejsce: niema rumu w kościele« Wisła I, 155. || »Rum towaru białego = główny skład drzewa wyrabianego« Tyszkiewicz, Wilja i jej brzegi. || »Rum = wapno, glina z rozwalonego muru« Ust. od Olkusza. || »Rum = liście kapusty posiekane i ubite w beczkach, strawa bydła« Święt. 6. || »Rum« = precz! »Rum, rum z placů naszewo« Hilf. 63. || »Rum« = przyśpiew: »Rum, tom, da, da« Kuj. II, 14. »Rum, tom, tom, tali, da« ib. 39. »Rum, rum, rumali« Zb. IX, 271.

Ruma p. Rama.

Rumacizna p. Reumatyzm.

Rumać »do drzwi = pukać, tłuc się« Zb. VIII, 253.

Rumatyz p. Reumatyzm.

Rumbarbarum p. Rabarbarum.

Rumecek = »rąbek: zdjęła... swój rumecek z głowy« Zb. IV, 103.

Rumek = »szuter na gościńcu« Rozpr. III, 375. »Gościniec nasypany rumkiem = szutrem« Zb. XII, 135.

Rumel: »W rumel = z kolei: wszyscy w rumel pośli tańcować« Mil. »Wszyscy w rumel = wszyscy razem« Ust. z Królestwa.

Rumer p. Numer.

Rumian = »psi rumianek« Pleszcz. 130. »Rośnie rumian« ib. 53. »Zakwitał ci rumián« Łęcz. 197. »Poślę ja ci po ten rumian« Maz. III, 253. »Růmián = rumianek« Hilf. 178. »Rumien«: »Wedle gumien stoi rumien« Maz. III, 249.

Rumianeczka p. Równianka.

Rumianeczki = rumiany: »Oj, cicho Maryś, nie płac... nie bedzies chodziła po wsi rumianecka« Łęcz. 139.

Rumianić: »Choćbym ja się rumianiła = różowała« Maz. III, 253.

Rumianka p. Równianka.

Rumianność = »wygląd rumiany« Pr. fil. V, 870; ib. V, 278. »Cóz my przyńdzie z twoji rumianności« Kuj. II, 7. »Rumianość« Maz. II, 59; ib. III, 204. »Rumienność« Wisła VIII, 696. Pozn. I, 186; ib. 240. Zb. IV, 260. Zb. IX, 200. Was. 193; ib. 246. »Rumieność« Kog. n⁰ 332 i 333. Pozn. IV, 3.

Rumiany: »Wianek z siedmiu rumianek... nie płac jedyna wianka rumianego« Maz. V, 191. »Rumiany = używa się niekiedy w znacz. czerwonego koloru« Pr. fil. IV, 871.

Rumie = »rupieć« Ust. od Olkusza.

Rumieć: »Zanieś (wianek) do piwnicy, niech ci rumieje = rumienieje« (?) Kiel. I, 100.

Rumieneczka p. Równianka.

Rumieniczko = rumieniec: »Zbladło te twoje rumienicko« Kozł. 59.

Rumienić = farbować: »Nie dajcie jednego jajecka... ni go ubieliła (a. upisała), ni go rumieniła« Maz. III, 79.

Rumienidło = środek na rumianość: »W studni woda, w sieni mydło, wszystko moje rumienidło« Zb. II, 47.

Rumieniec = rumianek?: »Napatrzys sie ziółka zielunego i ru-

mieńca bardzo pachnącego« Kozł. 75.

Rumieniućki = rumiany: »Moja kochanecka taka rumieniućka« Wisła VIII, 215.

Rumiennik p. Rówiennik.

Rumienność p. Rumianność.

Rumienny = »rumiany« Mil.

Rumieność p. Rumianność.

Rumioniuszka p. Równianka.

Rumnik = rumianek?: »U nasego pana pszenica, a u ostroskiego rumnik i mietlica« Zb. XIV, 77.

Rumolić: »O deszczu ulewnym mówią, że rumoli« Spr. V, 410 Toż ib. IV, 312. »Rumolić = rosić: deść rumoli« ib. 349. »Rumulić = padać; o drobnym deszczu« Cer.

Rumostwo = »graty bez wartości« Wisła III, 747.

Rumot = »hałas, łoskot, stukanie« Pr. fil. V, 870. Rozpr. XX, 434; ib. VIII, 177. Pobł. 82. »Rumot robić = wywoływać hałas np. przesuwaniem mebli« Parcz. »Romot«: »Taki szum, taki romot sie zrobił« Pozn. VI, 18. »Nie czuł więcy... sani rąmotu (po lodzie)« Derd. 67.

Rumotać = »hałasować, łoskot czynić, pukać, stukać« Pr. fil. V, 870. Toż Parcz. »Baba strużc trupie głowy i rumocząc oczekuje« Kuj. I, 173. »Rumotac = rumor robić, bić we drzwi, deski przerzucać, hałasować« Pobł. 82. »Rymotać« Rozpr. XX, 434.

Rumotanie = »hałasowanie« Pobł. 82. »Rumotanie w żołądku« Przem. 234.

Rumować = »1, dobijać się do drzwi z hałasem 2, hałasować zrzucając coś a. stukając« Mil. Toż Chełch. II, 151. »Rumował wozamy« ib. 79.

Rumowisko = »uleżały popiół« Święt. »Rumowisko = popiół ze szczep« ib. 30.

Rumówka = »ziemia zruszona, sypka, nasypana ręką ludzką w przeciwstawieniu do ziemi nieruszanej« Pr. fil. IV, 871.

Rumtada = przyśpiew Zb. XII, 124. Por. Rum.

Rumtu-tu-tu = naśladowanie głosu bębna Zb. IV, 135.

Rumulić p. Rumolić.

Rumunkarz = mieszkaniec rumunków: »Ocieranie się o niemieckich rumunkarzy, których w Lipnowskiem jest pełno« Zb. VI, 93.

Rumunki = »pustkowie, kilka chałup stojących oddzielnie« Pr. fil. V, 870. Toż Wisła III, 72. »Rumunki = niem. Räumung? karczowisko« Zb. VI, 90. »Rumunki = odosobnione osady, zakładane niegdyś... po wycięciu lasów« ib. 94.

Rumygać = »jeść powoli z trudnością« Zb. I, 75.

Runąć: »Pod tym mostem... rybka runęła« Święt. 83.

Runek = »marunka, rumianek lekarski« Zb. VI, 272. »Runek biały, wielki = wrotycz, jastrun, Tanacetum balsamita« ib. 296. »Runek a. runko = kwiat biały, w środku żółty. Chrysanthemum« Spr. V, 410. »Runko = roślina Chrysanthemum« Wrześ. 20. || »Runko = skóra owcza« Ust. z Litwy. »Po trzy tynfy za runko wełny« Zb. VI, 97.

Runko p. Runek.

Ruńcować = »hałasować« Pobł. 141.

Rup = »prosię nędzne« Pobł. 82.

Rup-tup-tup = głos pukania w okno Pozn. IV, 194.

Rupa = »1. stara krowa 2, stara kobieta, pogardl.« Spr, V, 120. Toż Rozpr. XVII, 58. Mil. Chełch. I, 88; ib. II, 166. || »Rupa =

tylna część statku« Petr. »Zwrócić wicinę rupą naprzód a sztabą w tył« Syrokomla, Niemen 116. »Przodowy koniec wiciny zowie się sztabą, a tylny, gdzie rudel, rupą« Wisła II, 256.

Rupała: »Na dziewkę leniwą wygaduje... czasami: ty obtargaczu, rupało, rupałka« Krak. I, 119.

Rupałka p. Rupała.

Rupeć = »ziemia kamienista 'z trzásek, z drzewa, toto lezy páre lat i wywiozą na pole'« Ust. od Olkusza. »Kamiéń spád s tego, co to wykopáł, s tego rupcia« Cisz. 9.

Rûperus = »sekutnica: to baba ruperus« Pr. fil. V, 871.

Rupić = »niepokoić: rupiło mnie, abym czemprędzej to uczynił« Pr. fil. IV, 871. »Rupić = niepokoić, korcić, chcieć« Petr. »Rupić komu = śpieszyć się do jakiej roboty: jego korci do karczmy a mnie rupi do domu« Osip. »Utrapienica mnie rupi = dręczy« Maz. V, 29.

Rupieci = »sprzęty« Udz. »Weź mi panie i dzieci, wszystkie garki, rupieci« Pozn. IV, 195.

Rupliwość = »pamięć o czemś, zajęcie się czemś« Ust. z Litwy.

Rupliwy = »staranny, troskający się« Ust. z Litwy.

Rupnąć = trącić (?): »A młynarka leży w ciszy, co kto rupnie, to usłyszy« Pozn. IV, 195.

Rura: »Ruła« Pr. fil. III, 311; ib. V, 870. Spr. IV, 312; ib. 359. Zb. VII, 100. Święt. Hoff 41. »Ruła« Spr. IV, 29. || »Rura = głupiec« powszechne. W temże znacz. »Rura do barszczu« Zb. I, 63 p. w. Bajtała. »Rura od báscu« Piątk. »Ruła bez szpiku« Cinc. 34. || »Ruła = człowiek niezgrabny« Spr. IV, 29. || »Rura mu zmiękła = spokorniał, stchórzył« Ust. z Warszawy.

Rurák = »drążek do mieszania gotujących się powideł« Zb. XIV, 28.

Rurant = »gatunek największy kulika (kulona), ptaka błotnego nad Narwią« Pr. fil. IV, 871.

Rurkować = »drenować: rurkowane pole« Pr. fil. V, 871.

Rursztyny = »obręcze żelazne na piaście koła« Pr. fil. V, 871.

Rusaczka = »kobieta wyznania wschodniego« O.

Rusak = »Rosjanin« Osip. »Rusak = człowiek wyznania wschodniego« O. || »Rusak = rodzaj kartofli« Pr. fil. IV, 244. || »Rusak = zając, tak zwany z powodu barwy, myśl.« ib. V, 871. || »Rusak = duży, niezamykany nóż kuchenny do mięsa i jarzyn« ib. IV, 871. »Rusak = nóż rzeźniczy, rzezak« O. || »Rusak a. Gudas = nazwa jednego z wielkich głazów w korycie Niemna koło Dworaliszek« Wisła II, 291.

Rusałki = »pieśni kupalne w pow. mozyrskim« Wisła V, 517.

Rusek = »Rosjanin« Krasn. 307. || »Rusek = pastucha wołów (z Rosji przybyłych)« Zb. I, 31 p. w. Skotarz. Toż Pozn. II, 180.

Rusiawy: »Sierść jego rusiawa, pod brzuchem biała« Huc 350.

Rusin: »Jak mie wydász za Rusina, nie będę ja piuła wina« Zb. XV, 97. »Nie póde za psa, za Rusina« ib. 98. Por. jeszcze: ib. 158. Święt. 274.

Ruski: »Wyrażenie: 'za ruski pacierz' oznacza dłuższą nieco miarę z powodu rozwleklejszej Rusinów mowy... Podobnież wyrażenie: 'popamiętasz z ruski miesiąc' znaczy czas dłuższy od łacińskiego miesiąca, ponieważ ruski o 12 dni później się kończąc, wydaje się, jakoby był odeń dłuższym« Chełm.

I, 110. || »Ruskie proso = nazwa rośliny« Pr. fil. V, 871.

Rusnak = »Rusin« Pr. fil. V, 871.

Rust p. Ruszt.

Rusy = jasno kasztanowaty: »Ruse włosy« Wójc. I, 265. »Rusy warkoczyk« Wisła VII, 702. »Rusa kosa« Zb. IV, 6. Lub. I, 170 etc. || »Rusy a. płowy tydzień = tydzień, kiedy żyto kwitnie a Rusałki śpiewają« Grajnert, Tyg. il. 1, IX, 47.

Ruszać: »Rûszac« Hilf. 178. || »Ruszać = o czarnej zwierzynie: wybiegać z kniei przed rozpoczęciem łowów za pierwszym odgłosem trąbki« Pr. fil. V, 871. »Ruszać = wyganiać zwierza« Prz. ludu VI, 110. || »Rusaj! = idź!« Udz.

Ruszaj = »szkodne zwierzę np. kot, toż co szkodur« Pr. fil. V, 871. »Rusáj = paskudnik, ciekawski, plondrujący cudze rzeczy, ruszający« Zb. II, 252.

Ruszenie: »Co ruszenie = co chwila« Pr. fil. V, 871.

Ruszt: »Rost« = patelnia: »Lepsy wróbel na roście, niż kropatwa w chroście« Cinc. 22. || »Róśt« = ruszt, pomost z drągów na belkach nad chlewem, stajnią i t. p.« Czark. W temże znacz. »Rośt« Pr. fil. IV, 869. »Ruśt« Maz. V, 49. || »Ruszt« = stos: »Galman układany w ruszta t. j. pryzmy« Zb. X, 210. || »Rust = odętość żołądka i nóg u dzieci od złych pokarmów« Kuj. I, 96. »Ruszt = angielska choroba« ib.

Ruszyć: »Cápki... rus« = ukłoń się Zb. X, 146. »Juz sie nie rusuł więcy« = już umarł Chełch. I, 27. »Ruszył się wiatr« = zadął Wisła VIII, 439. »Pokiela cie nogom nie ruse« = nie trącę Zb. XV, 36. || »Ruszyć« = naruszyć: »Fto rusył prawo« Spr. V, 359 p. w. Grzywna. || »Ruszyć« = wzruszyć: »Jakoś to królowę ruszyło« Kozł. 327. || »Ruszyć = rozwolnić żołądek: ruszyło mnie, jego ruszyło« Ust. z Litwy i z Królestwa. || »Niechaj się ruszy! Bodaj cię ruszyło!« = przekleństwa Maz. V, 31.

Ruś: »Pojechał do Rusi« Wisła VI, 303. »Choćbyś sed do Rusi, to pracować musis« Święt. 664. »Ruś a. Ryś«: »Maryś moja, Maryś, pojedziewa na Ryś, z Rusi na Podole« Zb. XV, 70.

Rusciochy = »rupiecie, żelaziwa a. kawałki skór na górze złożone« Spr. IV, 338. »Ruściochy = stare żelaziwo« Rozpr. XVII, 58. Por. Rościochy.

Ruślica = »powrósło ze słomy« Sand. 264. »Świnia wilka potrąciła słomianą ruślicą« ib. 63.

Ruśmak = »człowiek niezgrabny« Pr. fil. IV, 244.

Ruśniaki = »rodzaj ziemniaków« Przem. 12.

Rut: »'Rût' = precz« Frischb. Por. Ruten.

Ruta: zdr. »Ruteńka« Wójc. II, 67. Lub. I, 199. Wisła VI, 854; ib. VII, 689. »Ruciánka« Święt. 189. || »Psia ruta = piołun« Hilf. 179. Por. Rutka.

Ruten = precz (z niem. 'raussen' K.): »Chłop ruten z komina wÿleceł... wÿszed... ruten« Hilf. 129. Por. Rut.

Ruteńka p. Ruta.

Ruter = precz (?): »Ale ju nie połozÿł iemu więcy żáden futer, bo co jeno (koń) wząn do pÿska, wszÿtko wÿpluł ruter« Derd. 53. Por. Ruten.

Rutew (?) = ruta (?): »Miałam ja wianek zielonej rutwie« Rog. nº 200. »Rutewka (roślina) pobudza poty, wypędza truciznę... chroni od zaraźliwych chorób« Wisła VIII,

142. Por. ukr. »Rutwianyj winoczok« Zb. VIII, 173. »Rutwianeńkyj« ib. 191.
Rutewka p. Rutew.
Rutka = »ruta, Ruta graveolens« Zb. VI, 287. »Rotka = rutka« Pozn. I, 213. || »Rutka« = gałązka: »Wianyszek... nie cały, ćtery rutki ziela z niego obleciały« Pozn. I, 319. || »Rutkę siać = nie wyjść za mąż, zostać panną« Lub. I, 121. Toż Chełm. II, 195.
Ru-tu-tu = naśladowanie głosu bębna Kuj. II, 63. Nadm. 90.
Rutyca = nazwa rośliny Zb. VI, 202.
Ruzie = broń (z ros. rużje): »Obeżreć mu ruzie te, pałas, jaki má« Cisz. 287. »Rużyjá«: »Jak nam dadzą rużyją w ręce« Maz. II, 121.
Ruzny p. Róźny.
Rużyja p. Ruzie.
Rwacina p. Rwać.
Rwać »a. rwacina = darń, darnina; rwacie, rwaciny = kawałki darniny (między Suchą a Żywcem)« Ram. 117 p. w. Narwa.
Rwać: »Posły panienecki... lenku rwać« Kozł. 201. Imiesł. »Rwiąc« Krak. IV, 209; 3 os. l. mn. »Rwią« Cisz. 343; rozkaz. »Rwicie a. Rwijcie« Opol. 37. || »Rwane kluski« = drobione Rad. I, 62. || »Rwać« = biec: »A tu sie z kónia zrobił zajonc i tak rwie, że niech Bóg zachowa« Zb. XI, 109. || »Rwać się« = lać się: »Juz sie mi łzy rwały, krwią "ocy płynęły« Rozpr. VIII, 221. || »Rwać się« = dążyć: »Dwa kruki bez miedzą sie rwią, a nié mogą sie dostać. Oczy« Cisz. 343.
Rwaki = »kluski rwane, grube zacierki: mleko kwaśne z rwakami« Ust. z Mazowsza.
Rwanie = »ból: rwanie w kościach« Pozn. VII, 155.
Rwetes = »gwałt, zamieszanie« Spr. V, 121.
Ryba: 2 pp. l. m. »Rybów« Chełch. I, 146. 1 pp. l. m. »Rybowie« Was. 190. || »Biała ryba = ogólna nazwa ryb z jasną łuską, do których należy: jaź, kleń, płotka, bieluga i in.« Pr. fil. IV, 799. || »Ryba = mięsień na ramieniu, biceps brachii« Spr. V, 142. || »Ryba z groszem = grupa gwiazd w konstelacji Orła« Lud I, 174. || »We śnie na ryby chodzić = moczyć się przez sen« Czark. || Zdr. »Rybka« 1 pp. l. m. »Rybkowie« Was. 190. Kolb. 306. || »Rybuszka« Wisła VIII, 702. || »Rybecki = mięśnie w ramieniu« Spr. V, 121. || »Rybeńka« Oles. 124. || »Rybinka« Zb. IX, 266. || »Rybiczka« Wisła VII, 278 || »Rybniczka« Kolb. 306. || »Rybię« Łys. 19. Wójc. I, 150. Pozn. II, 283; ib. V, 136. Łęcz. 226. Zb. VIII, 110.
Rybaczeniek = młody rybak: »Młode rybaczeńki, sieci zarzucajcie« Wójc. I, 235.
Rybaczyć = łowić ryby: »Rybaceli rybackowie na rzéce« Pozn. IV, 222. »Rŷbaczŷc = rybactwem się trudnić, rybakiem być« Pobł. 77. »Rybacyć« w temże znacz. Pr. fil. IV, 871.
Rybak = »rybitwa« Prz. ludu VI, 126. || »Rybaki«: »Rŷbácie = półwysep helski« Ram. 181. Toż Nadm. 27.
Rybalnie = »domki drewniane na palach wystawione i w wodę pogrążone do pewnej wysokości, dachówkami a. gontem kryte, z oknami i drzwiami« (do trzymania ryb schwytanych) Połuj. 174.
Rybarz = rybak: »Rybarze, co ryby chytali« Zb. XV, 178.
Rybeczka p. Ryba.
Rybeńka p. Ryba.

Rybi: »Rybie oczy = blade, jakby serwatką zaszłe oczy« Spr. V, 142. »Rybie oko u konia = oko z białą obwódką, na które jednak koń widzi« Ust. z Rawskiego.

Rybiana = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76.

Rybiarz = »rybak« Rozpr. III, 375. W temże znacz.: Rog. n° 136 i 137. Zb. IX, 179 i 207. Zb. XII, 191. »Rybiarz = rybaczek« Hoff 41.

Rybiczka p. Ryba.

Rybić = łowić ryby: »Kto poluje i rybi, tego chleb nie chybi« Łowiec r. 1889 str. 78.

Rybiej = »roślina wodna... zwana niekiedy grybiej« (grzybień) Pr. fil. IV, 904.

Rybię p. Ryba.

Rybina = »bezkoralowiec; kto potrze sobie twarz tym krzewem, dostaje piegów, na które lud mówi 'Rybinkie dostał'« Zb. VI, 291.

Rybinka p. Ryba, Rybina.

Rybka p. Ryba.

Rybniczka p. Ryba.

Rybować = »ryby łowić« Petr.

Rybuszka p. Ryba.

Rycabel = »nasada ruchowa na przedniej osi, ryczon« O. Por. Ryczą g.

Rycan p. Ryczą g.

Rycerski: »Kopa licerska (rycerska) = opłata, składana dziedzicom w czasach poddaństwa od dziewek, wychodzących za mąż« Zb. I, 85 p. w. Kunica.

Rycerstwo: »Gdybyś chciał nad kim jaką moc dokazać, czyli jakie rycyrstwo« Sand. 274. »Przyjeżdża okropny magnat w króleskim rycérstwie« Kuj. I, 128.

Rycerz: »Licerz« Wisła II, 63. »Rycérz = śmiałek, zuchwalec« Święt.

Rychawka = »oprawa żelazna na końcu żarnówki t. j. kija od żarn« Spr. IV, 338 Por. Rychwa.

Rychełt: »Rýchełt = belka lub cała ścianka w stodole, oddzielająca boisko od sąsieka, w ogóle przegroda (dol. niem. Röchtholt)« Ram. 181.

Rychláki = kartofle rychłe, early rose« Pr. fil. IV, 244.

Rychle = szybko: »Przebiegłaś, ach, rychle, jako strzała z łęka« Rog. n° 272.

Rychlej p. Rychło.

Rychlik = co dojrzewa wcześnie: »Groch rychlik« Zb. VIII, 256. »Owies rychlik« ib. »Owsy rychliki« Del. 64. »Kartofle rychliki« Zb. VIII, 257. Pr. fil. IV, 244. Ust. z Jaworza.

Rychliny = »w uprzęży końskiej rzemienie, idące od nábiedrka' do chomąta« Spr. V, 410.

Rychliwy: »Bóg nie rychliwy, ale sprawiedliwy« Star. przysł. 12.

Rychlo p. Rychło.

Rychło = »wcześnie« Kuj. II, 276. Rozpr. III, 375. W temże znacz. Wójc. II, dod. 92. Rog. n° 407. Łys. 7. Lip. 72. Pozn. I, 106; ib. II, 59; ib. V, 87 i 97; ib. VI, 342. »Było to jeszcze bardzo rychło« ib. 281. »Rychło świt« = skoro świt, jak tylko zaświta, o świcie« Wisła VIII, 243. Święt. 101. »Nierychło« = późno, zapóźno Sand. 77. Zb. VIII, 91. Pozn. IV, 14. Zb. X, 178. Lub. I, 258. »Nierycho« = zapóźno Zb. XV. 120. »Rychlo = rychło« Was. 237. »Nierychlo = nierychło« ib. 246. || »Rychło« = prędko Wójc. II, 163. Pozn. VI, 88. »Rychło-ci ta rychło... przydom« = czy prędko Zb. XII, 148. »Patrzy, rychłoć sie rozwinie« = czy prędko Łęcz. 126. »Rycho = śpiesznie, prędko: a rycho tam! rycho! a pośpieszajcie tam! rycho

jużej i żniwa nastaną« Osip. »Nierychło« = nie prędko« Wójc. I, 193. Kam. 52. || »Rychło« = kiedy, jak prędko: »Ja ci powiem, rychło będzie czas wydobyć« Choc. 108. || »Rych(ł)o« = nieomal, o mało nie: »Rychom padł« = o mało nie padłem Gaz. Olsztyńska r. 1886, nº 29. || »Rychlej« = wcześniej Bar. 107. Pozn. IV, 257. »Nie rychli« = później Zb. XV, 40. »Rŷchli« = prędzej Hilf. 106. 108. || »Narychlij« = najrychlej Pozn. II, 98. »Nejrychlij« Cinc. 24.

Rychły = wczesny: »Po rychłem śniadaniu« Rocz. Tow. Przyj. Nauk Pozn. VII, 215. || »Rŷchli = prędki« Hilf. 178.

Rycho p. Rychło.

Rycht = »ład, porządek: u niego bo rychtu w całku nietuj = niema porządku« Osip. || »Rycht« = akurat, właśnie Kam. 110. Derd. 20 i 128. Zb. I, 36. »Rycht« = jak tylko: »Co rycht zaczęno świtać« Pozn. VI, 305.

Rychtar = »wójt (Richter)« Rozpr. X, 220. Toż Wrześ. 20. »Od rychtára wsiowego« Zb. XV, 6. Zejsz. 55, 153, 155.

Rychterny = »taki jak należy: to rychterná kobiéta« Pr. fil. V, 871.

Rychtować = »urządzać« Udz. »Rychtować = przysposabiać co do jakiejś roboty np. narzędzie« Osip. Toż Rozpr. XI, 188. »Rychtować a. ryktować« ib. XXVI, 392. Spr. IV, 30; ib. 329. »Ryktować« Rozpr. X, 236; ib. XXVI, 392. Spr. IV. 392. Święt. »Rychtować« w temże znacz. Cisz. 63. || »Rychtować« = kierować: »Pan Bóg nade mną kulami rychtuje« Zb. XV, 127. »Rŷbak muszy są za wiodrą rychtowac« = stosować się do pogody Hilf. 123. || »Ryktować się = stroić się« Święt. »Znowu sie ryktują żołnierze« Krak. IV, 121. »Ryktowali sie na wesele« Zb. VII, 72. || »Rychtować się« = przypadać: »Nie rychtowało się = nie przypadało« Ust. z Jaworza.

Rychtowny: »Ryktowny = strojny« Święt. || »Rychtowny = zwinny« Udz.

Rychtusinek = akurat: »Rychtusinek tyle znaczą, jak ten wiatr« Kaspr. 35.

Rychtycki = akurat: »Jemu sie rychtycki ślepie tak połyskują, jak onemu ślachcicowi« Dygasiński.

Rychtyczek = »zupełnie tak, akurat« Kuj. II, 276. »Rychtycek« w temże znacz. Sand. 110, 264, 269. Rad. II, 156. Jastrz.

Rychtycznie = właśnie, istotnie: »Litery rychtycznie polskie« Dygasiński.

Rychtyk = »zupełnie tak, akurat« Kuj. II, 276. »Rychtyk = prawda, tak jest« Zb. I, 75. »Rychtyk = akurat, prawie« Parcz. »Rychtyk = akurat, tak jest« Osip. W tychże znacz.: »Rychtyk« Kam. 160. Kuj. I, 160. Zb. I, 36. Gaz. Olsztyńska r. 1886, nº 28. Spr. V, 121. Rozpr. XI, 188; ib. XX, 434. Fed. 415. »Rychtych« Pozn. VI, 56. »Ryktyk« Wrześ. 20. Rozpr. IX, 213; ib. X, 236.

Rychwa = »okucie metalowe na końcu narzędzia drewnianego« Pr. fil. IV, 309. »Rychwa a. ryfka = obrączka żelazna, skówka na orczyku, luśni i t. p.« ib. V, 871. W temże znacz. »Rychwa« Święt. Lub. II, 87. »Refa a. Ryfa a. Rechwa a. Refka« O. »Ryfka a. refka a. oko« J. Łoś. »Ryfka« Pozn. III, 138. »Ryfa« Wrześ. 20. »Refka« Pleszcz. 22. »Rywka = oku-

cie mlonu« ib. 42. ||. »Rychwy = opaski żelazne szerokie na brzegach piasty« Spr. IV, 190. W temże znacz. Lub. II, 88. Święt. 10. »Ryfy« J. Łoś. Maz. III, 52. »Ryfka« Was. 60. »Rywy« Zb. VIII, 259. || »Refka« zap. tarka: »Narefuje na refce bulwów, mocno wyżdżmie« Nadm. 108. || »Rychwy = obrączki, spajające dyszel ze śnicami« J. Łoś. || »Ryfa = grubjanin, cymbał« Pr. fil. V, 871. Toż Spr. V, 121. »Refa a. faja = cymbał, bałwan, gapa, ciemięga« Pr. fil. IV, 868. Por. Rajfa.

Rycomb p. Rycząg.

Rycowany olejek = »olej rycynowy« Pr. fil. IV, 244.

Rycuś = »(zam. rycerz) człowiek zuchowaty, udający junaka: co mi za rycuś!« Krasn. 307.

Rycyk »a. Hrycaj = limosa melanura« Maj.

Rycynus = olej rycynowy: »Dostaje (chory) porcję rycynusa« Rud. 115.

Ryczan p. Rycząg.

Rycząg = nasada ruchoma, leżąca wzdłuż przedniej osi wozu: w nią wstawiają się kłonice. W tem znacz: »Rycząg« Zb. IV, 189. »Rycomb a. obartel, obratel« Zb. X, 207. »Ryczon a. rycmán, obartel, kierownik« J. Łoś. »Rycon« Rozpr. XI, 188. »Ryczan« Lub. I, 87. »Rycan« Pr. fil. IV, 871; ib. V, 871. »Reczun, recun, recon« Chełm. I, 103. »Ryczuń« Pozn. I, 110; ib. III, 137. »Rycuń« Hempel. »Rycmán« J. Łoś. »Ryczmon« Ust. z Radomskiego. »Frycan« Z Mazurów pruskich od H. Łopacińskiego. Por. Kierownik.

Ryczeć: »Ryceć = płakać« Spr. IV, 30. || »Ryceć = (rubasz.) przechwalać się, śmiałkować, wyzywać do walki« Święt.

Ryczka = »ławeczka, stołeczek pod nogi« Kuj. II, 276. Toż Parcz. Ust. z Kaliskiego i Piotrkowskiego. W temże znacz. »Rycka« Piątk. »Ryczka a. ruczka (z niem. Rutsche)« Zb. I, 23. »Ryćka« Zb. IV, 192. Zdr. »Ryczuchna« Kuj. II, 276. »Ryczuszka« Pozn. III, 169. || »Ryczka = chwast w zbożu« Pr. fil. V, 156.

Ryczman, Ryczmon p. Rycząg.

Ryczon p. Rycząg.

Ryczuchna p. Ryczka.

Ryczuń p. Rycząg.

Ryczuszka p. Ryczka.

Ryć = »kopać np. ryć w ogrodzie« Kuj. II, 276. »Ryć = kopać rydlem« Rozpr. XX, 434. Toż Zb. I, 28. »Nie łam mi leluji, boś ty na nię nie rył, aniś jej nie sadził« Rog. n° 488.

Ryćka p. Ryczka.

Rydelek = »daszek u czapki« Pr. fil. IV, 244; ib. 871. Krasn. 308. Pozn. II, 332.

Rydka p. Rytka.

Rydlówka = »łopatka, mały rydel« Petr.

Rydz = »taniec« (opis) Wisła II, 113.

Rydzak p. Rydzy.

Rydzek: »Rick = rodzaj grzyba, ros. gruzd'« Hilf. 178.

Rydzowy »kapelusz = ryżowy« Rozpr. IX, 213.

Rydzy = »rudy, barwy rydzowej: rydzy piasek, rydzak« Pr. fil. IV, 871.

Ryf = »miara długości« Spr. V, 410. »Ryf = łokieć, metr« Rozpr. X, 299. »Rvf = łokieć« Wrześ. 20. Rozpr. XVII, 24. Spr. IV, 359.

Ryfa p. Rychwa.

Ryfka p. Rychwa.

Ryga p. Reja.

Rygać = »rzygać« Ust. z Litwy. »Ryhać = 1, rzygać 2, wydawać (pieniądze)« Zb. I, 75. »Ryhać = kaszlać silnie, zanosić się od kaszlu« Kolb. rękop.

Rygda = świnia (w zagadce): »Rygda kôpie w łôgrodze« Nadm. 144.

Rygdać = »ryć (ale zwykle się nie używa)« Nadm. 145.

Rygle p. Regiel.

Ryglówka p. Reglówka.

Rygnąć: »Djabół muszy rŷgnąc = wyjść« Nadm. 142.

Rygować = »płynąć: woda ryguje ze stawu« Spr. V, 121. »Woda... straśnie rygowała« Chełch. I, 199. »Rygować = płynąć gwałtownie: woda kole młyna ryguje; krew z rany ryguje« Mil. || »Rygować = wyrównywać« (o przędzy) Lub. I, 91.

Ryhać p. Rygać.

Ryhotać = »śmiać się« Pr. fil. IV, 244. »Ryhotać się = śmiać się bardzo« Kolb. rękop. Toż Zb. I, 75.

Ryhotanie = chychot: »Brzmi wycie i ryhotanie« Mát. P. 22.

Ryja: »Rŷja = łączka podmokła« Ram. 181.

Ryjacz = »kret« Zb. VI, 283.

Ryják = »ryj« Święt. Kiel. II, 117. Rozpr. IX, 156. || »Ryják = (pogardl.) kapelusz wysoki, śpiczasty« Zb. VI, 92. || »Ryják« = głupstwo?: »'Napijemy sie wina'... 'Co mi ta o takich ryjákach pleciecie'« Zb. X, 180.

Ryk = »1, płot, ogrodzenie z kamieni polnych 2, przejście dla bydła pomiędzy takiemi dwoma płotami kamiennemi do wody lub na pole« Osip. »Jedna ja, jak kruszyczka (gruszka) w ryku (płocie)« Maz. V, 254.

Ryka: »Rŷka = żerdź, kół, tyka (niem. Rick, Rück)« Ram. 181. Toż Pobł. 79.

Rykać = ryczeć: »Moje bydełecko, nie rykáj« Zb. X, 128. »Rykać« = rżeć: »Nie rykaj koniku« ib. 279. »Rikac = mówić« Hilf. 178. || »Rykać = puszczać głośno wiatry« Święt. || »Rykać« = lać się, buchać: »Krew aż rykała z rany« Pobł. 141.

Rykała = »krzykacz, awanturnik« Święt.

Rykoń = »ten co ryczy, garłacz« Spr. IV, 329.

Rykować = »płynąć mocno« Pobł. 141. »Rykować się = bystro i obficie płynąć« Krasn. 308. || »Rŷkôwac = ogradzać żerdziami« Ram. 181.

Rykowisko = »miejsce schadzki łosi i klęp w czasie popędu płciowego, myśl.« Pr. fil. V, 871.

Ryktować p. Rychtować.

Ryku = głos zwierzęcia: »Krówecka ryku, ryku« Kozł. 160. »Moje prosie kwiku, ryku« Pleszcz. 195.

Ryl: »Ril = łopata« Hilf. 178; 6 pp. l. p. »Rilem« ib. 133. »Ryl = szpadel« Parcz. || »Ryl = ryj u świni« Spr. IV, 30. Zb. V, 167.

Ryło = »ryj« Spr. V, 410. || »Ryło« = zap. brzydal, brzydka kobieta: »Posed do Krakowa, przywióz sobie ryło, Kieby tu i w Rabce takiego nie było« Zb. XII, 166. »Ożeniło się ryło, djabół mu po niej było« Krak. IV, 274.

Ryły: »Mój wołaśku siwy... ryły, ryły, ryły, ryły wosiu« Zb. VIII, 95.

Rym = »naśladowanie głosu spadnięcia: rym na ziemię« Pobł. 141. »Rym! coś spada« Kozł. 349. Por. Hrym.

Ryma p. Rema.

Rymacz = »stempel do nabijania strzelby« Zb. VI, 271. Wrześ. 20. »Rymác« Spr. V, 410.

Rymnąć = »upaść z łoskotem«

Pr. fil. V, 871. Spr. V, 121. Wal. 81. Por. Hrymnąć.

Rymotać p. Rumotać.

Rymścić = »oczekiwać, chcieć« Petr.

Rymunt p. Rejent.

Ryna = »rynna« Pr. fil. IV, 244.

Ryncki p. Reński.

Rynczak: »Rýnczák = kij nadziany obrączkami żelaznemi, które za trąceniem o krowę wydają głos i straszą krowę; niem. Ringstock« Ram. 181.

Rynczniak p. Ręczniak.

Ryndliczek = zap. rondelek: »Warzyła myszyczka kaszyczkę: temu dała na miseczkę, temu na ryndliczek« Rozpr. XII, 84.

Ryndza p. Reńska.

Rynek: »Renek« Kuj. II, 286. »Rýnk« Ram. 181. Zdr. »Rynul« Nadm. 163. »Stynku, stynku, łyżka w rynku. Gdy kto udaje, że mu się jeść nie chce« Wisła VII, 278.

Ryniawa: »Świnia ryniawá a. zabolaconá = nieczysta, używane także przy wymyślaniu w złości« Spr. V, 410.

Rynka = »tygielek gliniany o trzech nóżkach do skwarzenia słoniny« Pr. fil. IV, 871. Chełm. I, 84. W temże znacz. »Rynecka« Spr. IV, 381. Wisła VI, 428.

Rynnik = »rondel wielki gliniany o 3 nogach, do prażenia przeznaczony« Zb. IX, 274.

Rynsztok: »Ryńštok = rów przekopany« Spr. IV, 349. »Rynśtok = kanał« Udz. »Ryśtok« Pozn. VI, 248. Cisz. 14. »Ryśtok« Krak. II, 176.

Ryntowny p. Rentowny.

Rynul p. Rynek.

Rynwa = rynna: »Leje jak z rynwy« Kam. 151. »Rynwa a. rywa = rynna« Parcz.

Ryń = »odsypisko na Dniestrze, naniesione wodą z jaru, mającego ujście do koryta rzeki« Roczn. 232.

Ryński p. Reński.

Ryńtować się p. Reńtować.

Ryp: »Mam ci w zadku knyp, kto tu przyjdzie, to go zaraz ryp!« Zb. II, 169. Toż Chełch. I, 173. Por. Rypać.

Rypa = »kawał np. chleba« Pr. fil. IV, 244. || »Rypa a. rypy = duża przestrzeń, zarzucona zwaliskami skał« Spr. V, 410. »Rypa a. rypy = wielkie rumowiska skał« Rozpr. X, 220. || »Rýpa = kańczug, batog« Ram. 181.

Rypać = »bić np. rypáj go kijem« Zb. II, 239. Zb. I, 51. Święt. Udz. »Rýpac = uderzać« Ram. 181. Pobł. 79. || »Rypać = obijać mur lub lepienie« Zb. I, 51. || »Rypać = biec szybko« Krak. IV, 320. Zb. II, 239. Spr. IV, 30. Pr. fil. IV, 871. Udz. Osip. Chełch. I, 149. »Rypáj = biegnij« Spr. IV, 30. || »Rypać = uciekać« Wisła IV, 843. Parcz. || »Rypać = jeść np. bydło rypie trawę« Zb. II, 239. || »Rypać się = pękać i odpadać: Ściana się rypie« Zb. I, 51. Toż Wisła II, 153.

Rypić = »skrzypieć jak wóz nienasmarowany, wrzeszczeć jak prosię uwięzgłe w płocie« Roczn. 232. Por. Rypieć.

Rypieć »cz. przeszły rypiał = płakać głośno« Udz. Por. Rypić.

Rypienie = »skrzypienie« Ust. z Ukrainy.

Rypnąć = »mocno i nagle uderzyć« Krak. IV, 320. Zb. I, 51. Zb. II, 256 p. w. Zagałusyć. Zb. IX, 58. Święt. Rud. 204. Spr. IV, 30. Rozpr. XXVI, 392. Udz. »Rýpnąc« Ram. 181. »Konicek rypnuł o kamycek« Pr. fil. V, 871. »Tak go rypnon podkulkiem« Cisz.

254. »Ona go rypła kijánką« ib. 161. || »Rypnąć = uciec« Parcz. || »Rypnąć = 1, strzelić 2, puścić głośno wiatry« Święt. »Rypnąć = skrzypnąć: nadusił skórę, a ta rypneła« Pr. fil. V, 871. || »Rypnąć se = wypić wódki« Spr. IV, 30.

Rysać = »znaczyć« Cer. »Litery résała« Pozn. IV, 123. »Aby drzewo... nie rysało się = nie pękało« ib I. 87.

Rysák = »mały graniasty kawałek drewna, mający z boku dwa małe ruchome drewienka; służy stolarzowi do znaczenia miary na desce« Spr. V, 411.

Rysawy = »czerwonawy, rudy, o człowieku z rudą głową« Spr. IV, 30. Rozpr. XVII, 58.

Rysi = »cętkowaty« Lub. II, 212. »Rysie konie« Rozpr. III, 375. Sand. 207. Krak. II, 441. Pauli 233. Kiel. II, 166. Zb XII, 126. Rud. 148. || »Rysi pazur = roślina, którą podkadzają jęczmień na oku« Wisła II, 606. || »Rysi pazur = choroba oka« Zb. III, 54, 55, 56.

Rysia = »kłus, trucht« O.

Rysica = »prostaczka, prościucha, opryskliwa sługa, niewiasta« Pr. fil. IV, 871.

Rysik = »sztyft łupkowy do pisania« Pozn. VII, 161. Toż Pobł. 40 p. w. Laik.

Ryskać = »orać niedbale« Pleszcz. 42.

Ryskal = »łopata drewniana, żelazem okuta, rydel« Roczn. 232. Zb. I. 75.

Rysnąć = trącić: »Te szklónke potknoł nogą... tak ón ryśnie ją jeszcze ráz« Pozn. VI, 43. »Rysnół jeszcze ráz w szklonkę« ib. 44.

Rysowanka: »Rysowanki a. skrobanki = jaja wielkanocne, farbowane na jeden kolor, na którym deseń został wydrapany za pomocą ostrego narzędzia« Wisła IV, 822. Wisła VI, 923.

Ryspa p. Ryszpa.

Ryszczą = »kłusem, rysią« Ram. 181. »Ryszczo« w temże znacz. Pobł. 82.

Ryszczo p. Ryszczą.

Ryszpa = »górna część stodoły« Pr. fil. IV, 244. || »Ryszpa = rodzaj toku dla owiec« Ust. z Płockiego. || »Ryszpy = belki w dachu idące w podłuż« Pozn. I, 87. || »Ryszpa«: »Słupica drewniana w pługu połączona ryszpą z płuzem« Pozn. III, 135. || »Ryśpa = bal przy chodniku poprzecznym w kopalni, umieszczony w górze« Pr. fil. III, 498. || »Ryspa = szpara, szczelina« Krasn. 308.

Ryś: »Na konika rysia« Zb. XIV, 83. »Hysia moja hysia poganiała rysia (= wołu)« Kiel. II, 169. »Hej na bok chłopie rysiu« Zb. IV, 169 por. Rysi. || »Ryś = rodzaj jęczmienia« Zb. XIII, 153. || »Ryś, rysie = w chacie wypusty wierzchnich płaz, na których się wspiera strzecha« Spr. V, 410. || »Ryś« p. Ruś.

Ryśpa p. Ryszpa.

Ryśtok p. Rynsztok.

Ryśtunek = »rynsztunek« Zaw. 91. »Ryśtunk« Zb. XV, 131.

Rytka = »wązka drabinka w warsztacie tkackim, przez którą przeprowadzają się nici, aby się nie plątały« Wisła VII, 291. W temże znacz.: »Rytki« Spr. V, 410. »Ridka« Pozn. I, 109. »Rétka« Pobł. 124. »Retki niem Rietkamm« Pr. fil. IV, 286.

Rywa = »rów« Pr. fil. IV, 244. || »Rywa« p. Rynwa. || »Rywa« p. Rychwa.

Rywać = »rwać« Krak. IV, 297. »A któż mi je (jabłka) będzie ry-

wał?« Zb. X, 275. »Gdzie dziewczyna trawkę rywa« ib. 283. »W ogródyszku rozmarynek, panny go rywały« Wisła VIII, 277. »Óna w niedziele chwast rywá« Cisz. 136.

Rywerandа p. Rewerenda.

Rywka p. Rychwa.

Rywnie p. Rzewnie.

Ryza = »1, klapka celownicza na sztućcu, myśl. 2, flis: iść na ryzę = iść na flis, zostać flisakiem, z niem. reise« Pr. fil. V, 871. || »Ryza«: »Każde pole jest podzielone... na ryzy po 5 mórg, odznaczone po obu końcach kamieniami« Rad. I, 68. || »Ryza a. ryzman = łachman, strzęp: co to za obrus! same ryzy« Ust. z Litwy.

Ryzać = rżeć: »Koniki ryzają« Maz. II, 210. »Ryzaj koniu... da wyryzaj mi drogę do tej kowalcanki« Kiel. II, 89. »Ryzéj koniu« Zb. IV, 225. »Da ryzy mój koniu, ryzy (= rżyj).. będziesz wyryzał« Zb. VIII, 82. »Ej biegaj ty koniku... ej ryzałeś do panny, da ryzaj-ze do wdowy. Wyryzaj ty koniku da na zielony potraw« Maz. III, 312. »Pod nim skace, pod nim ryza (rży) ten bułany koń« Łęcz. 87. || »Ryzać« (?) = rzezać: »Żona... bãdzie siecke ryzanna, a jak narznie siecki...« Zb. VIII, 285.

Ryzman p. Ryza.

Ryznąć = »krzyknąć: Casem ryzne na dzieci: ty psie, psubracie!« Doman.

Ryzocha = »śmieszka« Pr. fil. IV, 244. || »Ryzocha« = nazwa krowy, w zagadce: »U ryzochy — cztery cycochy« Zb. IX, 301.

Ryzować = »ozdabiać rzeźbą np. łyżnik piknie ryzowany, stolec ryzowany, spinka ryzowaná« Spr. V, 410. Por. Fryzować, Bryzować. Toż ib. IV, 312. »Siodełko ryzowane a. bryzowane = wyszyte w różne wzory i obijane cętkami« Zb. IX, 11. || »Ryzować = przerzucać zboże ze statku na ląd i odwrotnie« Rozpr. XVII, 58. || »Ryzować = nieść ciężar, ciągnąć: konie moje ryzujo jak mogo« Spr. V, 121. Toż Rozpr. XVII, 58.

Ryzownica = »forma do sera« Ust. z Zakopanego.

Ryzu! ryzu! = »temi słowy pobudzają małe dzieci do śmiechu, łechcąc je jednocześnie palcem pod szyją, t. j. udając zarzynanie« Pr. fil. V, 872.

Ryzula = nazwa klaczy w zagadce: »U ryzule dwa cycule« Zb. IX, 301.

Ryzyk = śmiałek: »a na ostatku ten trup podziekówáł mu za to, ze go wybawiuł, i peda mu, zeby drugi ráz nie był takim ryzykiem i nie robiuł takich zakładów« Wisła VI, 315.

Ryzyka = odwaga: »Na ryzykę naści wódki sie napij« Chełch. I, 219. »Tyś mi cały brat krwią i ryzyką« Rodziewiczówna, Szary proch. »Rezyka = przedsiębiorczość« Zb. VIII, 253. »Rezyka = ryzyko, śmiałość, buta, zuchwałość« Święt. »Rezyko = ryzyko« Wąs. 246. || »Rezyka = przypadek: taką my mieli rezykę« Udz. || »Ryzyka = rozprawa« Pr. fil. V, 872.

Ryzykant: »Rezykant = śmiałek, zuchwalec, butny« Święt. 714. Toż Rozpr. XXVI, 392. || »Ryzykant = przewódca przemytników« Wisła I, 155. Toż ib. II, 596.

Ryzyko = »wynagrodzenie lub procenta za koszta sprowadzenia nieocłonych towarów« Maz. V, 61.

Ryzykować: »Rezykować = śmiałkować, wzywać do walki, odgra-

żać się« Święt. »Ryzykować się«: »Czy tobie, kobiecie, w to ryzykować się?« Rodziewiczówna, Szary proch.

R y z y n d á l = »żyrandol« Zb. VIII, 253.

R y ż p. R y ż y.

R y ż a = »ryż (roślina)« Rozpr. XII, 47.

R y ż e j k a = »kobyłka« (roślina) Pleszcz. 121. Por. L n i a n k a. || »Ryżejka = olej od oparzenia« ib.

R y ż a ć = rżeć: »A ryżały moje konie, ryżały, kiedy po wianeczek Kasi leciały. A nie ryżcie moje konie, nie ryżcie« Maz. I, 281. »Oj jak ci mój konicek do innej będzie ryżał« Rad. II, 119.

R y ż y = rudy: »Rudego nazywają (dzieci rzemieślników na Starem Mieście) ryżym, ryżem lub wiewiórką« Wisła IV, 840.

R - z a ć = »rżeć, 3 os. l. mn. r-zają = rżą« Spr. IV, 30.

R z a d k i = »drzewo miękkie, niezbite« Spr. IV, 369. || »Rzadki = słaby: rzadki chłop« Pr. fil. V, 872.

R z a d k i e w = »rzodkiew« Pr. fil. V, 872.

R z a d k o - w i e l e: »Poschodzą się weselni rzadko-wiele (niezbyt licznemi, niegęstemi gromadkami)« Pozn. II, 98.

R z a d z i u c h n o = »rzadko« Kuj. II, 281.

R z a n n y p. R ż a n y.

R - z a n y, R z a n y p. R ż a n y.

R - z á w k a p. R d z á w k a.

R z a z = »1, ostrze np. siekireście mi dali głuchom, nijakiego nimá rzazu 2, miejsce, przez które piła przechodzi przecinając kloc na deski« Spr. V, 410. || »Rzáz = wychylenie zębów u piły« Święt. || »Rzaz = trociny« Hoff 41. || »Rzáz = zręczności, spryt, energja, odwaga« Święt.

R z á z a ć p. R z e z a ć.

R z a z y blp. = »ostatnie blaski zachodzącego słońca« Spr. IV, 329.

R z ą d = szereg: »Zasiád se z wójtym w rzandzie« Zb. VIII, 285. Toż Pozn. I, 135. »Rząd = sztyga: rzędów pełno w żniwa na polu« Pobł. 82. || »Rząd = grządka«: »Bedzie z kozdego rzęda miarka (kartofli)« Święt. 572. »Dzecko... położyła za rząd« Hilf. 149. || »Rząd« = kawałek: »Kupię rąbku rząd« Święt. 191. || »Rząd« = rządność: »Naucz-że się... matczynego rządu« Krak. II, 435. »Starego mi zyca, jak boskiego sądu; ni to do kochania, ani to do rządu« Łęcz. 96. || »Rząd« = urząd: »Poctował panów na rzędzie = obdarował urzędników« Wrześ. 17 p. w. Poctować. »Gorzałecka... zsadzi ojca z roli: i tobie tak synu będzie, tylko będzies siadał w rzędzie« (t. j. gdy zostaniesz orylem) Maz. III, 323.

R z ą d c a: 2 pp. l. poj. »Rządcégo« Zb. II, 6. »Rządcygo« Chełch. II, 118. »Rząńca« Udz. Zb. I, 51 (z Marcina Bielskiego): ib. III, 17: ib. 18; ib IX, 29. »Rzońca« Wisła I, 246. Kiel. I. 58. Rozpr. XXVI, 392. Cisz. 227: ib. 249. »Rzonca« Pleszcz. 192.

R z ą ń c a p. R z ą d c a.

R z ą d e c z k i e m = rzędem: »Rządeckę« Rozpr. X, 202.

R z ą d e k = »rząd« Zb. I, 28. W temże znacz. Chełch. II, 119. »Rzŏdek« Rozpr. VIII, 107. || »Rządek = zagon jedno- lub dwuskibowy (do ziemniaków)« Krak. IV, 320. || »Rządek a. rzundek wiersz« Pr. fil. V, 872.

R z ą d n i e »a. rzonnie = dostatnio, dość dużo« Udz. W temże znacz.

»Rządnie« Krak. II, 482; ib. III, 92; ib. IV, 320. »Rzomnie« Rozpr. VIII, 206; ib. 232; ib. IX, 213; ib. X, 300; ib. III, 374; ib. XVII, 58. Spr. IV, 30. Zb. XII, 154. Wrześ. 20. »Rzomnie a. rzońnie« Wisła I, 246. »Rzonie (czasem: rzomnie)« Spr. V, 411.

Rządny: »Rzomny = rządny, gospodarny: »Jestem sobie tęga dziéwa i do tego rzomna« Pr. fil. IV, 245. || »Rządny = porządny, ładny« Kuj. II, 276. »Rządny = porządny, obfity, pełny« Krak. IV, 320. || »Rządny = adj. rozmowny, loquax« Rozpr. XII, 101. || »Rządny = dość duży« Udz »Rządny = o chłopaku dorastającym około lat 16, zdatnym już do roboty i rozgarniętym, powiadają, że jest rządny« Spr. V, 410. Por. Rzędny.

Rządowa słabość = »cholera, chorzy bowiem na cholerę otrzymują w szpitalach rządowych bezpłatnie opiekę i lekarstwa« Chełm. I, 40.

Rządowski = »rządowy« Ust. od A. A. Kryńskiego.

Rządzenie = zarządzenie, rozkaz: »Przez moje wiedzénie, przez rybki rzødzénie, wiadra, umykájcie do dómu z wodø« Cisz. 192.

Rządzić: »Rzydzÿc = rządzić, najmować« Pobł. 83. | »Rządzić« = kazać: »Nie moze matka rządzić, jaką śmiercią ją zgubić, ino musi urząd kazać« Krak. IV, 37. || »Rządzić = mówić: rządze po polsku i po niemiecku« Pr. fil. V, 872. Toż Rozpr. IX, 289; ib. XII, 101. || »Rządzić« = być w porządku: »Gdzie nieład, nieporządek panuje w domu, tam wyrażają się w sposób czynny: nie rządzi tu ani szafa, ani chléb, ani stołek, zamiast: niema tu ładu w szafie, ani chleba, ani stołka« Kuj II, 281. || »Rządzić się«: »Rządź sie tu jak chces, a my pódziemy od ciebie« Cisz. 84. »Wienc ón posed, pokázáł mu tén Césamc i jak sie má rzondzić« ib. 106.

Rządzula = »kobieta dużo mówiąca, wygadana« Pr. fil. V, 872.

Rząsa p. Rzęsa.

Rząsić = »rosić, kropić: rząsi, drobny deszcz pada« Święt. 714.

Rząski blp. = »gałganki, łachmanki, zdr. od rzęsa = odzienie podarte, łachman: żeby wám sie nie trzęsły kole kolan rząski« Pr. fil. V, 872. W temże znacz. Pozn. V, 99.

Rząszczyć: »Rząszczÿc = siepać; złożone: wyrząszczyć, rozrząszczyć. Kobieta, wiążąca pończochę, rząszczy, ilekroć się pomyli; chusta nieobrębiona rząszczy się« Pobł. 82.

Rzebiczek = »gwoździk, kwiat i korzeń; z czesk.« Rozpr. XVII, 58. »Rzebiczki = gwoździki (korzenie) Pr. fil. V, 872. Por. Grzebiczek. || »Rzebiczek« p. Grzebień.

Rzec: 1 os. l. p. »Rzekę« Sand. 264. Pozn. III, 93. »Rzykne« Jastrz. 2 os. l. p. »Rzeces« Maz. III, 204. 3 os. l. mn. »Rzeku« Hilf. 125. Imiesł. »Rzekąc« Derd. 13. »Rzeknąwszy« Bal. 72. »Rzyk« = rzekł Jastrz. Nieosobowo: »Rzece mi sie casem słowem co brzyśkiego = rzeknę czasem brzydkie słowo« Zb. II, 233. »Rzece mi się czasem złe słowo« ib. 236. || »Rzéc z drogi = powiedzieć coś nieodpowiedniego, np. moja pani bez nogi, A cóżem ci rzék z drogi?« Pr. fil. IV, 245.

Rzec p. Rzyć.

Rzeca: »Jest to ciekawy wyraz, którego znaczenie bliżej określić trudno. Wiąże zdanie z poprzednimi,

np. 'Jagech do niego przyszeł, to ón jeszcze spáł. A rzeca, to go trza poláć, ńech stáwá'. 'Popsztykaliśmy sie troche, ale jách już chciał być cicho, a ón jeny dopalowáł. A rzeca kieś ty taki, to já se s tobóm dám rade'. Odpowiada więc rzeca mniej więcej zdaniom: rzekę, rzekłem, pomyślałem sobie« Rozpr. XII, 46.

Rzecądz, Rzecoz p. Wrzeciądz.

Rzechla = »rechen« Rozpr. XII, 100.

Rzechotać »a. rzekotać = chrapliwy głos wydawać, o żabach i sroce« Krasn. 308. »Rzegotać, rzechotać a. rzechtać = skrzeczeć, o żabach: zaby hawok cięgiem rzechcą« Krak. IV, 320. »Rzegotać a. rzechotać = skrzeczeć, o żabach« Pr. fil. V, 872. »Rzegotać = grzechotać« Rozpr. XXVI, 392. »Żegotać«: »Jechołem na sroce, pode mną zegoce« Krak. II, 110. »Sroka rzegoce w carnym potoce« Pauli 177. »Rechotać« Rozpr. XI, 188; ib. XX, 433. Spr. IV, 369. || »Rzegotać« = szeleścieć: »Rośnie kalina, liście na niej rzegocą« Pr. fil. IV, 278. || »Rzechotać się = głośno i pusto śmiać się« Krasn. 308. Toż Parcz. Por. Rechtać.

Rzechotnica = »ciągle śmiejąca się« Zb. II, 10.

Rzechotnik = »ciągle śmiejący się« Zb. II, 10.

Rzechtać p. Rzechotać.

Rzechy p. Rzęcha.

Rzecica = »przetak, por. lit. rĕtas« Pr. fil. IV, 286.

Rzecz = »mowa, rozmowa« Pr. fil. IV, 286. Toż ib. V, 872. W temże znacz. Rog. nº 407. »Biorą se was ludzie w rzecz (t. j. na języki)« ib. nº 169. »Wzięli cię se ludzie w rzecz« ib. nº 170. »Na taką rzec lis pedá« Cisz. 318. || »W rzeczy«: »Uderzając prętem po nogach, 'w rzeczy je okulawia'« Wisła V, 21. »A ja sobie pójdę za piec, w rzecy będę płakać« Krak. II, 411. || »W rzecz«: »I nie wiedzieli, co z nim w rzecz, czy z nim na łóżko, czy z nim w piec« Pozn. II, 243. || »Rzeczy« = ubiór: »Kouże mu sie ubiérać w żołmierskie rzeczy« Pozn. VI, 114. || »Rzecz = i'ość, liczba: »Okropnom rzec piniyndzy złożyli« Zb. XI, 123. »Bóg zesłał potop i wielka rzecz ich wyginęła« Matusiak Kw. 12. || »Rzecz« = ?: »Cóż też tam głupimu o rzecz« Cinc. 9.

Rzeczak = »mówca weselny u górali tatrzańskich« Zb. I, 91.

Rzeczeczka, Rzeczeńka, Rzeczka p. Rzeka.

Rzeczny = »rozmowny, wymowny« Pr. fil. IV, 286.

Rzeczułeczka, Rzeczusia p. Rzeka.

Rzeczuszki = »ołądki z mąki pszennej na drożdżach« Osip. Por. Hreczuszki.

Rzeczysko p. Rzeka.

Rzeć się = trzeć się? »Dwa wieprze się rzeją. (Żarna)« Zb. I, 117.

Rzećka »a. rećka = rzodkiewka« Pr. fil. IV, 871.

Rzegaczka = łechtanie palcem w gardle dla wywołania wymiotów Zb. II, 137.

Rzegolić = »pleść głupstwa« Zb. II, 10.

Rzegotać p. Rzechotać.

Rzegotanie = »głos żab« Pr. fil. V, 872.

Rzegotka = »grzechotka, używana w Wielki Czwartek, Piątek i Sobotę, obok 'klekotki« Rozpr. XXVI, 392. || »Rzegotki = gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.

Rzejcuz p. Wrzeciądz.

Rzeka zdr. »Rzéczka, rzyczka« Roczn. 233. »Rzeczeczka« Łys. 19. »Rzeceńka« Maz. II, 53. »Rzeculeczka« Pr. fil. V, 872. »Rzécusia« Ust. z Kieleckiego. »Rzycusia« Wisła IX, 348. Zgr. »Rzecysko« Maz. II, 233.

Rzekaczka = »kobieta modląca się« Pr. fil. V, 872.

Rzekać = »modlić się« Pr. fil. III, 307. Toż Zb. IX, 174. Hoff 41. Ust. od Bystronia (na całym Szlązku). W temże znacz. »Rzekać a. Rzékać« Pr. fil. V, 872. Rozpr. XII, 100. Ust. z Jaworza. Zb. IX, 188. »Rzykać = modlić się (Szlązk)« Tyg. il. 2, V. nº 110. || »Rzékać« = mówić: »Pacierza nie rzékasz« Zb. IX, 233. »Rzékał: wierzę jeden Bóg« Rog. nº 122. »Powiedz dziewucho... jakóż ci też rzékali, kie mie w domu nie było?« ib. 219. || »Rzekać« = nazywać: »Marcin mi rzekają« = nazywają mię Marcinem Zmor. 105.

Rzekanie = mowa, mówienie: »O spowiedzi, o księdzu to ta i rzekania nie było« Konopnicka, Na drodze. || »Rzekanie« = modlitwy, modły: »Mniemacie bowiem, że wysłucháni bydź musicie, kiedy sie długiemi modlitwámi (albo długiem rzekaniem, jáko mówicie) zábawiacie« Rozpr. XII, 100 (Cytata z Gdańska).

Rzeknąć = pomodlić się: »Rzyknył = pomodlił się« Rozpr. IX, 327.

Rzekomo = »niby: rzekomo chory, a zje tak, jako i choć który« Spr. V, 411. »Rzekomo nie będzie chciało« Rad. I, 226. W temże znacz. »Rzekomo a. rzukomo« Krak. IV, 320. »Rzkomo«: »Południca... ogiń páli na polu... ale ino rzkomo. Rzkomo sie widzi, ze sie páli, a to sie nie páli« Zb. XI, 5. »Skomo«: »Wściornaski chłopák, a choć skomo, látá mere pies za tą klempą« Kal. I, 256. »Skumoś« Rozpr. X, 301. Wrześ. 21. Spr. IV, 30. Rozpr. XXVI, 393. »Skumos a. skumoś« Rozpr. XVII, 61. »Śkomo« Święt. »Śkomo a. po śkomu« Bal. 89. »Śkumo« Zb. IV, 140. Pr. fil. V, 95. »Śkómo na ogulach — rzkomo — wrzekomo — mówią temu, kto kłamie z potrzeby« Pr. fil. V, 906.

Rzekomy: »Śkomy = rzekomy« Bal. 89.

Rzekotać p. Rzechotać.

Rzekotka = »żabka zielona, Hyla arborea« Zb. V, 162. Toż Przem. 235. »Rzekotkę zowią skrobaczką« Zb. V, 162.

Rzem p. Rzemień.

Rzemiak = »pasek skórzany, służący do podtrzymywania spodni« Mil.

Rzemieniaczek p. Rzemieniak.

Rzemieniák = »pasek rzemienny« Hemp. W temże znacz. Wisła III, 244; ib. V, 23. Lub. I, 39. Zdr. »Rzemieniaczek« Lub. II, 51.

Rzemieniec = »psianka słodkogorz, Solanum dulcamarum« Wisła VI, 316. »Rzemieniec« = gatunek rośliny Zb. IV, 193.

Rzemienna droga: »Na gliniastej ziemi, jakiej na Podolu najwięcej, w jesieni, kiedy wilgoć umiarkowana, droga podaje się pod kołem, po przejściu którego zostaje błyszczący ślad, podobny do rzemienia; stąd nazwa drogi takiej« Roczn. 233.

Rzemień 1 pp. l. mn. Rzemienia: »Te rzemienia są... gwoździami gęsto nabite« Witw. 86. W temże znacz. »Rem« Hilf. 178. »Rzem« Hilf. 179. Pobł. 82.

Rzemiesło p. Rzemiosło.
Rzemieślik p. Rzemieślnik.
Rzemieślnicki = nazwa tańca: »Zagrać rzemieślnickiego (tańca)« Wisła II, 112.
Rzemieślniczka: »Idę i ja carownicka, rzemieślnicka od nabiału« Wisła II, 111.
Rzemieślnik: »Rzemieślnik« Rozpr. XII, 38. »Rzemieślik« Pozn. VI, 227. Zdr. »Rzemieśniczek« ib. V, 121. »Rzemiśniczeniek« Pauli 5.
Rzemieśniczek p. Rzemieślnik.
Rzemieśnik p. Rzemieślnik.
Rzemiosło: »Rzemiesło« Kuj. II, 285. »Rzémiesło« Wisła VI, 592. || »Rzemiosło« = przyrządy: »Był koń i wsyćko rzemiesło: śrybne cugle, śrybne wędzidła« Krak. IV, 5. »Bednórczek zaczół rzemioslę (= rzemiosłem) pobijać« Nadm. 152.
Rzemiśniczeniek p. Rzemieślnik.
Rzemiuszczek = zap. rzemyk: »Trzyma skrzypki na rzemiuszczku« Wisła V, 560.
Rzemniak: »pas skórzany do opasywania się« Spr. V, 121.
Rzempolić p. Rzępolić.
Rzemyki = »gra wymyślona i używana przez oszustów; korzystają oni ze zgromadzeń na jarmarkach i oszukują głupich zręcznem rzemyków ułożeniem. Kto chybi zaczepić szydłem za złożony rzemyk i wymknie się z pod szydła, przegrywa stawkę, a dla załakomienia tylko gracza, czasem oszust wygrywać daje« Gluz. 465.
Rzemieć = »dojrzewać« Wisła III, 747. »Rżenieć = dojrzewać« Pobł. 157.
Rzep = zap. rzepak: »Rzep nasz pięknie stoi i prawdziwie plażący sprawia widok« Pozn. II, 331. »Rzep' = rzepak« Zb. I, 23. || »Rzep = szyszka ostu; rzépie w temże znacz. Rzep, rzép, rzypie = główki nasienne łopianu. Rzepiak = główka nasienna łopuchu i nasiona kolczaste wogóle, które się czepiają do ubrania« Pr. fil. V, 872. »Rzep' = kolczaste nasienie ostu« ib. IV, 871. »Rzep = szyszka łopianu« Pleszcz. 42. »Zleźli się rzepiakiem = zebrali się w zbitą gromadkę« Roczn. 233. Toż Pr. fil. V, 872. »Przyczepił się rzepiakiem« ib.
Rzepa = »ziemniaki« Wrześ. 20. Toż Zaw. 62. Spr. V, 411; ib. IV, 349. Rozpr. X, 299. Zb. VI, 294. Listy paedagogické a filol. XII, 468. Zejsz. 6; ib. 142. W temże znacz. »Rzepa a. rzepecka« Rozpr. X, 220. »Rzepeczka« Zejsz. 142. || »Rzepa a. buraczek« = nazwa gry (opis) Wisła III, 60.
Rzepaczanka = »słoma po wymłóceniu ziarna (rzepaku)« Spr. IV, 369.
Rzepać = »strzępić« Święt. 714.
Rzepeczka p. Rzepa.
Rzepiak p. Rzep.
Rzepica »a. rzepień (pierwszy wyraz na Podolu, drugi w Lubelskiem) = miejsce, gdzie się zaczyna ogon koński« Pr. fil. V, 873.
Rzepicha p. Ognicha.
Rzepić się = »zlepiać się, np. nici zrzepiły się« Pleszcz. 42.
Rzepie p. Rzep.
Rzepiej »a. łopuch = roślina łopian« Osip.
Rzepień p. Rzepica.
Rzepik = roślina, zap. rzepak: »Niepodobna nam tu nie wspomnieć o trybie postępowania po większych folwarkach, przy sprzęcie rzepiku zachowywanego« (opis) Pozn. I, 101.

Rzepior = »niem. Rübezahl, upiór« Bib. Warsz. I, 271.

Rzepisko = »miejsce, gdzie ziemniaki rosły« Spr. IV, 349. Toż Rozpr. X, 299.

Rzepka = »gat. jabłek« Roczn. 233. || »Rzepka = część dłoni blizko wielkiego palca« Spr. V, 121. || »Rzepka« = nazwa zabawy dziecinnej (opis) Wisła VII, 593. || »Rzepka«: »Moja miła... moczyła len, rzepka ij wskoczyła weń« Kuj. I, 311.

Rzepny = na kartofle przeznaczony: »Oj rzepny dół wykopać i komára pochować« Zb. VI, 144.

Rzepuch = »rzepak« Pr. fil. V, 873.

Rzerzno = »rzeźwo« Wisła III, 89.

Rzesa p. Rzęsa.

Rzesiutko = »przetak, rzeszoto« Spr. IV, 359.

Rzeszać p. Rzeszyć.

Rzeszotnik »a. sitniak = rodzaj grzyba, boletus suptomentosus« Pleszcz. 140.

Rzeszeć: 3 os. l. mn. rzeszeją; w perf. i fut. zwykle w złożeniu: ze-rzeszały, ze-rzeszeją; part. perf. zerzeszały; mówi się o pewnych jarzynach (rzodkwi, rzepie, kalarepie...), które wskutek starości tracą swój smak właściwy i swą mięsistość« Zb. I, 51. Toż Udz.

Rzeszoski = z Rzeszowa: »Rzeszoskie dochtory« Zb. XV, 127. »Já sie boje rzeszoskich dochtorów« ib.

Rzeszoto = »gęsty przetak« Osip. »Rzeszoto = sito« Zb. I, 28. W temże znacz. »Reszoto« Wisła VII, 80. || »Rzeszoto« = narzędzie muzyczne Wójc. II, 361.

Rzeszów: »Pojade trzy mile za Rzeszów« Zb. XV, 73. »Przyszedem do Rzesowa« Zb. XV, 162.

Rzeszutka = »grzyb« Ust. z Ukrainy.

Rzeszyć: »Rzeszyc i rzeszac = wiązać. Złożone: z-, od-, u-, za-, pod-, roz-rzeszać, np. Idze jakby bél zrzeszony; rozrzeszyła sę mnie chusta pod szyją« Pobł. 83. Toż Hilf. 179.

Rzetazek = »stsł. retęzů, czes. řetázek« Rozpr. XII, 26.

Rzetelnie = »wyraźnie« Hoff 41. »Rzetelnie śpiewać, mówić = wyraźnie« Udz.

Rzetelny: »Retelny« Lub. II, 212. Pr. fil. V, 865. || »Rzetelny = zdrowy, dobry, należyty, istotny« Krak. IV, 320. »Rzetelny = zuchowaty, przystojny, podobający się. 'Rzetelny chłopiec'. 'Rzetelna krowa' = ładna, mleczna« Udz. W temże znacz. Wisła III, 24. »Rzetelny = krzepki, żywy, pełen życia« Pr. fil. V, 873. || »Zdrzetelny = widoczny« Rozpr. XVII, 72.

Rzewień = »snopek lnu« Pr. fil. V, 873.

Rzewliwie = »rzewnie« Święt. 221.

Rzewniaki = »nazwa kartofli żółtawych z głębokiemi oczkami« Pr. fil. V, 873.

Rzewnić = »rzewnie płakać: Kasiu, Kasiu, Kasiuleczko, nie rzewnij sobie« Pr. fil. V, 873. »Rzewnić sobie = wyrzekać, biadać« Zb. I, 23. W temże znacz. »Rzewnić sobie« Pozn. VI, 31; ib. 268.

Rzewnie: »Rzewno« Nadm. 90. »Rzewnieńko« Wisła VII, 688. »Rywnie« Pr. fil. IV, 244. »Rzeżnie« Rad. II, 86. »W wyrażeniu: 'jak się rzewnie podoba' niekiedy słychać: 'równie' a. 'żywnie'« Pr. fil. III, 778. »Żywnie = rzewnie« ib. V, 873 p. w. Zapłakać.

Rzewnieńko p. Rzewnie.

Rzewno p. Rzewnie.

Rzewny: »'zapłakać rzewnemu Bogu' = zamiast: zapłakać rzewnemi łzami żywemu Bogu« Pr. fil. V, 873.

Rzezacny p. Rzezaczka.

Rzezaczka = »przyrząd służący do rznięcia sieczki lub koniczyny« Rozpr. X, 300. Toż Wrześ. 20. »'Rzezácka' albo 'rzezácná skrzynia' = sieczkarnia« Spr. V, 411. Toż Spr. IV, 302 p. w. Biega.

Rzezać = rznąć: »Drugąm (ręką) rzezá po nim« Zb. VII, 77. »Dziewka kury rzezała« Kolb. 14. Toż Fed. 202. »Rzezać sieczkę«: »Sieczki nie żezały« Zejsz. 92. »Nie bede já siecki rzezáł« Zb. XII, 123. Podobnie: Rad. II, 28. Łęcz. 104. Rud. 177. »Rzezać« = żąć: »Żyto... chtóz ciebie bedzie zezáł« Zb. XV, 130. || »Rzezać = bić: Bóg... leniwego kijem rzeze« Spr. V, 411. Toż Zb. VII, 105. »Rzezał palicom« Wisła VI, 144. »Kobyła zadkiem rzezała« ib. 142. »Niek go (konia) batem rzeze« ib. VII, 147. || »Rzazać = rzezać; forma: 'rzezać' tylko na oznaczenie czynności rytualnej Izraelitów« Rozpr. XII, 15. »Rzazać = rzezać« Pr. fil. V, 872. »Rzazać = bić« Hoff 41. »Choćby na korbie rzazał« Wisła II, 306. || »Rezać = rzezać« Sab. 135. Was. 246.

Rzezak = »kosa, nóż w ladzie t. j. sieczkarni« Pr. fil. V, 873. Toż Osip. Ust. z Płockiego. Was. 58. Aten. 1879, I, 224. || »Rzezák = piłeczka do zarzynania t. zw. szpong« Spr. V, 411. || »Rzezak = rzeźnik« Krak. IV, 320. W temże znacz. ib. I, 134. Fed. 407. || »Rzezák = tryper« Spr. IV, 312. Toż ib. V, 411. || »Rezák = roślina nad wodę wystająca z liśćmi pływającemi« Ust. z Litwy.

Rzezanie »a. rżnięcie = bole wewnętrzne« Zb. VI, 215.

Rzezanka = »sieczka« Zb. IX, 263. || »Rzezanka = zła muzyka« Wisła I, 319.

Rzezarnia = »bójnia« Zb. II, 10.

Rzeźba: »Rzeźbą nazywają często górale szkołę rzeźbiarską w Zakopanem« Sab. 135.

Rzeźbić = »być rzezakiem« Rozpr. XI, 188.

Rzeźnia = »płytsza od taja ryna, bez wody, przez którą spuszczają z gór tramy i kloce (góral. Bieskid.) Enc. R. II, 825. »Rzyźnia = z trzech żerdek zbite koryto do spuszczania sajt z góry na równinę« Spr. IV, 312. || »Rzéźnia = wozownia« Pr. fil. V, 873.

Rzeźniczek = rzeźnik: »Wół różkamy szurmuje, bo rzeźniczka w domu czuje« Kuj. I, 252.

Rzeźnik damski = »rzeźnik od świń« Ust. z Warszawy.

Rzeźwić się = trzeźwić się: »Tylko królewicz nie bał się wcale i nawet rzezwić się jéj dopomagał« Bal. 94.

Rzeźnie p. Rzewnie.

Rzeźwy: »Rzezwy = świeży« Hilf. 179. »Kot rzeźwy, wesoły« Gliń. II, 110.

Rzeżucha = »rośliny podobne do trawy (Carex) z ostremi brzegami liści« Spr. V, 142. W temże znacz. »Rzeżucha w Krakows., Lenczach, Zakopanem, Dżendżerucha koło Drohobycza« Zb. VI, 239. »Rzezucha a. rżniączka« Osip. »Rzezucha« Pr. fil. IV, 871.

Rzęcha = »1, zgr. od rzęsa 2, porost wody, toż co rzęsa« Pr. fil. V, 872. || »Rzęchy, rzechy, zdr. rząski = odzienie podarte, strzępy, gałgany, np. koszula ta ma już same rzęchy« Zb. I, 23. »Rzęchy = strzępy, znoszona odzież« Spr. V, 142. »Rzęchy = łach-

many, inaczej tramcie« Osip. Toż Mil.

Rzęcierz = zap. więcierz: »do łapania ryb wyrabiają sobie z prętów lub szatki rzęcierze (więcierze? R.), jakich mi się gdzieindziej nie zdarzyło widzieć« Zb. I, 111.

Rzęd = zrządzenie: »Boskie rzędy« Kuj. II, 20, nº 137.

Rzęda p. Grzęda.

Rzędek = szereg: »Kluski... kładą na desce rzędkiem« Zb. VIII, 265.

Rzędlica = »miejsce w polu znajdujące się na źród'e, trzęsawica« Zb. II, 252.

Rzędny = »porządny, zgrabny, ładny; 'rzędna dziewucha' = ładna dziewczyna« Zb. I, 28. »Wśród kobiet mniej jeszcze widzieć można chętnych, pracowitych i 'rzędnych'« Pozn. I, 50. || »Rzędny = rządny: »Gospodarz rzędny« Pozn. II, 47. || »Rzędna dzieweczka« = służąca (?): »Czy to twoja córeczka czyli rzędna dzieweczka? Nie moja to córeczka, ale rzędna dzieweczka« Kolb. 221. Toż ib. 222. Por. Rządny.

Rzędolić = »gderać, zrzędzić« Kolb. rękop.

Rzędowisko »a. rzędowiszcze = miejsce, kędy 'rząd' stał« Pobł. 82. Por. Rząd.

Rzędowiszcze p. Rzędowisko.

Rzędzik: »Oj rzędem gości sadzojcie... oj rzędem, rzędem, rzędzikiem« Sand. 63, nº 61. »Keń mi się podziały one moje sługi? coś ci mi obiecywał cały rzędzik długi« Kuj. II, 28, nº 156.

Rzępieć »na kim = dokuczać komu mową« Spr. IV, 349.

Rzępolić = »grać słabo na skrzypcach« Spr. IV, 349. »Rzempolić = rumotać, grać ostro i piskliwie na skrzypcach lub basetli« Kuj. II, 276. W temże znacz. »Rzempolić« Udz. »Rzympolić« Spr. IV, 30. »Rępolić a. rzępolić« Pr. fil. IV, 242. »Rzęptolić« ib. 245.

Rzęptolić p. Rzępolić.

Rzęsa: »Rzësy = rzęsy u oczu« Rozpr. VIII, 93. || »Rząsa = roślina wodna« Wisła VIII, 142. Toż Hilf. 179. W temże znacz. 2 pp. l. p. »Rząsy« Kiel. I, 187; ib. II, 97. »Żąsa« Wójc. II, 199. »Ząsa« Oles. 176. »Rzęsa« Pozn. I, 106. »Rzesa« Rozpr. VIII, 93. »Rzésa« ib. IX, 126. || »Rząsa (rzęsa, Lemna) skalna rośnie w cieniu, mianowicie w studniach« Wisła V, 642. || »Rząsa«: »Gdy olsza ma dużo rząsy t. j. ogonków, groch się urodzi« Zb. VI, 279. »Jawór stoi, na jaworze złota rzęsa... wybiegła nadobna dziewczyna i pozbierała złote rzęsy« Wójc. I, 272. || »Rzęsa = kłos« Rozpr. X, 299. »Rząsa a. rzęsa = kiść owsa« Wrześ. 20. »Rząsa = kłos owsa« Spr. V, 410. W temże znacz. »Rzęsa« Spr. V, 368 p. w. Kłósko. || »Rząsa = wierzchnia połowa owsianego snopka« Spr. V, 411 p. w. Rzytowie. || »Rzęsa = odzienie podarte« Pr. fil. V, 872 p. w. Rząski. Por. Rzącby, Rząski.

Rzęsáć = »gnić. Narzęsione (nagnite) drzewo« Pr. fil V, 156.

Rzęsawica: »Niema grochu, niema grochu, jeno rzęsawica« Kal. I, 113.

Rzęsisty: »Rzęsity = rzęsisty« Zb. I, 7. »Jak zasie desc, to zboże tak zbuja, ale nie tak będzie rzęsiste (ścisłe), ino letkie« Maz. I, 64. »Rzęsity = 1, z gęstemi kłosami, mający 'dużo rzesów' 2, tęgi, mający pełne formy: ona je taká rzęsitá« Pr. fil. IV, 286. || »Rzęsisty warkocz« = gruby Wójc. II, 49. Zb. IV, 124. Kiel. I, 67; ib. 88. Wisła VII, 134. || »Rzę-

sisty = fałdzisty: wziena rzęsistą spódnicę« Pr. fil. V, 156. || »Rzęsisty = gęsty, ulewny: rzęsisty desc pada« Spr. V, 121.

Rzęsity p. Rzęsisty.

Rzęśny = rzęsisty: »dészcz dość rzęśny« Zb. VI, 195.

Rzęzieć p. Rzężeć.

Rzęzoga p. Smrezoga.

Rzężeć = »ciężko chrapać piersiami« Wisła III, 89. »Rzężeć = ciężko, z chrapaniem oddychać« ib. 747. »Rzęzieć = wydawać z piersi zaflegmionej głos chrapliwy« Osip.

Rzgmić p. Grzmieć.

R-ziobek = »źrebak« Pr. fil. V, 873.

R-zióđło = »źródło« Pr. fil. V, 873.

Rzkomo p. Rzekomo.

Rzma p. Rżma.

Rznáwka »a. rznięcie = ból brzucha« Święt. 714.

Rznąć: »Formy: cz. przeszły »Rznoł« Chełch. I, 207. »Rznoła« ib. 208. »Rznuł« Święt. 423. »Rznęna« Kiel. II, 28. Derd. 124. »Rzła, rzli« Zb. I, 11. »Rźła« Zb. XV, 39. »Rźli« Wisła II, 352. »Rżnąć«: »Rżnął« Zb IV, 209. »Rzonąć«: »Rzonął« Zb. IV, 101. »Znąć«: »Znyły« (3 os. cz. przeszł. l. mn.) Wisła V, 554. »Rnąć« Rozpr. X, 299. Wrześ. 19. »Rnéła« Cisz. 161. »Rnéli« ib. 319. || Znaczenia: »Rznąć = uderzyć« Spr. IV, 30. Rozpr. XI. 188. »Rzła go = uderzyła go« Zb. I, 11. »Kázdą owcę rznies (uderzysz)« Zb. VIII, 304. »Rznęła flaszkę o flaszkę« Pozn. VI, 62. »Bier palice i rznij tym huncfotom« Wisła VI, 144. W temże znacz. »Rnąć« Rozpr. X, 299. Wrześ. 19. || »Rznąć« = cisnąć: »Rznęna (djobła) o zemnię« Derd. 124. »Rznąn o ziémie« Zb. V, 227. »Rznąn niom uo ziémie« ib. 245. »Rźła niom (koszulą) pod łózko« Zb. XV, 39. »Jesce siátką nie rzonął« Zb. IV, 101. »Rznąn nim do pniáka« Zb. V, 248. »Rnéli oba o sosne łbami« Cisz. 319. || »Rznąć się« = rzucić się: »Rżnął się o kamień« Zb. IV, 209 »Wilk sie rznoł o ziemie« Chełch. I, 207. || »Rznąć« = upaść: »Rnéła (= upadła)« Cisz. 161. »Ona biegnie, ja za nią, óna rznęna, ja na nią« Kiel. II, 28. || »Rznąć = pędzić, biec« Święt. 714. || »Rznąć = grać« ib. »Aby sksypki dobrze znyły« Wisła V, 554. »Kapela za nim rzła« Zb. V, 194. || »Rznąć pana = ubierać się po pańsku, bawić się w pana« Święt. 714. || »Rznąć sztuki« = wyprawiać sztuki, udawać, łudzić: »Takie śtuki rznuł a óna wierzy« Święt. 423. »Co to znacy takie śtuki rznąć i zeby co na kim wyłgać« ib. 450. || »Rznąć bąki = 1, rozmawiać o rzeczach bez znaczenia 2, gadać bajki« Pr. fil. IV, 310. | »Rznąć« = żąć: »A któz mi go (żytko) będzie rznął« Zb. II, 47. || »Rznąć«: »Nisko rznij, boć kaniołę (czapkę) widać, kapelanka zlipuje (zobaczy), to się będzie gudrać (bać)« Maz. V, 287. || »Rznąć się« = gryźć się, bić się: »Dwa wieprze rzną się (= biją się, walczą)« Zb. XI, 244.

Rzniączka = »rznięcie w brzuchu« Derd. J., 33. »Rzniączka = gwałtowne rozwolnienie« Dyg.

Rznięcie p. Rznáwka, Rzezanie.

Rznisko = »bóle żołądka« Zb. XIV, 198

Rzodkiew = roślina: »Kruszy kamień, leczy kaszel, uwalnia piersi od flegmy: rzodkiew żydowska leczy kurcze żołądka« Wisła VIII, 142.

Rzomiany = rzemienny: »Mam ja pasek rzomiany« Wisła III, 578.
Rzomnie p. Rządnie,
Rzomny p. Rządny.
Rzonąć p. Rznąć.
Rzonca p. Rządca.
Rzonie p. Rządnie.
Rzonka p. Rżanka.
Rzońca p. Rządca.
Rzońnie p. Rządnie.
Rzucać się = miotać się: »Rzucá sie jak Pietrowa mać (o srożącym się)« Święt. 681.
Rzucanie kaszki = »kwitnienie tatarki« Pr. fil. V, 873. Toż Prz. ludu VI, 104.
Rzucanki blp. = nazwa gry, zabawy: »'Od kwietnia zaczynały się gry i zabawy wiośniane: koła, rzucanki, kręglice i zielone mienienie'« Krak. I, 292.
Rzucenie = wdanie się: »Ty się dziewczę nie bój ognia rzucenia (w kulawą nogę)« Pozn IV, 25.
Rzucić się = wdać się: »Boby ci się ogień rzucił (a. przyćpił) w kulawą nogę« Pozn. IV, 25.
Rzucik = punkcik, cętka na sukni: »Kobiety noszą tu spódniczki... farbowane na błękitno w rzuciki białe« Kuj. I, 68. Por. Rzutki.
Rzukomo p. Rzekomo.
Rzupiczki: »Dwa 'rzupiczki' obwszÿwane (spodnice)« Wisła VI, 851 (z r. 1551).
Rzut = »wydanie płodu o suce: najlepsze są szczenięta drugiego i trzeciego rzutu, t. j. z drugiego i trzeciego oszczenienia się pochodzące« Pr. fil. V, 873.
Rzutki = »cętki na sukni na tle jasnem« Ust. z Litwy. Por. Rzucik.
Rzycusia p. Rzeka.
Rzycysko p. Gryczysko.
Rzyczka p. Rzeka.
Rzyć = »zadek, tyłek« Wrześ. 20. Toż Rozpr. XII, 100; ib. III, 375. Spr. V, 411. Pr. fil. V, 873. W temże znacz. Lub. I, 281. Łęcz. 123. Zb. X, 100; ib. 296. Zb. XII, 222. Zb. XIV, 47. Zb. VII, 46. Zb. IX, 219; ib. 232: ib. 250. Krak. II, 433. Pozn. IV, 39. Święt. 676. »Rzec« Nadm. 77. »Rzyc« ib. »Zec« ib. 34. || »Rzyć«: »Ogolić psu rzyć = nie wykonać nic mądrego« Spr. V, 411. || Zdr. »Rzytka« Kuj. II, 42.
Rzydlina = »na polu zasianem zbożem, bajora, pochodząca z deszczów wiosennych« Zb. II, 252.
Rzydzÿc p. Rządzić.
Rzygać = »wymiotować« Rozpr. XXVI, 392. Toż Czark. Spr. IV, 381. W temże znacz. »Rzÿgac« Hilf. 179. || »Rzygać« = wyrzucać z siebie: »Ryba wodę.. żygała« Krak. IV, 113. || »Rzygać = bryzgać: woda koniom z pod kopyt rzygała« Pr. fil IV, 245.
Rzyganie = »wymioty« Czark.
Rzygawica = »piasek miałki w obfitym źródle studziennym, który, napływając z wodą, utrudnia kopanie studni« Pr. fil. IV, 871.
Rzygi blp. = »wymiociny« Czark.
Rzygnąć = wyrzucić z siebie: »Ryba wodę... żygła« Krak. IV, 113.
Rzym: »Bede já se pisał do Rzymu, cy mi wolno kochać dziewcyne« Zb. XV, 156. »Niema pana w domu, pojechał do Rzymu po baryłkę wina a po drugą miodu« Rud. 125.
Rzymny a. rzymowy w zażegnywaniu łuszczki na oku: »Bo... łuscka słoniowa (słoneczna), gwiazdeczna, rzymna, dymna, wrzodatá, zapamiętałá« Zb. III, 56. »Já cię łuscko zażegnuję wietrzná, rybiá, rzymowá, sklaná, jaglaná i jakáś jeno jest na świecie« ib. 56.
Rzymowy p. Rzymny.

Rzympolić p. Rzępolić.

Rzynać = rznąć: »Krakowiácy chłopcy siecki nie rzynali« Zb. XII, 125, n⁰ 63. »Sieckiem zynał« Kozł. 74.

Rzynanie = ścinanie: »Obeznany z 'rzynaniem paskudnika'« Święt. 638.

Rzypić: »Rzŷpic = rzęzić, ciężko kaszlać. 'Nie kaszlász, ale rzŷpisz; suchotnik całą noc przerzŷpił'« Pobł. 83.

Rzypie p. Rzep.

Rzytka p. Rzyć.

Rzytnica: »Rzŷtnica = flak rzytny, wychodowy« Pobł. 83.

Rzytny: »Rzŷtny = do rzytnicy, do rzyci należący: 'rzĕtná' flaka t. j. flak odchodowy, wychodowy« Pobł. 83.

Rzytowie = »spodnia połowa snopka nazywa się 'rzytowiem', wierzchnią połowę owsianego snopka nazywają 'rząsą'. 'Kie zajézdzás popod kryde, jedź z woze od rzytowiá a nie od rząsy'« Spr. V, 411.

Rzyżnia = »z trzech żerdek zbite koryto do spuszczania 'sajt' z góry na równinę« Spr. V, 411.

Rzyżny = »ostry: rzyżná siekira, rzyżny nóż« Spr. V, 411.

Rźnąć p. Rznąć.

Rżanka = »słoma żytnia lub pszenna« Maz. V, 52. »Rzonka = słoma żytnia: bydło w zimie źre siecke ze řonki« Spr. V, 121.

Rżanny p. Rżany.

Rżanucha = »żytniówka, wódka żytnia« Petr.

Rżany = »żytni« Łęcz. 58. Kuj. I, 252; ib. II, 276. Pozn. I, 80. Kal. I, 40. Osip. Zb. I, 23. Zb. XI, 27. Derd. 116. »R-zany = żytni np. chleb« Pr. fil. IV, 871. Mil. W temże znacz. »Rzany« Wisła VIII, 487; ib. III, 520. Pozn. II, 299. »Rzana słoma« Pozn. IV, 254. »Krûpŷ rzany = żytnia kasza« Nadm. 108. »Rzanny = żytni« Fed. 31. Pozn. I, 106; ib. 145; ib. II, 303. Kętrz. 88. Mil. »Rżenny« Kuj. II, 276. »Rżanny a. reżanny« Zb. I, 16. »Żarny a. rżany« Hilf. 191. Por. Reżny.

Rżeć: »Koniczek... rże« Zb. IX, 198. »Koń rze« Zb. VIII, 308. »Koniki rżają« Pozn. II, 211. Łęcz. 214; ib. 246. Kal. I, 110. »Koniczki rzają« Zb. IX, 175. »Konie rżeją« Zb. VIII, 107. »Rdzeć, rdzę, rdzys« Spr. IV, 328. »Jak konie nie zacną rdzeć!« Mát Szczep. 11. Por. Ryzać.

Rżenieć p. Rzenieć.

Rżenny p. Rżany.

Rżma ż. = »wzgórze, pagórek« Pobł. 83. »Rzma = pagórek (?)« Hilf. 179.

Rżnąć p. Rznąć.

Rżniączka p. Rzeżucha.

Rżnięcie = »boleści żołądka« Parcz. Por. Rznawka. Rzezanie.

Rżniwo = »żniwo« Pr. fil. V, 873. Parcz. Mil. Kuj. II, 286.

Rżyńsko p. Rżysko.

Rżysko = »ściernisko po zebranem zbożu; dawniej nazywano je: ożynki« Osip. W temże znacz. »Rżysko« Kam. 130. Kuj. II, 286. Maz. V, 53. »Rżysko a. r-zysko« Mil. »Rżysko a. rżyńsko« Zb. I, 7. »R-zysko« Pr. fil. V, 871. Rozpr. XI, 188. Fed. 407. »Rżŷszcze« Pobł. 83.

Rżyszcze p. Rżysko.

S.

S = z: »Pojechál s nim orać« Zb. XI, 76. »Se = ze« Sab. 136.

Sa = »tu, tutaj« Fed. 408. Rozpr. IX, 136. Zb. I, 35. Kuj. II, 276. Hilf. 179. Derd. 137. W temże znacz. Pozn. I, 185; ib. 234; ib. III, 172 etc. Kuj. I, 97; ib. 125 etc. Łęcz. 166. Cisz. 277. Piątk. Zb. IV, 256. Lip. 181. »Da boś ty sa tego świata niegodna« ib. 42. »Cóz óna sobie, bidna wdowa, z temy sa dziećmy poradzi« Kuj. I, 155. »Sa a. sam« Rozpr. IX, 111. »Sa, a. sam, a. saw, a. haw« Krak. IV, 320. »Sa = no! tu, sam: dajlesa = daj-no; pojlesa, pojstalesa = chodźcie-no« Pobł. 83. || »Sa« = wołanie na psy: »Oni (myśliwi) mówią: sa, sa, sa, sa!« Wójc. I, 140. Toż Pozn. VI, 303. »Halosa, sa, sa, a do bude!« Cen. 77. »Na tu na! sa, sa, sa!« Pozn. I, 101. »Sa tu!« Wisła III, 663. Toż Roczn. 247. »Sa tu sāā« Wisła III, 664. || »Sa« = wołanie na woły: »Sa, sa! = na lewo« Krak. I, 179. »Ociec wołá: sa, a syn wołá: hecia; to znowu ociec wołá: hecia, to syn wołá: sa. »I tak na krzyz« Zb. XI, 76. »Nawoływania... na wołu... jak brózdę przekracza: sa!« Fed 358. »A byku, sa! (= precz)« Zb. II, 163. || »Sa« = wołanie na świnie: »Odpędzając: a sa! a ciu!« Roczn. 246. || »Sa« = przyśpiew: »Niech zabrzęczy kółek dwieście u każdego pasa — o sa sa, o sa sa!« Maz. III, 305. »A ja matkę bez łopatkę, ewajda (= k sobie) sa gniada, ta gniada« Zb. VIII, 76. Por. Sasa, Sam.

Sāā p. Sa.

Sabaśnik p. Sabatnik.

Sabatnik = »piec do pieczenia chleba« Mil. W temże znacz. »S(z)abatnik« Pr. fil. V, 898. »Sabaśnik« Cisz. 233. Kam. 38. Maz. III, 41. »Szabaśnik« Doman. Pleszcz. 21. Kozł. 369. J. Łoś. Maz. I, 59. Rad. I, 60. »Szabaśnik = piec, w którym chleb pieką, tak nazwany zapewne dlatego... że w nim żydzi jedzenie, na dzień szabasu ugotowane, zalepiają« Gluz. 409.

Sabel, Sabela, Sabelecka i t. p. p. Szabla.

Sabina: »Sawina a. sabina = roślina (Juniperus sabina)« Pleszcz. 131. W temże znacz. »Sawina« Zb. VI, 206. Krak. III, 92. Pr. fil. IV, 872. Ciesz. 85. Por. Sawiński.

Sabistować = »żyć z kim w przyjaźni, mieć z kim stosunek miłosny, wdawać się z kim« Pawł.

Sácá: »'Nie sácá', dziś już wyrażenie to rzadko używane i jedynie w nast. formie: 'Nie sácá na niego; on sie nie przerobi, bo na niego nie sácá'. 'Na tego nie sácá bez dzieci, bo on sie ino obijá, a nie robi nic'« Spr. V, 381.

Sacewka = »soczewka, soczewica« (Ust. z Litwy.

Sachadyna = »assa foetida« Pr. fil. IV, 245.

Sachajda = »dziewczynisko, wietrznica« Pobł. 83.

Sacharmarożny = »roznosiciel lodów« Ust. z Warszawy.

Sacher = »rodzaj klonu« Zb. II, 10.

Sachlerz p. Szachlerz.

Sachlerzyć p. **Szachlerzyć**.
Sachratać: »Sachratám, -ás, sachratać (komu) = schlebiać komu celem wyłudzenia jakiej rzeczy« Spr. IV, 329.
Sachta = szachta: »Zboże składają w zasieku w sachty, zachty (rzędy)« Maz. V, 53.
Sachułeczek p. **Sałeczek**.
Sachy — »szachownica. szachy, w znaczeniu niw w szachownicę ułożonych«; współcześnie i z aktu sprzedaży z r. 1630 Wisła II, 778.
Sacka = »koszyk na gołębie« Święt. 714.
Saczać p. **Socać**.
Saczek = woreczek, czepek: »Dałaś mi matusiu na głowicke sacek, nie bede wiedziała, kiéj jaki jarmarcek« Zb. XII, 189. »Wdziali mi na głowisie sacek (= czepiec)« Wisła VII, 135.
Saczewka p. **Soczewka**.
Saczkowy = z cienkiej skórki: »Sackowe trzewicki« Was. 195. Por. **Sakowy**.
Sad »a. sadek, sadecek, sadeniek = ogród owocowy, bo 'ogrodem' nazywają warzywnik« Pr. fil. IV, 871. »Sad = ogród wszelaki« Mił. || »Sad = drzewko na gwiazdę, choinka« Rozpr. XVII, 59. Toż Pr. fil. V, 975. W temże znacz. Krak. I, 193. Zb. X, 214.
Sadawy p. **Szadawy**.
Sadeczek = mały sad: »A sadeczka téż nie mijam« Rog. nº 68. »Sadecek« Fed. 127. Kętrz. 63. Por. **Sad**.
Sadek p. **Sad**, **Sodk**.
Sadeniek = zdr. od sad: »Popod sadeńkiem, popod wiśniowym« Wisła VI, 854, nº 6. »Po sadeńku chodziła« Wójc. II, 292. »W sadeńku« Oles. 282, nº 102. »Sadeńkowi« Fed. 127. Por. **Sad**.
Sadlaty = »nakształt sadła: 'cápka sadlatá' = czapka sukienna z grubego jasnego sukna o szerokiem dnie« Święt. 714. »Czapki tak zwane 'sadlate' z grubego białego sukna, mające kształt worka od dołu na wierzch wywiniętego« Święt. 46. »Czapka 'sadlatá'« ib. 459.
Sadlisty (dzik) = »tłusty« Przyj. ludu VI, 111 (z Łowickiego).
Sadłak p. **Szakłak**.
Sadło: »Sadło dać komu = dać odkosza« Pr. fil. V, 873.
Sadnik = zap. zagon: »Są na sadniku kwiatki« Lub. I, 157. || »Sadnik« p. **Sadz**.
Sadnio = »krótko: sadnio zaprząc kónie« Pr. fil. V, 874.
Sadnisty = »drażliwy« Krak. IV, 320.
Sadny = zap. w sadzie rosnący: »Drzewa sadne« Bal. 81 = zap. sadowe, sadzone.
Sadocha = »nazwa krowy maści szadej« Pr. fil. V, 874.
Sadołeczko: »Sádołeczko = sadło« Pozn. IV, 276.
Sadowić = sadzać: »Druzebka gości sadowi. Hej, rzędem-że ich sadowcie« Lub. I, 205.
Sadowina = sadzonka: »Na nowiu nie należy siać, ani sadzić, boby 'sie zboze i sadowiny odnáwiały i wciąz byłyby zielone'« Święt. 559. »Sadowina się urodzi« Zb. VI, 209.
Sadownik: »Sadownicy... zakupują sady t. j. owoc na drzewach« Zb. XIV, 31.
Sadowy = »ogrodnik« Pr. fil. IV, 871. W temże znacz. Kuj. I, 152. || »Sadowy = człowiek dzierżawiący ogród a. doglądający ogrodu« Pr. fil. IV, 245. »Skoro tylko zaczęły dojrzewać owoce, wszyscy zostali 'sadowemi'« Pozn. II, 363. || »Sadowy = szczepiony: grusza, jabłoń sadowa« Pr. fil. IV,

871. || »Sadowa woda = sodowa« Parcz.
Sadula p Szadula.
Sady p. Szady.
Sady morowe = »wynoszenie się, sadzenie się nad innych« Pr. fil. V, 874.
Sadyba = »siedziba« O.
Sadyszek = mały sad: »Kasia... do sadyszka chodziła« Zb. II, 69.
Sadz = sadza: »I z sieni sie wymiata sadz« Krak. I, 162. || »Sadz = sadnik, klatka na ryby« Pleszcz. 42. »Sadz = skrzynia drewniana z dziurami, zwykle w środku szersza, w końcach wązka, służąca do przechowywania ryb żywych w wodzie« Pr. fil. IV, 871. W temże znacz. »Sodz« Wisła V, 916. || »Sadz« = klatka, kojec (na gęsi): »Siedzi gęsi w sadzu... ze trzy mendele« Kal. I, 110 Por. Sadza.
Sadza = »koza, więzienie« Spr. V, 411. Toż Hoff 42. Wrześ. 20. Krak. IV, 320; ib. 179; ib. 258 etc. W temże znacz. »Sádzá« Pr. fil. V, 157. Rozpr. X. 300. || »Sadza = skrzynia podziurawiona dla przechowywania ryb żywych« Prac. Por. Sadz.
Sadzak = »patyk spiczasty do sadzenia kapusty« Hoff 42.
Sadzarka = »dziewczyna sadząca ziemniaki« Fed. 408.
Sadzel = »rana« Wisła I, 155. Sadzel = rana rozlana, szczególniej od róży« ib. 319. »Sadzel »rana, wrzód, opuchlina« Spr. V, 121. »Sadzel, -i = karbunkuł« Wisła III, 89. »Sodzele a. wrzedzionki = wrzodziki« Zb. VIII, 254. »Sodzel = wrzód (na plecach)« Hilf. 181.
Sadziba = »siedziba« Narbutt, Dzieje Narodu Litewskiego I, 452.
Sadzić: »Sadzić na luteryją« (= stawiać na loterję) Zb. VII, 44. || »Ona siebie przed się sadzi = sama siebie kocha« Maz. V, 248. || »Sadzić się« = siąść: »Sadziło sie na lipie« Zb. XIV, 169. »Sadzić się« = być zasiewanym: || »Mały owies, mały i jesce sie sadzi« Zb. XII, 130.
Sadziec: »Sodc = sadz na ryby» Hilf. 181.
Sadzieć = »doświadczać palącego bólu, połączonego ze świerzbieniem, jakby po sparzeniu się pokrzywą« Osip.
Sadzik morowy = »sadzący się, wynoszący się nad innych« Pr. fil. V, 874.
Sadzonka = »szczep, szczepię, np. 'na wiosnę najlepiej sadzić w ogrodzie sadzonki« Zb. II, 252. »Sadzonka« = sadzenie: »Kartofle do sadzonki kupić przyszło« Konopnicka.
Sadź p. Szadź.
Safatyna = »Assa foetida« Pr. fil. IV, 245. Zapewne w temże znacz. »Safecina«: »Zakadzić safeciną (pod krową)« Zb. V, 122.
Safecina p. Safatyna.
Safel p. Szafel.
Safian p. Rokita.
Safijanka = »poduszka safijanowa« Pr. fil. V, 874.
Safrамentnik a. sapramentnik = przezwisko złośliwe« Spr. IV, 30.
Safrok: »(z niem. Schlafrock) = katanka, odmienna krojem od powszechnie noszonej« Święt. 714.
Safuł = »zamieszanie, hałas« Pr. fil. IV, 245.
Saga = »linja, idąca ukośnie« Pr. fil. III, 498. »Na sagę = ukośnie« Kuj. II, 276. Krak. IV, 320. Pr. fil. V, 874. Spr. V, 121. »Szaga«: »Na szagę orać« Pr. fil. IV, 253. »Szagą = na ukos« Mil. »Na siagę« Pr. fil. V, 876. ||

»Saga = płeć (?) myśl.« Pr. fil. V, 874.

Sagan = »duże miedziane naczynie do gotowania. Po litewsku 'segti', 'segu' = gotować« Pr. fil. IV, 872. »Sagán = garnek żelazny« Rozpr. XI, 188. »Sagan = kocieł« Roczn. 233. || »Sagan = szmata do cedzenia mleka wydojonego« Zb. X, 89, n^{0} 91.

Sagat = »tkanina, używana na odzież męską« Pr. fil. V, 874.

Sagataje: »Ubrał się w sagataje« Lub. I, 277. Por. Sagatys.

Sagatys = »płótno farbowane na niebieski kolor z białymi punktami« Spr. V, 121. »Sagatys = płótno barwy 'siemionatej' czyli popielatej« Pr. fil. IV, 872. »Sagatys = wyrób lniany domowej roboty (jedna nitka granatowa, druga niewarowa) pstry, używany na letnie spodnie« Mil. »Sagatys = materyał, z którego robią ubrania: sagatys robią na warsztatach tkackich, z wełny albo z wełny i partu« Jastrz. z pow. Grójeckiego.

Sagatyska = »kiecka u ludu z materyi domowej roboty« Spr. IV, 369.

Sagi = »nagi« Pr. fil. V, 874. Toż Rozpr. XII, 101. »Cieszy się jak sagi w pokrzywach« ib. 77. Cinc. 7. »Saguśka = naga« Wisła IX, 135. »Saguśki = nagi« ib.

Sago = nago: »Seblek sie do saga« Rozpr. XII, 53.

Sagować = »iść ukośnie« Pr. fil. III, 498.

Saguśki p. Sagi.

Saja = »warda, mańkut« Pobł. 83.

Sajan »a. sajeta = ubranie odświętne« Petr.

Sajda = »puszka, vulva« Rozpr. XVII, 59. || »Sajda = część warsztatu tkackiego (przy podnóżkach)« Lub. I, 91. Por. Sajdy.

Sajdać się = »kręcić się: sajdá się kole mnie (o dziecku, kręcącym się koło matki)« Pr. fil. V, 874.

Sajdak = »kieszeń« Maz. II, 172. || »Sajdák« = ogon krowi w zagadce Święt. 658. || »Sajdak« = przezwisko? »Ożenił się sajdak, majdak« Maz. V, 282. || »Sajdak = dziecko niezgrabne, oberwane« Pr. fil. IV, 245.

Sajdy »a. zajdy = torby, worki« Krak. IV, 320. »Szajdy = sądy« Pr. fil. IV, 253. Por. Sajda.

Sajeta p. Sajan.

Sajka = »kobieta używająca lewej ręki zamiast prawej« Pobł. 83.

Sajowy = z sai, t. j. lekkiej materji: »Sajowa spódnica« Kiel. I, 96. »Sajową spódnicę« Oles. 43.

Sajta = »polano, szczapa, z niem. Scheit« Rozpr. XVII, 96. Toż Spr. V, 411. Rozpr. X, 300. Wrześ. 20. Cer. || »Sajta« p. Szanta.

Sak = »czerpak do łowienia ryb« Pr. fil. III, 498. »Sak = rodzaj sieci na ryby« Święt. 714. Toż Rozpr. XI, 188. Spr. V, 411. Prac. »Sak włóczkowy z 4 kabłąkami« Lub. I, 90. W temże znacz. Zb. XII, 134. Zb. XV, 178. Zb. III, 28. Cinc. 5; ib. 26. Rozpr. XII, 77. || »Sak = deseczki pół cala długie, ukośnie cięte, w kształt litery X złożone w grze zw. biczki« Wisła III, 606.

Sakielnia p. Bałamut.

Sakiew = »torba na obrok dla koni« Hemp. Toż Pr. fil. IV, 245.

Sakłakowy p. Szakłak.

Saknum = siedm w mętowaniu: »jednorum, drugorum, trójcum, cwórcum, pędzium, nędzum, saknum, oknum, dziworum, diksum« Fed. 388.

Sakotucha = »kobieta wielomowna, rezolutna, ciągle językiem

mieląca« Roczn. 234. W temże znacz. »Sokotucha« Ust. z Litwy. || »Sokotucha = kura, która radośnie gdacze, czyli sokocze« Chełm. I, 97.

Sakowity p. Sakowy.

Sakowy = z cienkiej skóry: »Trzewiki czarne sakowe« Lub. I, 161. || »Sakowe a. sakowite = rozmaite: sakowite som jest na świecie chorości, sakowe rzecy potrzebne som do chałupy« Spr. V, 411.

Sakramichalski: »Było to dziwcatko sakramichalskie!« Wisła II, 111.

Sakryła = »Cort. Cascarillae« Ciesz. 84. Por. Kaskarylla.

Saksy = »rodzaj kartofli« Ust. z Jaworza.

Sakulęcki = przekleństwo np. ty sakulęcki drábie!« Spr. IV, 30.

Sakumpak = »ze wszystkiem, całkiem, z niem. Sack u. Pack« Kolb. rękop.

Sakum pakum = zbierać się!: »Dalej ludzie, sakum pakum, bo czasu szkoda« (= zbierajcie się w drogę) Beld. 117.

Sakwa p. Bałamut.

Sakwas = nazwa rośliny Zb. VI, 202 i 204.

Sakwy = »worek o dwóch końcach zeszytych z rozporem pośrodku« Osip.

Sala = »w wozie dwa kawałki drewna, przytwierdzone do dwu osi 'tłarenkami' ('tłarenek' albo 'klarenek'), na 'zadniej sali' tkwią 'zadłubane kłonice' a na przedniej 'kołowrót' umocowany 'swornikiem'« Spr. V, 411. || »Sala = obrączka żelazna, służąca do spojenia tylnej części wozu z przednią« Rozpr. X, 300. Toż Wrześ. 20.

Saladera p. Salatera.

Salamaje: »Bedom tam grać w salamaje (sic) dudy« Wisła VII, 338.

Salantować: »Salantuje między ludźmi, zem skąpa = obnosi się między ludźmi, że jestem skąpą« Spr. IV, 339.

Salapa = »jalappa« Roczn. 234.

Salaryjá = »płaca... (łać. salarium)« Spr. IV, 30.

Salatera = »trawa saradela« Pr. fil. V. 874. W temże znacz. »Saladera = saradela« Mil. »Saradela« Doman.

Salatom = przyśpiew: »Salatom, Salatom; siedzi wróbel za łatom« Zb. XII, 222.

Salatra = »salaterka, naczynie do sałaty« Zb. I, 22.

Salaty = szalony? »Chces ty ładnom zonke mieć, do Krakowa po niom jedź. Jest taká salatá, prawom nozkom zamiatá« Zb. XII, 173.

Salawy = »szalony« Spr. IV, 30.

Salej p. Szalej.

Salceson = »żart. policjant, żandarm« Pr. fil. V, 874. »Salceson = stójkowy« Wisła IV, 843.

Saletra = »gazy w kopalniach wielickich nasycające sól zw. trzeszczącą« Krak. I, 56.

Saliter »a. saluter = tasiemiec« Wisła VI, 916. W temże znacz. ib. IV, 882.

Salitrować = »salutować wojskowo« Rozpr. XVII, 59.

Salka = »1, mały pokoik wystający z dachu 2, mały odosobniony pokoik np. w ogrodzie« O. p. w. Sala.

Salma = zap. psalm: »Ale chłop mądry, na dobrą wpadł myśl, zaczął mówić 'sálmę' i w tej chwili go opuściło« Wisła VII, 102.

Salamon = Salomon: »I Salamon z próżnego nie nacyni« Święt. 665.

Salomonowy: »Mądry, jak Salomonowe portki« Święt. 677.
Salon »a. salonówka = wagon salonowy w gwarze służby kolejowej« Pr. fil. V, 874.
Salonówka p. Salon.
Saluter p. Saliter.
Salwirować = »czatować« Zb. I, 25.
Salwować = ratować: »Tego Bóg nie salwuje, kto od kochania wędruje« Maz. II, 86. || »Salwować« = przyjmować, gościć, raczyć: »Tak zaś Pana Jezusa prowadzǿ straśnie, salwujǿ, ze to bogaty; sádzajǿ za stół. A Pán Jezus powyléwáł to wszyćko jadło i picie na siebie i padá tak: 'Pijcie i jedzcie suknie, bo wás salwują, a nie mnie« Cisz. 301.
Salwogwardya = »Schutzwache« Mrong. 675.
Sałaciarz = »dorożkarz« Ust. z Warszawy.
Sładyn p. Osełedec.
Sałaga = »nicpoń, włóczęga« Spr. IV, 339. Toż Rozpr. XVII, 59.
Sałamacha = »mięszanina rozmaitych rzeczy; także kasza a. mamałyga rzadka, np. namięszali jakiejś sałamachy i dali to jeść« Zb. I, 75. »Sałamacha = lemieszka, prażucha« Maz. II, 218.
Sałasz p. Szałas.
Sałaśnik p. Gazda.
Sałat p. Sałata.
Sałata: »Szałota« Hemp. Rozpr. IX, 133. »Szołata« Pozn. III, 127. »Salota« Hilf. 77. »Sałat« Pr. fil. V, 874. »Sałát« Rozpr. XII, 46 i 47. »Nasadziła... sałátu« Zb. IX, 246. »Szałat« Pr fil. V, 898. || »Sałata a. dryndziarz = dorożkarz« Wisła IV, 843. || »Dzika sałata« p. Dzika. Por. Szałata.
Sałeczek: »Sałeczek kapusty« autor objaśnia: »Suchełeczek, co się nawet nie zwinie« Kolb. 420. Por. Sałka.
Sałhan = »łój, bić owce na sałhan, t. j. dla otrzymania łoju« Roczn. 233.
Sałka = »główka kapusty, bez liści i głąba wycięta« Spr. IV, 369. Por. Sałeczek.
Sałocha = »tłusta kobieta« Roczn. 233.
Sałtys p. Sołtys.
Sałwija p. Szałwja.
Sałyga = »potrawa, jadło z zielonego chwastu, zwykle z łobody« Dyg.
Sałygować = »jeść z apetytem... to samo, co pałkować« Pr. fil. V, 874.
Sam: »Som« Chełch. I, 71. »Sum« ib. 19. »Samy« Łęcz. 104. Ust. z Litwy. »Samuj = sam: ten samuj = ten sam« Pr. fil. IV, 245. »Sam sie jegomość pyta... sam sie jegomość dobył« Zb. VI, 136. »Za wdowcem dzieci są, a kawaler tylko sam« Wójc. II, Dod. 95. »On co sám tylko chciáł, to jád« Zb. VIII, 308. »Nå niém sám bôbel« (= same bąble) Rozpr. VIII, 102. »Ńie takie durnie, jak sam jesteś« Zb. XII, 49. »Jest to dama twoja sama« (= właśnie twoja) Kuj. II, 204. »Jeden... z dachu spadł; zabił idącego człowieka, a samemu nic się nie stało« Bar. 159. »Wrzuca się ziarno w ogień i samemu się ucieka« Zb. VI, 261. Liczba mn. »Same«: »Takie same ludzie« Chełch. I, 189. »Samy«: »Ony sie (drewka) będą samy... łomać« Rad. I, 218. »Samyście go nie nosiły« Zb. IV, 121. »Samy kościoły... samy zwony« Zb. IX, 16. »Sam taki = taki sam« Rozpr. X, 204. »Samo tak = tak samo« Pr. fll. V, 874. »Sam ten = akurat taki, jak trzeba« Osip. »Sám ráz = w sam

raz, prawie, tylko co« Cisz. 106. || W wyrażeniach: »Sam w sobie = oddzielny np. som w sobie spirytus; gospodarstwo samo w sobie = oddzielne« Mil. »Sam za sie = sobek, egoista: Maciek to je taki sám zá sie, nikomu nie zycy« Spr. V, 411. »Sám bez sie biáły (= bez odmiany) abo sám bez sie cárny« Wisła VIII, 149. »Sam od siebie« = sam przez się Krak. III, 16. »Cy ty sam z siebie zostałeś panem?« Chełch. II, 56. || »Sam« przy przymiotniku: »Piwo samo dubeltowe« Wójc. II, 100. »Wianek z rozmarynu samy świezuchny« Łęcz. 104. »Pirożek... sam pszenny« = z samej pszenicy Gliń. II, 195. »Samy najlepszy = najlepszy, doskonały i t. p. z superlatywami« Ust. z Litwy. || »Sam = najlepszy: piwo samo od mielcarza = najlepsze z browaru« Zb. I, 35 p. w. Mielcarz. || »Sam = pan; sama = pani« Ust. z Litwy. Ust. od szlachty z pod Ciechanowa w Łomżyńskiem. || »Sam = mąż« Osip. Toż Wisła III, 89. W temże zn. Sand. 111. Zb. VI, 131. »Sama = żona« Osip. W temże znacz. Wójc. I, 90. Pauli 80. Tyg. il. 2, V, n⁰ 110 (Szlązk). »Przebił swoję samę« Krak. IV, 145. || »Sama« = dziewica: »Pédáj, ześ ty jest sáma... nie dáj po sobie znáku« Zb. XIV, 238. »Nie sama = brzemienna« Czark. »Jest nie sama, nie sama chodzi = jest brzemienna« Cinc. 18. »Panna nie sama« Maz. II, 251.

Sam = »tutaj« Pr. fil. V, 874; ib. III, 311. Toż Mil. Parcz. W temże znacz. »Sa a. sam« Rozpr. IX, 111. Kuj. II, 284. »Sa, sam, saw a. haw« Krak. IV, 320. »Sam tu = chodź tutaj prędzej« Ust. od Kryńskiego. »Zamiast 'tu' mówią: haw, saw a. sam« Krak. IV, 300. »Sam = jedynie używany na Kujawach wyraz w znaczeniu: tutaj np. pójdź sam; tam i sam« Spr. V, 142. »Rzecze nieboga: sam do mnie, dlabogal« Wójc. I, 46. »Sam tu Janie. Sam tu przynieś stolik« ib. »Piwo sam, piwo tam« Rog. n⁰ 411. »Sam« w temże znacz. Pozn. VI, 187; ib. 198; ib. 231; ib. 251. Wisła VIII, 788. Lip. 40. Rog. n⁰ 257. Tyg. il. 2, V, n⁰ 110 (Szlązk). Zmor. 152. || »Sam« = tam: »Jagechmy do was jechali, tochmy sam na drodze myjśliwca potkali« Aten. 1877, II, 648. || »Sã = tutaj« Rozpr. IX, 301. »Sã ich niema« Opol. 14. »Sa = tutaj; tę sę = tu i tam« Cen. 68. »Tą = tam; tą e są = tam i sam; tę« Hilf. 184. || »Samoj« Kuj. II, 276 p. w. Sa. »Samój« ib. 284. »Sawuk a. Samuk« Zb. X, 212. || »Siam = sam« O. Ust. z Litwy.

Samarysek = »roślina (Tamariscus)« Spr. V, 412. Toż ib. IV, 312.

Sambor: »Idą panny z zabora (= z za bora?)« w przypisku dodano: »Może 'z sambora' — miejsca utwierdzonego« Maz. II, 19. Por. starop. Samborza.

Samiczek = samiec: »Polna garliczka, co nie ma swego samiczka« Rog. n⁰ 224.

Samica: »Główne koryto Wisły nazywają oni (flisacy) 'samicą', a każdą odnogę i boczne ramię 'łachą'« Wisła VI, 507.

Samit = »aksamit« Zb. I, 28.

Samiusieńki p. Samiuśki.

Samiustek = sam jeden Rozpr. IX, 383.

Samiuśki p. Samuśki.

Samiuteńki, Samiutki p. Samutki.

Samka = »suchoty dziecinne« Roczn. 234.

Samle = »pedały w warsztacie tkackim« Was. 57.

Samny: »Samná godzina = pora, w której się msza św. (zapewne summa) odprawia« Spr. IV, 329.

Samobij: »Oni (żydzi) go się pytają, jak to na to (na grabie) mają mówić, a Maciek jém powieda, że to jest samobije« Kuj. I, 191. »Widzicie, samobij was wyciął; — grabie odstawił« Krak. IV, 193.

Samochcąc = »z własnej woli, ochoty, winy« Osip.

Samochody: »Buty samochody = jak stąpić, to milę, jak skoczyć, to dwie mile« Ludowe; w bajkach bardzo często.

Samociążki = »saneczki małe, używane przez małych chłopców« Pr. fil. V, 874. »Samociążki blp. = saneczki ręczne używane przez ludzi nie mających koni« Pobł. 157. Toż Pr. fil. IV, 872. Por. Samotużki.

Samodział = »sukno z wełny, w domu przędzionej i w domu tkanej« Pr. fil. IV, 872. Toż Tyg. il. 1, X, 294 (od Suwałk). Osip.

Samodziałek: »Niewiasty (Kurpiów)... sukno na samodziałku... wyrabiają« Enc. XVI, 500.

Samodziałka = »wyrób włościański« Petr.

Samoity: »Mniołem ci ja kontus od święta, Co w niem dziad pradziad pasoł cielęta, I kontusik samoity, Jezowem futrem podsyty« Wisła V, 553. Por. Samolity.

Samoj p. Sam.

Samojednica = »odludka« Pobł. 141.

Samojednik = »egoista« Święt. 714. »Samojednik = odludek« Pobł. 141.

Samojrzał = nazwa rośliny: »Czy dziewczęta szukają ziela 'samojrzał'? Czy śpiewają przy tem: 'samojrzale, rwę cię śmiele'? Czy wierzą, że która samojrzał znajdzie, za mąż wyjdzie?« Wisła V, 173.

Samokost = »szkielet ludzki, kościec« Osip.

Samoletki blp. = »saneczki używane przez chłopców do spuszczania się na dół z gór« Pobł. 157.

Samolisiasty: »Mam capeckę na głowie samolisiastą« Rad. II, 32.

Samolity: »Żupan żółtawy tylko od święta, W którym ja dawniej pasał cielęta, Z materyi samolity, Kożuchem dobrze podbity« Wójc. II, 238. »I pasik także i ten od święta, co w nim pradziadek pasał cielęta, Z materyi samolitéj jezowem futrem podsyty« Maz. II, 130. Por. Samoity.

Samoludek = »egoista« Hemp.

Samołów = »sznur dziesięciosążniowy z haczykami do łowienia ryb« Prac.

Samoniak = »amoniak« Parcz.

Samopas = »samowolnie, bez przeszkody, np. 'wsyćko samopas chodzi, nic nie jest w mocy' (mówiąc o zepsutym wozie)« Krak. IV, 320. »'Samopas' = bez dozoru: 'Jego żywina samopas chodzi po polach'« Osip. »Zebyś ty świni i krów na samopás nie puscáł« Święt. 380.

Samopław = »rodzaj siatki« Prac.

Samora = »maciora jałowa« Pr. fil. V, 874. »Samora = prośna świnia« Święt. 714. »Samura a. locha = maciora, świnia« Krak. IV, 311. Tyg. il. 1, XIII, 193.

Samorka = »maciorka« Pr fil. IV, 245.

Samorobny: »Bŷŀŷ one wŷstrojone w suknie samorobne« Derd. 25.

Samoroda ż. = »roślina sadzona i rosnąca na dachach; rojnik, ina-

czej skoczek lub rozchodnik: sempervivum tectorum, sedum« Pobł. 83.

Samorodny = »sprzęt drewniany, złożony zwykle z kilku osobnych części drewna np. stołek, obońka nazywają Górale wówczas 'samorodnym', jeżeli wyjątkowo wykończonym jest z jednej sztuki drewna, albo też z mniejszej liczby pojedynczych części, aniżeli to zwykle bywa. Tak zwany »piesek« albo »psik« jest stołkiem 'samorodnym', a »mosurowa obońka« jest także 'samorodną'« Spr. IV, 312. Toż ib. V, 412.

Samorosłe »gruszki = dziczki« Ust z Jaworza.

Samosejca p. Samożyjca

Samosfór = samowtór?: »Swachniczka idzie samosfór« Wójc. II, 42.

Samosiejek = »bękart, dziecko nieprawe« Ust. z Litwy.

Samospokojstwo = »Selbstgenügkeit« (= wystarczanie sobie) Mrong. 690.

Samoszyjca p. Samożyjca.

Samoszyjec p. Samożyjca.

Samotnik = »według opowiadania myśliwych, dzik stary, wytrzebiony przez inne dziki i wiodący wtedy życie pustelnicze« Pr. fil. V, 874. || »Samotnik = gatunek bekasa« Prz. ludu VI, 112.

Samotny = sam jeden: »Poszed samotny, bo chciał jak nájwięcy mieć« Pozn. VI, 139. || »Samotny = kawaler, nieżonaty« Ust. od Kryńskiego. »Chłopak samotny nieżonaty« Pozn. II, 223. »Są oni (wojacy) rozmaici: samotni, żonaci« Rog. n⁰ 17.

Samotrząś: »Sám mie Pán Jezus krzcił, najświętsá Panna mianowała, samotrząś z główki wiánki smiátała« Zb. II, 241.

Samotrzeć = »we trzech; np. 'robił to jako samotrzeci' = robił w towarzystwie dwóch innych« Zb. I, 35.

Samotuh: »Działo... dwa tysiące ludzi... samotuhem ledwo a ledwo odwleczono« Bib. Krasińskich XII, 42.

Samotużki = »saneczki małe, ręczne, do wożenia drobnych przedmiotów, przy gospodarstwie domowem używane« Ust. z Grodzieńskiego. Por. Samociążki.

Samowarz: »Chłop mu powiada, że ma taki garnek (samowarz), co bez palenia w piecu, ugotuje się warza w nim« Krak. IV, 193.

Samowładnie = samowolnie: »Musiał zdać to na próby, bo jeśliby jednego samowładnie wybrał, toby drugi móg co na despet zrobić« Święt. 392. || »Samowładnie = dobrowolnie« Pr. fil. V, 874.

Samowolność: »Kiebyś sie ja-ci ozynił, tobyś miał weselse zycie, bobyś nie był tak w samowolności« Zb. V, 194.

Samowzion: »'Rokita', dawna nazwa: 'samowzion' (Salix silesidea); stąd nazwa, że sama się zasiewa w zrębach« Spr. V, 409 pod wyr. Rokita.

Samozeleń = »glistewnik większy (Chelidonium majus), zwany także u ludu 'niebospadem' tudzież 'jaskółczem zielem'. Werchratski ma: 'zemozełeń'..., 'zełemozeń'..., 'zemizelenia'..., 'rostopast'..., 'łastywacze zile'« Zb. VI, 242. »Zimozielon« O.

Samozbójnik = »samobójca« Konopnicka, Na drodze.

Samożyjca: »Samozyjca = żyjący samotnie wdowiec lub kawaler« Wisła I, 155. »Samoszyjca a. samożyniec = sam żyjący kawaler lub wdowiec skąpiec« Krak. IV, 320. »Samoszyjec a. samoszyjca = bezżenny« Ust. z Ciechanowskiego. »Samosyjec = kawaler«

Wisła II, 124. »Samosyjca = kawaler lub wdowiec« Spr. V, 121. »Samosejca = dojrzały a. stary kawaler« Rud. 223.

Samożyniec p. Samożyjca.

Samój p. Sam.

Sampanterka ż. = »tabaka własnego mliwa, którą 'sam pan tarł'« Pobł. 157.

Sámsiad p. Sąsiad.

Samson = »djabeł« Pr. fil. V, 874.

Samsowy = zamszowy: »Samsowy trzewicek« Pr. fil. V, 874.

Samuj p. Sam.

Samuk p. Sam.

Samura p. Samora.

Samuśki = sam: »Talary... sie samuśkie po stole kulały« Aten. 1877, II, 624. »Czepyszek z samuśkiego złota« Pozn. I, 219. »Jaja sę zaro na samuśką brejkę rozmużdzyły« Derd. 26. »Na samuścim czubku« ib. 36. »Na samuśkim szczycie« Zejsz. 88 i 103. »Bez tę samuśką wieś« Pozn. VI, 28. »Tak samuśko« = tak samo Lub. II, 103. W temże znacz. »Sąmusiek« Derd. 8; ib. 40; ib. 119. »Samiuśki« Pozn. III, 64. Zb. X, 232. »Samiusieńki« Ust. z Litwy.

Samuteńki p. Samutki.

Samutki = sam: »Na stole (na weselu) była samutka zwierzyna« Wójc. II, 100. W temże znacz. »Samiutki, samiuteńki« Ust. z Litwy. »Samuteńki«: »Z wielkiego ołtarza, z pod samuteńkiego kamienia« Pozn. VII, 278.

Samy p. Sam.

Sancewka p. Soczewka.

Sandacz = »ryba, Lucio perea« Prac. »Sandak a. sądak« Ust. z Litwy. »Sądak« Petr. »Sandzanc« Hilf. 179.

Sandak p. Sandacz.

Sandałowy: »Drzewo sandałowe a. tureckie = lignum santalin.« Ciesz. 21.

Sandomierz: »Chłopak ci ja, chłopak z Sandomierza rodem« Wisła VIII, 296. Toż Święt. 198.

Sandzanc p. Sandacz.

Sanetra = »saletra« Rozpr. XVII, 59.

Sanetrárz = »majster saletrzany« Rozpr. XVII, 59.

Saniarka = »owca z rogami, w tył pochylonymi« Spr. V, 412. »Saniárka a. saniatá = owca z rogami zakrzywionemi w łuk« Rozpr. X, 267. W temze znacz. »Saniárka« ib. 230; ib. 244. Wisła V, 923.

Saniata p. Saniarka.

Sanica »a. smyk = część dolna sani z drzewa twardego, suwająca się po śniegu. Jest zatem w każdych saniach po dwie sanice« Krak. I, 357. Toż Spr. IV, 314 p. wyr. Strama. Pr. fil. IV, 309. Zb. X, 208. J. Łoś. Kal. I, 71; ib. 159. »Sannica«: »Dziad... przywiązywał sobie do kolan sannice i dopiero na nich suwał« Beld. 121. || »Sanica = sanna« Spr. IV, 312. Toż ib. V, 412. »Dobra sanica, końska śmierć« Cinc. 10.

Sanie blp.: »Sanioma jechać = saniami« Pr. fil. IV, 872. »Ani sanioma, ani kołyma« Ust. z Litwy. »Sanie borowe = sanie niekute, bez dyszla« Ust. z Rawskiego. || »Sanie = sieć na ryby kształtu sań« (opis) Pobł. 84.

Sank = »sasanka dzwonkowata a. zwyczajna, Pulsatilla vulg.« O.

Sanki = »obojczyk u gęsi i kaczki, jako podobny do sanek, zaś u kury zowie się 'widełkami', bo podobniejszy do wideł« Pr. fil. IV, 872. || »'Sanki' = dolna szczęka u źrebiąt« Spr. IV, 369.

Sankloty: »Spodnie nazywają (na Podolu): 'portki', 'czekczerki', 'cho-

łosznie', 'szarawary', 'hajdawery', 'sankloty', 'galoty', 'szamberony', 'rajtuzy','okoliczności'« Roczn. 237 pod wyr. Spodnie.

Sankować = »sankami jeździć, używać sanny« Nie podano, zkąd wzięte.

Sannica p. Sanica.

Sańta p. Szanta.

Sap = »oddech« Kam. 133. »A chłopi... postawali niby słupy, bo z nich ani sapu nie było słychać« ib. 29.

Sapa »zdr. sapka = katar nosa« Pobł. 141. »Sapa = katar« Udz. W temże znacz. »Sapka« Święt. 714. Wisła III, 747. »Sapka a. niezdrowisko« Piątk. »Sapka a. sapieja« Parcz. »Nos sapka, gęba papka« Krak. II, 50. Toż Kon. 54. || »Sapa = bardzo wilgotne pole« Ust. od Olkusza. W temże znacz. »Sapy« Krak. III, 45. »Mokradła, sapiska a. sapy« Lub. I, 71. »Taka sapa, mówi się o błocie wielkiem a niezbyt gęstem« Rozpr. XXVI, 392. »W sapach« Krak. III, 47. Por. Sapisko. || »Sapa a. sapka = potrawa z mąki« Rozpr. XXVI, 392. »Sapka = zacierka« Enc. R. II, 822. »Sapka = kluski« Wrześ. 20. »Sapka = kluski owsiane« Spr. V, 412. »Bryja gęsta nazywa się klóską lub sapką« Rozpr. X, 272. »Papka z mąki owsianej na wrzącą wodę sypanej... rozmaitej bywa gęstości... i rozmaite nosi nazwiska: bryi, sapków, klusków albo lemieszki« Wrześ. T. 21. »Sapka = gęsta potrawa z mąki (prażuch) zwana także bryja, fucką, kluską« Rozpr. X, 300. || »Sapa = motyka« Ust. z Ukrainy. Toż Roczn. 223. »Pomiędzy pniami sadziliśmy sapą kukurudzę« Wiśniowski Austr. I, 75. || »Sapę komu wygolić = dać w skórę« Pr. fil. V, 874.

Sapacz = nos (w zagadce) Zb. VI, 14.

Sapaj = nos (w zagadce) Zb. VII, 141.

Sapać = »okopywać sapą; obsapywać kukurudzę; wysapać morg ziemniaków i t. p.« Roczn. 233. »Sapać = ogartywać np. kartofle« Kolb. rękop.

Sapajka = nos (w zagadce) Zb. I, 123.

Sapatnia p. Sapatyna.

Sapatyna »a. sapatnia = sepet, tyłek« Pobł. 142.

Saper: »Caper, capry = saper, robotnik przy drogach« Spr. V, 346 pod wyr. Caper.

Saperdy robić = »stroić koperczaki« Pr. fil. V, 874.

Saperment: »Hejże, dziewcze, sapermencie, nie chodź na ogórki« Zb. IX, 241.

Sapertas = »zupa postna z włoszczyzny, z kartofli« Pr. fil. IV, 245. »Sapertas = sos do kartofli, z włoszczyzny i pieprzu przyrządzony« ib. 872. »Sopertas = sos a. zupa, gdy jej jest dużo a rzadka« Parcz.

Sapiasty: »Ziemia sapiasta« = mokra, wilgotna Zb. X, 206.

Sapić p. Sapieć.

Sapiec: »Gościnny wielgi sapiec, jak sie nazre, ućknie za piec« Pozn. V, 93.

Sapieć = sapać: »Sapi stary, sapi, a mnie nie obłapi« Krak. II, 143. »On im zaczął sapieć« Zb. VIII, 100. »Sápić = sapać, szumieć: samowar sápi« Pr. fil. V, 875.

Sapieja p. Sapa.

Sapieżanki = »gatunek gruszek« Ust. z Litwy. Zb. VIII, 258.

Sapisko = »taká ziemia cerwóná i taká woda cerwóná wychodzi« Ust. od Olkusza. »Sapiska a. mokradła a. sapy = grunt do rędzinnego zbliżony ale zimniejszy«

Lub. I, 71. W temże znacz. Cisz. 44. Zb. XIV, 149. Por. Sapa, Sapowisko.

Sapka p. Sapa.

Sapor = »sos, podlewa« Pr. fil. IV, 872. »Saporek m. = polewka, sos« Pobł. 157. Sompór, lm. y = sosy z kapusty, ze śledzi i t. p.« Jastrz. »Sapor a. sopor, saporek a. soporek = sok z lulki« Ust. z Litwy. »Sopór = sos gęsty a. zupa gęsta« Parcz. »Sopór = sos tłusty, gęsty« Pr. fil. IV, 249. W temże znacz. »Sopor« Maz. II, 101; ib. III, 270. Rad. II, 48.

Saporek p. Sapor.

Sapota = »sap, sapienie, w przysłowiu: Godzina sapoty, godzina roboty (o leniwym robotniku). Wyraz może dla rymu utworzony« Krasn. 308.

Sapotać: »Sapotac a. sápotac = sapać: Sapotało pod wozem (na łące); w grápie pleskoce i sapoce« Pobł. 84.

Sapowisko = »grunt bagnisty« Pr. fil. III, 498. »Sapowisko = trzęsące sie bagno, kaj rośnie taká sitowina, suwary takie rosną; to tam ani dna nijakiego« Ust. od Olkusza. Por. Sapisko.

Sapramąda = »przekleństwo« Pozn. II, 153.

Saprameneki = »przekleństwo« Rozpr. XVII, 89.

Sapramentnik p. Saframentnik.

Sar p. Sarn, Szar.

Saradela p. Salatera.

Sarafin p. Serafin.

Saramuszki: »Saramuszki dróżki gruszki« = puste gadanie Krak. IV, 266.

Saraniec p. Szaraniec.

Sarapata = »kłopot, bieda, tarapaty« Spr. V, 412. Toż Wrześ. 20. Rozpr. X, 300. »Nie tak láta jak sarapata« Zb. VIII, 321.

Sarapatny = »brzydki (niekiedy garbaty)« Pr. fil. III, 307. Toż Rozpr. XVII, 87. »Sarapatny = chorowity« Święt.

Sardak p. Serdak.

Sarek p. Sarn.

Sáren p. Sarn.

Sarga p. Szarga.

Sargula p. Szargula.

Sargut = »kawałek starego sukna, stary surdut, także słowo obelżywe na ludzi ze stanu niewieśniaczego« Pr. fil. IV, 309.

Sarka p. Sroka.

Sárka = »sarna« Ust. od Kozienic.

Sarkać = »narzekać« Udz. || »Sarkać = żłopać, wyssać np. o niedźwiedziu mówią, że jak konia zabije, to nápirwy krew ś niego wysarká« Spr. V, 412.

Sarłat: »Sesnástu muzyków grá, a śtyrech chłopów tańcuje, a jeden drugiego nigdy nie dogoni = sarłat i snowadła tkackie« Zb. VII, 90.

Sarmanina = »mierzwa ze słomy« Lub. II, 212.

Sarn: »Sárn a. sár = samiec sarny« Pr. fil. V, 875. »Sáren« Pobł 84. »Sár« Spr. V, 142. Mil. »Sár a. sárek« Pr. fil. IV, 245; ib. V, 157. »Sor« Pozn. IV, 331. Spr. IV, 339. W temże znacz. »Sar« Matusiak Kw. 11. »Sárn, sáreń« Hilf. 179.

Sarna: »Siarna« Pr. fil. IV, 873. || »Sarna = jeleń« Hilf. 179. || »Sarny = rodzaj grzybów« Zb. X, 197. Wisła VI, 679.

Sarnica = sarna Cisz. 88.

Sarnisia = »łania« Święt. 79.

Sarniuk = samiec sarny Tyg. il. 1, XIII, 242.

Sarnula = »nazwa krowy« Wisła VII, 387.

Sarówka p. Szarówka.

Sarzyniec = szarzyniec, zając?: »Na sarzyńca trzy lata tuczonego,

rodzenkami doprawionego, a kto tego sarzyńca zażyje, ten piwa się po nim napije« Pozn. I, 228.
Sas: »Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa« Wisła VII, 118.
Sasa = »tutaj« Pozn. VI, 295. »A wej sasa! = hajże, ady, tu!« ib. 95. || »Sasa« = przyśpiew: »Gońcy... rozpuścili na mnie ogary: hajda, hajda, sasa!« Rog. n⁰ 67. || »Sasa«: »He! sasa! he! sasa! = nawoływanie wołów« Wisła III, 219. »Ja to sasa, ja to cheć« Zb. XII, 128.
Sasajka = »polewka z mąki i mleka« Krasn. 308.
Sasaki = »rodzaj kartofli« Pozn. II, 179; ib. 180. Kal. I, 41. »Sasáki« Pr. fil. IV, 245. »Sasoki« Kal. I, 256. Por. Saksy.
Sasanka = »roślina, Pulsatilla« Spr. V, 142.
Sasnal p. Dunal.
Sasoki p. Sasaki.
Sasolniczka = »roślina firletka (Szlązk)« O.
Sasorować = »figlować, zbytkować« Mil.
Sasory = »figle« Mil.
Sasyna = »tatarak« Zb. VI, 216. Zb. XIV, 73. »Sásyna« Rozpr. VIII, 209; ib. 232; ib. XX, 434. »Sasyna (szaszyna) = rodzaj sitowia« Krak. I, 186. »Szaszyna. sasyna = tatarak« ib. IV, 322.
Sata p. Szata.
Sátra p. Szatra.
Satrzeć, Satrzyć p. Szatrzyć.
Satu! p. Sa.
Satysfakcja: »Asfekcyjá« Pr. fil. IV, 181.
Saw = »tu, tutaj« Krak. IV, 300. Toż ib. 320. Zb. II, 10. Zb. X, 212. Zb. XI, 100. Fed. 408. »Saw = tu, albowiem 'pójdź tu' gmin w Krakowskiem utrzymuje, że tak mówi się do psa a nie do człowieka« Bal. 48. »Saw, sawo, sawtu = tutaj« Pr. fil. IV, 245. »Tamek, sawek« = tam, tutaj Wisła II. 173. »Sawój = tutaj« Fed. 408. || »Saw ten = ten oto« Pr. fil. IV, 245. »Saw ten = ten (o przedmiocie najbliższym)« Zb. X, 212. »Saw tén = tenże« Wisła VI, 592. »Sawuk a. samuk« Zb. X, 212.
Sawek p. Saw.
Sawina p. Sabina.
Sawiński olej = »Oleum sabinae« Ciesz. 69. Por. Sabina.
Sawo, Sawój, Sawten, Sawtu, Sawuk p. Saw.
Saza = »sadza« Hilf. 179.
Sã p. Sam.
Są p. Sam.
Sąbrzyć: »Sombrzyć a. combrzyć za włosy = targać« Krak. I, 262. Por. Cąbrzyć, Comber.
Sączek = »otwór zatkany kołkiem w dnie tryfusu czyli poliwanicy a. warznicy t. j. dzieży do parzenia bielizny« J. Łoś.
Sączyki = »roślina, sasanki« Osip.
Sąd: »Do sędu« Zb. V, 202. »W sędzie« ib. »W sądy = w sądzie« Bisk. 24. »Sąd wieku = sąd ostateczny« Pr. fil. V, 875.
Sądak p. Sandacz.
Sądca = »sędzia« Rozpr. XVII, 59.
Sądeczek p. Sądek.
Sądek = »niewielka beczka« Spr. V, 412. »Sądek wódeczki« Wisła VII, 336. »Sóndek = beczułka« Mil. W temże znacz. »Sądek« Wójc. II, 111; ib. 315. Rozpr. X, 300. Kuj. I, 86, 211 etc. ib. 276. Pozn. I, 96; ib. 154; ib. II, 71; ib. 207. Wisła III, 519. Zb. XIII, 110 Łęcz. 135. »Sądek a. schódek« Wrześ. 20. »Sądek = drewniane naczynie u góry węższe« Hoff 31. »Sądek = naczynie do zlewania mleka lub barszczu« Sand. 265. »Sudek« Cinc. 21.

Zdr. »Sądeczek« Kam. 104. Pozn. II, 91; ib. V, 200. Kuj. I, 264. »Sądyszek« Pozn. III, 80; ib. IV, 161.

Sądno = dziwno: sądno mi, żem tego nie słyszał« Pr. fil. V, 875.

Sądne miasto: »Jak mię poniosą (po śmierci) przez sądne (?) miasto, będzie mię płakać to całe bractwo« Zb. X, 303.

Sądowy = »sędzia« Pobł. 84.

Sądra = »kawałek słoniny, ugotowany w ostatni wtorek, ma siłę uzdrawiającą przyłożony na ranę« Rozpr. VIII, 237.

Sądy p. Sządy.

Sądyszek p. Sądek.

Sądzia p. Sędzia.

Sądzić się = dziwić się: »Straśnie sie król sądził, kto to był« Pr. fil. V, 875. || »Sądzić się«: »Moja dziewczyno sądź-że się dobrze. Toć ja się sądzę, jak mi się godzi: jedno na rączce, drugie już chodzi« Zb. II, 42.

Sąg = stos drzewa mający pewną miarę wysokości i szerokości a sążeń długości: »W sągi ułożyć drzewo« Pr. fil. V, 875. »Drzewo w sągi poukładać« Stęczyński Tatry. W temże znacz. »Sąg« Rozpr. VIII, 196; ib. 239. Lub. II, 216. »Sôg« Rozpr. VIII. 103. »Sąga« Rozpr. X, 197; ib. 220. »Sag a. Siąg« Rozpr. IX, 167. »Siąg« Aten. 1877, II, 167. Del. 118. Święt. 390. »Siong« Zb. IV, 200. Zb. XI, 117. Wisła II, 474. »Siąg a. siąga« Krak. IV, 320. »Siąga« ib. 6 (błędnie wydrukowano: siołgę); ib. 9. Zb. V, 255. Rozpr. IX, 286; ib. 355. Zb. VII, 43. Cinc. 22. Ust. z Jaworza. Wisła VI, 430. || »Siąg = skała, właściwie sążeń skały do wykucia przeznaczony (górn.)« Zb. XI, 26.

Sąga p. Sąg.

Sągowe = »opłata zwyczajowa, składana gajowemu przez kupującego sążnie drzewa w lesie« Pr. fil. IV, 245.

Sąmusiek p. Samuśki.

Sąpa = »człowiek posępny« Pobł. 84.

Sąpać się: »Sąpac sę = milczeć z gniewu, sępić się« Pobł. 84.

Sąpel = »sopel (lodu)« Huc 254. Por. Sopel.

Sąpolińska polityka = »roztargnienie, ograniczenie umysłowe« (anegdota) Kuj. I, 60.

Sąsiad: »Somsiád« Cisz. 289. Zb. IV, 96; ib. 253. Pozn. VI, 72; ib. 338. Rozpr. VIII, 197; ib. XX, 434. »Somsiad« Zb. II, 232; ib. XI, 75. Pleszcz. 164. »Sámsiád« Rozpr. VIII, 162. »Sąmsiad« Święt. 200. »Siósiad« Maz. III, 104. 2 pp. l. mn »Sąsiad« Ust. z Litwy.

Sąsiada = »sąsiadka« Krak. IV, 214. Choc. 47. Kolb. 212. Zejsz. 121. Rad. II, 205. Łęcz. 124. Lub. I, 177. Nadm. 162. »Somsiada« Pr. fil. V, 886. Kuj. II, 11. Zb. VIII, 113. Rozpr. VIII. 88. Maz. III, 216.

Sąsiadeczka p. Sąsiadka.

Sąsiadeczyn = do sąsiadki należący Kolb. 211. »Sąsiadecyn« Łęcz. 135.

Sąsiadka: »Somsiádka« Rozpr. VIII, 88; ib. XX, 434 »Siósiadka« Maz. III, 104. Zdr. »Sąmsiadecka« Święt. 87.

Sąsiadów = sąsiada: »Sąsiadowa córka« Zb. II, 41. Wójc. II, Dod. 106.

Sąsiadzin = do sąsiady należący Kolb. 212; ib. 215.

Sąsiecznica = »nizkie belkowanie« (oddzielające w stodole sąsiek od klepiska) Maz. III, 42. »Sąsieknica = sąsiecznica« ib. 333.

Sąsieczysko: »Miałek nad sieniom takie sąsiecysko dziurawe, co

było w nim uośminaście korcy« Zb. VII, 24.

Sąsiedzki = sąsiedni Pozn. I, 157. || »Sąsiedzki« = nazwa tańca Hoff 61.

Sąsiedztwo = przyjaciele z sąsiedztwa: »Sąsiedztwo odzywa się, że chce... przekonać się o dostatkach (narzeczonego)« Maz. V. 199.

Sąsiek = »miejsce do składania snopów w stodole« Maz. III, 42. »Sąsiek = zasiek, klatka na zboże w stodole. Zwykle bywa jedno klepisko w środku i po bokach dwa sąsieki« Pr. fil. IV, 872. W temże znacz. »Sąsiek« Kuj. I, 81. Spr. V, 142. Pozn. I. 94. Was. 41. Zb. XIV. 13. »Sámsiek« Rozpr. VIII, 162. »Somsieg« Parcz. »Somsiek« Zb. X, 203. »Somsiek a. zapole« J. Łoś. »Sąmsiek« Rozpr. XXVI, 393. || »Somsiek = skrzynia na zboże, zrobiona z gontów« Rozpr. IX, 214. Toż Spr. IV, 312; ib. V, 412. Wisła V, 912. »Sąmsiek« Święt. 37; ib. 39; ib. 405. Rozpr. XXVI, 393. »Sąsiek = skrzynia na obrok« Krak. I, 154. Zdr. »Somsiecek« Rozpr. IX, 214. »Sąmsiecek« Święt. 152. || »Somsiek = spichrz« Pr. fil. III, 307.

Sąsieknica p. Sąsiecznica.

Sąsietnica = »bląg. oddzielający bojowisko od sąsieka« Pozn. I, 94 (z r. 1793). Por. Sąsiecznica.

Sążeń: »Sôzej« Rozpr. VIII, 103. »Siżeń« Hilf. 180.

Scabanić p. Nacabanić.

Scadra p. Szczadra.

Scapić p. Szczapić.

Scebiątko = »mały szczupak« Pr. fil. V, 875.

Scegotać = »szczękać zębami« Pleszcz. 42.

Sceklawy = »o psie czujnym i często szczekającym« Spr. V, 412.

Scelić = »zrobić całym« Zb. II, 10.

Scelina p. Szczelina.

Scepa p. Szczepa.

Scerębel = »przerębel« Mil.

Scérta = »sterta« Ust. z Pułtuskiego.

Scerzp p. Sierp.

Scewieć »a. wycewieć = wyschnąć, schudnąć (z choroby)« Spr. IV, 375 p. w. Cewieć.

Scezula p. Szczeżula.

Schab: »Śchab« Pozn. II, 244. || »Schaby = rodzaj szamerowania kapoty« Pleszcz. 16. || »Schaby = plecy (pogardl.)« Mil.

Schadzać = używać w noszeniu: »Ten kufer sukien, com ich nie schodziła... sami se schadzajcie« Was. 199. || »Schadzać się« = schodzić się: »Ku mnie chłopcy... się schadzajcie« Zejsz. 62.

Schadzka = »nabożeństwo brackie« Pobł. 85.

Schapać »a. pochapać = zedrzeć, podrzeć np. obuwie« Krasn. 300.

Schapić = »złapać« Fed. 408.

Schapscydensowanie = »bezprawne przyswojenie sobie np. intraty« Rozpr. XVII, 37.

Schatłać się: »Cztery konie i wóz długi, to są Kasiu moje cugi: da do ciebie się schatłały, dziś z tobą się pożegnały« Zb. VIII, 108. Por. Schełtać się.

Sched = »zebranie: idziem do gminy na sched« Spr. V, 121. Por. Schód.

Scheda = »człowiek mizerny, biedny, chudy« Spr. V, 121.

Schełtać się = »zmieszać się, zbełtać się np. śmietanka się schełtała« Ust. z Nałęczowa.

Schlać = »zjeść« Udz. »Jeden sie schlał, drugi spił« Kuj. I, 284.

Schlapać = »polać wodą« Spr. IV, 370. »Schlapany a. ściapany = ubłocony, mokry« Kolb. rękop.

»Cały sie schlapał tem ciastem« (= powalał się) Chełch. II, 57. || »Schlapać = zjeść« Zb. VII, 97. »Schlapać się = upić się« Krasn. 300.

Schlastać = wybić: »Kańcugamy (wołu) schlastać« Łęcz. 58. || »Schlastać się = nimis defututus esse, zblednąć, wyniszczeć« Czark.

Schlibić się = pochlebić: »Baba chciała wogrodnikowi schlibić się« Kam. 131.

Schlubnąć = »opaść z sił« Pr. fil. V, 875.

Schlud: »Tompór (topór) z szerokiem ostrzem, w nomenklaturze Podczaszyńskiego Warsz. 1855 nazwany schlud, sklut« Lub. I, 84.

Schludzić = »uporządkować« Ust. od Kryńskiego.

Schlustać »a. scbrustać = zjeść chciwie« Was. 246.

Schłeptać = wypić: »Schłeptał piwo« Maz. V, 243.

Schłopotany p. Skłopotany.

Schmulić się = »zasępić się, skrzywić się, posmutnieć« Pr. fil. IV, 806.

Sechnąć = »schnąć« Maz. V, 34.

Schoda = »schód« Wisła I, 319.

Schodek = »koniec: byłam na schodku tygodnia w mieście« Spr. IV, 380. P. Schódek.

Schodny = »najczęściej o strzelbie, na którą według przesądu myśliwych najczęściej zwierzyna wychodzi« Ust. z Wołynia.

Schodzić = wydeptać: »Progów nie przedepce, podwórza nie schodzi« Maz. III, 254. || »Schodzić« = umrzeć?: »Lepiej pójść za mąż, niż schodzić dziewczyną« Łys. 27. || »Schodzić« = wschodzić: »Trzy razy, jak słońce schodzi, idą na obkoło stołu« Zb. VIII, 279. »Rozmaryjan zielony mi schodził« Rog. nº 332. || »Schodzić« = zniszczyć przez noszenie: »Niechże schodzę te trzewiczki« Wójc. II, 70. »Chusty schodzić« Maz. II, 110. W temże znacz. Zb. VI, 158. Zb. VIII, 80. Was. 199. || »Schodzić się« = zbliżyć się: »Schodzom sie = mają się żenić« Zb. VII, 5. || »Schodzić = pójść: schodź, przynieś; schodzę = pójdę« Ust. z Litwy. »Schodź do kowala« = idź Zb. XII, 44. || »Schodzić z pola = o psie, gdy dla starości już niezdatny do polowania« Pr.. fil. V, 875. || »Schodzić«: »Na cém-by świat schodziuł = coby ludzie robili« Święt. 677. »Zeby go dłuzy schodzieło, zeby do rana móg wytrzymać« Cisz. 174. || »Schodzić = szkodzić« Fed. 408.

Scholerować = »zwymyślać od cholery« Pr. fil. V, 875.

Schorzeć »a. zachorzeć = zachorować« Zb. II, 256.

Schowa = schowanko: »Dukaty mniała w schowie« Derd. 93. »Z lisy schowy = z lisiej jamy« ib. 76.

Schować: »Sŭować« Zb. VII, 6; Spr. IV, 31. Schow = schowaj« Ust. z Jaworza. Zb. IV, 199. || »Schować się z czem«: »Una mówi, zeby sie schowáł ze swojom mowom, ze tó niepráwda« = żeby milczał Zb. V, 257.

Schowanko = »miejsce do schowania« Powsz.

Schowek = »miejsce do schowania« Udz. Toż Zb. I, 51. »Schówka, schówek = kryjówka« Święt.

Schód: »Na prózku i na schodzie« Maz. V, 288. || »Schód miesiąca = ostatnia kwadra« Ust. ze Święcian. »Na schodzie księżyca« Wisła III, 490. Zb. VI, 184. Pr. fil. V, 875. || »Schód = zebranie gromady lub gminy« Pleszcz. 42. Por. Sched.

Schódek: »Sądek a. schódek = beczka« Wrześ. 20.
Schówka p. Schowek.
Schromiały = »chorowity, niezdrowy« Ram. 55 p. w. Chromy.
Schromstać »a. pochromstać = pogryźć, zjeść« Zb. XI, 277. »Kot schromstał myszkę« Gliń. III, 161. W temże znacz. »Schrómstać« Ust. z Litwy.
Schronić = »sprzątnąć: schroń to = sprzątnij to« Spr. IV, 30.
Schrosnąć: »Chmielu... nie jednej ty pannie wianecek schrośnies« Oles. 41. Toż Krak. II, 54. Kiel. I, 70.
Schrościć: »Pości, co dopadnie, to schrości« Święt. 680.
Schrómstać p. Schromstać.
Schrustać p. Schlustać.
Schrzępać = »pożąć powoli z kłopotem« Spr. IV, 370.
Schucić się = »nabrać ochoty« Rozpr. XVII, 59.
Schudnąć: »Schudniëty« = wychudły Rozpr. VIII, 95.
Schwacenie = rodzaj choroby koni Kam. 108. Por. Schwacić się.
Schwacić się = »ochwacić się: każdy kóń sie żytem schwaci« Pr. fil. V, 875. || »Schwacić« p. Schwycić.
Schwalnie = »naumyślnie» Pr. fil. IV, 287. Toż Ust. z Jaworza. W temże znacz. »Swalnie« Wrześ. 22.
Schwalować = »uchwalać, aprobować, potwierdzać: akt się schwaluje« Pr. fil. V, 875.
Schwycić: »Schycić« Krak. IV, 34. »Schwacić«: »Schwaci nož« Hilf. 105. »Skwicić«: »Skwicę« Maz. III, 256. Por. Schytać.
Schybać: »Mówią (o rogu stróża nocnego): to za bas obstoi; bo w to się schyba, bręczy, snadnyj sie hraje« Zb. I, 27 p. w. Przebirka.
Schycić p. Schwycić.
Schylącką stać = »schyliwszy się« Pr. fil. V, 875.
Schylisko = »łaskawizna, chleb łaskawy« Cer.
Schynąć się »a. schytnąć się = zwichnąć krzyż, przełamać się (o dziecku)« Pr. fil. V, 875.
Schytać = »schwytać« Rozpr. VIII, 225. Maz. III, 166. Święt. 425. Fed. 408.
Schytnąć się p. Schynąć się.
Schytrzyć: »To schytrzy oczko, to zmarszczy czoło« Pozn. V, 36.
Scoka p. Szczęka.
Scopić p. Szczapić.
Scotwa: »Chłop nie wierzy. Scotwa ta babo djabła przedoles!« Wisła VI, 145.
Scubeć »a. scubta, scubetka = szczypta np. scubeć soli, maku« Pr. fil. IV, 873.
Scubeł p. Szczubeł.
Scubetka p. Scubeć.
Scubta p. Scubeć.
Scudować = »poprzewracać, nieporządek zrobić« Spr. IV, 370.
Scudzać = »dłubać, przetrząsać: nie scudzáj mi w torbie« Spr. V, 413.
Sculgać »sculgnąć = palcami głośno prztyknąć« Spr. V, 413.
Sculgnąć p. Sculgać.
Scułek = »polewka od klusek« Pleszcz. 44.
Scwoł p. Szczwoł.
Scycka = »ślina w ustach na widok jedzących osób: nas scycka zbirá jag uuni jedzo« Rozpr. IX, 214.
Scyckać = »wyssać« Kolb. rękop.
Scyganić = oszukać: »I tak scygäniò siebie« Wisła IX, 230.
Scygólny: »Brat zaseł do pieści o scygólnyk dwók wátrzniákak i pięci karpielak t. j. o niczem więcej« Spr. V, 413.
Scykać p. Szczykać.

Scykawka = »czkawka« Czark. Jastrz.
Scykutka p. Czkawka.
Scypica = »szczypawka« Spr. V, 413. || »Scypica« p. Szczepa.
Scypiór = »lekarz, który szczepi dzieciom ospę« Udz.
Scypułka p. Szczypułka.
Scyrbác = »1, nóż wyszczerbany 2, człowiek... któremu brak kilku zębów z przodu« Spr. IV, 30.
Scyrkać = »dzwonić dzwonkiem lub łańcuchami« Spr. IV, 360.
Scyrznie p. Ściernie.
Scywnie = »przykrzy się« Pr. fil. IV, 246. Toż Rozpr. XVII, 84.
Scywno = »tęskno« Zb. IV, 192. Toż Kal. I, 36; ib. 256.
Scyźryk = scyzoryk: »Felcerzy... ostrzą scyźryki« Zb. VIII, 76.
Sczepiać się = »coire (o psach)« Pr. fil. V, 876.
Sczerzniac p. Skierzniac.
Sczeznąć p. Szczeznąć.
Sczybry = »leżanina w lesie, gałązki« Pr. fil. V, 157.
Sczyniać: »Scyniać = przy wianiu zboża zmiatać plewy« Rozpr. XI, 188.
Sczyniak = »duże sito do sczyniania t. j. otrząsania z grubego zboża« Krak. IV, 320 p. w. Sito.
Sczynianie p. Sczyniak.
Sczynki = »odpadki« (zboża przy jego czyszczeniu) Krak. IV, 320 p. w. Sito. »Sczynki = plewy zebrane z różnego gatunku zboża« Spr. IV, 339.
Se p. S.
Se = »wołanie na woły« (= kse, ksobie t. j. na lewo) Wisła III, 739. Toż Aten. 1879, I, 503. Por. Eć.
Se = »sobie« Spr. IV, 329. Fed. 408. Zb. I, 51. Opol. 30. »Soe a. se = sobie« Rozpr. VIII, 199. »Będziesz se ty poglądała« Rog. n⁰ 4. »Będę ja se bębnował« ib. n⁰ 9. »Nie bierz se« ib. n⁰ 12. »Obierz se szwadronę« ib. etc. »Zdarłabym se nogi« Goszcz. Tatry 150. »Kazali se grać« ib. 274. »Pije se zbójnik« ib. »Co se o kim myśli« Tyg. il. 1, XII, 26. »Jedź se do wdowy« Wójc. I, 153. »Kupię ja se sznuróweczkę« ib. 161. »Zbierajże se jagódeczki« ib. 162. »Pan młody... piwko se toczy« ib. 228. »Zagwizdał se« ib. 248. »Bośmy se pozbijali kolana« ib. 271. »Owiń se nóżeczki« ib. 285. »Wyrwali se po listeczku« ib. 289. »Każ se konia siodłać« ib. 295. »Warkoczki se załóż« ib. II, 17. »Straciłem se złoty« ib. 55. »Żal mojej Kasieńki, com se ją opuścił« ib. 56. Podobnie: ib. 195, 199, 200, 206, 211, 240, 312, 360 etc. Rog. n⁰ 13, 18, 39, 53, 54, 63, 68, 87, 88 i t. d. bardzo często. Sand. 23, 26, 27, 28, 29, 31, 45, 46, 48, 52, 54, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 77, 90, 91, 94, 113, 114, 120, 130, 132, 150, 155, 157, 188, 204, 219, 223. Oles. 42, 43, 46, 55, 128, 140, 141, 147, 166, 169, 170, 176, 435, 455. »Szczęśliwa se jestem« ib. 158. »Uwielbiłaś ci se, sama nie wiesz kogo« ib. 156. Del. 105. Kolb. 247. Rozpr. IX, 185; ib. 318. Kam. 8, 10, 11, 14, 16, 18, 28, 31, 33, 36. Kuj. I, 284; ib. II, 52. Kozł. 28, 37, 44. »Sama já se sama« ib. 71; ib. 221. Krak. I, 230. Zb. II, 238. Zb. IV, 96, 123, 224. Zb. VI od str. 86 passim. Rozpr. X, 191. Matusiak Kw. 18. Zb. IX, 14; ib. od str. 174 passim. Zb. VIII, 249; ib. 299. Zb. XII, 203. »I se poleciał« Zb. IV, 98. »Żem se zaśpiewała« Was. 176. || »Se« = się: »Zaśpiewaj se tamuj, ka se las rozwinie« (= się las rozwinie) Zejsz. 45. »Po-

wiedz, nie taj se« ib. »Nie bój se roboty« ib. 44. »Niech se nie frasuje« ib. 43. || »Se« = siebie po przyimku: »Do se samy« (do siebie samej) Hilf. 102. »Se« = sobie po przyimku: »Wô se (o sobie) = osobno« Hilf. 119. »Przŷ se« (przy sobie) ib. 149. Por. Się, So

Seblec = »zewlec, zdjąć odzienie: seblek koszula« Pr. fil. V, 876.

Sebłócyć = »zdejmować odzież« Pr. fil. V, 876. »Sebłócyć sie = rozbierać się« ib. III, 307.

Sebóm p. Się.

Sechhnąć = »schnąć« Pr. fil. IV, 873.

Secówka p. Soczewka.

Sedme p. Siedm.

Sedmówka = »biedronka, Coccinella« Zb. V, 107. Junota 4.

Sedno = »znak biały na pośladku sarny, toż, co: chustka, serwetka, zwierciadło, myśl.« Pr. fil. V, 876. || »Sedno«: Nie más ino gácie, nie más ino jedne, jesce dziura w sednie« Zb. XII, 170.

Sedzelina = »okiść na drzewach« Spr. IV, 349. »Sedzelina« = sadź, osadź, t. zw. na Mazowszu 'biały mróz' na dachach i drzewach ib. 313. Toż ib. IV, 413. Rozpr. XVII, 59. »Sędzielina« ib. 93. Święt. »Sędzielizna« Krak. IV, 320.

Sej: »Ni tej, ni sej = tędy owędy; tej sej = tam siam« Pobł. 56.

Sejac p. Sijać.

Sejch = »spryt« Pr. fil. IV, 246.

Sejec p. Sojec.

Sejpać »a. siejpać = skubać, rozskubywać jakąś tkaninę np. siejpać sarpi« Pr. fil. IV, 873.

Sekmanić p. Szachlerzyć.

Sekret przycisnąć = »przyłożyć pieczęć« Pr. fil. V, 876.

Sekstern = »kajet, zeszyt« Ust. z Litwy.

Seksum p. Fiksum.

Sektać = »szeptać« Parcz.

Sekty = »szepty« Parcz.

Sekuciarz = »egzekutor sądowy, woźny komisarza obwodowego« Pozn. I, 58.

Sekucina = »odrobina, odłamek, opiłek« Święt.

Sekucja p. Egzekucja.

Sekuladka »a. siejpicha, fiutka = potrawa z ziemniaków, ugotowanych na rzadko z pietruszką i pieprzem« Wisła VII, 74. »Sekulatka« ib. VIII, 595.

Sekularum = przyśpiew: »Sekularum prochtorum sekuratum doktorum« Kolb. 117. Por. Proryjernum.

Sekunda = altówka: »Grała sekunda i bas« Maz. I, 277. || »Sekunda« = wahadło« Wrześ. 20.

Sekundówka = »altówka« Rud. 75.

Sekuracyjá = »asekuracja« Pr. fil. IV, 246; ib. V, 876. Spr. IV, 329.

Sekurować = »asekurować« Spr. IV, 329.

Sekutnik p. Egzekutnik.

Sekwia = »relikwja«: »Wezmę sekwię (= relikwie) w rękę« Łęcz. 180.

Seląg p. Siciąg.

Selacha = »dziewczyna rozczochrana lub z kołtunem« Mil.

Selenie = »różnie« Sab. 136.

Seleniejaki = »różny« Sab. 136.

Selery = »małe wiszące kołtunki u małych dzieci« Mil.

Seligać = »przesuwać się na pośladkach (o małych dzieciach nieumiejących jeszcze chodzić« Czark.

Selniczka = »(? może mylka K.) solniczka« Maz. III, 44.

Selug = »kapica u cepów (rzadko używane) Święt. Toż Rozpr. XVII, 93.

Sełedec: »Ukraińcy przeplatają kosmyk włosów pobocznych wstąż-

kami, jak Podhalanie, i ten zowie się sełedcem« Goszcz. Tatry 108.
Semcerować = »obmawiać, oczerniać« Święt. Por. Senserować.
Semerdák = »człowiek lichy, słaby, nierozgarnięty i bez charakteru« Spr. V, 413.
Seminarja = »seminarjum« Ust. z Litwy. »Seminaryjá« Rozpr. IX, 129; ib. X, 227.
Semła = »bułka« Tyg. il. 1870, II, 70. Por. Zemła.
Semplimista: »Semplimista z swoim smyczkiem, w wykwintném fraczku paryskiem« Kuj. II, 171. (Z pieśni dworskich i wiejskich).
Sen: »Syn« Rozpr. VIII, 242. 4 pp. l. mn. »Seny« Rozpr. III, 348. »Sen = marzenie senne, gdy somnus = śpik« Wisła III, 89. Toż ib. 747 i Osip.
Sendrák = »młynek do mielenia zboża; (nazwa ma pochodzić od nazwy wsi (?), zkąd je sprowadzają, ale takiej ani podobnej nazwy niema w Słown. Geograficznym)« Hempel.
Senek = sen: »Kociu... przynieś memu dzieciątkowi senek« Pleszcz. 224.
Senior = »urzędnik w salinach wielickich« Krak. I, 59.
Senserować = »przymawiać, cenzurować: kto mnie senseruje, niech go kolka kole« Pr. fil. IV, 246. Toż Rozpr. XVII, 84. »Nie senseruj kawalerze o mojej głowie« Pr. fil. V, 876. Por. Cenzurować.
Senterunek p. Asenterunek.
Sen-trawa = cudowne ziele Gliń. I, 23; ib. II, 28.
Seńsów = »Sędziszów (nazwa miejscowości)« Zb. XV, 162.
Sepa = »anus: wziąć lub dać komu w sepę« Szkolne. Ust. z Litwy.
Separacja = »usamowolnienie włościan« Pozn. I, 42.
Sepelić p. Szepielić.
Sepetlawy = »szepleniący« Spr. V, 413.
Sepetura = »sepultura, akt zejścia« Pr. fil. IV, 246. Toż Parcz.
Sepielić p. Szepielić.
Sepolić Szepielić.
Ser... p. Syr...
Serafin: »Cheruminy, Serafiny« Kozł. 244. || »Serafin«: »Pas z czarnego serafinu czyli wełny« Pozn. I, 70.
Serce: »Serce tylko o ludzkiem; o zwierzęcem i dzwonowem: sierce« Hoff 41. »Sierce« Zb. VII, 44. Pr. fil. V, 878. »Syrce« Chełch. I, 160. »Serdce« Konopnicka, Na drodze. 3 pp. l. p. »Sercowi« Święt. 213. »Jeśli ty masz smutne serce ku mnie, mam ja ku tobie wesołe« Rog. nº 162. »Mieć na sercu a. sumieniu = być chorym na żołądek« Nadm. 138. || »Serce = nazwa pieszczotliwa w znacz. mój ty, moja ty« Roczn. 234. »Jebruckie serce = przekleństwo« Pr. fil. III, 312. || »Serce = rdzeń drzewa np. bzu« Osip. || »Serce = siatka lejkowata, osadzona wewnątrz innej większej sieci (wierszy)« Prac. Toż Pr. fil. IV, 873. »Serce = część bębenka, więcierza lejkowatego« Prac. || »Zdr. »Serduszeczko« Rog. nº 231. Por. Serdeczko, Serdeńko.
Sercoń = »wół ze znakiem serca na czole« Krak. I, 178.
Sercowina = »rdzeń drzewa np. bzu« Ust. z Litwy.
Sercula = »krowa ze znakiem serca na czole« Krak. I, 178.
Serczarz: »Sercárz = 1, robiący sery 2, kradnący sery« Święt.
Serdak = »krótki kożuszek bez rękawów« Wrześ. 20. Toż Wrześ. T. 17 i 43. Rozpr. X, 202. Spr. V, 413; ib. IV, 349. Wisła VIII,

213. Witw. 38. W temże znacz. »Sardak« ib. 13, 23, 87. || »Serdak = rodzaj gorseta fałdowanego, dziś mało używany« Kuj. II, 276. W temże znacz. ib. I, 67 i 70. »Serdok = katanka (rzadko używ.)« Święt.

Serdce p. Serce.

Serdeczek = »środkowa część wianka: Wiła Marysia wiánecek, z drobnej ruteńki serdecek« Pr. fil. IV, 246 Toż Maz. III, 175. Rad. I, 208. Lub. I, 217. Wisła VII, 689. »Z drobnej rutycki syrdycek« Zb. VIII, 267. »Z drobnej ruteńki serdeczek (= z samych kwiatów)« Wójc. II. 67.

Serdeczko = »serce« Zb. IX, 173. Rog. n⁰ 122, 143, 197, 259, 262, 293, 296, 459, 480. »Łagodne słóweczko, djábelski serdeczko« Cinc. 22. »Janiczku serdeczko« Wrześ. T. 30.

Serdecznia = »jagódki czerwone mająca roślina leśna« (Nie podano zkąd wzięte).

Serdecznik = »nawrotek, Alchemilla vulg.« Petr. »Serdecznik = rośl. Leonurus cordiaca« Osip.

Serdeczny: »Serdeczny palec = pierwszy przed palcem małym« Osip. W temże znacz. Chełch. I, 160. || »Proszek serdeczny = pulvis pro infantibus« Wisła III, 90.

Serdel = duży serdelek: »Jejmość... zajadająca potężnego serdela« Wilkoński Ramoty V, 281. || »Serdel«: »Poszła panna na ziółko, na ziółko, serdelu, na ziółko... I zaczęła wionki wić, wionki wić, serdelu, wionki wić« Kuj. II, 53.

Serdenek: »Jedzie serdenek po zielonej dąbrowie« Kal. I, 155.

Serdeny = »duży, okazały« Udz. W temże znacz. »Serdyny« Zb. I, 51.

Serdeńko = serce: »Pocies moje serdeńko« Kozł. 64. || »Serdeńko« = nazwa pieszczotliwa: »Serdeńko moja, czegożeś mi tak smutna?« Wójc. I, 127. W temże zn. Bar. 133. Kolb. 186. Chełm. I, 151.

Serdula = nazwa pieszczotliwa: »Serdulo moja« Pozn. IV, 204.

Serdunia = nazwa pieszczotliwa: »Serduniu moja« Wisła VII, 148.

Serduszeczko p. Serce.

Serdyny p. Serdeny.

Seredynka = nazwa pieszczotliwa: »Seredynko moja, cemuześ mi tak smutná (Krak.)« Wisła VI, 305.

Seredzić p. Szeredzić.

Serektóm = przyśpiew: »Serektóm banóm, banóm made kanóm, a witere fratres, fratres i zanum« Pozn. V, 45.

Seremno = »smutno« Zb. II, 252.

Serjo: »Maciek wypádł z kijem seryjo i se poleciáł z tą fantazyją« Zb. IV, 98.

Sernica = »suszarnia serów« Wisła IV, 571.

Sernik = »worek do wyciskania sera« Święt. Toż Pr. fil. IV, 873. || »Sernik = domek przewiewny na czterech słupach lub jednym, służący do przechowywania serów w czasie lata« ib. Toż Wisła IV, 571. || »Serniki = pierogi z sera zwane leniwemi« Pr. fil. IV, 873. Toż Osip. || »Sernik«: »Orać w sernik = orać ukośnie« Pr. fil. IV, 873.

Serny = do robienia sera służący: »Serny worek« Święt. 13. Toż Rozpr. IX, 217.

Serokopytnik = »niewielki ptak drapieżny; srokosz (lanius excubitor)« Osip.

Serokos = »gatunek ptaszka leśnego« (srokosz) Pr. fil. IV, 873. »Syrokos = ptak srokacz« ib. 252. »Syrokos a. syrokosa =

dzierzba, srokosz (Lanius excubitor)« Spr. V, 123. Toż Rozpr. XVII, 64.

Serowiatka »a. serojadka = gatunek bedłki« Pr. fil. IV, 873. »Syrowiatka = gatunek grzyba; surowiatka, syrojeszka« ib. 252. »Syrowiadka = bedłka, gołąbek (Agaricus russula)« Spr. V, 143. »Syrowiatka« w temże znacz. Zb. II, 14. Mil.

Sérowiec = placek z serem Krak. I, 282.

Sérowy = »surowy« Pozn. I, 244. Toż Ust. z Litwy. »Serowy, sérowy, syrowy = surowy (w znaczeniu tylko fizycznem) np. groch syrowy« Pr. fil. IV, 246. W temże znacz. »Serowy« ib. V, 876. Wisła III, 89. Ram. 192. »Syrowy« Zb. I, 5. Petr. Osip. O. || »Serowy = wilgotny, mokry, świeży« Ram. 192.

Serpać = »żłopać, pić głośno, chłeptać« Kolb. rękop.

Serpanka = »chustka na głowę« (opis) rus. Zb. XII, 88.

Sert-pert »a. sertu-pertu = aby zbyć: robić co sert-pert« Pr. fil. V, 876.

Serwantka = »szafa oszklona dla chowania srebra i szkła stołowego« O.

Serwaser: »Wódka z serwaserem i piekielnym kamieniem« Krak. III, 86.

Serwatka = »z której robi się sidup, t. j. ser i twarog« Pr. fil. IV, 873. »Syrwatka a. cyrwatka« Spr. IV, 31.

Serwesowa wódka = »kwas azotowy« Święt. 636.

Serwetka p. Sedno.

Serwus = powitanie galicyjskie: »Serwus, już tak prędko!« Sewer.

Sesja: »Cesyja« Kam. 154.

Seszyca: »Seszyca = rękojeść u pługa« Hilf. 180.

Setecnica = »wszetecznica« Pr. fil. V, 876.

Setecny = »setny, tęgi, dzielny« Rozpr. XXVI, 393.

Sètmé p. Siedm.

Sètmédzesti = »siedmdziesiąty« Cen. 46.

Setnie = »niezmiernie« Fed. 408. »Setnie = dużo, siła« Spr. IV, 329. »Setnie = tęgo, dobrze« Sab. 136. »Setnie = po sto razy, bardzo, niezmiernie« Sand. 265. »Setnie = dzielnie« Krak. II, 83. »Setnie = bardzo, potężnie« Święt. »Bił się setnie« Oles. 107. »Uradowałbyś mię setnie« Kam. 64. »Setnie luto = zimno« ib. 79. »Cybula się tam setnie udawała« ib. 90. »Setnie uściwi ludzie« ib. 128. »Setnie zradowany« ib. 138. »Wielu ludzi... namęcuł setnie« Święt. 458. »Setno« w temże zn.: »Setno go obedrą« Kam. 126.

Setno p. Setnie.

Setny: »Powiedział, że setnego będzie ostrzegał, aby baranów... nie zbierał« (w zn. każdego) Kal. I, 227. || »Setny = stokrotny, niezmierny, tęgi, łebski, dzielny« Krak. IV, 320. »Setny = dość duży« Spr. IV, 30. »Setny = piękny, wspaniały« Cer. »Setny = tęgi, duży: a to setna dziewka« Udz. Toż Zb. I, 50. »Setne z tego ucieszenie« Kam. 68. »Wiecór był setny« Rad. II, 163.

Sewerektur = przyśpiew: »Sewerektur, dektur, przecherektur« Kozł. 53.

Seweryn: »Kseweryś« Święt. 252.

Sewiecki = »szewski« Rozpr. XXVI, 393.

Sewinoga = »kulejący na nogę« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93.

Sezam: »Sadzamin« Chełch. I, 184. »Salsemo« Cisz. 99. »Zám« ib. 100. »Cézanna« ib. 102. »Cézama« ib. 106. »Sieżama« ib. 105.

Sę p. Sam.
Sędzia: »Sędzi« Parcz. »Sądzia« Pr. fil. V, 875. 2 pp. l. p. »Sëdzie« Rozpr. VIII, 96. Toż ib. 129. || »Sędzia = starosta we frycowaniu« Kuj. I, 238 i 239. »Sędzia w grze w fanty« Zb. X, 77. || »Sędzia = sędziowie: sądźcie mnie panowie sędzia« Pr. fil. V, 876.
Sędziaty = »gruby, tłusty« O.
Sędzić = »zachodzić szronem, gołoledzią na drodze, ścinać się w lód (o wodzie)« Krak. IV, 320.
Sędzielina, Sędzielizna p. Sedzelina.
Sędzielniki p. Szędzielniki.
Sędzin = do sędziego należący: »Sëdzin« Rozpr. VIII, 126.
Sędzina = »sadź, sędzielizna« Pr. fil. IV, 246. W temże znacz. »Sędzizna« ib. V, 876. Por. Sedzelina.
Sędzioł p. Szędzioł.
Sędzizna p. Sędzina.
Sęk = »część radła drewniana, na której osadzona jest radlica« Hempel. Toż Lub. I, 83. J. Łoś. || »Sęk = rośl. Pulsatilla patens« Wisła III, 91. || »Sęk«: »Mężczyźni (w Luszkowie) noszą spodnie czyli portki na sęku, buty wywracane« Pozn. II, 39. || »Sęk, pęk, zakuty, sześć oców a trzy d... (Chłop orze parą wołów)« Zb. VI, 10.
Sękoc = »drzewo sękate« Udz.
Sęniec p. Sojec.
Sępny = »posępny: sępny dzień« Pr. fil. V, 876.
Sfajdać się = wypuścić kał: »Jak sie świnia sfajda« Zb. XII, 168. »Kosula była sfájdaná« ib. XV, 39.
Sfasować = »ściągnąć, zatrzymać np. konie« Pr. fil. IV, 246. »Sfasować = przyciągnąć cuglami głowę do chomąta« ib. V, 876. || »Sfasować się = zmęczyć się, zchodzić się« Lub. II, 211. Por. Fasować się.
Sflagany »a. sflażony = zabłocony, zaszargany« Mil.
Sfolgować = »ustać, zaczekać: sfolgujta-no, to pojadzim razem« Spr. V, 121. »Sfolgować = zaczekać: sfolguj-no, to wlèze na wóz« ib. 107. || »Sfolgować« = zachować, zaoszczędzić: »Twoje rącki spracowane... moje rącki sfolgowane« Kiel. I, 174.
Sfora p. Swora.
Sformowana = »de puella menstruas jam habente« Ust. z Litwy.
Sforniać p. Przesforniać.
Sfrunąć = »zlecieć: ptak sfrunął z drzewa; sfrynąć« Pr. fil. IV, 246.
Sfrynąć p. Sfrunąć.
Sfundować = założyć: »Klasztor sfundowali« Zb. IX, 16. || »Sfundować« = wymyślić: »Bodaj nie wiekował, kto na tym świecie kochanie sfundował« Łys. 13. Podobnie: Oles. 141. Zb. XV, 110.
Sfutrować = »zgromić, zwymyślać, skarcić, zbesztać: sfutrowáł go porządnie« Pr. fil. V, 876.
*Si: »Dosiego roku« = tego roku Słowacki, Balladyna. »Si, sio: to to, to sio; ni to, ni sio; od siego do siego; ani tu, ani siu« Pr. fil. IV, 246. »Od siego do siego, daj nam Boże doczekać albo takiego, albo lepszego« ib. III, 301.
Si = »odpędzanie kur: si! esi! hu si! he si!« Rozpr. X, 268. »A si kury! husia!« Wisła III, 220. || »Si, si, si = przywoływanie konia« ib. 739. Toż ib. VII, 748. Pobł. 157. Pozn. III, 135. || »Si si«: »Mojej babuleńce do piersi, moja babuleńka o si si. Mojej babuleńce do pępa, moja babuleńka kontenta« Łęcz. 85.
Siabel p. Szabla.
Siabelbon p. Szablak.
Siabelowy = sobolowy: »Siabe-

lowa capka« Maz. III, 266. Rad. I, 183.

Siabr = »przyjaciel, krewniak« Petr.

Siácie = »1, sianie 2, zboże: pojadę do jarmarku na siácie = po zboże« Spr. V, 413. Toż Wrześ. 20. »Siácie = zboże« Sab. 136. »Siacie = zboże, owies« Zejsz. 37.

Siácisko = »las zasiany na rąbanisku« Spr. IV, 413.

Siać »a. siatys, siot, szoć = nazwa tańca, szot« Pozn. V, XI.

Siać: »Siáty = siany: las siáty, zasiáty« Spr. V, 143. Toż Wrześ. 20. »Siejono = siano« Maz. III, 184. »Siać« z 2 pp.: »Idę ja se prosa siać« Zb. III, 53. »Nie chodźże go (prosa) tam siać« ib. Siać w ławę = siać pod sochę, pod skibę, przykrywać nasienie skibą« Pr. fil. IV, 873. »Siać się« = sypać się: »Z góry sie siecka sieje« Zb. XII, 124. || »Siać« = obsiewać: »Nie siej takiej roli, która nie zorana« Wójc. II, 200. || »Siać = świecić« Lub. II, 7. »Ja pojadę, gdzie się woda sieje« Zb. X, 311. »Idzie woda idzie, zdaleka się sieje« Zejsz. 142. Toż Goszcz. Tatry. »Bieży woda, na dole się sieje« Kiel. II, 171. Por. Sijać.

Siadać: »Sodac, sodaję« Hilf. 181. || »Siadać« = przesiadywać: »Siadam w boru« (mówi zając) Kozł. 145. || »Siadać« = zachodzić: »Rosa pada, słońce siada« Maz. II, 60. Toż Łęcz. 105. || »Siadać na wędę«: »Głupia ta rybecka, co na wędę siada« Kętrz. 69. || »Siadać« = o mleku: »Czarownica zaczaruje mleko tak, iż się wlecze lub prędko siada« Zb. V, 161. || »Siadać się a. zsiadać się = pękać (o skórze na rękach i nogach): cysto mi sie nogi zsiadały a. posiadały do krwie; na wiosne sie ręce siadajom« Spr. V, 413.

Siadany = »taniec grany, gdy weselnicy siadają na wozy, jadąc do kościoła« Pozn. I, 189; ib. 244, 248; ib. II, 83. W temże znacz. »Pieśń siadana« Zb. VI, 98. »Śpiewają siadanego« ib 100.

Siadawać p. Siadować.

Siádka p. Przysiadka.

Siadlák = »nizki garnek« Spr. V, 413.

Siádlisko = »zmora« Pr. fil. V, 876.

Siadłać = »siodłać« Kuj. II, 285.

Siadło = »miejsce siedzenia ptaków, myśl.« Prz. ludu VI, 126.

Siadłocha = »kwaśne mleko od krowy« O.

Siadły: »Siadłe mleko = zsiadłe, kwaśne« Parcz. »Siadłe nogi = galareta« Pr. fil. IV, 246. || »Siadły = nizki« Spr. V, 413. »Siadły = krępy, przysadzisty« Kętrz. 7. »Siadły dębczak« Beld. 26.

Siadnąć = siąść: »Siadnął« Zb. V, 210. Toż ib. VII, 37 i 74. »Siadnij« Wisła VII, 102. »Niek... siadnie« Zb. V, 231. »Siadnijmy« ib. 240.

Siadocha = »szadocha, nazwa krowy szadej« Pr. fil. V, 876.

Siadować = siadać: »Siadowała« Zb. IX, 205. »Siádáwali« ib. 179.

Siadowisko = »strych chaty, ponieważ tam siadają kury na noc« Pr. fil. IV, 246.

Siaducha = »kura siedząca na jajach« Pr. fil. IV, 246.

Siadun = »nasiadka, kura siedząca na jajach« Pleszcz. 42.

Siafel, Siaflik p. Szafel.

Siaga p. Saga.

Siajcować = »dowodzić, przekonywać we własnym interesie, oszukiwać« Święt.

Siajcowny = »zdatny, przebiegły, podstępny« Święt.

Siajdyg: »Siajdyg bajdyg portki zgubiuł« Zb. VIII, 272.

Siajster = »rzeź, bijatyka: wej bracie, juz u nas siajster« Pr. fil. V, 877.

Siajtowny = »zręczny, przebiegły, podstępny, zgrabny, zdatny, dziarski, dzielny« Święt.

Siak: »Siak-tak = jakkolwiek; siako-tako = jako tako« Pr. fil. IV, 873. »Bywało tak i siak« Kam. 156. »Młynka i tak i siak wywija« Kuj. I, 46. »Ni tak ni sak = ani tak, ani inaczej« Cen. 69. »Ni tak, ni siak« Rozpr. VIII, 105. »Cẙ tak cẙ sak = czy tak czy śiak« Ram. 61 p. w. Jednak.

Siaki: »Siaki-taki = jaki taki« Pr. fil. IV, 873. »Przyjdzie siaki taki, dam jemu flaki« Juc. 144. »Ten im siaki, ten owaki« Pozn. V, 58. »Do obory białe, a z obory siakie takie. (Jajka zjedzone)« Zb. VII, 138. »Moje (buty) i siakie i takie, u pana starosty zawdy jednakie« Kiel. I, 95. »Ja sobie siaka taka« ib. II, 77. »Przysed siaki, fika, mika, podskakuje« Maz. V, 73. »Siaka taka poduszecka, aby była do łózecka« ib. 283. »Ten ci ni taki ni siaki, ale tamten to nie ma powodu w głowie = ten, to ani mądry ani głupi, ale tamten to warjat« Pleszcz. 48.

Siako-tako p. Siak.

Sialej p. Szalej.

Sialeniec p. Szalej.

Sialwark p. Szarwark.

Siam p. Sam.

Siampan = wino szampańskie: »Były tam i wymyślne potrawy nieladajakie i siampan« Bałucki.

Siampować = »złościć się« Pr. fil. IV, 247.

Siandara p, Szandar.

Sianie = wiśnie (w języku dzieci) Was. 250.

Siánie = siew: »Dwie miarki bobiku... na siánie« Cisz. 252.

Siankier = »smok« Wisła I, 306.

Sianokos = »łąka, zdatna do koszenia trawy na siano; w innych stronach sianożęć: a na sianokosie pszczółka sobie brzęczy« Wójc. II, 217.

Sianować = »siano kosić i zwozić« Osip.

Sianowanie = »sianożęć, sianokos« Pr. fil IV, 873.

Sianożęć p. Sianokos.

Siańba = »szopa, buda« Krak. IV, 37.

Siara = »mleko krowy przed ocieleniem« Udz. »Siara = mleko krowy po ocieleniu« Hempel. Toż Zb. X, 196. Zb. XIV, 151. Was. 233. Rud. 25. Wisła VII, 76. Spr. V, 413. »Siara = mleko krowy przed i po ocieleniu« Pr. fil. IV, 873. »Siara = mleko krowy na ocieleniu i po niem« Święt. 635. »Nawarzyła mléka (gdy się krowa ocieliła), zrobiła siary, upiekła placki« Zb. VII, 41.

Siaragi = »szaragi, listwa z kołkami do wieszania odzieży w komorach i sieniach« Pr. fil. IV, 873.

Siaratać się = »żegnać się« (rozstawać się) Rozpr. XVII, 55 p. w. Pośratać. »Siaratać się = witać się serdecznie lub żegnać: »Siaratám sie; siaratáł sie z niem na droge« Spr. IV, 328.

Siarczysty: »Siarcysty mróz = wielki mróz« Udz. »Siarcysty = siarczysty« Pr. fil. V, 876. »Siarcystá = przekleństwo« Dyg. »Zeby cię najsiarczyściejsze ognie zapaliły« Kuj. I, 52.

Siarka = zapałka: »Paczkę siarek« Myszk. 7. || »Siarki = rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28. || »Polska

siarka« = jakaś połajanka Aten. 1877, I, 383.

Siarkowy: »Groch siarkowy = jakiś gatunek grochu Zb. XIV, 26.

Siarmancko: »Po siarmancku = śmiało, zuchwale, szarmancko« Pr. fil. V, 877.

Siarna p. Sarna.

Siarniczek, Siarniczka p. Siarnik.

Siarnik »a. siarniczek, siarniczka = zapałka (na Litwie)« Wal. 81. W temże znacz. »Paczka siarników« Myszk. 10. »Z siarniczek« ib. 16. »Siarnik = zapałka« Święt. 616.

Siarowa = »przekleństwo« Zb. II, 257.

Siarowo = »strasznie« Pr. fil. III, 498.

Siarowy = »ładny, zgrabny« Rozpr. XXVI, 395.

Siarsia = »starszyzna wojskowa (szarża), a następnie każdy, mający jakiś wyższy stopień lub znaczenie« Rozpr. XXVI, 395. »Siarzia«: »Kaprál pán! siarzia wysoki« Święt. 235.

Siarteczka p. Siartka.

Siartka = sierść: »Muchy... się wpiją bydlęciu pod siartkę« Beld. 25. »Zapytany... wieśniak, czy ma bydło, odpowiedział: a ni mám ta ani siártki (ani sierści nawet, ani kłaka) t. j. że wcale bydła nie ma« Krak. IV, 302. »Siarteczka« = włosek: »Pan Jezus wyjon... siártecke z zajonca« Zb. XI, 90. »Na wasym koniu niema ani jedny siártecki« Święt. 432.

Siarzia p. Siarsia.

Siast = »bocian czarny (ciconia nigra). A. Waga nazywa go Hajstra, a Rządzyński: Bag. Gnieździ się o dwie godzin drogi od Suwałk za Gawarcami Osip. »Siasta = bocian czarny z czerwonemi nogami; gnieździ się po lasach np. w puszczy Białowieskiej« Pr. fil. IV, 873.

Siasta p. Siast.

Siateczka = »niewód w minjaturze, mała sieć do łowienia ryb« (opis) Wisła IX, 96. || »Siateczka a. siateńka« = czepek: »Już ja nie dzieweczka (a. panienka); świeci się, błyszczy się na głowie siateczka (a. siateńka)« Maz. V, 226. »Siateczka = koronka« Lub. I, 184. Por. Siatka.

Siatek p. Szatka.

Siateńka p. Siateczka.

Siáter p. Szatra.

Siatka = »mały przyrząd rybacki do łowienia ryb« Prac. || »Siátka, siáteczka« = czepeczek: »Juz-ci nie dziewecka, świci ji sie świci na głowie siotecka. Siotko moja, siotko, ciężyś mi na głowie« Kozł. 218. Por. Siateczka. || »Siatka« p. Szatka.

Siatkowy: »Pas siatkowy« Maz. I, 272.

Siaty p. Siać.

Siatys p. Siać.

Siądy p. Sządy.

Siąg, Siąga p. Sąg.

Siągać p. Sięgać.

Siągarz = »robotnik w lesie, który stawia siągi drzewa« Zb. VII, 88. Toż ib. 43.

Siąkać: »Siunkać = nos wycierać« Rozpr. IX, 127. »Zawse jino n"os siókâ« Rozpr. VIII, 106.

Siąniowy = sieniowy: »Drzwi siąniowe« Zb. V, 203.

Siąpić: »Siąpi = drobny deszcz pada, mży« Wrześ 20. Toż Spr. IV, 349. W temże znacz. »Siompi« ib. 312; ib V, 414. »Siąpi a. siępi« Rozpr. X, 300.

Siąść: »Sieść« Kuj. II, 53. Maz. III, 254. Łęcz. 70. Zb. XV, 29. »Siść« Wisła VII, 694. »Sieść« Zejsz. 118. »Siednąć« Zb. V, 197 i 199. Rozpr. X, 200. Pozn. VI, 45.

»Siednoć» ib. 105. »Sednąć« Tyg. il. 2, XIV, 185. »Siednyć« Rozpr. IX, 288. »Sinąć« Hilf. 180. »Siędnąć« Wrześ. 20. »Sięde« Rog. nº 202. »Siendę« Wisła VII, 125. »Siynde« Zb. XI, 96. »Siednę« Wędr. XXVI, 173. Zb. IX, 190. Zb. XII, 206. »Siadnę« Wisła VII, 146. »Siedziés« = sędziesz Święt. 348, 419. »Siądniesz« Bar. 37. »Siedniesz« Pozn. VI, 47. »Siędzie« Zb. II, 71. Święt. 667. »Siedzie« = sędzie Święt. 239, 400. »Sudze« Hilf. 108. »Sędnie« Zb. V. 141. »Siednie« Pozn. III, 191. Zb. XII, 174. Pr. fil. V, 877. »Sedne« Hilf. 132. »Niechże co sadnie« Derd. 8. »Sędź« Pozn. VI, 61. »Sędz» Zb. IV, 253. »Siądziej se (do dzieci)« Pr. fil. V, 877. »Siedze« = siedźże Święt. 248. »Siednij« Wisła II, 21. Prz. ludu r. 1891, 108. »Siądcie« Zb. IX, 13. »Sędnął« Wrześ. T. 26. »Siednął« Zb. VII, 39 i 49. »Siednoł« Zb. XII, 205. »Siednuł« Rozpr. IX, 311. »Siednuł« ib. 340. »Siadnuł« Mát. Szczep. 6. »Siednół« Rozpr. III, 360. »Siednół. siedła a. siednóła« Rozpr. XII, 64, »Siednoł« Wisła II, 22. Zaw. 69 i 71. »Siednun« Rozpr. XII, 61. »Siedneła« Pr. fil. V, 877. »Siedła« Rozpr. XII, 83. »Sadła tipka = wołanie na kury« Nadm. 148. »Siedli w powozy« Kopern. rękop. »Wôna sînieta oba« = oba siedli Hilf. 96. »Dziaduś dopir na naszego pana siedli gadką« = nasiadł nań z wymówkami Kam. 122.

Siązyć = »szybko iść dużemi krokami« Spr. V, 413.

Siba = »świdwa, rośl. Cornus mas« Pr. fil. V, 157. »Siba« Zb. VI, 204.

Sibać = »trącać; sibany = trącany« Pr. fil. III, 498.

Sibretkowie = »nazwanie Mazurów (od 'si' i 'bretek' = bratek)« Wisła VI, 868.

Sichła ziemia = »zielonkowatoniebieska glinka« Wrześ. 20.

Siciany: »Cépecku siciany!« Kiel. I, 111.

Siciarz = »bedłka z gatunku Boletus« Spr. V, 142. || »Siciarz = sieciarz, rybak: »Siciarze, rybiarze, sici zakładajcie« Kolb. 45; ib. 67 i 68. »Siciárz chciał mnie w wodę wrazić« Kiel. II, 74.

Sicina = »sito: siciny! marszałkowie, siciny; będziem pannę młodą czepili« Pr. fil. IV, 247. || »Sycýna = sitowie« Pobł. 96.

Sić = »sitowie, sitnik, obficie rosnący w Narwi« Pr. fil. IV, 873. || »Sić« p. Sieć. || »Sić« p. Sit.

Sidelnik »a. sidlak = ptak, co się na sidła łowi« Zb. I, 31.

Sidełeczko: »Zastawiał-ci na nię Jasio sidełeczko« Kuj. I, 301. Toż Kozł. 92. »Sidołecko« Maz. II, 70.

Sidlak p. Sidelnik.

Sidło: »Sîdlo = oko w sieci« Hilf. 180.

Sidora = imię żeńskie« Pleszcz. 174.

Sidup = »ser i twarog z wygotowanej serwatki« Pr., fil. IV, 873.

Sidziniárka = »dewotka z sekty tegoż nazwiska« Sab. 136. »Siziniarka = dewotka, wyraz niezbyt dawno powstały, ale rozpowszechniony na całem Podhalu, pochodzi od nazwy wsi kościelnej Siziny, pod samą Babią Górą« Spr. V, 414.

Siebi p. Się.

Siebie p. Się.

Siebrzny p. Srebrny.

Siec: »Obrok siecony« Łęcz. 86 || »Siec = kosić« Fed. 408. »Siano się siece« ib. 89. »Siano bedzie

się siekło« Wisła VII, 301. »Siekli« (łąkę) Cisz. 279.

Siecanka p. Sieczanka.

Sieccak = »sieczkarnia« Fed. 408.

Siececka = siatka: »Siececki wyławiajo te drobne rybecki« Kętrz. 43.

Sięcię = sieć: »Mając rybacy takie sięcięta, co wyławiają drobne rybięta« Łys. 19.

Sieczanka »a. siecanka = mięszane zboże na karm« Sand. 265.

Sieczenica = »karma dla bydła, złożona z wyki, grochu, owsa« Spr. IV, 339.

Sieczek = »derkacz« Zb. VII, 114.

Sieczkę rznąć = »wymiotować« Udz. »Narznął sieczki = spaskudził się« Zb. I, 51.

Sieć: »Sić« Kolb. 45; ib. 67 i 68. Kiel. II, 74. »Drygubica na ryby zowie się także siecią« Pr. fil. IV, 874. || »Sieci = ceremonja weselna; rozciąganie obrusa czyli płachty nad panną młodą (opis)« Zb. X, 231. »Do sieci moja Maryś, do sieci, niech ci się ten złoty warkocyk nie świeci« Rad. I, 232. »A wdziali mi, wdziali na głowisie sici« Wisła VII, 135. || »Sieć a. siedź = grzyby gromadne« (Nie podano zkąd wzięte).

Siedaki = »kawałki drewna, na których siadają juhasi do dojenia owiec« Spr. V, 413.

Siedąm p. Siedm.

Siedemilewe »buty« = siedmiomilowe Pozn. VI, 80.

Siedlaczę = »dziecko siedlaka« Rozpr. IX, 338.

Siedlaczka = »szufla do wiania zboża« Wrześ. 20. Toż Krak. IV, 323. Rozpr. X, 300. »Siedlácka = szufelka z krótką rękojeścią do 'wiáciá' owsa« Spr. V, 413. W temże znacz. »Siedleczka« Udz. Święt. 7: ib. 13.

Siedlák = »wieśniak« Spr. V, 413. »Siedlák = gospodarz, włościanin, siodłak« Pr. fil. V, 877. W temże znacz. Rud. 208. Ust. z Jaworza. Święt. 205. Zb. IX, 260; ib. 263. »Siedlak = właściciel gospodarstwa, obejmującego około 50 morgów pola« Rozpr. XII, 101 p. w. Rola. »Leniwemu jest droższy krok, niż siedlakowi zagon« Wisła VIII, 793. »Ni masz dla siedláka jak reżny chleb« Cinc. 27. »Lepij wilka widzieć niż siedláka orać w mięsopuście« ib. 21. »Siedłak« Tyg. il. 1, XIV, 126. Por. Siodłak.

Siedlarz = »siodlarz, rymarz« Pr. fil. IV, 874. Toż Kuj. II, 285.

Siedleczka p. Siedlaczka.

Siedliczko = sidło (?): »Lata ptaszek, lata, siedliczko nań mając, nie byłbym tu dzisiaj, ciebie nie kochając« Rog. nº 226.

Siedlisko = »miejsce objęte ogrodzeniem przy chacie« Pleszcz. 42. »Siedlisko = plac w wiosce, obejmujący dom, gumna, ogródek i wogóle całe obejście, dotykający zawsze jednym bokiem do głównej ulicy wiejskiej« Pr. fil. IV, 874. »Siedlisko = grunt, na którym stoją budowle gospodarskie, na którym właściciel siedzi: w siedlisku màm 3 morgi i na przydátkach 3 morgi« ib. V, 877.

Siedła: »Sedła = ława« Hilf. 179.

Siedm: Zb. I, 31. »Siedem« Rog. nº 287. 288 etc. Oles. 138. Rozpr. IX, 143. »Siedém« ib. 181. Cisz. 88. »Siedąm« Zb. VII, 75; ib. 79. »Siem« Zb. I, 133. Wrześ. 22. Spr. V, 413. »Siym« Rozpr. X, 304. Wrześ. 22. »Sètmé« Cen. 43. »Sedme« Nadm. 141. || »Siedmiu wilków psełę jedzą« Zb. VIII, 299. || »Siedmi« Rozpr. X, 191. »Siedmi ich się ożeniło« Rog. nº 543. »Siedmi służących« Kuj. I, 270. »Siedmi chłopców

było« Zb. XII, 220. »Siedmi królów bedzie« Kal. 168. Toż Rud. 207. »Siedmi dzieci straciła« Kuj. II, 52. »Siedmi kawalerów miała« Zb. IV, 126. »Miała siedmi zalotników« Zb. VIII, 81. »Siedmi synów porodziłaś« Pozn. IV, 309. »Miała siedmi synów« ib. VI, 18. Toż Cisz. 293. »Siedmi opuściła« Zb. XII. 161. »Siedemdziesiąt i siedmi zakonników ścięto« Kiel. II, 132. »Trzeba siedmi pacholików« Sand. 157. »Siedmi lat« Arch. V, 641. »Wianecku z siedmi ziela« Krak. II, 49. Toż ib. 68. Wisła VI, 199. »Z siedmi par« Zb. XI, 118. »Od siedmi lat« Matusiak Kw. 14. »Od siedmi« Wisła III, 652. »Do siedmi drzewa« ib. II, 474. »Z siedmi gowami« Mát. śp. II, 12. »Na siedmi łańcuchach« Zb. XI, 97. »Po siedmi latach« Wisła VIII, 148. »W siedmi kozuchach« Święt. 659. || »Siódmi«: »Siódmi zbójców było« Kuj. I, 325 »Było nas siódmi« ib. II, 281. »Siódmi kawalirów« Wisła VIII, 698. »Siódmi sługów za nią« Lip. 23. || »Sidmiu«: »Sidmiu takich miała« Wisła VIII, 698. »Wszystkim sidmiu« ib. || »Siedmiom«: »Siedmiom dała« Kon. 28. Krak. II, 494. || »Siedmioma«: »Zalicałem się siedmioma« Krak. II, 462. || »Siedmiema«: »Siedmiema rządkami« Wisła II, 310. || »Siedmich«: »Miał siedmich synów« Święt. 398 »Ma siedmich duchów« ib. 499. »Ze siedmich cetnarów« ib. 392. »Po siedmich latach« ib. 370. || »Sieną« = ?: »Siedąm legąm, dziewka spać. Una gádá: zebyś ty nie sieną legowało, nie pielegowało, a przyniesło mi co zjeś« Zb. VII, 79.

Siedmdziesiąt: »Siedąmdziesiąt« Zb. V, 213. »Sétmédzeset« Cen. 43. »Sètmédzesce« (czasami) ib. 45.

Siedmi p. Siódmy.

Siedmiomiarny: »Siedmiomiarna pończocha« Cinc. 36. Na Szlązku do niedawna kobiety nosiły pończochy czerwone dwu rodzajów: jedne 'wyciągaczki' sięgały poza kolano; drugie 'siedmiomiarne', choć już nie 7 miar (łokci), ale przynajmniej 3 łokcie miały długości. Nazywały się one 'zbierane', ponieważ zawiązane ponad kolanem musiały być fałdowane t. j. 'zbierane' od kostki do kolana, przez co nogi podobne były do grubych wałków« List Cinciały.

Siedmioraczek: »Nie dawajcie wy nam siedmioraczka złego, bo bychmy się biły w polu koło niego« Wędr. XXVI, 172.

Siedmiorakie ziele = »Fragea aromatica« Ciesz. 86.

Siedmiorgo p. Siedmioro.

Siedmioro: »Siedmioro chust« Kam. 111. »Siedmioro staj« Maz. III. 250. »Panienka, siedmior dzieciom maleńka« Kuj. II, 52. »Zarobiłam siedmior płótna« Lub. II, 9. »Siedmior płótna leży w grobie, com zarobił na śmierć sobie« Kal. 124. »Ze siedmiorma dziećmi« Wisła VI, 141. »Siedmiorgo« Zb. III, 52.

Siedmiulatka = siedmioletnia: »Siedmiulatkę panienkę« Kolb. 187. »Siedmiuletkę dziweńkę« ib. 188.

Siedmiżona = »latawiec, człowiek rozwiązły: eh, z niego taki siedmiżona!« Pr. fil. V, 157.

Siedmnaście: »Simnáś« Listy filologické a paedagogické XII, 469. »Sétménásce« Cen. 43.

Siednąć p. Siąść.

Siedun = »dziecko, które przez długi czas siedzi, nie mogąc nauczyć się chodzić« O.

Siedzącek: »Powiesić się można

nawet 'na siedząckuʼ« = w postawie siedzącej Święt. 539.

Siedzenie: »Siedzenie przy dziecku = dożywocie« Wisła III, 372. »Siedzenie na psią wiarę« = stosunek kobiety zamężnej z obcym mężczyzną Rud. 52.

Siedziárka = »przekupka« Zb. II, 252. »Zmamraława sie z siedziorką = porozumieliśmy się z przekupką« ib. 256.

Siedzieć: »Siedzić« Chełch. II, 111. Wisła VI, 317. Rozpr. XI, 188; ib. XX, 434. »Siedą = siedzą; siedący« Krak. IV, 318 p. w. Prząść. »Siedzemy« = siedzimy Pozn. VI, 190. »Siejdze« = siedźże Święt. 400. »Sedzaʼ« = siedziała Hilf. 98. || »Siedzieć = mieszkać« Roczn. 234. Rozpr. VIII, 177; ib. X, 252; ib. XI, 188; ib. XX, 434. Was. 246. Wrześ. 20. Mil Spr. V, 121; ib. 413. Sab. 136. || »Siedzieć« = leżeć: »Trzewik siedzi na nodze, jakby ulał« Zb. II. 150. || »Na wiarę siedzieć = żyć z kimś bez ślubu« Krak. IV, 312. || »Siedź = cicho bądź, milcz« Chełch. II, 151. »Wilk złapiuł unygo psa za kark. Pies krzycy: sieóź!« ib. 24. »Siedź = uspokój się (na dzieci)« Mil. || »A siedzieć kury, a siedzieć = zaganianie na grzędy« Wisła III, 664. »Siedzić ha! a. siedzić a! a. siedzicia = wołanie na kury« ib. VI, 317.

Siedzisko = siedlisko: »Djabeł opuszcza swe siedzisko w kwietnią niedzielę« Święt. 556. || »Siedzisko = siedzenie (np. na wozie)« Wisła III, 89. Toż Huc 469.

Siedziwa p. Kudława.

Siedź p. Sieć.

Sieja = »gatunek ryby; Coregonus marcena« Prac. Toż Połuj. Wędr. 87. Tyg. il. 1, X, 303. »Nie brakło sielaw i siejów« Kłosy VII, 154.

Siejba = »sianie, siew« Petr.

Siejgiec = »żydziak« Pr. fil. IV, 874.

Siejpać p. Sejpać.

Siejpicha p. Sekuladka.

Siek = »miara, zawierająca 6 garncy; 4 sieki stanowią pur (nad Dźwiną)« O.

Sieka = »wódka; objaśnienie ludowe tego wyrazu: bo jak sie człek napije, to sieká dobrze. Sieka w ruchu = jest pijany. Pił czysty kornus, czyli siekę (Poznańskie)« Pr. fil. V, 877. »Sieka = wódka (żartobliwe i konwencjonalne)« Krasn. 308.

Siekacz: »Siekac a. siekacka = narzędzie do siekania zielska dla świń« Pr. fil. IV, 874. W temże znacz. »Siekac« Was. 176. Chełch. II, 131. Rad. II, 54. || »Siekace a. siekacki = desenie na pisankach« (rysunki) Wisła VIII, 364.

Siekaczka p. Siekacz.

Siekacyna: »Siekacyna = pogardl. zam. siekac: weź-ze sobie siekacyny, posiekaj« Pr. fil. IV, 247.

Siekać = »siec« Spr. IV, 30. »Siekać = kosić« Rozpr. III, 376. || »Siekać = nacinać (sierp)« Zb. XIV 29 W temże znacz. Święt. 3 i 12. || »Siekać się« = być koszonym: »Rośnie tam trawinka, nie sieka się« Rog. nº 53.

Siekanica = »kapusta siekana: prose na te siekanice« Pr. fil. V, 877. Toż Wisła VIII, 506.

Siekaniczko p. Siekanie.

Siekanié = »sieczka« Aten. 1877, II, 631. W temże znacz. ib. 655. Rog. nº 446. Zdr. »Siekaniczko«: »Siekaniczko taki drobniuśieńki« Aten. 1877. II, 655.

Siekaniec p. Kitajka, Sperulec.

Siekanina »a. siekaninka a. siekanka = potrawa kwaśna z po-

siekanego lekkiego i wątróbki« Pr. fil. V, 877.

Siekaninka p. Siekanina.

Siekanka p. Kitajka, Siekanina.

Siekany = »koszony (o zbożu): woziem siekany owies« Spr. V, 121. || »Siekane« w grze: »Jakiego chcecie babko: siekanego czy kosianego« (opis) Rud. 122.

Siekárz = kosiarz: »Idź do siekárzy, zeby siekárze dali siana« Zb. VII, 36.

Siekarzyna = »siekacz: weź sobie siekarzyne, posiekáj« Pr. fil. IV, 247 p. w. Siekacyna.

Siekawica = »gwałtowny deszcz lub grad z wichrem« Spr. V, 413. »Hućba a. siekawica = wichura ze śniegiem lub deszczem« ib. 361. »Siekawica = nawałnica« Cer. »Leje désc, leje siekawica« Zb. XII, 136.

Siekiera: »Sikiera« Rozpr. VIII, 75. »Siekira« Rozpr. X, 173; ib. XII, 23. »Seczera a. sekera« Hilf. 179. »Taki smród, że siekierę powiesić można« Ust. z Litwy. W temże znacz. »Kwas, jażby go siekierą zawiesiuł« (= zaduch) Lub. II, 211. || »Zdr. »Siekiérka« Wójc. I, 244. »Siekierka = siekiera ciesielska« Krak. IV, 320. »Siekiereczka« Rog. nº 270. Wisła VI, 863. »Siekieryszka« Zb. VIII, 88.

Siekiereczka, Siekierka, Siekieryszka p. Siekiera.

Siekiernica = »ból w biodrze, dla uleczenia którego puszczają 9 razy węgiel rozżarzony na siekierę, leżącą na ziemi przy nodze chorego« Pr. fil. V, 877.

Siekiernik = »robotnik pracujący siekierą« Pr. fil. IV, 247. »Siekiernik = cieśla« Roczn. 234. »Każdy chłop jest urodzony siekiernik« Tyg. il. 1, IX, 70. || »Siekiernik = listwa drewniana do wsadzania w nią siekier« Lub. I. 56. »Siekiernik = przyrząd, na którym wiesza się w chacie siekierę« J. Łoś.

Siekluki = »jakieś drobne rybki, znajdujące się jedynie w strumyku wody mineralnej, zwanym Smerdonie, nieopodal Pren, nad Niemnem« Osip.

Siela, »do siela = teraz, do tego czasu« Spr. IV, 360. Toż ib. 382.

Sielanin = mieszkaniec sioła: »Jeden z sielan« Wójc. Kl. I, 179.

Sielanka = »staroświecka potrawa podlaska z kwaśnej śmietany, zaprewnej żółtkami i uwarzonej na rodzaj serka; robi się w 'skowrodzie' a jada na gęsto i gorąco« Pr. fil. IV, 874. Toż O. W temże znacz. Rypiński, Białoruś 202.

Sielawa = »Coregonus albula« Prac. P. Sieja.

Sieląg »a. seląg = szeląg« Pr. fil. IV, 874.

Sielech = »trzpiot« Pr. fil. V, 878.

Sieli p. Jeżeli.

Sielski = »swojski« Udz. »Sielscy ludzie = wieśniacy« Ust. z Jaworza.

Sieła p. Siła.

Siem p. Siedm.

Siemianka = »zupa z siemienia konopnego« Pr. fil. V, 878. Toż Zb. VI, 238. »Siemianka = mleko, wyciśnięte z siemienia konopnego« Fed. 149.

Siemiątki = »ubranie lniane koloru ciemno-żółtego lub piaskowego« Spr. V, 121. »Siemiątki = spodnie i sukmany lniane, farbowane na żółto-ceglany kolor« Wisła II, 128.

Siemiej = »siemię: co za ślicny siemiej« Rozpr. VIII, 128.

Siemiejniotka p. Siemieniatka.

Siemieniák = »gatunek drozda« Spr. V, 413.

Siemieniatka = »zupa z siemienia konopnego« Pr. fil. V, 157; ib. 878. Toż (opis) Zb. X, 197. W temże znacz. »Siemiejmiotka« Wisła II, 325. || »Siemieniatka = kura pstra« Święt. W temże znacz. Sand. 148. Beld. 31.

Siemieniaty = »pstry« Święt. »Siemieniaty = nazwa barwy upierzenia ptactwa dzikiego lub kury« Spr. V, 413. W temże znacz. Rozpr. X, 232, 245, 267. Beld. 31. Wisła V, 923. »Siemieniaty = siwy w cętki nakrapiany« Pr. fil. V, 878. »Konik siemieniaty = maści brunatnej, jak siemię« Rog. n⁰ 476. »Koniczku siemieniaty« ib. n⁰ 519.

Siemieniec »a. siemień = polewka... z tartych nasion konopi, zaprawiona mlekiem« Wisła VII, 76. »Siemieniec = mleko wyciskane z siemienia konopnego« Pr. fil. IV, 247. »Siemieniec = zupa lub rzadki bréj« Krak. I, 192.

Siemienisty = »rozrodzony, mający wiele osób w domu (na Rusi)« O.

Siemieniucha = »zupa z siemienia konopnego« Kal. I, 53.

Siemień p. Siemieniec.

Siemię: »Semia« Hilf. 112. »Siada pszczółka na liliją, złamała siemię« Pozn. V, 141.

Sien = »ten: to siego — to tego, to siemu — to temu« Ust. z Litwy.

Sieni »zdr. sionki, sioneczki blp. = sień« Ust. z Litwy. »W sieniach« Kam. 163. Toż Zb. IV, 10.

Sieniec = »narzędzie garncarskie, klepeczka z boków zaostrzona, służąca do zagładzenia nierówności utoczonego na kole garncarskiem naczynia« Pr. fil. V, 878. W temże znacz. »Szyniec« (w Kaliskiem) Ust. od Hier. Łopacińskiego.

Sieniak = »siennik« Zb. I, 35.

Siennik = »miejsce, gdzie składają siano« Petr.

Sienny: »Sienny próg = próg sieni« Sand. 265. || »Sienny = z siana, do siana: »Sienne prochy« Wisła VII, 373. »Sienne widły« Zb. V, 260. Rud. 84. »Sienne drabiny« Zb. X, 207. »Sienne roboty = czas zbierania siana« Spr. V, 409 p. w. Roboty.

Sieno = »siano« Kuj. II, 282.

Siep! siep, prrr! = »nawoływanie owiec« Pozn. III, 135.

Siepać »siepię = mocno ciągnąć, targać: brode mu posiepał = potargał« Spr. IV, 329. »Siepać = targać, szarpać: na moją starość mię siepasz (z r. 1774); siepać = rwać, ciągnąć nierówno (o koniu): deresz kwardy w pysku; trza sie nasiepać, zacém strzymá« Pr. fil. V, 878. W temże znacz. Kuj. II, 276. Spr. V, 414. Zb. II, 252. Pr. fi. III, 307; ib. V, 95. Kuj. I, 211; ib. II, 203. Zb. IX, 51. »Dziaduś słuchali, choć nimi siepało (= trzęsło)« Kam. 120. || »Siepać« = bić, uderzać: »Jałowica jak siepnie moją« Kam. 102. »Siepnął (palnął) po goleniach« Zb. IX, 65. || »Siepać = ściągać np. siepoł mi sukmanę, kiejm sie upił« Zb. II, 252. || »Siepać = skubać nitki« Czark. Por. Ciepać.

Siepak = »siepacz« Padalica, Opowiadania i Krajobrazy I, 25.

Siepka = »naczynie do czerpania wody ze stągiewki« Pr. fil. V, 878. Toż Parcz. || »Siepki = skubanka, szarpie« Czark.

Sieptać = targać, ciągnąć: »baba chłopa... za tyłek siepce« Kiel. II, 170.

Sierak = »opończa zwierzchnia włościan z grubego siwego sukna« Tyg. il. 1, IX, 43. »Sierak = siermięga« ib. 63. »Sierak = opończa włościańska z kapturem owalnym« Wisła IV, 772. »Sierak = zwierzchnie ubranie górali z czerwonego sukna wyszyte kolorowymi sznurkami« Ust. z Galicji wschodniej. »Sirak = sukmanka siwa po kolana« Zb. I, 111.

Sierbić = »świerzbić« Krasn. 308.

Sierce p. Serce.

Sierciak »a. sierzciak, skuciak = powróz skręcony ze szczeciną« Wrześ. 20. W temże zn. »Sierciak a. sierzciak« Rozpr. X, 300. Zb. V, 204. »Sierzciák« Spr. V, 413.

Sierczanin = »góral tatrzański, tak zwany od pewnego rodzaju odzienia, zwanego sierakiem« O.

Siérdy p. Sierotka.

Sierdzień = »sworzeń, gwóźdź służący do połączenia dyszla z wozem« Parcz. W temże zn. »Sierdzień« Krak. I, 175; ib. IV, 320 (ale 2 pp. »Sierdzenia« ib. I, 176). Pozn. I, 110; ib. VI, 285. Zb. X, 207. Kal. 43. »Sierdzień a. siernik« Święt. (ale 6 pp. »Sierdzeniem« ib. 9). »Sierdzion« Pozn. III, 137. »Sierdzeń« Rud. 18. Zb. IV, 189.

Sierdzity = »gniewny« Pleszcz. 43. || »Sierdzity = pełny« Święt. »Nágiętki sierdzite = nogietki pełne« ib. 26.

Sierektum = przyśpiew: »Sierektum, rektum, piekoratum, doktum« Rad. II, 57.

Sierlić się: »Siérli się, jak g...o w tráwie« Święt. 681.

Siernik p. Sierdzień.

Sierociński = »do sieroty należący« Kolb. rękop.

Sierocki = sierocy: »Boze.. dáłeś mi docekać sierockiego chleba« Kętrz. 36. »Wesele sierockie = wesele sieroty« Zb. X, 270.

Sieroga = »chmurki małe, jak dym rozwleczone nad ziemią, z których deszcze powstają« Zb. II, 252.

Sierota: »Sirota« Rozpr. XII, 10. »Biedna sierota, chłopczyna niewielki« Bar. 42. || »Sieroty«: »Sierotami nazywają pryszczyki bardzo maleńkie, które wychodzą na ciało wskutek zimna. Sieroty na niego wystąpiły'« Kolb. rękop. Por. Sierotka.

Sieroteczka = sierotka: »Mają jense sirotecki« Kozł. 108. »Sieroteńka« Kam. 211.

Sierotka: »Sierotki = ukręcone ze słomy figury chłopca i dziewczyny, z któremi chłopaki wiejskie chodzą po domach w zapusty« (opis) Maz. III, 73. || »Sierotka = kwiatek stokrotka« Spr. IV, 329; ib. 360. Wisła V, 903. Rozpr. XXVI, 395. Udz. Zb. I, 51. Zb. VI, 233. »Sierotka = stokrotka, nazwana tak, bo kwitnie w jesieni, gdy innych kwiatów już niema« Zb. IX, 34. || »Sirotka = bratek« Zb. VI, 131. »Sierotki = herb. Violae tricol« Ciesz. 86. || »Sierotki = gęsia skórka z zimna: tak zmarzła, że aż jej sierotki wystąpiły« Kow. (z Łodzi). W temże zn. »Siérdy« Zb. I, 51. Por. Sierota.

Sierp: »Sierzp« Kuj. II, 285. Wisła III, 89. Juc. 350. »Siérzp a. sirzp« Pr. fil. V, 878. »Sirzp« Chełch. I, 123. »Scerzp« Hilf. 179. Zdr. »Sirpecek« Wisła III, 251. »Sierpik« Maz. II, 17. Zb. IV, 143. »Siérzpik« Pr. fil. V, 878. »Sierpecek« Zb. IV, 179.

Sierpanek = »namitka« Zb. I, 87.

Sierpie (?): »To wszyćko sierpiem zwija« (przy żniwie) Kam. 71.

Sierpik = »jerzyk, rodzaj jaskółki« Osip. || »Sierpik« p. Sierp.

Sierpować = żąć sierpem: »W sierpniu sierpuj, z prac nie cierpuj« Adalberg, Księga przysłów.

Sierson = »szerszeń« Rozpr. XXVI, 395. Toż Cisz. 279. || »Sierson = szyrting« Rozpr. XXVI, 395. Por. Sierszeń.

Sierszeń = »szerszeń« Pr. fil. V, 878. Por. Sierson.

Sierś = »sierć« Hoff 41. Por. Sierz.

Siertać się = »dąsać się: siertał się nie wiedzieć czego, potem się uspokoił« Maz. V, 36.

Siery = »w kołowrotku osadzone są razem ze szpulką, a ponabijane drucikami, na które prządka nakłada kolejno nić, aby się nawijała równo na szpulkę. Nabijanie sier drucikami zowie się napierzaniem sier« Pr. fil. IV, 874. »Siry = widełka (w kołowrotku), w których szpulka siedzi« Zb. VIII, 261. »Na ośce (kołowrotka) widełecki z sierami t. j. drucianemi haczykami przytrzymującemi nawijaną nitkę« Was. 56.

Sierz = »sierć« Rozpr. IX, 122. Por. Sierś.

Sierzant = sierżant: »Ostał sierzantem« Pozn. VI, 171.

Sierzch = sierć: »Uchwyci się siérzchu (niedźwiedzia)« Pozn. VI, 116.

Sierzchel = »sierć« Wisła III, 89. »Sierzchel a. sierzchoła = sierść: z cielaka zlazła sierzchel« Spr. V, 121. W temże zn. »Sirzchel« Ust z Płockiego. »Wiela sirzchli na cyrwuny krowie« Kozł. 31. »Sierzchl« Pobł. 85. »Siérzchoła« Pr. fil. IV, 278. Rozpr. XVII, 85. »Sierzchuła« Kuj. II, 276.

Sierzchoła, Sierzchuła p. Sierzchel.

Sierzciák p. Sierciak.

Sierzp p. Sierp.

Sierzpień = »sierpień« Pr. fil. V, 878

Siérzpik p. Sierp.

Siest... p. Siost...

Sietniák = »chorowity, kaleka (o ludziach, zwierzętach, nawet drzewach« Spr. V, 413. »Sietniák = chorowity, ułomny, kaleka« Rozpr. XXVI, 395. »Sietniák = cherlak« Wrześ. 20.

Sietnica = »przewlekła choroba« Zb. I, 51.

Sietnieć = »chorować« Wrześ. rękop. Toż Kopern. rękop. Pr. fil. V, 878. »Sietnieć, zasietnieć, posietnieć (zwłaszcza o roślinach i drobiu) = wynędznieć, zbiednieć« Zb. I, 51. »Sietnieć = biednieć: kiepska pasza, to i bydło zesietniało« Udz.

Siewa = posiew: »Siewa pierwsza dobrze się rodzić będzie« Zb. VI, 165.

Siewacz: »Siewac, siewak = siewca zboża, ten, który ręką sieje ziarno na zagony« Pr. fil. IV, 874. W temże znacz. »Siewacz« Święt. 2. Zb. III, 10. Tyg. il. 1. IX, 89.

Siewać: rozkaz. »Siewaj« Rog. nº 372. »Siewał będzie« Fed. 44. »Moje ziele, siewała-ć ja je przez latek tak wiele« Pozn. III, 83. »Mój wianecku z barwinecku, siewałam cie po sadecku: któż cię teraz siewać będzie« Rad. I, 145.

Siewanka: »Sewánka = fartuch wielki lub płachta używana przy sianiu« Pobł. 86.

Siewárz: »Sêworz« = siewca Hilf. 112.

Siewc p. Szewc.

Siewienka = »koszyk ze słomy, z którego się sieje« Zb. XII, 23. Toż Osip. Ust. z Lidy.

Siewierz = »północ« Zb. II, 10.

Siewna: »Matka Boska Siewna =

uroczystość d. 8 września« Maz. I, 189. W temże znacz. Kam. 40. Pozn. I, 80. Zb. III, 8. Star. przysł. 60.

Siewować = siać: »Psenickó siewujó = pszeniczkę siewuję« Zb. XII, 214.

Sieżnik = »rodzaj sieci w Pińszczyznie« Kraszewski, Wspomnienia Wołynia I, 139.

Się: Deklinacja: »2 pp. siebie, 3 pp. suobie, se, 4 pp. sie, 6 pp. suobom, suobô, 7 pp. siebie, suobie« Rozpr. VIII, 137. »2 pp. siebie, sie, 3 pp. sobie, se, 4 pp. sie, 5 pp. sebóm, 7 pp. sobie« ib. XII, 54. || Oddzielne formy: »Sie« = się: Rozpr. VIII, 96. Opol. 23. »Sie a. sią« Rozpr. VIII, 237. »Sa a. se«: »Urzasnąc sa a. werzasnąc se« = przestraszyć się Bisk. 25. »Sa« = się Sab. 136. »Sem = się« Hilf. 173 p. w. Niebożę. »Ś« = śię: »Napijmyś raz drugi« Oles. 206. || »Się« = siebie po przyimku: »Na się« Kuj. I, 84; ib. II. 31. Maz. III. 255. Zb. IV, 227. Was. 184. Rog. n⁰ 295 i 541. Zb. II, 66. Zb. VI, 122. Zb. X, 288. Oles. 43. Sien. 267. Kam. 74. Pozn. IV, 166. »Kazał ij wodę na się (t. j. na uwarzenie samej siebie) nosić« Kuj. I, 327. »Dla się«: Pozn. II, 100; ib. IV, 331. Kam. 48. »Bez się, przez się«: »Juz sie juz kochali, co juz bardzo przez sie, jednej godzinecki, co nie mogli bez sie« Zb. IV, 208. »Do się«: Kuj. I, 327. Rad. II, 13. Kozł. 113. Rog. n⁰ 426. Wisła IX, 246. Sand. 141. Kam. 27 i 64. Pozn. VI, 98 i 138. Zb. X, 330. »Mam Jasia ładnego, do się przystojnego« Kiel. I, 113. »Z za się brał i przed się kładł« Töp. 164. »Za sie« Cisz. 87. »Trzeba kochać za się i za nieboszczyka« Was. 176. »U się w doma« Kam. 31. »U się« ib. 83. Pozn. VI, 303. || »Się« = sobie po przyimku: »Po się = po sobie« Lub. I, 291. »Nie podaj-że po się znaku« Zb. IV, 122. || »Się« = se, sobie: »Ja se pójdę... a będę się śpiewała« Rog. n⁰ 162. »Jam się nie myślała« ib. n⁰ 24. »Myślałem się, myślał« ib. n⁰ 30. »Ten... przypnie się szabliczkę« ib. n⁰ 28. »Ażebyś się ty nie wzięła... dziada« ib. n⁰ 431. »Zapukał się w okno« ib. n⁰ 456. || »Się« powtórzone: »Bo się Jezus zaparł się raz« Zb. IV, 88. »Się siebie«: »Dam się siebie sam« Rog. n⁰ 113. || »Się« opuszczone: »Tu sie otwar grób. Otwar grób i...« Cisz. 171. || »Siebi« = siebie: »Zebyś ją tak, jak sóm siebi sacowåł« Aten. 1877, II, 650. || »Sobie«: »Umrzyk sobie, a ja sobie« (= każdy osobno) Święt. 500. || »Soby« = sobą: »Przed soby = przed sobą, za soby = za sobą« Zb. I, 8. »Ani przed soby, ani za soby nie widziałem tak pięknej osoby« Pozn. V, 88. Podobnie ib. II, 260; ib. IV, 85; ib. VI, 221. Zb. IV, 245. || »Sobą« = się: »Sam sobą dziwował« (= sam się dziwił) Kam. 134. »Ze sebóm« = z sobą Rozpr. IX, 312. »Wiązać chustkę za sobą« (= z tyłu) Zb. X, 195. »Związ mu (palce) za sobą« (t. j. za jego plecami) Cisz. 95. »Związe ci jedwåbiem te dwa palce za sobom« (za twemi plecami) ib. »Proszę z sobą w cółno sieść« (= ze mną) Maz. III, 254. »Z sową = z sobą« Pleszcz. 29. || »W sobie« = wewnątrz: »Coś w sobie bolało« Rozpr. VIII, 101. || »Od siebie a. od się = w lewo! wołanie na konie« Spr. IV, 372. Por. Se, So.

Siędnąć p. Siąść.

Sięd y: »Twarz miał piękną, sięd y i tędy pokiereszowaną bliznami« Jaksa Bykowski.

Sięd zioł p. Szędzioł.

Sięgać: »Siągać« Kam. 124; ib. 185. Zb. V, 242. Święt. 503. Rozpr. VIII, 221. Lub. II, 212. Cisz. 308. Zb. XV, 35. »Siongać« Cisz. 66. »Sygac« Bisk. 53. Rozkaz. »Sięgej« Kuj. I, 272 i 303. Kuj. II, 13; ib. 282. Zb. IV, 215. »Siągáj« Cisz. 308. 1 os. l. p. teraźn. »Siengom« Zb. IV, 232. 3 os. l. p. »Syga« Derd. 19. || »Sięgać co«: »Ja jom (wodę) siengom« Zb. IV, 232. »Ja cie siągała, alem nie mogła dosiąść« Rozpr. VIII, 221. || »Sięgać czego«: »Sięgaj Kasia wianka« Łęcz. 131. »Sięgaj-że go« (= wianka) ib. 52. Toż Kuj. I, 272; ib. 303; ib. II, 13. Zb. II, 52. Zb. IV, 215. Kiel. I, 111. »Źródłowej wody kónicek sięgá« Wisła VI, 234. »Pan wojcowego wojca siąga« Kam. 185. »Sięgam ji« (siekiery) Krak. II, 501. Inne wyrażenia: »Siągali kijami do niego« Zb. XV, 35. »Siąga na kołek po to« Zb. V, 242. || »Siągać = pociągać: o pu korczyka jabym tam siągała (aż do sądu)« Lub. II, 212. || »Sięgać« = dostawać: »Której (architektury) wzorów Bóg wie zkąd sięgamy« Pozn. I, 288. »Sięgać« = wyjąć: »Uradzili, izeby strzygonicę siągać z grobu, łeb ji uciąć« Święt. 503. Por. Sięgnąć.

Sięgnąć: »Sygnónc« Bisk. 23. »Sygła pod liwk« = sięgnęła pod stanik Derd. 112. »Sîgnųc« Hilf. 180. »Dosiąść« = dosięgnąć Rozpr. VIII, 221. »Siągnij« Kiel. II, 154. »Sięgnąć czego«: »Sięgnij-że go (wianka)« Pleszcz. 67. »Sięgnęła go« Zb. II, 52. »Siengnij-ze go« Zb. IV, 252. || Inne wyrażenia: »Siągnij... rącką« Kiel. II, 154. »Sięgła ręką« Krak. IV, 117. »Sięgnij po drzewo za piec. Ta sięgła« Kuj. I, 326. || »Sięgnąć = dostać, podać: sięgnij-no tabakerke mojo z sukmanką« Spr. V, 121. »Sięgnąć = dostać« Mil. »Sięgnęła go (wianka) ale już nie cały« Zb. II, 52. »Nicht ich (owoców) ni moze sięgnąć« (= dostać, dosięgnąć) Chełch. II, 72. Por. Sięgać.

Sięp i p. Siąpić.

Signarka p. Sygnarka.

Sihła = »moczar na górze lesistej; za to sie nazywá sihła, ze je na wirhu« Rozpr. XVII, 13.

Sihłowata (rola) = iłowata, mokra« Rozpr. XVII, 13.

Sijać: »Sĕjac = ciepłem buchać: piec gorący, że aż sĕjá; w gorączce sĕjá głowa chorego« Pobł. 85. Por. Siać, Siwieć się.

Sik: »Sik, sik obertasik« Zb. II, 115. »Sik« p. Klap. || »Sik = enema: dać sik« Pr. fil. V, 879. || »Sik = łowiący ryby w łóżku, moczący pod siebie« Osip.

Sikać: »Sikac = 1, gwizdać 2, pryskać« Hilf. 180.

Sikawczak = »gatunek owsa (u górali)« Enc. R. II, 827.

Sikawka: »Sikowka a. strzykowka = kończyna, część końcowa (?)« Hilf. 180.

Siki = »uryna« Pr. fil. IV, 874. Toż ib. V, 879. Osip.

Sikla = »łąka mokra« Hoff 41.

Siklawa = »wodospad« Wrześ. 20. Toż Aten. 1877, IV, 484. »Siklawa = 1, wodospad w górach 2, nazwa niektórych górskich wodospadów np. Siklawa woda w Strążyskach« Spr. V, 414.

Siknąć = »ściąć się« (źle odpowiedzieć na pytanie, nie zdać egzaminu, szkol.) Pr. fil. V, 879.

Sikora = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76. || »Sikora litewska =

gatunek sikory, myśl.« Pr. fil. V, 879.

Siksa = »1, dziewczyna mocząca pod siebie w łóżku 2, dziewczyna niesympatyczna i złośnica« Osip.

Siksza = »szczoch« (Nie podano zkąd wzięte).

Sikutka p. Czkawka.

Sikwa = »sikawka« Pr. fil. V, 879.

Sil = »daszek u czapki, z niem. Schild« Rozpr. XVII, 93. »Kaszkiety... z daszkiem czyli silem« Święt. 46.

Silić = zmuszać: »Kto was na to sili, cobyście się bili« Zejsz. 106. || »Silić się« = posilać się: »Obaj się z ty serwetki silili« Pozn. VI, 108.

Silnica = »droga, z czesk.« Rozpr. XVII, 60.

Silnie = bardzo: »Chłop był silnie bidny« Kuj. I, 179.

Siła: »Siły« = potęgi: »Wszystkie siły na cię pójdą« Rog. nº 223. »Na siłę« = gwałtem: »Werbują i na siłę biorą« (żołnierzy) Goszcz. Tatry 147. »Na siłe brali... na siłe bierom« Zb. XII, 205. »To nie moja siła« (= nie podołam) Zb. XII, 44. || »Siła = wiele, dużo« Sand. 265. Rozpr. III, 376. Fed. 408. Kud. Osip. Pleszcz. 43. Spr. V, 121. Pr. fil. IV, 874. »Napiję się siła« Sand. 148. »Siła dobrego« Kam. 35. »Było ich siła« ib. 64. »Siła o ni myśli« Lip. 59. »Za gros mało, za seść siła« Maz. II, 203. »Nie uwázáj śjeła« Wisła IX, 245. »Daj nam wódki tak siła« Krak. I, 120. »Teraz niema siła co wziąć« (= nic niema do wzięcia) Kam. 115. »Ej bracie, siła mię to na cię: siedem kwatereczek zapłaciłem za cię« Rozpr. III, 376. Toż Zb. XII, 123. »Nie gros, nie dwa, tylko pięć kopiejek, abo tam siła, a casem to i pół rubla« Wisła VI, 311. W temże znacz. Tyg. il. 1, X, 294. Zb. VII, 115. Łęcz. 125. Rad. II, 5. »Nie seła = niedużo« Nadm. 160. »Siuła = dużo« Opol. 3. »Siéła = wiele, dużo« Rozpr. XXVI, 395. »Śjeła« = wiele Wisła IX, 245. || »Siła = ile, jak wiele« Pr. fil. IV, 874. Krak. IV, 320. Was. 246. Mil. Spr. V, 121. »Niewiadomo, siła razy« Kam. 21. »A bo to nie wita, siła miarek zboża idzie na ćwiartkę« ib. 28. »Nie zmiarkuje, siłaby tego trza robić« ib. 29. »Siła ci da?« ib. 47. »Trza wydzielać, po siła mają wykosić« ib. 65. »Zapłać... po siła ci wypadnie« ib. 70. »Idą siła ich jest w chałupie« ib. 71. »Siła to ostało dobra« Kam. 110. »Siła to razy powiadałam ci« ib. 144. »Siła je kędziorów... Tyla jest poćciwości« Kozł. 30. »Siłaś mi ich nadała?« Pauli 111. »Siłaś panienek nazdradzał?« Kolb. 218. »Siła razy matka wejrzy, zaleje się łzami« Łys. 21. »Siła piosku w morzu, tyle gwiazd na niebie« Pozn. VI, 227. »Ona siéła chciała, to tyla miała wojska« Cisz. 85. W temże zn. Zb. VI, 16. Chełch. I, 178. Fed. 52. Rad. I, 210. Święt. »Sieła« Rozpr. VIII, 127. »Sieła« Cisz. 85; ib. 138; ib. 188. || »Siłu = wielu« Krak. IV, 320. || »Siła« = ile, jak długo: »Siła już trzyma prepinacyją« Kam. 88.

Siłeńka = siła: »Użycta mi swojej siłeńki« Kam. 210. »Co ci siłeńka zmoże« Lub. I, 234.

Siłka = »wiele, bardzo wiele« Osip. »Siłka = wiele« Pr. fil. IV, 874. »Nackał sie siłka kuli = zjadł dużo brukwi« Kal. 256.

Siłować = »zmuszać: já ciebie za niego nie siłowała« Pr. fil. IV, 247. || »Siłować« = usiłować: »Napróżno siłowali wedrzeć się na górę« Wójc. Kl. II, 35.

Sinaceniek = »siniak« Lub. II, 40. »Ponarobia sinaceńków nieraz« ib.

Sinda pinda = miotła w zagadce Zb. VII, 140.

Sinduk pinduk = śmieci w zagadce Zb. VII. 140.

Singar = »pukawka u bicza pasterskiego« Spr. V, 414.

Sini p. Siny.

Siniak = grzyb, boletus cyanescens« Pleszcz. 140. »Siniaki = rodzaj rydzów« Wisła VI, 679.

Sinica = »poziomka« Roczn. 234. || »Sinice« = składowa część wozu. Por. Śnica.

Siniuchny p. Siny.

Siniuk = »sikora, myśl.« Pr. fil. V, 879.

Sinka = »1, farbka, lazurek 2, sikora« Ust. z Litwy. »Sińka = farbka« Zb. II, 10.

Sinodołki = »rodzaj kartofli« Zb. VIII, 257. Toż Rud. 16.

Siny = »niebieski« Pleszcz. 16. W temże znacz. »Sini« Juc. 336. »Sini = siny, modry« Pr. fil. IV, 874. Zdr. »Siniuchny« Wisła VII, 693 || »Sine kwiátki = trzewiczki« Rozpr. XX, 434.

Sińcować: »Trzy kucharki koło niego (zająca) sińcowały i jeszcze mu kosmyk kole zadka ostawiły« Wisła VIII, 487.

Sińka p. Sinka.

Sio = odpędzanie ptaków: »Sio, kury!« Zb. IV, 228. Pozn. III. 64; ib. V, 175. »A sio, kury! a sio!« Wisła III, 664. »A sio! (na kury)« ib. 740. Toż ib. IV, 690. »A sio, kury! a sio, kaczki« Krak. IV, 218. »A sio! = odpędzanie kaczek« Wisła III, 741. »A sio, dyzie! (do gołębi)« ib. 740. »Sio, ptasku« Kiel. I, 114. Kal. 190. »Sió, sió = odpędzanie kur« Pobł. 157. W temże znacz. »A sio, a siona« Maz. V, 56. Wisła VI, 907. »Assio, assio« Spr. IV, 372. »A szo, kania, za płoty« Wisła VI, 693. »A szo« (na kury) Wisła III, 740, »A szó« ib. »A si« (= odpędzanie wrony) Cisz. 125.

Sio: »I to, i sio; ani to, ani sio!« Ust. z Litwy.

Siodełko p. Siodło.

Siodewki = »długie nogi« Udz.

Siodłacki = »do siodłaka należący« Aten. 1877, I, 371.

Siodłák = »gospodarz, mający ok. 106 jutrzyn gruntu« Pr. fil. V, 879. »Bogaty siodłak a. gbur« ib. 737. »Siodłak = wieśniak« Rog. n⁰ 48. Toż ib. 516. 518. Aten. 1877, I, 371. Por. Siedlak.

Siodłaty = »szary« Pr. fil. III, 498. »Siodłaty = mający upierzenie ciemniejsze na skrzydłach albo na grzbiecie (przedewszystkiem o gęsiach)« Rozpr. XXVI, 395. Toż Spr. V, 414. Wrześ. 20. Rozpr. X, 301. »Siodłata gęś = mająca połowę czarnych skrzydeł« Święt. »Gęś siodłata« Kal. 168. Nadm. 152. Wisła VIII, 284. Zb. XV, 171. Pozn. I, 226; ib. II, 91. Zb. IV, 181. Zb. VIII. 279. Zb. IX, 271. Zaw. Etn. 2. Krak. II, 472. Kiel. 186. Fed 214. Rad. II, 81. Wisła V, 162. »Siodłata kura« Rozpr. X, 232. »Siodłaty = o koniu karym lub gniadym z łatką białą na krzyżu« Kuj. I, 59. »Siodłate konie« Maz. III, 232.

Siodło: »Siadło« Kuj. II, 282 i 285. Zb. IV, 241. Zdr. »Siodołko« Święt. 182. Lip. 7. »Siodełeczko« Wójc. II, 207. Pozn. I, 240. »Siodołeczko« Rog. n⁰ 339. || »Siodełko = część uprzęży przy hołoblach« Was. 59. || »Siodło = grzbiet góry« O. || »Siodło a. kalonka = wierzch dachu krytego słomą« Kuj I, 76. »Siodło = miejsce na dachu, gdzie się słomę

spaja i przytwierdza« Pozn. III, 131. || »Siodła« p. Lemiąż.

Siodłowy = »lewy koń u wozu« Święt. W temże zn. »Podsobny a. siodłowy« Krak. IV, 317.

Siodmák: »Dam ja tobie za to trzy bite siodmáki« Zb. IX, 216 (por. czes. Sedmák = sztuka 7 krajcarów, 5 fenigów K.). »Siodmáczek«: »Będzie ci nászować do karczmy siodmáczki« ib. 196.

Siodołeczko, Siodołko p. Siodło.

Siojstrzycka p. Siostra.

Siokać = wołać sio!: »Będzie na mnie siokała: Sio ptasku!« Kal. 190.

Siokadło, Siokadełko p. Sokadło.

Siołaj (?): »Na siołaju stoją dwoje, wyjadły mi wołki twoje« Pr. fil. IV, 247.

Siołka = »wieśniaczka« Aten. 1877, II, 657.

Siołki = »szelki« Spr. V, 121. Toż Krasn. 308. »Spódnicę na siołkach (szelkach) nosiły« Zb. II, 172.

Sioło: »Niemasz w całem siole poczciwszej dziewczyny« Wójc. II, 219. »W naszem siole dworeczek« Maz. V, 300. »Z tutejsy krainy, z tutejsego sioła« Zb. XIV, 237.

Siompawica = »drobny a gęsty deszcz z mgłą« Spr. V, 414.

Siompi p. Siąpić.

Sionda: »Sionda kokoszka, sionda = zachęcenie, aby kwoka dała się złapać« Wisła III, 664. Toż Mil.

Siondy p. Sządy.

Siorbać = »ciągnąć ustami po trosze przy piciu« Czark. »Siorbać = popijać co zwolna« Osip. »Siorbać = wciągać w siebie ustami« Zb. II, 10. »Siorbać a. siorpać = pić głośno ustami« Pr. fil. IV, 874. W temże znacz. »Sorbiec« Hilf. 181. »Sorbać = chlépać« Rozpr. XVII, 62. »Siorbać = chrząkać nosem (przy katarze)« Krak. IV, 320. Por. Strzebać.

Siorbnąć: »Jak smok siorbnie, do połowy bliźniaka wciągnął w siebie« Zb. II, 144. Por. Siorbać.

Siorcyk (?): »U nasego pana jest siorcyk, ma on ta pieniążków, ma on cały korcyk« Kal. 90.

Siorpać p. Siorbać.

Sios = »szosa« Pr. fil. V, 879.

Siosterka p. Siostra.

Siostra: »Siestra« Lub. II, 212. Toż Pr. fil. V, 878; 1 pp. l. mn. »Siestry« Pr. fil. IV, 874. 2 pp. l. mn. »Sioster« Rozpr. XII, 16; 3 pp. l. p. »Siestrze« Pleszcz. 69. Zdr. Siojstrzycka« Kal. 190. »Siostrunia« Sand. 267. »Siosterka« Kopern. rękop. »Siostreńka« Pauli 48. »Siostrzeńka« ib. 129. »Siostrusia«: »Przysła do niej ta siostrusia jéj« Rad. I, 149. 5 pp. l. p. »Siostruś«: »Dajze mi siostruś wina« ib. »Siostruś moja, pić mi sie chce« ib. II, 56. »Witaj, siostruś rodzona« ib. I, 148. »Siostruś moja, siostruś, jabłusko mi ostruz« Zb. IV, 167. »Powidz, siostruś nasa« Zb. X, 124.

Siostrunia, Siostrusia p. Siostra.

Siostrzamb p. Siostrzan.

Siostrzan: »Siestrzan = siostrzeniec« Pr. fil. IV, 874. || »Siostrzan = słup, który na sobie dźwiga belki w chacie włościańskiej w Hrubieszowskiem« Gluz. 442. »Siostrzan = »środkowa, poprzeczna główna belka w izbie« Sand. 18. Toż Rad. I, 60. Kal. 132. W temże znacz. »Siostrzan a. stragarz« Was. 35. »Siostrzan a. siostrzeń« Krak. I, 151. »Siostrzeń« Zb. I, 51. Rad. II, 166. Krak. I, 357. »Siestrzan a. stra-

garz J. Łoś. »Siestrzan« Lub. I, 56. »Siestrzan a. Siostrzamb« Fed. 408. »Siestrzoń« Zb. VIII, 259. »Sostroń« Ulan. Łot. 26 i 78. »Sestrüń« Chełm. I, 72 (rus.). »Siostrzeniec« Rud. 38. »Siestrzeniec« Dyg. rękop. »Siostrzan« wedle Tygodnika Powszechnego r. 1882 n° 43 str. 686 ma pochodzić z niem. Schlusstram.

Siostrzanek: »Siestrzanek = siostrzeniec« Pr. fil. IV, 874. W temże znacz. »Siestrzónek« ib. V, 878.

Siostrzanka: »Siestrzanka = siostrzenica« Pr. fil. IV, 874. W temże znacz. »Siestrzónka« ib. V, 878.

Siostrzenica: »Siestrzenica = siostra cioteczna« Rozpr. XII, 13. »Siostro, siostro, siostrzenico« Kozł. 41.

Siostrzeniec p. Siostrzan.

Siostrzeń p. Siostrzan.

Siostrzeńka p. Siostra.

Siostrzyn = »do siostry należący« Rozpr. VIII, 126 i 211 Zb. XIV, 33. »Siestrzyn« Kolb. 212.

Siot p. Siać.

Siotołka: »Czarownice... śledzącego je... każą zanieść swemu 'siotołce' (?) na Babią Górę« Zaw. Etn. 4.

Siódemka = »surdut letni z materji lekkiej« Pobł. 157.

Siódmy: »Szjódmy« Aten. 1877, II, 649. »Siedmi«: »Mąż mój siedmi (siódmy) roczek na wojnie wojuje« Pozn. IV, 114.

Sióńdy p. Sządy.

Siósiad, Siósiadka p. Sąsiad, Sąsiadka.

Sipalec = »człowiek ladaco, niedołęga« Pr. fil. V, 879.

Sipieć: »Sipi (deszcz) = drobniutki deszcz pada przez czas dłuższy« Udz. || »Sipieć a. zasipnąć = ochrypnąć« Spr. V, 414.

Sipka = »dyfterja« Rozpr. XXVI, 395.

Sipki: »Groch gotowany całkowity nazywa się zgotowanym 'w sipki'; toż samo z ziemniakami i t. p.« Roczn. 207 p. w. Kłócić.

Siplawa = »chrypka« Wrześ. 20.

Siplawo = chrypiąco: »Má hrapke (t. j. chrypkę) i bez to siplawo gádá« Spr. V, 414.

Siplawy = »ochrypły« Wrześ. 20. Toż Spr. V, 414.

Siprzak = »szyper z berlinki« Wisła I, 319.

Sipy = »wino«, nazwa maści pikowej w kartach Krak. I, 328.

Sirak p. Sierak.

Sirkowy: »Kładźcie sirkowe drzewa cisowe« Wójc. I, 201.

Sirny = »zdrowy: na piwie człowiek sirny jest« Pr. fil. III, 498.

Sirsula = »szerszeń« Wisła I, 188.

Siry = »jasno-popielaty (wół)« Roczn. 245. || »Siry« p. Siery.

Sirzba = »świerzba« Mil.

Sirzchel p. Sierzchel.

Sisi »a. sisiak = konik (w jęz. dzieci)« Krasn. 308. »Sisi, sisia, siśka = koń, pieszczotl.« Pobł. 57. »Siśka = koń (w języku dzieci)« Wisła III, 739. Por. Si.

Sisia, Sisiak, Siśka p. Sisi.

Sit = »roślina« (sitowie) Wisła VIII, 142. || »Sit = przy grze w sitko: Panie sit, panie sit, pozyc-ze mi sitka« Kon. 65. Toż Krak. I, 319. »Sić«: »Sić pani, sić, pozyc-ze mi sitka« ib. 320.

Sita-barana: »Noszenie dzieci na plecach zowią: 'Wziąć na sitabarana'. Pochodzi zapewne od możliwego zapytania: nosita barana?« Pr. fil. IV, 874.

Sitak: »Sitacy, rybacy, siatki zakładajcie« Kolb. 30. »Sitacy, sitacy« ib. 40.

Sitarz = wyrabiający lub sprzedający sita: »Sitarze jadą« Lub. I, 295.

Sitka = »reszka, strona monety mająca napis, odwrotna względem

tej, gdzie orzeł. W grze: sitka czy orzeł? grający zgaduje, na którą stronę padnie moneta« Ust. z Warszawy.

Sitko = nazwa gry Kon. 65. Krak. I, 319. Wisła V, 562. || »Sitko = siedm gwiazd w kupce zwane Plejady« O.

Sitniák »chleb sitny = chleb pieczony z mąki razowej, przesianej przez sito, inaczej półpytlowy« Pr. fil. V, 879. »Sitniak = chleb pytlowy« ib. IV. 247. || »Sitniak« p. Rzeszotnik.

Sitnik = »sitowie pospolite« Osip. Toż Spr. V. 414. Por. Sitowie.

Sitny: »Chleb sitny« p. Sitniak. »Sitna mąka« Chełm. I. 62.

Sito = nazwa gry Zb. X. 249. || »Sito = konstelacja, zwana Włosami Bereniki« Lud I. 75.

Sitowie = »sitnik wodny« Pr. fil. IV, 875.

Sitowina = »sitowie« Krak. III, 38.

Situ, situ = »wołanie w grze w sitko« Wisła V, 563. || »Situ« w zagadce: »Situ, situ, pełna skrzynia aksamitu (Komin z sadzami)« ib. 567.

Situszka = sieć: »Mają rybacy drobne situszki, co wyłapiajom wodne rybuszki« Wisła VIII, 702.

Siu, siu = wołanie na owce« Was. 50. »Siu, siu, siu = nawoływanie na gęsi« Pr. fil. V, 879. Toż Wisła III, 664. || »Siusiu a. me = owca (w jęz dzieci): w l. mn. siusie« Was. 250. || »Siu«: »To tu, to siu« Przegląd Tygodniowy 1877 n⁰ 51. str. 588.

Siuber = »szyber, żelazna zasuwa komina« Pr. fil. V, 879. || »Siuber = nieprawe dziecko« Ust. z Pułtuskiego. Toż Mil. Rozpr. XVII, 60. Spr. V, 121. Por. Szubert.

Siubiela = »istota mityczna, wiedźma, czarownica, przemieniająca dzieci (przerobione z Sybilla)« Pr. fil. V. 879. »Siubiela = 1. zły duch kobieta, czyhający na dzieci niechrzczone, porywający i podstawiający na ich miejsce t. zw. odmieńców t. j. dzieci pokraczne, z dużemi głowami, nie chodzące 2. wysoka, chuda, nieprzyjemna kobieta« Spr. V. 142. »Siubielijá = taká baba duzá, biało ubrana« (mowa o cholerze) Mát. Cholera 6.

Siubláda = »szuflada« Pr. fil. V, 879.

Siubrak = »palto« Pr. fil. IV. 247.

Siuch = »stopa (12 cali)« Wrześ. 20. »Siuh = długość dwóch pięści dorosłego człowieka z wyprostowanemi ku sobie wielkimi palcami obydwóch rąk. Trzy siuhy stanowią pół sągi« Spr. V, 414. »Siuch = miara 6 cali« Rozpr. X. 301. || »Siuch = nawoływanie lub odpędzanie owiec« Wisła IV. 690. »Siuch maciora, siuch = nawoływanie świni« ib. VII, 749. »Siucha«: »Siucha, siucha ptasku« Kal. I. 146. Por. Siuchna, Szuhe.

Siucha p. Siuch.

Siuchna = »nawoływanie owiec« Maz. V. 56. || »Siuchna = owieczka« Pr. fil. IV, 875; ib. IV, 247. Osip.

Siuda = »najgorsze zboże ze stokłosą i innymi chwastami« Rozpr. XXVI. 396.

Siudowajki: »Parobcy... urządzili takie siudowajki, takie wesele, na świętego Szczepana« Aten. 1877, II, 117.

Siudro-mudro = »chytro mudro, przysłowie: siudro mudro z niewielkim kosztem« Pr. fil. V, 247.

Siudy-barany = »noszenie na grzbiecie kogoś uczepionego rękami za szyję noszącego: »Jon

wziął jego na siudy-barany i poniosł« Osip. || »Siudy« p. Szą d y.
Siudy-tudy: »Ni siudy ni tudy = ani tu ani tam« Ust. z Litwy. »A ja sudŷ dudŷ wedle budŷ« Nadm. 151. (Tak mówią na oznaczenie skakania, Objaśnienie listowne Łęgowskiego).
Siufel p. Szufel.
Siugać = »sudać, suwać się: dziecko po ziemi siugá« Pr. fil. V, 879.
Siuh p. Siuch.
Siuhaj p. Szuhaj.
Siulc p. Szulc.
Siulenie = »usilne radzenie, wmawianie« Ust. z Litwy.
Siulić = »komuś usilnie doradzać, w kogoś wmawiać« Ust. z Litwy.
Siumny p. Szumny.
Siunkać p. Siąkać.
Siupać = »siedzieć (do dzieci)« Rozpr. X, 301. Spr. IV, 31.
Siur p. Szur.
Siurczeć = płynąć ze szmerem: »Z tych źródlisk... woda... siurczy w strumień, aż i rzéka będzie« Krak. III, 35. »Wody siurczały z góry« ib. IV, 111. || »Siurceć: młode gęsi siurcom« Spr. V, 414.
Siurczkiem p. Siurkiem.
Siurek = łotr (niem. Schurke): »A ja ciebie siurku (łotrze) nie chce« Kętrz. 54. || »Siurek = pog. nazwa nadawana mieszczanom Pierzchnicy Kiel. przez lud okoliczny« Pr. fil. V, 879. || »Siurek = mały chłopak; siurki = chłopaki i dzieci« Wisła I, 155. »Siurek = pacholę« Osip. »Siurek = chłopiec« Ust. od Kurpiów. P. Siurkiem.
Siurkiem = strumieniem: »Siurkiem zaczęło się mleko lać« Zb. IX. 70. W temże znacz. »Siurczkiem«: »Woda się lała siurczkiem z niego« Beld. 21. »Siurckiem leje (o deszczu)« Dyg. P. Ciurkiem.
Siurma = »przekleństwo« Zb. II, 257.
Siurmować p. Szurmować.
Siurnieć = »umrzeć« Pr. fil. IV, 247.
Siurp: »W Pierzchnicy (pow. Stopnicki) lud nazywa mieszczan Siurpami« Zb. II, 259.
Siusiecka = »owca czarna« Pr. fil. IV, 247 p. w. Siuchna.
Siusiu: »Bzdzioszek woła, że mu się chce siusiu!... Bździoszek naszczał« Zb. II, 166.
Siusnąć = »1, rzucić 2, uderzyć« Święt. || »Siusnąć = skoczyć« Pr. fil. V, 879. »Z konika siusnuł« Kozł. 65. Toż ib. 66. »Jak siusnę na kurę« Kuj. I, 207. Por. Szustać.
Siusny = »rzutki, szybki: siusny kóń to taki, co "ostro leci« Rozpr. XXVI, 396.
Siustać p. Szustać, Ciarać.
Siut = »szaber, drobny piarg« Wrześ. 20.
Siutana = »krowa bez rogów« Rozpr. X, 267. Por. Siuty.
Siutaś: »Pacioreczki są naszyte na tasiemce ostrej, zwanej siutasiem, którą katanka obszyta jest dokoła« Święt. 48.
Siutka = »krowa, mająca jeden róg utrącony« Zb. I, 51. »Siutka = owca bez rogów« Rozpr. X, 267. Toż Wisła V. Por. Siuty.
Siutki »2 pp. l. m. siutek blp. = wązkie przejścia między budynkami. Siutki zasypywane są śniegiem« Ust. z Podola.
Siuty = »bezrogi, mówiąc o zwierzętach, należących do gatunku przynajmniej w jednej płći rogatego« Wrześ. 20. »Owce bezrogie t. j. siute« Wrześ. T. 20. »Siuty = bezrogi: owca siutá, koza siutá« Spr. V, 414. »Siuty = bez rogów, rum. ciutu« Rozpr. XVII, 13. »Siuta = owca bez rożków«

Enc. R. II, 818. »Siuta = krowa o jednym rogu« Udz. »Siuta a. siutka« w temże znacz. Zb. I, 51. »Siuta = krowa bez rogów« Wisła VIII. 812. W temże zn. »Siuty« Zejsz. 85. Rozpr. X, 301.

Siwak = »garnczek« Pr. fil. IV, 247. Toż Wisła III, 21. »Siwák = garnczek z gliny siwej lub czarnej« Pr. fil. V, 879. || »Siwak = kamień wapienny, który się wypala na wapno« Ust. z Nałęczowa. || »Siwak« p. Kamieniak. || »Siwaki = gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.

Siwaniec = »koń siwej maści (na Rusi)« O.

Siwar p. Szuwar.

Siwas p. Siwasy.

Siwasty = zap. siwy: »Siwasty koń« Rog. nº 340.

Siwasy = »siwawy« Spr. IV, 30. »Te koniki, te siwase« Rad. I, 182. Toż Pr. fil. IV, 247. »Ta siwecka, ta siwasa« ib. p. w. Siwas (zam. Siwasy).

Siwawy: »Siwawy koniku!« Kiel. II, 21. P. Siwasy.

Siwek = »nazwa konia« Pr. fil. III, 312. Toż Rog. nº 182. P. Siwki.

Siweńki = siwy: »Siweńkim sokołem« Wójc. I, 124. »Siweńki gołąbek« ib. 142. »Koń, jak gołąb, siweńki« Kozł. 47.

Siwiarka = »dziewczyna siejąca« Fed. 408.

Siwiasty = siwy: »Po koniku siwiastym« Zb. XIII, 162.

Siwica = »trawa łąkowa, gruba, podobna do trzciny, niezdatna na paszę« (Nie podano zkąd wzięte).

Siwić = »farbkować (bieliznę w praniu)« Udz.

Siwidło = »farbka niebieska, używana do prania« Pr. fil. V, 879. Toż Udz.

Siwiec = »starzec siwy: stary dziadu, siwce!« Pr. fil. V, 879. »Mój ty stary siwce!« Maz. V, 243. »Wstał-ci siwiec« Nadm. 164.

Siwieć się: »Mej najmilejszej siwiały się oczy« Świderski, Wieś Wisła 30. Por. Sijać, Siać.

Siwienie = »farbkowanie bielizny w praniu« Udz. Toż Wisła III, 20.

Siwień = »koń siwy« Rozpr. III, 376. »Miał ja konia siwnia« Zb. XII, 125.

Siwiuchny p. Siwuchny.

Siwiusieńki = siwy: »Ócka siwiusieńkie« Święt. 85.

Siwka = »nazwa klaczy« Ust. z Litwy. »Siwka = »nazwa owcy« Rozpr. 244. Toż ib. 267. || »Siwka = nasienie cebuli, młoda cebula« Pr. fil. IV, 247. || »Siwka = kapotka, kurtka z siwego samodziału domowego« ib. 875. P. Siwki.

Siwki = »narośle, czyli grzyby rosnące na wierzbie złotej (vitellina)« Wisła VI, 677. »Siwki = gatunek grzybów, rosnących na ziemi« ib. 679. Toż Spr. V, 414. Toż Ust. z Rawskiego. || »Siwki a. modrzaki, pyrzaki = kartofle wczesne, modre pod skórką zwierzchnią« Kuj. II, 276.

Siwny: »Wdziewaj spódnicę w siwny pas« Wójc. II, 48. Toż Kiel. I, 67.

Siwo: »Siwo, siwo! = wołanie na siwego konia« Pr. fil. IV, 816 p. w. Eć. »Białe ściany tudzież na siwo pomalowane ramy okien« Wisła III, 20.

Siwobroda: »Stary siwobroda« Kuj. II, 47. Toż Łęcz. 125.

Siwocha = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76. P. Siwoszka.

Siwojaj = »starzec« Pr. fil. IV, 247.

Siwoń = nazwa konia: »Na tym koniu, na siwoniu« Święt. 82.

»Siwoń = nazwa wołu« Rozpr. X, 243.

Siwoszka = »nazwa klaczy siwej« Kuj. I, 59. »Siwoska a. siwocha« = mysz w zagadce Zb. VII, 138.

Siwość = »siwizna« Rozpr. VIII, 123.

Siwowronka = »gatunek ptaka leśnego wielkości gołębia« Pr. fil. IV, 875. »Siwowronka = rodzaj kraski, myśl.« ib. V, 879. »Siwowronka = sójka, kraska« Petr.

Siwucha = »nazwa krowy siwej« Pr. fil. V, 879. Toż Wisła VIII, 812.

Siwuchny = siwy (koń) Zb. II, 75. »Siwiuchny«: »Gołąbkamy siwiuchnemy« Chełch. II, 45.

Siwula = »krowa siwa« Pr. fil. IV, 247. Toż Pozn. I, 104. Choc. 51. Wisła III, 219; ib. V, 923. Rozpr. XII, 76. Zb. XIV, 27.

Siwulek: »Z tym siwulkiem wołem« Zb. XII, 203.

Siwuś: »Dziadusiu siwusiu!« Kon. 8. Toż Kiel. II, 35. Zb. XII, 176. »Koniku siwy... Byłaby ja wygnała siwusia z ogroda« Pozn. IV, 147.

Siwy = »nazwa wołu« Pr. fil. III, 312. »Siwa« = nazwa wódki Cinc. 31. »Siwá = nazwa owcy« Wisła V, 923. »Siwá = nazwa kury« ib. »Siwa = nazwa krowy« ib. VIII, 812. »Dziádek siwy jak krzácek« ib. IX, 105. Stopień wyższy: »Siwszy«: »Siwy gołąbecek, gołębica siwsá« Zb. X, 132. »Siwiejszy«: »Gołąbka siwiejsa« Was. 175. || »Siwy = niebieski, błękitny, modry, liljowy, granatowy, fioletowy« Udz. »Siwy = niebieski: siwy kwiatek« Pr. fil. V, 879. Toż Cer. »Siwy papir = ciemno-niebieski« Rozpr. XX, 434. || »Siwy kamień« = zap. lapis: »Brodawki wypalają... za pomocą siwego kamienia« Święt. 611. || »Siwy grosz«: »Nie scędźcie państwo siwego grosa« Zb. X, 185.

Siym p. Siedm.

Siymnaście = »siedmnaście« Rozpr. X, 304.

Siziniarka p. Sidziniarka.

Siżeń p. Sążeń.

Skabe-putra = »ulubiony przysmak Łotwaków: biorą się gotowane kartofle, buraki, gruszki leśne, krupy jęczmienne lub gryczane, sypie się do tego pieprzu, cynamonu tłuczonego, gotuje się i zalewa kwaśnem mlekiem. Potem zlewa się do kubła na dni kilka, aby dobrze skwaśniało i je się na zimno« Juc. 358.

Skacernie = »okrutnie, bardzo« Pr. fil. V, 879.

Skácyć = »skomleć« Kopern. rękop.

Skaczaniały = »zdrętwiały z zimna, zziębły« Kolb. rękop.

Skaczanieć = »zziębnąć, odrętwieć wskutek zimna« Kolb. rękop.

Skaczybrózda p. Skoczybrózda.

Skadłub p. Kadłub.

Skadruna = szwadron (eskadron): »Jedzie wojsko, jedzie, jadą regimenta, jedzie ta skadruna« Wisła VIII, 218. Por. Śkadron.

Skajać się = »zrzec się, cofnąć się, zrobić zawód« Pr. fil. IV, 875.

Skakacz: »Dłuzej stękaca, niźli skakaca« Zb. VII, 99.

Skakać: 1 l. p. »Skákám« Rozpr. VIII, 87; 3 l. p. »Skáká« Kuj. II, 34. Zb. V, 260. Derd. 131. Nadm. 90. Rozkaz. »Skákáj« Zb. V, 260. Imiesł. »Skakając« Kiel. I, 166. Rad. II, 55. || »Skakać = tańczyć« Osip. || »Skakać = coire (o byku, buhaju)« Pr. fil. V, 879.

Skakany = »nazwa tańca« Zb. IX, 240.

Skakować = wskakiwać: »A skakujciez« (do wody) Święt. 442.
Skala = »wielki głaz, kamień« Goszczyński Tatry 130. »Skala = kamień« Wrześ. 20. »Skalę (kamień)... rozkruszył« Wrześ. T. 48. »Ze skali« Zejsz. 86. Por. Skale, Skali.
Skálany = »1, kamienny np. piece skalane 2, powalany« Spr. V, 414. Toż Wrześ. 21.
Skalczyć = »skaleczyć« Rozpr. IX, 129.
Skále = »kamienie« Rozpr. X, 220. Toż ib. III, 376. Spr. V, 414. »Skále = kupa kamieni« ib. IV, 381. 2 pp. l. p. »Skálá« Opol. 15. »Zbiorowe 'skále' ma w 7 pp. 'skálak' np. lóg se na skálak« Rozpr. X, 247. Toż Zb. VII. 70. »Samo skale« Zejsz. 136. »Same skale« ib. 138. »Białe skale« ib. 140 (142). »Skale: wyrazem tym górale oznaczają skałę, gdy chcą odróżnić ją od innej pod względem jej rodzaju np. skale jarcowe« (Nie podano zkąd wzięte).
Skaleczeć = skaleczyć się: »Na nóżkęm skaléczała« Zb. VIII, 102. »Konicek na nogi skalecał« Zb. XII, 103. »Konicek na nogi skalicał« Pauli 207. Krak. II, 444. Rad. II, 56. Zb. X, 132; ib. 310.
Skali = »kamień« Hoff 41. »Skali = kamień, kamienie« Ust. z Jaworza. Por. Skala, Skale.
Skalić »(zęby) = wyszczerzać« Petr.
Skalić się = zmącić się: »Woda się skaliła« Zb. IX, 178. »Oczyczka skalone« ib. 192. »Oczy skalone« Cinc. 31. Toż Fed. 183.
Skaliska = skały: »Z nich kamienie, różne skaliska początek wzięły« Krak. III, 35.
Skalisty = »kamienisty« Spr. IV, 350.
Skalony p. Skalić się.
Skalpiérz = »szkaplerz« Pr. fil. V, 879. Toż Rozpr. XXVI, 393.
Salubina = »szczelina, skaza, pęknięcie« Pr. fil. IV, 875. W temże znacz. »Skalubina« ib. V, 879.
Skała = »kamień« Spr. IV, 350. »Skała = kamyk« Sab. 136. Toż Rozpr. III, 376. W temże znacz. Zb. V, 190; ib. 193. Wisła VII, 108. || »Skała = glina, brzeg gliniasty« Udz. || »Skała a. szkała = szpara« Zb. I, 23. »Skała = szczelina, wyłom« Wisła III, 89. »Skała = szpara« Spr. V, 121. »Młoda pani schowała się przed nami, widziemy ją skałami« Rad. I, 219. Por. Skałka.
Skałamucony = »zmącony np. woda« Roczn. 205 p. w. Kałamucić. »Woda skałamucona« Chełm. II, 70.
Skałba = »szpara między drzewami w ścianie chałupy« Spr. IV, 329.
Skałdunić = »zgwałcić (kobietę)« Mil.
Skałeczka = kamyk: »Idzie wodka, idzie, skałecki umywa« Zb. XII, 145. »Kiejś sie po kamieńcu skałeckami bawił« ib. 128. || »Skałecka = dziurka: wyglunda skałecką na pole« Aten. 1877, II, 625. »Obacyłeś mie skałecką (szparką)« Maz. V, 270. Por. Skała, Skałka.
Skałka = »krzemyk do fuzji skałkówki lub do krzesania ognia« Osip. »Skałka« = kamyk Sab. 94. || »Skałka = trzaska, łupane z bielu drzewa sosnowego łuczywo« Gluz. 451. »Skałka a. skibka = trzaseczka do podpalania ognia« Zb. I, 75. »Skałka = łuczywo« Roczn. 234. Toż Pr. fil. IV, 247. »Skałka = drzazga, szczepka« Pr. fil. V, 879. || »Skałka = drzazga, ostre drewienko, którem się zadrasnąć można« Kolb. rękop.

»Skałka a. mozdzeń = drzazga, która zaszła za skórę« Święt. p. w. Mozdzeń. || »Skałka = plamka na rogówce ocznej, także bielmo, jeśli większe« Roczn. 234. »Od skałek i plam w oku« Pleszcz. 139. || »Skałka«: »Krosty, pojawiające się na podniebieniu dzieci z ostrego pokarmu matki i w pierwszem stadjum, gdy są nieznaczne, nazwane skałką, a gdy się rozrosną, skorbaczem« Wisła VI, 664. || »Skałka = oko roztopionego tłuszczu, pływające na powierzchni zupy« Osip. »Skałki = oczka tłustości na rosole« Ust. z Lidy. || »Skałka = szczelina na wylot przechodząca, szpara w desce lub ścianie« Osip. Toż Mil. Zb. II, 10. Spr. V, 121. Por. Skała, Skałeczka.

Skałkusić = »ukraść« Spr. V, 364 p. w. Kałkuśnik.

Skałubina p. Skalubina.

Skamejka: »Protopop był w skamejce — pisze Ochocki — t. j. w czapce honorowej« Bartoszewicz.

Skamieć = »skamienieć« Spr. IV, 329. »Skamies« Wisła II, 23. »Skamiał« Zb. V, 254. »Serce skamiało« Rog. n⁰ 97.

Skamlać p. Skamleć.

Skamleć = skomlić: »Skamleć = skomleć jak pies, prosić o co natrętnie« Krak. IV, 321. W temże zn. »Skamlać« Kam. 125. »Skamłać« Spr. V, 121. »Skomleć« ib. IV, 30. »Skumlać« Zb. IX, 70. »Skomlić = szczekać (o lisie)« Prz. ludu VI, 126.

Skamra = »komar« Pr. fil. V, 880. »Skamry = komary« Lub. II, 212.

Skamrać = »skomleć, prosić żałosnym głosem« O. »Skamrać = prosić, żebrać« Spr. IV, 30.

Skancerować = »rozjątrzyć, owrzodzić« Święt.

Skantopić = »upić się« Wisła IV, 843.

Skantrzyć = »zabić, zadławić, zagołuszyć« Spr. V, 414. W temże znacz. Wisła I, 307. »Skantrzyć ze światu« ib. II, 17. || »Skantrzyc sę = skurwić się« Pobł. 28 p. w. Kantrzyc.

Skańtować się = »zesrać się« Zb. II, 10.

Skapać = »zejść na nic, na marne: z bogatego skapać na biedę. O Żydach mówią pogardl.: skapał = umarł« Udz. »Skapać = zdechnąć: owce mi syćkie skapały« Spr. V, 414. »Skapać = zniszczeć (o owcach)« Sab. 136. Toż Święt. »Niczego się nie dorobił, skapáł marnie« ib. 319. »Skapać = zniszczeć, umrzeć, zginąć« Pr. fil. V, 880. »Bodajześ skapała« Rog. n⁰ 349. Toż Krak. IV, 266. »Skapać = zmarnieć: matka skapała ze wstydu = ukryć się pod ziemię chciała« ib. 321. »Skapał = podupadł zupełnie, zeszedł na nędzę« Zb. I, 43. »Już skapał, już zdech« Cinc. 35.

Skapcieć = zbiednieć: »Te ptáki jak sie dostały do tego chłopa, okropnie skapciały« Zb. XI, 97.

Skapieć = »zniszczeć, umrzeć, zginąć: bodajeś skapiáł« Pr. fil. V, 880. Toż Dyg. »Skapieć a. skapić = zmarnieć: herendarzeby pokapieli, jakbyśmy wódki nie pili; krowa Maciejowa skapła« Krak. IV, 321. »Skapiałby chudziaczek« Beld. 93. »Co w okapie, to i skapie (= umrze człowiek lub zdechnie bydlę)« Zb. XIII, 68. »Bodajeś skapiał« Zb. IX, 238.

Skapiny = »oczepiny« Kal. 197.

Skapnąć = kapnąć: »Prosił go, żeby jeszcze raz zaklął biedę, dodając: to nam może jeszcze co

skapnie« Pozn. VI, 286. »Widać, że z onegdajszej mszy i wam coś skapło« Kaspr. 24. || »Skapnąć = umrzeć, zdechnąć« Wrześ. 21.

Skapocniały: »Czemu ty jeden... tak skapocniały, o reżyserze?« (może zam. Skapconiały) Chęciński, Kurjer Warsz. 1875 n° 114.

Skapsunieć = »być schorowanym« Piątk.

Skaptować »a. zawojować = zniewolić np. Magda zawojowała swego Józwę do cała = skaptowała sobie Józefa zupełnie« Zb. II. 256 p. w. Zawojować.

Skapucić się = »zdechnąć, umrzeć« Ust. z Litwy.

Skapucieć »a. zejść na kaput = podupaść, przyjść do nędzy« Spr. IV, 329. Toż Pobł. 142.

Skapuniony: »Skapuniôni = ścięty. z odciętą głową« Hilf. 106.

Skapyrować = »stracić całe mienie, do ostatniej przyjść biedy, zejść na nic: straciuł na bydlęciu; skapyrowáł ze wszystkiem« Spr. IV. 323 p. w. Kapyrować.

Skaracz = »ręcznik z wyszyciem na końcach lub z frendzlami; wisi w chacie stale i służy dla wszystkich mieszkańców« Ust. od Trok, Lidy, Święcian.

Skarać: »Niech cie rëka b°oská skárá (= skarze)« Rozpr. VIII, 98.

Skaranie = kara: »Kiej sie juz nie bois skarania zadnego« Kiel. I, 157.

Skárb: »Skorb = bogactwo, dobytek: a siła tez skarbu za nion biezes?« Wisła I, 155.

Skarbiasty: »Cnota skarbiastá jest to kléjnot drogi« Zb. XIII, 65.

Skarbnik = »duch podziemny górników« Rad. II, 209. »Skarbnik czyli Ziemny duch = rodzaj opiekuńczego bóstwa górników i kopalni« Zb. XI. 21. »Zły duch, zwany w kopalniach dąbrowskich Skárbnikiem, zwie się w Strzyżowicach Jędrą« Pr. fil. III, 310 p. w. Jędra.

Skarbownik: »Jest też (w wierzeniach ludu czeskiego)... rodzaj karzełka w czerwonej czapeczce, który jest czeskim skarbownikiem« Wisła IV. 721.

Skarbówka = »buda z desek na tratwach, w której kwateruje pisarz kupca leśnego w czasie spławu drzewa« Pr. fil. IV, 875. Toż Wisła II, 83. Tyg. il. 1870, II, n° 110. Chełm. I. 8. Krak. II, 195.

Skarbunek p. Motaska.

Skargnąć = zmarznąć, skostnieć: »Ognia palić nie dasz? a toć mróz! toć małe (dzieci) na nic skargną« Konopnicka, Na drodze. Por. Skarguleć.

Skarguleć = ziębnąć, zgrabieć: »Dziecina skarguleje, zsinieje od zimna« Pr. fil. V, 880.

Skarknąć = »zniszczeć, zdechnąć« Zb. I, 31. »Szkapsko skarkło« Pozn. II, 179.

Skarkulować = »wymiarkować« Pr. fil. V, 880. »Jakem potem skarkulował, tak dobrze zrobiła« Kolb. 362.

Skarłup = »1, strup na ranie 2, skorupa« Mil. »Skarłupy = skorupy« Pr. fil. V, 880. »Szkarłupa skorłupa« Zb. I, 76. »Skorłupa, skorłupka = łupina orzecha, skorupa żółwia« Pr. fil. IV, 875.

Skarnia = »jagoda, lice« Pobł. 86. »Skarniá = policzek« Hilf. 180.

Skarogodny = skarogniady, ciemno-czerwony: »Mam ja konika skarogodnego« Łęcz. 138.

Skarpa = »okop pochyły naokoło domu, po którym to okopie chodzić nie można« Wrześ. 21. »Skarpa a. śkarpa = nasyp pochyły; często szczytowe ściany chat gó-

ralskich zabezpieczone są od spodu ścarpą. Drogę czasem robią 'do skarpy', jeżeli ją na pochyłości podmurują od brzegu« Spr. V, 414. »Skarpy a. skarpiele = oddzielne urwiska brzegu Wisły« Wisła V, 649. »Idzie woda... skarpami, międzami« Zb. XV, 168. »Szkarpy = wąwozy o urwistych brzegach« Zb. XIV, 3. »Na szkarp« p. Skarpować.

Skarpać = »dłubać, byle jak zrobić« Petr. Por. Pokarpać.

Skarpecie = »skarpetki« Parcz.

Skarpéta = »skarpetka« Pr. fil. IV, 247. »Szkarpeta« Derd. 5.

Skarpie: »Pławnice, sieć na skarpie« Pobł. 66.

Skarpiele p. Skarpa.

Skarpny »a. śkarpny, skartny = mało jedzący i źle wyglądający, suchy (o człowieku)« Spr. IV, 329. »Skarpny a. śkarpny, poskarpny, skartny = mało jedzący, mizerny« Rozpr. XVII, 55 p. w. Poskarpny.

Skarpować: »Szkarpować: szkarpuje mur = u dołu jest szerzej założony, wychodzi z linji pionowej. Tak murować nazywa się 'na szkarp prowadzić'. W przeciwnym wypadku mówi się, że mur nawisa« Roczn. 239.

Skartny p. Skarpny.

Skarucha = »kawałek kory, zdjętej z drzewa« Zb. I, 51. Toż Spr. IV, 329. Udz.

Skarupa p. Skorupa.

Skarżać się = »uskarżać się« Pr. fil. V, 880.

Skarżyć: »Skar-zyć« Maz. V, 279. Kiel. II, 144. »Skardzyć« Spr. IV, 30. Rozpr. X. 243. Święt. 213; ib. 368. »Skardzuł« (= skarżył) ib. 423. »Skardzyć« Zb. V, 210; ib. 248. || »Skarżyć« = skarżyć się: »Tkórych (dzieci) sześcioro było, kazde swoje skar-zyło« Kiel. II, 144. »Żona skarzy, że złagodziła (zap. zam. zładziła, przygotowała) kiełbasę... ale zapewne ten cygan ukradł« Bar. 36.

Skarżypietrek = »lubiący skarżyć, skarżyciel« Pr. fil. V, 880.

Skarżypyta = »lubiący skarżyć, skarżyciel« Pr. fil. V, 880.

Skaserować = »skasować« Pr. fil. V, 880.

Skaubana = »szpara« Udz.

Skawera: »Głodny jak skawera = heisshungrig« (żarłoczny, zgłodniały) Mrong. 383.

Skawędzić się = »umierając męczyć się« Petr.

Skawroda p. Skowroda.

Skawronek p. Skowronek.

Skawuléć = »skomleć jak pies« Zb. I, 75.

Skaz = »bielmo na oku« Osip. »Skaz = schwarze Flecken« (choroba) Töp. 50 nº 25.

Skaza = znak: »Ogląda te dźwirze i widzi w nich durkę od klucza a zresztą żadnej skazy« Pozn. VI, 15. || »Skâza = nieprzyjemność« Hoff 22. »Skâza = bieda« ib. 180.

Skazać = »wskazać« Mil. »A gdy jo matka skazała, Gdy w ogrodku kwiatki rwała« Kętrz. 65. || »Skazać« = powiedzieć: »Po czem ty poznała i prawdę skazała« Wójc. II, 346. »Skazał mi mój miły na stokroć dobry dzień; a jam mu skazała wszystkie ciemne nocy« Rog. nº 189. »Na ostatkuś mi dał skazać, iż możemy mieszkać bez siebie« ib. nº 197. »Twa miła maciczka, ona mi skazała, iżbyś więcej ze mną po ćmi nie siadała« ib. nº 208. »Skazała kochanka do swego miłego« ib. nº 311. || »Skazać = dać znać: »Starszy go z książki wymaże, i to nikomu nie skaże (= nie da znać)« Zb. X, 305.

»Skázáć komu = posłać komu wiadomość« Rozpr. XII, 102. || »Skázáć po kogo = posłać po kogo« ib. »Czemuś nie przyszeł, kiech po cie skázała« Zb. IX, 181. »Mój miły jest daleko, muszę po niego skazać« Rog. nº 236.

Skazić = »zgubić, zniszczyć« Ust. z Jaworza. »Skazŷc = popsuć, rozbić« Hilf. 180. »Abŷ se (juncŷ) zegzelI, ŷ plug skazŷlI« Nadm. 91. »Gronuszeczk skazy« (= rozbije) ib. 151. »Skazić sie = zepsuć się, nie przyjść do skutku: wesele sie skaziło t. j. rozchwiało się« Spr. IV, 329. »Aj zeby sie zaraz skaziuł« Wisła IV, 81. »Bodaj się skaziło« Kuj. I, 52. »Skażony = złamany« Ram. 127 p. w. Nieżecznie.

Skazka = »skazówka, indeks na zegarze« Krasn. 308.

Skazować = »wskazywać« Mil. »Dziecina... skazuje rączkami« Rad. I, 83. || »Skazywać = opowiadać« Pr. fil. IV, 248. Por. Skażyć.

Skażeny = »1, wściekły np. pies 2, opętany, nawiedzony od szatana człowiek« O.

Skażyć = »powiadać« Pr. fil. V, 880.

Skądsik = niewiadomo zkąd Zb. XIV, 34. Cisz. 41; ib. 225.

Skąma = »zazdrość« Pr. fil. IV, 309.

Skąpca = skąpiec: »U skąpcy« Bar. 76.

Skąpica = »kobieta skąpa« Rozpr. XI, 188. »A Łukáska to skąpica, bo ji córka, jak scypica« Święt. 247. »Wszystkie skąpice oskubiem jak wrony« Pozn. IV, 312.

Skąpość = skąpstwo: »Dla twej skąpości« Rog. nº 425.

Skąpijszy = skąpszy: »Skąpijszy nie chce płacić« Pozn. VI, 192.

Skąpować = »oszczędzać, żałować« Pr. fil. IV, 875.

Skąsić: »Jagem wiele zgrzeszyli, com z zakazanego drzewa jabłuszko skąsili« Kuj. I, 252.

Skerzewa = »z przyczyny, z powodu, dla; czes. skrz« Rozpr. XVII, 60. Por. Skier-z.

Skępiec = skąpiec: »Bo się boji uchodzić za skępca« Pozn. II, 359.

Ski: »Nie Janaj-że mi, bom ja skicki (= nie tak mię zowią)« Krak. IV, 280.

Skiba: »Nie mam ci ja, nie mam, ino skibę składną« Zejsz. 104. P. Skibić.

Skibeczka = »kawałek: »Za chleba bułeczkę i sera skibeczkę« Kuj. II, 33.

Skibiaki = »rodzaj kartofli, o których mówią: na skibiaki trzeba szerokie skiby« Pr. fil. V, 880.

Skibić: »Skibić pług = nałożyć żelazo na bosą deskę u pługa« Spr. IV, 370. »Skibić: jak sie lemies dodrze, to sie daje skiba, cyli sie skibi« Pr. fil. IV, 248. || »Skibić się = o oraniu ziemi, przewracać się całymi płatami, skibami, które następnie innemi narzędziami rozrywać trzeba: ziemia sie skibi« ib. V, 880.

Skibka »chleba = glonek, kawałek chleba« Pr. fil. IV, 875. »Skibka = kromka niewielka (chleba, sera)« Roczn. 234. »Skibka a. napiętek = krajanka chleba« Lub. II, 212. »Skibka = kromka (chleba)« Osip. || »Skibka a. skipka (2 pp. l. mn. skipek) a. skałka = trzaseczka do podpalania ognia« Zb. I, 75.

Skickać sie = »zawalać się błotem, a także: krew ś niego kickała t. j. buchała, lała się« Spr. V, 414. »Skickać sie = zachla-

pać się, zabłocić się« Rozpr. X, 301. Toż Wrześ. 21.

Skiczka = »1, żaba 2, osoba żywego temperamentu a złośliwa (co w oczy skacze), opryskliwa« Roczn. 234.

Skidać = »padać: wielki śnieg skida« Rozpr. X, 221. »Skidać = spaść (o śniegu)« Spr. IV, 382. || »Skidać« = zrzucać: »A skidajże, moja Kasiu, wszystek z siebie zbiór« Lub. I, 215. || »Skidać się = cacare« Zb. II, 10.

Skidłać = »zmącić, zmieszać: mleko skidłane« Wisła III, 745 p. w. Kidłać.

Skidować »a. skiduwać, skidywać = zrzucać co z wozu lub z jakiej wysokości np. snopy w stodole« Pr. fil. IV, 875.

Skidzień = »wilkołak« Petr.

Skiela = »zkąd?« Pr. fil. IV, 248. Toż Czark. Kętrz. 8.

Skieltować = »zużytkować, wydatki porobić, brać na książkę np. ka sie to podziało? Skieltowało sie« Rozpr. XVII, 13.

Skieltowanie = »zużytkowanie« Rozpr. XVII, 13.

Skiełać się »a. grzać się = coire (o psach)« Hempel.

Skiełczyć = »płakać, prosić o co z płaczem: skiełcy mi nad głowo« Spr. V, 121. »Skiełcyć = narzekać, płakać (o dziecku)« Mil.

Skiełk = »zgiełk« Mil.

Skiełka »a. jura = baśń« Zb. IX, 66. »Skiełki = bajki, pleciugi np. já ciągle w domu siedze, na skiełki nikaj nie chodze« Zb. II, 253. »Baśni, prawione przy kądzielach w Posłowicach pod Kielcami nazywają się jurami, w Masłowie — skiełkami« Kiel. II, 218.

Skiełzem = »ukośnie; w bok« (nie podano zkąd wzięte).

Skiełznąć sie = »ześliznąć się« Pr. fil. V, 880.

Skiepina = »szpara« Petr.

Skiepśnieć = »zbiednieć« Pr. fil. V, 880.

Skierc »a. śkierc = 1, mądry dzieciak 2, łobuz« Mil.

Skierdź = »pasterz wiejski (z litewskiego)« Osip. Toż Maz. V, 55.

Skieresić: »Podajtaż mi pióro i kałamarz, co popiszę do rodziny zaraz, co mnie pana przeproszą, skórę szablą skiereszą« Kolb. 101.

Skierki = »oczka na rosole« Pr. fil. V, 880.

Skierny = »uparty, naprzykrzony: ten chłopok taki skierny« Spr. IV, 360. Toż Rozpr. XVII, 60.

Skier-z »a. skir-z = dla, z przyczyny np. skier-z a. skir-z ciebie = dla ciebie, z twej przyczyny« Pr. fil. V, 880. »Skyrz« ib. IV, 282. »Skisz = z powodu np. skisz ty potrącki nie podziemy do roboty« ib. III, 498. Rozpr. XVII, 88. »Skierz (wymawia się jak: skież) = z powodu« Parcz. Por. Skerzewa.

Skierzniac = »zrobić masło« Pobł. 86. »Sczerzniac = zrobić masło« Nadm. 134.

Skikać = »skakać« Mil. W temże znacz. »Skikać« Zb. VIII, 272. Maz. III, 306. Rad. I, 232. Pr. fil. IV, 248. Łęcz. 230. »Skikać a. śkikać« Pr. fil. IV, 255. »Śkikać« ib. V, 905. »Skika i świka ona (panna młoda) lekko« Maz. III, 126.

Skiki-bryki: »Przylecieli sołdybołdy i zajęli skiki-bryki (= wilki, owce)« w zagadce Zb. VII, 139.

Skiknąć = »skoczyć« Pr. fil. IV, 248. Mil. W temże znacz. Wisła V, 23. »Śkiknąć« Pr. fil. III, 905. Kozł. 30.

Skikść = »smyk! hop!« Ust. z Litwy.

Skiku = hop!: »Skiku, skiku do ślachcica« Łęcz. 230. »Śkiku«: »A kunicek śkiku, śkiku!« Kozł. 160.

Skiłańdź = »to samo co kindziuk: żołądek wieprzowy lub barani nadziany, wędzony; rodzaj salcesonu« Osip. »Skiłądź a. kandziuch a. kindziuch = gruba kiszka u świni« Petr.

Skiłądź p. Skiłańdź.

Skinąć = »zrzucić: ty Maryniu, skiń stążeńki 2, opuścić co np. w targu« Pr. fil. IV, 248. »Skinąć = zrzucić« ib. V, 880. »Skinon ij corne córko z głowy« Kozł. 47. »Já tobie dám gnek skinunc (= łeb urwać)« Hilf. 106.

Skipieć = wrzeć: »Já inom wziena kamieni... i wyparzyłam maśnickę; a ize to bardzo skipiało i bucało...« Święt. 483. »Stoi piwo na kóminku i skipi (= kipi)« Cisz. 141. »Natrafiają na nerki i wyczuwszy je, posądzają, że się tam krew zebrała i skipiała« Pozn. VII, 283. »Skipe = bieży, kipi« Pr. fil. IV, 288.

Skipka p. Skibka.

Skir-z p. Skier-z.

Skirzony »a. kirny = pijany« Spr. V, 367 p. w. Kirny.

Skirzyć sie = »opić sić« Spr. IV, 323 p. w. Kirny. »Skirzyć sie = upić się« Rozpr. XXVI, 381 p. w. Kirzyć sie. »Skizić sie = upić się« Pr. fil. III, 311.

Skisawo p. Skisawy.

Skisawy = »kwaśny, kiepski: skisawo sie páli« Pr. fil. V, 157.

Skisiałe mleko = »kwaśne mleko« Pr. fil. V, 880. »Cebrzyk mlika skisiałego« Krak. II, 67.

Skisiany: »Skisiane krupy = łajno« (w zagadce) Zb. VII, 95.

Skisz p. Skier-z.

Skit = klasztor: »Po skitach disunickich znachodzą się ważne pargamina« Witw. 64.

Skiwnąć = skinąć: »Dziaduś głową skiwnęli« Kam. 97. »Na mnie sam skiwniesz« Pozn. IV, 301.

Skizić sie p. Skirzyć sie.

Sklagać się = »ściąć się od podpuszczki (o mleku)« Wrześ. 21. »Mléko sklagá się = stężeje« Ust. z Jaworza.

Sklamrzyć = »beczeć, płakać« Zb. X, 177. »Sklamrzyć = prosić« Udz. »Sklamżyć = naprzykrzać się ciągle jednakim głosem (z Krak.)« Bib. Warsz. LXXX, 630.

Sklamżyć p. Sklamrzyć.

Sklánka p. Szklanka.

Skląć = zwymyślać: »Jesce go sklon niejeden« Cisz. 235. »Jageś mie to sklon« ib. 249. »Jak mu (synowi) nociec kázáł co zrobić, to mu (syn) skląn« Zb. VII, 49.

Sklenica p. Szklenica.

Skleńtać = »zdeptać, podeptać: plewiorki cysto len skleńtały« Spr. V, 367 p. w. Klańtać.

Sklep = »piwnica« Ust. z Litwy. Toż Kuj. I, 83; ib. II, 276. Pozn. I, 95; ib. II, 383. Zb. I, 23; ib. 36. W temże znacz. »Śklep« Mil. »Ścklep« Spr. V, 121. Chełch. I, 15. »Śklep = sklepienie z cegieł« Pr. fil. IV, 882.

Sklepać »(ogień) = rozniecić: »Ogień klepała. Jak go sklepała, przy mnie se siadła« Rog. n⁰ 53.

Sklepiárka = »właścicielka sklepu, kramu« Pr. fil. V, 880.

Sklepiárz = »właściciel sklepu« Pr. fil. V, 880. »Sklepiorz = kupiec« Udz.

Sklepisko = »podłoga z gliny w izbie« Maz. III, 41. »Wykop w stodole dół w sklepisku« Rad. II, 189.

Sklepka = »deseczka z dziurką na obu końcach używana do wężyska (pęta, liny), żeby się nie pokręcło; zamiast drewnianych

używają też sklepek żelaznych o 2 dziurkach« Pobł. 86.

Sklepnica = »właścicielka sklepu« Rozpr. XXVI, 393.

Sklepnik = »właściciel sklepu« Rozpr. XXVI, 393. »Sklepnik = kupiec« Wrześ. 21. »Ón to był sklepnikem« Święt. 405. W temże znacz. Zb. VII, 5.

Sklepnikowy = należący do kupca: »Dziéwke sklepnikowe« (4 pp. l. p.) Zb. VII, 5.

Sklepny: »Śklepny (kaftanik, fartuch) = z kupnego materjału« Was. 20. »Śklepny = sklepowy, nabyty w sklepie« ib. 246.

Skleszczéć = »spalić się« Wisła III, 89. »Sklesceć a. sklescyć = spalić się płomieniem, zgorzeć: a bodajeś sklescał« Pr. fil. IV, 875.

Skleszczenie = płomień? »Zapaluł (konia oblanego naftą) do sklescenia« Wisła III, 562. Por. **Skleszczeć**.

Sklezia = »ukośnie np. pobiegł sklezia dla skrócenia drogi« Ust. z Podlasia.

Skleźny gnát = »kuper, kość krzyżowa« Pr. fil. V, 880.

Sklęczyć się = skulić się: »Sklęczył się (zalotnik) w ostatnim kąciku« Pozn. VI, 287.

Sklęsać = »stłoczyć« Krak. IV, 321. »Sklęsać = gratami pozastawiać« ib. 327 p. w. Zagracić.

Sklnic sę p. **Lśnić się**.

Skludzać = »sprzątać np. zboże« Rozpr. XII, 93.

Skludzić = »schować« Pr. fil. V, 880. »Tyś zeżon (pszeniczke) i skludził« Zb. IX, 201.

Sklupić = »zbić na kupę (o rzeczach miękich i wilgotnych) np. błoto się sklupiło« Zb. I, 51. Toż Udz. »Sklupić się = skurczyć się np. kto sie ozeni to sie sklupi« Z rękop. od Stradomia z pod Częstochowy.

Sklut p. **Schlud**.

Sklutac sę = »zbłocić się, zaszargać się« Pobł. 34 p. w. Klutać.

Skład = »kupa klocy, szychta« Wrześ. 21. »Skład = kupa drzewa« Spr. V, 415. || »Skład = środek zagona, gdzie skiba ku skibie jest zwrócona, miejsce najwyższe na zagonie« Pobł. 86. || »Skład = szeroki zagon zorany zwykle na 24 skiby, bywają jednakże 18 i 30-skibowe składy« Zb. I, 51. »Skład = zagon, który ma półtora sążnia szerokości« Maz. V, 52. »Skład = zagon z 16 skib« Wisła III, 496. »Skład = zagon z 8 skib« Rud. 17. »Skład = rola z dwóch zagonów, złączonych w jeden« Zb. I, 31. »Ośm składów stajowych« Pozn. II, 179. »Skład = szerszy od płósy pas ziemi ornej« Aten. r. 1879, I, 497. W temże znacz. Pozn. II, 337; ib. I, 159. Sand. 204. Maz. II, 101. Zb. XV, 57. || »Skład = zręczność np. on ma skład do tej roboty = jest zręczny« Udz. Toż Zb. I, 51. »Skład miał do rzecy = był zręczny do tego« Zb. II, 237. »Zadnej (dziewce) nie w skład« = każdej niezręcznie Kam. 136. »Juże się drze (dziewczyna śpiewa), a wszyćko składem swoi gęby = tworzy sama, improwizuje« ib. 137. || »Po składzie« = trzymając się pod ręce (o trzech dziewczynach) Wisła V, 556.

Składać: »Składać psy = zwodzić (o lisie)« Prz. ludu VI, 111. || »Składać ogień« = podpalać: »Nie trzeba, dzióchо, ci będzie ognia składać, bo ci go ludzie będą podpalać« Rog. nº 15. || »Składać« = powtarzać: »Kuždy... składa na kupę po dwoje razy jaśnie pani« Kam. 175. || »Składać się = rymować się:

wiersyki ładnie się składają« Krasn. 308. || »Składać się = uniewinniać się: składał sie, ze tego nie ucynił« Spr. IV, 339. »Sładać sie = usprawiedliwiać się« Rozpr. XXVI, 393.

Składák = »nożyk składany« Rozpr. X, 301. Toż Sab. 136. Wrześ. 21. W temże znacz. »Składák a. składaniák« Spr. V, 415.

Składaniák p. Składák.

Składanie = »składka, rzecz złożona np. składanie jest już w spichrzu. Wogóle rzecz (np. zboże) składana z wozu do budynku« Zb. I, 28. || »Składanie« = miejsce, w którem stykają się oddzielne części, szpara: »W szparach (wiertelika t. j. miary drewnianej) na składaniu ujrzał, że mu się coś błysło; dobywa nożem, widzi, że dukat« Choc. 49.

Składanka: »Tak mi już kanalia dozierał za to, że mam składankę, a on po kotłach jada« Śnieżko-Zapolska.

Składeczka: »Napiję się gorzáłecki, pójdzie kiecka we składecki« Zb. VIII, 287.

Składne = »składka weselna« Pozn. II, 264.

Składni = »składany, zbierany: pranie składniej bielizny t. j. zebranej od całej służby« Pr. fil. V, 881. »Orszak weselny wchodzi do szynkowni na składnią wódkę i składnie piwo« Święt. 146.

Składniá = »uczta, na którą składają się w trzeci dzień wesela starsi weselnicy« Pr. fil. V, 881.

Składnik = »uwrocie (w Galicji) Rozpr. XII, 102 (Ustnie Bystroń objaśnił, że składnik = zagon poprzeczny).

Składno = zgodnie: »Prepinatory składno z chłopami idą« Kam. 107. || »Składno« = zręcznie: »Kowal gładziuśko i składno wszyćko porobił« ib. 96. »Składno zamota« ib. 129. »Składno na odsiebkę (w tańcu) zawrócić« ib. 140.

Składny = »zgrabny: składna kobyła« Spr. IV, 339. »Składny = zręczny« Mil. »Składny = udatny, zręczny, proporcjonalny« Święt. »Bryczki składne« Kam. 97. »Córka była szczuwała (czujna) i składna do tego« Pozn. VI, 259. »Wieczerza była huczna i składna« ib. 190. »Dwie owce składne« Rad. I, 167. || »Składny« = ?: »Ni mám pola, ni mám, ino skibke składnom (?)« Zb. XII, 127. »Ni mam ci ja, ni mam, ino skibę składną« Zejsz. 104. Por. Sładny.

Składzik = spiżarka: »Wskocz do ciemnego składziku« Gliń. IV, 172.

Skłaniany = »dobry: Wianek... chociaż ruciany, ale skłaniany (dobry)« Pleszcz. 60.

Skłapnąć = »prędko kłapnąć t. j. zjeść lub wypić« Udz.

Skłaść: »Sklasc wôgiń = rozłożyć ogień« Hilf. 97.

Skłodowa (?): »Boć moje gąski szkody nie uczynią, skłodowa zjedzą, wody się napiją« Pozn. III, 210.

Skłonić się = »ukłonić się, uchwycić za nogi« Święt. »Pytała, gdzie jej oblubieniec, skłoniła przed wojskiem oczy swoje« Rog. nº 20.

Skłonienie: »Ja mogę mieć skłonienie głowy do śmierci u ciebie« (= kąt, przytułek) Kuj. I, 128.

Skłonno: »Skłónno się kłaniać: kłaniaj się nizko, niziusieńko, skłónno, skłónniusieńko« = z uszanowaniem) Pr. fil. IV, 248. »Niechaj to wszystko będzie Bogu skłonno« (= miłe?) Sien. 259. Por. Skłonny.

Skłonny: »Skłonna dziewucha = będąca z uszanowaniem dla starszych« Zb. VIII, 254.

Skłopiony = obwisły: »Skłopione na dół uszy u osła« Huc 712.

Skłopotany = »zakłopotany« Pr. fil. V, 881. »Ona pisze schłopotany list i bardzo żałośny« Pozn. VI, 84.

Skłócić »kogo = zwymyślać, złajać« Doman.

Skłupnąć = »uderzyć« Pr. fil. V, 881.

Skłuty = »rupiecie, stare narzędzia« Pr. fil III, 498.

Sknająć = »wziąć komu co, szkolne« Pr. fil. V, 881.

Sknara = »człowiek dokuczliwy, sknera« Petr.

Sknarzyć = »dokuczając, prosić; sknarzyć się = udawać biednego« Petr.

Sknera = »skąpiec mrukliwy« Wisła III, 89.

Sknérczéć = »krzyczeć (o dziecku)« Pr. fil. IV, 278. »Sknerczyc = 1, biadować 2. kwiczeć (o świniach)« Pobł. 86. || »Sknerc(z)yć a. sknérzyć = być sknerą: a ten pierwsy bardzo sknércy« Pr. fił. V, 881.

Sknérzyć »a. sknérczyć = być sknerą, skąpić« Pr. fil. V, 881. || »Sknérzyć = jęczeć« ib. »Sknerzyć = naprzykrzać się, kwiczeć (o świni)« Kuj. II, 276.

Sknocić się = »wiatr z siebie wypuścić, szkolne« Pr. fil. V, 881.

Sknut = »duży kawał, np chleba, pola« Mil.

Skobel = zasuwa, zamknięcie u drzwi: »Wzion dźwi ze skobla i z haków« Kuj. I, 160, W temże zn. »Skobla« O. »Skubel« Myszk. 21. »Śkubel« Mil. »Śkubeł« Pr. fil. IV, 255. || »Skubel«: »Okna... zaopatrzone są w hacki, które przy zwarciu zachodzą w skuble, wśrubowane w dolną i górną część oprawy« (więc skubel = kółko na szrubie, na które zakłada się haczyk, gdy okno zamknięte) Święt. 37. »Skubel = pręt żelazny zwinięty we dwoje, który wbija się w ścianę lub w słup lub w drzwi« Pr. fil. IV, 309. »Skóbel a. skubel jest wbity w futrynę drzwi« Krak II, 153. Por. Skoblica.

Skoblica = »narzędzie dwuręczne do wyrabiania korytek« Spr. IV, 312. »Skóblica = narzędzie dwuręczne do wyrabiania korytek, a także do wyrównania 'bednarek' t. j. klepek« ib. V, 415. »Skoblica = narzędzie do wystrugiwania wnętrza naczyń; jest to nóż zwinięty w kółko z trzonkiem prostopadłym do krawędzi« ib. IV, 381. Toż Rozpr. XVII, 60. »Skublica, skublicka = ośnik wygięty w ten sposób, żeby mógł służyć bednarzowi do strugania wklęsłych klepek« Pr. fil. IV, 876. »Skublica a. strug = rodzaj dłuta« Pleszcz. 43. »Skublica do dłubania stępy« ib. 27. || »Skoblica = część składowa sochy« ib. 24. || »Skublica = płytka metalowa, niedługa i wązka z dziurami po obu końcach; jednym końcem przybija się ją stale skublem do drzwi a drugi wolny zakłada się na skubel wbity w słup i zamyka kłódką« Pr fil. IV, 309.

Skoblić: »Skóblić drzewo = drzewo z kory czyścić« Wrześ. 21. »Skóblić a. skómlić = zrzynać korę z drzewa« Spr. V, 415. »Skoblic = zdzierać z drzewa korę, obłupiać witki z kory« Pobł. 86.

Skoblowy (?): »Oj, idź, siadaj skoblowego, unikaj czym prędzej... Nie jedź prostą drogą, ale manowcami, a ja siądę na łysego, pojadę za wami« Wójc. I, 220.

Skobronk p. Skowronek.

Skobroźny p. Skowroźny.

Skoceń: »Do spalenia bierze się lnu, zwanego skoceń; drugi bowiem gatunek zowie się mołoteń« Zb. VI, 270.

Skochać = zgwałcić: »Tam Pacowskie sługi dziewczynę skochali... Niezywą dziewcynę do dwora przynieśli« Maz. V, 302.

Skocić się = »stoczyć się, o czemś okrągłem« Zb. I. 75.

Skociubić = »sfałdować, zmarszczyć. Skociubić się = zgiąć się we dwoje, skulić się. Skociubiony = zmarszczony, skurczony« Kolb. rękop.

Skocurzyć się = »pozwijać się: tak sie syćko skocurzyło, ze nieporada tego teráz wyprościć« Rozpr. X, 301. »Skocurzyć sie = mówi się o zamęcie i zamieszaniu np syćko sie u nas w chałupie skocurzyło« Spr. V, 415.

Skoczek »a. hocy = taniec, bardziej na tupaniu niż na podskakiwaniu polegający« Kuj. II. 207. Toż (nuty) ib 220 »Skoczek« (nuty) Maz. II, 253. »Skoczek« (nuty) Łęcz. 184. || »Skoczek = konik polny« Hilf. 180. »Skoczek«: »Aby w domu nie było skoczków t. j. pcheł, much i innego robactwa« Zb. VI. 288. Por. Skoczka.

Skoczka: »Skocka = pchła« Spr. IV. 30. Toż Pr. fil. V, 881. || »Skoczka a kozaczka = dziewczyna, która z drogi prawej zeszła« Maz. III, 21. || »Skoczka«: »Od zimna lub gorąca tworzą się pod językiem krosteczki czerwone i twarde jak żyła. Jeżeli się takich krostek nie leczy, to chory dostaje skoczki t. j. z krostek owych wyrasta niby grzebyk koguci pod językiem, występujący nawet ponad dolne zęby. Człowiek mający skoczkę cierpi bardzo: wszystko mu się przywiduje, potrafi wysoko wyskakiwać« Zb. X, 96. »Skoczka = krosta czerwono-sina pod językiem« Pr. fil. V, 881. Por. Skoczek.

Skoczno = wesoło, żywo: »Ady mi skoczno zagrajcie« Maz. III. 65.

Skoczula = »nazwa krowy« Wisła VII, 387.

Skoczybrózda = »przezwisko, nadawane geometrom« Pr fil. IV. 248. Toż Ust. z Radomskiego i Płockiego. »Owczaryszek skoczybrózda« Pozn. V, 145.

Skoczyć: »Skokła« = skoczyła Święt. 442. »Skoczyć« = skakać: »Choć im na dwu stronach marzy, To skoco młodzi i starzy« Kętrz. 61. »Chłop zaciął konie. i 'co skocyć mogły' babkę odjechał« (= całym pędem) Święt. 395. »Skocyć = pędzić gdzieś szybko« Mil.

Skoćkany = »pijany« Rozpr. X, 301. Toż Wrześ. 21.

Skogola = »komar« Pobł. 86.

Skogucieć: »Jeżeli w domu kura pieje, to skoguciała« Zb. XIV, 130. »Skohucić sie: kurce sie babie skohuciło t. j. brała go za kurę. a tu naraz przekonała się, że to był kogut« Spr. V. 415.

Skohucić się p. Skogucieć.

Skoić = uspokoić, ukoić: »Ach lepszy mi lepszy siedem krów podoić, niżeli wdowcowi jedno dziecie skoić« Zb. IX, 187.

Skojc(z)yć = »skończyć« Pr. fil V, 881.

Skok = »cwał, galop: jachac w skok a. skokiem« Pobł. 86. »Skokem = zaraz, prędko: w temże znacz. także instrum. plural. (?): skoki a skok« Rozpr. XII. 46. »Skokiem = raptownie, gwałtownie« Kam. 35.

Skoknąć = »skoczyć: co krok — to mila, co skoknął — to dwie« Pr. fil. V, 881. Toż Rozpr. XI, 188. »Drudzy... skokle mu z pomocą« (= skoczyli) Derd. 108.
Skolały = »mocno zziębnięty« O.
Skoleć = »osłupieć« Ust. z Litwy. Por. Skołczeć.
Skolić: »Skolſc = skomleć: kogo boli, ten skoli (t. j. płacze)« Pobł. 86. »Skolſc = płakać; skolic = skomleć, jak pies« Hilf. 180.
Skolorzyć się: »Owca sie skolorzyła = o chorobie skurłatu t. j. wymienia« Spr. V, 415. »Owca, która miała co rok jagnię, a potem, nie mając jagnięcia, mleka nie daje, to się skolorzyła« ib. IV, 352.
Skołajrzak p. Skołojrzak.
Skołajzy = wcześnie dojrzewający: »Owieska skołajzego« Łęcz. 32. Por. Skołojrzak.
Skołatać się = uderzyć się: »Miałem... łóżeczko z pajęczyny, bych się nie skołatał« Rog. nº 83. W temże znacz. Hilf. 138.
Skołczeć: »Skołceć = skostnieć, odrętwieć« Fed. 408. »Skołczeć = scierpnąć (ręka, noga)« Wrześ. 26. »Ręce i nogi skołcały« Fed. 139. »Wszystko w nim strasznie skołczało« ib. 315. »Skołceć = zdrętwieć« Święt. »Skołczeć = osłupieć« Krak. IV, 321. || »Skołceć = ostygnąć (o ziemniakach)« Święt.
Skołejrzak p. Skołojrzak.
Skołka »a. skułka = okulenie bydła, gdy do kopyta wlezie jakiś robaczek« Zb. V, 124. Toż ib. VI, 221.
Skołojrza p. Skołojrzak.
Skołojrzak = »1, kapusta nierozwinięta 2, roślina lecznicza na rany« Pr. fil. V, 881. »Skołojrza« ib. »Skołojrza = niem. Hindlaufte« Mrong. 399. »Skołojrzak = owies rychło dojrzewający« Pr. fil. IV, 875. Toż Czark. »Skołejrzak = 1, orzech wcześnie dojrzewający 2, wczesny gatunek owsa« Spr. V, 121. »Skołejrzak = owies wczesny« Rozpr. XVII, 60. »Skołajrzak = owies wczesny« Maz. V, 52.
Skołojrzane »orzechy = młodociane, pierwsze z drzewa« Pr. fil. IV, 875.
Skołomącić = »zamącić w głowie, namówić: skołomąciłam tego pana, żeby najął mieszkanie« Ust. z Kujaw.
Skołowacieć = »1, postradać zmysły 2, o marchwi, burakach i t. d. zakwitnąć w pierwszym roku, zamiast róść w korzeń« Spr. V, 142.
Skołowrzak = »gatunek orzecha laskowego, wcześnie dojrzewającego« Spr. IV, 376. »Skołowrzak = orzech podługowaty« Wisła V, 915.
Skołożrywy = »prędko dojrzewający, wczesny« Udz.
Skoma = oskoma: »Tobie skoma, jak psu w doma« Zb. I, 52.
Skomkać = »zgnieść, zmiętosić« Petr.
Skomleć p. Skamleć.
Skomlić p. Skamleć.
Skomo: »Jest mi skomo na co = mam na co apetyt« Malborskie, z listu Łęgowskiego. »Škumo = tęskno: robi sie škumo = tęsknota ogarnia« Parcz. »Skómo: jest mu skómo = ma skomę, oskomę, skoma na co t. j. ma ślinkę, apetyt na to, co drugi je« Krasn. 308. Por. Skoma. || P. Rzekomo.
Skomora (?): »Tak nierychła pora, wychodzi śmierć skomora (a. skora), i już chciałaby się porwać na króla mocnego« (w szopce) Maz. I, 89.

Skomosić = »zgnieść« Ust. z Litwy.

Skompanić = skomponować: »Twardowskiego... co godzinki skompanił (= skomponował)« Wisła I, 253.

Skonanie = »piana zebrana (do czarów) z ust umarłego człowieka« Zb. III, 31.

Skonfundować = »obrazić. rozgniewać« Czark.

Skonfuzować się = zmartwić się: »Utopiła się... Przyjechałek do domu strubowany, skonfuzowany« Zb. VII, 24.

Skonierować = »zwymyślać: skonierowáłem psiá bestyjom śtygara, az posoka se łeb ścirką ucieráł« Pr. fil. III, 498. »Skónierować = wykrzyczeć, nałajać« Rozpr. XXVI, 393. »Skunierować = zwymyślać« Pr. fil III, 493 p. w. Kunierować. »Skunierować się = skompromitować się, pokpić sprawę« Myszk. 14.

Skop = »skopiec: zaprosony... na ten groch zob, co się tocy wartko w skop« Pauli 37.

Skopacz = »kopaczka czyli motyka o dwóch zębach krótkich na końcu, do zrzucania gnoju z wozu na pole« Krak. I, 176.

Skopać »kartofle = wykopać wszystkie« (w polu) Pr. fil. IV, 875.

Skopcić się = »crepitum emittere« Pr. fil. V, 975.

Skopcieć = pokryć się kopciem: »Między nogami skopciało, a pośrodku ślizgo = osmolona ryneczka o 3 nogach« Zb. I, 121.

Skopcyk p. Skopek.

Skopecek, Skopecyk p. Skopek.

Skopek = »naczynie drewniane do zbierania mleka przy dojeniu krów lub do czerpania wody« Doman. W temże znacz. »Skopek« Was. 49. »Szkopek« Mil. Kuj. I, 86. Pozn. I, 97. Zb. I, 36. Zb. II, 169. Zb. IX, 70. Zb. X, 202. Zb. XI, 33. Maz. III, 44. Wisła III, 487; ib. 729. »Śkopek« Pr. fil. IV, 882. »Skopiec« Łęcz. 148. Cisz. 362. Święt. 43. Sand. 95. Krak. I, 156; ib. IV, 321. Zb. IV, 116. Rozpr. VIII, 225. Kiel. I, 103. Zb XI, 118. »Szkopiec« Krak. III, 92; ib. IV, 159. Zb. X, 237. Pozn. III, 132. Zdr. »Skopecek« Rad. I, 193. »Skopecyk« Zb. VIII, 308. »Szkopyszek« Łęcz. 241. Pozn. IV, 225. »Wzion szkopka, poszed do obory i doi« Kuj. I, 172. »Dała mu skopca dziurawego« Rad. II, 191.

Skopérnąć = »umrzeć (zwłaszcza o żydach)« Święt. W temże zn. »Szkopyrknąć« Pr. fil. IV, 253. Por. Szkopyrtnóć.

Skopiaki = »spodnie« Pozn. II, 39.

Skopić »a. obracać, zakręcać = trzebić (capy i barany)« Roczn. 190 p. w. Czyścić.

Skopiec p. Skopek.

Skopycić się = »potknąć się« Petr.

Skora p. Kora, Skomora.

Skorać p. Skórać.

Skoranie: »Skoranie wziąć = skorzystać, mówi się np. o warzywie, gdy w suszę 'nie moze skorania wziąć' z ziemi« Pr. fil. IV, 875.

Skorbacz p. Skałka.

Skorbelacha = »karabela, szabla« Fed. 408.

Skorbolcć = zdrętwieć?: »Takem zmarzła, ażem skorbolała« (Nie podano zkąd wzięte).

Skorbusz = »roślina Melilotus officinalis« Wisła V, 642.

Skorc: »Skórc = ptak szczygieł« Hilf. 180. »Skórc = skorek pospolity, forficula auricularia« Pobł. 86.

Skorki p. Korki.

Skorłupa p. Skarłup.

Skornat = »nazwa wołu« Wisła IV, 691.

Skorno = »skoro« Pr. fil. V, 881. Toż ib. IV, 248. Wisła III, 89. Rozpr. IX, 137. Kuj. II, 276. Bisk. 27. Piątk. »Skorno co = skoro, zaraz, dopiero co« Parcz. »Skorno go przywitał. o brutce się pytał« Wisła III, 577. »Bogatyj (żony) nie chcę, boby nie robiła, skorno rano wstając, jużby kawę piła« Kuj. II, 30. »Skorno się powrócił, ona mu się skryła« ib. 33. »Skorno z łóżka wstanie, we zwierciadle stoi« Lip. 176. »Ona mnie skorno rano do lnu wygnała« Pozn. IV, 14. »Skorno do dom przyszła, do pokoju wpadła« ib. 154. »Skorno ją wysłużył, zaraz się z nią ożenił« ib. 218. »Skorno wjadę w piérwszą bromę, tam obołczę (oblekę) uniformę« ib. 254. »Jak skorno go zobaczyła.. oka z niego nie spuściła« ib. VI, 173. »Skorno jaci cudzy do wse człek zawito, zaro prosy go« Derd. 6.

Skorny = »prędki, skory« Kuj. II, 276. »Skórny, skurny = skory, rzeźki, żwawy« Sand. 265. »Skórny = skłonny: skórny jestem do klęcia« Spr. IV, 339.

Skoro = »prędko, rychło: ja skoro przydem« Wrześ. 21. »Skoro = prędko, skorzy = prędzej« Cer. »Skoro pódzies do lasu?« Spr. V, 415. »Kto nie skoro chodzi, sam sobie szkodzi« Aten. 1877, II, 643. »Przybywajcie a skoro« Zb. VI, 128. »Páni sie skoro porozumiała« Kolb. 93. »I pachole skorzéj zrozumiało« ib. »Zjezdzajcie sie, a skoro« Was. 181. || »Skoro« = wkrótce: »Skoro óni idą« Cisz. 306. »Skoro napotkał te sowy« ib. 323. »Skoro to« = wkrótce: »Jedén pán kciáł... kawalera. Tak sie zgodziół jedén, a skoro tuo wiezie za sobom tele dzieci i babe« Zb. VII, 4. || »Skoro« = kiedy: »Przyjedź Fabijánie! — Skoro ni mám na cym« Zb. X, 81. »Skoro mu wbijá, a djebáł mówi« Zb. V, 240. »Skoro potem tak zrobiół, tak go król kazáł zamurować« ib. 247. »Skoro potem mieli dziecko, jak mu juz było 7 roków, tak una mu mówi« ib. 248. »Skoro drugi raz niedźwiedź posed, tak un wzion« ib. »Skoro umiérál, powiedział« ib. 256. || »Skoro = zaraz, wcześnie, na czas« Pr. fil V, 881. || »Skoro« = zaraz: »Skoro po punocku, o piérsej godzinie« Zb. IV, 208. »Ogrodnicek wstaje skoro o północy« Kozł. 248. »Skoro przed północą« Prz. ludu 1891, 111 »A skoro o punocy Jasio konia kulbacy« Sand. 144. »Skoro świtanie, zajézdza kareta« Krak. IV, 163. »Skoro brysk, skoro dzień = ze świtem« Zb. I, 26 p. w. Brysk. »Skoro potem rano, ci látali« (= nazajutrz rano) Zb. V, 233. »Skoro nazajutrz, tén bogaty zaráz tam pojechał« ib. 263.

Skoroda = »roślina: Barwica wonna, Asperula odorata« Zb. VI, 228.

Skorosina: »Lasy jarzębowe, w górach skorosiną zwane« W. Pol. Tyg. il. I, XIV, 163.

Skorospiejka = »gatunek gruszki« Wisła II, 688.

Skorować = obłupić z kory, ociosać, p. **Plangson**.

Skorpa p. **Skorupa**.

Skorpać: »Skorpane, złatane, igła na tem nie postoi (krowa srokata)« Zb. X, 144. Por. **Pokarpać**.

Skorsować p. **Korsać**.

Skorszym = »chętniej: »Każdy

skorszym bierze, jak daje« Kam. 193.

Skoruch = »jarzębina zwyczajna, Sorbus ancuparia (huculskie)« Zb. VI, 295. Por. Skorusza.

Skorupa: »Skorüpa, skorepa« Bisk. 17. »Skórepa« Hilf. 180. »Skorpa« Krak. IV, 297. »Skarupa« Kuj. II, 276 i 285. Zb. I, 5. Pozn. III, 178. Krasn. 308. Zdr. »Skarupka« Kuj. I, 122. 2 pp. l. m. »Skarupków« Wisła VIII, 708. Pozn. I, 184. »Szkorupka« Rozpr. IX, 343. »Starupinka« Wisła II, 153. || »Skorupy = garnki gliniane« Spr. V, 121. || »Skorupy = jaja« Udz || »Skorupa = dachówka« Pr. fil. V, 881.

Skorupczysko = »skorupa« Kolb. 298.

Skorupina = skorupa, rozbite naczynie: »Daj mu jeść w jakiej tam skorupinie« Kozł. 296.

Skorusza = »jarzębina, Sorbus ancuparia, u górali skoruszą zwana« Wrześ. T. 9. Toż Wrześ. 21. W temże zn. »Skorusa« Spr. V, 415. »Skoruśniak« Hoff 41. Por. Skoruch.

Skoruszczyna: »Skoruscyna = skorupa z jaja« Fed. 408. W temże znacz. »Skorusyna« Pr. fil. V, 881.

Skoruszyna p. Skoruszczyna.

Skoruśniak p. Skorusza.

Skorut = »szkorbut, choroba ust« Mst.

Skorynka = »skórka chleba« Petr.

Skorzenka p. Skórznie.

Skorznia p. Skórznie.

Skorzyca p. Skórzyca.

Skos = »bielmo na oku« Zb. VIII, 254. »Skos« = kierunek ukośny: »Komisyja przystała, żeby drogę z skosa poprowadzić« (aby ominęła starą wierzbę) Zb. XIII, 107. »Na skosę« = na ukos: »Uprominając, aby na skosę radlono« Krak. I, 356.

Skosa p. Skos.

Skostawać p. Skosztować.

Skoszarować = »użyć kawał ziemi pod 'koszary' owiec, aby go nawieźć, ulepszyć« Enc. R. II, 826.

Skoszarowanie: »Obowiązek skoszarowania każdego kawałka ziemi« Enc. R. II, 826. Por. Skoszarować.

Skosztować: »Ewa japko urwała. Adamowi skosztować podała« Kuj. I, 312. »Skostawać = spróbować, doświadczyć« Spr. IV, 350.

Skoślawić = »krzywo coś zrobić np. skoślawiłaś tak tuo płótno, krzywoś skrajała« Rozpr. IX, 214.

Skośny = »przewrotny« Pawł.

Skot = »bydło rogate« Krak. IV, 321.

Skotaczka: »Ta skotacka bity talar dała« Krak. II, 117. »Szkotaczka = pasterka krów« ib. IV, 321.

Skotak »a. szkotak = pastuch krów« Krak. IV, 321. »Skotak a. bydlarz = pastuch do bydła« Fed. 408. W temże znacz. »Skoták« Pr. fil. V, 881. »Skoták a. skotárz« Święt. »Skoták« Zb. XII, 156. Cisz. 242. || »Skoták = chłopak« Udz. || »Skotak = zając« Prz. ludu VI, 111. Por. Skotarz.

Skotákow = przym. dzierżawczy od 'skoták': »Za skotákowom dzié wkom« Cisz. 243.

Skotarbina = »panna, dziewczyna« Zb. I, 52.

Skotárz = »pastuch bydła« Mil. Toż Pr. fil. V, 881; ib. III, 619. Zb. I, 31. Wisła V, 916. Pozn. I, 95. Spr. V, 142. Pobł. 87. || »Skotárz = chłopiec« Zb. I, 52. Por. Skotak.

Skotnia = »wygon« Rozpr. XVII,

61. »Skotnia = droga koło lasu między polami do pędzenia bydła« Spr. IV, 360.

Skotnica = »droga dla bydła na pastwisko« Krak. IV, 321.

Skotniki = »pastwiska dla bydła śród lasów« Pozn. I, 95. »Skotniki = miejsca porosłe mchem i jałowcem« Zb. XIII, 152. »Skótnik« zapewne w temże znacz.: »Z początku było tutok jacy sześciu gospodarzy, chtórych grunta ciągnęły się od skótnika do skótnika« Zb. XIII, 151.

Skotyga = »panna, dziewczyna« Zb. I, 52.

Skować = okuć: »Chcieli go potem blachą skować na piersi« (chcieli mu włożyć pancerz) Wrześ. T. 49. »Skowany okrutnie blachami, uzbrojony okrutnie« ib. »Skowany = skuty, okuty« Wrześ. 21. || »Skować = schować« Parcz. »Gospodyni ją skowała (= schowała)« Sand. 273.

Skowarnek p. Skowronek.

Skowéra = »żartobliwe przezwisko dzieci i mniejszych zwierząt np. ty skowéro!« Zb. I, 52. W temże znacz. »Skowéra a. skowyra« Rozpr. XVII, 61. »Skowera« Spr. IV, 360. || »Skowyra = zgrabny« Udz. || »Skowera = sknera, skąpiec« Pr. fil. IV, 875. || »Skowyra = malkontent, desperat« Mil.

Skowérny = »zwinny, zgrabny« Zb. I, 52. W temże znacz. »Skowyrny« Święt. Pr. fil. V, 882. Rozpr. XVII, 93. »Skowyrny = wartki, prędki« ib. XXVI, 393. || »Skowerny = przychylny (o psie), myśl.« Pr. fil. V, 882.

Skowork, Skowornek p. Skowronek.

Skowroda = »patelnia« Pr. fil. V, 882. Toż ib. IV, 875. Maz. V, 49. Osip. W temże znacz. »Skawroda« Ust. z Litwy.

Skowronaszek p. Skowronek.

Skowronek: »Skawronek« Pr. fil. IV, 875. Ust. z Litwy. »Szkowrónek« Rozpr. XII, 34. »Szkowronkowie« (1 pp. l. mn.) Cinc. 36. »Skobronk, skowronk, skowork, skowornek, skowarnek« Hilf. 180. Zdr. »Skowronaszek« Pozn. III, 197; ib. IV, 65; ib. 66. »Skowronosek« Kiel. I, 145. »Skowronyszek« Pozn. IV, 70 Kuj. II, 285. || »Skowronek leśny = ledwuchna, lelaszka, suliszka, filuszka, myśl.« Pr. fil. V, 882. || »Skowronek kazionny = żartobl. stróż bezpieczeństwa publicznego, dający sygnał świstaniem, na gwizdce z ziarnkiem grochu, przypominającem świergotanie skowronków« Osip.

Skowronić = świergotać: »Skowroneczek skowroni« Łęcz. 116.

Skowronka = »kraska, myśl.« Pr. fil. V, 882.

Skowronkowy: »Skowronkowa szwama = Boletus laricis« Wisła III, 90. »Skowronkowe drzewo = modrzew« Kk. 13. »Skowronkowy a. skowrończy korzeń = Radix Gentianae« Ciesz. 87.

Skowronyszek p. Skowronek.

Skowrończy p. Skowronkowy.

Skowrożny = »wesoły« Rozpr. X, 301. »Sköwrożny = zgrabny, ładny, ruchliwy« ib. IX, 214. »Skowrożny a. skobrożny = zwinny, żywy, krzepki« Zb. I, 52. Toż Rozpr. XVII, 61. »Skowryśny« ib. 84. Toż Pr. fil. IV, 248. Por. Szkowrozić.

Skowróżyć = »gderać« Spr. V, 142. »Skowróżyć = narzekać, piszczeć (o małych dzieciach)« Mil. Ust. z Piotrkowskiego. »Zaczęły na nią skowróżyć, że taka,

że owaka, i on uwierzył« (z Łodzi) Kow.

Skowryśny p. Skowroźny.

Skowyczek: »Skowÿczk = sok brzozowy, oskoła« Pobł. 87.

Skowyczenie = skowyt: »Warczenie psów zajadłe i skowyczenie« Wójc. Kl. I, 140.

Skowyra p. Skowéra.

Skowyrny p. Skowerny.

Skowyt = »skowyczenie« Spr. IV, 369. »Pies narobił skowytu« Beld. 51.

Skozaczyć się = »upaść moralnie: dziewczyna skozaczyła się« Pacz. »Skozácyć sie = sprzeniewierzyć się w małżeństwie« Rozpr. XX, 434. W temże znacz. Zb. XII, 219. Zb. XIV, 215. Święt. 49.

Skóbel p. Skobel.

Skóblica p. Skoblica.

Skómo p. Rzekomo, Skomo.

Skóniecnie = »koniecznie« Pr. fil. V, 882.

Skónierować p. Skonierować.

Skóra: »Wsyscy (synowie) się obrócili w nasą skórę« (t. j. stali się ludźmi) Krak. IV, 38. »Skóra na buty, jęzek na podeszwy = mówi się żartobliwie do tych, którzy nie mogą utrzymać sekretu« Udz. »Skórka na buty, język na podeszwy, zęby na podkówki« Zb. I, 52. »Skórka na buty = przezwisko urwisza« Pozn. I, 50. || »Skóra = kora na drzewie« Udz. Zb. I, 52. Zb. III, 46. Rozpr. VIII, 92. || »Skóra = fartuch skórzany górników« Pr. fil. V, 882. || »Skóra = hetka« (t. j. lichy koń) Pobł. 86. || »A skóra, a! odpędzanie owcy« Wisła III, 666.

Skórać = »wskórać, osięgnąć zamierzony cel« Święt. »Skórać = wskórać, zdziałać, uczynić« Pr. fil. IV, 248. »Skórać = wskórać« Rozpr. XXVI, 393. W temże znacz. Sand. 275. Zb. XII, 143. »Skorać« Pr. fil. V, 882. »Skurać« Pleszcz. 43.

Skórc p. Skorc.

Skórepa p. Skorupa.

Skórka = »skrojony wierzch bochenka chleba; to samo co obierzka« Pobł 86. || »Skórka«: »Po pogrzebach piją zwykle w karczmie aż do wieczora, co nazywają 'skórką' (chleba?), którą krewni zmarłego wyprawiają« Pozn. II, 222. Por. Skóra.

Skórlajda = »urwisz« Pozn. I, 50.

Skórny p. Skorny.

Skóroba p. Skuniuda.

Skórsko = wielka skóra: »Wyciągnął skórsko wołowe i ůołówek i pise, co ta kany kto pedział grzysnego« Zb. VII, 65.

Skórzaki = »portki skórzane« Dyg. »Skorzaki = spodnie zimowe w pow. Obornickim« Pobł. 87. »Skórzaki = spodnie ze skórek owczych, wełną wewnątrz szyte« Kuj. I, 63. W temże zn. ib. II, 172 i 333. Kolb. 244. »Skórzaki = buty« (?) Pauli 212.

Skórzanny = skórzany: »Skórzanne łatki« Cinc. 13.

Skórznie = »buty z długiemi cholewami« Osip. W temże znacz. »Skórznie« Zb. II, 10; ib. 55. Wisła III, 560. Ciesz. 19. »Skorznia, zdr. skorzenka = but męski« Pobł. 86. »Skorznia = but« Gaz. Olsztyńska 1886, nº 29. Toż Wisła III, 89. »Skorznie = buty« ib. 727. Pr. fil. V, 881. Derd. 137. Kolb. słown.

Skórzyca = »cynamon, cortex Cinnamomi« Ciesz. 86. Toż Rozpr. XII, 102. W temże znacz. »Skorzyca« Pr. fil. V. 881; ib. 975. »Skórzyca« Huc 219. »Szkórzyca« List Bystronia (ze Szlązka).

Skórzycowy = cynamonowy:

»Krople skórzycowe = tinctura Cinnamomi« Ciesz. 46. »Kwiat skórzycowy = flores Cassiae« ib. 50.

Skórzyć się: »Nalepi się żyto skórzy, jak się pod bronami kurzy« Zb. X, 109. (Może zam. »Najlepiej się żyto sporzy« K.).

Skótnik p. Skotniki.

Skówyrcéć = »skowyczeć (o psie)« Krak. IV, 321 p. w. Skuczyć.

Skra p. Iskra.

Skrabacha p. Skrabaczka.

Skrabacz: »Skrabac = miotła stara« Rozpr. X, 301.

Skrabaczka: »Skrabacka = stara, zużyta miotła« Święt. »Skrabácka = 1, stara miotła 2, narzędzie do zgarniania 'barłogu' w lesie« Spr. V, 415. W temże zn. »Skrabacha« Udz.

Skrabatka = »krawatka« Udz.

Skracać się = przechodzić, mijać: »Juz sie latka skrácajo, juz sie z wojny wrácajo« Kętrz. 58.

Skrada = »gatunek trawy: Luzula maxima« Spr. V, 415. Toż Wrześ. 21. Rozpr. XVII, 61. Wrześ. T. 9.

Skradzieć: »Skradziáł mi owies — mówi się o tak zw. śniedzi« Spr. V, 415.

Skraj = »kawał (chleba)« Pr. fil. IV, 248. W temże zn. »Skrajka« ib. »Skrajka« Chełm. I, 157. || »Skrajka = deszczka« Krak. IV, 322 p. w. Stawiarka.

Skraja = »na początku: skraja pięknie i przestronno« O. (właściwie: z kraja = z brzegu K.). »Wsysey chłopcy ładni, najładniejsy z kraja« Kon. 11. Por. Kraj.

Skrajadnik = »pierwszy lub ostatni w szeregu, bo z kraja jedzie« (w wojsku) Kon. 16. »Ułany... jednego mi dacie, tego skrajadnika« ib. Toż Krak. II, 403. W temże znacz. »Skrajownik«: »Jednego mi dacie, tego skrajownika« Święt. 239.

Skrajka p. Skraj.

Skrajownik p. Skrajadnik.

Skraniec = »kraniec, brzeg« Zb. I, 23.

Skrasieć = »ubarwić się, pstro się nakropić: »Groch jesce nie skrasiał = nie ubarwił się, pstro nie zakropił« Krak. IV, 310 p. w. Kraszaty.

Skraucéć = »1, miauczeć (o kocie) 2, molestować, sklamrzyć (żebrak proszący o jałmużnę)« Spr. IV, 329.

Skrauja! = »sygnał do gonu, myśl.« Wisła VII, 387.

Skráw = »strzęp, gałganek« Hilf. 180.

Skrawać = krajać: »Tak trzeba skráwać, jako może stáwać« Cinc. 36. »Gdzie lach stoi, jak mu portki skráwajom? — We wodzie, t. j. lachy mają zwykle spodnie krótkie, stąd żartobliwe przypuszczenie, że kiedy im brano miarę na spodnie, musieli stać w wodzie« Zb. VII, 95

Skráwek = »odcinek płótna, część bochenka chleba« Święt.

Skrawić = »skrwawić, skrawiony = skrwawiony« Święt.

Skrątwa = »swoboda« Wisła III, 89. »Skrątwa (por. skrzęta, skrzętwa, skrzątwa, wyrazy przest. = skrzętność) = wytrwałość, cierpliwość, spokój: nie ma skrątwy do tej roboty: nie dał mi skrątwy, aż poszedłem z nim« Krasn. 308. »Skrątwy nie dać = pokoju, odpoczynku, odetchnienia nie dać, siedzieć komu na karku« Kuj. II, 276. Toż Mil. »Skrątwa uwijanie się, skrzętność, używane tylko z negacją: nie mam skrątwy, nie dają nam skrątwy t. j. tyle czasu, żeby się skręcić« Pobl. 142. »Skrontwa = niem. Ste-

chen« Mrong. 722. »Skrzątwa«: »Skrzątwy nie da« Chełch. II, 122. »Skrzątwa = spokój« ib. 151.

Skrążać = »obrzynać, skrawać« Petr. »Tylko do kapusty chodzę (mówi zając), po listeczku se też skrążę« Rog. n° 68.

Skrążak = »przetak mniejszy, służący do skrążania czyli potrząsania w kółko zboża, z czego powstają skrążki« Krak. IV, 320 p. w. Sito.

Skrążanie p. Skrążak, Skrążki. Por. Skrężanie.

Skrążki »a. skrążyny = plewy i inne lżejsze części kłosów, oddzielone przez skrążanie« Pr. fil. V, 882. Toż Krak. IV, 320 p. Skrążak.

Skrążyny p. Skrążki.

Skrepnąć p. Skrzepnąć.

Skrewić = »porwać, ukraść« Święt.

Skrębiały »a. żalawy = spróchniały« Rozpr. XVII, 74 p. w. Żalawy.

Skręcać = kręcić, oszukiwać, kłamać: »Człowiek nieszczery, obłudny, co od maleńka wszystko skręcać przywyknął« Bal. 143.

Skręcanina = kręlanina« Zb. I, 52. Toż Udz.

Skręcić = zwinąć: »Pies, jak zima chyci twardá, zmaźnie, skůęci (zwinie się w kłębek), skurcy sie« Cisz. 322. »Bodaj cię kołtun skręcił« Kuj. I, 98. || »Skręcić się« = zakręcić się: »Nie más takiéj przepaści, zeby sie w głowie skręciło« Rozpr X, 206. || »Skręcić się«: »Chołota kęsa się nie skręciła bez macierzy« Kam. 81. »Gubernantka kęsa się tam nie skręci (czekając), co tak długo siedzę« ib. 90. »Jałowica za cielęciem kęsa się nie skręci« ib. 102. »Dziewczyniska kęsa się nie skręca za kwiatenkami« ib. 129. »Tylo sie nie skręci« (z niecierpliwości) Lub. II, 213.

Skręć: »Na skręciu = na pogotowiu, pod ręką, myśl.« Pr. fil. V, 882.

Skrępcić »a. skrępsić = zręcznie ukraść« Sand. 265.

Skrępsić p. Skrępcić.

Skręt = »część wozu, poruszająca się na sworniu, służąca za podstawę ręczycom« Roczn. 234. »Skręt a. krzepcizna = trójkąt drewniany u wozu, którego podstawę stanowi oś przednia, a u wierzchołka przytwierdza się dyszel« J. Łoś. »Na przednich osiach są przymocowane 'nosadem' tak zwane skręta, pomiędzy któremi jest w przodzie dyszel« Pozn. I, 110. »U wozu zworzeń chwyta skręt, pod skrętem kierownik; skręt łączy się z rozwórką, idącą od pośladka« Was. 60. || »Skręt a. huzew = obręcz na kadź z całego smreczka« Rozpr. XVII, 61. || »Skręt = siatka na ptaki, myśl.« Pr. fil V, 882. || »Skręt« = kłopot: »Lasów tam dostatek i o drzewo niema skrętu« Konopnicka, Na drodze. Por. Skręta, Skrętek.

Skręta = 1, drut 2, koniec dyszla, przytwierdzony do wozu« Hilf. 180.

Skrętek: »Skretek = oś pługa« Pr. fil. IV, 248.

Skrętka »a. porwósło = wić słomiana do związywania snopów« Ust. z Jaworza. »Skrętka«: »Bogienki robią skrętki z jej (położnicy) rąk, które wykręcają, jak się wykręca bielizna przy praniu« Krak. III, 45.

Skrężać: »Skręzać zboże, nasiona, mąkę na przetaku, mak na sicie celem oczyszczenia od części lekkich i śmieci« Pr. fil. IV, 875.

Skrężanie p. Skrężowiny, Skrążanie.

Skrężowiny: »Skręzowiny = brudy, śmiecie, plewy, zbierające się na wierzchu przy skrężaniu przetakiem« Pr. fil. IV, 875.

Skrężyć się: »Jakeśmy się zkrężyli, ażeśmy kłosków dożęli« Lub. I, 126. »Ej, takeśmy się krężyli, jażeśmy pszeniczki dożnęli« ib.

Skrob: A tu o dwunasty godzinie skrob, skrob w okno« (= słychać skrobanie) Zb. XI, 96. || »Skrob = choroba u świń, sprawiająca, że się ustawicznie cochają, drapią« Spr. IV, 370.

Skrobacz = »stara drapaka zdarta« Wrześ. 21. || »Skrobacz«: »Skrobác = 1, nóż do skrobania gruli 2, rodzaj hebla (Schrupphobel)« Spr. V, 415. || »Skrobacz = młyn na małej wodzie« Krak. IV, 321.

Skrobaczka = »stara miotła« Cisz. 209. || »Skrobaczka« p. Rzekotka.

Skrobać: »Szkrobać« Rozpr. XII, 34. »Szkrobac« Hilf. 183. »On sie jednak ku cygánce szkrobie« Zb. IX, 243.

Skrobaka = »miotła zużyta: niech tylko przyjdzie, dam mu skrobaką« Krasn. 308.

Skrobanka: »Skrobanki a. rysowanki = jaja wielkanocne, farbowane na jeden kolor, na którym następnie deseń został wydrapany zapomocą ostrego narzędzia« Wisła IV, 822.

Skrobek = »sknera« Pr. fil. V, 882. || »Skrobek = krochmal« Zb. II, 10. W temże znacz. »Skrobek a. skróbek« Pr. fil. V, 882.

Skrobia = miazga skrobana: »Na ból głowy... przykładają... skrobię z rzepy lub jej liście« Święt. 614.

Skrobicha = »stara miotła« Krak. IV, 321.

Skrobić »a. skróbić = krochmalić« Pr. fil. V, 882. »Skrobiony = krochmalony« ib. W temże znacz. »Szkrobiony« Wisła VIII, 66.

Skrobideska = »stolarz« Pr. fil. IV, 248. Toż ib. I, 76; ib. V, 882.

Skrobigárcek = »sknera« Święt. W temże znacz »Skrobigarnek« Pr. fil. V, 882.

Skrobigarnek p. Skrobigárcek.

Skrobipiórko = »lichy pisarz (z lekceważeniem)« Święt.

Skrobiwiór = »stolarz« Pr. fil. V, 882.

Skrobotucha = »zła baba« List. z Tomaszowa lubels.

Skrochmalić = zanadto sztywnym zrobić: »Źle leży (fartuszek), bom go skrochmaliła« Oles. 172.

Skrocz = »wolny kłus« Pr. fil. V, 882. P. Chodza.

Skroć = »z powodu« Pr. fil. III, 498.

Skroj: »Podkóweczki nitowane i przy skroju przeszywane« Wójc. II, 203 (Zap. zam. »skraju« t. j. przy brzegu K.).

Skrom = »tłuszcz zajęczy« J. Łoś. Pr. fil. IV, 875. W temże znacz. »Skromi«: »Skromiem zajęczym« Krak. III, 155. »Skróm« Hempel. »Krom«: »Uciecz, zajączku, do domu, bo bierzesz kulkę (od myśliwca) do kromu« Rog. n° 68. || »Jeść ze skromem = tłusto« Lub. I, 44. »Jeść ze skromem = jeść z mięsem... w dzień postny« Pr. fil. V, 882. »Jeść ze skromem = pościć« ib. IV, 875. || »Skrom«: »Co insy dom, to insy skrom« Święt. 665.

Skromadzić »a. szkreptać = czyścić przez skrobanie np. marchew,

rybę z łuski i t. p.« Roczn. 239 p. w. Szkreptać.

Skromić = poskramiać: »Poniatowski skromił nieprzyjaciół« Zb. VIII, 76. || »Skromić«: »Skromic = skąpić, być bardzo oszczędnym« Pobł. 87. || »Skromić się = jeść z mięsem w dzień postny« Pr. fil. IV, 248.

Skromka: »Skromka chleba = kromka, przylepka chleba« Pr. fil. IV, 248.

Skromno = »mało, skąpo« Hilf. 180.

Skromność: »Skromnosc = skąpstwo« Pobł. 87.

Skromny = »tłusty (o zającu)« Hempel. »Skromny = mięsny: jedzenie skromne« Pr. fil. IV, 248. Toż ib. V, 882. »Skromny zając tłusty« Prz. ludu VI, 111. »Skromny (dzień) = niepostny« Pleszcz. 43. || »Skromna strawa = postna« Pr. fil. IV, 875. »Skromny = skąpy« Pobł. 87.

Skronia = »skroń« Hilf. 180.

Skrontwa p. Skrątwa.

Skrony = »dla, z powodu: skrony ciebie mie uociec zerznył« Spr. IV, 30. W temże znacz. Rozpr. IX, 214. Zejsz. 70. »Skrony a. pokrony, pokroś, skroś« Wrześ. 17. »Skrony a. pokrony, pokróś« Rozpr. X, 296. »Skrony« ib. XXVI, 393. »Skróny a. króć« Spr. IV, 324; ib. 329. »Skróny a. skroś« ib. V, 415. »Skróny = przez, z powodu: skróny tobie chodzę« Wisła VIII, 213. »Króć« Spr. IV, 324.

Skroś p. Skrony, Skróś.

Skroziem = »wskroś ziemi: bodaj ty skroziem poszedł = bodajeś się w ziemię zapadł« Osip. Toż Maz. V, 31.

Skróbek p. Skrobek.

Skróbić p. Skrobić.

Skrócać »kogo = karcić, karać, napominać« Święt.

Skrócić = przerwać: »Za trzŷ dni twój żŷwot má bŷc skrocony« Hilf. 100. || »Skrócić« = ukarać?: »Nie probuj się chłopce w tej karczmie nawrócić, Jest tam lepsi chłopcy, mogliby cię skrócić. Weru mnie też skrócą, albo ja kogosi« Zejsz. 91. Por. Skrócać.

Skróć = »względem«, Święt. »Skróć = z powodu, przez« Rozpr. XXVI, 393. Zb. I, 52. Por. Skróś.

Skródlenie = »bronowanie roli« O. W temże znacz. »Skrudlenie« Ust. z Ukrainy.

Skródlić »a. skrudlić = bronami włóczyć, bronować« O. W temże znacz. »Skrudlić« Cer. Zejsz. 79; ib. 130. Wrześ. 21. Spr. V, 415. Święt. 2. Ust. z Ukrainy. Por. Skrudzić.

Skróny p. Skrony.

Skróś = »dla, przez« Wrześ. 21. »Skróś = dla, z powodu« Spr. IV, 30. Udz. »Skróś z 2 pp. = dla, z powodu: skróś ciebie mie matusia bije« Rozpr. X, 301. Toż ale z 3 pp. »Skróś tobie« ib. 252. »Skróś niescęsnych ludzi rozejść się musimy« Zb. XII, 187. »Skróś ciebie« ib. 189. »Miała skróś tej babki mowę zamkniętą« Krak. IV. 20. »Skróś = względem, dla, z przyczyny: nie mógem przyjść skróś Jantka« ib. 321. »Skróś tego, zebyć ludzie nie powiedzieli« ib. II, 72. »Skróś frajerki skończył« Wrześ. T. 50. Toż Zb. XV, 6. »Pogniewałam swego skróś słówka jednego« Rud. 136. »Skróś twoją matusię« Wisła VIII, 216. »Ja psa skróś ciebie bił nie bede« Zb. XV, 15. »My tu przyjechali skróś owego procesu« Bałucki. »Skróś a. skróć = 1, przez, z powodu: miałem kłopot skróś ciebie

2, dla: idę na jarmark skróś omasty = dla zakupienia omasty« Zb. I, 52. W temże znacz. »Skroś« Rozpr. IX, 214. Kopern. rękop. Spr. V, 415. »Matuśka mnie skroś niego biła« Zejsz. 87. »Udali mnie preczki skroś tego dziewczęcia« ib. 91. »Skroś a. skuli« Pr. fil. III, 307. »Skróż« Rozpr. XVII, 61; ib. XXVI, 393. || »Skróś = wszędzie« Pieszcz. 43.

Skrótność = »wymówka, napomnienie, kara: dám já ci skrótność, pockáj ino« Spr. V, 415. Toż Wrześ. 21. »Skrótność = napomnienie, nauka: trza mu dać skrótność = nauczyć go« Rozpr. X, 301.

Skróż p. Skróś.

Skrucyja = »karność« Udz.

Skrudlenie, Skrudlić p. Skródlenie, Skródlić.

Skrudzić = »niepokoić się, naprzykrzać się« Rozpr. VIII, 232. Toż ib. XX, 434. || »Skrudzić = bronować, wlec« Pleszcz. 43. Por. Skródlić.

Skryć: »Skruł« = skrył Wisła VIII, 102.

Skryjomie = »pokryjomu, tajemnie« Spr. IV, 329.

Skryk = »skrzyp, Herba Equiseti« Ciesz. 87.

Skrypcić = »schować, skręcić, zataić« Pr. fil. V, 882.

Skrypnąć p. Skrzepnąć.

Skrypulot = »skąpy« Udz.

Skrywka = »skrytka« Pobł. 87.

Skrzak = »żabia ikra« Spr. V, 415. || »Skrzák a. skrzát = dziecko płaczliwe« Parcz.

Skrzale = »1, skrzele u ryby 2, skrzydła u kapelusza« Spr. V, 415. »Skrzále = skrzele« Zb. XV, 10. Por. Skrzele.

Skrzas = »spokój: dziecinie dały skrzasu i mówiły« Zb. VII, 16.

Skrzat »a. skrzatek« = istota mitologiczna, por. Český lid I, 186. Arch. XI, 138. Wisła V, 683. »Skrzatek = ognik błędny« O. »Idź do skrzata« Rozpr. IX. 118. »O ptaku skrzatku« (mitologicznym) Pozn. VII, 25. »Skrzat jest złym duchem« ib. »Skrzatek, przeistaczając się z djabła, najczęściej bierze postać kurczęcia« ib. »Piszczysz jak skrzatek« ib. »Skrzat jest to istota niedużego wzrostu, przynieść mogąca pieniądze i dostatki« ib. »Trzebaby.. kupić sobie takiego skrzata, takiego wabia, żeby pieniądz był w mieszku« ib. »Bodaj cię skrzaci wzięli« ib. 26. »Że skrzatek w postaci głodnego zbiedzonego kurczęcia się ukazuje, ztąd powstało przysłowie: wygląda jak skrzat, jeśli kto obszarpano wygląda a źle mu z oczu patrzy« ib. 27. »Małe ptaszki, naokoło których iskry się sypią: to skrzatki tak lecą« ib. »Skrzat jest demoniczną istotą, przeraźliwie skrzeczącą, a polującą na dzieci« ib. 28. »Otmiana zowie się dziecko, przez skrzata podrzucone niewieście w polu« ib. || »Skrzot = imię własne osobowe« Zb. XIV, 159. || »Skrzát a. skrzak = dziecko płaczliwe« Parcz. W temże znacz. »Skrzot« Spr. V, 142. Pr. fil. IV, 248. »Skrzot a. skrzok« Rozpr. XVII, 84. Pr. fil. III, 498.

Skrzątwa p. Skrątwa.

Skrzebić p. Skrzeblać.

Skrzeblać »a. skrzebić = popłakiwać, knychać« Pobł. 157. Por. Skrzeblić.

Skrzeble = »zwierzątka bajeczne: skrzeble chwytać a. iść na skrzeble = gra młodzieży zimą: jednego śród siebie ustawiają z miechem otwartym nad rowem, reszta idzie naganiać« Pobł 157.

Skrzeblić = »płakać, mazać się

(o dziecku)« Kuj. V, 276. Toż Pr. fil. IV, 248.

Skrzebły = »płaczliwy« Pr. fil. IV, 248. Toż Zb. I, 23. »Skrzebły = skargliwy, narzekający« ib. 36. »Skrzebłe (dziecko) = płaczliwe« Kuj. V, 276. Toż Pozn. VII, 22.

Skrzec = »grube i wyniosłe drzewo sosnowe« Chełch. I, 47. W temże znacz. ib. 98, 114 i 244; ib. II, 27. Mil. Spr. V, 122. Rozpr. XVII, 61.

Skrzecha = »skwarka« Spr. V, 122.

Skrzeczak p. Skrzek.

Skrzeczeć: »I żaba skrzecze, kto ją nadepcze« Kuj. I, 198. »Skrzeczeć = o głosie żołny« Prz. ludu VI, 126. »Pastuch skrzeczy = krzyczy, sklamrzy, beczy, płacze« Zb. X, 177. || »Macica skrzeczy« = określenie pewnej choroby Pleszcz. 122.

Skrzeczek = zap. drzewko: »Wieniec jak gaik na skrzeczku lub na gałązce jedliny albo sośniny« Rad. I, 205. || »Skrzeczek = chomik« O. p. w. Chomik. || »Skrzeczek = skwarek« Pozn. II, 181. »Skrzeczki = skwarki wieprzowe« ib. I, 214. Toż ib. 223; ib. II, 88. »Skrzeczki a. szwedy, skwarki = kawałki słoniny wysmażone na patelni« Osip. Toż Maz. V, 42. W temże zn. »Skrzyczki« Parcz. »Skrzeczka« Wisła I, 155. Por. Skrzecha, Skrzek.

Skrzeczka p. Skrzeczek.

Skrzek »a. skrzeczek, golas, golak, galak = drzewo młode, podkrzesane u dołu, albo też drzewo stojące, z którego kora odpada, albo wreszcie karłowate świerki lub sosny żerdziowe« O. p. w. Galak. »Skrzek = drzewo nie rosnące do góry, lecz gałęziste u dołu i krzywe« Pr. fil. V, 882. »Skrzek = ta część, którą drzewo zwrócone jest do cienia t. j. ku północy« Spr. V, 415. || »Skrzek = 1, roślina wodna 2, żabi skrzek = ikra żabia 3, potrawa niezwykle osolona: słone jak skrzek« ib. 142. »Skrzek = ikra żabia« Osip. || »Skrzek = 1, ziemny pies, chomik 2, zły, jak skrzek, przysł.« Pr. fil. V, 882. || »Skrzek = świerszcz« Zb. I, 31. Por. Skrzeczek.

Skrzekać: »Uciekál, jaz mu krypeć skrzekál« Wisła II, 174.

Skrzekot = »odmiana cietrzewia, tetrao medius, bastard z głuszycy i cietrzewia, myśl.« Pr. fil. V, 882.

Skrzekowate »drzewo = toż, co skrzek« Pr. fil. V, 883.

Skrzel p. Skrzele.

Skrzela p. Skrzele.

Skrzélać = »strzelać« Pr. fil. IV, 248.

Skrzele = pletwy u ryb« Osip. »Złote skrzále miała ryba« Zb. XV, 10. »Suchy jak skrzela« Święt. 682. || »Skrzele = przyrząd, przez który przechodzą przy kołowrotku nici, rodzaj szpulki« Parcz »Skrzelki = przyrząd przy kołowrotku« Kuj. I, 87. || »Skrzela = poła u sukmany, mianowicie jej część dolna« Krak. IV, 321. »Wązgi a. skrzela = poły u sukmany« Zb. II, 255. »Skrzelę = połę« Zb. IX, 50. »Skrzelami = połami« Krak. I, 277. »Skrzele = spódnica kaftana (męskiego) złożona z czterech połów, zwanych kalitami« Kłosy XIII, 43. »Skrzela = poły od kapoty« Doman. »Nadśławił skrzele = poły« Cisz. 260. »Jéno go trzymá za skrzele = za poły« ib. 311. || »Skrzél = krzyż, kość pacierzowa: wyraz używany prawie wyłącznie w tem połączeniu: (le-

niwy chłop) skrzela sobie nie złamie t. j. rękawa sobie nie urwie« Pobł. 87. Por. Skrzale, Skrzyla.

Skrzelki p. Skrzele.

Skrzepić się = »1, wzmóc się na zdrowiu, na siłach, na majątku 2, wysilić się« Pr. fil. V, 882. »Skrzepić się = pokrzepić się, wzmóc się na siłach« Rozpr. XXVI, 393. Toż Wrześ. rękop. »Alek ja sie skrzepił, bom naláz... kiski i zjádek« Zb. XV, 36. »Skrzepić = dopomóc: zeby go tez cem móg skrzepieł« Żaw. 68.

Skrzepła »a. skrzepła duda = płaczliwa, płaksa« Parcz.

Skrzepnąć: »O chrześcijaninie mówią, że umarł, o zwierzęciu — że zdechło, a o żydzie i niechrześcijaninie — że skrzepł« Pr. fil. IV, 875. »Skrepnąć, skrzepnąć = umrzeć« Święt. »Skrypnąć = umrzeć (o żydzie)« Udz.

Skrzesić = wskrzesić: »Król... zmiertwiáł i zemgláł. Jak króla skrzesili« Święt. 373. »Skrzysić«: »Skrzysiła zdechłego już zwierza« Wisła VIII, 267.

Skrzesiwo = krzesiwo: »Torba wisiała... ze skrzesiwem i hubkąm« Święt. 451.

Skrzęk »a. żwink = dźwięk (o ludziach)« Spr. IV, 30.

Skrzęta = »uparty nudziarz« Spr. IV, 350.

Skrzętny = »uparty, nieznośny (nigdy w znacz. pilny)« Spr. IV, 350. »Skrzętny = zrzędny« ib. 382. »Skrzętny = narudny, niecierpliwy, gniewliwy« ib. V, 415. Toż Rozpr. XXVI, 393.

Skrzok p. Skrzat.

Skrzot p. Skrzat.

Skrzybać = »zgarniać, wymiatać« Spr. V, 122. »Skrzybać = zgarnować: skrzybałem gnój w stajni« Zb. II, 253.

Skrzyczeć = zwymyślać: »Tam go jesce skrzyceli« Zb. V, 229. »Ociec skrzycáł jesce syna« Święt. 399.

Skrzyczki p. Skrzeczek.

Skrzyć: »Skrzyć = dokuczać, zrzędzić, suszyć komu głowę: zła żona skrzy wiele na męża« Pobł. 87. || »Skrzyć się« = iskrzyć się, błyszczeć: »Leci woda od ogroda z kamienia się skrzy da i skrzy« Pozn. V, 141. »Z pysków sie skrzyło koniom« Rozpr. IX, 272.

Skrzydełeńko p. Skrzydło.

Skrzydlak »a. pierznianka = miotełka ze skrzydła ptasiego« Ust. z Mazowsza. »Skrzydlak = ucięta część skrzydła od drugiego zgięcia do końca« Nadm. 153. || »Skrzydlak a. piornak = pióro wielkie ze skrzydła wyrwane do pisania« Pobł. 142. || »Skrzydlak = sieć: wedle szerokości rowu od jednej burty do drugiej; jednego skrzydła jest 1=3 sążni« Pozn. III, 136. »Skrzydlak = rodzaj sieci« Kuj. I, 89.

Skrzydlasty = »skrzydlaty« Rozpr. VIII, 126. Toż ib. IX, 178

Skrzydlisko = skrzydło: »Gęś... wzbije się na skrzydliska, poleci« Zb. IV, 184.

Skrzydło: »Krzydło« Zb. I, 60; ib. 70. Hilf. 169. Zb. XV, 141. »Skrzydoł« 2 pp. l. mn. Święt. 444. Zdr »Skrzydełeńko« Pozn. II, 316. || »Skrzydło = poła surduta« Pozn. III, 174. Toż ib. I, 233. || »Skrzydła = zastrzały, miecze w budownictwie« Zb. I, 31. || »Skrzydło = boczna ściana sieci« Prac.

Skrzyhyczeć = »głos wydawać, ciekotać, o kuropatwie, myśl.« Pr. fil. IV, 883.

Skrzykać = »być przy zdrowiu:

jesce ta kielo telo skrzykame, co mozeme« Spr. V, 415.

Skrzyla »a. ożydla = skrzydła u kamizeli« Sand. 265. Por. Skrzele.

Skrzylaka (?): »Chorą mam nogę, skrzylaka my ją wyłomał« Kuj. II, 15.

Skrzynátka: »Wláz pies na skrzynátkę i wylał serwatkę« (w zagadce o rosie) Zb. X, 144.

Skrzyneczka p. Skrzynka.

Skrzyneniek = skrzyneczka: »Perłowy mój wianku, leż-że mi w skrzyneńku« Lub. I, 185.

Skrzynia: »Krzynia« Zb. I, 60. Toż ib. 70. Rozpr. IX, 172; ib. 208. Wisła V, 912. »Krzynia, krzynka« Zb. I, 7. »Skrzyń«: »Cisnuł te skrzyń... wzieni te skrzyń« Cisz. 83. »Kázała... brycke i skrzyń wybrać« ib. 141. »Skrzyń wyłupaná« ib. 223. »Dácie te skrzyń« ib. 235. || »Skrzynia = jama legowa lisa, od której kilka nor dla wyjścia na wierzch ziemi jest wyprowadzonych, myśl.« Pr. fil. V, 883.

Skrzynica = skrzynia: »Gdziebyś je chowała... U króla w skrzynicy« Pozn. IV, 261.

Skrzynka: »Krzynka« Zb. I, 7. Zdr. »Krzynecka« Pr. fil. III, 493. || »Skrzynka rzezalná = sieczkarnia« Spr. IV, 333. »Rznął sieczkę na skrzynce« Krak. IV, 146. »Skrzynka« Święt. 15. Zdr. »Skrzyneczka«: »Parobeczku, gruba sieczka. Gospodarzu, zła skrzyneczka« Kolb. 358. Toż Sand. 208. || »Skrzynka żabia = skojka malarska (Uniopictorum) szczeszuja, szołdra wielka (Andonta cygnea). Mięczak o dwu skorupkach, zamykających się jak portmonetka« Osip. W temże znacz. »Żabioskrzynka« Hilf. 189.

Skrzynowek p. Krzynów.

Skrzynów p. Krzynów.

Skrzyp! = głos skrzypienia: »A ta skóra skrzyp!« Zb. VIII, 315.

Skrzyp: »Skrzŷp = stępa u wrót, t. j. kawał grubego drzewa w środku wyżłobiony i wkopany w ziemię« Pobł. 87.

Skrzypca p. Skrzypce.

Skrzypce: »Krzypce« Zb. XV, 174. || »Skrzypca« Pleszcz. 31. »Do skrzypcy« Zb. III, 26. || »Skrzypice« Fed. 408. Zb. VIII, 105. »Skrzŷpice« Hilf. 180. »Skrzŷpice zdr. skrzŷpki« Pobł. 87. Zdr. »Skrzypiczki« Pozn. IV, 306. || »Skrzypka« Wisła III, 66. »Skrzypką« 4 pp. l. p. Rozpr. IX, 284. || »Skrzypki« Pr. fil. IV, 876. Toż Pozn. I, 257. »Skrzypki, skrzypecki« Zb. V, 248. »Baranice do skrzypek« Kam. 86. »Skrzypki zagrają = skrzypce« Kuj. II, 178. Kiel. I, 117.

Skrzypcia = »mysz« (w zagadce) Cisz. 358.

Skrzypcyjá p. Konskrypcja.

Skrzypek = »grajek« Wisła VII, 364. »Zagram przy niedzieli skrzypek, choć fałszywy« Rog. nº 91. Zdr. »Skrzypecek« Sand. 200. Toż Zb. IV, 149. Święt. 152. || »Skrzypek = roślina, Silene inflata« Zb. VIII, 258. Toż Was. 14. W temże znacz. »Skrzypek a. skrzypica« Petr. »Skrzypica« Wisła II, 5. »Skrzypka« Pr. fil. IV, 876; toż ib. 819 p. w. Gorcyca.

Skrzypiać = skrzypić: »Kazali drzwiami skrzypiać« Święt. 664. »Drzwiami skrzypiá« ib. 247. Por. Skrzypieć, Zgrzypieć.

Skrzypica p. Skrzypek.

Skrzypice p. Skrzypce.

Skrzypiciel = skrzypek: »Skrzypicielu, będziesz w niebie, i basista koło ciebie« Wójc. II, 361.

Toż Pauli 210. Podobnie Maz. III, 330.

Skrzypiczki p. Skrzypce.

Skrzypiec = »skrzypek« Fed. 408. »Ze skrzypcem = z grajkiem« ib. 48. »Skrzypiec = grajek« Pr. fil. IV, 248. »Skrzypcy« = skrzypkowie Krak. II, 45. || »Skrzypiec« = męczarnia?: »Mandaryni nie byliby się wahali dać nas wyciągnąć na skrzypiec« Huc 389.

Skrzypieć = skrzypić: »Drzewo skrzypie« Zb. IX, 34. Por. Skrzypiać, Zgrzypieć.

Skrzypinek = skrzypce: »Miała bębenek i skrzypinek« Rog. n°495. Por. Skrzypowina, Skrzypowisko.

Skrzypista = skrzypek: »Będzie tam grał jeden skrzypista« Pozn. III, 70.

Skrzypka p. Skrzypce, Skrzypek.

Skrzypki p. Skrzypce.

Skrzypnąć: »Okiennica skrzypła« Kuj. I, 118. »Nacisnuł zną na skórę, a óna zną skrzypła« Święt. 433.

Skrzypowina = skrzypce: »Wzięna bębenek i skrzypowinę« Pozn. IV, 280. »Skrzypowiny = skrzypce: wzięła bębenek i skrzypowiny« Pr. fil. V, 883. Por. Skrzypinek, Skrzypowisko.

Skrzypowisko = skrzypce: »Bębenek i skrzypowisko« Oles. 414. Toż Pozn. V, 52. Zb. VI, 125. Maz. II, 145. Rad. II, 77 (Tamże: »W bębenek biła, skrzypce zgubiła«). Łęcz. 150. »Skrzypowisko = skrzypce: wzięła kądziołkę i skrzypowisko« Pr. fil. IV, 248. Por. Skrzypinek, Skrzypowina.

Skrzypuch = »bedłki, rosnące na pniach zrąbanego drzewa, używane po wyschnięciu do krzesania ognia, jak hubka« Roczn. 235.

Skrzysić p. Skrzesić.

Skrzyszoskie: »Na Skrzyszoskiem, na Ostroskiem... stoi cysárz« Zb. XV, 125.

Skrzywanek = część wozu: »Pojedyncze części wozu są: koła na osiach, ozwora, zgłówki z skrzywankami, dyszel« Hoff 71.

Skrzywiony: »Skrzywiony jak motyka = posępny, kwaśny, smutny« Święt.

Skrzyźliwy = »trzeźwy, w innych okolicach: krzyźby« Rozpr. XII, 102.

Skrzyżal: »Skrzyzál a. skrzyzáłka = płyta kamienna, pokrywka na garnek z cienkiego kamienia« Rozpr. X, 301. »Skrzyzal a. skrzyzałka = płyta kamienna do wykładania chodnika; skrzyzale = pokłady piaskowca« Wrześ. 21. »Skrzyżál, skrzyzál = cienki kawałek skálá, płyta« Rozpr. XVII, 61. »Skrzyzál a. skrzyzala = kamień gładki a cienki« Spr. IV, 382. »Skrzyzałka = to, co skrzyzál, tylko mniejszych rozmiarów« ib. Toż Kopern. rękop. Rozpr. IX, 214.

Skrzyżala, Skrzyżałka p. Skrzyżal.

Skubać: »Gołębie skubają mech« Oles. 166. »Szkubać« Rozpr. XII, 34. Toż Cinc. 8. Zb. IX, 237. Spr. IV, 30. »Szkubać a. szkubować« Ust. z Jaworza. »Skubść (pierze)« Cer. Toż Wrześ. rękop.

Skubanka = »piłka ulepszona (? zap. ulepiona) z drobniutko uskubanych kawałków gumy, szkol.« Pr. fil. V, 883.

Skubant »a. skubent = student« Pr. fil. V. 883. »Skubent« Kam. 35. »Śkubant« Udz.

Skubel p. Skobel.

Skubełek: »W ogródecku studzie-

neczka, skubełki nad nią« Zb. VI, 152.

Skubent p. Skubant.

Skublica p. Skoblica.

Skubnąć: »Skubniëty = jakbyś ty béł tak skubniëty, jinacybyś gádáł« Rozpr. VIII, 95.

Skubść p. Skubać.

Skuciak p. Sierciak.

Skuciárz = »tkacz przerabiający sierść krowią, kozią, cielęcą na nici lub krajki« Spr. IV, 360.

Skucina = »szczecina« Spr. V, 415. Toż Rozpr. X, 301. Wrześ. 21. W temże znacz. »Szkucina« Spr. IV, 30. Rozpr. XII, 102; ib. IX, 284. Pr. fil. IV, 291. Tyg. il. II, nº 110. || »Skucina = coś małego wogóle, np. mały człowiek, małe zboże« Rozpr. X, 301. Toż Wrześ. 21. »Szkucina = mały chłopiec, gdy się na kogoś wielkiego zrywa« Spr. IV, 30. »Szkucina = niedorostek udający dorosłego« Rozpr. XII, 102. || »Skucina = skąpiec« Wrześ. 21. || »Skucina = przezwisko« Rozpr. X, 301. || »Skucina = roślina. Juncus trifidus« Spr. V, 415. Toż Wrześ. 21. Wrześ. T. 9.

Skucja = »egzekucja: skucya musi być daná« Kętrz. 90. Por. Egzekucja.

Skucynik = egzekutor: »Skucyników trzydzieści dwa, ogolo nas i bez mydła« Kętrz. 93.

Skuczeć: »Skuceć = narzekać, płakać« Spr. V, 415. »Skuceć = płakać, narzekać, skowyczeć« Święt. »Skuczeć = skowyczeć, skomlić« Zb. I, 52. Toż Udz. »Skuczeć a. skulczeć = skomlić« Zb. II, 10. »Ni to cłek płakało, skucało« Święt. 483. »Cosik kucało i skucało« ib. »Jak cię zawrę, to bedzies skuceć« (o krowie) Wisła V, 923. Por. Skuczyć.

Skuczno = »tęskno« Pr. fil. IV, 248.

Skuczny = »dokuczliwy« Pr. fil. IV, 876.

Skuczyć: »Skucyć, kucyć = nudzić, przykrzyć sobie« Pr. fil. IV, 876. »Skucy mi sie = przykrzy mi się« ib. V, 883. »Skuczyć = jęczeć, biadać« Krak. IV, 321. Por. Skuczeć.

Skuć się = zmęczyć się: »Tak sie zeskákała, skuła« Zb. V, 248. »Zacąn skákać... skuł sie bardzo« ib. || »Skuć się = upić się« Ust. z Warszawy. || »Skuć = dorzucić plizgę bliżej do podstawki, niż na długość palestry (w grze)« Zb. X, 79.

Skudlić się = »splątać się (o przędzionkach)« Krak. IV, 220.

Skudłaczony = zwichrzony: »Skudłaczone włosy« Gliń. IV, 162.

Skuka = nudy: »Zdechnąć od skuki« Jaksa Bykowski. »Skuki« = skargi, zawodzenia: »Leśniczy chodziuł po lesie, słysał te skuki (panien)« Rozpr. IX, 201.

Skukać się = »schować się, dziec.« Rozpr. XII, 108.

Skulać = zginać: »Ukłuł go w noge. Un trup nie moze wytrzymać, tylo noge skula« Chełch. I, 63. »Skuláł sie = skulił się« Wisła V, 162. || »Skulać się« = stoczyć się: »Wiáneczek... skuláł sie mi z mojej głowy« Zb. IX, 202.

Skulbaczyć = osiodłać: »Siostra... konika mi skulbaczyła« Wisła VIII, 292. »Siostra... bratu konia skulbaczéła« Kuj. II, 59.

Skulczeć p. Skuczeć.

Skuli »a. skroś = z powodu: já przysed skuli pinindzy do pana« Pr. fil. III, 307. Toż ib. 498.

Skulibaba »a. skulidupa = roślina Cubeba« Pr. fil. IV, 248.

Skulić się = »skurczyć się np.

z zimna« Osip. || »Skulić się = stoczyć się« Rozpr. XII, 83.
Skulidupa p. Skulibaba.
Skuliwanie = czyszczenie na przetaku: »Rzeszoto... do skuliwania grochu do gotowania« Pozn. I, 97 (autor).
Skuła = »policzek« Petr. || »Skuła = wrzód, wrzodzianka« Petr. »Skuła, choroba gardlana, bezwarunkowo śmiertelna« Pleszcz 131. »Wiecheć z butów ma być wyjęty, inaczej na nogach skuły będą się robiły« ib. 82. »Skuła a. skołka = okulenie bydła wskutek wlezienia mu do kopyta jakiegoś robaczka« Zb. V, 124. »Szkuła = choroba racic u bydła i świń« Hempel. »Szkuła = choroba krów i koni« Pr. fil. IV, 253.
Skumać = »badać« Rozpr. XII, 103.
Skumlaczyć: »Kumlacyć, kumłacyć, skumlacyć = splątać, poplątać« Pr. fil. IV, 836.
Skumlać p. Skamleć.
Skumo, Skumoś p. Rzekomo.
Skumotrzyć się = pokumać się: »Skumotrzył się z całą niemal parafją« Pozn. II, 372.
Skumpły = »skąpy« Rozpr. IX, 137.
Skunia = »śpichlerz« Hilf. 180. »Szkuna« w temże zn. ib. 183.
Skunierować p. Skonierować.
Skuniuda »a. skóroba = odpędzanie świń« Pozn. I, 104.
Skup: zam. skub: »A kto nima talara bitego, niech nie głasce baranka mojego A kto będzie talarami łup, łup, a to będzie baranecka skup, skup« Rad. I, 187.
Skupczyć = przehandlować, zamienić: »Skupcmy oba razem« (młynek na torbę) Zb. V, 201. »Kupcmy oba« ib 200.
Skupiać = skupować: »Skupjale« = skupowali Cen. 83.
Skurać p. Skórać.
Skurbanić się »a. kurbanić się = o rzeczach, które mają wypukłości i karby, np. suknia z fałdami, czoło zmarszczone« Wisła III, 88 p. w. Kurbanić się. »Skurbanić się = 1, stoczyć się, o przedmiotach ciężkich, niezgrabnych: o, ledwo się skurbanił 2, skręcić się, zmiąć się, zmarszczyć się« Pr. fil. IV, 248.
Skurczać się = »skąpić« Święt.
Skurczarz: »Skurcárz = skąpiec« Święt.
Skurczybyk = »wyzwisko: a ty skurczybyku jeden« Pr. fil. V, 883. »Skurczybyk a. skurczypałka = wyzwisko« Czark.
Skurczypał = wyzwisko: »A ón mnie skurcypał drózkę zastępował« Maz. III, 274.
Skurczypałka = »nędzarz, chudeusz, biedota« Spr. IV, 370. »Skurczypałka = wyzwisko« Czark.
Skurłat = »wymię kozy, kozicy, owcy« Wrześ. 21. Toż Spr. V, 415. W temże znacz. »Szkurłat« Enc R. II, 819.
Skurwić = »uwieść, na złą drogę skłonić« Hilf. 119. || »Skurwić się«: »Jeżeli na kapuście listki nie zawiążą się w główkę... to mówią, że kapusta sie skurwiła« Święt. 595.
Skurzyć się = »wypuścić z siebie wiatry« Pr. fil. V, 883.
Skus = beczka (?): »Jesce piwa dwa skusy (beczki)« Rad. I, 216.
Skusić = »zwieść« Rozpr. XX, 434. »Najstarszy djabeł pytał, co chtórny na świecie skusił« Kuj. I, 182. »Kiej djabeł skusić nie może, to babę pośle i baba skusi« ib. 186. || »Skusić = zwiedzić, doświadczyć: kęs świata skusiłem« Spr. IV, 350. || »Skusić = nie dotrzymać postu« Święt.

»Postu tak przestrzegają... że nawet i w niedzielę nie 'skusą' od mleka« ib. 103. || »Skusić się«: »Skusýc sę = wyjść za mąż« Pobł. 87.

Skuśki = »twardy, zleżały« Rozpr. XI, 188.

Skuśny = »zachciewny, kuszący« Udz.

Skut = »chłopak« Udz.

Skutać = »czkać; skutać się: skuta mi się« (= mam czkawkę) Pr. fil. IV, 248. || »Skutać = wspominać: podczas czkawki mówi dziecko: pewnikiem mnie w domu skutają« ib. V, 883.

Skutek = »koniec; do skutku = do końca« Zb. I, 52. Toż Udz. »Trzebać temu zrobić skutek« Łys. 18. »Ten opowiadá, jaki skutek« (= co się stało) Cisz. 154. || »Skutki« = ostateczne postanowienie: »Narzeczony się pyta, czy ma przyjechać do skutków t. j. do zawarcia umowy o małżeństwo« Maz. V, 198. || »Skutek = czyn, uczynek: dobre skutki czynił« Pr. fil. V, 883.

Skutka = »czkawka« Pr. fil. V, 883. Toż ib. IV, 248. Zb. VIII, 254.

Skuty »a. szkuty = włosy ludzkie, sierść bydląt« Spr. IV, 360.

Skutyra = »dziewczyna« Udz.

Skuwać: »Skuwa tego = rzuca (piłkę) na tego« (towarzysza, w grze) Zb. XIII, 81.

Skuza = »sknera« Mil.

Skuzić = »skąpić« Mil.

Skuzować się = »ekskuzować się, tłumaczyć się, uniewinniać się« Pr. fil. IV, 249.

Skwacić = zap. nadwerężyć przy robocie: »Gdy przy żniwie lub przy kopaniu kto sobie rękę skwaci, przykłada liście chmurnika« Zb. VI, 308.

Skwapny = »skwapliwy, porywczy: pan Bóg nie skwapny, ale potrefny« Spr. V, 415.

Skwara = »tłuszcz wysmażony ze słoniny lub masła« Święt.

Skwarczek »a. skwarcek = skwarek słoniny« Zb. I, 28. »Skwarcki = skwarki« Fed. 408.

Skwarek: »Oskwarek« Rozpr. X, 293. »Oszkwarek« Pr. fil. IV, 285. »Jak dészcz na św. Marek, to będzie ziemia jak skwarek« Zb. IX, 25. || »Skwarek = żartobliwa nazwa dzieci i młodych zwierząt, np. co to za skowerny skwarek!« Zb. I, 52. »Skwark = żartobliwa nazwa dziecka« Udz.

Skwark p. Skwarek.

Skwarzyć = »smażyć (np. słoninę) na patelni« Osip. Toż Rozpr. IX, 151. || »Skwarzyć« = męczyć: »Jasne pany skwarzyli biedniejszych« Kam. 169.

Skwasić się = zap. zniechęcić się: »Bez niej (żony) i sam sie skwasis, i sam sie nie najes, i drugim nie das« Kal. 133.

Skwasielina = »1, niepogoda 2, liche zboże« Rozpr. X, 301. W temże znacz. »Skwasielnica« Wrześ. 21.

Skwasielnica p. Skwasielina.

Skwaśnieć się = skwaśnieć: »Piwko się skwaśniało« Zb. X, 245.

Skweres = »kłopot, bieda« Prz. ludu VI, 261. Toż Spr. IV, 30. »Na Tomka przyszedł skweres niemały« Pozn. VI, 240. »Skweres = hałas, krzyk niedoli, nędza« Święt. Por. Skweret.

Skweret »a. skwereta = skweres, wrzask, krzyk« Petr.

Skwereta p. Skweret.

Skwicić p. Schwycić.

Skwiercić się = »wrzeszczeć« Petr.

Skwierczeć »a. skwiérzyć = 1, piszczeć 2. głos wydawać, o zającu, gdy jest schwytany przez

psa, myśl. 3, narzekać: nie skwierc mi nad usami« Pr. fil. V, 883. »Skwierceć = syczeć (o ptakach), piszczeć, świegotać« Święt. »Skwierczeć = napierać się czego natrętnie« Osip. »Skwirceć = piszczeć, płakać: cego ty skwircys« Spr. V, 122.

Skwierczka = »skwarek« Pozn. VI, 285. Toż Rozpr. IX, 136. || »Skwierczka = łza: skwierczki stanęły mu w oczach« Pobł. 157. »Skwirczki«: »Widno było skwircki w ocach« Kam. 29.

Skwierk = »syczenie, świegotanie ptaków, płaczliwe uskarżanie się, nędza« Święt.

Skwiérzyć p Skwierczeć.

Skwinancja = »psia choroba« Prz. ludu VI, 110.

Skwirać: »Skwirac = płakać, piszczeć« Hilf. 180.

Skwirczeć p. Skwierczeć.

Skwirczki p. Skwierczka.

Skwirki: »Stoi panna pod brzozą, Skwirki na nium padają, suknie na ni gorzają« Kozł. 38. Por. Skwierczka.

Skwirny = »dokuczliwy« Krak. IV, 321.

Skwirz = »świerszcz« Hilf. 180.

Skwirzeć: »Skwirzec = płakać, piszczeć« Hilf. 180.

Skwitać = kwitnąć: »Krzyżowe ziele z miedzy, jeżeli ono jeszcze skwita« Pozn. I, 160

Skwitniały = »spleśniały (o chlebie)« Parcz.

Skyrz p. Skier-z.

Sla p. Szla.

Slabikarz: »Szlabikarz = elementarz« Rozpr. XII, 43. W temże znacz. »Ślabikárz« Pr. fil. III, 498. Toż List od Cinciały. W temże znacz. Cinc. 22. Por. Ślabizówka.

Sláć = »zlać« Pr. fil. V, 883.

Sląknąć = »zmoknąć i zziębnąć na słocie, skurczyć się od zimna« Rozpr. VIII, 232. W temże znacz. »Śląknąć« ib XVII, 61; ib. 93. Święt.

Sląkwa = »słota« Rozpr. VIII, 232. »Sląkwa = deszcz ze śniegiem wolno padający« Udz.

Slech = »skroń« (może Słych) Hilf. 180.

Sledni p. Śledni.

Sleni p. Śledni.

Slęga = »futryna« Ust. z Wilna.

Sloza p. Sloza.

Sluniszko p. Słonie.

Słabeka = »człowiek słabowity« Pobł. 88.

Słabica = »lekka glina: ony nie naorze głęboko, tylko ino płytko« Ust. od Olkusza.

Słabiduda = »organista, żartobl.« Tyg. il. 1, X, 304. Toż Osip.

Słabieć: »Słabieją = słabną« Czark.

Słabizna = »miejsca z boków pomiędzy żebrami a biodrem« Spr. V, 416. »Słabizna = mięso bydlęce z boków bezkostne« Pr. fil. IV, 876. »Słabizna = pachwina« Kopern. rękop. »Słabizna = przyrodzenie, organ płciowy« Święt. 465.

Słabość = »cholera« Zb. I, 75. Udz. Wisła V, 432.

Słabota = »słabość, choroba, cholera: słabota zaraźná« Pr. fil. V, 883. »Słabota« Rozpr. IX, 354. »Słabota św. Walentego = epilepsja, konwulsje« Hempel. || »Słabota«: »Miał on zaletnicę (kochankę), i ta go zdradziła, gdzie ma swoję słabotę. Miał on na głowie włos znaczny; gdyby mu ten włos wyrwali, wtedy go z łatwością mogli schwytać« Aten. 1877. II, 662.

Słabować = »niedomagać« Pr. fil. IV, 876. »Zacnies słabówać« Wi-

sła VIII, 102. »Bydło... słabuje« Kozł. 383.

Słaby: »Dwa kaminie wody: w jednym była mocna, w drugim była słaba« (t. j. woda dająca moc i druga odbierająca siły) Pozn. VI, 48.

Słać się: »Droga mu sie ściele« (= poszczęści mu się) Zb. X, 9. || »Słać się« = gniazda budować: »Ptastwo sie ściele« Krak. III, 38.

Sładek = »piwowar« Rozpr. XII, 17. Fed. 409. Pr. fil. V, 883.

Sładnie = »snadnie« Krasn. 308. »Aleć go nie sładnie znaleźć możecie« Zb. II, 28. Por. Sładno.

Sładno = »zręcznie, wygodnie« Rozpr. XI, 188. »Sładno = łatwo« Mil. »Śpiewaj, pokiela ci sładno« Zejsz. 61. »Sładniejby to nabrać« Kolb. 54. Por. Sładnie.

Sładny = »łatwy« Mil. || »Sładny«: »Nié mám pola, nié mám, ino skibe sładnom« Rozpr. III, 376. Por. Składny.

Słaniać się = »błąkać się, wałęsać się; mąż słania sie po zydach, a w domu nie chce robić« Zb. II, 253. »Słaniać się = włóczyć się« Ust. od Wąchocka.

Słanie »a. słańsko = ściołka, podściołka dla bydła« Zb. II, 23. »Swiergołuśka (ptak)... szuka słomy na swe słanie« Rog. nº 470. Por. Słańcko.

Słaniec = »len niemoczony, a trzymany tylko w wilgotnem miejscu« Petr. Toż Ust. z Lidy.

Słanikać się = »włóczyć się: nie, jucha, nie robi, ino sie z kąta w kąt słaniká« Pr. fil. III, 498.

Słańcko = »słańsko, stramentum« Rozpr. IX, 139. Por. Słanie.

Słańsko p. Słanie, Słańcko.

Słapać się p. Szłapać się.

Słapak p. Szłapak.

Słapcie p. Karple, Szłapcie.

Słapiak p. Szłapak.

Sława = »rozgłos: posła o Maćku sława, ze kradnie konie« Pr. fil. IV, 876.

Sławetny = »obywatel miejski« Osip.

Sławiczek = »słowiczek« Pr. fil. V, 883.

Sławić się = »pysznić się: sławiłaś się urodą« Skrzyń. 20.

Sławność = »uroczystość« Pr. fil. V, 883.

Sławny: »Zrobiła matce prezent taki sławny, któryż insza niewiasta zrobićby nie potrafiła« Pozn. VI, 187. »Ludzie sie dziwujo, ze sławnych rodziców dziatki usługujo« Kętrz. 36. »Ulubiłem dziewuleckie, sławnej matki cno córeckie« ib. 64.

Sławskie = zap. po słowacku: »Ja do ni czeskie, a ona sławskie« Wisła II, 111.

Słaza = »zbiegowisko podrostków, hałastra« Święt. »Słaza chłopaków, dziewcząt a nawet zamężnych kobiet zbiega się« ib. 149.

Słażek (?): »Bo my słażkowie mali nie szkołowali, nie wędrowali« Pozn. II, 257.

Słażyć (?): »Spiesmy, słazmy, pódźmy do kościoła« Zb. X, 122.

Słąka = »słomka, ptak« Rozpr. VIII, 239. W temże zn. »Słomka« Pr. fil. IV, 798 p. w. Bekas. »Słonka« Zb. XIV, 209. »Cłonka« Hempel.

Słąp = »rodzaj sieci« Hilf. 180. Por. Słęp.

Słebrny = srebrny: »Miała słebrną miednicę« Wilkońska.

Słebro = srebro: »Miała słebra stołowe« Wilkońska.

Słepać = »żłopać« Pr. fil. V, 883.

Słęb p. Słęp.

Słębiny = swaty, dziewosłęby: »Lecz kiedy Damazy popiera słębiny, po płaczach i żalach tak

rada tam padła, że wdowa na dworze wdowczyka osiadła« Pol.

Słęp = »sieć między kijami, rodzaj płotu stojącego w poprzek rzeki, lub ogradzającego część stawu; ku temu słępowi napędza się ryby t. j. słępi się tak, żeby powięzły w okach słępu« Spr. V, 142. »Słęp = sieć prosta, gęsta, która ma z dwóch boków wchodzące w nią sieci rzadsze zwane grduby« Pozn. III, 137. »Słęp = sieć nieruchoma: zastawiłem na jeziorze słępy; słęp to je słępná sieć« Prac. »Słęb = sieć o dużych okach, w których więzną ryby (wyraz znaleziony na Kujawach)« Spr. IV, 370. Por. Słąp.

Słępić = »1, napędzać ryby do słępu 2, wystraszać chowające się ryby« Spr. V, 143.

Słępna »sieć = słęp« Prac.

Słoboda, »słobódka = mała osiadłość wiejska, powstała z osiedlenia dobrowolnie przybyłych włościan, zwabionych swobodami, na kilka lat przyrzeczonemi« Roczn. 234.

Słobódka p. Słoboda.

Słodki: stop. wyższy: »Słodciejszy« Bib. Warsz. 1873, III, 55 (od Tykocina). Toż Rozpr. XII, 44. »Słodczejszy« Zb. II, 103. »Najsłodziejszy« Rog nº 329. || »Słodkie drzewo = lukrecja« Wędr. XXVI, 146. »Słodkie drzewo = lignum guajaci« Ciesz. 21. || »Słodka = słodka wódka, likier« Rozpr. XX, 434. || »Słodka ryba = jaź, biała ryba« Pr. fil. IV, 876. || »Słodki strup = wyrzuty skórne na twarzy u dzieci« Święt. 624. »Słodki strup = wyrzuty na wargach i brodzie« Zb. VI, 284. Toż ib. 279.

Słodownice = »rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28.

Słoducha = »zupa z mąki hreczanej i żytniej« (opis jej przyrządzania) Lub. I, 45. Toż Hempel. »Słoducha = płyn otrzymany z mąki żytniej rozprowadzonej w wodzie wrzącej, postawionej na noc do pieca a następnie zlanej do dzieży próżnej na jedną dobę« Petr.

Słodyca = »słodycz: samá tutáj słodyca« Rozpr. VIII, 122.

Słodyczka = »rośl. orlik pospolity, Aquilegia vulgaris« Zb. VI, 224. || »Słodyczka = jemioła, Viscum album« Cer. Toż Wisła VIII, 145 i 812.

Słodyszka = »paproć słodyszka, Polypodium vulgare (w Zakopanem)« Zb. VI, 250.

Słodziuśki = »bardzo słodki« Zb. I, 133.

Słodzona = »śledziona« Ust. od Kryńskiego. W temże znacz. »Słodzonka« Pleszcz. 107.

Słodzonka p. Słodzona.

Słomian = ?: »Na Mazewskim polu zakwitał-ci rumian, Mazewskie dziewczęta kieby stary słomián« Łęcz. 197.

Słomianka »a. bania, bodnia, bańka = naczynie uplecione ze słomy i wikliny, kształtem do starych urn mazowieckich podobne, do przechowywania zboża i t. p. bywa rozmaitej wielkości, od trzechkorcowej do trzygarncowej objętości« Pr. fil. IV, 798 p. w. Bania. Toż ib. 876. »Słomianka = króbka, kosz ze słomy« Ust. z Lidy. || »Słomianka = 1, strzecha, dach kryty słomą 2, plecionka ze słomy do wycierania obuwia« Pr. fil. IV, 249. || »Słomianka = 1, ul ze słomy 2, niem. Brodschüssel« Pr. fil. V, 884.

Słomiany: »Słomianny« Cinc. 22. »Słomiany wdowiec a. słomiana wdowa = mąż a. żona w czasie

dłuższej nieobecności żony a. męża« Powsz.

Słomiecnik p. Słonecznik.

Słominka = zap. słomka: »Cienka jak słominka, a bździ jak świnka = pluskwa« (zagadka) Ust. z Lidy.

Słomka p. Słąka.

Słomsko = słoma: »Targać, jak jakie słomsko« Kaspr. 97. »Słumsko« Chełch. I, 63.

Słon »a. słoniec = ławka« Petr.

Słoneczko = »chrząszczyk pszeniczny« (biedronka) Wisła III, 509. || »Słoneczko« p. Słońce.

Słoneczkowa siostra = istota mitologiczna w baśni Krak. III, 28.

Słonecznica: »Między słonecznemi promieniami taki się czasem zły trafia, że na co padnie, psuje i niszczy: skała od niego pęka, drzewo usycha, człowiek i bydlę choruje albo wrzodu dostaje, owca niechybnie zdycha. Ten promień złowieszczy, to właśnie słonecznica« Tyg. il. 1, XII, 51. || »Słonecznica = zjawisko atmosferyczné: słupy naokoło słońca: słonecznice biją, będzie deszcz« Spr. IV, 370. »Słonecznice = czerwone chmurki przy zachodzie słońca« Zb. XIII, 160. »Słonecznica = kręgi jasne, jakby drugie słońca w pobliżu słońca najczęściej przed zachodem ukazujące się na niebie przed zmianą powietrza« Pobł. 88. »Słonecznice = słupy jasne koło księżyca« Zb. VI, 196. || »Słonecznica = choroba oczu, światłowstręt« Pobł. 88. || »Słonecznica = gatunek płotki« Pr. fil. V, 157.

Słonecznik: »Słomiecnik« Zb. VIII, 257. »Słoniecnik« Was. 246. || »Słoneczniki = mgły około słońca« Krak. IV, 321. »Słoneczniki widzą się na powietrzu suche przy ognistej farbie, to jest cyrkuły koło słońca« ib. cytata z Haura.

Słoneńko, Słoneszko p. Słońce.

Słoniczko p. Słońce.

Słonić = zasłaniać: »Tobie świeci słońce, mnie go chmura słoni« Krak. II, 450.

Słonie = »słońce« Pr. fil. IV, 876. Toż Pleszcz. 43. Was. 246. Zb. II, 253. Lis. W temże znacz. Zb. IV, 87; ib. 133. Sand. 234. Chełm. I, 117. »Pojedziemy za słonia« Rad. I, 216. »Oj, wraca-ze on, wraca, a zawsze po słoniu« Maz. III, 327. »Słonie a. słónie« Pr. fil. V, 884. »Słonio« ib.

Słoniec p. Słon.

Słoniecnik p. Słonecznik.

Słonieć = leżeć w wodzie słonej: »Płyn pozostały na korycie parzelnem po 'słoniejących' połciach słoniny podczas zimy« Święt. 638.

Słonieszko p. Słońce.

Słonine »a. słoninokuch = niem. Speckkuchen« Mrong. 706

Słoninokuch p. Słonine.

Słonio p. Słonie.

Słoniowy = »słoneczny« Zb. III, 56.

Słonisko = »słoneczko« Krasn. 308.

Słoniuszczko, Słoniuszko p. Słońce.

Słonka: »Słonki = małe grzybki całe żółte, rosnące jesienią na gruntach piaszczystych« Wisła VI, 679. »Słonki = grzyby jadalne bronzowe na wierzchu« Ust. z Rawskiego. || »Słonka« p. Słąka.

Słonko p. Słońce.

Słonne p. Grzej.

Słonny: »Słonne miejsce = miejsce, ku słońcu obrócone« Zb. II, 253.

Słonuszko, Słonyszko p. Słońce.

Słońce: »Słuójce« Rozpr. VIII, 76. »Po słońcu«: »Młodzi... obchodzą zgromadzenie trzy razy w koło

'po słońcu, tak jak słońce idzie' t. j. od wschodu na zachód« Maz. III, 197. »Zamiatają izbę 'za słonkiem' t. j. od wschodu do zachodu« Święt. 555. »Gospodarz powinien stawiać nowy dom bądź w równej linji z przodu starego, bądź posunąć go na południe lub za słońcem« ib. 557. »Idź tera na słońce wschód« Chełch. I, 222. Zdr. »Słonko« Święt. 487. Pr. fil. IV, 876; ib. V, 884. »Słoneczko« ib. »Słonyszko« ib. Kaspr. 101. Kuj. I, 261; ib. II, 285. »Słonysko« Łęcz. 97. »Słonészko« Parcz. »Słonieszko« Łęcz. 32. »Słonuszko« Zb. II, 102. »Słoniusko« Zb. VIII, 278. Was. 226. »Słoniuscko« Maz. III, 181 i 240. Pr. fil. IV, 249. »Słonicko« Zb. IX, 50. »Słoneńko« Lub. I, 234. »Sluniszko, sluneszko« Hilf. 180. Por. Słonie.

Słońcowa matka = istota mitologiczna w baśni Wisła VI, 591.

Słońcować się = »niem. sonnen« Mrong. 702.

Słopce »blp. = języczek u samołówki (por. »Słopiec« O.)« Pr. fil. V, 884.

Słopki = »drewniana 'paść' na lisy« Spr. V, 416. Toż Rozpr. XVII, 61.

Słota: »Idzie (baba) na wszyćke słote« (= idzie bez względu na niepogodę) Cisz. 24. Zdr. »Słoteńka«: »Słoteńka na nas bije« Pauli 47. Toż Wójc. II, 45.

Słoteńka p. Słota.

Słoweczko, Słoweńko p. Słowo.

Słowie = »wrzekomo: a ja pójdę do komory, słowie płakać będę« Maz. I, 239.

Słowieńko p. Słowo.

Słowijaszek = słowik: »Słowijászek mały ptaszek« Zb. IX, 199. »Ptasku słowijasku« Kiel. I, 144. Toż Rad. II, 20. Por. Krogulec.

Słowik: »Śpiwają słowicy« Krak. II, 120. Toż Kiel. II, 89 »Słowicy śpiewają« Rozpr. XII, 52. Por. Słowijaszek, Słowin.

Słowin: »Slŏwin = słowik« Hilf. 180. »Śpiewej słowinie w zielonej dębinie« Zb. IX, 175.

Słowinko, Słowińko p. Słowo.

Słowo: »Prepinator na dwa słowa sprzedáł« (= zap. szybko, bez targu) Cisz. 239. »Trzymałeś mie Jasiu trzy lata na słowie« Święt. 215. »Słuzyć ci będę za sam kąt i za dobre słowo« (= bez zapłaty) Pleszcz. 152. »Boskie słowo« = pozdrowienie: niech będzie pochwalony J. Chr.: »Rzekła boskie słowo do niego« Krak. IV, 35. Toż ib. 134. »Pozdrawiają boskiem słowem« Fed. 35. Zdr. »Słoweczko« Kuj II, 21. »Słoweńko« Zb. II. 78 »Słóweńko« Rad. II, 68. Wójc. I, 58; ib. 122 i 149; ib. II, 296. Kam. 51. Kolb. 186. »Słowieńko« Fed. 187. »Słowinko« Rog. nº 134. »Kasinku, mówże do mnie słowinku« Lip. 4. »Słówinko« Kolb. 176. »Słowińko« Zb. VIII, 109.

Słożyć = »złożyć« Pr. fil. V, 884. || »Słożyć = zaprząc: ogra s klacą słozył« Kopern. rękop.

Słódź = słodycz?: »Z twojej białej ręki piłem słodzi albo męki« Rog. nº 171.

Słónie p. Słonie.

Słóweńko. Słówinko p. Słowo.

Słuc = »stłuc« Pr. fil. IV, 249.

Słuchacz: »Miała krowa uszy, ale to nie uszy, tylko słuchacze« Zb. X, 333.

Słuchać = słyszeć: »Azaż wy to słuchali, coby zmarli gadali?« Kolb. 179. »Nie widzieliście wy, nie słuchaliście wy kochanka mojego?« Rog. nº 233. || »Słuchać się = być posłusznym« Ust. z Podlasia. »Słuchaj sie Maćku baby«

Tyg. il. 1, XII, 18. »Słuchaj się ojca« Was. 112. »Ty sie matki nie słuchaj« ib. 193. »Niech tam wołają, nie będę się słuchała« Skrzyń. 51. || »Słuchać się = spowiadać się« Krak. IV, 321. »A wyś-ta się nie słuchały (spowiedzi)« Łęcz. 163. »Spowiedzi się nie słuchała« ib. 162. »Nie dopiekaj-ta, bom sie już z tego słuchał = bom się już z tego wyspowiadał« Pleszcz. 48. »Klęka u kontesjonału i słucha się, jak drudzy« Krak. IV, 183. || »Słuchać«: »Slůchac = należeć do« Hilf. 180. »Bialka bŷ jemu nié slůchala« ib. 99. »Łąki... slůchali do Klěk naszim przodkum« ib. 111.

Słuchalnica = »konfesjonał« Zb. V, 261. Toż Udz. Rozpr. XXVI, 393. Pr. fil. V, 884. W temże zn. »Słuchanica« Wrześ. 21. Spr. V, 416. Zb. VII. 26; ib. 77. »Słuchatelnica« Pr. fil. V, 884. Toż Parcz.

Słuchanica p. Słuchalnica.

Słuchanów p. Rogów.

Słuchatelnica p. Słuchalnica.

Słuchem: »Jak na mak słuchem pchają się do dziadusia (kiedy cicho w powietrzu, wtedy mak sieją; wielka cisza, kiedy mówił)« Kam. 156.

Słuchliwy = »posłuszny« Pr. fil. V, 884.

Słuchmienny = »posłuszny« Czark.

Słuchy = »wieści« Rozpr. IX, 214. Toż ib. VIII, 177 i 232; ib. XX, 434.

Sługa: »1 pp. l. mn. »Sługowie« Zb. VII, 71. Toż Rozpr. X, 247. 2 pp. l. mn. »Sługów« Lip. 23. Chełch. I, 74; ib. 281. Święt. 374. »Sługa miejski = policjant« Pobł. 142. »Sługa = wybrany przez towarzyszy uczestnik w grze w polowanie« Zb. XIV, 220.

Sługiwać: »Ano i sługiwał« (do mszy księdzu) Wisła VI, 311.

Słuma = »słoma« Chełch. I, 62.

Słumsko p. Słomsko.

Słuń = słoń Chełch. I, 86.

Słup: »Słłup« Zb. I, 15; ib. 24. Pozn. VI, 104. || »Słup = część pługa, umocowana w grzędzie; na słupie stopa, na stopie lemiesz« Pobł. 88. || »Słupy = na niebie zjawisko zorzy północnej« Pr. fil. IV, 876. Por. Słupek.

Słupek = »drewniana część brony, gdzie wbijają się zęby« Hempel. Toż Swięt. 9. »Słupek = część grabi, w którą wbijają się zęby« ib. 13.

Słupica = »część pługa w kształcie trójkąta w przekroju, z kutego żelaza lub twardego drzewa; łączy nogi, grundziel i płuz ze sobą; w grundziel jest wdłubana a do płuza przymocowana kołkiem« Święt. 8. »Słupica u pługa łączy płuz z grządzielem, osadzona w spodniej jego części« Krak. I, 177. W temże znacz. Pozn. I, 110; ib. III, 135. Kuj. I, 87; ib. II, 276. Rozpr. X, 302. J. Łoś. Wrześ. 21. Lub. I, 83. Pr. fil. IV, 249; ib. V, 884. Spr. V, 416. »Słupica ob. Słupnica« Zb. IV, 190. »Słupica a. stolec« Zb. X, 208. || »Słupica = słupki wpuszczone w płozy u sań a noszące stramy« Spr. IV, 369.

Słupiec = »słupek stanowiący w chacie góralskiej boczną ramę okna« Spr. V, 416.

Słupieciel = ?: »A ja kusiciela uwiązał u słupieciela« Chełch. I, 234 (może: kusego psa u słupa).

Słupina = »słupy rzędem obok siebie wkopane, a u wierzchu żerdziami spojone w rodzaju pa-

lisady: otoczył dom swój parkanem ze słupiny« O.

Słuszeć = »słyszeć: ma usze, a nie słusze« Nadm. 145. »Sluszec«: »Jak dalek je ten glos sluszec« Hilf. 162.

Słusznie: »Słuśnie« Chełch. I, 44. »Suśnie« Udz. || »Słusznie = prawdopodobnie, zapewne: słusznie, że i tak zrobię = prawdopodobnie tak zrobię« Zb. I, 52.

Słuszny = »duży« Rozpr. IX, 214. »Słusny = tęgi, porządny, dziarski« ib. VIII, 177. »Słuszny = wysoki« Zb. XI, 6. »Słusny = porządny np. gospodarz« Pleszcz. 43. Toż Rozpr. XX, 434. »Słuszna« = dorosła: Radzą o mnie ludzie, jak o słusznej dziewce« Skrzyń. 89. »Słuszny = poważny, znaczny« Rozpr. XII, 103.

Służały: »Zapust odpowiada...: Scęście tu dobre będzie, kiej służały do chałupy przyjdzie« Kon. 67. Toż Krak. I, 264.

Służanin = dworzanin: »Służanie, dworzanie, czymprędzej do Betleje biegajcie« Wisła VIII, 294.

Służący: 1 pp. l. mn. »Służąci« Pozn. II, 44.

Służbiczka = służba, usługa: »Ze służbiczki na służbiczkę ja uboga sieroteczka« Rog. n⁰ 478. »Prosiemy o te druchnicki na krótkie służbicki« Łęcz. 60.

Służbiny = służba, słudzy (?): »Más i ładne syny, más ładne dziewcyny, más ładne słuzbiny, más duzo gadziny« Święt. 78.

Służbista = sługa, służąca: »Drugą (koszulę) słuzbista dała do pracki« Wójc. II, 306. Toż Maz. II, 130.

Służbowy = służący: Dam ci trzech służbowych« Kolb. 9.

Służebkowie = zap. słudzy: »Nie wrócę, moi słuzebkowie, nie wrócę« Kozł 52.

Służebnica: »Usłużebnica« Bisk. 56 »Słuzewnica« Rad. II, 90.

Służebny = służący: »Zajęto służebnemu konie« Pozn. IV, 92. || »Służebny chleb« = zarobiony na służbie: »Nie dajcie mi doczekać służebnego chleba, bo ten służebny chleb ciężko zarobiony« Rog. n⁰ 491. »A nie dajze mi Boze słuzebnego chleba, oj ani słuzebnego, ani prosonego« Kiel. II, 57.

Służeńka = »sługa« Pr. fil. IV, 876. »Moje służeńkowie« Was. 198. »Pan o niej nie wiedział, służeńka mu powiedział« Pauli 71.

Służewnica p. Służebnica.

Służka »a. służeńka = sługa« Pr. fil. IV, 876. W l. mn. »Słuzcy!« Maz. III, 342. »Pięknych służków« Zb. II, 36. »U mego służki« ib. 45. »Posłała swych słuzków« Zb. IV, 92. »Starszy drużba służka mój« Łęcz. 62. »A ja siostro służka twój« Kal. 158.

Służyć: »Słuzółek« Zb. V. 234. »Służyć przy wojsku, przy piechocie«. Rozpr. X, 208. »Służyła u świni« (do świń) Wisła VIII, 796. || »Służyć mszą« = odprawiać Rog. n⁰ 246. || »Słuzułoby być = wypadałoby« Zb. VII, 7.

Słybrny p. Srebrny.

Słych = »słuch« Hoff 42. || »Słych« = słuchanie: »Chłopi porozdziawiali gęby do słychu« Kam. 26. »Przesiedzieli tam na słychu, jak im Kulaszycha opowiadała« ib. 155. || »Słych = wieść« Zb. XI, 270. »Nasi chłopi ni słychu nie mieli o tem« Kam. 47. »Ze słychu = z opowiadania innych« ib. 166. »Nie puszczaj-ta wody do wuszów, aby im nie wypłukać zatkania starego słychu« (tego co dawniej słyszeli) ib. 180. »Ani widu, ani słychu« Sand. 263. Toż Ust. z Litwy. »Ani słychu dychu«

Arch. V, 634. || »Słych« = głos: »Słych skrzypek zaleciał« Kam. 86.

Słychać = słyszeć: »To się słychać daje« Rog. nº 95. »Nie chcę słychać o tobie« ib. nº 105. Toż Kozł. 90. »Wolałbym nie słychać« Maz. II, 197. »Słycham, szepnął chłopak« Sewer. »Nowineczkę, jaką tam słychasz« Rog. nº 127. Kiel. I, 144. »Słychás« Cisz. 62. »O weselu nie słychają« (nie słyszą, nie wiedzą) Kiel. I, 88. »Słychajom« Cisz. 61. »Niech słycham o tobie« Kiel. I, 162. »Byśmy nie słychali od chłopów hałasu« ib. 172. »Ja słychał« ib. II, 212. »Słychałem tam nowineczkę« Rog. nº 127. »Słychałem« Beld. 38. Rad. II, 27. Cisz. 148. »Słychałam« Zb. VI, 131. »Słychałeś« Wisła VI, 666. »Nikto o tem nie słychał« Kam. 76. »Słychał« Wisła VI, 863. Cisz. 134. »Coście ta słychali« Rozpr. VIII, 232. »Czy wy też to słychali« Kolb. 178. »Ojciec, matka nie słychali« ib. 247. »Żałośne mowy słychano« Krak. II, 237. || Zwroty szczególne: »Czyś ty słychać miał?« (= czyś słyszał?) Kolb. 187. »Co tam na Madeja słychać« (= co mówią o M.) Cisz. 71. »Słychać, że to daleko« Mil. »Jakoś go nie słychać« Chełch. I, 46. »On go się pyta, jeżeli nie słycha o królewskiej córce« Cisz. 150. »Wyjrzyj, cy go z miasta nie słychać« Mil. || »Słychać, tylko nieosobowo = czuć: słychać jakiś swąd« Zb. I, 52. Toż Roczn. 235. Maz. III, 93. Udz. »Kiej po robocie napije kieliszek, to nie tak słycham = wydaję woń wódki« Lub. I, 183.

Słychnąć: »Tam nie bóło nikoguśko ani słychnąć, ani widnąć« Pozn. VI, 90. »Ino go słychnąć tutej« (tylko co go nie widać) Kaspr. 29.

Słychno = »słychać« Pr. fil. IV, 249. Toż Pleszcz. 31. »Z chłopów ani sapu nie było słychno« Kam. 9. »Na wszyćkie boki słychno« ib. 83. »A u wasze coże słychno« ib. 100. || »Słychno« = czuć: »Niby w gorzelni było słychno gorzałkę« Kam. 130. »Musi ją (gorzałkę) słychno« Lub. I, 183.

Słychować = »słyszeć« Cer. Toż Rozpr. X, 243. »Nie będziesz słychował, iżech ja się... kochała« Rog. nº 41.

Słynąć (?): »Jak ja cię nie widzę, robić mi się nie chce: jak ja cię obacę, robota jak słynął... da jak z rąbka wywinął« Sand. 213. »Słyneny goski (gąski) słyneny az do Nowáka siéni« Wisła V, 38.

Słyszać p. Słyszeć.

Słyszeć: »Słysać« Maz. V, 215. »Jechałem na mysy, na usy nie słysy« Wójc. II, Dod. 94. »Jej nie słyszeć było« (nie mogła słyszeć ze zmieszania) Kam. 133. »Około naszej stajni słyszeć śpiewać nadzwyczajnie« Wisła VIII, 65. »Słyszeć we stajenki anielskie piosenki« ib. 67. »Słys, jaki huk« (= słyszysz) Pleszcz 179. »Kokot pieje, słysz, słysz!« Rog. nº 470. »Słysz uchem a nie brzuchem« Wisła II, 311. »Wiele słysz a mało mów« Cinc. 39. »Przestraszna mie słyszę dochodzi nowina« Zb. X, 177. || »Słyszeć« = być posłusznym: »Prosi... ale on nie słyszy« Prz. ludu, 1891, 112. || »Słyszeć = czuć: słyszeć zapach« Zb. I, 65 i 75. Toż Ust. z Litwy.

Słyszno = »słychać; nie słyszno = nie słychać« Pr. fil. V, 884.

Smaga = »suchość w ustach, pragnienie« Petr. »Smaga a. pra-

gność« w temże znacz. Czark. »Smaga = suchość, nieprzyjemny smak w ustach: mám taką smagę« Pr. fil. V, 884. »Smaga = gorączkowa suchość w ustach chorego« ib. IV, 876. Toż Pleszcz. 43.

Smagać: »Śmagać«: »Po kozaków, kieby chłopów śmagali« Kam. 187. || »Smagać = 1, mocno padać (o deszczu) 2, iść prędko« Rozpr. X, 302.

Smaganiec = bójka: »Trzeba szybkich rąk do smagańca« Pozn. II, 240.

Smagle = »sprawnie, dużo, wiele« Zb. I, 52. Por. Smagło.

Smaglisty = »smagły, rosły« Pleszcz. 43.

Smágławy = »śniady« Rozpr. IX, 214. || »Smágławy« p. Smagły.

Smagło = »pospiesznie, raźno: nie mogę iść smagło, bo parno« Spr. IV, 339. »Smagło bić = mocno, ostro« Ust. z Litwy. Por. Smagle.

Smagły = »wysmukły i gibki: smagła dziewka« Osip. W temże znacz. »Śmagły« Parcz. »Smagły« = cięty: »Smagły bicz« Ust. z Litwy. »Wyliczać smagłe razy« Gliń. IV, 204. || »Smagły, smágławy = okrągły, okrągławy np. smagły na gębie« Rozpr. VIII, 177 (może raczej = śniady, śniadawy? Ł.). Por. Smagławy.

Smak: »Szmak« Ust. z Jaworza. 6 pp. l. p. »Smakem« Święt. 474. »Smak do snu« ib. 517. »Ne, choć na smak« (na sprobowanie) Cisz. 320. »Nie takiem ci smakiem jutro będzie strawa na misce, jak dziś w gębie« Kam. 169. »Jedli i pili, co aż do smaku zabiegało« Krak. IV, 109. Por. Smaka.

Smaka = »smak« Pr. fil. IV, 249. Toż Zb. I, 23. Spr. V, 122. »Ze smaką zjadł« Kal. 41. »W piwie... niema dobrej smaki« Pozn. II, 331. »Sece padłe mu do smaci« Derd. 127. »Smakę niemiecką« Derd. J. 39.

Smakolec: »Posadzili ją na stolcu i proszą: napij się smakolcu« Krak. IV, 154.

Smakołyk = przymaczek: »Zbytek i smakołyki« Kurj. Świąteczny 1871, nº 20.

Smakować: »Smākować« Rozpr. IX, 271. »Szmakować« Rozpr. XII, 34. Cinc. 8.

Smakucki: »Komendyks smakucki koderycy Mazur heba filasom bałabasom bałabinka opinka« (przyśpiew) Maz. II, 148.

Smalára p. Smalárz.

Smalárz »a. smalára = człowiek w zatłuszczonem ubraniu« Święt.

Smalczak: »Smalcák = drąg, gałąź« Rozpr. X, 302.

Smalerz = »niedorostek, smarkacz« Święt.

Smalić »wieprza = zakłótego osmalać słomą z szerści przed rozebraniem« Pr. fil. IV, 876. || »Smálić = pić dużo; smálić wódkę = upijać się« Parcz.

Smałż = »rodzaj grzyba, boletus esculentus« Wisła III, 91.

Smara = »smarowidło« Rozpr. XVII, 61. »Smara = omasta na włosy« Udz.

Smarc p. Smardz.

Smarczeć: »Nieraz się zdarza... że ani pada, ani pogoda, jeno smarce« Kam. 27.

Smardlina = »smrodynia, porzeczka czarna« O. W temże znacz. »Smarglina« Pobł. 88.

Smárdz = »rodzaj grzyba jadalnego« Spr. IV, 382; ib. V, 416. Wrześ. 21. Zb. X, 197. »Smarc« Pleszcz. 131. »Smarż« Zb. I, 69 p. w. Kociorubka. »Smor-z« Rozpr. XVII, 62. »Smarze = grzyby«

Wisła VIII, 360. || »Smardz = małe dziecko« Wrześ. 21. Rozpr. X, 302.

Smarglina p. Smardlina.

Smark »a. smarkula = smarkacz, niedorostek, dziecko« Święt. »Smarkula = smarkatka« Pr. fil. IV, 249. »Nie do té smarkule, co nimá kosule« Zb. XII, 220. Toż Rud. 208. Zb. XV, 113.

Smarkaczka = »świeczka szabasówka« Ust. z Litwy.

Smarkać = »wycierać nos« Osip. »Dziecko się smarcze (ma katar) Wisła VII, 275.

Smárkala = »smarkacz« Pobł. 88.

Smarkaty: »Z głupim się nie nagada, ze smarkatym się nie naje« Święt. 669.

Smarkiel = »1, smark 2, smarkacz« Pr. fil. V, 884. »Smarkle = smarkociny« Zb. X, 152.

Smarkla = »smarkacz« Pr. fil. V, 884.

Smarkol = wyzwisko: »Ty Mazewski smarkolu« Łęcz. 197.

Smarkolić = »o drobnym deszczu: taká dzisiák niepogoda, jino tak smarkoli« Rozpr. XXVI, 393.

Smarkoty: »Posmarować krosty smarkotami« Was. 229.

Smarkul = »smarkacz« Pr. fil. V. 884.

Smarkula p. Smark.

Smarnąć = »uderzyć np. w pysk« Pr. fil. V, 884. »Smarnoł« Rozpr. IX, 276. W temże znacz. »Śmarnąć« Spr. IV, 31. »Szmarnąć«: »O pijakach mówi się: Już zaś połknął tej siwej; ten zaś tam po ni szmárnął!« Cinc. 31. »Szmarnąć = golnąć, ujeść a. upić znaczną część« List Cinciały. Por. Smornąć.

Smarowácka p. Smarować.

Smarować = trzeć (ciało): »Smarować, usmarować, smarowácka = masaż, sposób leczenia na Podhalu: »Trza skraja za zyłami smarować po nogach het do nártów« Spr. V, 416. »Szmarować = smarować« Rozpr. XII, 34. »Szmaruj piorunie, wytykaj piorunie! = uciekaj piorunie (zaklęcie)« Parcz. »Smarować = żartobl. jechać« Ust. z Warszawy.

Smarowanie = »mięsienie, masaż« Cer.

Smarowny: »Towarysz rozmowny stoi za wózek szmarowny« Cinc. 37.

Smarowóz = »smarownik« Pr. fil. V, 884. »Smarowóz = 1, smarujący wozy 2, zatłuszczony, brudny« Święt. W temże zn. »Szmarowóz« Ust. z Litwy.

Smarszcz, Smarszczk p. Smarz.

Smarz »a. smarzyk = ślimak«. W temże znacz. »Smarszcz zdr. smarszczk« Pobł. 88. || »Smarz = zwierzątko bajeczne, którego skóra bardzo droga. Smarze chwytać = zabawa młodzieży podczas zimy: jednego zawiązują w miechu, poczem idą naganiać smarza« Pobł. 142. || »Smarz« p. Smardz.

Smarż p. Smardz.

Smatlać = »macać koło siebie np. nie moze grosa wysmatlać w kieseni« Krak. IV, 321. »Smatlać nogą powłóczyć; smatłać = krzywo chodzić« Rozpr. XXVI, 393. »Smatłać się = iść powoli, drobnym krokiem lub nieuważnie« Swięt. Toż Rozpr. XVII, 93. »Smatłać się = wiercieć się« Wisła VIII, 257. »Szmatłać = powłóczyć nogą« Rozpr. XII, 103. W temże znacz »Szmatlać, szmatłać« ib. XVII, 93.

Smatlák = »wyraz lekceważenia, przezwisko« Rozpr. XXVI, 393. »Smatłák a. smatłęga = słaby, nieporadny chłopiec« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93. »Smatłacz = zły robotnik, dłubacz« Krak. IV, 321.

Smatłacz p. Smatlak.
Smatłać p. Smatlać.
Smatłak p. Smatlak.
Smatława = »wódka« (Nie podano, zkąd wzięte).
Smatławy = »wyraz lekceważenia, przezwisko« Rozpr. XXVI, 393. »Szmatławy = nie umiejący porządnie chodzić, zataczający się« Pr. fil. IV, 291. || »Szmatławy = obdarty, ubrany w strzępy, gałgany« Kolb. rękop.
Smatłęga p. Smatlak.
Smatry = nos w zagadce: »Pod patrami smatry, pod smatrami drzwi kościane« Wisła VI, 315.
Smatrzyć p. Smotrzyć.
Smatulić = »robić niedbale, opieszale« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93.
Smáwiać się = »umawiać się, targować się« Pr. fil. V, 884.
Smażać = często smażyć: »Będę tuk smażała, na talirze wykładała« Pozn. IV, 84.
Smażenica = »jajecznica« Kam. 53.
Smażonka = »jajecznica« Pr. fil. V, 884.
Smād = »swąd« Pr. fil. V, 884. Por. Smąd.
Smādzić = »swędzić« Pr. fil. V, 884. Por. Smądzić.
Smākować p. Smakować.
Smąd = »swąd, czad« Święt. Toż Zb. I, 61. Rozpr. IX, 166, 173 i 329; ib. VIII, 114, 207 i 237. Opol. 23. Por. Smād.
Smądzić = »wędzić« Rozpr. VIII, 247. »Smądzi sie« ib. IX, 264. »Smądziło sie« ib. 265. || »Smądzi go coś = boli« ib. VIII, 247. Por. Smędzić, Smādzić.
Smąga = »smuga, pręga« Rozpr. XVII, 61.
Smątyrz p. Smentarz, Cmentarz.
Smědles = »strug, ośnik« Pobł. 88.
Smechtać = »miąć« Święt.
Smek p. Smok.
Smelcuga = »sok z fajki« Pr. fil. IV, 249. W temże zn. »Szmelcuga« ib. V, 901.
Smelka = »wodzianka, waserzupa« Pozn. III, 126. Toż Kal. 256. »Smelka = polewka z mąki« Pr. fil. IV, 249.
Smentárz = »cmentarz« Parcz. W temże znacz. »Sméntárz« Cisz. 171. »Smentorz« Udz. »Smętarz« Chełch. I, 28. Rozpr. XVII, 61. »Smętyrz« Spr. IV, 382. »Smątyrz« Rozpr. XVII, 62. »Smontárz« Spr. IV, 31. »Śmintárz« Pr. fil. V, 907. P. Cmentarz.
Smera p. Szmer.
Smerać = »gmerać, szukać, przewracać; łechtać« Rozpr. XI, 188. W temże zn. »Smyrać« Cisz. 90. »Smerać: świnie smerajo = zbierają rozsypane ziarno« ib. VIII, 177. || »Smerać = szeleścić czem« Udz. »Smérać a. smyrać = szemrać, lekko do drzwi drapać, np. cosik smérało, myślałem, co złodzieje« Krak. IV, 321. W temże znacz. »Smérać« Rozpr. VIII, 232; ib. XX, 434. »Myślał, ze mys śmyrze« Zb. XV, 43. || »Smyrać = łechtać: Posmyroj mie po plecach« Pr. fil. III, 307.
Smercz: »Smercz jadalny = rodzaj bedłki« Pleszcz. 140.
Smerczkowany: »Cekaj mię frairko w smerckowanym lesie« Goszcz. Tatry 145. Por. Smerek.
Smerda = »mały chłopaczek; ptaszek, piesek i t. p.« Krak. IV, 321. »Smerda = dzieciuch« Osip. »Smerda = przezwisko dla dzieci« Mil.
Smérdlić »a. smérlić = smażyć co pospiesznie na kominku« Krak. IV, 321. »Smerlić się = licho

się palić: drzewo w piecu się smerli« (Nie podano, zkąd wzięte). »Smyrlić się = źle się palić« Pr. fil. V. 885.

Smereczyna: »Młoda smereczyna« Witw. 108. »Gałąź smereczyny« Kalend. Jaworskiego 1867, 53. »Smreczyna = drobne gałązki z igłami ze smreka, służące za paszę dla owiec« Wrześ. 21. Toż Spr. V. 417.

Smerek »a. smrek = świerk, Picea vulgaris« Wrześ. 21. Toż Spr. V, 417. W temże znacz. »Smerek« Goszcz. Tatry 131. Witw. 63. Kolb 280 Rozpr. X, 302. »Smrek« Zb. V, 222 i 231. Zb. VI, 193 i 214. Zb. VII, 12. Zejsz. 27. Rozpr. X, 221; ib. 302; ib. XVII, 62. Hoff 41. »Smérek« Zaw. 61. »Smyrek« ib. 69. Rozpr. X, 302. Zdr. »Smerczek« Goszcz. Tatry 279. Zb. XV, 27. »Smreczek« Rozpr. X, 221. »Smreczak« Listy filologické XII, 466. »Smyrcek« Zaw. 69. »Śmereczek« Krak. I, 221.

Smerekowy: »Świst smerekowy« (Szum smereków) Witw. 37.

Smergać = »rzucać co szybko« Pleszcz. 43. W temże zn. »Szmergać, smyrgać« Rozpr. XVII, 65. »Szmergnąd = rzucić, cisnąć« Lub. II, 213. Toż Osip. Pobł. 98. Wisła III, 89 i 747. W temże zn. »Smyrgać« Mil. »Smyrnąć« Rozpr. IX, 214. Udz. »Smyrnąć = rzucić kij« ib. XXVI, 394. »Smergać = posuwać nogami; smergnąć okiem = rzucić na kogo spojrzenie bokiem« Parcz. »Smyrgać = podrzucać w tańcu: Obiecała syr duzy, zeby ją smyrgać dłuzy« Maz. II, 241.

Smerkowy = świerkowy: »W smerkowym lesie« Zejsz. 142. Por. Smerek.

Smerla p. Szmerla.

Smerlić p. Smerdlić.

Smęcić się = martwić się, smucić się« Pr. fil. IV, 876. »Nie smęć się« Pleszcz. 159.

Smęciusieńki p. Smętny.

Smędlák = »sucha gałąź z drzewa szpilkowego po opadnięciu szpilek« Spr. IV. 350. »Smędlaki = chraść, drobne gałęzie« Wrześ. 21 i 5. Toż Rozpr. XVII, 38. »Chrość, smędlaki = krzewy, krzaki, gąszcz, suche gałęzie: w Nowotarskiem: smędzie« Spr. V, 348.

Smędrak = »przezwisko« Rozpr. IX. 214.

Smędzić = »swędzić« Święt. »Smędzić = źle gotować, przypalać, kopcić, wódkę przepalać na mały rozmiar« Krak. IV. 321. »Smędzić: 1, mléko na wárze przysmędło 2, gęś oskubanom trza w ogniu smędzić 3, smędzić biéde = domagać się gwałtownie od biedaka zwrotu należności« Spr. V. 416. »Smędzi = boli« Rozpr. XXVI, 393. »Palą pod nim w piecu, smędzą go« Krak. III, 20. Por. Smądzić.

Smędzidym = »zły kucharz« Krak. IV, 321 p. w. Smędzić.

Smędzie p. Smędlak.

Smętarz p. Cmentarz, Smentarz.

Smętek = »smutek« Pleszcz. 43. Toż Pr. fil. IV, 876. || »Smętek = najstarszy z djabłów« Derd. 137. »Smętek = djabeł« Pobł. 88. »A niechże was smętk!« Nadm. 12. »Smętek = lekkie przekleństwo: niech go smętek weźmie Udz.

Smętkować = »wahać się: ociec smętkuje, ale mi kiecke kupi« Spr. V, 122.

Smętny = »smutny« Wisła III, 89. »Smętna ja« Maz. V, 263.

Zdr. »Smęciusieńki«: »Marysia smęciusieńka« Pleszcz. 71.
Smętyrz p. Smentarz, Cmentarz.
Smilstwo = »nieczystość, nierząd« Pr. fil. V, 884.
Smintarz p. Cmentarz.
Smiot p. Sumiot.
Smłod = »rośl. zębrzyca, Laserpitium latifolium« Wisła III, 91.
Smochtać = »mówią o świni, gdy np. z ziemi zbiera ziarnka zboża« Rozpr. VIII, 232. Por. Smoktać.
Smocica = »samica smoka« Kopern. rękop.
Smoczek = »kawałek chleba zawiązany w gałganku dla dziecka do ssania, to samo co na Litwie 'sysołka'« K. »Obwarzanki przywozi... dla chrześnika na smoczki« Maz. V, 118. || »Smoczek = 1, kran 2, rosyjs. nadsmotrszczik« (t. j. dozorca akcyzny) Pr. fil. IV, 249. »Arcyzny smoczyk« w temże zn. ib. V, 693.
Smoczy: »Smoczy pysku! = połajanka« Pozn. III, 120.
Smoczyca p. Smotrucha.
Smoczyk p. Smoczek.
Smodles (?) = »nóż stolarski« Hilf. 181.
Smogórz = »torf« Zb. II, 10.
Smok = potwór: »A w Krakowie na ulicy, siedzi tam smok w kamienicy... Święty Jerzy dobył strzały, strzelił ci mu prosto w gardło« Rad. II, 91. W temże znacz. Hilf. 131. || »Smek a. smok = ślimak« Hilf. 180.
Smoktać = »ssać« Rozpr. XI, 188. Por. Smochtać.
Smolák = »kawałki smolnego drzewa« Rozpr. XX, 434. Toż Wrześ. 21. Zb. XIV, 13. || »Smolák = przezwisko, drab« Rozpr. X, 302.
Smolanka = »beczka po smole« Pr. fil. V, 876.
Smolarz = »chłopiec, któremu twarz smołą wymażą; na obchodzie podczas Zielonych świątek (opis)« Pozn. II, 203.
Smolawa = »1, nazwa czarnej krowy 2, kobieta zaniedbana« Święt. »Smolawa = czarna krowa« Wisła VI, 317. Zb. XIV, 27. »Smolawa w izbie, a rogi na dworze, zagadka = polidnia, szopa, wozownia« Zb. X, 144.
Smolący: »Smolące ubranie = jasne, łatwo brudzące się; ubranie niesmolące = ciemne« Mil.
Smoląg = smoluch: »Nasze dziewki, jak smolągi« Kuj. I, 234. »Nasze fornale to kieby smolągi« ib. 236.
Smolec = »smalec« Zb. I, 28. || »Smolec a. smólec = sól zanieczyszczona« Krak. I, 55.
Smolej = »flaszka z wódką, stąd: smolić wódkę« Pr. fil. IV, 876.
Smoleń = 1. człowiek zabrudzony, zasmolony 2, pijak« Święt. »Smoleń, czarny wół« Krak. I, 178. Toż Pauli 210. || »Smoleń = pogrzebacz« (w zagadce) Zb. VI, 13. Zb. X, 141.
Smoleńka = »firletka, Lychnix viscaria« Zb. II, 258.
Smolicha = »krowa czarna« Pr. fil. IV, 249. Toż Rad. I, 67.
Smolić = »brudzić« Mil »Przyganiał kocieł garnkowi, a oba smolą« Zb. VIII, 321. »Niewielem ich (poduszek) Kasiu smolił« Lub. I, 285. || »Smolić = pić trunki osobliwie w zwrocie: smolić gorzałę« Zb. I, 53. Toż Spr. IV, 31 i 330. Pr. fil. IV, 876. Święt. Udz. Maz. V, 29.
Smolidratwa = »pogardl. szewc« Pr. fil. V, 885. »Sewcy — smolidratwa, a rzeźnicy — kolibyki« Zb. XIV, 16. Toż Zb. XV, 160. »Sewcy — smolidratwa, młynarze — popielarze« Rad. II, 112.
Smolidupek = przezwisko: »A był

ci tu smolidupek dopierinku« Nadm. 165.

S m o l i d u p k a = przezwisko: »Przyleciał Smolidupka, porozrywał« Kuj. II, 46. »Całował mnie Smolidupka« Pozn. V, 114.

S m o l i n = »nazwa wołu« Pr. fil. III, 312. Por. S m o l e ń.

S m o l i p y s k = »pogardl. górnik« Pr. fil. V, 885. »Smolipysk = kowal, pogardl.« Rad. II, 112. »Smolipysk = fabrykant« Pr. fil. III, 498.

S m o l n ą ć = »1, wypić wielki kubek mocnej wódki 2, smolnąć kogo w łeb = uderzyć pięścią lub kijem« Święt. Por. S m o r n ą ć.

S m o l n i c a = »naczynie do smoły, maźnica« Pozn. II, 204. W temże zn. »Smólnica« Nadm. 83.

S m o l n i n a = »drzewo smolne« Czark.

S m o l o n y = zap. pokryty smołą: »Po siodle smolonem« (poznała dziewczyna szatana) Wójc. I, 99. Toż Kętrz. 52.

S m o l o w a t y = »podpalany, maść wołu lub krowy, barwy czarniawej« Pr. fil. IV, 876.

S m o l u c h a = »nazwa krowy« Wisła IV, 691. || »Smolucha« = gatunek grzyba trującego: »Dziecko zna muchara, smoluchę i psią bedłkę« Niedźwiedzki.

S m ó ł k a = »djabeł« Pauli 76. || »Smółka = smolarz« Pobł. 89. || »Smółka = suchy czarny wosk« Wisła VIII, 363. || »Smółka = młoda żywica na drzewach iglastych« Zb. II, 253. || »Smółki = rodzaj gruszek z zapachem smółki« Hempel. Toż Zb. XIV, 28. || »Smółka = mleko krowy przed ocieleniem« Hempel.

S m o ł s k o = »gorzałka: Na tó smołsko, co rozdyma główsko« Pauli 38.

S m o ł y d z a = »wiciokrzew czarny, Lonicera nigra« Zb. VI, 271. »Smołyza« Spr. V, 417.

S m o ł y z a p. S m o ł y d z a.

S m o n t a r z p. S m e n t a r z, C m e n t a r z.

S m o r g a ć = »szczypać, rwać np. liście« Petr.

S m o r n ą ć = 1, wypić wielki kubek mocnej wódki 2, uderzyć; smornąć kogo o ziemię = rzucić« Święt. »Smórgnąć«: »On ją smórgnie batem« Pozn. I, 191. »Szmorgnąć a. szmórgnąć = uderzyć« Zb. I, 76. || »Szmorgnąć = smarkać« Pr. fil. IV, 254. || »Śmorgnąć = uciec, wymknąć się« Czark. Por. S m a r n ą ć, S m o l n ą ć.

S m o r s c = »rosyjs. nadsmotrszczik« (t. j. dozorca akcyzny) Pr. fil. IV, 249.

S m o r u c h = »zabrukany, zasmolony człowiek« Krak. IV, 321.

S m o r u c h a »a. smoruga = zabrukana, zasmolona kobieta« Krak. IV, 321. || »Smorucha = nazwa krowy« ib. I, 177.

S m o r u g a p. S m o r u c h a.

S m o r - z p. S m a r d z.

S m o t ł o k = »niechluj« O.

S m o t r á k = »niechluj« Spr. IV, 360.

S m o t r u c h = »niechluj« Pr. fil. V, 885.

S m o t r u c h a »a. smoczyca = kobieta silnie zbudowana, mocna ale zabrudzona« Święt. »Macocha przezwała Katarzynę na przekór jej urodzie Smotruchą« Rud. 219.

S m o t r y k = »okara, śmiesznie wyglądający« Kolb. rękop.

S m o t r z y ć = »zbierać« Spr. IV, 382. Toż Rozpr. XVII, 62. »Smatrzyć«: »Na cóz na mnie patrzysz, cemu mię nie smatrzys; patrz na mnie, smatrz na mnie, wym (wyj-

mij) kudłatego (orzech laskowy, zagadka)« Zb. I, 133.
Smowić się = »rozmówić się« Pr. fil. V, 885.
Smowiny = »zmówiny, zaręczyny« Pr. fil. V, 885.
Smowy = »zmówiny« Zb. IV, 228. Por. Zmowy.
Smólnica p. Smolnica.
Smółka p. Smołka.
Smórgnąć p. Smornąć.
Smreczak, Smreczek p. Smerek.
Smreczyna p. Smereczyna.
Smrek p. Smerek.
Smrekówka = »tumak, Mustela martes« Wrześ. 21. Toż Wrześ. T. 11. Spr. V, 417.
Smrezoga »a. rzęzoga = lekka, biała a rzadka mgła« Zb. VI, 199.
Smrodynie = »czarne dzikie porzeczki« Pr. fil. IV, 876. W temże znacz. »Smrodzina« Ust. z Litwy. Por. Smardlina.
Smrodzieniec »a. wiłżyna, urwiwół, świńska wierzbina = ononis arvensis« Pleszcz. 135.
Smrodzina p. Smrodynia. || »Smrodziny = smród« Pr. fil. V, 885.
Smród = »żyd« Pobł. 89.
Smucić się: »Niedługoch się nad nią smucił« (po jej śmierci) Rog. n⁰ 403.
Smug = »łąka« Wisła IV, 452. »Smug = łąka między polami« Czark. Toż Maz. V, 49. Hilf. 180. »Smug = miejsce niższe między polami« Mil. »Po smugu = na łące« Kolb. 40. »Pasał cielęta na smugu« Derd. 82. || »Smug = kawałek pola« Hilf. 180. »Podzielili role na mniejsze części, zkąd powstały smugi t. j. gospodarstwa w smugach« Pozn. I, 23. »Przez to pole przez smug« Zb. VIII, 79. »Bez las, bez smug« Pozn. IV, 54. »Zakukała kukawka na smugu« Maz. III, 198. »Jadę smug orać« Łęcz. 201. || »Smug = bagno« Hilf. 180.
Smuga = pręga: »Chrąsc... co ma po sobie smugi« Mát. 7. Por. Smąga.
Smugowina = »rola zarosła silnie trawą« Pr. fil. IV, 876.
Smug = »mąka na gorącej wodzie zarobiona, gotowana do gęstości« Wisła VIII, 596.
Smukać p. Smykać.
Smulać »a. osmulać, wysmulać = trzeć jeden przedmiot o drugi aż do jego uszkodzenia« Pr. fil. IV, 876.
Smulec: »Docierać do smulca = docierać saniami do ziemi, gdy jest zła sanna: poszoł smulca = poszedł zawstydzony« Pr. fil. V, 885.
Smura »a. smûra = mgła« Hilf. 181.
Smurgiel = »smarkacz (o dziecku)« Pr. fil. IV, 876. Toż Osip.
Smusz = »1, skóra zdarta z węgorza 2, kawał białego płótna, którym przykrywają trumnę, gdy wiozą umarłego do kościoła lub na cmentarz« Pr. fil. IV, 249.
Smuszka »wężowska = skórka węża« Zb. XI, 247.
Smuta = »smutek« Pr. fil. V, 885.
Smutkość = smutek: »Nie... z smutkością, ale z wielgą wesołością« Pozn. I, 181.
Smutliwy = smutny: »Matka... pod krzyzem bardzo smutliwa« Zb. IV, 89. »Biega, kto smutliwy; zapłacze, kto cnotliwy« Lip. 110. »Com-ci ja sierota za smutliwa« Rog. n⁰ 201. »Ma nockę spokojną« i dzień niesmutliwy« Pozn. IV, 217.
Smutny: »Smutny, jak ziemię zaprzedawszy = smutny jakby ziemię własną sprzedał« Zb. IX, 236.
Smużek: »Smużk = skórka ja-

gnięca z wełną« Hilf. 181. »Czapki czarne obszyte smużkami (wełnianemi)« Maz. V, 40. »Smużek z tchorza« (= skórka) Derd. 25. || »Smużek« = kawałek pola: »Pszenicę sieją w lepszej ziemi, gdzie jest ładny smużek« Pozn. I. 100. »Na smużku w życie« ib. VI, 13. »Smuzkiem dziewcyno, smuzkiem« Maz. V. 259 i 273. Por. Smug.

Smużny = nizki?: »Na smużnych łąkach« Pozn. II, 45.

Smycz = ?: »Śpiewają słowicy na zielonej smycy« Krak. II, 120. »Pasała wołki w zielonej smycy« Kiel. I, 132.

Smyczak: »Przywiedła ją (córkę) sama mać... Neści ją smycáku; a já ji téż nie kce brać« Zb. XV, 115.

Smyczek = »rzemyk: na smyczku u pasa wisi kozik« Dyg. || »Smyczek«: »Smŷczk = sznurek przy bacie« Hilf. 180. || »Smyczek = sidło z włosów końskich na kabłąku w drzewo wetknięte, służące do łapania kwiczołów, drozdów« Pr. fil. V, 885. || »Smyczek«: »Krakowianka jedna miała chłopca z drewna, powijała smycek, rós chłopiec jak bycek« Zb. XII, 173. || »Smyczek« = skrzypek Zb. XIV, 175.

Smyczka = »rzemyk u pasa do przytwierdzenia kozika« Mst. || »Smyczka = turzyca ostra, Carex acuta« Pawł. W temże znacz. Zb. XIII, 152. Zb. XV, 140.

Smyczkować p. Smykować.

Smyczyć »charty = wziąć na smycz« Prz. ludu VI, 110. || »Smyczyć = wlec« List Cinciały. »Nigdo barżej ryczy, niż za sobą smyczy« Cinc. 27 (t. j. »niejeden gada o sobie więcej, niż jest prawdą, niż powinien« Wyjaśnienie Cinciały).

Smyk = rzemień: »Prowadzą go (żołnierza) do wojny, jako psa na smyku« Pozn. IV, 263. »Spodnie na smyku = ściągnięte paskiem« ib. I, 66. »Smyk = rzemień u pasa do przywiązania kozika« Spr. IV, 339. || »Smyk u studni zawieszony na sosze, służy do wyciągania wody kubłem; wraz z sochą i kluczką zowie się żórawiem« Pr. fil. IV, 876. || »Smyki = sanice, suwadła« Krak. IV, 321. Toż Święt. 12. || »Smyk = rodzaj brony« Ust. z Borysowskiego. || »Smyk = dwa ramiona mocnej gałęzi drzewa zrośnięte; wprawia się w ich rozwarty koniec balkę, a przy niej jest umocowany hak, za który zakłada się barki czyli barczyki do zaprzęgu. Wożą tem narzędziem kamienie, jak na saniach« Pozn. II, 182. »Na smyku spoczywała beczka« Choc 93. Toż Pozn. VI, 326. »Włoki składają się z dwu brzozowych palów, w krzyż skośny ze sobą zbitych z zaciosanemi ku ziemi smykami; służą do wywożenia pługa w pole« Święt. 12. »Połamało go tak na nogi i ręce... że chodzi ino na smyku po ziemi« ib. 534. »Smyk: dawniej sajty z lasu z przykrego miejsca wlekli na smyku t. j. na dwu smrekowych wiérchowcach z gałęziami« Spr. V, 417. »Smyk: Dla hamowania wozu z góry przywiązuje się z tyłu wozu smyk t. j. świeżościęty kilkonastoletni świerk, żeby tarcie gałęzi o ziemię bieg wozu wstrzymywało« Tyg. il. 1, XII, 6. || »Smyk = złodziej« Udz. Cer. Święt. 65. »Smyk = włóczęga« Rozpr. X, 302. Wrześ. 21. Spr. V, 417. Pr. fil. IV, 288. »Smyk = młokos« Osip. Roczn. 235 i 227. || »Smyk!« = wykrzyknik: »Smyk kominem« Zb. II, 121. »Ona go chap i smyk

, do worka« ib. 152. »Wilk mu smyk dwie owce« Zb. VII, 143. »On smyk! i wykręcił łóżko« Kuj. I, 157.

Smykać = »ciągnąć, włóczyć, targać: smykać włosy = rwać; po ogrodzie nim smykali« Pr. fil. V, 885. »Smykać = włóczyć, ciągnąć po ziemi« Udz. »Smykać« = szczypać, rwać jeść: »Bydełecko... trawkę smykaj sobie« Zb. XIV, 236. || »Smykać a. smukać = ukradkiem skubać i wynosić zboże ze stodoły lub śpichrza« Krak. IV, 321. »Smykać = porwać, ukraść« Udz. Toż Święt. W temże znacz. Zb. VII, 108. Zb. X, 274. || »Smykać się = włóczyć się« Rozpr. X, 302. Pr. fil. III, 498.

Smykane = »polonez, taniec« Pozn. V, X.

Smykanie = »włóczenie się, latanina« Pr. fil. V, 885.

Smykany = »taniec wolniejszy« Pozn. II, 192; ib. 282; ib. V, XI.

Smykáwka = »trawa młoda, świeżo wyrastająca« Pr. fil. V, 249. »Smykawka = trawa, skrzyp łąkowy« Hempel.

Smyknąć: »Smŷknąc = skoczyć, uciec« Hilf. 180.

Smykować a. smyczkować = grać smyczkiem: »Basista smykujący a. smyczkujący na basach« Kuj. II, 203. »Lewą ręką smykował« ib. 209.

Smyniec = »znak 'knápski' lubryką na przędzy, nawiniętej na warsztacie« Spr. V, 417.

Smyntarz p. Cmentarz.

Smyr: »Gdy smyr kwitnie od ziemi, przepowiadają zimę ostrą; gdy w środku — takąż zimę w połowie, gdy zaś kwitnie od wierzchołka -- zima najtęższa będzie na końcu« Święt. 577. »Szmyr = jakaś roślina« Zb. XI, 52. »Szmyr zbierają w maju« ib. 54.

Smyrać = »zmykać« Rozpr. XXVI, 393. || »Smyrać« p. Smerać.

Smyrała = »zmykający, zdołający zmykać« Rozpr XXVI, 393.

Smyrczek, Smyrek p. Smerek.

Smyrgać p. Smergać.

Smyrlić się p. Smerdlić.

Smyrnąć = »umknąć« Rozpr. XXVI, 393. || »Smyrnąć« p. Smergać.

Smys = »zmysł, zręczność, zdatność« Święt.

Smyśny = »zmyślny, rozumny, dowcipny« Rozpr. XXVI, 394. »Smyśny = zmyślny, roztropny« Rozpr. VIII, 232. »Smyśny = zmyślny, zręczny, pracowity« Krak. IV, 321. »Smyśny = mądry, rozsądny« Rozpr. XX, 434. || »Smyśny = iron. nie szanujący cudzej własności« Święt. || »Smyśny = przystojny, ładny« Zb. I, 53. »Smyśny = ładny, składny« Zb. XIV, 33. Toż Udz. Spr. IV, 330. Święt. »Smyśny = piękny, zgrabny (o rzeczach)« Rozpr. XXVI, 394. || »Smyśny = ciekawy« Sab. 136.

Smytlać = »szukać czego, przewracać coś z szelestem« Rozpr. X, 302. Toż Wrześ. 21.

Snád: »Snod = zaraz, w tej chwili« Hilf. 181.

Snádki = »miałki, niegłęboki« Pobł. 89. W temże zn. »Morze snádcie« Derd. 106.

Snadkość: »Snádkosc = miałkość wody, rzeki« Pobł. 89.

Snadnie = łatwo: »Gdo kradnie, ten sie chowa snadnie« Cinc. 14. »Snadniej = łatwiej, lepiej« Fed. 409.

Snadny = »dobry« Pr. fil. III, 311.

Snaga = »czystość, ochędóstwo« Rozpr. XII, 103. Toż Pr. fil. V,

885. || »Snaga = staranie« Rozpr. XVII, 62.

Snamno = »snadno« Pr. fil. IV, 288.

Snamny = »snadny« Pr. fil. IV, 288.

Snárz = sennik: »Snárz = wielki łgarz, gdo w nim czytá, szelma bitá« Cinc. 35.

Snaść = »wóz wiejski, kiedy odeń zostaną odjęte koła, wasąg« O.

Snaziasty: »U wozu zwykłego do wyjazdu są drabinki snaziaste, a u drabiniastego — literki lub drabiny sienne« Rud. 18.

Snażność = »staranie« Rozpr. XVII, 62.

Snażny = »czysty« Pr. fil. V, 885. || Toż Rozpr. XII, 103. »Snáżny« p. Snáży.

Snáży: »Snoži, sznoži, snuži, snožni = piękny« Hilf. 181. »Snáży = śliczny« Pobł. 89.

Snażyć = »czyścić« Hoff 41. »Snáżyć = »czyścić, chędożyć np. suknie snáżyć« Spr. IV, 360. Toż Rozpr. XVII, 62. || »Snażyć się = starać się« ib.

Snąć = »zdychać: o rybach i drobiu« Pr. fil. V, 885. »Ryby sną umierają« Pleszcz. 49.

Sneba = »nochal« Derd. 137. »Niech káżdy... patrzy swoi snebe« ib. 21.

Sneszka = »synowa, niewiastka« O. »Sneska = synowa« Połuj. 89.

Snidanek = »śniadanie« Roczn. 235.

Snizka = »laska pionowa w jarzmie od strony dyszla (od: nizać)« Roczn. 235. Por. Snoza.

Snoflaki = »rodzaj kartofli« Zb. XIV, 26.

Snop: »Snop lnu = wiązka lnu, zwana także garniec« Pozn. I, 98. W temże znacz. »Snopek, snopecek« Wrześ. 21.

Snopczyskó = snop: »Idźcie do stodoliska na zgniłe snopczyska« Rog. n⁰ 133.

Snopeczek = »garstka, równianka zżętego zboża, przynoszony na dożynki« Pozn. II, 206. »Snopeczek = bukiet« Wójc. II, 67. »Snopeczek« p. Snop.

Snopel = 1, smark 2, sopel, śpiczasty kawał lodu u dachu wiszący« Rozpr. XII, 103.

Snopie = »snopy: Mamy małe snopie« Zb. X, 251. »Będzie tu snopia, jako descu kropia« Krak. I, 236. Toż Kal. 115.

Snopiec = snop: »Bez klepisko snopiec« Łęcz. 234. »W stodółce wielki snopiec« Pozn. IV, 272.

Snople p. Sopel.

Snopówka = »sieczka ze snopów« Pobł. 89. || »Snopówka = kurczę wylęgnięte podczas żniw« Zb. II, 10. Toż Spr. V, 122.

Snorka = »wstążka« Spr. IV, 31. Por. Sznurka.

Snosek = »jaje bardzo małe« Pr. fil. IV, 249. || »Snosek = młokos« Wisła III, 89. »Snosek = niem. Naseweis« Mrong. 544. Por. Znosek.

Snowa = »znowu, powtórnie« Spr. IV, 418.

Snowadło = »duży kołowrot, na który nawijają całą przędzę, przygotowaną na wyrobienie płótna« Spr. V, 418. W temże znacz. Zb. I, 122. Hempel. »Snowadła« Rozpr. XII, 103. Rud. 21. Pr. fil. IV, 876. »Snuwadło« Pozn. I, 109

Snowalnia = »część warsztatu tkackiego, przyrząd do snucia nici, składający się ze stepna i dwu skrzydeł« Pr. fil. V, 885. W temże znacz. Wisła VII, 81 i 292. Aten. 1879. I, 507. »Snuwalnia« (opis) Święt. 31.

Snownica »a. snowadła = narzę-

»dzie do snucia nici z kłębków na krosna« Pr. fil. IV, 876.

Snoza »a. snózka = listewka drewniana, którą spaja się drążki w jakiemś narzędziu« Pr. fil. IV, 309 || »Snoza = kijek cienki, którym się jarzmo z boku zasuwa, indziej: jarzeka, jarzemka, zatka« Pobł. 89. W temże znacz. Roczn. 235. »Snóżki a. zanoże, a. szczeble« J. Łoś. »Snóżki a. deski = listwy pionowe w jarzmie od strony dyszla« J. Łoś. W temże znacz. »Snozki« Chełm. I, 107. || »Snoza = deseczka czyli listewka w ulu« Pobł. 89. »Snoze = półki w ulach« Święt. || »Snoze = w wodnem kole młyńskiem deski spodnie w korcówkach« Spr. V, 418. || »Snuże a. snużki = beleczki poprzeczne w bronie« Zb. X, 208. W temże znacz. »Snózy« Chełm. I, 105. »Snóżki« J. Łoś. || »Snoza = głęboki potok« Rozpr. IX, 354 i 357. Por. Snizka.

Snożу p. Snáży.

Snóza, Snóżka p. Snoza.

Snuć = »nawijać przędzę na snownicę« Pr. fil. IV, 876.

Snufać = »zażywać tabakę« Kętrz. 83. Por. Sznupać.

Snukać = »smykać, wdziewać np. snukać pończochy« Zb. I, 31.

Snurka p. Sznurka.

Snuwadło p. Snowadło.

Snuwalnia p. Snowalnia.

Snuża p. Snoza.

Snuży p. Snáży.

Snycka = »synowa« Zb. I, 92.

Snyska = »synowa« Wisła I, 155,

So = »sobie« Nadm. 34. Toż Derd. J. 34. W temże znacz. Hilf. 124. Derd. 8. Por. Się, Se.

Sob p. Cabe.

Sobacá = »przekleństwo« Dyg. Toż Zb. II, 257. »To ty sobacza!« Dygasiński.

Sobace oko = »wymyślanie« Pr. fil. V, 885.

Sobaczyć: »Sobacyć komu = nawymyślać od psów« Pr. fil. IV, 876.

Sobaka = »pies« Wisła V, 751. Toż Zb. I, 75. Roczn. 235. Hilf. 181. Zb. XIV, 208. Rozpr. XX, 434. || »Sobaka = przekleństwo« Udz. Święt. Zb. I, 53. W temże znacz. »Zejsz. 110. Pozn. IV, 183. Łęcz. 137. Zb. XII, 135 i 208. »Z jedynaka — pies albo sobaka« Zb. II, 178. »Ón gorsy od sobaki« Rad. I, 129. »W chłopasiu sobace« Kolb 428. »Sobaka kawaler« Pozn. V, 113. »Buziacek substelny jak wilcá sobaka, uski mo maluśkie jak stara oślica« Kozł. 155.

Sobą p. Się.

Sobek = »egoista« Spr. V, 143. »Sobek = skąpy« Udz. »Bodaj to parobkiem chodzić sobie sobkiem« Krak. II, 506. || »Sobek = zając, bo ma pochodzić z chłopa Sobka (Sobestyan)« Święt. 585. || »Sobek« = Sobieski: »Za króla Sobka« Wisła VII, 118.

Sobestyan = »Sebastjan« Święt. 585.

Sobić p. Przysobić.

Sobie p. Się.

Sobilka = »rośl. Myagrum sativum« Wisła III, 91.

Sobizdrzał p. Sowizdrzał.

Sobocha = »nazwa krowy« Zb. XIV, 27. Por. Sobula.

Sobola p. Sobula.

Soboń = »nazwa wołu, w sobotę kupowanego« Pr. fil. III, 312.

Sobota »zielona = sobota przed Zielonemi świątkami« Pr. fil. V, 885.

Soboteńka: »W soboteńkę wieczór« Skrz. 14. »Szczęśliwa nam soboteńka nastała« Wisła VII, 696.

Sobotka p. Sobotula, Sobótka.

Sobotnica = »dziewczyna, biorąca udział w obrzędzie sobótki« Pr. fil. V, 885. W temże znacz. Wisła V, 176; ib. VI, 231.
Sobotniejszy = »sobotni« Pr. fil. IV, 877. Toż ib. 249. Krak. IV, 299. Zb. I, 75. W temże zn. Kuj. I, 315. Pozn. II, 305; ib. III, 54 i 79. Święt. 276.
Sobotnik = »część miesięcznej wypłaty pobierana na przeżycie w sobotę« O.
Sobotula »a. sobotka = nazwa krowy w sobotę urodzonej« Krak. I, 178.
Soboty = podsienia, czyli ganki około dzwonnicy drewnianych kościołów, wsparte na filarach pod płaskim dachem« O.
Soból: »Dwie sobole« (= dwie brwi w zagadce) Zb. VI. 7.
Sobótka = »nazwa obrzędu« Sand. 113. Zb. IX, 26. Kon. 82. Opisy: Krak. I, 294. Kiel. I, 51. Wisła VI, 689; ib. 230. Zb. X, 223. Zaw. Etn. 11. W temże zn. »Sobotki« Hilf. 65. »Sobótecka, mała nocka, paliła się do północka« Rad. I, 112. || »Sobotka« = sabat czarownic na Łysej górze« Rosenblatt, Czarownice. || »Sobótka = nazwa krowy« Wisła VIII, 387.
Sobula = »nazwa krowy« Wisła V, 922. W temże znacz. »Sobola = krowa urodzoną w sobotę« Święt. 21.
Soby p. Się.
Socać p. Socić.
Socha = »kawał drzewa widłowato zakończonego dwiema gałęziami« Spr. V, 143. »Jechać do born po sochę« Kolb. 375. || »Socha = wysoki słup dębowy, rosochaty u góry, podtrzymujący krokwie w stodole« ib. »Socha = słup w gumnie« Ust. z Litwy. Toż Krak. I, 157. »Dach jest wsparty na sochach t. j. słupkach« Wisła VI, 188. »Socha = wielki słup pod wiązaniem w stodole« Pr. fil. IV, 877. || »Socha = słup u studni« Zb. I, 28. || »Socha a. sochor = drąg« Pr. fil. IV, 288. »Socha = żerdź« Hilf. 122. || »Socha = żelazna belka, kwadratowa w przekroju, dźwigająca cewie, a w dolnym końcu rosochato rozwidlona i rosochami obejmująca paprzycę zakutą w biegunie (kamieniu młyńskim)« Spr. V, 143. || »Socha = pierwotny przyrząd do orania, używany po kamienistych okolicach« ib. »Socha = narzędzie do orania« (rysunek) Was. 58. »Socha = pług« Ust. z Wilna. || »Socha = lewa rękojeść u pługa« Kuj. I, 88. »Sochy = nogi czyli rękojeści u pługa« Pozn. III, 136. || »Socha = szałas letni na czterech żerdkach powiązanych, pokryty łubami« Spr. V, 418.
Sochacze = »resztki gałęzi... sterczących przy drzewie« Stęcz. Tatry, 162. Toż Goszcz. Tatry, 131. Rozpr. X, 221. »Socháce = suche gałęzie u rosnącego drzewa« ib. 302.
Sochor p. Socha.
Socić a. socać = pchać, popychać« Spr. IV, 31. Toż Rozpr. XVII, 62.
Socwa = »trudno, ledwie« Rozpr. XVII, 62.
Socz »a. szot = nazwa tańca« Kuj. II, 207.
Soczewica p. Błogosławiączka.
Soczewiczka = soczewica: »Psenicki, socewicki« Święt. 78. »Cecowiczka« Zb. IX, 271.
Soczewka = »soczewica« Ust. z Litwy. W temże zn. »Socewka« Zb. II, 257. »Socewka a. sancewka« Pr. fil. IV, 877. »Secówka« Ust. z Kieleckiego. »So-

czewka« Maz. V, 53. »Sacewka« Ust. z Litwy. »Czasówka« Pr. fil. IV, 274. Por. Soczewiczka, Szeczewica, Soczka.

Soczka = »soczewica« Zb. I, 28.

Soczyć = »wyszukiwać na śniegu tropów zwierząt, myśl.« Pr. fil. V, 885. || »Soczyć się = wynosić się nad innych« Rozpr. XVII, 62.

Soda = »roślina, zbierana w oktawę Bożego Ciała przeciw duszności« Wisła VIII, 136.

Sodaliska = »panna, sprzedająca wodę sodową (Kraków)« Kłosy XI, 63.

Sodc p. Sodziec.

Sodk = »sito z włosia« (może Sádek?) Hilf. 181.

Sodomnik = »bluźnierca, wszetecznik« Sand. 269.

Sodóma = »burza« Rozpr. XI, 188.

Sodz p. Sadz.

Sodzel p. Sadzel.

Soe p. Se.

Sogłówek lub może sogłówka: »Kiedym sogłówkami do was tu dążył« Pol, Powódź (Wojna dopisał = miedza, dróżka między polami).

Soić = »karmić własną piersią niemowlę« Osip. (Por. ukr. Soj = ród, pokolenie K.).

Sojec »a. sejec, sęniec = gatunek rośliny« Zb. VI, 310; ib. 202 i 204. »Szojec = rośl. Eupatorium cannabinum« Zb. XI, 51.

Sojek = zap. sójka: »W kalinowym lesie naniós sojek jajek« Zb. XV, 78. || »Sójek« = wół: »Wyniosłe węgierskie sójki« Enc. R. II, 827.

Sojka p. Sójka.

Sojkies: »Zaczęli bić i sojkiesami okładać« Bar. 57.

Sok »bylicowy = sanguis draconis« Ciesz. 14.

Sokadełko p. Sokadło.

Sokadło, »sokadełko, siokadło, siokadełko = narzędzie, dziś zarzucone, do nawijania nici z kłębków na cewki; składało się z korytka, dwóch rączek, kółka i walca« Pr. fil. IV, 877.

Sokolaszek: »Ptásku sokolásku« Zb. IV, 213.

Sokolica = »samica sokoła« Pr. fil. V, 885. »Sokolica« w przenośnem znaczeniu, o dziewczynie: Maz. II, 42; ib. III, 241. Lub. I, 214 i 263. Was. 172.

Sokolik, w przenośnem znacz. = chłopiec: Krak. II, 34. Lub. I, 240. Pieszcz. 71.

Sokolinka: »Páni młoda z kumory nie wyńdzie... zasargała sie sokolinka do złotego pasa« Fed. 56.

Sokołowy = sokoli: »Oczka sokołowe« Wójc. II, 167. »Sokołowe krzydła« Zb. XV, 147.

Sokołów = nazwa miejsc. Zb. XV, 120.

Sokora p. Jasiokor.

Sokotać = gdakać: »Gdy kura radośnie gdacze czyli sokocze nazywa się sokotucha« Chełm. I, 97.

Sokotucha p. Sakotucha.

Sokowik = »kwas z soku brzozowego lub klonowego« O.

Sokół »turniowiec = pustułka, Tinnunculus turrium« Wrześ. 21. || »Sokół« = eufem. dziecko (panny): »Nie byłabyś miała na rączce sokoła« Pozn. III, 181. Toż Łęcz. 99. »Wysłuchałam Kasię z Jasiem, a będzie sokół przed czasem« Łęcz. 112. »Nie gadaj Kasiu z Jasiem, będzie sokół przed czasem« Wisła VI, 861. || »Sokół = rodzaj tańca« Pr. fil. IV, 249.

Solanka = »1, miara objętości gospodarska, więcej niż ósma część beczki: mierzy się nią sól, kartofle i t. p. 2, solniczka duża, zwykle drewniana u kmieci« O.

|| »Solanka = woda solna« Kuj. I, 40.

Solárek: »Solorek = beczułka na sól« Zb. X, 236. Por. Półsolárek.

Solarnia = »nazwa dołu« Lub. I, 70.

Solec p. Sudziec.

Solewka p. Soliwka.

Solić = »kwasić, kisić: ogórki solone« Roczn. 236.

Solinówka = »chustka wełniana kolorowa« Rad. I, 139.

Soliwka »a. solówka = beczka na sól« Krak. I, 59. W temże znacz. »Solewka« Pozn. I, 273. »Solówka« Krak. IV, 321. Zb. IV, 135 i 200. Zb. X, 236. Zb. XIV, 28. Pr. fil. IV, 877.

Solniak = »1, kamień soli 2, tłuczek do tłuczenia soli w kamieniach« Pr. fil. V, 885.

Solomon »a. Szalamon = osoba w grze w Solomona« (opis) Wisła V, 565.

Soloneczka: »Palineczka (t. j. wódka) soloneczka, dają za nią srebro złoto, a ona wyciera ze mną błoto« Zejsz. 105.

Solonka: »Aby na jęczmieniu nie była solonka czyli kosmera« Zb. III, 9.

Solowy »słup« = słup z soli Chełch. I, 136.

Solówka p. Soliwka.

Soła, »zdr. sołka = kamień podwodny, mielizna, wyspa« Petr. »Soła, sółka = kamienie w korycie niemeńskiem« Wisła II, 42. »Soła = rapa niemeńska« Syrokomla Niem. 112.

Sołdacina = »pogardl. sołdat, nędzny żołnierz« Pr. fil. V, 885.

Sołdacki = »żołnierski« Ust. z Litwy.

Sołdat = »żołnierz« Spr. V, 122. Toż O. W temże znacz. Chełch. I, 124. »Zoldat« Hilf. 103. »Soldot« ib. 109.

Sołdatka = »żona żołnierza« Ust. z Litwy.

Sołdziuszka = »paproć pospolita, Polypodium vulg. na Litwie« O.

Sołecki: »Sołecki parobek = od sołtysa« Nadm. 72. »Szołecki«: »Nie kcę szołeckij Katarzyny« (córki sołtysa) Pozn. VI, 296.

Sołectwo = »sołtysa gospodarstwo i mieszkanie« Zb. I, 23. »Pola należące do walnego sołectwa« Pozn. III, 29.

Sołek = »sklepik na mleczywo po dworach dawnych (wyraz wyszły z użycia) Zb. I, 23. »Sołek = śpichlerz u górali w Sądeczczyznie« Enc. R. II, 828. Por. Sół.

Sołka p. Soła.

Sołod = »choroba skórna na głowie we włosach (parchy)« Roczn. 236.

Sołoducha = »rodzaj zupy słodkiej; także: saładucha. słoducha« Pr. fil. V, 886. »Sołoducha = rodzaj zupy przyrządzanej z 2 części żyta i jednej części mąki greczanej« Pleszcz. 25.

Sołody = »parchy« Kolb. rękop.

Sołodyca »a. szawar miodowy = roślina, jedynie nad rzeką Wieprzem rosnąca, z której niegdyś wyrabiano cukier« Lub. I, 82.

Sołodywy = »parszywy« Kolb. rękop.

Sołotwina: »Dziki (w styczniu) po zacisznych sołotwinach leżą« Tyg. il. 1, XIII, 192.

Sołowija p. Szałwja.

Sołtys: »Sałtys« Kuj. I, 328; ib. II, 246. »Na sałtysach« = u sołtysostwa Maz. III. 147. »Szołtys« Hilf. 44. »Száłtys« Zb. I, 14. Pozn. VI, 228 i 296. || »Sołtys = wójt« Wójc. II, 262. || »Sołtys = gospodarz, mający więcej niż 150 jutrzyn gruntu« Pr. fil.

V, 886. »Sołtys, sołtysiá = dawniejsi 'wybrańcy' w starych wioskach Podhala możne rody chłopskie« Spr. V, 418. || »Sołtys = rodzaj grzyba« Lud. I, 197.

Sołtysi = sołtysa: »Dziwce sołtysie« Zb. XII, 134 i 182. »Dziewecka sołtysia« ib. 184.

Sołtysiak = »syn sołtysa« Tyg. il. 1, X, 378.

Sołtysianie = »potomkowie właścicieli sołtystw, u górali« Enc. R. II, 814.

Sołtysianka = »córka sołtysa« Wójc. Dod. 92. Toż Wisła VIII, 213. W temże zn. »Sałtysianka« Łęcz. 212.

Sołtyska = »córka sołtysa« Pozn. IV, 9. Zb. X, 263 i 300. »Sáłtyska« Pozn. V, 205. »Szołtyska« ib. II, 107.

Sołtysów = sołtysa: »Szałtysowa córka« Pozn. V, 114. »Sałtysowa córka« ib. IV, 37. »Katarzynę szołtysewą« (córkę) ib. VI, 297.

Sołwijász: »Mesyjász, którego nam opowiedział stary sołwijász« (w kolendzie) Zb. IV, 99.

Som p. Sam.

Som = sum (ryba) Gliń. II, 77. Toż Petr.

Sombelan = szambelan, Wilkońska.

Sombelański: »Miarkowałem, że to już kuso ze sombelańskiemi« Wilkońska.

Sombrzyć p. Sąbrzyć.

Somina = »mięso suma« Petr.

Sompór p. Sapor.

Somsiad, Somsiada p. Sąsiad, Sąsiada.

Somsiek p. Sąsiek.

Somszowy = »skórzany: somszowe spodnie i rękawice« Wisła III, 727.

Sonica = »poziomka« Roczn. 236.

Sonik p. Sumik.

Sonno = »smutno« Pr. fil. V, 886.

Sonycia p. Sumnica.

Sońdy p. Sządy.

Sopa p. Szopa.

Sopel = »gil, smark« Petr. »Snople = sople« Rozpr. XVII, 62. Por. Sąpel, Snopel.

Sopełek p. Supeł.

Sopertas p. Sapertas.

Sopiałka = »fujarka, piszczałka« Wójc. II, 336. Toż Pauli 177. W temże znacz. »Sopiłka« Wisła VII, 558. »Supiłka« Jeż, Urocza.

Sopiłka p. Sopiałka.

Soplos = »niewyrośnięte cielę, mały człowiek« Zb. V, 368 p. w. Kocélák.

Sopor, Soporek p. Sapor.

Sopot = »scaturigo, wytrysk wody, zdrój; sopot = źródła bełkocące z Wojciechowskiego Chrobacja« Pobł. 91.

Sopówka = »kuna kamionka« Spr. V, 418.

Sopuch = »wańtuch, brzuch« Kolb. rękop.

Sopucha = »czeluść w piekarniku« Pr. fil. IV, 877. W temże zn. Pobł. 91. Wisła III, 743. || »Sopucha = otwór rury piecowej, przez który dym przechodzi« Krasn. 308. Toż Mrong. 602. || »Sopucha = 1, sadza 2, czad« O. »Sopucha = sadza« Petr. || »Sopucha = żart. tyłek, zadek« Krasn. 308.

Sor p. Sarn, Szur.

Sora: »Ser... suszy się w kojcu w sorze strychu« Święt. 23.

Sorbać p. Siorbać.

Sorbet = »cukier sokami owoców rozmaitych zaprawiony, do takiej gęstości przywiedziony, że się z trudnością nabrać daje łyżeczką« Roczn. 236.

Sorc p. Szorc.

Sorło = »świńskie łopatki przednie« Cer.

Soroczka = »koszula« O.

Sorokowiec = »cwancygier« Zb. I, 75. W temże zn. Witw. 89.
Sorokowik = mróz 40-stopniowy: »W połowie listopada zaczęły się znakomite sorokowiki« Szymański.
Sorom = »rus. wstyd« O. »Sorom, swatkowie, sorom, Zbierajcie się do dom« Pauli 45. Toż Wójc. II, 43.
Sosâcznik = »rodzaj sieci« Hilf. 181. Por. ib. 122 i 123.
Sosanka = »roślina, skrzyp, Equisetacea« Zb. VI, 250.
Sosia = zap. sosna: »Kukułecka kuká na sosi« Święt. 264.
Sosieneczka, Sosienka p. Sośnia.
Sosienkowy: »Spirytus sosienkowy« (zap. nalany na pędy sosnowe) Wisła V, 421.
Sosinecka p. Sośnia.
Sosiska = »żelazne narogi u sochy« (soszyska) Maz. III, 50.
Sosna »bernardyńska = podwójna, t. j. gdy z jednego pnia wyrastają dwie sosny, dawane hojnie klasztorowi bernardyńskiemu w Tykocinie« Pr. fil. IV, 799.
Sosnka = sosenka a może omyłka zam. soska, soszka: »Skocył jastrząb na sosnkę i przycisnął kokoskę« Łęcz. 125. »Oj wolałby ja jechać do boru po sosnkę, da niżelim sobie wziął da od matki pieszczoszkę« Kolb. 376.
Sosnówki = »rodzaj gruszek« Zb. VIII, 258.
Sosrąb = »belka, podtrzymująca powałę« Rozpr. X, 302. »Sosrąb = najgrubsza belka u pułapu izby, podtrzymująca poprzeczne belki« Spr. V, 418. W temże zn. »Sosrąb a. Sozrąb« Wrześ 21. »Sosręb« Cer.
Sosręb p. Sosrąb.
Sosyna = »trawa« Pr. fil. V, 157.
Sostroń p. Siostrzan.
Sosyć się = »tężyć się, być czegoś pewnym, odgrażać się« Rozpr. XVII, 62. Toż Spr. IV, 313; ib. V, 418.
Soszka: »Soska = gałąź zrośnięta w kształcie litery Y« Cisz. 311. »Urznoł takie dwie soszki« (Kolberg objaśnia: sosnki, sosenki) Pozn. VI, 14. »Do lasa po soskę« Maz. II, 221. || »Soszka = narzędzie gospodarskie: mała socha do oborywania kartofli, buraków, marchwi« Pr. fil. V, 886.
Sosznik = »część pługa, naróg« Pr. fil. V, 886. »Sosznik = lemiesz« Hilf. 181. »Sośnik = naróg żelazny, jakich dwa jest u sochy podlaskiej, a jeden nieco odmienny u radła« Pr. fil. IV, 877. »Sośnik = okucie u sochy« Was. 58. Toż Pleszcz. 24.
Soślina = »sosna« Ust. z Jaworza. Por. Sośnina.
Sośna p. Sośnia.
Sośnia = »sosna« Pr. fil. V, 886. W temże znacz. »Sośnia« Kuj. I, 182 i 261; ib. II, 14. Pozn. II, 249 i 277. Kozł. 38, 96, 357. Kiel. II, 239. Chełch. I, 76. Łęcz. 65. »Siedem sośni« Kuj. I, 182. »Do wielkości sosien« Krak. III, 7. »Sośna« Kuj. I, 294. Pozn. VI, 343. Maz. II, 10. »Dwie sośnie« Chełch. I, 25. Zdr. »Sosienka« Zb. IV, 255. Zb. XV, 91. Święt. 660. »Sosieneczka« Star. przysł. 47. »Sosieneczka sosnowa« Rog. n° 336. »Sosinecka« Zb. XV, 75.
Sośniak = »las sosnowy« Ust. z Litwy.
Sośnica = »sosna« Zb. II, 258. Toż Rozpr. IX, 284. Zb. IX, 48. Kiel. II, 226. »Z sośnice« = z sosny ib.
Sośnie = zbior. sosny: »Jak jeny opadnie z Hermańskiego sośniá czeczowina« Zb. IX, 199.
Sośnik p. Sosznik.
Sośnina = »młoda sosna« Tyg. il.

1, XII, 25 (górals.). »Sosnina = sosna« Hilf. 181.

Sośnisko = sosna: »Chłopisko... wlazło na sośnisko« Zb. IV, 137.

Sotać się = »strzępić się« Pr. fil. V, 886.

Sotór = »torba pleciona ze słomy na książki« Pr. fil. IV, 288. Toż Rozpr. XII, 103. »Sotór = torba, sakwa ciesielska lub rzeźnicka« ib. XVII, 62. Por. Szotor.

Sotwa = »trudno, ciężko« Wrześ. 21. »Scotwa«: »Scotwa djabła przedoles!« (= gdziebyś tam miał djabła przezwyciężyć) Wisła VI, 145.

Sowa = »gatunek bedłki« Pr. fil. IV, 249. Toż Zb. II, 14. Ust. od Warszawy. || »Sowa = kolej drugorzędna (w okolicach Cieszyna)« Pr. fil. IV, 288. || »Sowa«: »Jaka głowa, taka sowa (= jakie włosy na głowie, takie i gdzieindziej)« Wisła II, 308.

Sowar p. Szuwar.

Sową p. Się.

Sowia strzała = »Herb. Parietariae« Ciesz. 89.

Sowica = »sowa« Krak. I, 276. Toż ib. II, 215. Rud. 160.

Sowicie »płakać« = rzewnie płakać: Zb. VIII, 283. Podobnie: Sand. 138. Zb. IV, 205. Maz. II, 118.

Sowie »berło = narzędzie myśliwskie, myśl.« Pr. fil. V, 886.

Sowiencka = sowięta: »Siedzi sowa... a sowiencka niebozencka siedzom« Zb. IV, 228.

Sowin »a. sowiny« = sowy: »Sowina uroda« Wójc. II, 276. »Sowiny nagrobek« ib. »Na sowinym grobie« ib.

Sowina: »A jest-ci tam w tej rózdecce sowina« Zb. IV, 121.

Sowirzał p. Sowizdrzał.

Sowizdrzał = »awanturnik nieszkodliwy, bufon« Osip. »Sowizdrzał = człek lekki, robiący bez namysłu, przez to źle« Udz. W podobnem znacz. »Sowirzał« Wójc. I, 289. »Sowizrał« Bar. 64. Święt. »Sowiźrał« Rozpr. IX, 157; ib. XXVI, 394. Zb. XII, 188. Cisz. 30. »Sobizdrzał« Krak. IV, 321.

Sowiźrał p. Sowizdrzał.

Sozdem »a. zozdem = z kretesem« O.

Sozej p. Sążeń.

Sozrąb p. Sosrąb.

Sożyczny »chleb = żytni, razowy« Kolb. rękop.

Sójek p. Sojek.

Sójka »halna = orzechówka, Nucifraga caryocathactes« Wrześ. 21. W temże znacz. »Sójka ruska« Pr. fil. V, 886. »Czarna sójka« Wrześ. 6. Spr. V, 346. || »Sójka = pieróg z kapusty« Zb. VIII, 263. »Sójka = pieróg z kapusty lub buraków« Spr. IV, 370. »Sójka = pierożek z kaszą jaglaną« (opis) Maz. III, 36. || »Sojka w bok = kuks, szturchaniec« Osip. W temże znacz. »Sójka« Powsz.

Sól p. Nie do soli.

Sół = »spiżarka u chłopa« Zb. I, 23. »Sół: Mączyński, granarium, śpichlerz, gdzie żyto zsypują; służba stołowa, szafa, gdzie srebro i naczynia chowają« ib. »Sół = drewniany budynek czworograniasty, czasem piętrowy ze schodami zewnętrznemi na pomieszczenie zapasów« Zb. XIV, 14.

Sółka p. Soła.

Sóndek p. Sądek.

Spacer: »Ze spaceru przyńdziemy« Kuj. II, 42. »Chodzili po spacerze« Kozł. 355. »Spacerz«: »Przechodziuł po spacerzu« Pozn. VII, 106. »Szpacer« Kuj. I, 148. Zb. IX, 259. »Po szpacerach chodzić« Arch. VIII, 473. »Szpacyjer« Kowerska. »Śpacyr« Zb. V, 195.

»Spancer« Lub. II, 210. Kam. 132. Zdr. »Spacerek«: »Ze spacerku przyńdziemy« Kuj. II, 42. »Szpacerka«: »Chodzić szpacerką« Zb. IX, 204. »Śpacyrka« Rozpr. XXVI, 395.

Spacerz p. Spacer.

Spachać = »zmiatać ze zboża 'piórem' plewy pozostałe po zwianiu« Bib. Warsz. LXXX, 631. Toż Kuj. II, 276. W temże zn. »Spachają« Pozn. III, 134.

Spachanie = zmiatanie plew z wianego zboża: »Pióro do spachania« Pozn. II, 102. Por. Spachać.

Spachowiny p. Spaszki.

Spachowato, Spachowaty p. Spachowo, Spachowy.

Spachowo »a. spachowato = pochyło« Pr. fil. IV, 877.

Spachowy »a. spachowaty = pochyły« Pr. fil. IV, 877.

Spacznie = »na wspak« Krak. IV, 321.

Spaczyna p. Swaczyna.

Spać: »Rusáj-ze sie, rusáj, kolibecko z lipy, bo w ty kolibecce małe dziecko sipi« Zb. XIV, 170. Toż Zb. X, 133. »Śpiem = śpię« Rozpr. X, 192. »Śpięcy = śpiąc« Ust. z Kieleckiego. »Spał, jak smarkaty Pan Jezus = dobrze« Ust. z Galicji. »Nockę spać« = przenocować Rog. n° 132. »Moje ocki nie spały my cały nocki« Pozn. V, 102. »Jak mu sie też ładnie śpi!« ib. VI, 337. »Przy obejściu spać = nocą strzec dobytku« Lub. I, 57.

Spadać się = »rozpaść się, popryskać« Święt. »Jeden kwiatek zerwała, rącka jéj sie spadała« Maz. III, 218. »Cóżeś sobie ulubiła do mnie nie gadać; ja do ciebie na słowińko, choćby się spadać« Zb. VIII, 109.

Spadałki = »owoc robaczywy spadły z drzewa, np. jabłka, gruszki« Pr. fil. IV, 249.

Spadek = »upadek; wymarcie pnia pszczelnego« Tyg. il. 1, IX, 70. || »Spadek«: »Utrzymują, że zapalenie oczu jest skutkiem bólu głowy a stąd mówią, że to 'spadek' z głowy« Krak. III, 152. || »Spadek, spadkiem: wrócił sie na spadek, jak pójdzie na spadek napowrót z czesk. zpátek« Rozpr. XVII, 62.

Spadki = »owoce robaczywe spadłe z drzewa« Pr. fil. V, 886.

Spadnąć = spaść: »Pan może spadnąć« Pozn. VI, 288.

Spadyjać: »Nie takie ja piwo pijał, z konika ja nie spadyjał« Maz. V, 291.

Spadzisty = »stromy« Spr. IV, 350.

Spadź p. Spatki.

Spajtaszyć = »skraść« Rozpr. XVII, 25.

Spak = »ospałość« Pleszcz. 43.

Spakłacić = »niem. verfuschen« Mrong. 832.

Spálenie »róży = palenie kilku włókien lnu na czerwonem suknie przy twarzy, jako lekarstwo na różę« Święt. 624.

Spálenisko = miejsce, gdzie ogień palono: »Było tam pod jednom jedlicom spálenisko« Zb. V, 227. W temże znacz. Zb. XIV, 64.

Spáleńcuch p. Paleńczuch.

Spalić: »Zpolała« = spaliła Hilf. 128. »Spôlîli« = spalili ib. 132. || »Spalić« = postawić zły stopień na egzaminie: »Przy maturze nigdy tak wielu nie spalono« Wiek 1873, n° 3 (z Krakowa). || »Spalić buty = uciec ze służby« Parcz Toż Pr. fil. V, 886. || »Spalić komu rzepę na polu = nic sobie z kogo nie robić« ib.

Spałek = »kawał drzewa (na opał), klocek« Krak. IV, 321. Toż Święt.

Spałkowaty = »krótki a gruby np. palec« Święt.

Spáłstek = »kawałek drewna, który bydlęciu choremu na rozdęcie zakładają do pyska, gniotąc mu boki« Spr. V, 418.

Spamiętać: »Spamieto = spamięta« Lis. »Spamiętać = przypomnieć sobie« Pr. fil. IV, 250. »Spamiętać się = przyjść do przytomności« Święt. »Jeżeli człowiek się nie spamiętá, nie przeżegna się, djabeł go wodzi... po moczarach« ib. 454.

Spancer = »kaftan« (opis) Zb. XIV, 22. »Spancer, spancerek, spancerz = kaftan, kurtka« Pr. fil. IV, 250. »Spancer = kurtka; spancerek = kaftan: spancerek kramny zapięty na pantelki = kaftan kupny« ib. V, 886. »Spancerek = kurtka« Kuj. I, 290. W temże znacz. »Spancyrok« Ust. z Kozienic. »Śpancyr, śpencer = surdut« Pr. fil. IV, 255. »Sponcer« Pr. fil. V, 888. »Śpencer, śpencerek = kurtka« ib. IV, 883. »Śpencer = surdut« Kud. »Śpencyr« Rozpr. XXVI, 395. »Spencer, spencerek« Pozn. II, 162. »Spencer« Wisła III, 240. Pr. fil. III, 307. »Spencerek« Pleszcz. 43. Hempel. »Spendzer« Aten. 1877, II, 110. »Szpendzer« Rozpr. XII, 103. »Szpencer« Wisła VI, 492. »Pancer« Pr. fil. IV, 229. || »Spancer« p. Spacer.

Spancerz = pancerz: »Bierzcie broń w ręce i spancerze« (szopka) Wisła VI, 582. || »Spancerz« p. Spancer.

Spanek — »sen« Pr. fil. V, 886.

Spaniały = »wspaniały« Pr. fil. IV, 877. Toż ib. V, 886. »Spaniały = wspaniały, imponujący (tylko o ludziach)« Mil.

Spanić się = »zrobić się panem, jeżeli syn chłopa, zostawszy urzędnikiem, wstydzi się ludu« Spr. IV, 382.

Spanie = »sen« Zb. XIV, 125.

Spanować = opanować: »O zakatarzonym mówią, że go ryma spanowała« Święt. 616.

Spantować = »wyfantować: Wachmistrz... pewnie nie sfolguje, do ostatka cie spantuje« Kętrz. 89.

Spapać = zjeść: »Wilczek jałóweczke spapáł« Zb. IX, 238.

Spapęzić się = »zmęczyć się, zgrzać się« Rozpr. XXVI, 394. »Spapęzić się = umęczyć się czem do potu« Udz.

Spaprać = »powalać, zbrudzić« Pr. fil. V, 886. Toż Fed. 409. Pobł. 137 p. p. Paprać. Spr. IV, 326 p. w. Paprám.

Spár = »upał« Rozpr. XXVI, 394.

Spara = »szpara« Hilf. 181. W temże znacz. »Śpara« Chełch. I, 56. »Spara między kopytami owiec« Pobł. 92 p. w. Spárznik.

Sparadrap = »emplastrum adhaesivum ext.« Ciesz. 89.

Sparcha = »spokój« Hilf. 181. »Ni mioł... žánu sparchu = nie miał wcale spokoju« ib. 105.

Sparciały = »1, zwiędnięty 2, pomarszczony: kartofle i jabłka sparciały; twarz u starego sparciała« Mil.

Sparcieć = »pomarszczyć się« Mil. »Sparcieć = o rzepie, rzodkiewce: zepsuć się, przestarzeć, stracić jędrność« Ust. z Opoczyńs. »Rzepka nie chrupie, bo sparciała« Kuj. II, 281.

Sparek = »ptak, uwiązany za nogę sznurkiem, zwanym 'potarz' i umieszczony w sieci, wystawionej na ptaki drapieżne, myśl.« Pr. fil. V, 886.

Sparka = »upał« Zb. II, 253.

Sparnia = »upał, gorąco, duszność w powietrzu« Zb. I, 53.

Sparnik = »palik pionowy w płotach« Pozn. I, 85.

Sparóg = »w kuźni kowadełko, z jednej strony okrągłe (na niém sie obręcki okrąglom) a z drugiej czworograniaste« Spr. V, 418. || »Sparóg = hak« Rozpr. XVII, 62. || »Śparogi = upiększenie z dwu końców skrajnych krokwi w dachu chaty, krzyżujących się i ozdobnie wyciętych« Wisła I, 108.

Sparskać = opryskać: »Krwio zapaske sparskała« Fed. 202. || »Sparskać = zakrztusić się: Gorzałki ani daj gębie wziąść, bo każden sparska« (od śmiechu) Kam. 150.

Sparszeć: »Trzeba nam kucharki z Warszawy, ażeby jej białe rączki sparszały« Lub. I. 231.

Spartać »a. spartolić = źle co zrobić, byle jak« Parcz.

Spartny = »uparty« Udz.

Spartolić p. Spartać.

Sparty = »uparty« Rozpr. XXVI, 394. Toż Wisła I, 103. »Sparty a. sperty = 1, uparty 2, lubiący się sprzeczać« Mil. »Sperty = silnie uparty« Pr. fil. IV, 877. »Sperty = uparty, uporczywy« Osip.

Sparzać się: »Spárzać sie« (nieobjaśnione) Rozpr. IX, 155.

Sparznąć = »pierzchnąć« Zb. I, 23.

Sparznić się = »post złamać: sparznił byk sie tys, kieby béło na co« Spr. V, 418.

Spárznik = »robaczek lęgnący się latem u owiec w 'sparach' kopyt, wskutek czego kuleją« Pobł. 92.

Spárzno = »parno« Pobł. 91.

Spárzny = »parny« Pobł. 91.

Sparzt p. Spaszt.

Sparzyć = »rzucić (u Górali żywieckich)« Ram. 132 p. w. Parzŷc. »Sparzyć = uderzyć« Zb. I, 53. Lub. II, 94. Spr. IV, 31; ib. V, 418. Udz. || »Sparzyć co = ukraść« Spr. IV, 31. || »Sparzyć się = nie zdołać utrzymać (złapanej) piłki, spadającej z góry w grze w palanta, szk.« Pr. fil. V, 886. || »Sparzony«: »Gdy zawiele wleje się do kierzni ukropu, wyrabia się masło kruche bez essencji, tak zw. masło sparzone« Pozn. II, 177.

Sparzysko: »Sparzŷsko = miejsce przymokre przy błotkach, bagnach; sparzysko trzyma środek między murawą a łąką« Pobł. 91. »Sparzyska = źródliska, w których w zimie ginie śnieg: sarny sie wiesnom na sparzyskak rade pasujom, bo hań nápirwy opre, to sie i trawa rychli puści« Spr. V, 418.

Spas = »uroczystość Przemienienia, d. 6 sierpnia« Chełm. I, 153. Pleszcz. 163. || »Spas« p. Szpas.

Spasać się = »opasać się paskiem« Pozn. VI, 288.

Spaskudować = »ukraść« Pr. fil. V, 886. Toż Krak. IV, 316 p. w. Paskudnik.

Spaskudzić »kogo równo z błotem = sponiewierać do ostatka« Zb. I, 75.

Spasować p. Szpasować.

Spasówka = »1, post na Rusi przed św. Spasa t. j. Przemienieniem do Wniebowzięcia 2, gatunek jabłek i gruszek wczesnych« Roczn. 236. »Spasówka = rodzaj gruszek« Chełm. I, 153.

Spaszować = »dojść do upadku, stracić majątek« Hilf. 181.

Spaszki »a. spachowiny = plewy i inne przymieszki, zgarnięte z wianego zboża; gdzieindziej zgoniny« Kuj. II, 276.

Spaszt, »spaszty, sparzty, ospaszty = ściana w łożysku potoka, po

której woda spływa, a także prostopadłe ściany skał« Spr. V, 418.

Spaś: »Mężczyzna... (do dziewczyny) jak wilk się łasi, a jak prędko co poczuje, zemknie od spasi« Kuj. II, Toż Kozł. 85. »Jak pod panną zdradę zrobi, niknie od spasi« Łęcz. 113. »Umknie od spasi« ib. 114. »Idzie od spasi« Pozn. IV, 168 (Tu Kolberg podaje z Lindego: »Spaś = spasienie, szkoda w zbożu«).

Spaść = wyginąć (o pszczołach): »Wszystkie mu pszczoły spadły i chociaż później nabywał pszczół, nigdy ich nie mógł utrzymać« Zb. V, 157. »Bo się obawiają, aby im pszczoły nie spadły« ib. 158.

Spaść = oddać na zjedzenie: »Dajze mi i kiełbasę, bo ci krowę wilkiem spasę« Maz. II, 239. || »Spaść się« = utyć: »Faskę masła, żeby się młoda panna od niego spasła« Pozn. II, 299. »Aby nam się dzięgwa na jednej stronie nie spasła« ib. 284.

Spaśny = »tłusty, utuczony (wół)« Krak. IV, 321. »Wieprz spaśny już od ludzkiego mięsa« ib. 95. »Spaśny = spasły, opasły« Zb. I, 36. Toż Pr. fil. V, 886. W temże znacz. Kiel. II, 234. Cisz. 236; ib. 262. »Nájspaśniejsy« = najtłustszy ib.

Spatérać = »spartać, spartolić, źle zrobić: żyd spatérał spodnie« Pr. fil. V, 886. »Spaterał tam byle jako te sanki = zrobił po partacku« Maz. V, 36.

Spatki »a. spatkem, na spadź = z powrotem, czes. zpátky« Rozpr. XII, 26.

Spatki = spać: »Spatki, spateńki, luli... luleńki« Ust. z Litwy. »Lulaj Kaziu, spatki« Lub. I, 308.

Spatrywać = patrzyć: »Spatruje, cy tam niéma kej jakiego porząmnego bucáka« Święt. 584.

Spatrzać »a. patrzać = spróbować« Rozpr. VIII, 231.

Spaty = spać: »Małej się dziecinie spaty zachciało« Lub. I, 106.

Spąchiwać = »poczuwać zwierza, o psie« Prz. ludu VI, 110.

Spąchnąć się = »zwąchać się i zmówić, porozumieć tajemnie« Pr. fil. IV, 877. Toż Pleszcz. 40 p. w. Pąchnąć.

Spąga p. Szponga.

Spążki p. Szponga.

Specyfinder = »krętacz, zmyślacz (Spitzfinder)« Krak. IV, 321.

Spedaczka = spowiedź: »Odbyli spedaczkę« Dygasiński.

Spedać się p. Spowiadać się.

Spedzieć się = opowiedzieć się: »Coś ty to jest za osoba? Dopiro jak wylazła, spedziała im sie, dopiro powiadajom tak« Zb. XI, 100.

Spekać się = »zbyć się, pozbyć się: ledwom się od niego spekał; nie spekać się od niego« Roczn. 236. Toż Kolb. rękop.

Spekulacja: »Śpekulacyja« Parcz. »Szpekulacyja« Rozpr. XII, 9.

Spekulantny: »Śpekulantny = zręczny, zgrabny« Pr. fil. IV, 255. »Szpekulantny« = mądry Biliziński.

Spekulat = »szczególnie do czegoś uzdolniony: Piotr to dopiero spekulat do rojów« Roczn. 236. »Zającek, jak spekulát, látá kole wilka« Ciśz. 98. »Śpekulát = 1, przemyślny człowiek 2, przezwisko swata« Spr. IV, 330. »Śpekulát = człowiek obrotny, zapobiegliwy« Rozpr. XXVI, 395. »Śpekulat = spekulant« Parcz.

Spekulatny = »udatny, wynaleziony np. muzyka, taniec« Kuj. 276. »Śpekulatny = przemyślny, przebiegły, zwinny« Święt. W temże zn. ib. 361, 388, 403. »Śpekulatny = człowiek obro-

tny, zapobiegliwy« Rozpr. XXVI, 395. »Spekulatny Sywka« Kam. 78.

Spekulista: »Zołmierz mądry, spekulista« Święt. 232.

Spekulować: »Śpekulować = śledzić, badać, dochodzić« Święt.

Spełgnąć: »Zatrzeszczały badyle (rzucone w ogień), spełgły w górę, jakby kto pióro osmalił« Konopnicka, Na drodze. Por. Pełgać, Pełgnąć.

Spełna: »Po czemu ta wełna? Po talarku spełna« Pozn. I, 197. »Jánek nié má spełna rozumu« Zb. VII, 52.

Spełnić się = skończyć się: »Im (dziadusiowi) juże rychtyk na dziewiąty po osiemdziesięciu spełniło« Kam. 192.

Spełnoletni = »pełnoletni« Pr. fil. V, 886.

Spełny list = »z ros. ispołnitielnyj list« t. j, wyrok egzekucyjny Pr. fil. V, 887.

Spełtek = »mała laseczka lub kij« Rozpr. X, 302. »Przyszed dziadek... ciosał spełtek« ib. III, 376.

Snencer, Spendzer p. Spancer.

Spenetrować = »wyśledzić, wyszukać, zbadać, dojść« Święt. »Spenetrować = zauważyć, spostrzec, zrobić odkrycie« Pawł. »Spenetrować = zbadać« Rozpr. XX, 434. Toż ib. VIII, 232; ib. IX, 214. Zb. I, 32. Wisła III, 746 p. w. Penetrować. || »Spenetrować a. sponiterować, posponować, posponitować = ubliżać, zbezcześcić, znieważać« Krak. IV, 328.

Spensjonować = »uwolnić z urzędu i dać emeryturę« Ust. z Krakowa.

Sperka p. Szperka.

Spernal »a. przewodzień = gwóźdź gruby, przebijający z boku dyszel i śnice u wozu« J. Łoś. W temże znacz. »Spernal, szpernal (z niem. Sperrnagel)« Pr. fil. IV, 250. »Szpernal« ib. III, 307.

Sperty p. Sparty.

Sperulec »a. oblák, siekaniec = kij juhaski« Spr. V, 418.

Spęcyć sie = »spęcznieć, gravida fieri« Pr. fil. V, 887.

Spęd: »Spędu nié mam iść do kumoski = nie mam sposobności« Spr. IV, 339.

Spędzanie »uroku = sposób na chorobę zadaną przez czary« Wisła VI, 222.

Spędzić: »2 os. trybu rozkaz. »Spądź« Kuj. I, 211. Zb. II, 114. Pozn. IV, 184. Chełch. II, 45.

Spędzisz = »złodziej« Kłosy XIII, 43. »Spędzisz = złodziej zboża« Krak. I, 118.

Spękacić = »zrobić pękatym, gravidam facere« Pr. fil. V, 887. »Mój-by Walek zapłacił, by mnie krawiec spękacił« Pozn. I, 60.

Spętlek = »spinka« O.

Spiąć: »Spîc = zapiąć« Hilf. 181. || »Spiąć« = spętać: »W zelaza mie spieli« Kiel. I, 179. »Kóń spięty = spętany« Cisz. 264. »Spiuł go (chłopaka) do kónia (= przywiązał)« ib. »Jakim (ja) bólem spięty« Kal. 126.

Spica »a. hokbaba = polej, Mentha crispa« Hilf. 77. || »Spica = 1, prątek, iglica do więzienia pończoch (t. j. drut do robienia pończoch) 2, sprych w kole u wozu« Pobł. 92. »Szpice a. szprychy w kołach u wozu« Pozn. III, 138. Por. Szpica.

Spicak p. Szpicak.

Spicamer = »narzędzie kowalskie, niem. Spitzhammer« Pr. fil. V, 887.

Spicherek p. Spichlerz.

Spichlerz: »Śpiklerz« Rozpr. XXVI, 395. Krak. I, 160; ib. IV, 168. »Szpiklérz« Bar. 42. »Śpikrz« Rozpr. XI, 189. »Spikrz« Cisz.

227. Zdr. »Śpichlorek« Pr. fil. IV, 883. Czark. »Spichlorek« Pleszcz. 225. »Śpicherek« Kuj. I, 81. »Konie... na śpicherku owies czują« Wisła VII, 91.

Spichlorek p. Spichlerz.

Spicować, Spicowanie p. Picować.

Spiczak p. Szpicak.

Spić = wypić: »Żebyście nam pomogli zjeść, spić« Zb. XIV, 85.

Spiec = »ukraść« Udz.

Spiek = upał: »Wszystko aż czarne od spieku i kurzu« Beld. 102.

Spienek p. Spionek.

Spieniężyć: »Spienieżyc = posrebrzyć« Hilf. 181.

Spień = sprzążka, szpilka: »Swoją gębusię zasznurować spieniem« (z czasów Zygmunta Augusta) Bib. Warsz. 1891, Maj, str. 287.

Spiéra = »kłótnica« Rozpr. III, 376. Toż Zb. XII, 225.

Spierdzieć się = puścić wiatry Cisz. 236.

Spierka = »spór, spieranie się« Jordan.

Spierunić »kogo = przekląć od pioruna, zwymyślać« Pr. fil. V, 887.

Spiestrać = »wyrównać« Udz. || »Spiestrać się = zdobyć się na co: ledwok sie spiestrál na krowe« Spr. V, 419.

Spietraszyć = »spartolić, powoli gotować, dusić, ślimaczyć« Kolb. rękop. W temże zn. »Pietraszyć« ib. »Pitrasić, spitrasić, upitrasić = licho coś ugotować lub usmażyć« Ust. z Królestwa.

Spijać: »Śpijać« = wyjadać z kłosów: »Żeby wróble nie śpijały ziarna« (jęczmienia) Juc. 152.

Spik p. Śpik.

Spin = »sprzążka« Hilf. 181.

Spina = »plecy« O. W temże zn. »Śpina« Zb. II, 10.

Spinaczka = »1, powróz do pętania koni 2, kiełbasa« Udz. »Spinacka = powrózek, łączący dwie brony« Święt. 9.

Spinać = »pętać np. konia sie spiná po boku (przednia noga z tylną), w hupka (obie przednie), a dzie kiedy na krzyz (lewa przednia z prawą tylną)« Spr. V, 419. »Po śliweczce siebie spinam« (wspinam się na śliwę) Rog. n⁰ 68.

Spinak: »Śpinak = rzemień, wiążący u dołu kleszcze chomąta« Zb. VIII, 260. P. Proc.

Spindzak p. Dolińcy.

Spinka = »beleczka, cieńsza od stragarza, łącząca płatwy« Krak. I, 151. || »Spinki = pęta« ib. III, 119. || »Szpinka« = spinka: »Kabátek spięty pod szyją szpendlikami albo szpinkami« Wisła VI, 492.

Spinoczysko = spinak, powróz: »Jeżeli nie macie podwiązczyska, mam ja tu kawał spinoczyska« Pozn. III, 81.

Spionek = »drut do robienia pończoch« Ust. z Mławskiego. W temże znacz. »Spienek« (u Puszczaków) Pol, Półn. wsch. Eur. III, 436. »Śpionek« Pr. fil. IV, 883. »Szpionek« Rad. I, 51. »Szpionek a. prątek = oś, na której obraca się cewka w warsztacie tkackim« Wisła VII, 292.

Spiorczyć się: »Spiorcyć sie = postrzępić się, ponaddzierać się: spiorcyły sie wám kirpce« Rozpr. X, 221.

Spirt = spirytus: »Kazała go spirtem natrzeć« Śnieżko-Zapolska.

Spirytus »muraszkowy a. morowy = spiritus formicarum« Pleszcz. 143.

Spisać = rozpisać, ogłosić: »Spisali znowa, zeby sie ty kuchnisty pozjézdzały« Zb. V, 236.

Spisek: »Złotniki chodziły a śpiski

mieli do skarbów, co lezą u Ziabiego jeziorka« Ogoń. 5.

Spiskać: »Bogdaj-że cię... kaduk spiskał« Wójc. II, 264. »By cię djabeł spiskał« Maz. II, 264.

Spisować = »spisywać« Pr. fil. IV, 877. Toż Rozpr. IX, 154. »Wojsko rachowane... koniki spisowane« Święt. 179.

Spitrasić p. Spietraszyć.

Spiuch p. Śpiuch.

Spiuszek = »podwójna kora na gałązce wiśni« Zb. XIV, 191.

Spiżdruta = »szpicruta« Rad. II, 174.

Splażyć się = »zmoknąć« Mil.

Splec = »psia choroba, kurcz z zaziębienia, myśl.« Prz. ludu VI, 110.

Spleść: »A bracisku miły, cynie rozpleciny; siostrzycka spleciona chodzi zasmucona« (pieśń podczas rozplecin) Maz. III, 104.

Spletać = splatać: »Warkoczy nie spletała« Rog. nº 295.

Spleteczka = dziewczyna: »Nadobna Kasieńka juz nie spletecka« (już jest po rozplecinach, już mężatka) Maz. III, 152.

Spletka p. Splotka.

Splezać się p. Splezną́ć.

Splezną́ć »a. splezać się, spleźć się = obsunąć się, ześliznąć: ej, splezło = zjechało; społzę się (rzadziej: splezam) = zsuwam się, spadam« Krak. IV, 321. »To się konie splezły i spadały« ib. 4. »Splózłem się = zesunąłem się« ib. 316 p. w. Pleźć. »Spleźć = zsunąć się: bo hań splezie!« Pr. fil. V, 157. »Później (panna) się czesała, splezła i wlazła nazad w szklankę i stała się kwiatkiem« Kiel. II, 232.

Spleźć p. Splezną́ć.

Splotka = »tasiemka do zaplatania warkoczy« Rozpr. IX, 214. »Splotka = tasiemka« Zb. XI, 120. Zdr. »Sploteczka« ib. »Spletka = wstążka« Pr. fil. IV, 250. || »Splotki = warkocz« Rozpr. VIII, 232. Toż ib. XX, 434. »Rozpletą spletki« Maz. III, 152.

Splotny: »Na wstążkę, używaną do zszywania kapeluszy, mówią, że jest splotna« Lub. I, 39.

Splowy (?): »Uwiązali wielki kosz splowy« Pol, Półn. wsch. Eur. III, 178.

Splugawić się = zawalać się: synek splugawił się = cacavit« Pr. fil. V, 887.

Splunąć: »Splujnąć« Pozn. VII, 121. || »Splunąć = nie utrzymać piłki złapanej w grze w palanta« Pr. fil. V, 887.

Spluskać = zmoczyć, zapryskać: »Nalali wody do stępy; (straszydło) tłukąc zapewne się spluskało« Święt. 482.

Splusnąć = »skraść« Udz.

Spluwaczka = »kieszonka zewnętrzna w surdutach, paltotach i t. d.« Ust. od krawców z Warszawy.

Spluwała = »spluwacz, plwacz« Pobł. 92.

Splużać = poplamić: »Dziéwka kurę rzezała i nożyczek splużała« Zb. II, 82.

Spłacheć = »kawał, pęk (słomy)« Mil.

Spłacka = »spłata, scheda, część brata lub siostry z roli: należy mi się od brata spłacka po matusi« Krak. IV, 321. »Spłacka = spłata: juześwa spłacke zrobili« Pr. fil. V, 887. W temże znacz. Zb. VII, 56. »Komu dać grunt i chałupę a lá tych drugich spłackę« ib. 60.

Spłat = »spłata« Pr. fil. IV, 250.

Spłatek = »spłata« Pr. fil. V, 887.

Spłatunek = »spłata« Pr. fil. IV, 250.

Spław »a. spławiuk = część wędki

z kory, pływająca po wodzie« Pr. fil. IV, 877. || »Spław = kawałki pola, gdzie woda wiosenna znosi tłuste części i osadza« Spr. IV, 370. || »Spław', w l. mn. spławie = duża skrzynia zbita z desek, używana do transportu ryb na rzekach« Prac.

Spława = 1, przypływ wody 2, wierzchołek drzewa« Zb. II, 239. »Spława = wierzchołek drzew« ib. 253.

Spławiać = »1, wkładać na łodzie 2, układać w ogólności« List Łęgowskiego. »Uwagi godne, że rybacy nie jadą batem, ale 'bieżą', że nawet na kraju (t. j. na lądzie) będąc, belki nie podnoszą, tylko 'spławiają'« Nadm. 30.

Spławiki = »drewienka u sieci, aby jej brzeg trzymał się na wodzie« Chełm. 100. W temże zn. »Spławki« Kłosy IX, n⁰ 213, str. 66.

Spławina = »gałęzie drzew, służące do zasłaniania ścian na zimę« Zb. II, 253.

Spławki = »małe łączki pod pochyłością wzgórzy, z których nawóz, spływając na nie, obfitszemi w trawę czyni« Kuj. II, 276. Por. Spław. || »Spławki« p. Spławiki.

Spłaza = »duży kawał roli« Kuj. II, 276.

Spłazina = »wzgórek« Tyg. il. I, X, 417.

Spłochać = »zniszczyć np. ubranie« Święt.

Spłochnąć »a. spłosnąć = płowieć, tracić pierwotną barwę: smatka spłochła a. spłosła« Spr. IV, 419.

Spłodność = »płodność« List Z. Wierzchowskiego. »Czarownica... potrafi sprowadzać spłodność kobietom« Zb. XIV, 188.

Spłosnąć p. Spłochnąć.

Spłozić się p. Spleźć się.

Spłozy p. Opłoziska.

Spłuż = »część pługa, w której się nogi trzymają« Zb. IV, 190. »Łaty żelazne przy spłuzie« ib.

Spłycić = zgromadzić: »Kilka majątków kupiwszy, spłycił 20,000 morgów« Ust .z Lidy (Z ros. spłotił K.).

Spłynąć = wypłynąć: »Tonęła... i jeszcze raz ponad wodę spłynęła« Wójc. II, 294. || »Spłynąć« = minąć: »Majątek zginie i uroda spłynie« Kiel. I, 142.

Spochoba = »z ukosa« Pr. fil. V, 887.

Spochopa p. Spochowa.

Spochopia = »z ukosa« Pr. fil. V, 887.

Spochowa = »z ukosa« Pr. fil. V, 887. »Brzegi kamienia... ścięte z pochopa« ib. z Bib. Warsz. 1841, IV. »Spochowa = ukośnie, pochyło: stoi spochowa« ib. IV, 250. Por. Spachowy, Spochoba.

Spocznąć: »Spocnąć = spocząć« Rozpr. X, 200. »Spoczny! = spoczął« ib. IX, 349.

Spoczywać: »Słonko spoczywa = zachodzi (w czerwcu)« Lub. II, 217.

Spoczywek = »spoczynek« Zb. I, 23.

Spodek = »spód: spodek góry« Wrześ. 21. Toż Spr. V, 419. »Do spodka« Kam. 180. »Od spodku« Kuj. I, 186. »Pod spodkiem« Rog. n⁰ 83. Pozn. I, 109. »Pod spodek« Zb. X, 177. »Na spodek« Święt. 435. Cisz. 152. »Na spodku« Choc. 84. Zb. V, 204. Zb. XV, 22. »Ze spodku« Kuj. I, 186. »Spodkiem« Wisła VI, 313. »Wleźli spodkiem, lochami, do pokoju« Cisz. 14. »Spodkę = spodkiem, dołem« Rozpr. X, 202. »Spódkę stołu = zap. pod stołem« Cen. 66. || »Spodek« =

część wewnętrzna: »We spodku skały« Cisz. 12. »Na spodku piestrzonka« Wisła II, 16. »Przybić zamek przy drzwiach od spodku = od wewnątrz« Ust. od A. Kryńskiego. || »Spodek = spód wozu« Rozpr. XXVI, 394. || »Spodek = piernat« Kuj. II, 276. Toż Parcz. W temże znacz. »Spodk« Pobł. 92. || »Spodek = suknia żeńska wełniana ciemna, obszyta galonkami« Pr. fil. V, 885. || »Spodki = podeszwy« Udz. || »Spodki = najniższe płazy w izbie nad podłogą« Spr. V, 419. || »Spodek = nieruchomy kamień młyński, na nim obraca się biegun« ib. IV, 370. Toż Lub. I, 85. || »Spodek« = zadek, tyłek Cisz. 189.

S p o d n i a k = »spodnia deska u wozu (w Krakows.)« Maz. III, 50.

S p o d n i a r k a = »deska na spodzie wozu« Zb. X, 208. Toż Krak. I, 176. Rud. 19. W temże znacz. Krak. IV, 237. || »Spodniarka = 1, kawałek sukna, którym z wewnątrz zakłada się dziurę w podeszwie kyrpca 2, kobieta dokuczliwa i pyszałkowata, a zajmująca niższe stanowisko społeczne« Spr. V, 419.

S p o d n i c a p. S p ó d n i c a.

S p o d n i k p. S p ó d n i k.

S p o d n i s i a p. S p ó d n i s i a.

S p o d n o ż k p. B i n a.

S p o d n y = »spodni« Was. 58, 62 i 247.

S p o d o b a ć s i ę = podobać się: »Te rzeczy spodobały sie ij« Kuj. I, 123. »Bardzo mu się spodobała« ib. 125. W temże znacz. Zb. V, 249. Zb. VI, 109. Zb. II, 41. Święt. 374. »Chociaż já jestem młoda, A to mi się chłop spodoba« Wisła VIII, 695. »Jenoś mi się moja pod tym spodobała, coś mi się na polu jak gąska bielała« Zb. IV, 149. Toż Kiel. II, 101.

S p o d o b a n i e: »Dziewczyno, spodobanie w tobie, gdybyś mnie przyjęła ku swojej osobie« Rog. n⁰ 60. Podobnie ib. n⁰ 61. »A to spodobanie ich nie pierwsze było« Kuj. II, 281.

S p o d o b a n i e c = rodzaj tańca (opis) Was. 140.

S p o d o r a ć »rolę = zorać po raz pierwszy« Pr. fil. IV, 288.

S p o d w o d z i ć s i ę = »podnosić się« Pr. fil. V, 887.

S p o d z i a ć s i ę = »jednotliwe od: spodziewać się« Pr. fil. IV, 877. »Prędzej-by ja się był spodział martwym być w grobie« Rog. n⁰ 492. »Pociesenia nié mám, w polu go nie siejem, pocies-ze mnie Boze, skąd sie nie spodziejem« Wisła VIII, 221. Toż Zejsz. 77. Podobnie Was. 145. »Spodziać się« Rozpr. X, 231. »Kto się go zaś nie spodzieje, tego kijem przyodzieje« Rud. 120. »Bije sąsiada, który sie tego nie spoździeje« Kuj. I, 222. »Nie spodziali się owego szczęścia« Bal. 148. || »Spodziać się« = spostrzec się: »Cas mu chyzo leci, ani sie nie spodział« Mát. Szczep. 11. »Anich się nie spodział« Rog. n⁰ 475. »Że się nawet nie spodział gospodarz, kiedy go opuścili« Krak. IV, 233. || »Spodziać się a. spodzieć się« = domyślić się: »Ale któż się mógł spodzieć, kaj panny szukać« Krak. IV, 116. »Cyś sie Kasiu nie spodziała, coś se rutki nie nasiała« Sand. 23. »Żeby się nie spodział« = nie domyślił Tyg. il. 1, X, 378.

S p o d z i e k = »spodek« Krasn. 308.

S p o d z i e ń: »Idzie noc, idzie dzień, święć imię pod spodzień; jak się nie podrapię, to mię wstyd cały dzień. Miotła« Zb. VI, 6.

Spodziewać się: »Spodziewając«: »A ja... spodziewając, wyglądając mego kochaneczka, łzami kropię łóżko moje« Wójc. II, 181. »Spoździewać się« Kuj. I, 187, 283, 284; ib. II, 276, 285. Kozł. 65, 110. Zb. VI, 132. Pozn. II, 242; ib. IV, 15. Wisła I, 319. Łęcz. 59, 80. Pr. fil. V, 888. »Dostał majątek, o którnym się nigdy nie spoździewał« Kuj. I, 128. »Spodziewać sie komu a. cemu: spodziéwám sie latoś piknemu lnu; krzypota me popuściła, juze sie zdrowiu spodziéwam; gościom sie dzisiák spodziéwám« Spr. V, 419.

Spogardliwy = »wyrozumiały« Osip.

Spohadać = »współczuć, umieć stawić siebie w czyjemś położeniu« Wal. 83. »Spohadać = mieć współczucie dla cudzego cierpienia, litować się nad kim (Litwa, Ruś)« O.

Spojrzeć: »Spójrzeć« Tyg. il. 2, VIII, 199 (Sejny). »Spoźrzeć«: »Spoźrzał« Tyg. il. 1, X, 7. || »Spozdrzeć«: »Spozdrzał« Derd. 8. || »Sporżeć«: »Sporżę« Rad. II, 5. »Sporży« Kolb. 24, 65, 67. »Sporzy« Zb. IV, 85. »Spórz« Zb. XI, 259. || »Sporzieć« Sand. 234, 265. »Sporzić« Kozł. 22. Zb. III, 10. Kiel. II, 143. »Sporzię« Kozł. 167. »Sporzi« ib. 34, 52, 84. Maz. II, 5. »Sporzij« Zb. II, 226. Zb. IV, 139. »Sporział« Kozł. 22. Kolb. 303. »Sporziała« ib. 267. || »Spoźryć« Sand. 264. »Spoźrę« ib. 56. »Spoźrzesz« ib. 210. »Spoźry« Święt. 168. »Spoźryj« Sand. 223. »Spoźrał« Zb. IV, 97. Zb. VII, 15. »Spoźrała« Zb. IV, 130. Zb. X, 131. || »Spojźreć«: »Spojźrę« Krak. II, 500. »Spójźrę« Kiel. I, 176. »Spojzry« Oles. 176. »Spojzrała« Zb. IV, 129. || »Spojrzieć«: »Spojrzię« Zb. IV, 137. || »Spojzdrzéć« Pozn. VI, 72. »Spojzdrzę« Rog. n° 248, 455. Zb. VIII, 94. »Spojzdrzyj« Rog. n° 112. »Spojzdrzała« ib. n° 60. Pozn. IV, 263. || »Spojdrzeć«: »Spojdrze« Wisła III, 647. || »Spojrzał za nią raz i drugi« = na nią Kuj. I, 279. »Spojrzał z oka na ojca« = z pod oka, z boku Chełch. I, 21. »By wysłał (mnie) dziatki swoje nawiedzić, macochę tak złą sporzić« Kiel. II, 143. »Co ja spojźrę za innemi, główka mnie boli« ib. I, 176.

Spojrzák = »rzut oka, spojrzenie, wzrok« Czark.

Spojstrzec = »spostrzec« Pr. fil. V, 887. Toż Zb. I, 15 i 31 p. w. Plujnąć. Kal. 36.

Spokładać = zorać pierwszy raz: »Sieją na konicysku spokładanem« Święt. 2.

Spokoić: »Doktorze, oj tkóry rany gois, co ty mego serca, panie, nie spokois« Zb. IV, 183.

Spokoj = »spokojność: daj mi spokoj; nastał we wsi spokoj« Pr. fil. IV, 877. »Daj spokój« Bar. 183. »Dajmy spokój sobie« Oles. 138.

Spokojno = »spokojnie« Sand. 269.

Spokroś tego = »z powodu tego« Spr. IV, 382.

Spolać się = »zespalać się: bo się na 10 wozów spolamy, jedenastego się u was spodziewamy« Pozn. II, 298.

Spolegliwy = »pewny, godny zaufania« Huc 327, 328.

Spolityczny list = »ros. ispołnitielnyj list« t. j. wyrok egzekucyjny Pr. fil. IV, 250.

Spolować = »ubić zwierza strzałem, np. dzik spolowany, myśl.« Pr. fil. V, 887.

Spolubić = »polubić, pokochać:

spolubiła se młynárza jednego. Spolubić się = pokochać się: Jasio z Kasińką spolubili się« Pr. fil. V, 887.

Społa »a. spółka = zacierka z kartoflami« Pobł. 142. W temże zn. »Spółka« Pr. fil. V, 888. »Spółka = pęcak (kasza jęczmienna) z grochem na rzadko« Krak. I, 135. Przem. 12. Wisła VIII, 596.

Społecznie = społem: »Bedziewa społecnie siáli« Wisła VI, 313. »Wszystkim społecznie życzym serdecznie« ib. VIII, 69.

Społecznością = społem: »Życzymy wszyscy społecznością« Pozn. II, 306, 309.

Społem = »razem: »Twoje ręce... mnie obéjmały, gdyśmy społem stawali« Rog. n° 271. »Wszakeśmy złego nic społem nie działali« ib. n° 273. W temże znacz. ib. n° 300, 416. || »Społem« = wspólnie, na spółkę: »Kupimy sobie społem wieś« Rog. n° 315. »Ci, co mają, to społem, a ci, co nie mają, to też społem« Cinc. 7. || »Społem« = wzajemnie: »Ojcowie społem (nam) wziąść (się) nie dali« t. j. pobrać się Rog. n° 259. »Nik moze... nie kochał sie tak społem, jak Marysia ze swoim chłopęm« Zb. VII, 58.

Społownik = wspólnik: »Pszczołki, waju społownik zamiar = pszczółki, wasz wspólnik umarł« Hilf. 75.

Społożyć się = włożyć się, wprawić się: »Tera sie tak na te kosy społozył, co go nik w koseniu nie przebiere. Konie sie tera społozyły do pługa, dobrze mi chodzom« Spr. V, 419.

Społóg = włożenie się, wprawa: »Nijákiego społogu ni más do roboty = idzie ci niezdarnie« Spr. V, 419.

Społu = »razem, np. pojdemy społu« Spr. IV, 360. W temże zn. Zb. VII, 27. Del. 123.

Spomiatać = porzucić, poronić (o krowie cielnej) Zb. VI, 226.

Spomierzenie = zamiar zabicia: »Gorse twoje spomierzenie, miźli ojca, matki uderzenie« Wisła V, 757. Por. Spomierzyć się.

Spomierzyć się = zamierzyć się, grozić: »Matke zabić chciała. Jesce-ci i nie zabiła, dopirom sie na nium spomierzyła« Wisła V, 757.

Spominek = »wspomnienie« Święt.

Spomnąć = wspomnieć: »Spomnąć to miło« Rad. II, 71. »Spomnęła« Wisła III, 586. »Spomnąn« Zb. VII, 9. »Spómnij« ib. 8. Toż Zb. V, 225. »Spomnij se o Bogu« Zb. IV, 98.

Spomnieć se = »przypomnieć sobie« Rozpr. XX, 434.

Spomożenie = zap. naprawa: »Tyla kęsów drzewa, co na spomożenie tego budynku trzeja« Ust. z Jaworza.

Spomóc = wspomóc: »Niech cie spomoże« Pozn. VI, 171. »Daj mnie, mamo, daj mnie, cym nádali mozes, bo mnie blizko sobie nicem nie spomozes« Wisła VIII, 214. || »Spomóc« = obdarzyć: »Może mnie Bóg spomoże młodym młodzieńcem« Kuj. I, 288. || »Spomóc = pomóc sobie, dać radę np. nie może spomóc« Pr. fil. V, 887. || »Spomóc« = poradzić komu, zmóc kogo: »Weźniewa sie na noze, kto kogo spomoze« Wisła VI, 568. || »Spomóc komu co = dać zły przykład, nauczyć czego złego (o dzieciach): po coś mu to spomóg?« Spr. IV, 31.

Spomstować = »zwymyślać: spomstował mnie = nagadał mi obelg« Krak. IV, 317 p. w. Pomstować.

Spomszczony = »zmęczony, sponiewierany« Pr. fil. IV, 250.

Spomścić się = »1, zemścić się 2, zmęczyć się, spracować się 3, zdobyć się na co, nabyć z trudem np. spomścił się na konia« Pr. fil. V, 887.

Sponalewać = nalać: »Dam ja sobie sponalewać do skleniców wina« Rog. nº 45.

Sponcer p. Spancer.

Sponica p. Spódnica.

Sponiewierać: »Nie stéram koników... niźli cię dziewcyno w niwec sponiewieram« Krak. II, 460. »Duzo sie sponiewiéráł« (zmarniał, sterał się) Zb. VII, 75. »Sponiewirać cłeka = zgromić, nakrzyczeć« Rozpr. XX, 434.

Sponirować: »Kotlet sponirować = osypać bułką lub sucharkiem« (Nie podano, zkąd wzięte).

Sponiterować p. Spenetrować.

Sponka = »węgieł: robić pakę na sponkę t. j. zarzynając brzegi desek, aby jedna w drugą wchodziła« J. Łoś.

Spopaść: »Spopaś kogo sobie = zmówić się na kogo, uwziąć się, wziąć kogo za przedmiot szykan« Święt.

Spoponić się = »zmęczyć się, zmordować się« Pr. fil. V, 888.

Spor = »porządek, powodzenie: u niego bo jestuj we wszytkiem spor doma, to dlatego jon ma spor we wszytkiem« Osip. »Zły dni... wszelki spor odejmują« Wisła V, 503 (rus.). »Spor = pośpiech« Pr. fil. IV, 877. || »Spory« (?): »Jednego nam spory (?) zabili« Fed. 216.

Sporachy = »spory, dość duży: sporachá juz dziewcyca« Pr. fil. V, 888.

Sporawy = »spory« Kopern. rękop.

Spornaski = »spory: owies juz spornaski« Pr. fil. V, 888.

Spornia: »Ku sporni = ku ścianie przeciwległej słońcu; odbijającej promienie« Pr. fil. V, 888.

Sporny: »Spórny« Rozpr. XII, 21. »Sporny = spory: mám spornego synka« Pr. fil. V, 888. || »Sporny = prędki, szybki« Czark. »Sporny = pośpieszny; niesporny nie nadający się do pośpiechu« Pr. fil. IV, 877. || »Sporny« = uparty: »Was ojciec bili, boście sporni byli« Rog. nº 401. »Spórny = uparty: spórny chłopek — któremu nie można poradzić; spórna robota polna — jeżeli rola chwastem zarosła; spórne drzewo — trudne do rąbania« List Cinciały. »Spórne to jak cierni« Cinc. 35. Toż Rozpr. XII, 21. »Niesporny = niespory« Petr. || »Spórny = sprzeczny« Pr. fil. V, 888.

Sporo = »dość dużo« Spr. IV, 31. »Sporo = dużo« Udz. Mil. || »Sporo = prędko« Rozpr. X, 221. Toż Zb. IX, 56. Spr. V, 419; ib. 122. Mil. »Było im tera o kielo sporzyj iść« (raźniej) Rozpr. X, 259. »Jak w gromadzie, to sporzéj (łatwiej), — jak samemu, to gorzéj« Krak. IV, 255. »Sporzy = prędzej« Spr. V, 419. »Niesporo = niezręcznie, niewygodnie« Rozpr. XI, 189.

Sporować = »wystarczać: nie sporuje mi jadła dla dzieciów« Spr. V, 122. »Nie sporuje mi sie = nie zdarza się, niestosowna pora« Wisła III, 89.

Spory = »dość duży« Spr. IV, 31. Rozpr. XI, 189. »Spory = wielki« ib. XX, 434. Stopień wyższy: »Sporszy« Nadm. 162. »Spory cás = długo« Zb. VIII, 301, 302. || »Spory = 1, wystarczający na długo 2, podzielny: zyto spore do chleba« Mil. || »Spory = 1, skory

2, sytny, wnet głód zaspakający, pożywny (o artykułach spożywczych)« Święt.

S p o r y s z: »Sporys = nazwa trawy, w pieśniach napotykana« Pr. fil. IV, 877. »Sporysz a. sporzyść = rośl. podróżnik, Cichorium, Wegwart« Lub. II, 160. || »Sporysz a. głownica żytnia, por = Secale cornutum« Pleszcz. 115. Toż ib. 128. »Sporys = choroba kłosa żytniego« Pr. fil. IV, 877. || »Sporysz = owoc leszczyny lub t. p. powstały ze zrośnięcia się dwóch lub więcej pojedynczych orzechów w jedno ziarno« O.

S p o r y s z e k = rodzaj rośliny Zb. VI, 310, 205.

S p o r z ą d c a: wyraz nieobjaśniony Rozpr. IX, 320.

S p o r z ą d z a ć = »naprawiać« Fed. 409.

S p o r z ą d z i ć = naprawić: »Gubernantka... potargała chustkę i idzie z płaczem, czyby kto tej chusteczki nie sporządził« Krak. IV, 72. W temże znacz. ib. 73. || »Sporządzić się« = zrobić nieporządek: »Utarła jednym z nich (plackiem) tyłek dziecka, gdy się sporządziło« Święt. 332.

S p o r z e = prędko, żwawo (może = sporzej?): »Dary swoje sporze składają w oborze« Rad. I, 86.

S p o r z y ć s i ę = spierać się: »Zafrasowali się okrutnie bracia, a powracając do domu sporzyć się ze sobą wzięli, któremu teraz iść w drogę« Zmor. 5 (Mazowsze). »Spożyć się« zam. »sporzyć się«: »Pán powiadá tak: Daruje ci pańskie do samy śmierci, ino mi ten torbe dej. Tyn chłop ni móg sie spożyć, tak wzion ten torbe, temu panu dáł« Zb. XI, 111 (Olkuskie). || »Sporzyć się« = darzyć się: »Młoda... rozdaje chleb ubogim... aby jej się samej chleb darzył i sporzył« Pozn. I, 191.

S p o r z y s k o: »Sporzŷsko = sporek, świniokrop, świńska trawa, rdest ptasi, Polygonum aviculare« Pobł. 92.

S p o r z y ś ć = »korzyść, pożytek« Mil. »Sporzyść = korzyść, wygoda« Chełch. I, 131. »Sporzyść = sporność, pośpieszność, np. robota bez sporzyści, czyli niemożliwa do pośpiechu; gdy w zbożu dużo ostu, żniwo sierpami idzie 'bez sporzyści' t. j. marudnie« Pr. fil. IV, 878. || »Sporzyść« p. S p o r y s z.

S p o r z y z n a = przyrost: »Konopie sadzą dla włókna 'wele sporzyzny', t. j. do lnu dodają, żeby mieć więcej przędzy« Zb. VIII, 257.

S p o s o b i c z e k, S p o s o b i k p. S p o s ó b.

S p o s o b n y = »umiejętny, zdolny, zdatny« Mil. W temże znacz. Zb. VIII, 254 i 312. Chełch. II, 113. Pr. fil. V, 888. »Do nicego nie sposobny« Fed. 353. »Zebyście byli sposobni, ochocy, niewymowni do prowadzenia stadka tego« Wisła VII, 336. »Sposobny = zręczny, zwinny, zdatny, zdolny« Święt. »Kowál go bardzo lubiuł, bo był wsędzie sposobny« ib. 409. || »Sposobny = porządny« Hoff 41.

S p o s ó b: »Tam niepodobne miejsce (na młyn nieodpowiednie) w żodnym sposobie« Kuj. I, 175. »Nie sposób a. a cyć to sposób = niepodobna« Mil. »Matkę niby chciał częstować, ino sposobami zagadywał, pytając się o swoję żonę« Krak. IV, 182. »Na taki sposób, zeby ona łaziła za nami, toby my ji darowali zycie« ib. 36. »Na jaki to sposób, ze ty się taką brzydźką robis?« ib. »Nie mogą innego sposobu wziąć, ino to dzie-

ćko oddać dziadkom« ib. 17. »Żebym ja wiedział o tem sposobie, co to za moje trudy pan mnie tak zapłaci« Chełch. I, 230. »Sposób do życia mieć« Gliń. III, 130. »Zkądeś ty takiego spósobu wzion« Zb. XV, 18. »Jest tu nas 12, a w stajni na kóniu trzynasty. E, to na taki sposób, to i wám dám (wódki)« ib. 37. || »Sposób = mienie, majątek« Mil. Pobł. 92. Wisła II, 756. »Ostatnim sposób mojemu bratu utraciuł« Chełch. I, 107. »Bojeli sie pozycyć mu swoich ostatnich sposobów« ib. 112. || »Sposób, sposobik, sposobiczek = posag« Mil. »Albo panna ma sposób, albo nie ma żadnego sposobiczku« Wisła II, 758.

Spostrzec się: »Uciekł jeden... a domyślając się, że już spostrzegli się za nim, wlazł w wodę« Bar. 40.

Spostrzegawczość = »umiejętność postrzegania, robienia spostrzeżeń (nie ludowe) Wisła VII, 368.

Spotkać = znaleźć: »Spotkały butelkę w tym sianie« Zb. VIII, 311. »Spotkał im się żołnierz« Zb. VI, 256.

Spotknąć = »spotkać: jak go kto spotknie« Pr. fil. IV, 250.

Spotrafić = »potrafić« Pr. fil. IV, 250. »Spotrafiemy« Lub. I, 179. »Tym literom niewiele rozumieć spotrafię« Konopnicka, Na drodze.

Spotrudna = »z trudnością, rzadko kiedy: w gospodarstwie trzeba robić i spotrudna biało chodzić« Pr. fil. V, 888. »Zpotrudna = ciężko, trudno np. zpotrudna się uda = trudno, aby się podobało« Kuj. II, 279. »Zpotrudna = rzadko kiedy: zpotrudna się zdarza« Zb. I, 32.

Spoturać = »zbezcześcić, nie zwracać uwagi« Pr. fil. V, 888. »Spoturać = poniewierać: sponiewieráłeś mie, i já cie spoturám« Rozpr. X, 297.

Spotyczka p. Spotyka.

Spotyka = »zła przygoda« Tyg. il. 2, V, 78 (rus.). »Spotycka pana z zydem: Skąd ty zydzie? Z Przytyka« etc. Pleszcz. 174. »Spotyki = spotkanie: chodzić na spotyki« Osip.

Spotykać się: »Wilk lézie. Spotykają sie, ale liska stęká« Cisz. 308.

Spować = »sypiać« Rozpr. X, 200.

Spowędrować = iść na wędrówkę: Gdy spowędrujemy, którędy pójdziemy?« Kętrz. 67.

Spowiadać się: »Spowiedać się« Kozł. 199. »Spedać sie« Święt. »Spowiadać-bych sie tego musiała« Rog. nº 291. »Grzechów się swoich spowiadali« Zb. III, 29.

Spowić = powić, urodzić: »Dowiedział się, że żona spowiła mu syna« Pozn. VI, 198.

Spowiednica = konfesjonał« Zb. I, 23.

Spowiedzieć się = powiedzieć: »Chtórny jes najstarsy? Oni mu spowiedzieli się, który« Pozn. VI, 59. »Także się spowiedział temu staruszkowi o swoich wszystkich dziejach« ib. 175.

Spowiedź: »Umyślała se iś na spowiedź« (do spowiedzi) Święt. 499.

Spowieka = »z pod oka: wtem spojrzała spowieka, i ujrzała człowieka« Pr. fil. IV, 250.

Spozierać: »Spozirać = spoglądać« Rozpr. XX, 434.

Spozimek = »początek wiosny« Kuj. II, 276. W temże znacz. Zb. VIII, 77. Pozn. III, 227. Por. Na spozimiu.

Spozorować = »dostrzec, spostrzec« Święt. 32.

Spoździewać się p. Spodziewać się.

Spożyć się p. Sporzyć się.

Spożytkować = »skorzystać« Pleszcz. 43. »Spożytkować = zjeść: oni to spozytkowali ze smakiem« Cisz. 44.

Spód: »Złapałem rybkę... płynący po spodzie« Kuj II, 25. || »Spód = przycieś, podwalina« Zb. VII, 101.

Spóda?: »Od spódy = od spodu« Wisła I, 318.

Spódnica (suknia spodnia): »Spodnica« Wisła VI, 492. »Spönica« Rozpr. IX. 214. Zdr. »Spodnisia« Święt. 78 i 83. || »Spódnica = deska na spodzie wozu« Pozn. I, 110; ib. III, 138. Toż Zb. II, 10.

Spódniczek: »Panna nie miała... prócz koszulki i spódniczka nic więcej« Kuj. I, 40. »Kasinka się tak bardzo zalękła, i na ręby spodniczek oblekła« Lip. 180. Toż Zb. VIII, 73. »Miałam spodniczek, niby sałtyska« Pozn. V, 205.

Spódniczysko: »Moja Maryś, daj mi pyska, dam ci nowe spódniczysko; w spódnicy ci ładnie będzie« Kolb. 413.

Spódnik = »spódnica« Pr. fil. IV, 250. Toż Kuj. I, 65. W temże znacz. ib. 92 i 220; ib. II, 14. Łęcz. 15. Pozn. I, 61; ib. II, 35, 160 i 364; ib. III, 23, 122, 124, 156; ib. VI, 270. »Wpadła w rzékę, zamoczyła spódnika« ib. IV, 30. »Spodnik« Lip. 104 i 141. Derd. 69.

Spólnica = »sąsiadka« Rozpr. X, 302. »Spólnice = sąsiadki na jednej roli« Zb. XII, 193.

Spólnik = 1, współwłaściciel domu lub niepodzielnego gruntu 2, najbliższy sąsiad« Wrześ. 21. »Spólnik = sąsiad« Rozpr. X, 302. Toż Spr. IV, 350

Spólować = »nadawać się, być do twarzy: to mu spóluje« Pr. fil. V, 888.

Spólstwo = »sąsiedztwo« Rozpr. X, 302.

Społeczność = »współka, wspólność, przedmiot wspólny: mówiuł, że paświsko to spółeczność, t. j. wspólne« Pr. fil. V, 888.

Społeczny = »wspólny« Pr. fil. V, 888. Toż Kud.

Spółek = spółka: »Kupić co z kim do spółku« Ust. z Mińska powiatowego.

Spółka p. Społa.

Spółkować się = trzymać co na spółkę: »Baba... nasiała prosa. I posła do djabła, ze bedzie sie spółkować« (potem ułożyła się, ze weźmie wierzch a djabeł spód) Rad. II, 197.

Spółować się = »zrównać się« Pleszcz. 43.

Spółtosi: »I przyjechali spółtosi z wojny, i pytali sie gospody spokojny« Kozł. 87. (Por. »I przyjechali potocyli z wojny i pytali sie gospody spokojny« ib. 88. »Da jechali deputaci z wojny« Wójc. I, 103. Oles. 435. Pauli 108. »Jechało trzech żołnierzy z wojny« ib. 105. »Przyjechali desperacy z wojny« Sand. 129).

Spór żytni: »Ciężko rodzącym, zamiast herbaty, dają liść rozmarynu, spór żytni a niekiedy i bursztyn tłuczony« Juc. 331.

Spóra = »upór« Rozpr. XII, 47. »Spóra = 1, opór 2, człowiek spórny, niem. trotzkopf« ib. 103.

Spórka = »sprzeczka, kłótnia« Pr. fil. III, 498. W temże znacz. ib. V, 888. Pleszcz. 43. »Spórka = pomoc« Święt. W temże znacz. ib. 258. Wisła III, 26. »Spórka = korzyść, zysk: spórka z dziecek« Rozpr. XXVI, 394.

Spórkować = »kłócić się, sprze-

czać się« Pr. fil. III, 498 Toż ib. V, 888.

Spórny p. Sporny, Spóra.

Sprać = »zbić« Święt. Toż Spr. IV, 370. »Znowu go tak sprál« Cisz. 154. W temże zn. ib. 219. Święt. 382 i 413.

Spraga: »Sprága = krzywda: on mu ta sprági nie zrobi, bo mu je ociec« Spr. V, 419. || »Spraga a. sprożka = miejsce w płocie żerdziowym, dające się rozsuwać dla przejścia« Ust. z Lidy.

Spragniący = spragniony: »On był spragniący spaniá« Cisz. 300.

Spraszać = prosić: »Posła na wsiny sprasać rodziny; juz ij naprosiła« Kozł. 215. Toż Zb. VIII, 268. »Spraszać się = 1, prosić 2, targować się« Pr. fil. IV, 250. »Spraszać się = wypraszać się« ib. V, 888. »Ten się sprászáł, zeby nie opowiedać, ale pan nie wierzył i furman ni móg sie nijak sprosić« Wisła VIII, 226. »Żyd tymczasem sprasza się żandarmowi« Święt. 91.

Sprawa = »1, sprawa sądowa 2, uprawa roli« Zb. II, 239. || »Sprawa = przyrząd, instrument: zanieś ty godzinki (zegarek) do godzinkárza; on już tam má takom sprawe, że to hnet naprawi« (może raczej: sposób, sprawność, zręczność) Pr. fil. IV, 288. || »Kochaj mnie, ja ciebie, nie żyjmy bez siebie; czy na łożu, czy na ławie, wszystko to po jednej sprawie« Rog. n° 330. (Parobek mówi do wikarego, siedzącego na piecu:) »A czy to tam dla księdza sprawa?« Kuj. I, 170. »A bodaj w ten zamek pierony trzaskały; ni miał ci ta, ni miał mój wianyszek sprawy« ib. 301. »Juz to po sprawie, utopiłaś swój wiánecek w Radomskim stawie« Zb. IV, 255.

Sprawdy? = »czy rzeczywiście tak jest? Sprawdy! = tak jest w samej rzeczy« Osip.

Sprawdzić = wykonać: »Kapalusz im jednak nie spraudziuł, co oni myśleli« (mowa o cudownym kapeluszu) Pozn. VI, 354. »Sprawdzić rzecz = wykonać« Wisła III, 89. »Sprawdzić się = dotrzymać słowa« Pr. fil. V, 888.

Sprawiać = »przygotowywać: sprawiać rybę = przygotowywać do gotowania« Pr. fil. IV, 878. »Sprawiać ugor« Zb. XIII, 153. »Sprawiać grunt« Zb. XIV, 149. || »Sprawiać = wyprawiać: »Śmiechy sobie sprawiam z dziada = śmieję się, żartuję« Zb. II, 237. || »Sprawiać się«: »Bydle się nie sprawia = nie chce jeść dobrze« Gluz. 486. || »Sprawiać się = uniewinniać się« Zb. II, 253. W temże znacz. Beld. 113. Święt. 424.

Sprawianka: »Odsypowiać sprawiankę pod oziminę« = orać Kam. 57.

Sprawić = uczynić, zrobić: »Ty to sprawisz, że ten pałac przeniesiesz« Pozn. VI, 60. »Zeby mi to (światło w izbie) kto sprawiuł« Zb. VIII, 301. || »Sprawić« = naprawić: »Jak sie połamało (koło), trza go sprawić« Zb. X, 266. »Mój gospodarzu, dajcie ją (złamaną nogę u pługa) sprawić« Rog. n° 179. || »Sprawić« = uprawić: »Ja mu rolę sprawił« Zb. IV, 136. || »Sprawić« = przyrządzić: »Sprawze... baranka i uwárz« Wisła VI, 141. »Jasiek sprawił tłuste raki« Zb. IX, 20. »Sprawić dyl = przyciesać bok dyla, aby go zrównać z płaszczyzną« całej ściany« Pr. fil. IV, 878. || »Sprawić« = spełnić, załatwić: »Pŷtáj, gdze já przydą do legniéniá. Wôn rzek, wôn bŷ jemu to sprawil« Hilf. 91. »Ja mum

pare sprawunków... a jak sprawie, to i sum przyńde« Chełch. II, 148. »Ona nie wysła, posła posłała: a mój miły pośle, sprawze mi tak zacnie, jak i ja sama« Kiel. I, 126. || »Sprawić« = zam. spławić?: »Pszeniczka mi się zrodziła, oj da sprawiłem do Krtońska (= do Gdańska)« Wójc. II, 235. || »Sprawić = uchodzić: jakie było twoje żniwo? ows liichy, ale żyto jeszcze sprawi« Pobł. 92. || »Sprawić się« = zap. postępować: »Pamiętaj-że (panie młody), byś się zacnie sprawił, ażeby wam Pan Bóg błogosławił« Wójc. II, 48.

Sprawiedliwie = »prawdziwie, naprawdę« Pr. fil. V, 888. Toż ib. IV, 878. »A kiej sprawiedliwie w oknach się świéci« Kozł. 344.

Sprawiedliwość = prawda, słuszność: »Po sprawiedliwości« = po prawdzie, według słuszności Sand. 268. Kam. 73. »Na sprawiedliwość nie mam ani trojaka przy duszy« = naprawdę ib. 114. »Mieliście sprawiedliwość = mieliście słuszność« Kuj. II, 278 p. w. Wola.

Sprawiedliwy = »prawdziwy; panna sprawiedliwa = niepokalanej cnoty dziewiczej« Pr. fil. IV, 878. »Dziewczyna niesprawiedliwa« (= uwiedziona) Wisła IX, 131. »Sprawiedliwy = prawdziwy« Ust. z Litwy. »Sprawiedliwy kozak = prawdziwy« Roczn. 237. »Że i to niesprawiedliwa gadka moja« Kam. 21. »Miska sprawiedliwa, to się sama obraca« (uczciwa, rzetelna) Kuj. I, 48. »Najsprawiedliwiejszy« Pozn. VI, 58.

Sprawnie = »dużo, dosyć dużo« Zb. I, 53. Toż Udz.

Sprawny = »zwinny, zręczny, dobrze się sprawiający« Pr. fil. IV, 878. »Pyta, jakem sprawna w domu« Rog. nº 99. »Złodzieje przyjęni Maćkową i myśleli, że óna jaka sprawna« Kuj. I, 172. || »Sprawny = duży« Sab. 136. »Sprawny = dający się łatwo utuczyć np. wieprz sprawny« Mil.

Sprawować = wyścigać przez proces: »Któsi załozół prawo, ze ik z tego gruntu sprawowáł« Zb. V, 257.

Sprawunek = »prezent pana młodego dla panny młodej« Maz. V, 200.

Sprażyć = zagrzać, ugotować: »Sprażyć gorzałkę z miodem« Kam. 143.

Sprentny »a. spryśny« = sprytny Cisz. 259.

Sprędka p. Prędko.

Spręsować = »swawolić, dokazywać« Pr. fil. IV, 878.

Spręsowanie = »swawolenie« Pr. fil. IV, 878.

Spręsowny p. Spręśnik.

Spręsy = »figle, swawola« Pr. fil. IV, 878.

Spręśnik »a. spręsowny = szprync, figlarz, swawolnik, urwis« Pr. fil. IV, 878.

Sprężyna: »Prężyna« Rozpr. IX, 283. || »Sprężyna = ogon orła, myśl.« Pr. fil. V, 888.

Sprociwić się = sprzeciwić się: »Bóg ji sie nie sprociwił« Wisła VI, 141. »Baran sie temu nie sprociwił« ib. 143.

Sprofitować = zyskać: »By mu dali sposób, jak się ma kierować, chcąc co sprofitować« Oles. 136. »A umiesz ty prosić Pana Boga? Umiem: bądź miłościw niegrzesznej duszy mojej. Coniebądź sprofitowałeś« Beld. 38.

Sprorokować: »Tyś, dziewecko, nie czyściejsa, dziewięcioroś dziatek miała... Coś za prorok, spro-

rokował, coś moje dziatki zrachował« Rad. I, 101.

Sprosić się = »uprosić się« Sand. 265. »Sprosić się = wyprosić się« Pr. fil. V, 888. »Nie sprosi się (baba), choćby z litością zawodziła« Kam. 61. W temże zn. Wisła VIII, 226. Por. Spraszać.

Sprosiny = »zapraszanie gości na gody weselne« Zb. I, 92. W temże znacz. Pozn. III, 170. Fed. 49. Zb. XIV, 116 (opis).

Sprostać: »A kazdy śpiewáł i sprostáł, aby co dostáł« Kętrz. 71.

Sprostować się = wyprostować się: »Kiej ją Kuba puściuł z rąk, gruska (grusza) sie sprostowała« Święt. 390.

Sprościć = »poradzić, poprawić, przyganić: nie bój sie, oni cie ta sproscom« Spr. V, 419. || »Sprościć się« = wyprostować się: »W języku nima kości; jak sie zegnie, tak sie sprości« Zb. VII, 101. »Jak sie zegnie, tak sie sprości (usprawiedliwienie z zarzutów słownej obelgi)« Święt. 684.

Sproście = »prawie« Spr. V, 419.

Sprośny = prosty, nieuczony: »Proszę was tego za złe nie mieć, moich sprośnych słów wyrozumieć« Pozn. II, 244.

Sprowadzić: »Sprowadziłech (zmarnowałem?) ładny wiek« Zb. IV, 206.

Sprowadziny = »uczta przy wprowadzeniu się do nowo zbudowanego domu« Pr. fil. V, 889.

Sprożka p. Spraga.

Spróbunek: »Na spróbunek« = na próbę Kam. 43.

Spróchniałka: »Spruchniałka = drzewo spruchniałe« Krak. IV, 321. »Ze spruchniałek ulepiułem se ciupe« ib. 112. »Más budynecki... same spruchniáłecki« Zb. XIV, 114. || »Spróchniáłka a. gajówka = próchnica, glinka burawa: grunt po wyrąbanym gaju« Ust. od Olkusza.

Spróchniatka: »A ona umarła wczora od wieczora, w ziemi leży spruchniatka« Rog. nº 296.

Sprych = »spryt, zdolność« Wrześ. 21. W temże znacz. »Śprych« Rozpr. X, 302.

Sprycha = »część składowa koła« Rozpr. XI, 189. »Sprycha = szczebel w kole« Spr. IV, 333.

Sprychta = »mysz« (w zagadce) Cisz. 358.

Sprykować = »ścisnąć« Mil.

Spryskać się = popękać: »Od multana Krukowi szabla się spryskała« Wójc. II, 276.

Sprysnąć = skoczyć: »Z konia spryśnie« Pozn. II, 242. Toż ib. IV, 159. Łęcz. 74. »Z konika spryśnie a. zbryźnie« Maz. III, 257.

Spryszczyć się = »usmażyć się, upiec się« O.

Spryśny p. Sprentny.

Sprytucha »a. sprytuszka = figlarka« Ust. z Ukrainy.

Spryza: »Sprŷza, pryza, prychna = panna lubiąca się stroić« Pobł. 92

Sprzączka: »Prząćka« Wisła III, 578. »Sprzecka« Dyg. »Sprząscka« Czark.

Sprządki = zap. wspólne przędzenie: »Zesły sie dziwki na sprzondki. To było ze soboty na niedziele... dziwka od tego gospodarza, co były sprzondki, powiadá« Zb. XI, 125.

Sprzągać się p. Sprzęgać się.

Sprzątacz: »Sprząⁿtac = ten co ściąga, kradnie« Rozpr. XXVI, 394.

Sprzątek = sprzęt, zbieranie: »Sprzątek siana« Kam. 69.

Sprzątka = »rośl. kmin polny« Hilf. 181.

S p r z ą ż n i k = »gospodarz, mający jednego konia, którego sprzęga do pary z koniem pożyczonym od drugiego gospodarza« Pr. fil. V, 888. Toż Rozpr. X, 302. Wrześ. 21. W temże znacz. »Sprzężnik« Spr. IV, 313. Rozpr. XXVI, 394. »Sprzężnik« Święt. 408.

S p r z e c i w = apelacja, protest: »Od wyroku założono sprzeciw« Nowa Reforma 1895 r.

S p r z e c i w i a ć s i ę: »Żaba znou mu szła do gęby, a ten ją ręką odgarnie: idźże paskudna żabo, bédziesz mi się do gęby tu sprzeciwiała!« Pozn. VI, 11. || »Sprzeciwiać się«: »Różę, albo jak się rana sprzeciwi, leczy okadzanie« Wisła IV, 880. »Jak kołtun czesać albo myć, to sie sprzeciwia i gorzej łamie« ib. 881.

S p r z e c i w n a = »przeciwnie« Kuj. II, 279.

S p r z e c i w n i k = wróg: »Bo w tem lesie rozbójnice, Matki Boskiej sprzeciwnice« Kozł. 249.

S p r z e c i w n y = przeciwny, nierad: »Sprzeciwni temu byli« Kuj. I, 128.

S p r z e c k a p. S p r z ą c z k a.

S p r z e c z a ć = »sprzeciwiać, kłócić« (sic!) Sab. 136.

S p r z e c z k a ». przeczka = poprzecznie zorana część gruntu, orka w poprzek« Krak. IV, 322.

S p r z e c z n ą ć s i ę: »Sprzecne się (posprzeczam się) casem z żoną« Zb. II, 237.

S p r z e c z n y = »przeciwny, sprzeciwiający się« Kuj. II, 276. »Sprzeczny = niezgadzający się« Rozpr. XI, 189. »Sprzycny = lubiący się kłócić« ib. IX, 214. Toż Fed. 409. Spr. IV, 382. »Ja panu nie chcę być sprzécezna« (nie chcę zaprzeczać) Kuj. I, 48. || »Sprzeczny = trudny, twardy, oporny: tam, to ziemia jałowa, sprzeczna« Krak. IV, 321.

S p r z e c z y ć = »w poprzek iść; sprzeczyć rolę = zwlec ją bronami na poprzek« Krak. IV, 321.

S p r z e d a c z = sprzedaż: »Co pán má na sprzedac?« Chełch. I, 94. »Na sprzedacz« Ust. od Kozienic.

S p r z e d á j = »sprzedaż« Święt. Toż Rozpr. X, 237. »Bracisek mu krowę do spsiedaju oddaje« (powierza do sprzedaży) Zb. VII, 56. »Na sprzedaj« Krak. IV, 61. Pozn. VI, 352. Świderski, Wieś Wisła 27. Święt. 20. W temże zn. »Na sprzedej« Pr. fil. IV, 250.

S p r z e d a j a ć = »sprzedawać« Pr. fil. V, 889.

S p r z e k a = »sprzeczka, kłótnia« Kam. 118 i 136. || »Sprzeka = ten, co lubi się sprzeczać« Ust. z Warszawy.

S p r z e n i e w a ż y ć = »przemóc, wziąć górę nad kim: Francuz dał się sprzenieważyć Prusakowi« Z kartek Blizińskiego.

S p r z e w r ó c i ć s i ę = »przewrócić się« Wisła I, 103.

S p r z e z y w a ć = zwymyślać: »Skrzyceli, sprzezywali i nie dali ji nic« Zb. V, 252. W temże zn. Rozpr. IX, 194.

S p r z ę g a c z = »łańcuch, albo drewniana klamra, łącząca 2 brony« Pr. fil. IV, 250. »Sprzęgacz = część brony: zbite 4 drążki w kształcie ramy« Lub. I, 83.

S p r z ę g a ć s i ę: »Dwaj ubodzy włościanie sprzęgają się z sobą, t. j. pożyczają sobie konia i orzą kolejno lub jeżdżą« Kłosy XIII, 72. Toż Krak. I, 174. W temże zn. »Sprzągać się« Święt. 408. Rozpr. XXVI, 394.

S p r z ę t = narzędzie rolnicze: »Na każdym sprzęcie niech podłubią znaki« Kam. 67. »Kiedy nie robią sprzętem« ib.

Sprzętny = »prędki, szybki, dogodny« Spr. V, 419.

Sprzężaj = pańszczyzna z końmi: »Dwa dni na piechotę a 2 sprzãnzajem« Zb. VIII, 264. || »Sprzężaj = inwentarz: nie niscółbyś sprzężaju« Spr. V, 122. »Sprzęzaj = konie« Pleszcz. 43.

Sprzężnik, Sprzężnik p. Sprzążnik.

Sprzężność: »Sprzężnosc = gwałtowność« Hilf. 181.

Sprzężỹsty = »prędki, gwałtowny, gniewny« Hilf. 181.

Sprzyczny p. Sprzeczny.

Sprzyjajać: »Sprzỹjajec = sprzyjać« Hilf. 181.

Sprzykrzony = »zrzędny« Święt. »Sprzykrzony = uprzykrzony« Rozpr. XXVI, 394. »Dzieci małe i na tym świecie są nábardzij sprzykrzone przez swą nieporadność« Święt. 505.

Sprzykśny = »uprzykrzony« Rozpr. VIII, 177. »Dziecko sprzykśne« (grymaśne) ib. 108. »Sprzykśny = natrętny« ib. 233. Toż ib. XX, 434.

Spsipsiać się: »Moje prosię spsipsiało się« Łęcz. 154.

Spubliczyć = »znieważyć publicznie« Pr. fil. V, 889.

Spublikować = »znieważyć publicznie« Pr. fil. V, 889.

Spuch = »strycharz (strycharze lubią wódkę... i od tego tyją, ztąd nazwa)« Pr. fil. III, 499.

Spuchlizna = »opuchnięcie« Nadm. 139.

Spucować = »zjeść wszystko« Spr. IV, 31. »Resztę pyzy spucował« Bal. 61.

Spukały = »chory na rupturę« Pr. fil. III, 498. W temże znacz. »Spukany« Ust. z Będzina.

Spukany p. Spukały.

Spulać p. Szpulać.

Spularz = »kółko w warsztacie tkackim« Rud. 20. »Spulárz ma kształt podłużnego równoległoboku z 4 drążków, opierającego się na 4 nogach« (opis) Święt. 31. »Spularz a. cywnik, konik, spulstak służy do owijania przędzy na cywie« Lub. I, 91.

Spulstak p. Spularz

Spułek = »łopatka używana do spłukiwania łódki i wylewania z niej wody« Krasn. 308.

Spuskać = »spuszczać« Pr. fil. V, 889. »Na parobków się nie spuskał« Wisła VII, 750.

Spust = zap. zacier, war: »Beczkę-ś piwa wypiła i dwa spusty gorzałeczki« Wójc. II, 43. Toż Pauli 46. »Prosi pan młody... na war piwa, na spust gorzałki« Lub. I, 243. »Prosimy na spust wódki... na war piwa« Łęcz. 58. »Dwoje pieczenie chleba i wódki dwa spusty« Przem. 72. »Spust gorzałki zarobili« Wisła VII, 689. »Spust gorzałki wyniósł« ib. 692. || »Spust = ceber« Chełm. I, 82 i 243. || »Spust = żołądek, apetyt« Święt. || »Spust = cyngiel« Spr. V, 419. || »Spust = hebel ciesielski i bednarski, długi około 3 stóp, którym 'spusca' dwóch ludzi« Pr. fil IV, 878. Toż Święt. 32. Spr. V, 419.

Spuszczać = zjeżdżać na dół: »Jadzie, z góry spusca« Maz. III, 280. Toż Kolb. 227. || »Spusca spustem (pracuje heblem) dwóch ludzi« Pr. fil. IV, 878 p. w. Spust.

Spuszczadło = »puszczadło do krwi puszczania« Hempel.

Spuszeć: »Spuse = spleśnieje, zatęchnie« Spr. V, 419.

Spuszelina: »Spuselina = puk, stęchlizna« Spr. V, 419.

Spuścić: »Spuscemy« = spuścimy Krak. IV, 79. || »Spuścić« = puścić: »Spusze nam panią młodą... Nie puscę« Święt. 150. »Le-

lija, spuść latorośl po sobie« Sand. 58. »Abo się żeń ze mną, albo mię spuść komu« Oles. 118. »Z głowy se spuszcę = dam pokój« Lub. II, 216. »Spomnij sobie słowa... któreś mi ślubowała. Jak ty ten ślub spuścisz i mnie ty opuścisz... cierpieć musisz« Rog. nº 222. »Jak Pan Bóg dopuści, to i z kija spuści« Cinc. 17. Toż Zb. VII, 39 || »Spuścić włosy = ostrzyc, podstrzyc włosy« Mil. Toż Pr. fil. IV, 250 i 878. || »Spuścić = ustąpić z ceny żądanej« Osip. || »Spuścić się = odstąpić, wyrzec się: kie sie z Boga nie spuścis, nie zginies« Spr. V, 419. »Kto sie z Boga nie spuści, tego i Pán Jezusek nigdy nie opuści« Zb. VII, 39. || »Spuścić się na kogo = zawierzyć komu, polegać na kim« Mil.

Spuścizna: (Po naprawieniu 'swankownej' nogi panny młodej) »młody długo jeszcze tańczy tak zwaną spuściznę« Zb. XIV, 114. Toż Rozpr. VIII, 226 a.

Spuśnica: »Sprzedała łańcuch i te spuśnice, kupiła folwark i kamienice« Łęcz. 110.

Spuśnik = »rozpustnik« Pr. fil. V, 889.

Spych = »krawędź góry wysokiej i spadzistej« Pobł. 92.

Spychacz = lichy robotnik: »Wziąć do chałupy innego jakiego spychacza« Beld. 10

Spychać = robić niedbale: »Nigdy nic dobrze nie zrobiuł, mo tak spychół« Święt. 513.

Spychanie: »Stępa do spychania prosa t. j. do jagieł« Krak. I, 164. Toż ib. 154. Por. Opychać.

Spylić = »okurzyć, oczyścić z pyłu« Petr. || »Spylić się = źle odpowiedzieć na egzaminie, szkol.« Pr. fil. V, 889. »Spylić się = 1. zawstydzić się 2. nie odpowiedzieć lub źle odpowiedzieć na zapytanie w szkole« Roczn. 237.

Spyniaczka p. Spyniać.

Spyniać: »Najdzielniejszy z partji (w grze) rzuca kręg drewniany, a przeciwnicy 'spyniają' go tak zw. 'spyniaczkami' t. j. stosownej długości drążkami« Wisła III, 62. Por. Spynić.

Spynić »a. opynić = zatrzymać, powstrzymać« Pr. fil. IV, 878. Toż Pleszcz. 43.

Spypłać = zgwazdzać, zbabrać (t. j. zepsuć): robota spypłaná« Spr. V, 359 p. w. Gwazdać.

Spyra p. Szpera.

Spyrć... p Szperez...

Spyrka p. Szperka.

Spyskać = »zryć: świnie nie ryją, ale pyszczą; świniuchy my łąkę spyskali« Kuj. II, 276 p. w Ryć.

Spysznić = uczynić dumnym: »Pyszny Jasio... a coż go spysniło? selma gorzałecka« Pleszcz. 215.

Spyszny p. Pyszny.

Spytlać = uwalać: »Całą (babę) spytłał we smole« Zb. VIII, 300.

Spytówać się = »pytać się: spytówali sie za niém i śli« Cisz. 260.

Sraceniec »a. sracyniec = kloaka, wychodek« Pr. fil. IV, 878.

Srácz = latrina Zb. II, 109 Toż Zb. XII, 169. || »Sracz = smarkacz« Pr. fil. V, 889.

Sraczka: »Po kiermaszu sraczka« (przysł.) Wisła II, 310. || »Sraczka« = anus: »Bóg wam zapłać moje kaczki, com wam tkała palce w sraczki« Pozn. II, 228.

Srać: »Odmiana: serem, seresz, serom« Rozpr. XII, 68. »Tryb rozkaz. ser, sercie« ib. 62. »Srać do wojny, kiedy sable nima« Cinc. 35

Srági = »1. spod stołu, nogi stołowe zwykłe, albo wiązane 2. na-

zwa pewnej konstelacji gwiazd« Spr. V, 420. »Srogi = przyrząd, na którem kładzie się drzewo do rznięcia« Udz.

S r a j b i s z = »mazgaj« Roczn. 237.

S r a j d a = »smarkacz« Pr. fil. V, 889.

S r a j d u ł a »a. srajdułka = bajarz, plotkarz« Święt.

S r a j e k p. S r a l.

S r a j k o z i n a = »tabaka syrakuzańska« Na Litwie (dawniej).

S r a j t a = »smarkacz« Pr. fil. V, 889.

S r a j w u l a = »kobieta niedbała, plucha« Święt.

S r a k a = »wychodek« Maz. V, 219.

S r a l »a. srajk = chłopiec mały. Od grálów przyńdze do srálów = od śmiechu przyjdzie do płaczu« Pobł. 92.

S r a l a = »smarkacz, dureń« Pr. fil. V, 889. || »Srala = djabeł, co garści (zboża) pokręci... Srala cieszy się, jak jest susza... Chłop wzion nóż rzucił i wbił temu srali do boku... Potem okazało się, że pewien karczmarz był wiatrem« Zb. XI, 6—7. »Djabeł... strala a. srala, inaczej psotnik, bo się kręci, śmieje i szybko biegnąc, w kółeczko tańcuje« Krak. III, 41. »Ej ty srala t. j. ej ty brzydki, nieczysty duchu, psotniku... Strala a. srala jest złym duchem wietrznikiem, który dokucza ludziom i różne im wyprawia psoty... Lubo głównie przeszkadza on w postaci fali czy promienia wiru lub wiatru, przecież wolno mu się i w mamonę przedzierzgnąć np. w czarnego psa, wilka, wołu, konia i t. p.« Krak. III, 42—43. »Na łączce lubi tańcować srala, zły duch« ib 60. »Srala = djabeł« Pr. fil. IV, 250. »Ne, srala, na portki, nie tniej mi trzaskawki — mówi fornal, gdy obcina koniec nowego bata« Zb. IX, 40. »Srala się żeni — mówią, gdy wiatr tumani po drodze, lub rozrzuca garści (zboża) po polu« ib. 37. W temże znacz. »Strala« Wisła VII, 103. »Stral«: »Djabeł, który się jako stral w kręcącym wirze objawia« Rad. I, 13. »Srala a. strala a. srala-Bartek = wiatr, kręcący się w lecie po drogach lub po polu, miniaturowa trąba powietrzna« Spr. V, 143. Toż Pr. fil. V, 157.

S r a l k i = »drobne śliwki« Pr. fil. IV, 250. W temże znacz »Sralki a. lubaszki« Hempel.

S r a l u c h = »smarkacz« Pr. fil. V, 889.

S r a p = »trąd« Rozpr. III, 376.

S r ą b = »zrąb« Rozpr. XXVI, 394.

S r ą b e k = »sanki« Pr. fil. V. 889. W temże znacz. »Szrumbek« ib. III, 307.

S r e b e l n y = »srebrny« Rozpr. X, 242, 245 i 303. »Srybelny« ib. 227, 242 i 245. Zb. X. 303. »Śrybelny« Zaw. 80. »Śrebelny« Wrześ. 21.

S r e b n i a s t y = srebrzysty: »Srebniaste siodełko« Zb. XIII, 162.

S r e b n i s t y = srebrzysty: »Srebnisty kutas« Kiel. II, 155.

S r e b r n i a k = »rośl. Potentilla anserina« Zb. VIII, 258. Por. S r e b r n i k.

S r e b r n i k: »Srebnik« = srebrny pieniądz: »Dała koždy po srebniku« Derd. 3. »Ani ze srebrnikami, ani z fenygami« Nadm. 104. »Strzebrznik«: »Sztere strzebrzniki« Cen. 67. »Strzybrznik = grosz srebrny« Hilf. 182 || »Srebrnik = rośl. Potentilla« Parcz. »Srebrnik = rośl. rzep. Agrimonia vulg.« Petr. »Srébrnik = chwast, Alchemilla« Spr. V, 143.

S r e b r n y: »Srebny« Kuj. I, 117. »Srybny« Ust. z Litwy. Kuj. I, 117. Sand. 60. »Śrebrny« Rog.

n⁰ 132 i 358. Sand. 77. »Śrebny« Kuj. I, 123. Lip. 8. Kon. 51. Pr. fil. V, 908. »Srébny« Zb. IV, 126. Zb. VII, 9. Sand. 60. Święt. 349. »Srybny« Kozł. 42. Rozpr. X, 227; ib. IX, 132 i 138. Zb. IV, 121. Kiel. I, 80. »Śrebrzny« Pozn. IV, 105. »Strzebny« Zb. IX, 191. Rog. n⁰ 340. Wisła VI, 491. »Strzybny« Parcz. Pr. fil. V, 894. »Słybrny« Zb. VI, 112. »Ślibrzny« Pr. fil. IV, 255. »Siebrzny« Pozn. IV, 105. ‖ »Srébrna = jasnopłowa krowa, ciemno-srébrna = srokata« Pozn. II, 181.

Srebrnyrożek: »A jakież im (wołom) miana damy? A jednemu złotorożek, a drugiemu srebrnyrożek« Krak. I, 237.

Srebro: »Srybro« Wisła VII, 149. Zb. V, 261. »Śrebro« Zb. II, 35. Kętrz. 80. Rog. n⁰ 252 i 538. Bar. 48. Oles. 119 i 142. »Śrybro« Rozpr. IX, 139. Spr. V, 122. »Strzebro« Hilf. 182. Zb. IX, 197. »Strzybro« Opol. 34. »Śrebło« Arch. V, 647. Zb. I, 23. Zb. X, 230. Rozpr. VIII, 113. Sand. 61. Kam. 98. Święt. 352. Krak. IV, 322. »Śrébło« ib. Zb. VI, 102. Święt. 155, 325 i 402. Pr. fil. V, 908. Cisz. 293. Was. 187. »Srybło« Maz. II, 122. Rozpr. XX, 434. »Śrybło« Wisła II, 132; ib. VII, 737. Fed. 180. Zb. V, 194. Zb. VII, 9 i 74. Zb. VIII, 269. Zb. XIV, 111. Mil. Pr. fil. III, 499; ib. V, 908. Rozpr. VIII, 225; ib. IX, 139 i 170. Kozł. 33, 82 i 267. Kuj. I, 118. Pozn. II, 245. Krak. IV, 77. »Śribło« Parcz. »Strzebło« Zb. IX, 173. Aten. 1877, II, 648. Rog. n⁰ 32. »Strzébło« Kolb. 233. Wisła II, 307. »Strzybło« Rozpr. XII, 36. Opol. 37. Hoff 41. Wisła VII, 67. Pr. fil. V, 894.

Srebrzak = srebrnik, pieniądz srebrny Pleszcz. 179.

Srébrzyczka: »Chusteczka przetykana srébrzyczką« Kuj. II, 25.

Srejbas = »smarkacz« Pr. fil V, 889.

Sreń p. Szreń.

Sretnąć sie »z kim = spotkać się« Spr. V, 419. »Śretnąć sie = spotkać się« Cer. Por. Śratać.

Srezna = »danina w zbożu, osep« O.

Srezoga p. Srzeżoga.

Srękowiny = »zrękowiny, zaręczyny« Rozpr. XXVI, 394.

Sręzoga p. Srzeżoga.

Srochny = »srogi, haniebnie wielki, okrutnie duży, straszny« Krasn. 308.

Sroczany: »Srocana = nazwa krowy« Wisła V, 923.

Srocze łapki = »ostróżka, Delphinium, rośl.« Zb. VI, 249.

Sroczka = »ostróżka zbożowa, Delphinium consolida, rośl.« Zb. I, 23. Zb. VI, 249. Rad. I, 110. Wisła IV, 880. Hempel. Spr. IV, 339. P. Sroka.

Srodze = »bardzo« Wisła I, 155. »Srodze pięknie« Derd. 13. »Srodze dáwne« ib. 37. »Srodze wieldzie kłopotý« ib. 64. »Srodze letko na sąmnieniu« ib. 74.

Srogi: »Strogi = groźny« Hilf. 182. »Srogi = okrutny« Mil. »Strogá = streng« Bisk. 47. ‖ »Srogi = wielki, bardzo wielki« Udz. Toż Rozpr. XX, 434. Spr. IV, 330. Hilf. 181. Rozpr. VIII, 233. Krak. IV, 322. Zb. II, 10. Pr. fil. III, 499. »Czy mały, czy srogi?« Rog. n⁰ 16 i 501. »Wiewióreczka mała ma ogonek srogi« Oles. 166. »Chłop... taki srogi (wysoki)« Kam. 38. »Urział jasność srogą« Kozł. 251. »Chop srogi i mocny« Krak. IV, 76. »Do lasu srogiego« Pauli 90. W temże znacz. Krak. IV, 92

i 115. Choc. 47. Kon. 69. Rozpr. IX, 270. Zb. XV, 162. Kal. 152 i 191. Pozn. VI, 104. Fed. 184. »Wianecek nie drogi, choć on maluśki, to srogi (obfity)« Lub. I, 127. »Omian (Inula helenium) ma kwiat żółty, srogi, jak kieby pokrywécka« Krak. III, 129. Stopniowanie: »Srogsy, najsrogsy« Krak. IV, 299. || »Srogi p. Srági.

Srogowny = »okrutny, nieznośny np. ból« Czark.

Sroka: »Seroka« Kuj. I, 254. Pozn. III, 87. Frischb. n⁰ 8. Czark. »Stroka« Cinc. 38. Rozpr. XII, 40. »Sarka« Hilf. 179. Zdr. »Syrocka« Wisła IV, 54.

Srokaty = »pstry (o bydle)« Kuj. I, 59. »Srokatego bydlaka« ib. 97. »Srokata krowa« Pozn. I, 104. »Srokate kuce« ib. III, 135. »Srokata kura« Wisła V, 923. »Srokate konie« Kal. 117. »Srokaty buhaj« Wisła VII, 387. W temże znacz. »Strokaty« Rozpr. XII, 40. »Strokate cielę« Zb. IX, 191 i 241.

Srokula = »nazwa krowy« Spr. IV, 31. Toż Zb. XIV, 27. Zb. XV, 141.

Sromać się = »wstydzić się« Zb. II, 10. »Sromac sa = wstydzić się; já sromóm = wstydzę się« Hilf. 181. »Sromać na kogo = gniewać się: zacon tatuś na mać sromać« Pr. fil. IV, 250.

Sromota = »wstyd« Hilf. 181. W temże zn. Cinc. 33.

Sromotlîwy = »wstydliwy« Hilf. 181.

Sromy = stromy: »Srome brzegi« Krak. IV, 115. Toż Pol, Półn.-wsch. Europa.

Srot p. Szrut.

Srowy = »surowy« Spr. IV, 31.

Srozoga p. Srzeżoga.

Srożyć się: »Srożŷc są = trzymać się poważnie, dumnie« Hilf. 181.

Srót p. Szrut.

Srucić = »zrzucić« Spr. IV, 360.

Sruta = »oberwanie się skały« Święt.

Sryb... p. Sreb...

Srywák = »rodzaj złego ducha, ukazującego się w trzęsawiskach, Radomice pod Lipnem« Pr. fil. V, 889

Sryzoga p. Srzeżoga.

Sryź, Sryż p. Szryż.

Srzez, Srzeź p. Szryż.

Srzeżoga: Formy: »Srezoga« Tyg. il. 1, XII, 25. »Sręzoga« Goszcz. Tatry 132. »Sryzoga« Ust. od Opatowa. »Srozoga« Udz. »Śrezoga« Kiel. I, 103; ib. II, 197. Rad. II, 109. Rozpr. VIII, 233. »Śrëzoga« ib 177. »Śryzoga« Kud. Hempel. Rozpr. XXVI, 395. »Strężoga a. stręzoga a. stryzoga« Cer. »Strżoga« Pr. fil. IV, 880. || »Znaczenia: »Srëzoga = powietrze lśniące w czasie pogody i upału« Rozpr. VIII, 177. »Sryzoga = odblask słoneczny, niedozwalający w godzinach wysokiego położenia słońca na widnokręgu podczas zupełnej pogody widzieć bardzo dalekich przedmiotów« Ust. od Opatowa. »Wianek pobladł od śrezogi t. j. od upału słońca« Kiel. I, 103. »Wianek zblad od śrezogi. Śrezoga = słońce jarzące wśród zgęszczonej mgły« Rad. II, 109. »Sręzoga = mgła na pogodę« Goszcz. Tatry 132. »Śrezoga = mgła bardzo delikatna« Rozpr. VIII, 233. »Sryzoga = mgła w dzień gorący« ib. XXVI, 395. »Srezoga = mgła drobna« Kiel. II, 197. »Sręzoga = sucha i lekka mgła przy świetle słonecznem« Krak. IV, 322. »Strężoga = mgła na pogodę« Cer. »Stręzoga a. stryzoga = mgły

wielkie« ib. »Srezoga = mgła« Tyg. il. 1, XII, 25. »Strżoga = mgła« Pr. fil. IV, 880. »Śryzoga = wilgoć wiosenna, stęchlizna: pasza przeszła śryzogą = czuć ją stęchlizną« Hempel. »Śryzoga = deszcz z mroźnym wiatrem« Kud. »Srozoga = gdy po odwilży zamarznie« (gołoledź) Udz.

Ssać: »Ssac: dzeca sseje« Hilf. 181. »Sysać: cielę już sysa« Kuj. II, 277. »Susać« Bisk. 26 i 41. Pobł. 95.

Ssawki = »rodzaj grzybów« Lud I, 202 i 206.

Sse! = »poganianie wołów na lewo; sse = wracaj! wołają w razie zawracania« Wisła III, 665.

Ściurceć = »nudzić« Udz.

Staa! = »wołanie żeby zatrzymać krowę« Wisła VI, 317.

Stabrok = »krowa sucha« Udz.

Stacę = »bydlę« Wrześ. 21. »Stace = bydlę por. Statek« Spr. V, 420.

Stach = »lina, utrzymująca maszt łódki w postawie prostej, a zawiązana do przedniej części łódki« Pobł. 92. Por. Stachje.

Stachija p. Stachje.

Stachje = »cienkie liny, nawiązane dla niechwiejności masztu od jego wierzchołka do krawędzi statku« Wisła II, 256. »Stachija = powróz, łączący wierzchołek masztu z krawędziami statku« Petr. Por. Stach.

Staciawki = »sztachety« Osip.

Staciwa blp. = »warsztat tkacki starego systemu. Staciwe = ramy staciw, t. j. tegoż warsztatu« Wisła VII, 291. »Staciwa = cztery słupki powiązane z sobą na poprzek w warsztacie tkackim« Święt. 31. »Staciwa = części krosien domowych, wysokie ok. 5 stóp, stanowiące razem ze słupkami główną podstawę krosien« Pr. fil. IV, 878. »Staciwy = warsztat do robienia płótna« Maz. III, 44. »Sukno robią na staciwach« Was. 52. »Staciwy = 1, warsztat tkacki 2. część krosien, drążki służące za ich podstawę« Pr. fil. V, 889. »Staciwa r. ż. a. staciwie blp. = warsztat tkacki« O. || »Staciwa = fryzy u drzwi« Rozpr. XVII, 63. W temże znacz. »Staciwo« ib. 93. »Staciwa = szkielet drzwi góralskich, który obija się deskami; stolarze nazywają to fryzami; są one dwa długie i dwa poprzeczne« Spr. V, 420. || »Staciwy«: »U niewodu są staciwy drewniane do zakładania onego« Maz. III, 44.

Stać: Formy: »Stojać« Zb. VIII, 254. »Stojeć« Kuj. I, 175; ib. II, 247. Zb. X, 279. Was. 247. Maz. II, 198. Zb. IV, 162. Rozpr. X, 171. Wisła III, 57 i 84. Pr. fil. IV, 251. Krak. IV, 323. Pozn. V, 177. »Stojec« Pobł. 93. Hilf. 181. »Stác a. stojec« Bisk. 47. »Stoima = stoimy« Rud. 118. »Stojemy« Pozn. I, 159. Zb. IV, 256. »Stojałem« Kam. 22, 119. Krasn. 309. »Stojał« Wójc. Kl. 34. Sand. 135. Kuj. I, 146. Pozn. IV, 20; ib. VI, 29. »Stojała« Kam. 24, 102, 174, 176. Lip. 189. Kuj. I, 122. Sand. 131. Lub. I, 296. Was. 247. Kozł. 38, 40. Maz. II, 115. Wójc. I, 100; ib. II, 88 etc. Kętrz. 41, 76. »Stojało« Kam. 66. »Stojeli« Wisła VIII, 700. Chełch. I, 243. Zb. II, 55. Pozn. VI, 192. »Stojali« Kam. 24. Zb. IV, 208. »Sta« = stał Nadm. 34. »Stojû« = stał Hilf. 131. »Já budą... stojel« ib. 90. »Stojol« ib. 106. »Stojěle« Bisk. 30. »Ja zmókł i kulbaka zmokła, stojący u okna« Rud. 148. »Stój, lola, stój! = zachęta krowy przy dojeniu« Wisła III, 665. || Znaczenia: »Stać« = wstać: »Po-

smarowała jedny, przyłozyła głowe, zrosła sie ji i stała« (= wstała, ożyła) Zb. V, 228. »Una zaráz stała i gádała« ib. 259. »Co który fce stáć, to nimoze« Zb. XV, 20. || »Stać« = stanąć: »Wsystkie panny w rząd stały« Maz. III, 276. || »Stać« = zacząć: »Ona z ultajstwa grzeszyćby stała« = zaczęła Tyg. il. 1, X, 267. »Stałać go kołysać, stałać rzewnie płakać« Zb. VI, 118. »Stanę sikać wodą. Stał sikać wodą« Wisła III, 84. »Stał budzić« = zaczął Kozł. 142. W temże znacz. Chełm. II, 83. || »Stać« = mieć wartość: »Stoi po dukacie« Aten. 1877, II, 632. »Choćby ja se chłopce grajcara nie stała« Wisła VIII, 215. »Sąsiadom lepiej stoją (więcej są warte) gońcaki, niźli dobre dla chłopów« Kam. 167. »Kobiety kieckami tak zagartały ziemię, co lepiej dwóch b on stało« Kam. 81. »Gubernantka nasza stanie lepiej, jakby jaki dyrektor = zastąpi dyrektora« ib. 10. || »Stać« = stać się: »Bodaj byłam martwa stała« Sand. 145. »Coś smutna stała?« Lub. I, 279. || »Stać« = zostawać, przebywać, być: »Bardzo mi jest tęskno, że przy nich (rodzicach) nie stoję« Kętrz. 41. »Przy rodzicach stojąc... lepiejby mi było, niż w świecie wędrując« ib. 42 »Pán césarz we Wiedniu stoi« Rozpr. IX, 187. »Stać u cię nie będę« = nie zostanę Chełm I, 121. »Na kuniku stoję« = zap. siedzę Kozł. 93. »Nie oddáł i stało to dziesięć lát« Cisz. 251. »Jakby wszyćkie kawałki poskładali na kupę, toby... więcej stało« = wyszło, zebrało się Kam. 27. »U mej matki rodzony stoi gaik zielony« Kozł. 105. || »Stać« = służyć: »Staje mi na to = to mi służy do tego« Hilf. 181. »Dziś mi grajom, dziś mi stoi muzyka« Zb. XII, 144. || »Stać = wystarczyć« Mil. Fed 409. »Nie stać = nie wystarczyć: Śnurówecka nie staje« = nie schodzi się Kozł. 115. »Śnurówecka mie nie stanie« Was. 207. Zb. VIII, 283. »Śnurówecki nie chco stać (wystarczyć), sukienki nie stojo« Wisła II, 146. »Śnurówecka stać nie moze« Zb. VIII, 283. »Sukianecka .. stać (obstać) mnie nie moze« Maz. III, 252. || »Nie staje« = braknie, brakuje: »Nie stało = zabrakło« Was. 247. »Cierpliwości nie staje« Kolb. 8. »Cierpliwości już nie stało« Bar. 86. »Jak nas juz nie stanie« Sand. 200. »Ot jeszcze czego nie stało! = zachciałeś, jeszczeby!« Kolb. rękop. »Z gości jej ani duchu nie stało« Zb. II, 153. »Nim dała siostra poduszki, już w nim nie stało i duszki« Wójc. I, 233. Toż Pauli 82. »Tak drogo rachuje, coby chłopa i z bebechami nikiedy nie stało« Kam. 14. || »Stać kogo na co« = wystarcza mu Was. 247. »Przynosi każdy o wiela go stać« Mát. 12. »Piosnecki nás nie stać, kolędę nám trza dać« Zb. IV, 105. »Jantek kosi lepi żyto.. jakby sam Góral... a jak jeszcze pokosi kila dni, to ich nie stać na to, coby mu sprostali« Kam. 64. »Nie stać niekiedy żyda na takie sumienie, kiebv tak chłopa zdar, jak prepinator« ib. 82. »A nie stać cię, kiebyś sie dowołał o bezpsotę« ib. 72. »Nie stać cię na to, kiebym ci poszeł na robotę« = niedoczekanie twoje ib. 188. Toż 191. || »Stać« z wyrażeniami przyimkowemi: »Stać za« = starczyć: »Porachujze... cy stanie za twoje« = czy dość będzie odszkodowania Maz. III, 253. Po-

dobnie: ib. II, 73. Kal. 166. Sand. 70. Łęcz. 63, 99, 100. »Czy stanie talarów za twoje« Kuj. II, 13. || »Stać za« = być wartym, mieć takąż wartość: »Po weselu (drużbowie) za chłopów nie staną« Krak. II, 50. »Dziaduś leciuśki jakby pióreńko, nie staną i za pućwiartek« Kam. 118. »Po tylo (płacą) co nie zawsze stanie za transport« Kam. 48. »Nie stoisz za to« = nie warta jesteś tego Rog. n⁰ 208. »To mi za nic stanie« = na nic się nie zda Zb. XII, 191. »Za nic karcma stoi, kiej Rabcanek nima« Zb. XII, 221. »Coby stało za to« = co było warte tego Kam. 61. »Krakowianka... za psie łajno do roboty nie stoi« Kiel. II, 126. || »Stać o co a. o kogo = dbać« Święt.. W temże zn. »Stoić« Mil. »Stojeć« Krak. IV, 323 p. w. Trwać. »O twą miłość stoję« Łys. 10. »Myślałeś, ze ja o cię stała?« Maz. III, 314. Częściej z przeczeniem: »Nie stoję, byś urodno była, tylo o robotę« Kozł. 126. »Nie stoję o to, co my dacie« Kuj. I, 165. »Já o cię nie stoję« Wisła VIII, 221. Toż Zb. XV, 176. Zb. VI, 123. »Ludzie nie stoją o mnie« Krak. II, 445. »Żeby mi cię dali, nie stałbym o więcej« Wójc. II, 219. Toż Kal. 170. »Ja o ciebie nie stojałem... I ja o ciebie nie stojała« Łęcz. 65. »Jam cię z serca kochał, tyś o to nie stała« Wójc. II, 217. »O cię by nie stała« Zb. VI, 129. Podobnie: Zb. IV, 130. Zb. XV, 107. Sand. 78. Kuj. II, 251. Wisła VI, 141. || »Stać na zdradzie« = zamyślać coś złego: »Siostra siostrze na zdradzie stoi« Wisła VIII, 796. »Stój mi na zdradzie« Święt. 488. Podobnie: Rud. 137. Rad. II, 180. Sand. 146. Oles. 175. Fed. 184. || Różne inne wyrażenia: »Żona ci na życiu stoi« = nastaje na życie Pozn. VI, 338. »Na życiu mu stoją« ib. 344. »Kazdemu warchołu stois na wysługi« Kiel. II, 75. »Stań za nami« = wstaw się Łęcz. 39. »Zawdy stáłam za tobą« = broniłam cię Święt. 380. »Bo uderzys, to się zgoi, spomierzenie w mierze stoi« = nie zapomina się Wisła V, 757. »Nie chciał im nikt w kumotry stać« Pozn. VI, 57. »Tak mu zbanek myślą stał« = stał mu w pamięci Kam. 150. || »Stać się« = zrobić się: »Káždému sie stało łózecko osobliwe« Cisz. 38. »Bogu sie stały suknie strasne« = zrobiły się bogate Cisz. 301. »Juz sie nám nocka stała« Wisła VI, 199. »Stał się obraz« Zb. IV, 91. »Mnie so sta zól = zrobiło mi się żal« Nadm. 34. || »Stać się« = starczyć: »Juz sie i dawać nie stanie« Kętrz. 91. || »Stać się w co« = obrócić się: »Stał się w konia« Pozn. VI, 49. »Stał się w ptaka« ib. 50. || »Stać się« = skończyć się: »Dość na tem stało sie, ze ten głupi brat buł mądrzejsy od tygo mądrygo« Chełch. I, 83. »Na tym sie stało« (zakończenie opowieści) Zb. VIII, 312. Toż ib. 317. »I stało sie juz z niem« = skończyło się Chełch. II, 11. »I stało sie« = i już koniec opowiadania ib. 148. || Inne wyrażenia: »W liście stojało tak« Chełch. I, 153. »Na mojem sie stało« = tak jak mówiłem Was. 155. »Stała nam się szynkareczka we słowie« = dotrzymała słowa Lub. I, 203. Toż Rad. I, 215. Por. Stanąć, Stoić.

Stadeńka, Stadko p. Stado.

Stadlić »a. kosarować łąkę (na Mazowszu hurtować) = paść owce w zagrodzie ruchomej dla po-

prawienia łąki nawozem« Spr. V, 420.

Stadlina = »źrebięta do 3 lat« Mil.

Stádło = »małżeństwo« Rozpr. XX, 434. Toż Święt. 63 i 625. || »Stádło« = stado: »Stodło gęsi chowała« Rud. 184. »Dał jej dwa stadła świni« Zb. X, 289.

Stadnich = »pasterz stadniny« Pr. fil. V, 889.

Stado = »gromada: w stadzie nie chodzem do kościoła« Zb. II, 237. Zdr. »Stadko«: »Do prowadzenia stadka tego (nowożeńców) do kościoła bozego« Wisła VII, 336. »Stadeńka«: »Zaganiała Marynia stadeńkę do ogrodu, stadeńkę woronoję (od Rejowca)« Skrzyń. 14.

Stadzina = »stadnina« Cisz. 284. || »Stadzina«: »Włosy nám tu strzygo... na stadzine = długie, prawie zakrywające szyję« Pr. fil. V, 889.

Stafirować się p. Sztafirować się.

Stagarz (?) p. Stragarz.

Stagzyga = »ręczna piłka« Fed. 415.

Stairant = »urząd podatkowy« Udz.

Staisko = »koniec stai« Fed. 409. »Stawiska a. staisko = koniec staja, od którego nowe się zaczyna: na stawiskach = na granicy« Sand. 265. »Staisko = brózda podwójna, którą oddzielają częśsi pola i zagony: podrzynaj, sterowniczko nasza, bo cie oczekuje na staiskach kasza« Pr. fil. V, 889. »Staiska = miejsce, gdzie się woły zatrzymują podczas orki« Wisła I, 319. »Staiska = pas poprzeczny pola między końcem jednego staja a początkiem drugiego« Hempel. »Staisko a. staje = miara 60 kroków« Rozpr. VIII, 177. »Staisko, staja, stajonko = miara długości gruntowej; według Kolberga 500 kroków, 220 według Czackiego« Wisła VII, 370.

Staj p. Staja.

Staja: »Stajami (u Hucułów) nazywają się miejsca stogów, przy których zawsze siano koszone dla kóz i owiec bywa i szałas dla pasterzy« Pol, Półn.-wschodnia Europa III, 383. »Stanąć przed nocą na stai« ib. »Dobić się szerszej polany lub stai« ib. »Ogrodzenie stai poprawić« ib. 385. »Szopę Huculł zowie staja« Witw. 43. Toż ib. 42. Zdr. »Stajka«: »Rozniecają silny ogień na stajce« ib. 22 W temże znacz. »Staj«: »Przyszedłszy na staj« ib. 99. || »Staja = pewna miara długości ziemi« Sand. 265. Toż Ust. z Litwy. Pr. fil. V, 890. »Staja = miara 200-prętowej długości. Nazwa od tego ma pochodzić, że woły po odwaleniu skiby przystawają, stają; od tego 'zagon stajowy', 'staja drogi' i t. p.« Fed. 409. »Odprowadziła go dalej, jak o staję« Zb. II, 76. »Uszedł 4 staje pola« Zb. II, 68. »Nasiałem staję« Sand. 23. Por. Staje

Stajać = »stopnieć« Święt.

Stajać = »stawać« Zb. XIV, 33. Rozpr. VIII, 87, 207. »Stajała się« = stawała się Kiel. II, 233 i 235. »Stajać = stawać: stojołech do losów« Pr. fil. III, 311. || »Stajać = powstać« Święt. »Stajáj stary, stań nieboze« ib. 202. »Staj« = powstań Wisła II, 20. »Jak śpis, to staj na ten Nowy Rok« Święt. 66. || »Stajać = stać; stajaliśmy = staliśmy« Parcz. Zb. I, 23. »Stajaty« = stać: »Zielonej konopce we lnie stajaty, zielono bujaty (Lubelskie)« Wisła VI, 232

Stajanczysko p. Stajanie.

Stajaneczko p. Stajanko.

Stajanie = »przestrzeń pola długa na 120 kroków, po której zaoraniu oracz nawraca, by zaorać nieco dalszą takąż przestrzeń, czyli następne stajanie. Nawrót wołmi między jednem stajaniem a drugiem zowie się nawrotem 'na stajanczysku'« Krak. IV, 322. »Stajnie (omyłka zam. stajanie), staje = miara nieokreślona, od 50 do 60 kroków« Rozpr. XI, 189. »Ujechałem czworo stajań« Rog. n° 163. »Uszedł ze 4 stajania« Oles. 427. Toż Wójc. II, 244. »Odprowadziła go na stajanie« Święt. 229. »Djabeł z nim na jakie 2 stajania pozostał« ib. 463. || »Stajanie = kawałek pola uprawnego« Rozpr. XXVI, 394. »Stajanie a. staje = obszar gruntu, $^2/_3$ morga, 20 zagonów« Święt. »Stajanie = kawał pola na 60 kroków« Rozpr. XX, 434. »Stajanie = kawał gruntu; stajonko = mniejszy kawałek gruntu« Spr. IV, 350. »Stajanie = staje, nıwka pola« Was. 247. »Stajanie a. stajánko = kawałek pola uprawnego« Rozpr. XXVI, 394. »Stajanie, stajánko, stajánecko = kawał ornego pola, którego wielkość określają bliżej ilością korcy wysiewu: stajanie pode dwa korce gruli, stajánko pod pół korca owsa« Spr. V, 420. »Stajania lub ich połówki kończą się zagonami poprzecznymi« Święt. 2. W temże zn. Krak. I, 318: ib. II, 110. Zaw. 86. Rud. 187. Zb. VI, 245. Zb. IX, 13. Święt. 119. »Szerokie stajanie« Zb. XII, 151. Kiel. II, 168. Por. Staje.

Stajanka ziele: »Bylica, stajanka ziele, lipa, koziołki (zioła, zbierane na ś. Jan)« Pleszcz. 122.

Stajanko: »Kilka zagonów złączonych ma nazwę stajanko« Krak. IV, 322. »Stajánko a. stajanie = kawałek pola uprawnego« Rozpr. XXVI, 394. W temże znacz. Krak. III, 7. Rud. 122. »Stajánko« Rozpr. X, 231. Zb. XI, 5. »Stajanko« = miara odległości: »Odszedł małe stajanko na bok« Beld. 100. Zdr. »Stajaneczko«: »Stajanecko pola« Wisła VI, 144. W temże zn. »Stajánecko« Święt. 71. Por. Staje.

Staje = »20 lasek dziesięciołokciowych« Hempel. »Staje = miara długości równa 20 prętom« Mil. »Staje = miara długości w polu, obejmująca około 20 prętów czyli 300 stóp, a 100 dużych kroków« Pr. fil. IV, 878. »Zorał 4 skiby bez pół staja« Rad. II, 48. »Ujechał pu staja« Lub. II, 46. »Niech pan odeńdzie staje« Chełch. I, 254. »U rataja długie staja, krótkie żelaza« Łęcz. 196. »Uszed ledwie za 2 staja« Pozn. IV, 105. »Ujechałech 4 staja« Zb. IV, 231. || »»Staje« = kawałek pola: »Upasę ja 4 woły na jednem staju« Sand. 50. Podobnie: Święt. 212. Maz. III, 211. »Na polu dwoje staj je kąkolu« Rad. II, 38. »Na polu siedmioro staj poleju« Maz. III, 250. »Tamok ci nasują stajami kąkolu« Zejsz. 53. »Dozynaliśmy do staja« Rad. I, 129. »Do staja zniwiarki!« ib. 130. »Odprowadziła go na dołowe stájc« Zb. IV, 209. Por. Staisko, Staja, Stajanie, Stajanko, Stajenie, Stajenko, Stajko, Stajo.

Stajenczysko: »Stajencysko = miejsce, gdzie 2 stajania się łączą wspólną poprzeczną brózdą« Święt. »Stajencysko = brózda między dwoma stajaniami lub między stajaniem a przécką« Pr. fil. IV, 309. »Rzną (zboże) tylko do stajenczyska t. j. do łatwo dostrzegalnego dla pracujących w polu

miejsca przystanku, gdzie wolarze i fornale nawracali wołmi i końmi w czasie órki i włóczki« Krak. II, 93. »Płonący ogień na stajencyskach« Święt. 105. Por. Stajanczysko.

Stajeneczka = stajenka, stajnia: »A niezbedna stajeneczka, co w podwórzu była, co ja do ni kochaneczka budzić em chodziła« Pozn. IV, 173.

Stajeneczko p. Stajenko.

Stajenica = stajnia: »Wezciez konisia do stajenicy« Zb. X, 116. »Postawcie koniceńka w stajenice« Lub. I, 255.

Stajenie = staje, miara długości: »Nie uszedem troje stajon« Zb. XV, 108. »Umykała na parę stajon« Zb. X, 279. »Uszedł ze 4 stajenia« Rog. nº 161. || »Stajenie« = kawałek pola: »Troje zyta stajon« Kiel. II, 153. »Wyjechał w pole — we stajon dwoje« Krak. II, 112. Por. Staje.

Stajenka = »większy plac śród gołoborzu« Maz. V, 120.

Stajenko = »zagrodzenie na bydło« Maz. III, 41. || »Stajenko = zdr. od stajenie, kawałek pola« Pr. fil. V, 890. »Dała... stajenko pszenice« Pauli 152. W temże znacz. »Stajonko«: »Przy dożynaniu stajonka« Zb. III, 12. »Na stajonkach« ib. 14. »Na każdym stajonku« Zb. X, 223. »Stajonko« p. Staisko. Zdr. »Stajeneczko«: »Stajeneckom zorał« Zb. IV, 171. Toż Kiel. II, 95, 103. »Stajeneczko pola« Zejsz. 44. »Stajenecko pola« Zb. XII, 127. »Stajoneczko«: »Stajonecko pola« Kiel. II, 170. Por. Staje.

Stajka p. Staja.

Stajko = »zdr. od staje: stajek pięcioro« Pr. fil. V, 890. Por. Staje.

Stajniá = (budynek) »tylko dla koni« Rozpr. XI, 189.

Stajnica = stajnia: »Otwórzciez mi... nową stajnicę, wyniściez mi kos(z) obroku« Kiel. II, 153. »Do pańskiej stajnicy« Kuj. II, 50.

Stajo = »miara pewna długości ziemi« Sand. 265. »Stajo«: »Zasiáł se stajo prosa« Zb. VIII, 287. Por. Staje.

Stajowy = »mający staje, czyli 20 prętów długości« Mil. »Zagon stajowy« Fed. 409 p. w. Staja. »Ośm składów stajowych« Pozn. II, 179.

Staksować = oszacować: »Przyjaciele się zjechali, mój wianecek ztaksowali, nie na tysiąc ani na seść« Kiel. I, 77.

Stale = stanowczo« Ust. z Podlasia.

Stalica = część pługa: »Wołki się rozgziły, złamała stalica« Krak. II, 501. || »Stalica = żelazne okucie na przednim końcu skrzynki rzezalnej« Spr. IV, 334. »Żeby kosa nie zacinała o głowę skrzynki, okuta jest głowa stálicą blaszaną« Święt. 15

Stalić: »Śtalić = 1, obłożyć stalą: siekiere my kowal uśtalół 2, pięścią zamknąć komu usta: ja ci morde uśtale« Mil. »Dałem sobie płużek stalić« Pozn. V, 140. »Miałem pałkę stalić« Krak. I, 276. »Kowal stali t. j. ostrzy siekiery i noże« Zb. XIV, 28. »Kowal babę stali« Wisła IX, 249. »Niestalony«: »Moja główka niestalona, moja główka rozżalona rozwali mi się« Rad. II, 78. Toż Łęcz. 57.

Staligwa = »ptaszek, kulik polny« Osip.

Stalina = »stearyna« Pr. fil. V, 890.

Stalinoga: »Witaj chlebie stalinoga« Kiel. I, 68. Por. Stawinoga.

Stalka = »drążek stalowy, używany przez rzeźników do ostrzenia noży« Ust. od A. Kryńskiego. || »Stálka«: »Bicz, przywiązany na bicysku o stálce trzcinowej« Święt. 12.

Stalmaśniá »a. sztelmasznia = warsztat stelmacha« Pr. fil. IV, 250.

Stalmo = »ukosem, bokiem« O.

Stalmość = »ukos, ukośność, przymiot tego, co jest kosem, krzywem« O.

Stalmy = »kosy, ukośny, pochyły: góra stalma« O.

Stalować = »1, stosować, łączyć dwa przedmioty 2, stalą pokryć« Święt. »Stalować się = udawać, chcieć za co uchodzić: staluje się jak pijany = udaje pijanego; z niem. sich stellen« Krasn. 308.

Stały = »stateczny, poważny« Mil. »Żebym ja wiedziała, żeś ty o mnie stały« = dla mnie stały Kuj. II, 22.

Stamąt = »włóczka czerwona« Rozpr. VIII, 242.

Stamtela = »stamtąd« Pr. fil. V, 890. Toż Czark.

Stan = »1, część powiatu zależąca od stanowego prystawa czyli asesora 2, cztery koła« O. || »Stan = duża stajnia przy domu zajezdnym« Pr. fil. IV, 878. || »Stan = 4 łokcie płótna« Połuj. 434. »Stan cienkiego płótna« (Sejny, Kowno) Kłosy VIII, 99. || »Stan, stón, stanik = gorsecik« Zb. IV, 187. || »Stan = pokot kół« (?) Ust. ze Święciańskiego. || »Stan« = możność: »Aniś w stanie nie jest, żebyś tamuk doszła« Zb. XI, 100. || »Stan«: »W kawalirskim stanie« Łęcz. 104. Zb. XV, 103.

Stanąć: Formy: »Stanij« = stań Cisz. 175. Zb. XV, 30. Zb. X, 276. Wisła III. 601. »Stanijno« Święt. 509. »Staniejno« Zb. XI, 68. »Stanijcie = stańcie« Rozpr. VIII, 93. Cisz. 46. »Stanoł« Wisła VIII, 226. »Stanył = stanął« Rozpr. IX, 196. »Stanąło« Wisła VII, 108. »Stanani« = stanęli Lub. I, 205. »Óna jeszcze ni ma stanótá« = jeszcze nie stanęła Rozpr. XII, 72. || »Stańcie = stójcie« Hoff 41. || »Stanąć« = wstać: »Stań« = wstań Kog. n° 382. W temże zn. »Stáń« Święt. 202. || »Stanąć« = stać się: »Stanę rybecką« Maz. II, 55. »Potem ci gorzej stanie« = stanie się, będzie Maz. III, 243. »Dziaduś stanęli, kieby chusteńka« Kam. 121. || »Stanąć za« = być czem, zastąpić: »Pozwolił mu stanąć u siebie za pastucha« Bar. 29. »Tokarz stanął za czeladnika« ib. 155. || »Stanąć się« = stać się: »Boby im sie tak mogło stanąć, jako jejich braciom sie stało« Pozn. VI, 175. »Woda tak uczyniła, co się letnią stanęła« Łęcz. 171. »Kandy krewka kapnęna, tam się lilija stanęna« Maz. II, 343. Por. Stać.

Stancja: »Stancyja = izba gościnna« Mil. W temże znacz. Chełch. I, 79. || »Stancja« = instancja: »Przeprowadził przez wszystkie stancje« Bałucki.

Stanek = »mieszkanie: gdzie miał Józef z Maryją swój stanek« Pr. fil. V, 890.

Stangier = »stangret, z niem. Stangenreiter« Pr. fil. IV, 890.

Stániá: »Stonio = stajnia« Hilf. 182.

Staniczarka = »specjalistka krawczyni do robienia staników« Ust. z Warszawy.

Staniczysko = »spodnica ze stanikiem« Kiel. II, 126. »Zasargała stanicysko do kolan« ib.

Stanie = »zatrzymanie się wyżła

przed zwierzem; twarde stanie, myśl.« Pr. fil. V, 890. || »Stanie = stajnia« Zb. I, 28. »Mam... štery wołki na swoim staniu« Krak. II, 108. »Na stánie! = wołanie na krowę, pędzoną do stajni« Rud. 24.

Stanienka = stajenka: »Nie moja stanienka, bom jej nie budował« Zb. VI, 120.

Stanik: »Kstánik« Wisła VI, 189. »Stánik = gorset« Kuj. I, 65. Toż Hilf. 182. Zb. X, 195. || »Stanik a. śnorowka = sukienka bez rękawów« Pr. fil. IV, 878. Toż Parcz. Doman. W temże zn. »Stánik« Mil. »Stanik = sukienka ze stanikiem« Osip. »Stanik = suknia« Pr. fil. IV, 250. Zb. IV, 187. W temże znacz. »Stunik a. stuniczek« Pr. fil. V, 894. Maz. V, 39. || »Stánik = koń stale na stajni trzymany« Hilf. 182.

Stanowić się: »Jak (gdy) się świat stanowił« (stawał się, był stwarzany) Chełm. II, 83. »Żeby się krew stanowiła« (wstrzymała) Ust. z Jaworza. »Chorągiewka stanowić się musi« (stanąć, kwaterować) Kiel. I, 82. Toż ib. 90. || »Stanowić klacz = łączyć ją z ogierem« Ust. z Królestwa.

Stanowisko: »Kiedy się zimowisko kończy, to krowa dana na przezimowanie) pozostaje jeszcze na stanowisku 4 tygodnie, dopóki się cielę nie odessie« Wisła II, 777.

Stanowniczy = »starszy drużba w Jasielskiem, który z białą chorągiewką przywodzi konnemu orszakowi, jadącemu do ślubu« Zb. I, 92.

Stanownik = »pomocnik, chimaphila umbellata« Petr.

Stanowny: »Stanowne bydło = dorosłe« Ust. z Lidy.

Stańcowany = zmęczony tańcem: »Druchny zmęczone i stańcowane« Kozł. 220.

Stáplać = »zmaczać« Spr. IV, 31. W temże zn. »Stoplać« Wisła VI, 266. Rozpr. IX, 276. »Stoplany = zmaczany« Święt. Beld. 21. »Stáplać się = zmoczyć się, zrosić się« Rozpr. XXVI, 396 p. w. Taplać. W temże znacz. »Stoplać się« Święt. »Staplał się aż po kostki« Krak. IV, 144. || »Stáplać = zawalać, zbrudzić« Pr. fil. V, 890. Toż ib. 157. »Był jak murzyn cały stoplany t. j. smarzony« (!) Wisła I, 70.

Stara = »żona« Spr. IV, 31. »Stara = matka, chlebodawczyni« Parcz. »Czeladź majstrową nazywa starą« Wisła IV, 855. || »Stara = akuszerka« Nadm. 55.

Stara dziewka = »zapewne jakiś kwiat« Zb. X, 205.

Starać się = kłopotać się, martwić się: »Już sie ujec starajom, jakbe ujná umrzeli, co se oni be poczli z temi dziećmi sami« Pr. fil. V, 890. »Kochani swatkowie starejcie się, bo to niewygodne« Rozpr. VIII, 225. Nie staraj się dziewczę, nie sąśmy piérwsi, co się z sobą pogniewali« Rog. n° 369.

Staraniec: »Sługo, starańce mój« Zb. IX, 218.

Starasić = »zdeptać, zniszczyć« Pr. fil. V, 890. W temże znacz. Zb. II, 250 p. w. Opsiepać. »Bodajby cie Jasiu siwy koń starasił« Zb. XII, 154. »Starasiuł ji (jej) średni palec« Rozpr. IX, 193. »Starasić = zmieszać« Spr. IV, 31.

Staraszek = »staruszek (na Szląsku)« O.

Stárcárz = »juhas, co stare owce pasie« Rozpr. XVII, 23 p. w. Juhas.

Starczyć: »Starczyc = dostarczać,

urządzać« Hilf. 181. || »Starczyć się w słowie = dotrzymać słowa« Zb. I, 76. || »Starczyć = stérczyć, wychodzić z równowagi« Zb. I, 31.

Starć = »zetrzeć« Petr.

Stareczka = »zdr. od starka, babka: Chrysta Pana stareczka (św. Anna)« Pr. fil. V, 890.

Starek = »dziadek« Pozn. II, 376. »Stark = starzec, dziadek« Hilf. 181. »Stark = dziadek« Derd. 137. Toż Pobł. 92. »Starkowie = dziadkowie, dziadek i babka« ib. »Starkowie = rodzice« Derd. 137. »Stark = teść« Hilf. 181.

Stareńki = »stary« Pr. fil. V, 890. Kam. 92 i 128. Lub. II, 198 i 207. »Stáreńki« Zb. XIV, 234.

Stargać = zniszczyć: »Jaz zerwało... te kilka morgów roli stargało, zasypało kamieniami« Krak. IV, 111.

Stark = »stary pień, pozbawiony gałęzi« Pr. fil. IV, 250. »Stark = kawałek kija sterczący z ziemi« Święt. »Stark = szpica, koniuszek« Zb. I, 31. »Stark = krzak« Udz. || »Stark« p. Starek.

Starka = »staruszka, babka« Hilf. 181. Toż Pobł. 92. Pr. fil. V, 890. »Stárka = baba« Zb. I, 31. W temże znacz. Łys. 6. Lip. 71. »Stárka = babka« Parcz. W temże znacz. Pozn. I, 58; ib. II, 259. Zb. II, 10. »Starka = stara matka« Derd. J. 36. »Starko« (mówi Madej do matki) Pozn. VI, 198. || »Starka = kuropatwa« Prz. ludu VI, 125. »Starka = matka ptaków« Ust. z Litwy. || »Starka = stara wódka« Powsz.

Starkowizna = »dożywocie, deputat« Pobł. 93. »Starkôwizna = część wyznaczona dla starych« Hilf. 181.

Starnia »a. starniewka = flądra dorosła, stara« Pobł. 93. »Starnie a. bantkie = flądry« Ust. od A. Romera z Jastarni. »Starniew a. starniewka = flądra« Frischb. p. w. Flinder.

Starniew, Starniewka p. Starnia.

Starocie »a. staroctwo = stary grat, przedmiot bardzo stary i małego użytku« Pr. fil. IV, 878. »Starocie = stary (pogardl.)« Czark.

Staroctwo p. Starocie.

Starodziejski = »starożytny« Zb. I, 31.

Staroletny = stary: »Staroletna niewiasta« Pozn. VI, 176.

Starosia: »Godność weselną starosty i starościny (wtrącają w pieśni) wspólnym zdrobniałym wyrazem: starosiu« Święt. 137. »Wszędzie śpiewają (weselnicy) za oknami piosenkę na dobrą noc, wtrącając (dla wszystkich osób, dla których śpiewają) tytuł: starosia« Święt. 136. »Mój panie starosiu« Wisła VI, 195. »Piękne druchny mas starosiu« Sand. 89. Toż ib. 95.

Starosieniek = starosta weselny: »Panu starosieńkowi« Mát. 9.

Starosta = dawny urzędnik polski: »Pieśń o panie starost. I rozpuściuł pán starosta chárty na zające« Zb. VIII, 281. Cóżeś to za starosta, żebym ci otwierał« Zb. XI, 104. »Stanyła se na moście i kłaniała sie staroście« Zb. IV, 258. || »Starosta = gospodarz weselny; zwykle bywa nim swat... nad Dniestrem dwóch: ze strony panny młodej starosta dański, czyli ten, który daje żonę panu młodemu i starosta brański, który dla niego bierze, zwany także bojarskim« Zb. I, 92. »Starostą weselnym bywa zwykle swak, a urząd przywiązywany bywa przez całe życie do jednej osoby. Mianują go starszym starostą, a niekiedy dru-

żyną, dla odróżnienia od krewniaków gospodarzy, których również starostami zowią. Obowiązkiem starosty jest potoczysta płynność wymowy w połączeniu ze znajomością zwyczajów obrzędowych« Fed. 63. »Starosta i starościna, ludzie starsi, odbierają składkę pieniężną i dary w wiktuałach dla nowożeńców składane, prowadzą do pacierza oboje młodych... utrzymują w przyzwoitości obecnych« Lub. I, 184. »Nowożeńcy przed weselem obierają każde dla siebie osobnego starostę. Wśród starszych gospodarzy bywają już do tego specjaliści, świadomi wszelkich obrzędów i umiejący piękne oracje« Aten. 1877, II, 638. »Starosta żenichów (pana młodego) prosi domowego starostę (panny młodej)« ib. 652. »Pani młodá sprasza ze swej strony na wesele druzbów, starostów i náblizsą druchnę; pan młody zaś náblizsego druzbę i starostów« Święt. 135. »Na tém weselu... starostą náblizsym był piersy pán Jaśka« Święt. 384. »Starsy starosta i młodsi starostowie« Mát. 11. »Starsy starosta« Sand. 29 (w przemowie starosty). Wisła VII, 300. Fed. 63. »Starosta = starszy drużba« Rad. I, 140. »Starosta = pan wesela« Lub. I, 157. »Starosta a. stary« Kiel. I, 64. Toż Zb. I, 92 (Krakowskie). »Niesą potrawy panu staroście zabawy« Kiel. I, 84. »Daje starostowi« Wisła IX, 234. W temże zn. »Starosta« Zb. X, 229. Kiel. I, 94. Fed. 37. Tyg. il. 2, V, 773. Gluz. 438. Sand. 25. Kuj. I, 315 (w oracji). Pauli 33. Krak. II, 21. Zb. IV, 113. Zb. VII, 64. Pozn. II, 320. Wisła VI, 195; ib. VII, 365; ib. IX, 231. Lub. I, 190. Kal. 127, 174. Rozpr. XII, 104. || »Starosta« = stary: »Starosta pustelnik« Pozn. VI, 107. || »Taniec polski, zwany starosta« Kuj. II, 174.

S t a r o s t y c h a = starościna, żona starosty: »Starostycha oskomę dostanie, jak zobaczy« (z rusińsk.) K. Gliński.

S t a r o ś c i a n k a = zap. starsza druchna« Lub. I, 235. Wisła VII, 688, 697. »Starościanka czyli podstarościanka« Chełm. I, 243.

S t a r o ś c i n = do starosty należący Rozpr. VIII, 126.

S t a r o ś c i n a = »najwybitniejsza w wiosce kobieta... która musi umieć wszystkie pieśni weselne, upiec oddzielny korowaj i utrzymywać porządek pomiędzy weselnikami. Ona to przy ślubie w kościele zastępuje matkę, która zostaje w domu« Skrzyń. 74. »Starościny = matrony, zwykle znakomitości wiejskie, liczne mają obowiązki na ludowych weselach: muszą umieć wszelakie pieśni obrzędowe, muszą upiec korowaja i innych prowizyjnych materjałów przysporzyć« Lub. I, 157. »Starościny weselnej dostojeństwo dożywotnie przechodzi spadkowo z matki na córkę (po większej części). Od starościny wymagają znajomości jak największej ilości pieśni weselnych« Fed. 63. »Starościna = w Galicji, Sandomierskiem i innych stronach pierwsza swacha, swaszka, najdostojniejsza z mężatek zaproszonych na wesele, niby gospodyni weselna, przewodnicząca w niektórych obrzędach, zwykle żona starosty weselnego« Zb. I, 92. »Starsa starościna i młodse, takie weselne« Mát. 11. »Podziękujmy starościnej« Kiel. I, 84. »Starostowie i starościne weselne« Kiel. I, 127. »Staroście śpiewają« Sand. 23. »Wy starościny« ib. 29. Rud. 214.

»Starościne odśpiewują« Krak. II, 21. »Wy starościne zjadłyście pół krowy« Zb. XII, 190. W temże znacz. »Starościna« Zb. X, 229; ib. 237. Kiel. I, 75. Fed. 37. Wójc. II, 13, 329. Gluz. 438. Sand. 36. Pauli 34. Zb. IV, 113. Zb. VII, 64. Wisła VI, 195; ib. VII, 362; ib. 687, 697 i 739. Lub. I, 190. Kal. 127. Rud. 72 i 158.

Starościnek: »Powiedz starosto, powiedz starościnku« Sand. 131.

Starość = »kłopot, staranie: macie wielkie starości = przykrości; o wózek starości wielkiej tam nie będzie« Pr. fil. V, 890. »Starość a. starunek = staranie się o co, zabieganie« Wrześ. rękop. »Starość a. starunek = staranie, dbałość: mieć starość o kim« Spr. V, 420. Toż Ust. z Jaworza. »Jedna starość drugą goni« Wisła II, 308. »Wielki grunt (posiadłość), wielka starość (kłopot)« ib. 312. »Wiela było starości a niewiela skutku« Konopnicka, Na drodze.

Staroświecki = nazwa tańca: »(Juhasy) śpiewają, tańcząc zbójeckiego, albo grzeczniej mówiąc, staroświeckiego« Wrześ. T. 30.

Starota = starość: »Starota ją przycisła« Konopnicka, Na drodze.

Starować się = »zasobić« Pr. fil. IV, 878.

Starowaty = »młodzian od lat 25 do 30 i więcej« Pleszcz. 43.

Starowny = »zabieżny, staranny, skrzętny, gospodarny« Pr. fil. IV, 878. »Starowny = staranny« Zb. I, 6. »Margosia... była dbałá, starowná« Pozn. VI, 295. »Nasz tatulo starowny z swemi trzema córami« Wisła IX, 108. || »Starowny = 1, chciwy 2, porządny« Mil.

Starozapustny p. Stary.

Starszy: »Starse bracia« Chełch. I, 88. || »Starszy (starsi) = rodzice« Pobł. 93. Bisk. 24. Nadm. 41. || »Starszy a. starszy parobczak = porządkowy, t. j. zgodzony do roboty siekierą, do wyrabiania porządków czyli narzędzi« Kuj. I, 58. Toż ib. II, 276. || »Starszy« = zwierzchnik: »kulę... pożyczyłem... u starszego w piekle« Bal. 59. »Bież-że do starszego, upomnij się tego« Zb. VI, 137. || »Starszy = figura urzędowa« Mil. »Starszy = oficer« Kuj. II. 276. Toż Parcz. || »Starszy« = wybrany w grze na kierownika« Zb. X, 78 i 81. Zb. XIV, 220. »Gra w starszego« Zb. XIV, 222. || »Starszy i młodszy koniec drzewa t. j. grubszy i cieńszy« Roczn. 237. W temże znacz. »Starszy koniec drzewa« Pr. fil. V, 890.

Starszyzna: »Starsizna« Chełch. I, 124. Mil. »Starcyzna« Cisz. 49 i 293.

Starucha = śmierć Pozn. II, 286. || »Starucha = stara krowa« Zb. II, 10. || »Starucha = stara wódka« Syrokomla, Niemen 71. || »Starucha« p. Babka (n⁰ 7).

Stáruchny = bardzo stary Hilf. 140.

Starucny = »bardzo stary« Pr. fil. IV, 292.

Starula: »Była babula starula« Rad. II, 7.

Starunek = »staranie, dbałość« Sand. 265. Toż Wrześ. 21. Spr. V, 420. Pr. fil. IV, 878. Was. 247. W temże zn. Zb. XIV, 121. »Já ci dám jeszcze starónek (radę, opiekę)« Pozn. VI, 15. »Starunek = kłopot: Im mie dłużej chowás, więksy starunek más« Rozpr. XII, 303.

Starupinka p. Skorupa.

Starusieńki = stary Wójc. II, 325.

Staruszek = »dziadek« Parcz. »Zobáćéł dziada starzuszka« Arch. V, 648. »Staruszek = dziadek (ojciec ojca a. matki)« Pozn. VI, 247.

Stary: st. w. »Starzejszy« Bib. Warsz. 1873, III, 55 od Tykocina; st. nw. »Nostarszy« Wisła VII, 686. »Stary«: »Dwa lata stary« = mający 2 lata wieku Wisła VI, 576. Podobnie: Lub. II, 7. Ust. z Jaworza. Derd. 129. Pozn. VI, 310. Hilf. 115. »We dwie lecie stary« Lip. 175. »Człowiek, który jest tak 56 lat stary« Nadm. 123. || »Stary, stáry = dziadek« Zb. I, 31. Toż Bisk. 48. »Stary = ojciec, chlebodawca« Parcz. Spr. V, 122. »Starzy = rodzice« Pozn. III, 120. »Stary = mąż« Spr. IV, 31; ib. V, 122. »Stary« = majster (tak nazywany przez czeladników) Kosiakiewicz, Łatkowscy 75. || »Stary = drużba, wábca weselny« Hilf. 57. »Stary« p. Starosta. || »Starego a. dziada wieźć« p. Dziad. »Stary = lalka męska, którą do dworu przynoszą po ukończeniu sprzętu zboża« Pozn. III, 152. || »Stary zapust, starozapustna niedziela = niedziela trzecia przed popielcem podczas zapust« Pr. fil. IV, 878. || »Stare miejsce = podczas wesela nazwa domu panny młodej« Pr. fil. IV, 878. W temże znacz. »Stare miejsce a. stare kukrzysko« Zb. I, 92. || »Starzy = chłopcy dwaj, którzy przed chrzcinami obiegali chałupy z krzykiem: Rarara, hohoho, ostanice z Bogem, niemasz wiele czasu« Hilf. 56. »Stare Józefy = młodzi parobcy, przebrani za starych ludzi, kolędnicy« Pozn. II, 185. »Stary Józef« p. Gwizd.

Starygan = »staruch« Bar. 190.

Staryna (?): »Na wodną puchlinę lekarstwem jest staryna (?)« Zb. III, 110.

Starze: »Na starze = ostatnia kwadra, w kalendarzach mazurskich: 1, na młodzie 2, I kwadra 3, pełnia 4, na starze« Wisła III, 88.

Starzec: »Leży w złobie Jezus kochany. Sypiały go, starzały go, widziałem człeka« (zap. usypiały go, dbały o niego) Fed. 217.

Starzejszy = »starosta weselny« Aten. 1877, II, 642.

Starzena »a. starzenka = babka« Ust. od Bystronia. »Starzenka = babka« Rozpr. XII, 104.

Starzeniec = »starzec« Pozn. II, 278. W temże zn. Maz. III, 138. »Starzyniec« Kal. 130.

Starzenka p. Starzena.

Starzeńki = stary Konopnicka, Na drodze.

Starzęzny = »podstarzały« Mil.

Starzuchny = stary Chełch. II, 18.

Starzusieńki = bardzo stary Rad. II, 67.

Starzusińki = »zdr. od stary« Pr. fil. V, 890.

Starzuszek p. Staruszek.

Starzyczek p. Starzyk.

Starzyczka = babka Rog. nº 10.

Starzyć się: »Ran... z których żadna opatrzoną nie była i które się też nie starzyły (?)« Nadm. 139.

Starzyk = »dziadek« Pr. fil. V, 891. Zdr. »Starzyczek« ib. W temże znacz. Ust. od Bystronia. Ust. z Jaworza. Rozpr. XII, 104. Pr. fil. IV, 290.

Starzyna = »stara łata, starzyzna« Petr.

Starzyniec p. Starzeniec.

Starzynka = »babka« Pr. fil. V, 891.

Starzyńka = babka Rog. nº 11.

Starzysko = »stara rzecz, stary człowiek« Pr. fil. V, 891.

Staś »a. Wojtuś = bocian« Zb. I, 54.

Stateczek = gospodarstwo: »Żadne pożegnanie na naszem stateczku« Rog. nº 40.

Stateczny: »Stateczny wiek = dojrzały« Zb. VIII, 254 i 317.

Statek = »większa zagroda wiejska« Pr. fil. V, 891. »Statek = gospodarstwo« Rozpr. XII, 104. »Statek = nieruchomość ziemska« Pr. fil. III, 307. »Statek = zagroda siodłacza« Aten. 1877, II, 113. »Statek = gospodarstwo« ib. 115. || »Statek = bogactwo« Zb. II, 10. »Z tego twojego statku mam ja ten twój złoty piestrzanek« Rog. nº 265. »Choć ty dziewcze statków ni mász, kiedy sie mi ty jeny podobász. Pán Bóg statki má, to nám jeden dá« Zb. IX, 186. Podobnie ib. 266. || »Statek = bydło« Rozpr. III, 376. Toż ib. X, 230; ib. XII, 104. Spr. IV, 360. Pr. fil. III, 307. Pr. fil. V, 891. Krak. I, 177. Zb. V, 112. Zb. VI. 282 i 298. Kłosy XIX, 332. »Statek odbywać = bydło karmić« Hoff 64. »Dostanie rolę, statek, stodołę« Rog. nº 430. »Chudoba i statek = bydło, majątek« Del. 123. »Statek gruby = bydło rogate« Cer. Stęcz. Tatry 162. Goszcz. Tatry 130. Tyg. il. 1, XII, 17. Rozpr. X, 221. W temże zn. »Hruby statek« Spr. IV, 350; ib. V, 420. Rozpr. X, 303. »Hruby statek = bydło, konie, owce, kozy« Wrześ. 21. Toż Wrześ. T. 16, 19. »Drobny statek = nierogacizna« Goszcz. Tatry 130. Cer. »Drobny statek = owce, świnie« Rozpr. X, 221. Spr. V, 420. »Drobny statek = owce« Rozpr. X, 303. »Drobny statek = cielęta, jagnięta« Wrześ. 21. »Statki« = bydło?: »Pokiela ja chodził, był chodniczek gładki, teraz ja nie chodzem, chodzą po nim statki« Zejsz. 112. || »Statk = naczynia« Hilf. 181. »Statk = sądek, beczułka« Pobł. 93. »Statki = naczynia kuchenne i gospodarskie« Zb. VIII, 254. W temże zn. ib. 303. Kuj. I, 221. Mil. Osip. Rozpr. XI, 189. Chełch. II, 79. Lub. I, 61 i 84. Wisła VI, 428. Spr. V, 122. Kozł. 213. Pozn. I, 87. || »Statek = rozwaga, powaga, rządność« Święt. »Statek = rządność« Kozł 211. »Statkiem« = statecznie Kam. 12. »Statki« (?): »A jak ci mnie będziesz bijąn (bijał) będzie trzeci (chłopak) na wiliją, jak ci będą dobre statki, będzie cwarty na ostatki« Sand. 217. || »Statk = ten co statkuje, pyszni się, człowiek z pychy zbytnią powagę na zewnątrz okazujący« Pobł. 93.

Statkować = »prowadzić się porządnie, statecznie« Osip. Toż Mil. || »Statkować = pysznić się, nadymać się« Pobł. 93. »O chodzącym z przesadą mówią, że sobie statkuje« Kal. 34. W temże zn. ? »Najbarżyj se radniego statkuje, iże szumnie tańcuje« Aten. 1877, II, 655. || »Statkować« = dawać podarunki? »Nie będę ja dobrym ludziom dziękować, nie chcieli mi na weselu statkować; ino jednej starościnie dziękuję, bo mi dała na wesele krasulę (krowę)« Kiel. I. 92. »Jakze jo mom wszyćkim ludziom dziękować, kiej mi na weselu nie chcieli statkować« Rud. 215.

Statrać p. Stytrać.

Statusek = »statki w chałupie; w niektórych okolicach także fuzja« Wisła I, 155.

Statys: »Chociaż młodzieńki, gospodarzy, kieby statys (= stary)« Kam. 13.

Staubować = »przybijać do brzegu łódkę lub płyt« Chodźko, Obrazy litewskie.
Staw = »sztuczne zagłębienie terenu, pokryte wodą. Staw bywa 1, strumykowy 2, źródłowy 3, ściekowy 4, wycierowy (tarłowy) 5, odrostowy 6, główny 7, przesadkowy (gdzie ryby się przesadzają) 8, wyrostowy 9, kupiecki (gdzie ryby handlowe się znajdują)« Prac.
Stawacz: »Stawác = dozorca przy robocie« Spr. V, 420.
Stawać = stanąć: »Nikt mu nie chciał stawać w kumy« Kuj. I, 156. »Stawał do miary« (do wojska) Wisła III, 523. Toż Łęcz. 138. || »Stawać« = wstawać: »Stawaj« = wstawaj Rog. nº 390. »Stawaj, stawaj, panie młody« Sand. 156. || »Stawać« = stać: »Pod borem sośnia stowała« Pozn. II, 277. »Nie dajcie nam długo stawać« Rad. I, 196. || »Stawać = zatrzymać się przed zwierzem, o wyżle, myśl.« Pr. fil. V, 891. || »Stawać« = przedstawiać się: »Nie wierz chłopcu, choć aniołem staje« Wójc. I, 151. || »Nie stawać« = nie starczyć: »Fartuska nie stawa« Maz. III, 275. »Jeszcze czego nie stawało! = jeszczeby, zachciałeś« Ust. z Litwy. || »Stawać się« = robić się: »Pszczoły stawają się mocnemi« Zb. V, 158. || »Stawać się« = stawiać się: »Cy się w prawdzie nie staję?« Łęcz. 121. Por. Stać.
Stawarka p. Stawiarka.
Stawiać: »Stawiać słupki = stawać na tylnych łapach, o zającu, myśl.« Pr. fil. V, 891. Toż Prz. ludu VI, 111. »Stawiać« zap. wystawiać, myśl.: »Iska (nazwa psa) tam stawia« (capa) Pauli 165. »Stawiać kopyrtki = przewracać koziołki« Rozpr. X, 303. || »Stawiać się czem« = wystawiać co: »Bracisek na wojnie stawiá sie piersiami« Wisła VI, 304. || »Stawiać się na kogo = okazywać się względem kogo krnąbrnym: jesce ón sie stawia na mnie« Zb. II, 237. || »Stawiać się = budować sobie dom« Udz Toż Spr. IV, 330. Zb. I, 53. Krak I, 149.
Stawiane »a. wstawne = dziewiąta beczka, którą dawniej szynkarz otrzymywał darmo, gdy sprzedał 8« Pozn. I, 47.
Stawianiec p. Stawiarka.
Stawiara p. Stawiarka.
Stawiarka »a. stawarka = szlam, czyli muł w stawie: ja tocę stawiarkę po skrajkach = wywożę taczkami muł ze stawu po deszczkach« Krak. IV, 322. W temże znacz »Stawiára a. stawiárka« Ust. z Olkuskiego. »Stawarka« Rozpr. IX, 214; ib. XXVI, 394. Święt. 122 i 587. || »Stawiárki a. stawianiec = przenośny płot z desek dartych do ochrony przed wiatrem przy robotach w polu« Spr. V, 420.
Stawiarz = »robotnik, wywożący stawiarkę« Krak. IV, 322. W temże znacz. Cisz. 163.
Stawiączka: »Stawiączką postawić = pionowo« Mrong. 94.
Staweczek = mały staw Kuj. II, 45. Lip. 43. Kolb. 37.
Stawić = przedstawić: »Chłopiec zaraz stawi zucha, Dziewczak podskoczy wesoło« Łys. 37. || »Stawić krew = zatamować« Spr. V, 420. || »Stawić się w słowie = dotrzymać słowa« ib. »Coś-ci my się na słoweczku nie stawił« Kuj. II, 21 || »Stawić się« = oprzeć się: »Stawić się komu w złości« Spr. V, 420. || »Stawić się = założyć się np. stáwmy sie o gárniec piwa« ib. »Tak sie ráz stawiół z kacmárzem o cały mają-tek« Zb. VII, 6. Podobnie Zb. V,

249. W temże znacz. Wrześ. 22. Wisła VI, 145. || »Stawić się« = sprawować się: »Ŝtyry lata wierniem służył, i dobrzem się stawił« Zb. IV, 136.

Stawidło = »osobna ciężka obręcz drewniana z odpowiednim przyrządem do wstrzymywania wiatraka« Spr. IV, 369. W temże zn. Pozn. VII, 154. || »Stawidło = zasuwa do puszczania wody na koło młyńskie, lub zastawiania jej« Krak. IV, 322. »Odwróć bydła od stawidła« Maz. II, 202. W temże znacz. »Stawidła« blp. Pr. fil. IV, 878. Zb. IV, 229.

Stawieni = »budynek« Rozpr. XII, 104.

Stawienka = »niewielka beczka a. kubeł, do trzymania w niej wody w domu na użytek podręczny« Osip.

Stawik = stawek, mały staw Kolb. 303. || »Stawik = marzanka wonna, Asperula odorata« Pawł. »Stawik = roślina« Zb. VI, 205 i 310.

Stawinoga = »siłacz, ale i żarłok: stawinoga to tyn, co duzo ji kapusty i żuru z kartoflami« Pr. fil. III, 311. »A witajze stawinoga!« (w pieśni do chleba) Kiel. I. 83. Por. Stalinoga.

Stawiny: »Przy ugodzie (o postawienie chałupy) i w czasie samej roboty piją obaj (chłop z cieślą) wódkę: na stawiny« Krak. I, 149.

Stawisko = »miejsce, gdzie poprzednio był staw« Pr. fil. V, 891. W temże znacz. Zb. I, 53. Zb. XII, 160. Zb. XV, 91. »Poszły gęsi na stawiska, najadły sie rząsy« Zb. XV, 89. || »Stawisko = przeorany rowek pługiem dla ścieku wody« Lub. I, 83. || »Stawiska a. staisko = koniec staja, od którego nowe się zaczyna np. na stawiskach = na granicy« Sand. 265. P. Staisko.

Stáwiś = zap. stawisko: »Pasła gęsi na stáwisi« Święt. 310.

Stawka = »klepka« Pobł. 93. || »Stawka = witerunek do trucia lisów, myśl.« Pr. fil. V, 891. || »Stawka = czynsz na św. Marcin« Del. 143. W temże znacz. ib. 73 i 123. || »Stawka = posiedzenie wydziału gminnego« Rozpr. XII, 104.

Stawki = »nogi lisa» Prz. ludu VI, 111.

Stawkiem = »pionowo (coś stawiać)« Pr. fil. IV, 879. »Misy i talerze są stawkiem rozłożone« (u Kurpiów) Pol, Półn.-wsch. Europa III, 435.

Stawna sieć = »sieć myśliwska, 10 łokci wysokości mająca, myśl.« Pr. fil. V, 891.

Stawnem = »na sztorc i jednakowemi końcami w jedną stronę ustawiać« Czark.

Stawniak = »płot z żerdzi, przeplatany gałęziami lub cienkiemi deskami« Pr. fil. IV, 250.

Stawnica = »beczka spora, stojąca, bez dna górnego do kwaszenia w niej kapusty lub buraków« Osip.

Stawniczy = »dozorca stawów« Prac.

Stawnie: »Jedná biegâ (biegała), a ta drugá ścigâ (ścigała), a ta trzecá stawnie stowâ (objaśniono, że ta trzecia zatrzymywała, ale ściśle gramatyczne znaczenie dwu ostatnich wyrazów niezrozumiałe)« Hilf. 111.

Stawówka = »beczka o jednem dnie do kapusty lub buraków« Chełm. I, 81. || »Stawowka = gatunek ceranki« Pr. fil. IV, 879.

Stawuszek = »mały staw« Lip. 41.

Stazyjá = »Anastazja« Pr. fil. V, 891.

Stãc(z)ka = »choroba (por. stękać)« Pr. fil. V, 891.

Stãc(z)ny = »chory« Opol. 21. Toż Pr. fil. V, 891.

Stãkać = »chorować« Rozpr. IX, 329.

Stãkować = »jęczeć, stękać« Bisk. 51.

Stągiew = »naczynie drewniane do przechowywania wody« Spr. V, 122. Toż Pozn. II, 177. »Stągiew a. stągiewka« Zb. I, 23 i 32. »Stągiewka« Kuj. I, 86 Pozn. I, 97; ib. III, 132. »Stungiew« Mil. »Stągiew = naczynie do kwaszenia kapusty« Pleszcz. 44.

Stąpić = stąpać: »Skąd tak zgrabną stąpisz nóżką« Rog. n⁰ 43, b. Toż ib. n⁰ 43, c. || »Stąpić« = wstąpić: »Stąpił do jednego dómu« Zb. XV, 33. || »Stąpić« = zap. zstąpić (z nieba): »Myśleli my (o dobrym panu), ze to Ojciec ludziom stąpiuł« Zb. VIII, 264.

Stąpienie p. Boże Stąpienie.

Stąpławska = »nazwa krowy, która idąc zaczepia jedną nogę o drugą« Wisła III, 564.

Stąpnąć = stąpić Wisła V, 424. »Stąpnął« Kolb 196. »Stompnół« Zb. IV, 218. »Stąpnijże se« Zb. XV, 76. »Stępnął« Rad. II, 6.

Stąpór = »młot do tłuczenia w stępie« (opis) Święt. 15. Toż Was. 58. W temże zn. »Stõpor« Rozpr. VIII, 99. »Stąporek« Zb. VI, 132. Stępor« Pr. fil. IV, 879. Chełm. I, 82.

Stąwka p. Stówka.

Stążeczka »stunzecka, stozecka = wstążeczka« Pr. fil. V, 891. W temże znacz »Stążeczka« Lip. 194. Rozpr. IX, 320.

Stążeńka = wstążeczka Lub. I, 208.

Stążka = »stozka, stąska = wstążka« Pr. fil. V, 891. W temże zn. »Stążka« Rog. n⁰ 347. Kuj. I, 305. Lip. 188. Pauli 225. Zb. I, 7. Pr. fil. IV, 250. »Stunzka« Zb. I, 7. »Stużka« Pozn. II, 64.

Stecużka p. Steczka.

Steczka = »ścieżka, drożyna« Kuj. II, 276 p. w. Stegna. W temże znacz. »Steczka« Wójc. II, 104. Kuj. I, 169; ib. II, 238. Kolb. 260. Zb. II. 66. Zb. VI, 104. Hilf. 181. Maz. V, 286 i 305. »Stecka« Pleszcz. 44. Pr. fil. IV, 879. Wisła III, 747. Mil. Czark. Spr. V, 143. »Stedzka« ib. 122. Zdr. »Steczeczka« Wisła IV, 810. »Stecużka« Kozł. 158.

Stegna »a. steczka = ścieżka, drożyna« Kuj. II. 276. W temże zn. »Stegna« Hilf. 181. Pobł. 93. Wisła III, 747. »Stegną = niem. im Fusssteige« Cen. 70. »Stegné... njebeło« ib. 85.

Stegno = »szlak wydeptany w lesie przez zwierzęta« Osip.

S tego = potem: »Wymówiła sobie... w załobie zyć rok seść niedziel. S tego sie zabrali, idom« Zb. XV, 12.

Stéknąć p. Styknąć.

Stela = »stąd« Pr. fil. IV, 251. Toż Czark. Udz.

Stelbus(z)ony = »pognieciony, zmięty« Pr. fil. V, 891.

Stelisko p. Stylisko.

Stelmach = »kołodziej« Mil W temże znacz. »Ślalmach« Chełch. I, 113. »Ślelmach« Spr. IV, 382.

Stełk p. Stołek.

Stempale = »pale do mostów« Kuj. II, 276.

Stempel = »słup, podtrzymujący sklepienie w kopalni« Tyg. il. 2, V, n⁰ 110. || »Stemple«: »Tam u sokoła złociste koła, u sokolicy stemple« Lub. I, 214. Por. Stompel.

Stenka = »1, świeczka u nosa

dzieci 2, smarkacz 3, Stenka — imię własne« Pobł. 93.

Stenwaga = »stelwaga, część wozu« Pr. fil. V, 891. W temże zn. »Stymwaga« ib. I, 79. »Stymwaga a. stylwaga« ib. IV, 251. »Sztynwaga« Hempel. »Śtynwaga« Pr. fil. V, 909. »Stynwaga« ib. 894. Por. Sztelwaga.

Stepno = »kij, stanowiący część snowalni« Pr. fil. V, 891. »Stepno = krzyżak z 4 kołkami na końcach, osadzony na koziołku i razem z nim stanowiący wiatuch, przyrząd do nawijania nici na kłębek« Was. 60.

Ster = »przodek w żniwie« Sand. 251. || »Stéry = sprzęty« Święt. »Garnkami i różnymi stérami« Święt. 483.

Stérać = »zniszczyć« Pr. fil. III, 307. »Nie stéram koników« Krak. II, 460. »Chcieliście dziedzica stérać i jego dobro« Cisz. 252. »Toby go stérała« (zrujnowała) Święt. 354. »Bobyś mi całe dziedzictwo stérał« Cisz. 189. »Do kosule sie stérájmy, a dajmy mu« ib. 288. »Wianek (żołnierze) stérają« Maz. II, 122. »Stérałaś wianek« Lub. I, 106. W temże znacz. »Styrać« Fed. 409. »Wianek styrała« Sand. 58. »Styrałeś sznuróweczkę« Krak. II, 113. || »Stérać się« = zbiednieć, wynędznieć: »Wychudł bardzo, sterał się« Zb. XIII, 106. W temże znacz. »Styrać się«: »Styrány jak nieboskie stworzenie« (wynędzniały) Wisła V, 40. »Styrałam sie, jak na boru szyszka« Zb. X, 287. || »Stérać się = zdechnąć« Pr. fil. IV, 251. »Jak sie ich (klaczy) terá nie będzie doić, to sie styrajom« Zb. XI, 118.

Sterchnąć = »umrzeć o Żydzie« Ust. z Królestwa. »Styrk = umarł, o Żydzie« Piątk.

Stércić = »w sterty układać zboże lub siano« Roczn. 237.

Sterech = »strych, góra« Pr. fil. V, 157.

Steremajdasterema = »częsty refrain w pieśniach weselnych; czy jest to: z terema da z terema por. małor. terem stpols. trzem? por. też terema = zarośla, wyraz starodawny« Pr. fil. V, 891. Por. Steremy.

Steremy blp. = urwiska, wysokie miejsca: spinać się, łazić po steremach = po wyniosłych miejscach. Nie łaź po steremach, krzyczą na malca, spinającego się po sprzętach, wysokich miejscach« Kolb. rękop.

Stergnąć p. Stérknąć.

Stérkać = »wtykać, wścibiać: listki łamią i styrkają ponad okna« Pr. fil. V, 892.

Stérknąć = »umrzeć (o Żydzie)« Pr. fil. V, 892. W temże znacz. »Stergnąć«: »Stergnon żydoski Lajzerek« Zb. XI, 73.

Sterkotać = »stukać, kołatać« Wrześ. 22. »Dzwoneczki na nózkach (owiec) sterkoczą« Zejsz. 139 bis.

Sterlet = ryba, Acipenter ruthenus« Prac.

Stermosić = »pomiąć« Lub. II, 213 p. w. Termosić.

Stermożyć = »zmitrężyć: stermożył czas« Lub. II, 213 p. w. Termożyć.

Stérnadel = »trznadel« Zb. V, 158. W temże znacz. »Śtyrnadel« Fed. 213 i 409. Spr. V, 422. »Sztyrnadel« Ust. od Bystronia. Zb. IX, 271. »Rozpr. XII, 34 i 104. »Psternadel« Rozpr. XVII, 56. Por. Sternal, Strzynadel, Strzenagiel.

Sternal = »trznadel, Emberisa citrinella« Wrześ. 22. Toż Kiel. II, 205. W temże znacz. »Sternál«

Spr. IV, 360. »Styrnal a. poświerka« Zb. VI, 192. »Styrnál« Rozpr. XXVI. 394. »Psternál« Hoff 41. Por. Stérnadel, Strzynadel.

Sternaś p. Czternaście.

Sternica = »przodownica przy żniwie« Sand. 265. W temże zn. Maz. III, 87. Rad. I, 125. Pr. fil. V, 251. P. Przewodnica, Postatnica.

Sternik = »żniwiarz przodownik« (Sand.) Gregorowicz, Różne różności.

Sterować: »Styrować = kierować, naprowadzać na dobrą drogę« Wisła I, 155.

Sterownica »a. sterowniczka = przodownica« (przy żniwie) Pr. fil. IV, 251.

Sterta: »Cyrta = sterta« Chełch. I, 102. »Styrta« Bar. 69.

Stertolić = »spartolić, źle zrobić« Krak. IV, 324, p. w. Tyrtolić.

Stéry = »sprzęty« Święt.

Steryją: »Oj, steryją Matyjoszku, steryją, bo ci świnie pasternaczek wyryją« Pozn. V, 129.

Stérzyć = »sterować, sterem kierować« Krasn. 308.

Steterlać = »powalać, zanieczyścić« Rozpr. VIII, 233 p. w. Teterlać.

Stęba »a. stymba = stępa« Zb. I, 23.

Stęborek = »stęporek« Zb. I, 23. Por. Stąpór.

Stęchnąć = zmniejszyć się (o spuchnięciu): »Opuchlina stęchła« Krak. III, 114. || »Stęchnąć« = zepsuć się, stać się nieświeżym: »Stuka (słonina) stěchněna« Rozpr. VIII, 99.

Stęczeć = stukać: »Jasieńko jedzie, kołami stęczy (stuka)« (Chełms.) Wisła VII, 692.

Stęga = wstążka Rog. n⁰ 281 i 282.

Stęgnąć = »stężeć« Pr. fil. V, 892.

Stękacz = co stęka, choruje: »Dłużéj stękaca, niźli skákaca« Zb. VIII, 99.

Stęp = krok wolny: »Konie idą stępa« Ust. z Królestwa. »Stępem konie kroczą« Tyg. il. 1, XV, 161. »Stępę = wolnym krokiem« Hilf. 141.

Stępa = »przyrząd do tłuczenia jęczmienia na pęcak i prosa na jagły« Pr. fil. IV, 879. »Nasuła mu stępę prosa« Pozn. IV, 232. || »Stępa = grube drewniane koryto w foluszu, w którem parzą i ubijają 'bicami' sukno« Spr. V, 420. || »Stępa = tłuczek do soli, służący zarazem do przechowywania jej« Wrześ. 22. || »Stępa = rodzaj samotrzasku na niedźwiedzia« (Huculs.) Pol, Półn.-wsch. Europa III, 389.

Stępáczek: »Stempocek = gliniany garnek« Zb. X, 203.

Stępecka = »miarka: wypiółem stempeckie wody« Spr. V, 122. »Ŝtempeckiem wody wypiła« Chełch. I, 171.

Stępecki p. Stępki.

Stępek = »pieniek z wyżłobioną wklęsłością i tłuczkiem do tłuczenia soli« Kuj. I, 85. Toż Fed. 7. || »Stępek« = wolny krok: »Małym stępkę« Hilf. 141.

Stęperek = »stąporek« Pozn. IV, 232.

Stępia = krok wolny: »Koń bieg stępią« Derd. 64. W temże zn. »Stāpią« Bisk. 51 i 54.

Stępiać: »Stępiac = stąpać« Hilf. 182.

Stępica = »samołówka, zatrzask drewniany na wilki, zające, lisy i borsuki« Pr. fil. IV, 879. W temże zn. Roczn. 237. Zb. I, 111.

Stępić »się a. kogo = zubożyć, zniszczyć majątkowo: stępiłek sie z dutków« Spr. V, 420. W temże znacz. »Stępić« Wrześ. 26.

Stępie = ?: »Siedzi on tam, stępie, nikej kaduk na kępie« Sand. 82

Stępisz »a. wstępień = przezwisko żeniącego się z dziedziczką babizny« Rad. I, 243.

Stępka = »duży drewniany moździerz do tłuczenia soli« Spr. V, 420. W temże znacz. Pr. fil. IV, 879. Rozpr. X, 303. Spr. V, 420. || »Stepka = mniejsze od 'paprzycy' wydrążenie w 'stolcu'« Dyg. || »Stępka = wydrążenie w progu stodoły, w którem osadzony jest spodni czop wrotni« J. Łoś. Toż Pozn. I, 94. || »Stępka = wycięcie w belce, w które wstawia się krokiew« J. Łoś.

Stępki »a. stępecki = pewien rodzaj niewielkich grzybów jadalnych« Spr. V, 420.

Stępná środa = »popielec: stępná środa jedzie, w koniówce nocuje, ni moze dojechać, koniki najmuje« Spr. V, 420.

Stępnąć p. Stąpnąć.

Stępo = »stępem, wolno (jechać na koniu lub końmi)« Ust. z Litwy. »Koń szedł stępo« Gliń. IV, 152.

Stępor p. Stąpór.

Stępowany: »Kaftan... delikatnie stępowany« Krak. II, 191.

Stępsiego = wolno, powoli: »Bieg koni oznaczają: stępsiego, draby, w skok« Nadm. 149.

Stężysko = »rękojeść u motyki, siekierki i t. p.« Święt. »Stęzysko = stylisko rękojeść motyki« Święt. 9. »Grabie z długiem stężyskiem« ib. 13.

Stlały = »spróchniały np. drzewo, rzemień« Roczn. 238.

Stłać = »słać« Zb. I, 15.

Stłamsić = »zdusić« Pr. fil. V, 892.

Stłumić = zap. upakować: »Ja już kufer stłumiłam i odchodzę« Śnieżko-Zapolska.

Stłup p. Słup.

Stmienić = »zmienić np. pieniądze« Krasn. 309. W temże zn. »Stnienić«: »Talarzyk stnienić... talarzyk stnieniwsy« Kętrz. 55.

Stnienić p. Stmienić.

Sto: 2 pp. l. p. »Ze sta łokci« Święt. 364. »Do sta lat« Oles. 85. »Na sta chłopa« Kam. 193. »W sta koni« Pauli 99 »We sta koni« ib. 98. 2 pp. l. m. »Stów a. set« Rozpr. XII, 60. »Dwanaście set = 1200« Ust. od p. Krynickiego. »Pietnaście stów« = 1500 Zb. XV, 35. »Po wiele set razy« Wisła III, 57. Różne wyrażenia: »Zjechało sie sto pacholików, oj sto ludu« Sand. 77. »Sto ludu« Rad. I, 149. »Choćbyś miał sto gościa w domu« Kam. 22. »Dziewczynko, moje sto tysięcy« Pauli 217. Toż Wójc. II, 219. »Za sto górami« Zb. II, 179. »On jest na sto myślach« Cinc. 29 (t. j. »ma sto projektów« List Cinciały).

Stobieszki: »Stobieszkie (ze Stobierny) panienki« Zb. XV, 152.

Stocha! = »okrzyk, powstrzymujący krowę« Święt.

Stoczek = źródło: »Był tam stocek, źródło takie« Krak. IV, 53. »Do stocka po wodę« Zb. IV, 153. »O wodzisię trudno, niema ani stoczka« Rud. 155. »Zieleńze sie zieleń, kosmołowski stocku« Kiel. II, 108 || »Stoczki«: »Piwo na stoczkach = przy końcu beczki; w beczce same tylko stoczki zostały« Ust. z Lidy.

Stoczny = zap. obfity: »Żona... wystawiła stoczną kolacyją« Pozn. VI, 235.

Stoczować = zlewać: Bedzies mi ta stocowáł wino do butelek« Zb. XI, 97.

Stoczysty: »Stoczyste wrota, które

się za pomocą kółek u dołu przytwierdzonych zamykają« Kon. 107.

Stoć p. Na stoć.

Stodjábelnik: »To też je stodjábelnik = zjadł sto djabłów« Pr. fil. IV, 288. »Oni też sóm stodjábelnik = Sie sind ein verfluchter Kerl« Ust. od Bystronia.

Stodjabelski: »Stodjabelski żydzie!« Wędr. XXVI, 173.

Stodolina = »nędzna stodoła« Pr. fil. V, 975.

Stodolinka = stodoła: »Masz małą stodolinkę, masz małą stodołę« Rog. n⁰ 411.

Stodolisko = »stara stodoła« Pr. fil. IV, 251. »Stodolisko = stara stodoła lub miejsce po stodole« ib. 879. »Idźcie do stodoliska na zgniłe snopczyska« Rog. n⁰ 133. »Za stodoliskiem« Kuj. I, 103.

Stodolniki = »gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.

Stodolny = »dozorca stodoły« Pr. fil. V, 892. || »Stodolne karaski = kluski« Kal. 263.

Stodoła = »zajazd przy karczmie, skład« Petr. »Stodoła na Litwie znaczy tylko 1, stajnia i wozownia, dobudowana przy karczmie 2, budowla na siano. Nie używa się w znacz. gumna« Ust. z Litwy.

Stof = »pół garnca« Łęcz. 195. »Stof = kwarta« Pozn. III, 127. Stóf wina« Łęcz. 134. »Kwártę albo cały stuf« Kaspr. 29. »Sztof = kwarta« Zb. I, 36.

Stoga: »Związane snopki przerzucał, że się same w stogę układały« Krak. IV, 168. Por. Stóg.

Stoić = »stać« Wisła III, 324. Toż Kuj. I, 254. Pr. fil. IV. 251; ib. V, 892. Łys. 51. Zb. I, 23. Rozpr. X, 171. Łęcz. 254. Czark. Mil. »Stoić nad kim = pilnować kogo: dziś stojał sam pón nad zniwakami« Spr. V, 132. »Stoić o co dbać o co: nie stoje wcale o te styry grose« ib. Por. Stać.

Stoidło: »Stoi stoidło, za stoidłem stroidło, za stroidłem suchy las, a za lasem rózny kwiat = adwent, karnawał, wielki post i wiosna« Zb. X, 145.

Stoiło p. Stojło.

Stoiny = »susz pszczół« Wisła VII, 745.

Stojaczek = »stołek, z którego pomocą niemowlęta uczą się stać i chodzić (rysunek)« Kuj. I, 248. »Stojaczek = rózga do korowaja« (rys.) Przem. 64. »Stojaczek = Aufsatz« Mrong. 95. Por. Stojak.

Stojać p. Stać.

Stojak = »stojak z okrągłym otworem do nauki stania dla niemowląt« Mil. W temże zn. Pozn. II, 76. Maz. V, 48. Wisła V, 915. Osip. || »Stojak = ul stojący« Osip. || »Stojaki = boczne części odrzwi« Was. 32. || »Stojak = w wiązaniu dachu słupek pod podciągiem, inaczej stolec« Pr. fil. IV, 879. || »Stojáki = podstawa, na której osadzone są giby« Spr. V, 420. || »Stojak = nadzorca« Spr. V, 122. »Stojak = ekonom« Rad. I. 125. »Stojak = karbowy« Pr. fil. V, 892. »Stoják = gajowy« (w zagadce) Cisz. 357. »Stojacy = dozorcy« Krak. I, 64. Por. Stojaczek.

Stojanka = »stołek z otworem w desce wyciętym dla dzieci uczących się chodzić« Pr. fil. IV, 879.

Stojawa = »przęślica w zagadce: stoi stojawa, na stojawie trzęsawa (krężel), na trzęsawie belica (len), na belicy szkórłat (papier do obwijania kądzieli), na szkórłacie róży kwiat« Pr. fil. V, 892. »Stoi stojawa, na stojawie trzęsawa, na trzęsawie śliczny kwiat, rozweseli cały świat = słońce« Zaw. Etn.

19. »Stojawa, na stojawie tyrkała, na tyrkale bęben, na bębnie krzák, a w krzáku pęcák = człowiek« Zb. X, 145.

Stojące długi = niem. »ausstehende Schulden« Mrong. 671.

Stojączek p. Stojączka.

Stojączka: »Zerwac sę na stojączkę« = stanąć na nogi Derd. 108. »Na stojączku« = stojąc Krak III, 28.

Stojeć p Stać.

Stojenie = stanie: »Ksiądz porachował... za stojenie (nieboszczyka) w kościele« Kam. 113.

Stojiło p. Stojło.

Stojka = »krzesło dla dzieci, nieumiejącycł. jeszcze stać« O. p. w. Stojałek. || »Stojka a. stójka = strażowanie nocne« Ust. z Litwy. W temże zn. »Stójka« Ust. z Królestwa. »Stójka = służba kolejna w urzędzie« Roczn. 238. || »Stójka = 1, służący w kancelarji gminnej 2, wybrani przez sołtysa ze wsi dla wykonywania darmo jakiejś publicznej roboty np. stójka pilnuje zmarłego nagle; jedzie się na stójkę drogi reparować« Mil. »Stójka = policjant« Gaz. Polska 1877 nº 8. || »Stójka = gra« (opis) Zb. XIV, 222.

Stojkus = »stójkowy, policjant« Ust. z Warszawy.

Stojło »a. stojiło = miejsce w polu, najczęściej pod dziką gruszą, na które przez całe niemal lato pastuch wpędza dla ochłody bydło na południe, na czas największej spieki« Maz. V, 317. W temże zn. »Stojło« Czark. »Stojło a. stojłowisko« Pr. fil. IV, 879.

Stojłować: »Bydło stojłuje t. j. pozostaje czas jakiś w danem miejscu dla skwaru południowego lub użyznienia roli« Pr. fil. IV, 879.

Stojłowanie = przebywanie bydła na stojle Pr. fil. IV, 879.

Stojłowisko p. Stojło.

Stok = »strumyk, źródło« Pr. fil. IV, 879. »Stok = źródło, zdrój« Fed. 409. »Stok = źródło« Spr. IV, 382. W temże zn. Kiel. II, 68. Rad. II, 142. Rud. 122. »Stok = studnia« Ust. z Będzina.

Stokłosa: »Machał kosą, jak stokłosą« Kiel. I, 200.

Stokłóska = »stara kobieta, wyraz pogardliwy« Parcz.

Stokowy = ze stoku, źródlany: »Woda stokowa« Fed. 236. »Stokowa łęka = nazwa łąki« Wisła III, 565.

Stokół: »Woda kamień niesie, na kamieniu stokół (sokół?)« Kiel. II, 51.

Stokrasik = »ziele stokroć, stokrotka« Krasn. 309.

Stokrocy: »Ozniosóm mie ptácy wrony: jak nie ptácy, to stokrocy (?)« Zb. IV, 207.

Sktokroć: »Dziękuje wam na stokroć« Kiel. I, 125. »Za zielony zbon sto kroci ci dam« Fed. 192.

Stolareczka: »Pojadę ja do stolarecki, przywiozę ci kolibecki« Was. 169.

Stolec = »stołek z opieradłem« Spr. V, 420. »Stolec = stołek« Rozpr. X, 303. Toż Wrześ. 22. »Posadzić na stolcu« Kuj. II, 52. Rozpr. IX, 184. Kiel. I, 188. Rad. II, 86. »Na stolcu siedział« Święt. 73. »Postawiuł jo na stolcu« ib. 173. »Posadzilić ją na stolec« Łęcz. 162. »A ja sobie siedział w stolcu« Wisła II, 114 || »Stolec« = tron: »Siądzie na stolcu (tronie)« Pozn. IV, 309. || »Stolec = fotel z dziurą i z naczyniem« Pr. fil. IV, 879. || »Stolec« = stół: »Siedli za stolcam« Zb. VIII, 282. »Maglowała... na onym stolcu« Zb. IV, 105. ||

»Stolec« = ołtarz: »Stolec malmurowy, obraz drelichowy« Zb. IX, 15. »Ze stolca zdjąn św. Pietra« (figurę) Święt. 420. || »Stolec = stołek, na którym wspierają się żarna« Pr. fil. IV, 251. »Stolec = w żarnach kawał drzewa, leżący na nogach; w nim wydrążenie na kamień« Dyg. Toż Lub. I, 85. »Kamień w żarnach leży na stolcu« Wisła VI, 429. || »Stolec a. kozioł = podstawa, na której kręci się wiatrak« Spr. IV, 369. || »Stolec = belka, łącząca krokwie na jednej stronie dachu w połowie ich wysokości« J. Łoś. »Stolec = podciąg na słupach górnych pod dachem« Pozn. I, 87. »Stolec = słup pod podciągiem (w dachu)« Pr. fil. IV, 879. »Stolec = część wiążby dachu, na której się krokwie opierają bontami« Spr. V, 420. || »Stolec a. słupica = kawałek drzewa, łączący w pługu grządziel z płużem« Zb X, 208. »Stolec a. płuż = część pługa, w której jest osadzona jedna capiga« J. Łoś. || »Stolec = szafka do przechowywania garnków« Zb. XIV, 11.

S t o l e m = »olbrzym u Kaszubów« Kal. Jawors. 1868, CXLIII. W temże znacz. »Stolem« Hilf. 66 i 182. Derd. 137. Pobł. 93. »Stolm, stołym, stołm, stołyn, sztołym, stołmak, stolnik« Hilf. 66 i 182. »Stulm, stólem« Hilf. 114.

S t o l i c a »stolicka = duży stołek na czterech nogach bez opieradła« Spr. V, 420. »Stolica = ława« Zb. I, 128. Toż Wrześ. 22. Rozpr. X, 303; ib. III, 376 Wisła II, 98. Hoff 62. W temże znacz. Zb. V, 238. Święt. 86. || »Stolica = stalle (ławki w kościele)« Kal. 167. || »Stolica« = szafot: »Skoro juz był na stolicy i mieli go wiésać« Zb. V, 248. || »Stolica = stolnica« Udz. || »Stolica« = stół: »Uderzyć w stolice, to się odezwą nożyce« Fed. 352. || »Stolica = przednia część skrzynki w ręcznej sieczkarni« Krak. I, 164. W temże zn. Zb. IX, 263. || »Stolica«: »Strugacá stolica = przyrząd ciesielski, używany dla przytrzymania struganego przedmiotu« Rozpr. XII, 63. W temże znacz. »Strugalná stolica« Spr. V, 353 p. w. Dziadek.

S t o l i c z e k = »stołeczek« Pr. fil. V, 892.

S t o l i c z k a = »ławka przy stole« Pr. fil. V, 892. »Stolica = stołek« Zaw. 63. »Stolica = ławka« Spr. IV, 382. Por. S t o l i c a.

S t o l i c z n y = stołeczny: »W stolicném mieście, gdzie césárz sie znajdowáł« Cisz. 250. »Stoliczni hajducy = wykonywający rozkazy hrabstwa na Węgrzech« Zejsz. 160.

S t o l m p. S t o l e m.

S t o l n i c a: »Zabił Lorko jałowice, wyciągnoł jom na stolnice« Zb. XII, 167. »Wystawcie harendarko stolnice, zeby se pani swaszka nie zwálała spodnice« Zb. XIV, 98.

S t o l n i k p. S t o l e m.

S t o ł a r z = zap. stolarz Kolb. 235.

S t o ł b = wieża: »Czaty odzywały się na wałach i straż na stołbie kamiennym« Kraszewski.

S t o ł e c z e k p. S t o ł e k.

S t o ł e k = »krzesło« Pr. fil. IV, 879. Toż Kuj. I, 87. W temże znacz. »Stełk« Hilf. 181. »Stołek = ławka« Lub. I, 56. || »Stołek = korytko na nogach« Was. 59. || »Stołek w kołowrotku trzynożny, w którego pochyłej desce jest śruba do podnoszenia lub zniżania kołowrotka« Pr. fil. IV, 879. || »Stołek a. stołeczek na dwóch nóżkach (na desce kobylicy ciesielskiej), na którym opierają się

drwa, przytrzymane pieskiem« Lub. I, 56. || »Stołki, na których tracze kładą drzewo do piłowania« Pr. fil. IV, 879. || »Stołek = mędel pięciosnopowy górali« Enc. R. II, 816.

Stołka = »powróz, gdy ich jest kilka np. w huśtawce, w wagach zbożowych; zwykle z liczebnikiem: jedna stołka, obydwie stołki« Ust. z Litwy.

Stołm, Stołmak p. Stolem.

Stołobuz = wyzwisko: »Stołobuzie, urwipołciu!« Kuj. II, 56.

Stołowiny p. Kozłowiny.

Stołowizna = »bielizna stołowa« Pr. fil. V, 892.

Stołuszek = »stołeczek« Kolb. 215.

Stołygi = »podpory pod stołem, kozły« Hoff 42 i 70.

Stołym, Stołyn p. Stolem.

Stołyszek = »stołek« Kal. 152.

Stompel = »bal prostopadły w chodniku kopalnianym« Pr. fil. III, 499. Por. Stempel.

Stoniebo = »walerjana, kozłek lekarski, rośl.« Wisła II, 702.

Stoniek = »Stasiek, na Mazowszu« Pr. fil. IV, 879.

Stonóg = »stonoga (robak)« Ust. z Litwy. W temże zn. »Pconóg« Rozpr. XVII, 52. Por. Pszczonóg.

Stopa = »podeszwa« Hilf. 182. || »Stopy = ślady: postępują w ich (krów) stopy« Krak. III, 90. || »Stopa = część pługa, inaczej płuz« Pr. fil. IV, 251. || »Stopa = nazwa takiego psa, który ma na nogach sierść innej barwy, niż na całem ciele« Spr. IV, 31.

Stoparczyć = wznosić się: kurze ogón do góry stoparcy« Spr. IV, 339. Toż Zb. VI, 13. W temże znacz. »Stoperczeć« Pr. fil. IV, 251. Osip. Pobł. 93. »Śtoparcyć« Spr. IV, 31.

Stopczyć = »drepcić, chodzić drobniutkiemi krokami, z nogi na nogę przestępować« Zb. I, 53.

Stopczyk »a. topczyk = istota bez chrztu utopiona« Lub. II, 93. || »Stopczyk = pieniek, podstawa« Petr.

Stoperczeć p. Stoparczyć.

Stopić: »Powiśle stopiło = Wisła wylała« Wisła III. 169.

Stopienek = »przyrząd do zwijania kłębków« Pr. fil. V, 892.

Stopienie = »sprzedaż« Wisła IV, 843.

Stopienka = »patyczek widełkowaty, leżący na paliku, i pręcik, podpierający wieko w pułapce na słowiki, myśl.« Pr. fil. V, 892.

Stopień: »Stopnie, podnóżki, podnóże, pedały = deski przymocowane do nicionek w warsztacie tkackim i służące do przebierania nogami« Wisła VII, 291. || »Stopień«: »Byłby kontentny, zeby swego kamrata jako odwieś od tego stopnia, zeby sie wyrzék córki króloskij« Święt. 392.

Stopka = »ślad stopy (barana)« Lub. II, 187. || »Stopka« = nazwa psa: »Porwał ci je psiaczek; na tu, na tu, stopka« Maz II, 245. Toż ib. 49. »A ty piesku nie rus stopka mego chłopka« Zb. XIV, 65. || »Kurze stopki a. kurze pizdy = rysunek na jajach pisanych« ib. 71.

Stoplać p. Staplać.

Stopniczak = »nazwa tańca« Kiel. II, I.

Stopnik = »trzyletni narybek« Prac.

Stoproza = »wąton w wędce (?), myśl.« Pr. fil. V, 892.

Stor »a. stur = ropa« Pobł. 95. W temże znacz. »Stur« Hilf. 182.

Storczyć = »sterczeć« Pobł. 93 p. w. Stoperczec.

S t o r m a d z i ć s i ę = »zgramolić się, zejść z trudnością: nié mogę się z woza stormadzić« Pr. fil. V, 892.

S t o r n = »rodzaj ryby, flądra« Hilf. 182.

S t o r n i e ć = »1, zdrętwieć 2, zgłupieć: ze strachu storniał« Pr. fil. V, 892.

S t o r o g i e: »Są placki storogie (może: z twarogiem), ostańcie tu z Bogiem« Krak. I, 278.

S t o r o ż k a = »kołek drewniany, służący do zabezpieczenia koła od spadnięcia« Roczn. 237. »Storożka = lon« ib. 214.

S t o r t a = »kilkanaście snopków, złożonych w polu razem (sterta?)« Zb. II, 253.

S t o r y = roleta Bałucki, Pańskie dziady.

S t o r z y ć = »1, stoczyć, zniszczyć 2, storczyć, storcem stawić, żeby sterczało« O. »Storzyć = 1, zjeść (pogardl.) 2, powyżerać dziury: mysy my dycht mięso storzyły« Mil. »Storzec sę a. sturzec sę = ropieć« Pobł. 93.

S t o s = »drzewo narąbane w sążeń: rąbać w stosy, rąbać w stos« Pr. fil. IV, 879. || »Stos = psotny, pocieszny djabeł« Derd. 137. »Stós = zły duch, czart« List Derdowskiego. »Stós = figlarz, psotnik, licho, może djabeł« Ram. 204. »Stus, stusnica = zły duch, szkodnica« Pr. fil. III, 633. »Stós = czarownica« Parcz. Por. S t ó s.

S t o s i n a = »biczysko bata stangretów« Osip. Toż Pr. fil. IV, 799 p. w. Bicysko. »Stusina = biczysko« Rozpr. XXVI, 394.

S t o ś n i c a = »czarownica« Parcz. »Stósnica = figlarka, psotnica, djabliczka« Ram. 204. »Stośnice kurŷ = szkodnice kury Derd. J. 15. »Stuśnica (stóśnica?) = czarownica« Pr. fil. V, 894. »Stusnica, stus = zły duch, szkodnica« Pr. fil. III, 633. »Stuśnica = tłusta kobieta« Mil.

S t o s u g a = »kamień, kładący się między dwa większe, wiążące spodnią warstwę, czyli szychtę w murze« Roczn. 237.

S t o t y s i ę c y: »On przecie wołał (do dziewczyny): moje stotysięcy« Łęcz. 99. Toż Kal. 170.

S t o w a r z y ć = »nagromadzić mnóstwo rzeczy, towarów« Święt.

S t o w a r z y s o w a ć s i e = »zawiązać przyjaźń« Sab. 136.

S t o w a r z y s y ć s i e = »zaprzyjaźnić się, połączyć się« Sab. 136. Toż Wisła VI, 140.

S t o w b a = »iglica drewniana, łącząca osadę lemiesza z grządzielem przy pługu lub radle« Roczn. 237.

S t o ż e c h = »ten, który się stoży, przechwalca« Pobł. 93.

S t o ż y ć = »układać w stóg« Spr. IV, 370. || »Stozŷc sę = przechwalać się« Pobł. 93.

S t o ż y n a = »pal wysoki, około którego układa się stóg siana« Rozpr. XI, 189.

S t ó c z e k = »stołeczek« Pobł. 93 p. w. Stók.

S t ó f p. S t o f.

S t ó j k a p. S t o j k a.

S t ó g: »Stog = bróg« Spr. IV, 382. »Naobiecywała mu stogi brogi, żeby ją puścił« Wisła VIII, 252.

S t ó k = »stołek« Pobł. 93.

S t ó l i n y p. S t u l i n y.

S t ó l n e = »weselny pszeniczny placek, jak stół duży« Maz. III, 150. Por. S t u l i n y.

S t ó l n i k = »szuflada w stole« Spr. V, 420.

S t ó ł: »Ze stoła« Chełch. I, 75. »Dać piniądze do stołu = założyć wadjum« Cinc. 10. »Stół = blat stołu« Hoff 42. || »Stół« = obiad:

»Po stole = po obiedzie« Pozn. III, 96.

Stórneczka = »wstążka« Hilf. 182.

Stós = »żelazna obrączka, włożona na szynkiel osi tak, że ubezpiecza nasad wozu od ścierania przez koło« J. Łoś. »Stós = część składowa wozu« Kuj. II, 276. »Stus = część buksu koła od strony nasadu« Zb. IV, 180. »Stuse = okrągłe grube obrączki na osi przy nasadzie, czyli przy progu osi« ib. 190. W temże znacz. »Stusy« Zb. VIII, 259. »U osi są cztery stusy = gwoździe spłaszczone« Lub. I, 87. »Przy osiach są 4 stusy (szajby) żelazne« ib. 88. || »Stós« p. Stos.

Stósić = »popchnąć« Spr. IV, 350. »Stusić kogo, wystusić w pole = mocno popchnąć, wypchnąć« Spr. V, 422.

Stósowany: »U przodka (wozu), jest dyszel stósowany« Lub. I, 87.

Stósowny = »stosowny« Wal. 83.

Stósowy: »Buks stósowy = obrączka żelazna szeroka wprawiona w otwór piasty od strony nasadu osi« J. Łoś.

Stósz = stos: »Ułoż stósz drzewa... Ułożyli stósz drzewa« Kuj I, 148.

Stówka = »setka« Mil. »Stówka« = banknot na 100 jednostek pieniędzy np. rubli, złotych reńskich: »Stówka pinięndzy« Zb. VII, 20. W temże zn. Wisła I, 23 i 146; ib. III, 27. Zb. XII, 233. Zb. XIV, 170 i 236. Święt. 147. »Stąwka = stówka« Zb. VII, 26.

Stracelina = »łopuch z kwiatem różowym« Rozpr. X, 221. Toż Stęczyński Tatry 55. »Stracelina = wodorost, Nostoc commune« Zb. VI, 218.

Straceniec = »dziecię zmarłe nieochrzczone« Kłosy XVII, 223.

Strach: »Król miał strach« (bał się) Kuj. I, 143. »Strach on ni miáł« Hilf. 118. »Żeby kamraci nie mieli strach« ib. 131. »Má strach« Pozn. VI, 73. »Już nam narobili strachy« Wójc. II, 346. »Strach za księża« (o księdza) Chełch. I, 257. || »Strach« = coś, co straszy: »Strach = postać człowieka ze słomy dla straszenia ptaków w polu« Zb. III, 13. »Boje sie stracha« Wisła VI, 314. »Przebić tego stracha« Cisz. 178. »Stracha zakopali« Święt. 358. || »Strach« = bardzo, strasznie: »Strach dziaduś nakazowali« Kam. 11. »Strach spekulantny Sywka« ib. 78. »Strach oboje zawodzili« ib. 94. Podobnie ib. 97, 118, 121, 128, 156.

Strachacz: »Groźby, strachacze« (strachy na Lachy) Bib. Warsz. CXLVI, 13 (Fredro).

Strachanija = »podszewka« Ust. z Płockiego.

Strachliwie = bojaźliwie: »Strachliwie odrzekli« Kam. 32.

Strachliwy = bojaźliwy Zb. XI, 125.

Strachnący »a. strachniący = lękliwy« Osip.

Strachnąć się = przestraszyć się: »Jak się strachnął tego zdziebka« Pozn. VI, 316. »Ja sie strachnołem« (r. 1700) Zb. III, 38.

Strachniący p. Strachnący.

Strachnica = strzelba Jastrz. p. Galarus.

Strachocie = »straszydło« Czark.

Strachopołoch »a. czartopłoch = dziewięćsił biały, Carlina acaulis« Zb. VI, 240.

Strachopuł = »strachopłoch, tchórz« Pr. fil. V, 892.

Strachość = bojaźliwość: »Ze strachości« Zb. V, 137.

Strachować = »ubezpieczyć asekurować (z rosyjs. na Litwie)« Wal. 83.

Strachowisko = postrach (?): »Wyszed ci ta ten kochanek, jak na strachowisko« Zb. VIII, 93.

Stracić = »zgubić« Spr. V, 421. »Straciłam swój wianek, sama nie wiem komu« Wisła VIII, 505. »Żeby go kaj stracić od siebie« Cisz. 249. || »Stracić« = zabić Chełch. I, 28. || »Stracić = zgubić tropy zwierza, o psie, myśl.« Pr. fil. V, 892. || »Stracić się = zginąć: straciła mi sie ocełka« Spr. V, 421. Toż Wrześ. 22. »Jak nie masz czem płacić, to sie musisz stracić« Cinc. 20. »Straciła się koniczkowi podkowa« Wrześ. T. 29. W temże znacz. Rog. n⁰ 452. Zb. V, 214. || »Stracić się = zniknąć: ten Madeja sie straciuł« Pr. fil. V, 892. || »Stracić się = zabłądzić: hnet sie w lesie stracis« Spr. V, 421. Toż Wrześ. 22.

Stracony = zmarły: »Ojcowie... są już precz, są straconi, w ziemi wiecznie pogrzebioni« Rog. n⁰ 481. || »Stracony« = stratny: »Chcę się utopić, bom strácony... na majątku« Krak. IV, 111.

Strádny = »godny politowania, niebożę« Pobł 93.

Stradom: »Na Stradomiu nie pozento« Wisła VII, 369.

Stradomiak: »Stradomiaki duzo pychy majom« Wisła VII, 369.

Stradomianin: »Stradomianie dobrzy ludzie« Wisła VII, 370.

Stradomianka: »Weź-ze se Stradomianke, bo to robotnica« Wisła VII, 370.

Stradomski: »Stradomscy młodzieńcy bardzo pohernieli« Wisła VII. 369.

Strafić się = »trafić się, przydarzyć się: kiej mu sie strafi« Pr. fil. V, 892.

Strafunek = »zdarzenie« Zb. VIII, 254. W temże znacz. »Stráfunek« Pr. fil. V, 892. »Strefunek« ib. IV, 251. »Strefunek« = zdarzenie niepomyślne: »Choroby, strefunki« Krak. III, 33.

Strágać = »płoszyć« Święt.

Stragacz = »taczki« Aten. 1877, II, 631. W temże znacz. Krak. II, 224. || »Stragac = belka na środku sufitu« Pr. fil. III, 307.

Straganek »a. traganek a. śragi = korytko na krzyżulcach, na którem rzeźnicy zabijają drobne zwierzęta« Ust. od A. Kryńskiego. »Zastawiają żerdzie w kozły (straganki, śraganki), kładą na nie dwie deski i taki stół nakrywają białemi pokryciami« Pozn. II, 87.

Stragarz = »belka poprzeczna w izbie« Was. 222. W temże zn. »Stagarz« (zap. omyłka) ib. 35. »Stragarz« Święt. 5 i 34. Krak. IV, 322; ib. III, 89. Wisła VII, 738. Zaw. Etn. 2. Zb. IX, 26, 38, 39. Zb. X, 200, 214. Rad. II, 107. Lub. II, 38. Pleszcz. 22. »Stagarz« Zb. III, 24 ale: »Stragarz« ib. 14. »Stragárz« Rozpr. XXVI, 394. »Stragáz« Cisz. 174. »Strągarz« Pr. fil. V, 893. »Stręgarz« Zb. VIII, 279. »Strzęgarz a. strzegórz« Pr. fil. IV, 251. »Stragón« ib. »Stragarz a. siestrzan« J. Łoś || »Stragarz« = straganiarz, kupiec: »Stragárz, który różne drobiazgi sprzedawał« Zb. II, 242.

Stragón p. Stragarz.

Stral, Strala p. Srala.

Stram = »w saniach słupek osadzony w sanicy, na którym opiera się nasad; pod dwoma nasadami są 4 stramy« J. Łoś. W temże znacz. »Strama« Krak. I, 357. Zb. X, 208. Spr. V, 421. Święt. 12. Pr. fil. IV, 309. Hempel. || »Stram = poprzeczna belka w saniach siedząca na słupicach wpuszczonych w płozy« Spr. IV, 369.

W temże znacz. »Sztram« Was. 58. || »Stram = belka główna w izbie kurpiowskiej« Wisła I, 107.

Strama p. Stram.

Stranie = »wymioty« Spr. IV, 339.

Stranowić = »zmarnotrawić« Pobł. 94.

Strapać = »krzątać się« Ust. z Litwy.

Strapiały = »zgniły« Hilf. 182.

Strapiężnik = »trapiciel« Pr. fil. V, 892.

Straszać = często straszyć: »W tem dworze strásá« Cisz. 164. Rozpr. VIII, 99. Wisła I, 253. »Tu bardzo strasza« Krak. IV, 135. »Strásał« Święt. 365. »Strásało« ib. 482. »Strásá« ib. 479. »Strászały« Hilf. 118. »Strásało« Cisz. 179.

Straszak: »Strasák = strach, straszydło« Zb. VIII, 300.

Straszecznie = »strasznie« Pr. fil. V, 893. Zb. I, 53. »Straszecznie brzydkich« Zb. IX, 67. »Strasecnie = bardzo« Rozpr. XI, 189. »Spodobała mu sie strasecnie« Zb. VII, 49. »Strasecznie łepski« Zb. X, 185. W temże zn. »Strasecnie« Wisła V, 39.

Straszecznik: »Strasecnik = ogromny, straszny, potworny« Pr. fil. IV, 879.

Straszeczny = »straszny« Zb. I, 53. W temże znacz. »Streszecny« Udz. »Strasieczny« Pr. fil. V, 892. »Strasecny = ogromny, straszny, potworny« Pr. fil. IV, 879. »Strasecny łańcuk« Zb. VII, 39. »Straszeczną skrzynię« ib. 110.

Straszek: »Straszk = straszydło« List Derdowskiego. Toż Hilf. 182. || »Strasek = chłopak brzydki« Doman.

Straszemny = wielki: »Strasemne piéniądze« Zb. VIII, 254.

Straszliwy: »O straśliwem sądzie« (o sądzie ostatecznym) Was. 86.

Strasznie = straszno: »Panu sã uczinilo barzo strasznie« Hilf. 105. || »Strasznie = bardzo« Pr. fil. IV, 288. »Strasznie przyjemny« Kuj. I, 154. W temże zn. »Straśnie« Rozpr. XI, 189; ib. X, 202. Chełch. I, 94. Spr. IV, 350.

Straszny = ogromny: »Strasny folwark« Chełch. II, 49. »Na strasne wode« ib. 68. »Strasna wonność« ib. 72. »Bal strasny« ib. 78. »Strasny świat = odległość nadzwyczajna« Mil. || »Straszny = brzydki« Zb. IV, 192.

Straszować = »straszyć« Kopern. rękop. »Bardzo strásowało« Zb. V, 205. Toż Zb. XV, 41. »Tam... ŝtrasuje« Zb. VII, 58.

Straszyć: »Zaczęło po kościele coś straszyć« Kozł. 350. Nieosobowo: »Straszy« Osip. Zb. VIII, 305. Zb. IX, 34.

Strata = zguba: »Posłała dziecko na strate« Wisła VIII, 243. || »Strata = stracone pieniądze na wywiady, dziewosłęby: zwróciła mu stratę (gdy mu odmówiła ręki)« Pr. fil. V, 893.

Stratne = »koszta, wydane na zaloty: rodzice dziewczyny odsyłają odrzuconemu zalotnikowi stratne« Zb. XIV, 82. W temże zn. Wisła III, 29.

Stratniák »a. stratne drzéwko = dwa cienkie okrąglaki, które łączą w budynku obydwie płatwie, więc na nich opierają się szczyty dachu« Spr. V, 421.

Stratnik: »Stratniki = obrobione kawałki drzewa, wypełniające na płatwach puste miejsca między stragarzami« Krak. I, 151.

Stratny: »Stratne drzéwko« p. Stratniák.

Strawa = »jadło przygotowane do spożycia. U Jornandesa strawa

w tem samem znacz.« Pr. fil. IV, 879. »Strawa = każde jadło ludzkie« Osip. »Strawa = pokarm, jedzenie« Rozpr. XI, 189. »Strawa = pożywienie« Spr. IV, 350. »Strawa = jedzenie gotowane« Mil.

Strawne = »pieniądze, dane służącemu na wyżywienie się w mieście« Rozpr. XI, 189. »A w tym piekle strawne dają, siarką, smołą napawają« Łęcz. 176.

Strawny = »potrzebujący dużo pożywienia« Spr. IV, 350.

Straziak = policjant: »Posed po straziaka... straziak... wzion ich na ratus« Chełch. I, 94.

Straża = straż: »Będziesz-li strażę trzymał?« Wisła VIII, 64.

Strażniczek = stróż: »U twego łóżka straznickiem będę« Kozł. 66.

Strażnik = policjant: »Dał znać straźnikom... straźniki przyjechali« Chełch. I, 83.

Strąb = »rana« Pr. fil. III, 499. || »Strąb = zrąb« Rozpr. XXVI, 394.

Strąbić = »ziarno zjeść, jak to czynią owady lub myszy, tak że tylko plewa zostanie« Roczn. 237. || »Strąbić się = upić się« Parcz.

Strącać = spędzać: »Uczyli go, żeby strącał owce do kupy... Maciоś zaczął potrącać (zabijać) owce« Pozn. VI, 300.

Strącić = skręcić, złamać: »Konik se strącił kark« Krak. II, 151. || »Strącić« = ściąć: »Obiecował ciebie ostrą sablą strącić« Maz. III, 278. »Wnet mu ją (głowę) strące« Cisz. 96. || »Strącić« = zniszczyć: »Strąć Boże takie kochanie« Maz. V, 270. || »Strącić sie = zatrzymać się na pastwisku i paść się (o bydle)« Spr. IV, 31. W temże znacz. Rozpr. XXVI, 394.

Strącka = »wytrącenie z ugodzonej opłaty« Święt.

Strącowiny = »grochowiny, strąkowiny« Pr. fil. IV, 880.

Strącz = »gra chłopców, nazwana tak od strącania z wierzchu ręki patyka strączem zwanego i podbijania go w lot końcem dolnym kija w temże ręku trzymanego« Osip. »Gra w strącza« (opis) Tyg. il. 1, X, 255.

Strącze = strąki: »Groch w strączu« Zb. VII, 146.

Strąg = »pstrąg« Kłosy XVII, 167.

Strąga = »koszar na owce« Rozpr. X, 303. || »Strąga = miejsce zagrodzone do dojenia owiec« ib. Toż Stęczyński Tatry 76. Rozpr. X, 221. Wrześ. 22. Enc. R. II, 820. Rozpr. XVII, 10 p. w. Kosar. Spr. V, 421. || »Strąga = bok koszara z powycinanemi oknami na przepuszczenie owiec przy dojeniu« Rozpr. X, 303.

Strągarz p. Stragarz.

Strąna = »stryjna« Spr. IV, 382.

Strątek = potrącanie z należytości: »Będzie wam zaraz płacić za robotę... bez żadnego strontku za las, abo i za pasowisko« Kam. 29.

Strěch p. Strych.

Strěchlaty = »ponury, małoduszny« Hilf. 182.

Strefa: »Strefy = paski, prążki (na pasie)« Maz. III, 28.

Strefelki = pończochy: »Strefelki żeby plotuszkami podwiązały« Wisła IV, 800. Por. Stryfle.

Strefia = »pończocha« Mrong. 742.

Strefić = »trafić, odgadnąć: doktór dobry, bo mu strefiół« Rozpr. XXVI, 394.

Strefie = »ozdoba z wstążek panny młodej w dzień ślubu« Zb. II, 253.

Strefki = »wstążka, ułożona fa-

listo na papierze, stanowiąca część ubioru głowy druchny« Rud. 63.

Strefla = »pończocha« Derd. 137. Por. Stryfle.

Strefunek p. Strafunek.

Strega = strzyga: »Ohydna strega, ona nigdy nie śpi« Słowacki, Beatrix Cenci. || »Strega« p. Struga.

Strełka = »konik polny, Libellula grandis« Hilf. 182.

Stremy = »ławki przy ścianach« Pr. fil. IV, 251.

Strená = »stryjenka« Rozpr. XXVI, 394.

Strénicka = »stryjenka« Zaw. 79.

Stresktać = »skarać: Boże, cózci nas ty streskta z tej miłości« Rog. n° 201. »Was pan Bóg stresce« ib. n° 208.

Strĕsz... p. Strysz...

Stresza = »szałas, budka« Hilf. 182.

Stretować = »stratować: kunikami stretuję« Pr. fil. IV, 251. W temże znacz. »Stretować« Maz. III, 249. »Strętować« Pr. fil. V, 893.

Stręblować = »resztki otrząśniętego owocu lub ziemniaków zgarniać w ogrodzie lub w polu« Zb. I, 23.

Stręblowanie p. Stręblowka.

Stręblowka »a. szteblik = zgarnianie; pójść na stręblowanie = gdy chłopcy idą szukać resztek po zebraniu z pola ziemniaków lub po zebraniu owocu« Zb. I, 23.

Strębule = »strąkowiny« Pr. fil. IV, 880.

Stręczyny »a. stryneczyny = łupiny stręków (strączków) przy rzepiku, grochu i t. p.« Zb. I, 24. Toż Pozn. I, 102.

Strędować = strwonić: »Strędował ten majątek« Zb. V, 192.

Stręgarz p. Stragarz.

Stręk = strąk: »Stręki a. strynki = strączki wyki, grochu« Zb. I, 36. »Stręków« = strąków Pozn. I, 103.

Strękowiny = »zrękowiny, zaręczyny« Spr. IV, 31.

Strępany = »zdeptany; trępane bulwŷ = tarte kartofle« List Derdowskiego. »Jachál... po strępanem torze« Derd. 18.

Stręt = »wstręt« Zb. I, 7. || »Stręt = miejsce, w którem się ludzie zatrzymują, odwiedzają chętnie: tam jes stręt u ty gdowy« Rozpr. XXVI, 394.

Strętować p. Stretować.

Stręzoga, Strężoga p. Srzeżoga.

Strimhołów = »głową naprzód np. upadł (ze strychu) strimhołów« Zb. I, 76.

Stroczek: »Stroczek lisica = grzyb, Melleus contharellus« Pleszcz. 140.

Strogi p. Srogi.

Stroić = »robić, przyrządzać coś: stroić głupstwa« Rozpr. X, 303. Toż Wrześ. 22. »Będzie stroił breweryje« Sand. 89. »Stroić = przysposabiać« Pozn. I, 128. »Strój konie, pojedziemy« Rog. n° 461. »Siekiérkę stroi« Zb. II, 50. »Porzundecek strój« Kozł. 220. »Strój śniadanie« Kiel. II, 199. »Stroją náładniejsą muzykę« Święt. 536. »Strój na niego cepy« ib. 573. »Stroić sznury = naciągać sznury w pólku ptaszniczym, myśl.« Pr. fil. V, 892. »Stroić wieczerzę = gotować« ib. 893. »Stroić = gotować« Hoff 41. || »Stroić się = przygotowywać się« Święt. Toż Wrześ. 22. »Bo się dalej iść stroimy« Rog. n° 425. »Césárz... sie do wojny stroi« Rozpr. IX, 187. »Stroją się ludzie chłopca zabić« Zejsz. 70. »Stroić się a. wystroić się = przygotować się« Spr. V, 421.

Stroidło = »Aufsatz« Mrong. 95. »Za stoidłem stroidło (karnawał), za stroidłem suchy las (wielki post)« Zb. X, 145.

Stroik = »rodzaj ubranka na głowę« Pr. fil. V, 893.

Strojce = stroje: »Kupowałeś dla mnie strojce« Kal. 143.

Strojne-majne p. Szejne-morejne.

Strojnica = »strojnisia« Pr. fil. V, 893.

Strojnik = »ubranie weselne głowy panny młodej« Sand. 20 i 265. Rad. I, 138, 139 i 160 (opis). Tyg. il. 1, X, 405. Zb. IV, 114. Zb. XIII, 155. Kiel. II, 241.

Strojniućki: »Taki mi sie widzi Janicek strojniućki, co má siwe ocka, przez poły cieniućki« Wisła VIII, 216.

Strojny = »zgrabny, kształtny, tęgi« Rozpr. III, 376. »Strojna = nazwa krowy« Wisła VIII, 812.

Stroka = »sroka« Pr. fil. V, 893.

Strokula = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76.

Strom = »drzewo« Pr. fil. V, 893. Toż Rozpr. XII, 104. Ust. z Jaworza. »Strom = drzewo rosnące owocowe« Tyg. il. 1, V, nº 110. »Stromy = drzewa owocowe« Rozpr. III, 376.

Stromie = »miejsca na skład zboża za przegrodami po obu stronach klepiska« Osip.

Strona: »Z strony« = ze strony Pozn. II, 226. »W stroną« = na stronę, na bok Hilf. 131. »Stroną« = ze strony (przysłówek) Cen. 70. »Iść na stronę = na potrzebę« Krak. IV, 308. »Mała strona, wielka strona« p. Dziać. »Jego strona, jej strona = pana młodego, panny młodej rosocha« Maz. III, 100. »Ćtyry strony świata« = żartobl. nazwa czapki rogatywki Zb. VIII, 262. »Brat i siostra chodzą stroną, o mej duszy nic nie wspomną« Zb. IV, 90. || »Strona« p. Struna.

Stronek: »Po stronku ludzi chodziła = brała ich stronę, wstawiała się« Chełm. 262.

Stronica = »strona: brat jedzie stronicami« Pr. fil. V, 893.

Stronić: »Jechałby ja do nij, konicek mi stroni« Kiel. I, 133.

Stroniki = »ściany prostopadłe« Rozpr. X, 221. Toż Stęcz. Tatry 50 i 162.

Stronka: »Biedronka, gdzie moja stronka = w której stronie żyć będę?« Kuj. I, 92. || »Stronka = połeć słoniny« Zb. VIII, 68. || »Strónka = krajka« Pobł. 94.

Stronować = »stronić: ty odemnie stronujesz« Pr. fil. IV, 251.

Strony: »Strony tego = względem« Ust. z Litwy. Por. Skrony.

Strop »a. posoba = sufit« Piątk. »Strop = wierzch dachu« Wisła I, 108.

Stropaty = »chropowaty, ostry« Parcz.

Stropić się = »zmieszać się« Osip.

Stropstwo = »oset« Petr. »Asot stropstwo = oset« Wisła II, 7. Por. Pstrost.

Stropy: »W te stropy = natychmiast« Rozpr. XXVI, 394.

Strosak = »siennik« Tyg. il. 2, V, nº 110. »Strożak = siennik« Zb. I, 24.

Stroz: »Kłos żyta, górujący w polu nad innemi, zowią strózem lub kupcem; takie kłosy w l. mn. nazywają: stroze, kupce« Pr. fil. IV, 880. || »Stroz = sznur, idący od końca sieci, zwanej włokiem, za który rybak trzymając odczuwa złapanie się ryby« ib.

Strozyć, »nastrozyć = umieścić w wierszy na raki zanętę, którą jest zwykle rozdarta żaba, czyli

zastawić wierszę na raki« Pr. fil. IV, 880.

Strożak p. Strosak.

Strożki: »Robić strożki = tańce i zabawy pod oknami dziedzica« Pozn. II, 268.

Strożyć się = »zabierać się: strożuł się do tańca« Zb. VIII, 254. Toż ib. 286. Rad. I, 82.

Strożyk = »języczek u cewki t. j. samołówki, myśl.« Pr. fil. V, 893.

Strófać = »strofować« Spr. V, 421.

Strófować = »upominać, karcić« Spr. IV, 350.

Strój: »Strój bobrowy = tłuszcz« Prz. ludu VI, 111.

Strónka p. Stronka.

Strózik = »stróż« Pr. fil. IV, 251. Święt. 270. Zb. IX, 29. || »Stróziki żelazne = pręty u wozu z boków kłonic u przodka... żeby się też kłonice nie rozwodziły« Zb. IV, 189.

Strózycek = »stróż« Pr. fil. V, 893.

Stróż = »pal, słup przed upustem« Prac. || »Stróże przy gratach (szczeblach) u kosiska« Pozn. III, 136. || »Stróż = nazwa psa« Wisła VIII, 812.

Stróża = »stróżowanie nocne« Święt. 126. W temże zn. Krak. I, 210; ib. III, 25. Pozn. I, 188. Maz. II, 227. Łęcz. 72. Wisła IV, 884; ib. V, 906. || »Stróża« = straż: »A ta stróża stojała« Kozł. 131. || »Stróża = kij, z którym odbywa się stróża nocna« Pr. fil. V, 893.

Stróżka »a. stróżówka = żona stróża« Ust. z Litwy. || »Stróżki« (?): »W Zaduszki drży jak w stróżki« Zb. VI, 179.

Stróżliwie = »ostrożnie« Tyg. il. 1, XIII, 242.

Stróżować = stać na straży: »Stróżować, aby pani młoda nie uciekła« Święt. 151.

Stróżyk = stróż: »Przy twojem łóżku strużykiem będę« Sien. 266.

Strubować p. Sturbować.

Strucel r. m. = »strucla« Ust. z Litwy. W temże znacz. »Strucel, zdr. strucelek« Pr. fil. IV, 251. »Sztrucla« Kuj. I, 252.

Struchawa = »imię wł strumyk wpadający do Czarnej Wody przy Świeciu« Krasn. 309.

Struchlały »a. zbolały = psujący się, butwiejący« Pr. fil. IV, 880. »Wykop węża struchlałego« Zb. II, 73. »Struchlany«: »Jaś otjechàł od gróbarza, a Kasia do krzty struchlana była« Rozpr. IX, 200.

Struchlany p. Struchlały.

Struchleć = »zdrętwieć z przestrachu« Osip. Toż Zb. II, 239. »Struchleć = zgnić« ib. »Struchleć = 1, wyschnąć 2, zgnić« ib. 254.

Struć się = »wypić co niedobrego, gorzkiego« Wisła I, 155.

Strudna-kiej = »rzadko kiedy, bardzo rzadko« Kuj. II, 279.

Strudność: »W gospodarstwie trzeba robić, pod strudnością ładnie chodzić« Pozn. IV, 323.

Strug »a. ośnik = nóż z dwoma trzonkami po końcach, narzędzie kołodziejów i bednarzy« Pr. fil. IV, 880. Toż Osip. Maz. V, 49. »Strug a. olśnik« Spr. V, 142. || »Strug = narzędzie do fugowania gątów« Spr. IV, 382. || »Strug = narzędzie garncarskie w rodzaju struga ciesielskiego, do strugania gliny« Pr. fil. V, 893. || »Strug = żelazne narzędzie do strugania kopyta końskiego« Cer. || »Strug = narzędzie używane przy wyrobie łyżek« Hempel. || »Strugi = zęby zająca« Prz. ludu VI, 111.

Struga = »mała rzeczka« Pr. fil. IV, 880. W temże znacz. »Strega, strĕga« Hilf. 182.

Strugać: »3 os. l. p. »Struże« Kuj. I, 173; ib. II, 30. »Struze« Zb. XIV, 154. 2 os. »Struzes« Zb. IV, 144. »Śtrugać«: »On śtruze« Kiel. I, 162. || »Strugać (ziemniaki) = obierać« Rozpr. XX, 434. W temże znacz. Kuj. I, 173. || »Strugać = womitować« Święt. || »Strugać = o silnem rozwolnieniu; wzieno me bez całom noc strugać« Spr. V, 421.

Strugacy, Strugalny p. Stolica.

Strugnąć = »dobrze uderzyć« Spr. IV, 31.

Struić = »struć; strujony = struty« Pr. fil. IV, 251.

Strukać = »krzyczeć, o głosie żórawia« Prz. ludu VI, 126.

Struma p. Struna.

Strumeczek = »strumyczek« Rog. nº 37.

Strumianna »Matka Boska = Zwiastowanie N. M. P. 25 marca« Nadm. 147. W temże zn. »Strůmianna« Pobł 94.

Struna: »Struma« Rozpr. IX, 133. »Strona« ib. VIII, 76. »Na jedwabnéj stronie« Kal. 144. || »Struna« (?): »Struny żuny pola, zieleniom sie zioła« Wisła VII, 278.

Strunica = »w gęślach drewienko, na którem opierają się naciągnięte struny« Spr. V, 421.

Strup »słodki = wyrzuty skórne na twarzy u dzieci« Święt. 624.

Strupiasty: »Gęś strupiasta skrzydłem piec wysiasta« Wisła III, 581.

Strupiechaty »a. kostrubaty = kudłaty, rozstrzępiony, z takiemiż włosami« Zb. I, 70 p. w. Kostrubaty.

Strupieć = »struchleć« Pr. fil. V, 893.

Strusi: »Pstrósie piórka« Zb. XIV, 93.

Struś: »Pstruś a. struś« Zb. XI, 43.

Strutka = »krowa, która zrzuciła cielę« O.

Strużak = »niem. Strohsack« Rozpr. XII, 104.

Strużeczka: »Biezy woda struzeckoma« Sand. 72. »Między dwoma struzeckoma« Zb. IX, 18. »Między dwoma góreckoma płynie wianek struzeckoma« Rad. I, 146. »Idzie woda strużeczkami« Zb. IV, 215.

Strużek = »tarło« Rozpr. XII, 104. || »Struzek = narzędzie do robienia łyżek« Spr. V, 421.

Strużka = rzeczka: »Przez Wartembork strużka« Sien 263. »Puść mnie do strużki. umyję... swe nóżki« Maz. III, 285. »W drugiej struzce dwie dziewcynie« Rad. I, 146. || »Strużka = rodzaj gontów do krycia dachów« Ust. z Litwy (Bobrujsk).

Strybać = »pić co gęstego, chłeptać« Goszczyński Tatry 133. Por. Strzebać.

Strych = »dziad, żebrak« Pozn. VII, 285. Toż Wisła III, 569; ib. 89. Mrong. 587. W temże znacz. »Astrych« Ust. ze Święciańskiego. »Strech« Nadm. 151. Derd. 137. »Strẙch« Hilf. 184. Pobł. 94. || »Strẙch = świeczka licha, zrobiona z węzy po wyciśnieniu z niej wosku, używana zamiast pochodni« Pobł. 94.

Strycharka = »skudło, strzechałka, narzędzie drewniane... w kształcie deszczułki, z jednej strony podłużnie karbowanej, służące do podbijania słomy w górę i dla równania jej komlów przy robieniu słomianych dachów« O.

Strychnąć = »1, zrównać 2, potknąć się, poślizgnąć się« Święt.

Strychołek = »motyka« Ust. z Kujaw.

Strychować »cegły« = zap. robić

cegły Pozn. I, 90. || »Strychować się = zawadzać nogę prawą o lewą i lewą o prawą (o koniu)« Ust. z Królestwa.

Strychulec: »Śtrychulec = listwa prosta do strychowania zboża przy mierzeniu ziarna półkorcówką lub ćwiercią« Pr. fil. IV, 883. || »Strychulec«: »Stawiać dom z gliny w strychulec = w lepiankę« Pozn. I, 86. »Reglówka wystrychowana jest strychulcami (Streichholz) czyli pionowo wbitymi kołkami« ib. 89. »W Krotoszyńskiem chałupy budowane często w strychulec t. j. z balek, między któremi w poprzek są klofty drzewa gliną zalepione« ib. II, 175.

Strychułek = »narzędzie do ostrzenia kosy zamiast osełki« Kuj. I, 238. W temże znacz. »Muszczka drewniana a strychułek« Pozn. III, 154. || »Strychułki«: »Posowę (pułap) stanowią niekiedy strychułki drewniane, owijane słomą z gliną« Pozn. III, 131.

Strycka = »krążek z obwodem dwurowkowym, osadzony na osi szpulki i mający przeznaczenie szajby poruszanej sznurkiem kołowrotka« Pr. fil. IV, 880.

Stryczek = »stryjek, stryj« Pr. fil. V, 893. Toż Zb. I, 53.

Stryfle = »przyramki, część koszuli od kołnierza do rękawów« Dyg. Toż Spr. IV, 339. »Koszule bez karczka, wszyte na ramionach w tak zw. stryfle« Wisła VI, 189. || »Stryfle = pantofle« Mil. »Śtryfle = trepki, obuwie« Pr. fil. IV, 256. Por. Strefla, Strefelka.

Stryfliki = »wstawki w ramiona staroświeckiej koszuli, wyszyte czarnym jedwabiem« Spr. IV, 314. Toż ib. V, 421. Cer.

Stryhun = »źrebak« Gruszecki. »Stryhun = młody nieujeżdżony koń« Ust. z Ukrainy.

Stryina = »stryjenka« Pr. fil. V, 893. W temże zn. »Stryjná« ib. »Od ciotek, stryjn« Święt. 109. »Stryjna« Krak. IV, 322. Zb. VIII, 254. Rozpr. VIII, 76. Pozn. III, 166. Zb. XIV, 240. Rud. 208. Spr. V, 122 i 143. »Stryjno = stryjná« Skrz 22. »Stryna« Spr. V, 421. Toż Hilf. 182. Kon. 6 i 36. Krak. II, 402. Rozpr. X, 221 i 303. Wrześ. 22. »Stryná« Święt.

Stryj: »Stryja« Zb. I, 28 i 31. Pr. fil. IV, 251. Parcz. »Stryjo« Kuj. II, 285. Zb. VIII, 254. Pozn. IV, 266. Maz. III, 296. Pr. fil. IV, 251; ib. V, 893. »Stri« Hilf. 182. || »Stryj = tytuł nadawany pasterzowi wiejskiemu przez młodzież« Osip. Toż Maz. V, 55. || »Stryj = las: nie da ojciec, nie da matka (= ziemia), a stryj jeszcze da pieniędzy; iść do stryja = do lasu; pożyczyć pieniędzy od stryja = sprzedać las« Pr. fil. V, 893. »Stryjo jesce brody nie rozwinął = las się nie oliścił« Maz. III, 356. || »Stryj = piec, w języku mularzy warszawskich« Ust. z Warszawy.

Stryja p. Stryj.

Stryjek = zdr. od stryj: »Ujki i stryjki« Zb. XIV, 183.

Stryjenka: »Stryjenka się upiła = nazwa gry« (opis) Wisła V, 559. »Gra w stryjenke« (opis) ib. VIII, 712.

Stryjna p. Stryina.

Stryjo p. Stryj.

Stryjów: »Na wujowem ogon, na stryjowem grzywa« Wisła III, 580.

Stryk = »stryj« Spr. V, 421. Fed. 409. Święt. Rud. 202. Wisła II, 308 i 468; ib. VI, 588; ib. VII, 362. Cisz. 285. Udz. Rog. n⁰ 96. Kon. 36. Krak. IV, 322. Wrześ. 22. Wrześ. T. 27. Ust. od Bystronia. Hilf. 182. Zb. I, 53 i 76.

Zb. XII, 175. Zb. XIV, 184, 240 i 242. Zb. XV, 55. Spr. IV, 31. Rozpr. X, 221; ib. XX, 434; ib. XXVI, 394. Pr. fil. V, 893. Kiel. II, 154. Cinc. 11. || »Stryk u pasa, w który wchodzi trzpień sprzączki« Lub. I, 39. »Stryki = troki od zapaśnika« Pleszcz. 44. »Stryki = sznurki od fartucha a. spódnicy« Hempel.

Strykać = »stoczyć« Święt. »Jagem sie strykáł« (stoczyłem się do wody) ib. 441. »Stryká sie do wody« (stoczy się) ib.

Strykierz = »pończonnik« (zap. pończosznik) O.

Strykowany: »Pończoszki strykowane (niem. gestrickt)« Rog. n⁰ 398.

Strylá = »piorun« Rozpr. X, 221. »Stryła waszej krasi« Zejsz. 131 i 151. »Stryła ich maciery« ib. 160. W temże zn. »Stryło« rodz. ż. Stęczyński Tatry. Zejsz. 69.

Stryło p. Stryła.

Stryna p. Stryina.

Stryngal = »flis pierwszy raz płynący wiciną do Królewca« Syrokomla, Niemen 146.

Strynicka = »stryjenka« Rozpr. X, 221.

Strynki p. Stręk.

Strysz p. Szryż.

Stryszczyć = »spryszczyć« Pr. fil. V, 893.

Stryszka: »Strŷszka = babinka, żebraczka« Pobł. 94. »Streszka = baba« Derd. 137. || »Stryszka = owca« Zejsz. 131. P. Strzyżka.

Stryszyn: »Strŷszy = do strycha należący, dziadowski« Pobł. 94.

Stryszyna: »Strŷszŷna = nędzota, łatanina« Pobł. 94.

Stryśka p. Strzyżka.

Stryźnić = »zmarnować: stryźniłeś całą odwieczerz; stryźnił mi się dzień« Spr. IV, 315 p. w. Tryźnić.

Stryżeń »a. strzeń = rdzeń w drzewie, wrzodzie« Maz. V, 35.

Strzagarz p. Stragarz.

Strzała = »część spodnia słupicy u pługa« J. Łoś. »Strzała = spodnia część pługa« Pr. fil. IV, 251. »Strzała = mały lemieszek u pługa przed ostrzem, zbierający wierzchnią warstwę ziemi« Święt. 8. »Strzała = część pługa, płoz« Hempel. »Płuzek (mi) krzywo orze, ni na strzałę, ni na deskę, tylko prosto na Tereskę« Sand. 224. || »Strzała = osad dyszla« Lub. I, 87. || »Strzały = dwie części w krosnach domowych« Pr. fil. IV, 880. || »Strzała = miara długości od środka piersi do końca palców poziomo wyciągniętej ręki dorosłego człowieka« Tyg. il. 1, X, 294. Toż Osip. || »Strzała = łasica« Prz. ludu VI, 111.

Strzałba = »drzewo wichrowate, krzywe« Pr. fil. V, 157.

Strzałek: »Kiełbasy dwa strzałki« Wisła IV, 801. Por. Strzała.

Strzałka = »część pługa, służy do przypinania łopaty (lemiesza) do pługa; dziś zamiast strzałki są śruby« Pozn. I, 110. || »Strzáłka część łuku: dawniej strzelano często do sarn i wilków z łuku: z młodego bukowego drewna robiono pałąk, cięciwa była z powrozu, łożysko zwano strzáłką i wyrabiano z jaworu, a grot z jodłowej karkoski ostro zakończonej« Spr. V, 421. »Ani cię bracisek strzáłką nie dostrzeli« Święt. 86. || »Strzałki = roślina« Zb. VI, 202. Zb. XIV, 74. Wisła VIII, 137. || »Strzałka = u konia miejsce pod pęciną na spodzie kopyta« Spr. V, 421.

Strzana p. Strzena.

Strzasnąć = stłuc: »Miskę strzaśnie« Pozn. II, 277.

Strząchiwać = strącać: »Kokos strząchuje piórka« Pleszcz. 226.

Strząchnąć = »strząsnąć« Parcz. || »Strząchnąć się« = oderwać się: »Una znowu sie strząchneła i wpadła na same dno« Chełch. II, 93.

Strząpnąć sie = »wstrząsnąć się, niem. sich schütteln« Opol. 28.

Strząsać »ramionami« = wzruszać ramionami: »Ramionami sobie strząsa« Łęcz. 88. »Strząsasz ramionami« Zb. XII, 152.

Strząska = »koło Pińczowa kasza jęczmienna lub jaglana ugotowana z rzadkimi ziemniakami; koło Kielc — groch ugotowany z kaszą na rzadko« Wisła VII, 76.

Strząsnąć »kogo = poszarpać kogo« Wrześ. 22. || »Strząsnąć się = przełamać się, oberwać się, nadmóc się: musiáłem sie strząsnąć« Pr. fil. V, 893. || »Strząsnąć się« = odpaść: »Una znowu sie strząsneła i wpadła esce głębi« Chełch. II, 92. || »Strząsnąć się« = zrzucić coś: »Strzęsła się z tej skóry« Pozn. VI, 6.

Strzeb... p. Sreb...

Strzebać = »jeść coś płynnego« Rozpr. XII, 104. W temże znacz. »Strzebac« Hilf 182.

Strzebel = »gat. ryby« Enc. R. II, 822. »Strzebla = ryba Phoxinus laeris, ze strzeblowatych, białoryba« Prac. »Strzeble = małe rybki w potokach górskich« Spr. V, 421.

Strzebić = oczyścić z ziarn zepsutych: »Ten grosecek strzebiono, strzebiwszy wstawiono« Maz. III, 184.

Strzebla p. Strzebel.

Strzebnąć = »niem. schlärfen« (żłopać) List Cinciały. »Strzebnął (sierbnął, łyknął) sobie szydłem polewki = nie poszczęściło mu się, ma szkodę« Wisła II, 311. »Strzěbnąc a. zestrzèbnąc (strzybnąć) = zjeść nieco, zjeść z wierzchu rzadkie a gęste zostawić, zsorbnąć« Pobł. 94. Por. Strzebać.

Strzec: »Jeno sie go strzéc« = strzeż się Cisz. 358. »Szczec«: »Kto ma żonke ładną, niekze sie ś niom szczeze« Wisła VII, 147. || »Strzec = czatować, pilnować: strzóg do północka« Spr. V, 421. »Na nasc piniądze strzezes« Zb. V, 233. »Poseł... strzéc na carownicę« Wisła VI, 231. »Strzeże na to, jak diáboł na dusze« Cinc. 35. »Cyli ty na mnie strzezes« »Rad. I, 211. »Kot strzeze na te mys« Cisz. 74. »Strzegli na niego« ib. 260. »Strzeże za nią« = czatuje na nią« Rog. n° 72.

Strzec ż. = »podłoga z gliny« Pobł. 94.

Strzecha: »Ustrzecha« Bisk. 56. »Strzecha = chałupa« Krak. I, 148. »Strzecha = spodni brzeg snopków dachu, ucięty w sposobie okapu« Maz. III, 40. »Strzecha = okap« Wrześ 22. »Strzecha = część dachu« Rozpr. XII, 104. || »Strzecha = rondo, skrzydła kapelusza« Wędr. XXVI, 122. Rozpr. XII, 104. P. Poddasznica.

Strzechacz = »kapelusz góralski duży« Hoff 42.

Strzécina = »trzcina« Hilf. 182.

Strzeczny = »stryjeczny« Orzeszkowa, Bene nati (stale i często).

Strzedzina = »środek« Ust. z Litwy.

Strzegórz p. Stragarz.

Strzelacy »proch = proch strzelniczy« List Bystronia. Toż Rozpr. XII, 63.

Strzelacz = »celny strzelec: jak on, takiego strzelacza w całym pułku nie było« Ust. z Nałęczowa. || »Strzylacz = roślina Silene inflata« Zb. XI, 29.

Strzelać: »Szczylają« = strzelają Mát. 11. || »Strzelać« = pukać, trzaskać: »Jak z bica strzelář« Zb. V, 222. »Strzyla z bata« Lub. II, 187. || »Strzelać = rzucać« Udz. »Strzelać a. wichrzyć = miotać kamienie i drzewo, o niedźwiedziu, myśl.« Pr. fil. V, 894. Toż Prz. ludu VI, 111.

Strzelany: »Śmierzć strzelaná = od kuli śmierć: śmierzć strzelaná to náhonorniejsá rzec, chłopu za nic stoi na pościeli umirać« Spr. V, 421. »Strzelany wrzód = niem. schwarzer Umlauf am Finger« (zastrzał) Töp. 54.

Strzeláwka = »pękawka na końcu bata« Pr. fil. V, 894.

Strzelba = »polowanie, myśl.« Pr. fil. V, 894.

Strzelbiczka = »strzelba, fuzja« Kolb 224.

Strzelbisko = »strzelba, fuzja« Łęcz. 60.

Strzelebk = »ósmak, dwa i pół trojaka« Pobł. 94.

Strzelebka = »strzelanie, polowanie: strzelebką się bawi« Pr. fil. V, 894.

Strzelec: 1 pp. l. mn. »Strzelcowie« Wisła VII, 148. 2 pp. l. mn. »Strzelcy« Kopern. rękop. 4 pp. l. mn. »Strzelce« Zb. II, 37. || »Strzelec = gra« (opis) Rud. 117. || »Strzelec = roślina, Bidens tripartita« Zb. VIII, 258.

Strzelenie = »ulubiona u górali miara odległości: na dwa strzeleniá« Spr. V, 421.

Strzelica »a. pastusza trawa = roślina, Capsella bursa pastoris« Pleszcz. 127. Toż ib. 138.

Strzelić = »rzucić: strzelić myszą na drób« Zb. X, 104. || »Strzelić« = palnąć, uderzyć: »Strzelił w pysk« Cisz. 288. || »Strzelić a. trzelić groch = wysypać groch do rzeszota i poruszać, żeby ziarnka robaczywe na wierzchu się ułożyły« Wisła III, 747 (zapewne omyłka zam. trzebić, strzebić K.). Por. Strzebić.

Strzelipłachta = »człowiek niestały, chorągiewka na dachu« Tyg. il. 2, XIV, 185.

Strzelnąć = »strzelić« Pr. fil. V, 894.

Strzelnik = »roślina Lycoperdon bovista, purchawka olbrzymia« Zb. VI, 271.

Strzélon = »zastrzał, choroba palca, w której kość kawałkami odpada« Pobł. 94.

Strzelować = »strzelać« Pr. fil. V, 894. Toż Wrześ. 22.

Strzem = »strzemię« Hilf. 182.

Strzemielina = »roślina trzmielina« Ust. ze Żmudzi.

Strzemiennik: »Brat twój... leży w polu na koniku, prawą nóżkę w strzemienniku« Sand. 156 (może: w strzemieniku? K.).

Strzemiono = »strzemię« Pr. fil. IV, 251.

Strzemka = »strzępka, drzazga« Pr. fil. V, 894.

Strzemnień = »strzemię: stawaj panno na kamnień, a z kamnienia we strzemnień« Pr. fil. V, 894.

Strzena »a. strzana = trzcina« Hilf. 182.

Strzenagiel = »ptaszek trznadel« Osip. W temże znacz. Wisła VII, 175.

Strzeni »a. westrzeni = średni« Hilf. 182.

Strzenica = »strzelbica? Mucha wilka postrzeliła słumianóm strzenicóm« Zb. IV, 244.

Strzeń p. Stryżeń.

Strzepać się = »strząść się na wozie« Wrześ. 22.

Strzepić się = »wychwalać, pochwalać się« Lub. II, 213.

Strzepować: »Strzepować rękoma

= klaskać, wybijać, trzepać, od mrozu« Pozn. VI, 162.

Strzeszak = »snopek dachowy« J. Łoś. W temże zn. »Strzesak« Lub. I, 57.

Strzeszka: »Strzeska = okapek w szczycie chaty ponad wyzką a także okapek pod oknami izby, odprowadzający wodę na zewnątrz, ażeby nie ściekała po ścianie« Spr. V, 422.

Strzeszny: »Strzeszna ptaszka« = w strzesze żyjąca Tyg. il. 1, XIII, 292. W. Pol.

Strześniak = »snopek w strzesze« Wisła VI, 426. Toż Pr. fil. IV, 251.

Strześnica = »pułap na wystających końcach tragarzy (belek)« Tyg. il. 1, XII, 6. »Strześnica = długa łata, leżąca na wypustach, na tak zw. rysiach; wspiera się na niej okap« Spr. V, 422.

Strzewa = »trzewa« (trzewia) Pr. fil. V, 894. Toż Hoff 41.

Strzewąga = »gatunek małych ryb« Spr. IV, 31. Toż ib. 360. || »Strzewąga = człowiek szczupły« ib. 31.

Strzewice = zap. trzewiki: »Kopa słomy do strzewic« Rozpr. XII, 27.

Strzewik = »trzewik« Pr. fil. V, 894. Toż Wisła VI, 492. Parcz. Cinc. 15.

Strzęgarz p. Stragarz.

Strzępaty = nastrzępiony: »W grudniu... strzępata igła borów powleka się szkliwem« Tyg. il. 1, XIV, 173. W. Pol.

Strzępczysko = strzęp: »U wasego cepcyska wisą strzępcyska« Święt. 154.

Strzępić się: »Strzempić sie = spieszyć się: strzempie sie na targ do mniasta« Spr. V, 122.

Strzępki = »frendzelki« Wisła VII, 295. »Strzępki a. frandzle = frendzle« Święt. 49. || »Strzępki a. trocki = końce opaśnicy u fartucha do zawiązywania z tyłu« Pr. fil. IV, 880.

Strzęs »zrobić = wstrząsnąć, poruszyć wszystko w domu lub wiosce« Pr. fil. IV, 880.

Strzęsienie się = »otrzęsienie: od strzęsieniá sie podczas jazdy wozowej lub nadmiernego biegania« Święt. 621.

Strzîmk = »maleńki ptaszek błotny, Rohrsperling« Hilf. 182.

Strzoda = »środa« Pr. fil. V, 894. || »Strzoda = trzoda« Hilf. 182. Nadm. 87.

Strzodek = »środek« Kolb. słown.

Strzonąć = strząsnąć (?): »Co skrzydełkiem wionie, to jabłusko strzonie« Zb. XIV, 43.

Strzop »a. trzop = garnek« Spr. IV, 360.

Strzyb... p. Sreb...

Strzyc: »Zając ogrodowiznę strzyże a. wystrzyga = psuje« Prz. ludu VI, 111. || »Strzyc« = wydawać głos: »Szczygieł strzyże« Wisła VII, 175.

Strzyca: »Jak kurdziel siedzi w bydlęciu 9 dni, to już jest z niego strzyca, i rozmnożyła się w dziewięcioro« Wisła VII, 385.

Strzyg = »łańcuch u pługa« Pobł. 94. || »Strzyg = człowiek, który rodzi się z zębami; po śmierci chodzi nocą do kościoła, tnie zębami obrusy i t. d.« Rad. II, 148. Por. Strzyga, p. Cofta.

Strzyga = »dziecko, urodzone z ząbkami« Pr. fil. IV, 880. »Strzyga a. strzygoń = taki, co po śmierzci broi« Spr. V, 422. »Strzyga = upiór« Pleszcz. 44. »Człowiek, co ma dwa serca, równie jak strzyga chodzi po śmierci« ib. 100. »Strzyga: człowiek o dwóch duchach, co z zębami się rodzi, po śmierci zostaje zębatą strzygą, bo ksiądz

chrzci tylko jednego ducha i ten po śmierci ulata za planety, a zły (duch niechrzczony) pozostaje w ciele i człowieka wyprowadza z mogiły, aby tłamsił ludzi i bydlęta« Fed. 304. W temże znacz. »Strzyga« Kiel. II, 216. Maz. III, 35. »Strzygoń a. strzyga« Zb. XI, 11.

Strzygnąć = »uderzyć rózgą, batem« Święt.

Strzygonica = strzyga (opowieści) Święt. 501.

Strzygoniowe ziele = »roślina« Zb. V, 167.

Strzygoń = »człowiek z dwoma duchami« (opisy) Krak. III, 63—68. Toż Wisła I, 99; ib. VI, 308: Zb. IX, 62. Zb. X, 242. Kiel. II, 229. »Strzygoń = duch człowieka niebierzmowanego« Wisła VII, 105. Toż Święt. 493. »Strzyga a. strzygoń« Spr. V, 422. Zb. XI, 11.

Strzygos = »stragarz« Pr. fil. V, 894.

Strzyk = »strych« Lub. I, 54.

Strzykać = sprawiać ból: »Żeby ta łuscka... nie strzykała, nie łupała« Zb. III, 51. || »Strzykać = pluć przez zęby« Pr. fil. III, 499.

Strzykáwka = »sikawka, szpryca« Hilf. 182. P. Sikawka.

Strzymać = »wytrzymać« Mil. »Strzymać = wstrzymać« Cisz. 10. »Strzymać sie = wstrzymać się« Matusiak Kw. 11. Wisła V, 39.

Strzynadel = »trznadel« Pr. fil. IV, 251. Por. Stérnadel.

Strzyśka p. Strzyżka.

Strzyż: »Strziż = ma'eńki ptaszek (strzyżyk?)« Hilf. 182. »Strzyżyczek = mysi królik« Hoff 41. || »Strzyż = dziecko rodzące się w czepku« Pobł. 94. || »Strzyże blp. = wąsy zająca« Prz. ludu VI, 111. || »Strzyż« p. Szryż.

Strzyża = »strzyżenie owiec« Petr.

Strzyżacka = »kobieta najęta do strzyżenia owiec« Pr. fil. V, 894.

Strzyżak = »konik młody, któremu jeszcze postrzyżona nie odrosła grzywa« Roczn. 237. »Strzyżak = dzik, myśl.« Pr. fil. V, 894. »Strzyżaki = owce« Pol, Półn.-wsch. Europa 142.

Strzyże p. Strzyż.

Strzyżka = »owca« Stęcz. Tatry 162. W temże znacz. »Strzyżka« Tyg. il. 2, XIV, 28. Wrześ. 22. Wrześ. T. 20. Pol, Półn.-wsch. Europa III, 142. »Strzyzka« Spr. V, 346 p. w. Byrka »Strzyzka, strzyśka, stryśka« ib. 421. »Strzyżka a. stryżka« Rozpr. X, 221. »Stryśka a. strzyśka« ib. 303. || »Strzyżka = strzyżenie owiec« Zb. I, 24. Por. Stryszka.

Strzyżne ziele p. Głowaczyna.

Strzyżniak = »źrebię jednoroczne« Hoff 41.

Strzyżyczek p. Strzyż.

Strżoga p. Srzeżoga.

Stua p. Stucha.

Stuać p. Stuchać.

Stucha = »kupka: len stawi się w stuchy t. j. kupki« Enc. R. II, 817. »Stucha a. stua = garść rafanego i moczonego lnu, postawiona sztorcem dla wysuszenia« Spr. V, 422. W temże zn. »Stua a. stufa« Rozpr. X, 303. »Stua« ib. XVII, 63. »Stucha« Wrześ. 22.

Stuchać: »Stucham = len układam garściami w polu« Cer. »Stuać a. stuchać = rozkładać len po wymoczeniu« Rozpr. X, 303. W temże znacz. »Stuać« Spr. V, 422.

Stucka p. Sztuka.

Stuczliwy: »Stucliwy = zawierający dużo płynnego tłuszczu: słunina stucliwa« Mil.

Studant = »student« W temże zn.

»Študant« Zb. V, 217 i 259. Rozpr. X, 238. Święt. 62. »Študant = 1, student, uczeń 2, służący do mszy, ministrant« Rozpr. XXVI, 396. »Sztudent« = student Krak. II, 236. Zdr. »Studancik« Zb. V, 193.

Studenciá = »studenci« Rozpr. VIII, 193. »Wybrali się trzech studencia« Pozn. VI, 352.

Studencja = studenci: »Ze studencyje dwóch ludków złapano« Kiel. II, 133.

Studeńka = studnia: »Woda w studeńce« Kozł. 276. W temże zn. »Studeńka« Gliń. I, 208.

Studnia = »gra dziecinna« (opis) Zb. X, 81.

Studniárz = »co potrafi znaleźć wodę« Święt. 340.

Studniowy = »studzienny« Petr.

Studnisko = studnia: »Stare studniska« Kolb. 59.

Studzianka = »galareta« Pr. fil. V, 157.

Studzielina = »1, u dzieci białe wyrzuty w ustach tak zw. pleśniawka 2, galareta, nogi wieprzowe w galarecie (w tem ostatniem znaczeniu od niedawna używane)« Spr. V, 422.

Studzieneczka = studnia Zb. II, 52.

Studzieniec »a. dryhle, drahle = galáreta z nóg wołowych a. wieprzowych« Zb. I, 76.

Studzienka = »źródło« Tyg. il. 1, X, 419. Toż ib. 1, XII, 6. »Studzionka« Rozpr. X, 227. Chełch. II, 140. Pleszcz. 67. »Studzionecka« ib.

Studzienny: »Studzienna wodziczka« Rog. n° 382. Zb. IX, 15. Zejsz. 141. »Rosa studzienna« (zimna) ib. 138. »Studzienny las« Rog. n° 382. »Przy studni studziennej« Kuj. II, 179. Toż Wójc. II, 186.

Studzionecka, Studzionka p. Studzienka.

Studzony: »Stůdzona chorosc = zaziębienie« Pr. fil. III, 372. Toż Hilf. 161.

Stuf p. Stof.

Stufa = »kamienie utrzymujące rudę« Wrześ. 22. »Štufa = kamień z rudą żelazną, górn.« Spr. V, 422. || »Stufa« p. Stucha.

Stuk p. Sztuk.

Stukać = »pukać« Czark.

Stukiem-pukiem: »Leciał kruk po błoniu... zając za nim stukiem pukiem w surowym pogoniu« Wójc. II, 274.

Stuknąć = »palnąć, wypić np. kielich gorzały« Ust. z Litwy.

Stulać = »stoczyć; stulać sie = stoczyć się« Spr. V, 422. »Kieby sie nie stulál we wode = nie stoczył« Rozpr. X, 206.

Stulicha = »lnianka, ryż« Zb. II, 10.

Stulichna = »kapusta (w pieśni weselnej)« Zb. I, 92. »Stulichna (kapusta) po wszystkim objedzie; jak stolichnę (!) zjemy« Lub. I, 248.

Stulić = »zamknąć: stul pysk« Pr. fil. III, 307.

Stulidupa = »tasznik pospolity, Capsella bursa pastoris« Zb. VI, 239. || »Stulidupa = pewien mały grzybek« Wisła VI, 676.

Stulidupka = »zielsko: tobołki, Thlaspi bursa pastoris« Spr. V, 143. »Stulidupka = roślina, Sisymbrium Sophia« Zb. VIII, 258.

Stuliny = »weselne ciasto u Rusinów podlaskich, dawane nowożeńcom nazajutrz po pokładzinach, czyli po pierwszej małżeńskiej nocy« Zb. I, 92. »Stuliny = po oczepinach obnoszenie w prześcieradle placka i sera i częstowanie niemi gości weselnych« (opis) Zb. VIII, 279. »Stuliny =

rozdzielanie przez swachnę między gości placka weselnego w domu pana młodego« Pr. fil. IV, 251. »Trzeciego dnia po weselu młodzi małżonkowie przynosili w ofierze do dworu ciasto pszenne (kołacz) i ser, co miało nazwę stóliny, jako od stołu weselnego pochodzące« Maz. I, 229. Toż ib. III, 166. »Pójdziem do dworu ze stulinami« ib. 192. »Najpierwszą krajankę chleba i sera starszy drużba daje państwu młodym... co się stuliny (od: stołu czy też przytulania się?) zowie, potem dopiero obdziela gości« ib. III, 150. »Oj stuliny, stuliny, jesce na stole nie były, ale będą, widzi Bóg« ib. 151. »Stulina = placek podługowaty i jakby dwoisty, którym częstują gości po oczepinach« ib. 185. »Pod gaikiem stulina... Ej stulina, stulina jesce na stole nie była« ib. 191. Por. Stólne.

Stulipysk = »rośl. Thlaspi bursa pastoris; ma nasiona podobne do ust zamkniętych« Hempel.

Stumanieć = stać się odurzonym: »Wtedy poprostu stumaniał i ustąpił« Śnieżko-Zapolska.

Stumigować = »zmitygować, zreflektować: stumigowała go przecie = ułagodziła go« Lub. II, 213.

Stungiew p. Stągiew.

Stuniczek, Stunik p. Stanik.

Stupać = iść: »Myślał stupać do Rusi« Kętrz. 87. W temże znacz. »Śtupać« Zb. VII, 52. »Śtupej do piekła« Zb. XIV, 50. »Śtupaj = nazwa psa« ib. 27.

Stupaje = »stopnie: stupaje w śniegu ciupagom rąbać« Spr. V, 422. Toż Wrześ. 22.

Stupajka = »ruski piechur; człowiek, którego trzeba popędzać kijem« O.

Stupator = »niem. Swängerer« Mrong. 676.

Stupnąć = łupnąć, uderzyć: »Stupnãn kijem« Zb. XV, 30.

Stuptany = zmęczony chodzeniem: »Żal się zrobiło żony, przez cały dzień stuptanej dobrze« Orzeszkowa.

Stuparczyć się = »stoperczeć, stać, sterczeć« Pobł. 93.

Stur p. Stor.

Sturbować = skłopotać: »Główkiem sobie sturbowała« Wójc. II, 29. »Sturbują« Rozpr. IX, 270. »Sturbować się« = zmartwić się: »Sturbowany« Wójc. I, 241. Rad. II, 61. W temże znacz. »Strubowany« Zb. V, 234. Zb. VII, 24.

Sturkać = »szturchać« Rozpr. XII, 34.

Sturudaj = »okrzyk radości u górali« Cer. Toż Wrześ. 22. W temże znacz. Enc. R. II, 822. »Sturudaj« Spr. V, 422. Rozpr X, 303. »Śturudaju« Zb. XII, 165. W Radomskiem zapewne z tego okrzyku powstało wyrażenie »Stara daj«: »A stara daj, stara daj, kiedy młoda nie chce« Rad. I, 233.

Sturzyć p. Storzyć.

Stus p. Stos, Stós.

Stusak = »uderzenie, szczególnie w plecy« Roczn. 186 p. w. Buchaniec. Por. Stósić.

Stusić p. Stósić.

Stusina p. Stosina.

Stuśnica p. Stośnica.

Stwargły = »stwardniały« Zb. I, 24.

Stwarzać = tworzyć: »Jak Pan Bóg stwarzał świat« Chełch. I, 139.

Stwora = »stworzenie, istota« Święt. Toż Zb. II, 10. »Stwora = stworzenie; dziwná stwora = dziwotwór« Spr. V, 422. Toż Wrześ. 22. Rozpr. X, 303.

Stworák = »coś dziwnego« Rozpr. X, 303.

Stworzyć się = zrobić się, prze-

mienić się w coś: »Djabeł.. się też może stworzyć (przemienić) tylko kozą« Wisła VII, 385.

Stworzyw = stworzenie, istota: »Ten mali stwôrziw« Hilf. 114.

Stwór = »stworzenie, ród: ten mały stwór (kraśnięta)« Pobł. 95. || »Stwór = kościotrup: wygląda jak stwór« Pr. fil. IV, 251. Toż Kolb. rękop. »Stwór = cień, resztka człowieka: po ty chorobie tak wyschła, że ji tylo stwór został« Mil.

Styba = stępa: »Nasuła mu w stybę prosa, kazała mu utłuc, a ón ji sie wymawia, że krótki styberek (stęporek)« Pozn. IV, 233.

Styberek = »stęporek« Pozn. IV, 233. Por. Stąpór.

Stycić się = »szczycić się: a styci się selma mucha, styci się (szczyci się), ze ju na nij złoty łańcuch świéci się« Łęcz. 157. »Po ogrodzie chodziła, ze rzycią się stycila (wstydziła?). Juz sie teraz nie styci, bo ma nowe pół-rzyci« ib. 123. W temże znacz. »Stycić się« Maz. II, 51. Rad. II, 30. Lub. I, 268. »Stycyć się« Zb. IV, 258. »Styczyć się = szczycić się, pysznić się: styczyła się urodą« Pr. fil. IV, 251.

Styczka: »Stycka = nieszczęście, wypadek« Pr. fil. IV, 251.

Styczyć się p. Stycić się.

Styczysko = »drewniany kulbos (patyk), który się trzyma w ręku« (przy oraniu, zapewne do czyszczenia pługa z ziemi) Lub. I, 83.

Styć = utyć: »Wódkiś sie napiła i takeś styła« Kozł. 90. Toż Zb. VI, 115. »Co spódnica styła« (dlaczego się wzdęła) Zb. IV, 122. »Moja córuś... cóześ mi tak bardzo styła« Łęcz. 123. »Styć się«: »By nam się druga strona gęby styła« Pozn. II, 91.

Stydać się = »wstydzić się« Osip. W temże znacz. Was. 93.

Stydlawy = »wstydliwy« Pr. fil. V, 894.

Stydnąć = »stygnąć« Zb. I, 76. Toż Święt. W temże znacz. »Stŷdnąc a. stŷgnąc« Hilf. 181. Pobł. 93.

Stydzić się = »wstydzić się« Pr. fil. V, 894.

Stygać: »Styga za nią, jak za panią, spodnica turecka« Rud. 168.

Stygar = »urzędnik, dozorca w salinach wielickich« Krak. I, 59.

Styjąc p. Zdjąć.

Styk »a. stykot = narzędzie, którem wygarnia się ziemię z pługa« Sand. 265. »Styk = mała żelazna łopatka, obsadzona na kiju, służąca do oczyszczania pługa z oblepiającej go podczas orania ziemi« Zb. X, 208. W temże znacz. »Styk« Lub. I, 83. Pr. fil. V, 157. Krak. I, 177. Rud. 18. »Styk a kozica« J. Łoś. »Śtyk« Rozpr. III, 376. Zb. XII, 164. »Istyk« Pr. fil. IV, 201. Święt. 9 i 138. Roczn. 203. || »Styk = laska, kij« Rozpr. XVII, 63. || »Styk = drąg okuty w żelazo, osadzony na kole w traczu, wprawiający w ruch kółko trybowe, które ciągnie tak zwany wóz« Spr. V, 422. || »Śtyk« = bagnet (z ros. sztyk) Chełch. I, 124. || »Sztyk a. sztyc = jedność, jako ocena postępów ucznia« (gdzieindziej pała, pałka) Pr. fil. V, 903. || »Styki = »końce zagonów stykające się z sobą« Udz. || »Styki« = styczność: »Bez tego frazesu nie obejdzie się w stykach (styczności) z innowiercami żaden Chińczyk« Huc 654.

Stykać = »wystarczać« Pr. fil. IV, 288. || »Stŷkac sę = spotykać się« Hilf. 181.

Stykane płoty: »Uciekajcie suchoty na stykane płoty (zaklęcie)« Wisła VII, 372. »Wodę wylewa się w to miejsce, gdzie ludzie nie chodzą; najlepiej na stykane płoty« (zapewne w rogu, gdzie dwa płoty się schodzą) ib. 373.

Styknąć = »starczyć, dostać, dosięgnąć; nie styknie mi = nie starczy« Pr. fil. V, 894. »Stéknąć = wystarczyć: styknie ta spyrki na okrasę?« ib. III, 307.

Stykot p. **Styk**.

Stylać się = »kuleć, zawiele nachylać się śród pracy, męczyć się« Święt.

Stylisko = »rękojeść« Święt. »Stęzysko a. stylisko = rękojeść motyki« ib. 9. »Stylisko siekaca« ib. 16. »Stylisko cioska« ib. 42. »Stelisko = trzonek bata owczarskiego« Pr. fil. IV, 251. || »Stylisko a. kłódka = beleczka, w której są osadzone zęby grabi« J. Łoś.

Stymba p. **Stęba**.

Stymwaga p. **Stenwaga**.

Stynku: »Stynku, stynku, łyżka w rynku — mówią, gdy kto udaje, że mu się jeść nie chce« Wisła VII, 278.

Stypa = »uczta« Pozn. III, 116. W temże zn. »Stypa« Choc. 106. »Stypa = przyjęcie pogrzebowe« Pleszcz. 77. »Każdy, kto przyjdzie do ciała i uklęknąwszy zmówi pacierz, powstawszy natychmiast otrzymuje szklankę piwa i kawałek chleba lub placka ze słowami: Toć jedz i pij, bo nieboscyk na to pracował. To właśnie przyjęcie przy ciele nazywa się stypą« ib. 78.

Stypendjum: »Stypendyjon« Rozpr. VIII, 80. »Stypendyj« ib. XII, 47. »Dypensa« Zb. VIII, 250.

Stypować = ucztować: »Mieli gości i stypowali« Przem. 209.

Stypurczyć się = »puszyć się, wynosić się« Kolb. rękop.

Styra = »rozwora u wozu« Pr. fil. V, 157.

Styrać p. **Sterać**.

Styrbno = »przykro (o drodze)« Wrześ. 22. »Styrbno, śtyrbno = = przykro, niebezpiecznie (o przejściu w górach)« Spr. V, 422.

Styrbny »a. śtyrbny = przykry, niebezpieczny (o przejściu w górach)« Spr. V, 422. »Śtyrbny = stromy, spadzisty« Sab. 136. Por. **Sztyrbać**.

Styrchać = zmiętosić: »Łózecko ztyrchali« Oles. 434. »Kotka myszkę łapała i łóżeczko ztyrchała« ib.

Styrczeć = sterczeć: »Wózek tyrcy a za wózkiem djábeł stryrcy« (zap. omyłka zam. styrcy) Zb. XII, 215. || »Styrczeć«: »Gdo na kogo wyrczy, tego Pán Bóg styrczy« Cinc. 14. »Wyrczeć = wygadywać; styrczeć = wrazić; przysłowie odnosi się do młodzieńca i panny, którzy na siebie wygadują a potem się przecie pobiorą« List Cinciały.

Styrczydło = »człowiek, który się wszędzie 'styrká', wścibski« Pr. fil. IV, 288.

Styrkać = wtykać: »Nie styrkej tam nosa, kány nie dász grosza« Cinc. 26. || »Styrkać = dzwonić w co np. w dzwonek« Rozpr. IX, 214. »Styrkać« p. **Styrczydło**.

Styrknąć = »uderzyć, zawadzić« Spr. IV, 339. »Styrknie nogą w kamień« Zb. IX, 34. || »Styrknąć« = zap. pociągnąć: »Skuwronek styrknył za zwonek« Rozpr. IX, 193. Por. **Styrkać**.

Styrlać = »styrać, zniszczyć« Spr. IV, 370.

Styrm = »urwisko (Podhale): ledwoś konie przeprowadził pomiędzy turnie po styrmach« O. »Styrm

= kupa, sterta, stos: łamią się lody i piętrzą się styrmami; styrmy kamieni« (Nie podano, zkąd wzięte).
Styrnal p. Sternal.
Styrta p. Sterta.
Styr-zeń = »jądro wrzodu« Spr. V, 422.
Styr-znik = »niewielki grzbiet wyniosły pomiędzy dwoma u spodu płynącymi potokami« Spr. V, 422.
Styskać się = »przykrzyć się: styská mi się = przykrzy mi się« Pr. fil. V, 894.
Stytlać = »zwalać, zniszczyć; stytlany = zmęczony, zmordowany« Pr. fil. IV, 251. »Stytłać = zwalać« ib. V, 895. »Stytłać = unurzać w błocie, w cieście« Spr. IV, 370. »Stytłać = wyszarpać, wyszamotać« Was. 247. »Złe... okrutnie go stytłało« ib. 92. Por. Stytrać.
Stytłać p. Stytlać.
Stytolić = »zmiąć, zwycholić« Pr. fil. V, 895.
Stytrać »a. statrać = zniszczyć, zgnieść, zwalać« Parcz. Por. Stytlać, Sterać, Styrlać.
Subekt = subjekt: »Teráz go wziąn do sklepu na subekta« Święt. 399. »Subiechci = subjekci« Cisz. 225.
Suber = »Sybir, Syberja« Parcz.
Subernik = »złodziej« Parcz.
Suberynowy = »syberynowy« Łęcz. 14.
Subiecht p. Subekt.
Subiekcować = »fatygować« Lis.
Subraniec = »szubrawiec« Spr. IV, 31.
Subselje blp. = »biura, kancelarje« Ust. z Wilna.
Substancja = »majątek, posiadłość« Kuj. II, 279. W temże zn. »Substancyja« Rad. I, 185. »Szustancyja« Zb. X, 231. »Sukstancya« Kozł. 95.
Substelny = »subtelny, wątły« Rozpr. XII, 104. »Substelny = subtelny, delikatny, cienki« Krak. IV, 322. »Tyś mówiła, ześ substelna, a tyś kieby krowa cielna« Rad. I, 183. »Trzewicek substelny« Kozł. 155. »Buziacek substelny jak wilco sobaka« ib.
Suchaj p. Szuchaj.
Suchandrys = »człowiek chudy, wychudły« Pobł. 95.
Suchar »a. sucharz = suche drzewo« Wrześ. 22. »Suchárz = suche drzewo na pniu stojące« Spr. IV, 350. »Suchárz a. suchárcyk = uschłe drzewo« ib. V, 422. W temże znacz. »Sucharz« Rozpr. X, 221. Zejsz. 27 i 131. || »Suchorz = człowiek suchy, a wiele jedzący« Udz.
Suchárcyk, Suchárz p. Suchar.
Suchedni: »Że niegdyś w suchedni czeladź odbierała zasługi, to mówiono: zapłacić, podwyższyć czeladzi suchedni« Krak. I, 272.
Suchedniowa sól = »sól, wydawana co kwartał dla szlachty z żup skarbowych« Krak. I, 272.
Suchelek p. Zuchelek.
Sucherlawy »a. chuderlawy = suchy, zawiędły, o ludziach« Wisła VI, 906. »Sucherlawy = szczupły, suchy« Kolb. rękop.
Suchlęta = »człowiek szczupły, suchy, suchotnik (rubaszne)« Święt.
Suchmiał = »suche drzewo« Kal. 34.
Sucho: st. wyższy: »Sukcy = suszej« Spr. V, 422. Toż Rozpr. X, 238. »Czy sucha wyglądasz?« Rog. nº 475. »Czy się sucha, mokra boisz?« ib. nº 476. »Tańczy na sucho« = bez muzyki« Zb. XIV, 45.
Suchobzdra = »suchotnik, suchotnica« Kolb. rękop.
Suchom p. Suchy.

Suchomo = na sucho: »Suchomo chleb jeść« (Nie podano, zkąd wzięte).

Suchoputny = lądowy: »I suchoputna droga ta ponoć je« Konopnicka, Na drodze (z ros. suchoputnyj).

Suchorz p. Suchar.

Suchostoj = »drzewo suche« (Nie podano, zkąd wzięte).

Suchotnik = »cykorja zwyczajna, Cichorium intybus« Zb. VI, 243. »Suchotnik = wiąz brzost, Ulmus suberosa« ib. 303. »Suchotnik = Filago arvensis« Zb. VIII, 258. »Suchotnik = ziele« Wisła VII, 746.

Suchotny = z suchot pochodzący: »Kaszel suchotny« Wisła VI, 913.

Suchotowe »ziele = ziele od suchot« Wisła II, 606.

Suchoty: »Má suchoty chlebowe = jest otyły« Święt. 677. »Suchotami być« = suszyć Pozn. V, 189.

Suchowaty: »Jedna (wierzbina) suchowata, a druga ta bujna« Zb. XIII, 107.

Suchowiejka = »nieśmiertelnik, Elichrysum arenarium« Petr. W temże znacz. »Suchowiejka a. natupnik« Wisła II, 6.

Suchowierzch = »gatunek ziela« Zb. VI, 205 i 310. »Suche wierzchy = roślina: głowieńki« Pr. fil. V, 895.

Suchowija = »droga grudowata, w zimie aż do kurzu starta jeżdżeniem, kiedy brak śniegu« Roczn. 237.

Suchy: »Ci, co pod strzechą, zlaci (zlani), a ci, co na polu, suwi (susi)« Zb. I, 122. »1 pp. l. mn. suwi = susi; por. serbs. suw = suchy, l. mn. suwi, przysłówek suwo« Rozpr. III, 356. »Suksy = suchszy« Spr. V, 422. || »Suchy piątek«: »W piątek się dzieci nigdy nie powinny kąpać: piątek suchy na dzieci« Krak. III, 140. || »Suchy las = las liściasty przed rozwinięciem się liści; mówią, że gdy kukawka na suchy las zakuka, to będzie rok nieurodzajny na orzechy« Pr. fil. IV, 880. »Kosterę wiedzie droga suchym lasem do wieczności« Krak. II, 521. »Kije te bywały nabijane krzemieniem. Dawniej w bijatykach... wywijali niemi zawzięcie... a gdy się zabierali do walki na zabój, wówczas odzywali się: wziąść go przez suchy las do wieczności. Wyrażenie to znane i na Podlasiu« Krak. I, 108. || »Suchego dęba stanąć = na głowie z wyciągniętemi pionowo w górę nogami; gdy pierwszy raz grzmi, chłopcy stają suchego dęba« Spr. IV, 143. || »Suchy wojtek = rodzaj grzyba, bedłki jadalnej« Parcz. || »Suche« = ląd: »Wyciągnął (z wody) na suche« Nadm. 46. || »Suche drzewo = wiciokrzew zwyczajny, Lonicera xynosteum« Zb. VI, 271. || »Suche garło = suchoty gardlane« Pr. fil. IV, 252. || »Suche wierzchy p. Suchowierzch. || »Sucha środa = środa w czwartym tygodniu po Wielkiej nocy« Chełm. I, 143. || »Sucha = przegrana w grze karcianej Burdy« Krak. I, 328. »Sucha = przegrana w karty« Ust. z Litwy. || »Sucha« = szturchaniec: »Koszorciem suchą daje knopom« Derd. 133. || »Suchom« może zam. suchą = z gołemi rękami, bez broni: »Ty tyla wystrzału mas, a my cie tak suchom pocapili« Chełch. I, 226.

Suciachno = »suto« Parcz.

Suciachny = »suty: suknia suciachna« Parcz.

Sucianny p. Sukienny.

Sucić: »Suci = przystoi, należy do czego, przylega do czego« Rozpr. X, 303. W temże znacz. »Sucy« Spr. V, 422. »Suczy« Goszcz. Tatry 133. »Suczy a. suci« Wrześ. 22.

Suciej = głośniej?: »Zagrajcie mi suciej« Zejsz. 48.

Suczka: »Sucka = deseczka w kołowrotku, cienka i wązka, łącząca kolbę z podelgą, którą prządka porusza naciskaniem nogi, gdy przędzie« Pr. fil. IV, 881. »Sucka = w kołowrotku czyli kółku połączenie z pedałem« Was. 56. »Sucka = kawałek drewna, zachodzący w zęby kółek, tamujący ruch nawoju z nićmi w warsztacie tkackim« ib. 57.

Suczny: »Sucny = piękny, okazały« Spr. V, 422. »Suczny = przystojny: suczny chłop« Wrześ. 22.

Suczy: »Sucza krew« = zap. przekleństwo: »Nie będę juz cierpiała, zebym (zap. omyłka zam. zeby) mléka dostała, ta niescęsna suca krew« Kiel. II, 143. || »Sucze mleko = ostromlecz (w Pieninach)« Zb. VI, 251.

Suczyć p. Sucić.

Suczyna: »Sucyna = suka« Pr. fil. IV, 252. »Suczynę kudłatą« Kolb. 376.

Suć = »sypać« Rozpr. III, 376; ib. VIII, 233; ib. IX, 214; ib. X, 221; ib. XI, 189; ib. XII, 104; ib. XX, 434. Ust. z Jaworza. Udz. Spr. V, 422. Fed. 409. Wrześ. 22. »Zacyná sie suć kupa wojska« Zb. V, 202. »Ty suj mrozém« ib. 226. »Zacena suć uogniém« ib. 254. »Z wiérchu zre, z boku suje. Młynek« Zb. VII, 86. »Suje mu sie... piasek« ib. »Utrzymują, że zły suje muchy« (t. j. sypie na świat) Zb. XI, 50. »Zacény mysy sie suć i skakać do niego« Wisła I, 310. »Zacon suć talarami« Zaw. 54. »Zacnie kijami suć = sypać, okładać« ib. 72. || »Suć = lać: nasujze mleka na miske« Spr. IV, 382. »Suł désc« = padał, lał Zb. II, 237.

Sudać = »pełzać: »Bóg powiada: będziesz sudáł na brzuchu aż do sądnego dnia« Pr. fil. V, 895.

Sudół: »We wsi Toniach... spotkał się ze strzygoniem na tońskim sudole« Krak. III, 66.

Sudro »a. sudrzysko = potérana przyodziewa« Krak. IV, 322.

Sudrzysko p. Sudro.

Sudy dudy p. Siudy tudy.

Sudziec: »Piaszczyste przyczołki, które zulcami, solcami i sudcami nazywają« Pol, Półn.-wsch. Europa II, 201.

Sudzina = »wielki sąd a. sęd, fasa 2, starożytna miara na piwo wyżej kwarty« O.

Sufatka = »mała siatka lejkowata« Prac.

Sufnica = »belka poprzeczna, szczytowa, bant« Pr. fil. V, 157.

Sugłówek = droga? linja w lesie?: »Sugłówkiem, który pan przecinał... widzieć się dawały... niby grzyby bąbiaste« Tyg. il. r. 1884, nº 56, str. 51. »Na sugłówku« ib.

Sugoczeć p. Szugoczeć.

Suja = »1, pieczywo wielkanocne, podobne do strucli 2, dać suję w bok = uderzyć kogo w bok« Pr. fil. IV, 251. || »Suja« p. Szuja.

Sujnąć = »sunąć« Zb. I, 6, 27 i 31. Toż Kal. 36. Por. Sunąć.

Suka: »Zachciało się suce rajskiego jabłka« Kaspr. 75. »Suka = samica psa, lisa« Hempel. »Leśna suka = wilczyca« Zb. III, 29. »Borowa suka = wilczyca« Rozpr. IX, 192. || »Suka, budzisuka = stróż nocny« Pr. fil. V, 895. ||

»Sukę paść: przy wożeniu długich sztuk budulca na saniach (dwie pary) lub wozie (zad odłączony od przodka) drągiem, przywiązanym do końca zadniego na zakrętach drogi nadaje się kierunek, pasie się sukę, aby zadnie sanie nie zjechały z drogi« Spr. V, 143. || »Suka = kawałek drzewa, którem orczyk przytwierdza się do gnatek, albo do sani« ib. 422. || »Suka = rodzaj hamowidła u wozu« Spr. IV, 31. »U niektórych wozów zamiast dunala jest suka żelazna, na której się waga szczelnie wspiera, gdy się ją do dyszla zakłada« Święt. 9. || »Suka = przyrząd do hamowania wozu: kawałek drzewa z rowkiem, w który wchodzi koło« Pr. fil. IV, 309. »Suka = kawałek drewna, zatyczka; z czesk. suk« (?) Rozpr. XVII, 63. »Suka = część warsztatu tkackiego służąca do hamowania ruchu« Lub. I, 91, »Suka = w warsztacie tkackim kawałek drewna do przytrzymywania nawoju« Spr. V, 422. || »Suka« = część żaren: »Do ściany wbitą jest kołatajka a. suka drewniana; w niej jest żarnówka czyli mielak« Lub. I, 85. || »Suka = klocek do zabijania klinów« Święt. 30. || »Suka = czapka barankowa« Pr. fil. V, 895. || »Suka = peleryna u sukmany męzkiej« ib. Toż Wisła VI, 189. Dyg. Krak. I, 122. Kolb. (objaśnienie rycin). Kiel. I, 37. »Suka = ciemno-bura sukmana z trójkątną peleryną, wyszywana białemi sznurkami i suknem czerwonem« Tyg. il. 1, 404. || »Scenna suko! = wyzwisko« Doman.

Sukać = »za pomocą kołowrotka przenosić (przesukiwać) nici wątku z przędzion, umieszczonych na wijarkach, na cewki« List od Bystronia. Toż Rozpr. XII, 104. »Sukać = kręcić nici. Nić, jakiej krawiec używa, jest sukana t. j. kilka nitek razem skręconych na kołowrotku« Pobł. 95. »Sukać = kręcić« Petr. »Sukać = zwijać« Rozpr. XVII, 64.

Sukadło = »narzędzie do nawijania nici na cewkę« Ust. z Lidy.

Sukcesor: »Koncésor« Pr. fil. V, 767.

Sukienka = »długi, marszczony z tyłu surdut kobiecy z mnóstwem żółtych guzików« Rad. I, 54. »Sukienka = sukmanka kobieca« Zb. X, 195. Toż Wisła III, 281 (Małopolska).

Sukienniák = »spodnie sukienne« Pr. fil. V, 895. »Sukienniak = kiecka sukienna« Kuj. I, 67.

Sukiennik = zap. wyrabiający sukno: »Ożenił sie sukiennik« Zb. XII, 217.

Sukienny = z sukna: »Sukienne... kaftany« Rud. 35. W temże zn. »Sucianny« Derd. J. 18.

Sukman p. Sukmana.

Sukmana = »kapota« Rozpr. XI, 189. »Sukmana = wierzchnia odzież z sukna« ib. XX, 434. Toż Mil. W temże znacz. »Sukmana« Święt. 45 (opis). Zb. XV, 156 (opis). Kuj. II, 177. Pauli 105 (opis). Zb. IV, 244. Pozn. II, 169 (opis). Kiel. I, 38. Wisła III, 289 (opis); ib. 727. Łęcz. 57. Wójc. II, 201, 209 i 258. Kłosy XIII, 44 (opis). »Trzy sukman« Kam. 111. »Bliższa koszula ciała jak sukmana« Kuj I, 197. »Sukman a. sukmanek« Maz. III, 28. »Sukman« Kolb. 221 i 222. Krak. II, 506. Wisła III, 84, 563, 568 i 605. Osip. Pr. fil. V, 895. Kuj. I, 192. »Sukman a. sukmanina« Maz. III, 215. Zdr. »Sukmanka« Zb. IV, 237. Pozn. II, 171. Kam. 172. »Sukmanek« Mil. Wisła I,

319. Chełch. I, 255; ib. II, 100. Wójc. II, 99. Wisła V, 156.

Sukmanek p. Sukmana.

Sukmaniarz = »przezywają tych, którzy obloką sukmany« Pr. fil. V, 895.

Sukmaniątko = »nędzna sukmana« Pr. fil. V, 895. »Krótkie sukmaniątko« Krak. II, 41.

Sukmanik = sukmanka: »Drugi nie ma sukmanika« Zb. II, 111.

Sukmanina = licha sukmana: »Sukmanina stará« Kam. 101. W temże znacz. Sand. 52. Oles. 168. Zb. IV, 177. Krak. II, 432. Maz. II, 27. Por. Sukmana.

Sukmanisko = sukmana (licha): »Wziął sukmaniska, odział ją« Maz. I, 290.

Sukmanka p. Sukmana.

Sukmańsko = sukmana (licha): »Psy rozszarpały mu sukmańsko« Krak. IV, 200.

Suknia = »spódnica fałdowana z krótkim stanikiem na szelkach« Aten. 1877, II, 111. »Sukniá = sukmana« Pr. fil. V, 895. »Suknia = surdut męzki« Pozn. I, 60; ib. II, 92 i 333; ib. IV, 331; ib. VI, 99. »Suknia = kożuch suknem pokryty« Doman. »Suknia« = habit: »Nakupiuł bernadyńskich sukniów« Chełch. I, 252. || »Suknia = ubarwienie ptaków lub zwierząt« Prz. ludu VI, 111.

Sukniaki = »spodnie sukienne« Pleszcz. 16.

Sukniany = »sukienny« Pr. fil. V, 895. Toż Wrześ. rękop.

Sukniczka = sukienka: »Zdejmujze Marysiu ze siebie suknickę« Pauli 91.

Suknisko = suknia: »Zdymajże Kasiulu te srébne sukniska« Kolb. 59.

Sukrawica = »krew z nosa idąca« Pr. fil. IV, 881.

Sukstancya p. Substancja.

Sul = »próg, niem. Schwelle« Bisk. 25. Por. Szuło.

Sulacz = »bicz« Ust. z Łomżyńskiego.

Sulaczek p. Sulák.

Sulać = »miąć, ściskać« Wrześ. 22. »Sulać, usulać = gnieść, wałkować: scykane kluski trza sulać« Spr. V, 423.

Sulák »a. sulácek = podłużny garnek« Spr. V, 423.

Sulan »a. sultan = mańkut: a toć ty sulanem się żegnasz; muszę robić sulanem, bo prawa ręka... boli« Maz. V, 37.

Sulić »co komu = roić, stręczyć, nakłaniać do nabycia czego« Osip. »Sulić = stänkern« Mrong. 720.

Sulir = przyśpiew: »Sulir, bulir, dalej, dalej« Krak. I, 238.

Suliszka = »skowronek leśny« Pr. fil. V, 895.

Sulka = »podłużny ziemniak« Spr. V, 423. W temże znacz. »Sulka« Enc. R. II, 816. Wrześ. 22. Wisła VIII, 812. Rozpr. X, 303. || »Sulka = gałka z ciasta« ib.

Sultan p. Sulan.

Sum = »smętne dumanie« Zb. I, 76. »Chodzi jak sum = milczący, zadumany, zgryziony« Kolb. rękop. Por. Sumować. || »Sum = wicher« (szum) Spr. IV, 382. || »Sum« p. Sam.

Suma = torba?: »Stoi suma od obroku« Maz. III, 155.

Sumak = »koza dzika« Tyg. il. 1, XIV, 162 (W. Pol).

Sumar = »osieł« Spr. V, 423. W temże zn. »Sumar« (podana etymologja) Rozpr. XVII, 14. »Hibkiem w sumary jeżdżują« Pr. fil. V, 746. »Sumar a. samar = osieł« Wrześ. 22. »Sumar = przezwisko pogardliwe« Rozpr. X, 304.

Sumatocha: »Sumatocha-swat jest

przy weselu ludu ruskiego... zobowiązany do rozweselania smutnej panny młodej« Tyg. il. 1, XIV, 19.

Sumce = »dyle w ścianach domu« Święt. 34. »Sumce kloc (kloce?) drzewa do budowy« Zb. II, 253.

Sumiecie = »zaspy śnieżne« Osip.

Sumienie: »Sumnienie« Chełch. I, 110. Rog. nº 349. »Sumnienie a. sumlenie« Czark. »Sumlenie« Osip. Pr. fil. IV, 881. »Sůmînie, somiôni« Hilf. 179. »Sąmnienie« Derd. 13. || »Bez sumienia! = rodzaj zaklęcia« Rozpr. X, 271. »Zobowiązuję się po prawie i po sumieniu oddać« Kaspr. 16. »Sumieniem poprawić = przysiąc« Sand. 265. »Chłopi se w sumieniu zamyśleli« = w duchu« Kam. 161. »Nie stać nikiedy żyda na takie sumienie, kieby tak chłopa zdar, jak prepinator« ib. 82. »Nie mom do ciebie sumienia = przekonania« Kuj. II (str. nie wskazana). || »Sumienie = usposobienie, natura: on jest twardego sumienia przy likach = jest mocnej natury przy zażyciu lekarstwa, leki go nie poruszyły« Krak. IV, 322. »Miętkiego sumienia = obrzydliwy« (t. j. wrażliwy na obrzydzenie) Zb. X, 235. || »Sąmienie = serce« Derd. J. 21. || »Sumienie = piersi: tak mi ciężko na sumieniu, co ani dychać nie mogę« Spr. IV, 360. »Ciężka krzypota padła jej na sumienie« Del. 123. || »Sumienie = żołądek« Pobł. 85. »Mieć na sumieniu a. sercu = być chorym na żołądek« Nadm. 138. || »Sumienie« = tył: »Kacia... sumienie mu zryli, zsiekli, ze ani stać, ani siedzieć« Kiel. II, 258.

Sumik: »Sumiki = wszystkie te płazy w chałupie, które są przerznięte dla otworów t. j. drzwi i okien« Spr. IV, 314. Toż ib. V, 423. »Soniki a. suniki = części ściany między oknami« Wrześ. 21. Toż Rozpr. X, 302. (W innych okolicach: sumiki = bale ścienne, kładzione nie na węgieł, lecz zasuwane między dwa słupy Ł.).

Sumiot = »kupa śniegu: po nawianych sumiotach« O. »Smiot = zaspa śniegu: podczas zamieci... tworzą się smioty. U Syrokomli 'sumioty'« Pobł. 89.

Sumisyja = »poddanie się« Sand. 269.

Sumiszka = »krupy hreczane z mąką (Tarnopol)« Wisła VIII, 596.

Sumitować się = »przepraszać, zarzekać się, zapewniać pokornie: sumituję się wam, ojcze, ze nie mógem inak« Krak. IV, 322. »Przysięga się, sumituje« Łęcz. 104. »Sumitować się = usprawiedliwiać się« Sand. 269. »Sumitować się = zaklinać się« O. || »Sumitować = zamyślać się, toż samo, co 'sumować'« Pr. fil. V, 895. »Jesce nie zbieracie, już sumitujecie, co za nią (pszenicę) weźmiecie« Kal. 90.

Sumka p. Szumka.

Sumlenie p. Sumienie.

Sumlenny = »sumienny« Pr. fil. IV, 881.

Sumnica = »poziomka, Fragaria vesca« Zb. II, 258. »Sumnica = poziomka (w Kieleckiem)« Zb. VI, 255. W temże znacz. »Sonycia (w Dziewiętnikach)« ib. »Sunica« Petr. (Może 'Szumnica'). Por. Szumnik.

Sumnienie p. Sumienie.

Sumować = »zamyślać się« Pr. fil. V, 895. Toż Kolb. rękop. »Sumować a. zasumować się = zadumać się« Zb. I, 76. »Zasła do komory i sobie sumuje« Maz. V, 260. Por. Sumitować.

Sunąć = sypnąć, rzucić: »Jak sunie na te becki témi krzémykami« Cisz. 108. »Sunął się las = zaczął róść« Zb. II, 237. Por. Sujnąć.
Sunica p. Sumnica.
Sunik p. Sumik.
Suńdy p. Sządy.
Suńta p. Szanta.
Supasta = »subhasta« (sprzedaż przymusowa) Pr. fil. V, 895. »Podam na supastę« Kaspr. 20. Por. Supastacyjá.
Supastacyjá = »subhastacja« Pr. fil. V, 895. W temże zn. »Supastacyjá« Kaspr. 13. Por. Supasta.
Supastować = »subhastować« Pr. fil. V, 895.
Supeł, »supełek = sypeł, sypełek« Pr. fil. IV, 881. »Supeł a. szupeł = węzeł u chustki; supełek = węzełek (może z niem. Zippel)« Kuj. II, 277. W temże zn. »Supełek« Wisła V, 351. »Sopełek« Zb. VIII, 269. »Szypuł a. sypuł« Pr. fil. IV, 254; ib. V, 898. Kud. »Szypełek« (autor) Kuj. I, 237. Wisła VII, 92. »Sypełek« Zb. II, 145. Zdr. »Supełecek« Maz. III, 103. »Sypeł = węzeł, zawiniątko« Osip. »Szepeł« Derd. 96, »Szypułek = węzełek« Pozn. VII, 157. Por. Szypuła.
Supernacyja = »dobre znalezienie się, ogłada towarzyska, grzeczność (z łac. subordinatio)« Krasn. 309.
Supiłka p. Sopiałka.
Supitura = »sepultura« Parcz.
Suplasty = »syplasty« (węzłowaty) Pr. fil. IV, 881.
Suplikować: »Już wam więcy nie seplikujemy« Pozn. II, 239.
Suponia = »sznurek lub wązki pasek z surowca, służący do ściągania i związywania końców dolnych kleszczów u chomąta« O. »Suponie = rzemień do ściągania chomąta« Pleszcz. 44.
Supor-zyja = »substancja, majątek, posiadłość« Kuj. II, 279. W temże znacz. »Suporzyja« ib. I, 288.
Supozowany: »Idzie ten szewiec supozowany, i przychodzi do dom zafrasowany« Maz. III, 72.
Supstyk = »substytut, zastępca« Udz.
Sur... p. Syr...
Sur = »śmieci« (raczej sór, por. ros. sor) Petr. || »Sur« p. Szur.
Surdać się p. Szurdać się.
Surdu-burdu: »Mój jędor surduburdu« Maz. II, 147.
Surduk = surdut Kam. 83. W temże znacz. »Surgut« Spr. IV, 382. Arch. V, 644. Rozpr. XXVI, 394. Udz. »Siurgut« Pr. fil. IV, 247. »Szurgut« ib. V, 904. Zdr. »Surdutek«: »Jedwabny surdutek na moim kochanku« Rud. 136.
Surdutek p. Surduk.
Surga = »przezwisko kobiety« Udz. por. Szurgot.
Surgacz = »szteluga, na którą z cywiów w warsztacie tkackim zwija się lub stawia przędzę« Lub. I, 91.
Surgut p. Surduk.
Surjantum = przyśpiew: »Surjantum rektum prekuriatum dektum dokturyja« Kolb. 130. »Suryjantum brantum pregurantum doktoryja« Rad. II, 57.
Sur-latym-potym = »naśladowanie głosu dzwonka, zwołującego górników na zapis« Zb. X, 333.
Surma = »duża ligawka« (opis) Wisła III, 653. »Surwa«: »Surwy grają« Kuj. II, 34.
Surowiatka = »rodzaj grzyba« Zb. X, 196. W temże znacz. »Surowiatka« Łęcz. 231. »Syrowiatka« Zb. II, 14. Mil. »Syrowiadka = bedłka, Agaricus russula« Spr.

V, 143. »Surowiatka a. syrowiatka« Pr. fil. IV, 252. || »Surowiatka = ryba z płociowatych« Prac. Por. Serowiatka.

Surowie = »surowo« Pr. fil. V, 895.

Surowiec = »1, złodziej 2, robotnik fabryczny« Pr. fil. III, 499.

Surowietka = »motki przędzy« Wisła IV, 881.

Surowina = »z rudy przetopione żelazo« Spr. V, 423.

Surowisko = »drzewo mokre, surowe« Lub. II, 213.

Surowitne »płótno = niebielone« Pr. fil. V, 895.

Surowy: »Serowy« Kuj. I, 141. Toż Wisła III, 89. »Kiebóska seró = kiełbaska surowa« Nadm. 75 (objaśnienie Łęgowskiego). »Syrowy« Mil. || »Surowy = wilgotny: drzewo surowe, ziemia surowa, mur surowy« Roczn. 237. »Syrowa ziemio!« Maz. V, 27. || »Surowy = niedokończony, niegotowy: koń surowy = nieujeżdżony« Roczn. 238.

Surówka = »rodzaj zgrzebnego płótna« Rozpr. XXVI, 394. || »Syrówka = cegła niepalona« Spr. V, 123. Zb. II, 11. Pozn. I, 91.

Surwa p. Surma.

Suryjan = »nazwa wołu« Pozn. I, 104.

Suryjantum p. Surjantum.

Surzyć = »śmiecić« Petr. Por. Sur.

Surżyca = »mieszanina 'rży' (secale) z 'żytem' (triticum)« Rozpr. XII, 108.

Susać = »przesadzać rowy, o zającu« Prz. ludu VI, 111. »Susać = skakać« O. || »Susać = lekki szmer wydawać: drzewa chwiane wiatrem susają« O. || »Susać« p. Ssać.

Suseł = »świszczek« Prz. ludu VI, 111.

Susfał, Susfałek p. Suswał.

Susfoł p. Suswał.

Susła = »smark zaschnięty« Petr.

Susło = »trzusło« Udz.

Susoty »a. kosuty, koluchy = igły sosnowe« Pleszcz. 36.

Sustać p. Szustać.

Sustaw »w l. mn. sustawy = stawy w palcach u rąk« Pr. fil. IV, 881. »Sustawy = stawy, łączące z sobą członki« Osip. »Sustawa = członek, np. część palca, staw« Petr.

Sustawa p. Sustaw.

Sustecka p. Szóstka.

Sustek = »gat. rośliny« Spr. V, 423.

Suswał = »wiszący strzęp, karwas: wisą tylko susfały = sople, rędy« Pr. fil. IV, 881. »Susfoły = strzępy, fafoły« ib. V, 895. W temże zn. »Szuszwał« Pobł. 158. Wisła III, 747. »Suszwałek a. susfałek« O. »Szuszfałki = nici wystrzępione i wypadające z płótna« Pobł. 158. »Susfálek = zawiniątko« Rozpr. X, 304. Toż ib. XVII, 64. Spr. V, 423. »Suswáł = zwitek, kłębek« Parcz. || »Szuszwał a. szusfał (niem. Schurzfell) = fartuch kowalski« Zb. I, 24. W temże zn. »Suswał« Zb. II, 220. || »Susfáł = człowiek do niczego« Spr. V, 423. »Susfoł = drab, urwisz« Udz. »Hej kowale susfa'e« Rad. II, 112. »Największy suwał (może suswał?)« Zb. X, 267.

Susz = »drzewo uschłe, gałęzie uschłe« Osip. »Susz = suche gałęzie« Pr. fil. IV, 881. »Naznosili suszu« Beld. 108. »Obsuła go suszą, ledwie uciekł do kościoła z duszą« Kon. 105. || »Susz = suszone owoce« Rozpr. XX, 434. Toż Krak. I, 192. Zb. VI, 220. Zb. XIV, 161. Pr. fil. IV, 252.

Wisła VII, 76. Udz. Kolb. rękop. || »Sus = plastry wosku bez miodu« Pr. fil. IV, 881. Toż Święt.

Suszarz: »Susárz = suszący zboże« Pr. fil. V, 157.

Suszczeć p. Szuścić.

Suszejsza = »szosa« Pozn. I, 58.

Suszka = »uschłe drzewo« Pobł. 95. »Suszki = uschłe na pniu drzewa« Pr. fil. V, 893. Toż Ust. z Jaworza. || »Suszki = owoce suszone« Zb. XIV, 39. Pr. fil. IV, 252. Mát. Wig. 10. || »Suszki = konopie pręcikowe« Zb. VI, 238. Toż Chełm. I, 77.

Suszmień: »Sûszmień = płat, zwłaszcza śniegu lub słomy« Pobł. 85.

Suszpenda = »uwolnienie ze służby, dymisja« Pr. fil. III, 499.

Suszyć = »pościć o chlebie i wodzie« Osip. || »Susyć zęby = chichotać, zalecać się, żarcikować, umizgać się, spędzać czas na wesołej gawędce« Pr. fil. IV, 881. || »Suszą się pieniądze — mówi lud o miejscu, gdzie widać błędne ogniki« Hoff 63.

Suszydrzewo = »ogrodnik, żartobl.« Pr. fil. V, 896.

Suszwałek p. Suswał.

Suszyowieczka: »Ty suszyowieczko, wysuszyłeś owce« Zejsz. 139.

Suszysko = »niem. Trockenplatz« Mrong. 772.

Suścić, Suścieć p. Szuścić.

Suślić = »ssać, brudzić ustami« Petr.

Suta »a. sutka = nora, izba ciemna np. w suterynie, zaułek« Pr. fil. V, 896. Por. Sutka.

Sutka = »zupa mączna« Wisła VIII, 596. || »Sutki blp. = ciasne przejście między zabudowaniami« Czark. Toż Osip. Maz. V, 49. Pr. fil. IV, 881. »Sutki = 1, zaułki ciasne i wązkie w miastach 2, zejście się kilku granic« ib. Por. Suta.

Sutryna = »suteryna« Pr. fil. V, 896. W temże zn. »Siutryna« Rozpr. XVII, 60.

Sutułowacieć = »stawać się przysadzistym, tyć, grubieć« Ust. z Litwy.

Sutułowaty = »przysadzisty, gruby« Ust. z Litwy.

Suty = »stosy, warstwy kamieni, miejsca zasute kamieniami« Pr. fil. IV, 881.

Suty: »Droga suta = sypana z piasku« Lud. I, 180. || »Suty« = dziarski?: »Biczyk śmigły, chłopiec suty« Zb. II, 92.

Suwać = »tańczyć rzeźko: jak óna suwa!« Kuj. II, 277. »Suwać« = umykać: »Widzą, że ich dopędza, suwają w bok« ib. I, 160.

Suwalować = »stroić figle nieprzyzwoite« Zb. I, 53.

Suwał p. Suswał.

Suwałka = »łopatka do mięszania wapna« Ust. z Litwy.

Suwały = szuwary?: »Gołębica... leci, gdzie większe suwały, i krzycy, i wrzescy, woła do sie pary« Kozł. 113.

Suwany = »taniec, galopada na 2 równe tempa« Krak. II, 378. Toż Kiel. II, II. »Suwany = rodzaj krakowiaka« Zb. XII, 231.

Suwar p. Szuwar.

Suwój »płótna = sztuka ok. 30 łokci« Ust. z Litwy. Toż Zb. XI, 246.

Suzoł = »chłopak przebrany w zapusty« Pr. fil. V, 157.

Sużować = »męczyć, dręczyć« Rozpr. XII, 104.

Swacecek = »szwagier« Krak. I, 275.

Swacecka = swatka, druchna: »Młodziutka, jak nasa swacecka« Pauli 45. »Młodziuchna, jak nasza swaceczka« Wójc. II, 64.

Swach = »szwagier« Krak. II, 10. »Swach, swak a. swagier = szwagier« Rozpr. X, 222. || »Swach, swacha = tak się nazywają wzajemnie rodzice, których dzieci wstąpiły w związki małżeńskie« Pleszcz. 44. || »Swach, swak, swat a. stary = starosta weselny« Krak. II, 10. || »Swach, swat a. rajek = pośrednik małżeństwa, urządzający zmówiny« Zb. II, 26. W temże znacz. »Swach« Pozn. II, 319. Wisła VIII, 279. »Swach a. schwach = dziewosłęb« Lub. I, 181. || »Swach = każdy starszy wiekiem względem młodzieży, będącej w wieku żeniebnym« Maz. V, 209. Toż Osip. || »Swach = drużba weselny« Pozn. II, 81. »Szwach« = godność weselna Wisła VIII, 495. W temże znacz. »Swach« ib. 499. Łęcz. 55, 61 i 134. »Przyjechali swachowie zdaleka« Pleszcz. 59.

Swacha, »swaszka, swaczka, swachna, swachniczka (w pieśni), swoka (na Litwie i w Krakowskiem) = każda mężatka, uczestnicząca w godach. Jedna jest starsza, inne są młodszemi swachami. Starsza najczęściej nosi tytuł starościny; młodsze wybrane do pewnych obrzędów i czynności. Swaszkami i swachnami lud galicyjski zowie niekiedy i druchny« Zb. I, 93. »Swacha = każda mężatka uczestnicząca w godach weselnych. Żona swata, rajka, lub matka chrzestna panny młodej jest starszą swachą i spełnia różne obrzędy; inne są swachami młodszemi« Pr. fil. IV, 881. || »Swacha = gospodyni, która oświadcza młodziana« Maz. I, 273. Toż Fed. 33. Lub. I, 139. Skrzyń. 73. Wisła VIII, 279. || »Swacha = gospodyni, która na weselu pilnuje porządku między niewiastami i dziewczętami« Chełm. I, 213. »Usłużyć w swachy« = jako swacha Maz. V, 201. »Dzień dobry pani swasze« Łęcz. 61. »Szwacha« Lub. I, 178. Parcz. »Starsze swachy« Kuj. I, 266. »Panna młoda sadowi się między dwiema swachami« ib. 268. »Swachy odbierają pannę młodą druchnom« ib. 271. »Starsza swacha« Wisła VII, 726. »Starsza szwacha« Kuj. I, 320. »Swacha wieńcowa i czepkowa«: »Idzie cała kompanija do swachy wieńczowej po wieniec. Swacha ubiera wieniec« Wisła VII, 726. »Swacha cepkowa, która kładzie czepek na głowę młodej« ib. 731. »Starsza swacha a. pani ubieraczka, która pannę młodą i druchnę ubiera« Maz. V, 201. »Swacha« = godność weselna Wisła VIII, 499. W temże zn. Wójc. II, 30. Kłosy VIII, 111. Pozn. V, 201. || »Swacha« p. Swach.

Swachenka = swachna (w pieśniach) Kozł. 43. Zb. VIII, 270. Maz. III, 143 i 153.

Swachna = »swatka« Pr. fil. V, 896. || »Swachny kobiety zamężne na weselu; bywa ich dwie lub trzy« Maz. III, 169. W temże znacz. Was. 115. Kozł. 213 i 221. || »Swachna« = urząd weselny: »Wybierają się drużby, druchny i swachna« Połuj. 200. || »Swachna = druchna« Pozn. I, 181 etc. W temże znacz. »Szwachna« ib. 253. Toż ib. II, 98, 270 i 325; ib. III, 170 i 192. »Swachna« Pleszcz. 73. »Młodsza swachna« Kozł. 235. »Starsza swachna« Maz. I, 289. Rad. I, 200. || »Swachna = matka panny młodej« Töp. 84. »Schodziły się kobiety i dziewczęta do swachny lub też do kogoś z rodziny panny młodej« Zb. VIII, 266.

Swachneczka: »Swachnecka« = swachna Kozł. 152. Was. 190.

Swachniczka: »Swachnicka« = swachna Kozł. 229. Kętrz. 38. Pozn. I, 229; ib. V, 201. Pauli 44. Rad. I, 171, 186, 210 i 215. Lub. I, 209 i 243.

Swacia »panowie swacia, panowie swaty = wszyscy żonaci goście weselni; z tych rajek jest starszym swatem« Pr. fil. IV, 881. »Nazwa: swacia, zbiorowo brana, służy niekiedy wraz z żonatymi i drużbom także« Maz. III, 103. »Swacia = imię zbiorowe od: swat« Pr. fil. V, 896 (tu przytoczone inne zbiorowe na — a). »Spieszmyż swacia, bracia« Lub. I, 143. »Sprzedają ją swaciom« ib. 154. »Kawalerowie na weselu nazywają się swaciami« Maz. V, 201. »Pan młody zaprasza swaci« ib. »Pan młody swaciom daje śniadanie« ib. W temże znacz. Krak. IV, 298. Rozpr. VIII, 222. Zb. XIII, 155. Lub. I, 229. Wójc. II, 69. Zb. I, 93. Wisła IX, 229. || »Swacia« = swatka, swacha: »Żeby pani pozwoliła mu tę świnię na swacię« Zb. XI, 239.

Swacić = »mówić komu: swacie« Pr. fil. IV, 252.

Swacik = »zdr. od: swat: a gdzie się moje swacikowie podzieli« Pr. fil. IV, 252. »Swacikowie« Kozł. 222. Krak. II. 47. Kiel. II, 20. Rad. I, 191. W temże zn. »Swacik« ib. 210. Zb. XIV, 85, 97 i 98.

Swaciny »a. swaty = swatanie, kojarzenie małżeństwa« Pr. fil. IV, 881.

Swacisko = swat: »Tu se posiędą swaciska« Rozpr. VIII, 224a.

Swacka = swatka, druchna: »Panna swacka« Pauli 45. »Pojon sobie gąsior gęś, kacor panią kackę, młodziusińką cyraneckę obrali za swackę« Kozł. 154. W temże zn. »Swaczka« Lub. I, 243. »Panna swaczka ogoliła« (brodę drużbie) Wójc. II, 64. »Do swaszek, swacek« (pieśń) ib. 46.

Swácusia = zdr. od: swatka: starościna wesela« Rozpr. VIII, 210 i 233.

Swaczka p. Swacka.

Swaczyć = »jeść podwieczorek« Pr. fil. V, 896. Toż Rozpr. XII, 104. Aten. 1877, II, 108.

Swaczyk: »Swácyk a. swák = mąż siostry ojczystej« Zb. X, 175. »Pląsajze do swacyka« Maz. III, 143.

Swaczyna »a. swacyna = podwieczorek« Pr. fil. V, 896. Toż O. Rozpr. XII, 104. Spr. IV, 31 i 360. Huc 456. Aten. 1877, II, 108. Opol. 42. Pr. fil. IV, 291; ib. V, 157. W temże zn. »Spaczyna« ib. III, 311. Rozpr. XVII, 87. »Szwaczyna« Zb. II, 11. »Szwacyna« Spr. IV, 360. »Swadczyna (Szlązk)« Tyg. il. 2, V, n° 110.

Swada = »kłótnia« Pr. fil. III, 311.

Swadczyna p. Swaczyna.

Swadebnica »a. kunica, mordka, kopa licerska = opłata składana dziedzicom w czasach poddaństwa od dziewek, wychodzących za mąż« Zb. I, 86.

Swadlena = »szwaczka« Rozpr. XII, 104.

Swadźba = »swatanie, swatostwo, swactwo, rajenie« Zb. I, 93. || »Swadźba = wesele« Wrześ. 22. Toż Rozpr. X, 221. W temże zn. »Swadzba« Hilf. 182. || »Swadźba« = weselna drużyna Zb. XI, 250.

Swajsery = szwoleżery (?): »Tylko sie boje fráncuskich swajserów« Zb. XIV, 234.

Swák »a. swoják = krewny, powinowaty« Wisła V, 915. W temże

znacz. »Swák a. swách« ib. 319. »Swoch« Pr. fil. V, 897. »Swok = stryj« Pr. fil. III, 307. W temże znacz. »Swák« Wi-ła I, 155. Pr. fil. IV, 252. »Swák = wuj« Pr. fil. V, 896. Ust. z Będzina. Rozpr. VIII, 83 i 123. »Swák = wuj, stryj« ib. XX, 434. Toż ib. VIII, 233. Kuj. II, 277. »Swák = stryj, wuj, mąż ciotki« Wrześ. 22. Rozpr. X, 304. »Swák = mąż ciotki« Spr. IV, 350. Rozpr. XXVI, 394. Udz. Pobł. 142. »Swák = wuj a. mąż ciotki« Pr. fil. IV, 252. »Swák = mąż siostry ojca« Spr. IV, 31. »Swák = mąż siostry matczynej« ib. 360. »Swák = mąż siostry« Pr. fil. V, 423. »Swák = szwagier« Święt. Kal. 127. Kud. Sand. 265. Krak. IV, 322. Zb. II, 238. Rozpr. X, 221. W temże znacz. »Swok, swojak« Hilf. 183. »Swak, swák a. swok« Pr. fil. IV, 252. »Swok« ib. V, 896. »Swág« ib. V, 157. || »Swák = swat« Krak. II, 10. Święt. Pr. fil. IV, 252. || »Swák = tytuł nadawany przez młodszych starszym mężczyznom« ib. V, 896. || »Swák a. swojak: rodzice męża i rodzice żony są wzajemnie dla siebie swákami a. swojakami« ib. 897.

S w a k a = swaszka: »Już wam (druchnom) wzięto pannę młodą, krzykną nasze swaki« Maz. III, 99. Toż Wójc. II, 35. »Na zdrowie... swaki« Fed. 95.

S w a l b a = »wesele« Rozpr. IX, 304.

S w á l i z i r y = »szwoleżery« Zb. XIV, 234.

S w a l n i e p. S c h w a l n i e.

S w a ł e k »a. swałka = główka kapusty« Zb. II, 253.

S w a ł k a p. S w a ł e k.

S w a n i a = swatka: »Zaproszona była na swanię« Orzeszkowa Bene Nati 158 i 164.

S w a ń k a = »swat« Połuj. 206. »Swańka« = swatka, swacha Orzeszkowa Nad Niemnem.

S w a r = »kłótnia« Kam. 149. »Swár = sprzeczka« Święt. 521. »Zacąn swarzyć na babę... ale leśná nie zwázała na ten swár« ib. 421. »Hałas, swár, wreszcie kułakowanie« ib. 475. »Grzmot... jest swarem Pana Boga na ludzi« ib. 512.

S w á r b = »świerzb« Pobł. 95.

S w a r k = »kłótnia« Kam. 144.

S w a r k a = kłótnia: »Bracie, bywałeś ty ze mną w swarce« Maz. I, 233.

S w a r l i w y = »kłótliwy« Fed. 409.

S w a r n i c a = swarliwa baba Krak. IV, 229.

S w a r n y p. S z w a r n y.

S w á r z a ć s i ę = toczyć częste kłótnie: »Baba... go niekoniecznie lubiła, swárzáła sie ś nim« Święt. 420.

S w a r z y b a b a = »rośl. widłak, Lycopodium« Pr. fil. V, 897. Toż Pleszcz. 135. Chełm. II, 242. Zb. III, 97. »Swarzybaba = rośl. Gumphalium arenarium« Was. 14.

S w a r z y ć »kogo = ganić, łajać« Pr. fil. V, 897. Toż Rozpr. VIII, 75. Udz. W temże znacz. Krak. IV, 168 i 322. Matusiak K. 19. Arch. V, 646. Spr. IV, 330. »Nąże na górála swarzyć« Święt. 444. »Swarzuł na babę« ib. 500. || »Swarzyć się = kłócić się« Rozpr. VIII, 75; ib. 177. Pleszcz. 44. Spr. IV, 330 i 381. Rozpr. XI, 189; ib. XXVI, 394. Fed. 409. Zb. XIV, 6. W temże zn. »Cwarzyć się« Pozn. II, 216. »Cwarzyć się a. czwarzyć się« Zb. I, 26. »Czwarzyć się (Poznańskie)« Pr. fil. III, 375. »Czwarzyc sę = 1, swarzyć się 2, byle jak robić« Pobł. 14. || »Swarzyć się na kogo = gniewać się, burczeć« Ust. z Litwy.

Swasia = swaszka: »Pani swasiu tego wesela, prosze do siebie« Zb. XIII, 156. »Prosze mi pani swasi nie sponiewierać« ib.

Swaszcusia = swaszka, swachna Zb. XIV, 87. Toż Zb. XIV, 99. Zb. XV, 116.

Swaszczycka = swacha, swaszka Zb. XIV, 99.

Swaszczyny = »składkowa uczta przedweselna u swaszki« Zb. XIII, 154. W temże znacz. »Swaszcyny« Zb. XIV, 98.

Swaszel p. Swaszlowy.

Swaszeńka = swaszka Lub. I, 156.

Swaszka: »Swáska = starościna weselna« Rozpr. XX, 434. Toż Zb. X, 121 i 125. Zb. XIV, 83, 118 i 179. Skrz. 73. Maz. V, 375. »Swaszki = mężatki na weselu« Maz. III, 194. Zb. XIV, 175. »Szwaszka = swatka na weselu« Parcz. W temże znacz. »Swaszka« Zb. XIII, 154. || »Swaszka, swaska = małe dziewczę, gdy służy na weselu za druchnę; dorosłe nigdy się tak nie nazywają« Spr. IV, 360. »Swaszki, swachy = druchny« Pauli 35. »Panna swaska« ib. 52. »Obierają druzbę i swászkę« Rozpr. VIII, 222. W temże znacz. Pozn. II, 316. Rad. I, 157. Lub. I, 154. W wątpliwem znacz. »Swaska« Wisła IX, 231. Zb. XII, 76. || »Swaszka« przy wieńcowinach t. j. wiciu i poświęcaniu wieńca na Matkę Boską Zielną« Zb. XIV, 75.

Szwaszlowy »koń = w zaprzęgu czwórką koń od prawej ręki idący przodem; koń w swaszlu chodzący« Krak. IV, 322.

Swaściok i = »krzaki kapusty« Udz.

Swaśnicka = »dziewosłębica« Rozpr. XX, 434. »Swaśnicka« = swaszka Zb. XIV, 177.

Swat »swak (w Krakowskiem), raj (w Augustowskiem), rajek (nad Narwią) = gospodarz, który prosi o rękę dziewki dla młodziana, targuje się z jej rodzicami o wiano, układa czas wesela, na którem swat zostaje pierwszym urzędnikiem t. j. starostą weselnym« Zb. I, 93. W temże zn. »Swat« Pozn. II, 290. Was. 115. Pleszcz. 63. || »Swat = drużba« Pozn. II, 117. Zb. XIV, 83. »Do orszaku weselnego wybierają 4 swatów i 4 druchny« Chełm. I, 213. »Panieński swat« = zap. drużba ze strony panny młodej Chełm. I, 220. »Starszy swat = starszy drużba« Maz. V, 201. »Dobranoc młodsem swatom« Kozł. 225. || »Swat« = swaty?: »Chować mi ją 7 lat, aż powrócę z wojny w swat« Kolb. 175. || »Świat« = rodzaj drużby przy wieńcowinach t. j. wiciu i poświęceniu wieńca na Matkę Boską Zielną: »W Brzezinach ten, u którego mają wić wieniec, sprasza 4 światów i 4 drużcki« Zb. XIV, 75. || »Swat: Rodzice obojga małżonków nazywają się swatami, tak że nazwa swat oznacza ojca zięcia lub synowej« Pr. fil. IV, 252. W temże zn. »Szwat« Spr. IV, 360. || »Formy: 5 pp. l. p. »Swatu«: »A ty, swatu!« Pleszcz. 63. 1 pp. l. mn. »Swatowie« Maz. III, 169. Rad. I, 216. »Swatowie a. swacia« Rozpr.. VIII, 214. P. Swacia.

Swata = »teściowa« Mst.

Swatać »z kim«. »Matuś mnie swatają z starym borowym« Kuj. I, 167.

Swatan = zap. swat: »Na wodzie piany to moje swatany« Kozł. 43.

Swatanek: »Szwatanek a. szwataniec = towarzysz 'żeniaty' kawalera, swat« Pozn. III, 166.

Swataniec p. Swatanek.

Swatanka: »Szwatanka = pośredniczka małżeństwa, swatka« Pozn. III, 166.
Swataszek = »drużba« Lub. I, 194.
Swatek = swat: »Swatkowie« Rozpr. VIII, 223 a. Maz. III, 176. Rad. I, 188. Lub. I, 164. »Szwatek = drużba« Lub. I, 194.
Swateniek = swat: »Rybeńki to moje swateńki« Kozł. 43. »Swateńkowie« Wisła VII, 696.
Swatka = »dziewosłębina, zastępuje często na Kujawach swata przy oświadczynach« Zb. I, 93. W temże zn. Rad. I, 135. »Swatki« = zap. kobiety zamężne na weselu Pleszcz. 59. Kuj. I, 267. »Starsza swatka« Maz. I, 229. »Szwatka« Kuj. I, 317.
Swatna = swacha: »Dobronoc starsy swatnie« Kozł. 225.
Swatniczka = »swacha młodego: posiedź-ze moja swatnicko« Maz. III, 187.
Swatowa = »pośredniczka przy małżeństwie, swatka« Gluz. 433.
Swatuszek = swat: »Swatuskowie« Rad. I, 197.
Swaty = »swatanie lub oświadczyny« Zb. I, 93. Toż Krak. II, 10. || »We swaty służyć = być drużbą« Maz. V, 201. || »Swaty = gra dziecinna« (opis) Kuj. I, 224.
Swaty = »święty« Goszcz. Tatry 132. »Aniołowie swaci« ib. 274. Toż Wrześ. T. 44.
Swawola p. Swywola.
Swawoliczka: »Idę, juzem się wybrała, bo mnie swawolicka od matki wygnała« Kiel. II, 24.
Swego nazwiska: »Bękartom nie dawano nazwisk, tylko imię z powyższym dodatkiem, np. Jan swego nazwiska« Pr. fil. IV, 881.
Swetlicki: »Kupcy... jajki, skórki, swetlicki(?) skupili« Wisła VI, 265.
Swędać się p. Szwendać się.
Swędra: »Swędry = plamy od owoców« Pr. fil. V, 897. W temże znacz. »Sĕdra« Rozpr. VIII, 94. »Śwędra = plama od rdzy żelaznej powstająca, gdy mokrą bieliznę lub suknię położy się na żelazie« Pr. fil. IV, 884. »Szwądra = plama barwy pomarańczowej na ręce lub na palcu« Töp. 103.
Swędrzyć = »szeptać bajki« Udz.
Swędzić: »Swędzec, 3 os. l. p. swădzy« Hilf. 182. »Świędzić« Zb. X, 145. Toż Pr. fil. IV, 256.
Swęgier = »wrzód u bydła; wągier, węgier« Pobł. 95.
Swiardnąc = »stwardnieć« Hilf. 182.
Swiaz: »Swioz = 1, naczynie drewniane okrągłe do masła dla robotników w polu pracujących 2, oko: má ocze jak swiozy̌ = duże, piękne, wesołe«. Pobł. 96.
Swiegka (?) = »żona brata, zełwica« Hilf. 183.
Swinąć = »zwinąć« Pr. fil. V, 897.
Swioz p. Swiaz.
Swirdzac = »twierdzić, potwierdzać 1 os. l. p. swirdzaję« Hilf. 182.
Swiren p. Świren.
Swizralus = skomponowane nazwisko w Peregrynacji dziadowskiej z r. 1612 Wisła VI, 874. Por. Sowizdrzał.
Swoboda: »Swyboda« Pr. fil. IV, 252. »Pójdzies po swybodzie« Kiel. I, 164. »Śpiewa panna o swybodzie« Kal. 165. || »Świeboda«: »Świebody użyje« Kuj. I, 310. »Kiedy będzie po świebodzie« Kozł. 62. »Dla świebody« ib. 252. »Na świebodzie« ib. 283. »Użyjesz świebody« Kiel. I, 197. »Mojej świebody... pozal się Boze« Rad. I, 212. »Sama idę na świebodę« ib. II, 25. »Użyć świebo-

dy« Lub. II, 10. || »Śpiewoda«: »Będzies na śpiewodzie« Rad. II, 24. || »Sieboda«: »Chodzi Kasia po siebodzie« ib. 25. || »Świegoda«: »Zapomnisz ty panienko świegody« Pozn. III, 66. || »Świboda«: »Śpiewała świbodę« Kiel. II, 176. || »Śleboda« Spr. IV, 313; ib. V, 416. Rozpr. XVII, 61. Wisła VIII, 217.

Swobodnie: »Świebodnie« Rozpr. X, 185. »Swiebodnie« = okazale?: »Pon kazał zołnirza bardzo świebodnie pochować« Kuj. I, 118.

Swobodny = »wolnego stanu« Rozpr. XII, 105. »Świebodny« = swobodny: »Świebodne czasy« Kiel. I, 197. W temże zn. »Ślebodny« Sab. 136. Spr. IV, 350.

Swobodzić = »bawić się« Kolb. słown. »Nie trza było sobie (żono) z Jasieńkiem swobodzić« Wójc. I, 242. Toż Pauli 102.

Swodziciel = »zwodziciel« Pr. fil. V, 897.

Swoić p. Przysobić.

Swoizna = »pokrewieństwo: to nasa swoizna« Pr. fil. IV, 882.

Swoja: »Choć się w karczmie pojmie i w dziesięć ze swoją (tańczy się w 10 par) miejsca nie zbraknie« Kam. 140. || »Swoja« = swojaczka, krewna: »Gubernantka przy... matce była jakby swoja« Kam. 10. || »Swoja = żona« Zb. II, 253. »Jędruch nas sprasza w goście worganistę ze swoją i wowczarza ze swoją« Kam. 142. W temże znacz. ib. 10 i 173. Krak. III, 62; ib. IV, 113. Zb. II, 236. Zb. VII, 5. Pozn. VI, 233 i 287. Cisz. 227. || »Swoja« = z domyślnem: strona: »Wilk poszedł w swoją, a lis też w swoją« Pozn. VI, 329. || »Swoja« z domyślnem: rzecz: »Już się nie swoja mieje = robi się żle« Cinc. 19; jegoż Słowne objaśnienie. || »Swoja robota = każda tkanina w domu robiona: chodzi tylko w swojej robocie t. j. w odzieży wytkanej na domowych krosnach« Pr. fil. IV, 881. P. Swój.

Swojaczanka: »Służebniczka niewolniczka... swojaczanka w piecu siada... Służebniczka sianko grabi... swojaczanka pędzi wołki... Sierotom grajcie graczyki... a wy, liche swojaczanki za drzwiamy stójcie« Pozn. V, 86.

Swojaczek = »tutejszy« Kolb. słown. »Tam swojaczek, a tu twój gość« Kolb. 416.

Swojaczka = »krewna, powinowata« Pr. fil. IV, 881. Toż ib. 252. Maz. III, 170. || »Swojaczka = współmieszkanka tejże wsi« Zb. I, 24. »W ślemieniu były pieniążki... ale mi się rozhulały do jedynaczki, swojaczki« Pozn. III, 60.

Swojaczyna p. Swojatyna.

Swojak = »krewny lub powinowaty; swojaki = krewni lub powinowaci« Pr. fil. IV, 881. W temże znacz. Rad. I, 206. Pleszcz. 44. »Swoják« Spr. V, 423. Pr. fil. V, 897. »Swoják a. swák« Rozpr. XI, 189. »Swojok a. swok« Wisła V, 915. || »Swoják = współmieszkaniec jednej wsi« Jastrz. Toż Zb. I, 24. Spr. V, 423. W temże zn. Beid. 103. || »Swojak = gospodarz, mający swój własny grunt« Zb. I, 24. »Já, swoják, mám być fabrycznym popychaczem!« Kaspr. 82.

Swojatyna (a. swojacyna = gromada swoich, pokrewieństwo, familia« Krak. IV, 322.

Swojczyzna = pokrewieństwo: »Cego pan swagier (po śmierci żony) się nas cudza.. choć nieboska umarła, toć dlatego zawse swojczyzna« Maz. V, 36.

Swojegłośny: »Swojeglosny = własny« Hilf. 183 (może: swojewłasny, niem. selbsteigen? K.).

Swojewola = »chwila radosnego szału weselników, gdy po pokładzinach znajdą dowody dochowanego dziewictwa panny młodej (nad Berezyną)« Zb. I, 93.

Swojser: »Francuskich swojserów = chevaux légers« Rozpr. XX, 434.

Swojski: »A ty panno polska... a ty panno swojska, poburzyłaś wojska« Kal. 152. »Gdybym ja był swojskim synem, napawałby ja dzióchy winem, ale ja jest parobeczek« Rog. n⁰ 528. »Synie, synie, swojski synie, już twoja wiesiołość wodą płynie« Zb. IX, 255. || »Swojski« = swojego, własnego wyrobu: »Kupują maszynowe płótno, gdy swojskie sprzedadzą« Święt. 32.

Swołówka = »zwoływanie« Rozpr. IX, 284.

Swora = gatunek skały gąbczastej (martwica) Spr. V, 413. || »Sfora = drąg w środku wozu, który jest na to, żeby 'dysiel nie sed na dół'« Spr. IV, 333. || »Sfora = rzemień, który wiąże kapice cepów« Święt. 13. Toż Spr. IV, 334. Zb. X, 209.

Swornik = »sworzeń (u wozu)« Spr. V, 413. W temże zn. »Sfornik« Rozpr. X, 300. Wrześ. 20. || »Sworniki a. szynale = gwoździe, przytwierdzające żelazną obręcz na kole u wozu« J. Łoś. || »Sworniki«: »W sprzęgaczu brony wywiercone 4 dziury (po jednej na każdym końcu) na sworniki« Lub. I, 83. »W kobylicy (do obrabiania drzewa)... swornik przytrzymuje pieska ze stołkiem« ib. 84. || »Swornik«: »W ośkach wózka przy pługu osadzony jest klucz, rodzaj dyszla opatrzonego na końcu swornikiem« Lud. I, 188.

Sworny = »zgodny, solidarny« Pr. fil. III, 499. || »Sworny = dzielny: swornych chłopców« Zejsz. 170. »Sfornej matki pacholiczek« ib. 148 i 167. »Dwóch paniców swornych« Fed. 384.

Sworzeń = »gruby i długi gwóźdź żelazny, który przechodzi przez obartel, nasad, koniec rozwory i oś, łącząc w ten sposób przodek wozu z pośladkiem« J. Łoś. W temże zn. »Sworzeń« O. Lub. I, 87. »Szworen a. szworeń« Ust. z Litwy.

Swozić = »zwozić« Pr. fil. V, 897.

Swój »a. swojak = krewny lub powinowaty« Osip. »Będziemy swoi« = pobierzemy się Rog. n⁰ 259. »Dziaduś panu powiedzieli, jakby swojemu« = krewnemu Kam. 123. »Naszło sie swoich« = krewnych ib. 142. »Czy pan da radkę swoimi« = własnymi robotnikami ib. 188. || »Swój« = mój, twój, jego, nasz, wasz, ich: »Boże, daj siłę do śmierci swoji« = mojej Kuj. I, 115. »Daj kapłanom do swej wiedzy« Zb. IV, 94. »Swoi słudzie« = ich właśni Derd. 131. »Rozkozáł... żeby szed do domu swojégo (= jego)« Pozn. VI, 186. »Możeby ón u nas chciał poostać, jako za swego (naszego) syna« ib. 189. »Dał nam 9 sztuk obskich a dziesiątą swoją (naszą)« ib. 308. »Kazdemu kóniowi jes swojá porcyjá« Cisz. 38. || »Swoje«: »Pan nie dawał pasowiska po swojem« (na swoich polach) Kam. 16. »Pan przerwał gadkę dziadusiowi i do nich swojém« (słowem rzekł) ib. 49. »Chłop wżdy swojem śmierdzi« ib. 186. »Grabia ma na swojem 30 tys. chłopów« (w majątku) ib. 99. »Pan Jezus miał swoje na myśli«

= swoją myśl Matusiak K. 18. »Z babom nigdy nie wydzies na swoje« (nic zyskasz) Rozpr. VIII, 104. »Umarły poszed sobie we swoje« (w swoją stronę) Pozn. VI, 182. »Iść na swoje« (z domu rodziców na własne gospodarstwo) Wisła III, 720. »Żyto wydaje po swojemu« (sypie należycie). Kal. 46. || »Do sweho! = wołanie na krowę« Cen. 77. P. Swoja.

Swór = »pęk nici« Pr. fil. IV, 252.

Swy, swy = »okrzyk przy szczuciu świń psem« Maz. III, 47.

Swyboda p. Swoboda.

Swywola = »swawola« Czark. »Po swywolach latała« Kal. 164. Nie zrośnięte w jeden wyraz: »Po swyjś woli chodziła« Wisła VIII, 497.

Sy = »sobie: daj sy spokój« Zb. I, 62. »Wyjdę ja sy za góreckę« Oles. 41. »Tak sy wyśpiewuje« ib. 61. »Zapłaczę sy nieraz« ib. 128. »Wybierz sy jednego« ib. 291. »Weź sy panie i woły« ib. 454. »Obetrzyj sy siwe oczki« ib. 468. »Muzykanty sy podmówił« Wójc. I, 219. »Wziął-że ja sy Kasineczkę« ib. 287. »Siądę ja sy na konia« ib. 288. »Niech sy szuka innej żony« ib. || »Sy« w znacz. wątpliwem: »Nie rób matuni ciżby; dosyć jej sy narobiła, kiedyś maluśką była« ib. II, 39. »Wy sie bardzo we wielkie rzecy wdawacie, kiedy wy tyle sy mnie pożądácie, które ledwo ode mnie otrzymacie« Aten. 1877, II, 644. Por. Się.

Sy, sy = »wabienie konia: syska, sy, sy« Pobł. 100. Por. Si.

Sybacek p. Pióro.

Sybitka = »strop« Pr. fil. IV, 252.

Sybnąć p. Szybnąć.

Sybolki p. Szybołki.

Syc = »sknera, skąpiec« Rozpr. VIII, 233. || »Syc« = rodzaj materji: »Suknie... z sycu kolorowego« Pozn. II, 332. »Kobiety różnowzorowemi sycami zastępują... spódniki białe« ib. 364. Por. Cyc.

Sychłać = »robić co powoli, plątać« Spr. V, 122. Por. Sychtać.

Sychtać = »robić co powoli« Rozpr. XVII, 64. Por. Sychłać.

Sycić sie = »szczycić się, przechwalać się« Święt.

Sycowy = z sycu: »Fartusek sycowy« Łęcz. 190.

Syć = suć, sypać: »Ino śrybło, zcto suła. Zoto syje, srybło tocy« Wisła VII, 149.

Syderować p. Szyderować.

Sydwach = warta (szyldwach): »Co wojak wystoi: we dnie maséruje, w nocy sydwach stoi« Zb. XII, 208.

Syga p. Szyga.

Sygać p. Szygać, Sięgać.

Syga = »sroka« (w zagadce) Nadm. 145.

Sygdać = »susy dawać« Nadm. 145. Por. Szygać.

Sygit = »dobrze« Spr. V, 123.

Sygnacyja = asygnacja: »Sygnacyja do lasu« Kam. 175. Toż Lub. II, 213.

Sygnarek = »mały dzwonek na kościele« Spr. IV, 369. Toż Mil. »Brzęk sygnarka« Derd. 73.

Sygnárka = »dzwonek mały na kościele« Rozpr. XXVI 394. || »Sygnárka = wieżyczka z dzwonkiem na kościele« ib. W temże znacz. »Signárka« Wrześ. 20. Spr. V, 414. Rozpr. X, 301.

Sygnąć p. Szygnąć, Sięgnąć.

Sygnet: »Sygniet« Pr. fil. IV, 252. »Zygnet« Pozn. VI, 20, 48 i 346.

Sygnować = »dzwonić w sygnaturkę na kościele« Spr. IV, 31. W temże zn. »Sygnować« Was. 150. Mil. »Zygnować« Pozn. VI,

347. »Asygnować« Dod. do Kraju 1889 n° 46.
Syjmać = »zdejmować« Pr. fil. V, 897.
Syjmować = »zdejmować« Spr. V, 423.
Sykotać = »syczeć« Jastrz. »Sykotać = syczeć, 3 os. l. p. sykota = sykocze« Ust. od Opatowa. »Sykoce jak zmija« Kiel. II, 66. »Coś sykocze, a to głupi zaczął w worku sykotać« Kozł. 347. »Sykotać = syczeć z bólu« Pr. fil. V, 897. || »Sykotać = mazurzyć, mówić z mazurska« ib. IV, 252.
Sykstować = »podmawiać, robić plotki: ludzie gadają, ludzie sykstują, żeby ciebie nie lubić« Pr. fil. V, 897.
Syktárz = »rąbiący w lesie sajty t. j. polana« Spr. V, 423.
Sykura = »sokora« Pr. fil. IV, 252.
Syli = przyśpiew: »Syli i sektum, rek rektum, doktum« Kolb. 129.
Sym = sejm: »Boćki prowadzą w jesieni sym« Rozpr. VIII, 77. »Na symne = na sejmie« Pozn. IV, 270.
Symon = przyśpiew: »Symon rechtum prawerechtum dechtum« Pozn. IV, 211.
Syn: »Sen« Kuj. I, 128. Toż ib. 136 (ale 2 pp. »Syna«). »Syn, synia, syniowi a. syniu, z syniem« Zb. I, 12. »Zadny (Sosnowianki) o sena nie proszę« Wisła VII, 123. 5 pp. l. p. »Synie« Zb. IX, 196. Rozpr. XII, 50. »W synie« ib. 51. »Po synie« Zb. XV, 177. 1 pp. l. mn. »Syny« Kuj. I, 127. Toż Cisz. 121. »Przed synmi« Kozł. 77. || »Syn boginki« = istota mityczna Dygasiński Kurjer Codzienny z kwietnia 1892 r. || »Syn« p. Sen.
Synaczek = »synek; synackowie = synkowie« Pr. fil. IV, 882. »Mój synocku« Zb. IV, 84. »Na synaczka« Łęcz. 252.
Synagrol = »astrolog« Kuj. II, 279. »Synagrulowie, co gwiazdy liczycie, czy wy o mojem kochanku nie wicie?« ib. I, 307.
Synal = syn: »Synálu!« Kaspr. 76.
Synalecek = synek: »Niech Najświętsa Panienka broni mego synalecka« Pleszcz. 221.
Synaszek = synek: »Włożyła swego synaszka« Kiel. II, 243. »Mój synosku« Zb. IV, 84. »Dziewuszka synoszka mu niesie« Pozn. IV, 147. W temże znacz. »Synosek« Kozł. 78 i 244. Pauli 87. Zaw. 92. »Synoszek« Pr. fil. V, 897.
Syncerz = »snycerz« Pr. fil. IV, 252.
Syndować = »nadskakiwać« Udz.
Syneczek = chłopiec: »Będziesz ty dziéweczko lutować... Nie będę, syneczku« Rog. n° 237. W temże znacz. ib. n° 346, 349, 352, 382, 462 (zawsze w 5 pp. l. p.).
Synek = »chłopak« Zb. II, 10. Toż Pr. fil. V, 897. »Że ja się w nieszczerym synku zakochała« Rog. n° 202. W temże zn. ib. n° 247, 274, 334, 431. »Idź ino tam, synek« (= chłopcze) Wisła VI, 588. »Synek używa się w 5 pp. pieszczotliwie choćby do dziewczyny: chodź synku do mnie, mówi się do dziecka obojej płci, i mąż do żony, i żona do męża lub do służącego, zwłaszcza w młodym wieku« Roczn. 238. »Synek = mężczyzna nieżonaty, młodzieniec (na górnym Szlązku)« List Łęgowskiego. || »Synki« = część warsztatu tkackiego: »Nici zabezpieczone są przed powikłaniem się synkami t. j. czterema zwykle patykami między nie wstawiony-

mi« Święt. 32. »Synki = w warsztacie płóciennym patyki do przetykania rozesnutych nici« Spr. V, 423.

Syneska = »synowa« Pr. fil. IV, 252. Osip. W temże znacz. »Synoská« ib. V, 897.

Synki p. Synek.

Synogarlik: »Tę parę dzikich gołąbków (t. j. państwa młodych)... tego synogarlika z tą synogarliczką« Pozn. I, 182.

Synoská p. Syneska.

Synoszek p. Synaszek.

Synowa: »Senowa« Wisła VII, 123. »Sénowa« ib. 137.

Synówna = synowa: »Od starsych synówien« Chełch. I, 274.

Synuleczek = synek: »O, mój synulecku!« Kętrz. 80.

Synuszek = synek: »Czy synuszka powija« Lub. I, 294.

Synuś = synek: »Synusiu!« Zb. IV, 161. Rad. II, 205.

Sypać: »Sypcj« = syp Rozpr. XII, 62.

Sypani p. Sypanie, Sypka.

Sypanie = »kwitnienie pszenicy« Prz. ludu VI, 104. Por. Arch. VIII, 468. »Na pańskim sypaniu a. pszynicy« ib. 469. || »Sypanie« = sąsiek, spichrz: »Na sypani = na sąsieku« Zb. VII, 98. »Sépanie = spichrz« Rog. n⁰ 442. W temże znacz. »Sypanie« ib. n⁰ 439.

Sypanka = »beczka do zsypywania zboża« Pr. fil. V, 897. W temże znacz. Roczn. 238. »Sypanka a. sypań« Chełm. II, 243.

Sypań p. Sypanka.

Sypiać: »Sipiać« Kuj. I, 120, 154; ib. II, 30, 276, 286. Kozł. 66, 135, 278, 284. Kolb. 223, 396. Pozn. VI, 9. Maz. II, 144; ib. III, 226, 268, 319. Rad. II, 189. Cisz. 293. Święt. 207, 247, 407. »Nie sipiajma« = nie sypiajmy Łęcz. 201. || »Sypiać« = usypiać: »Sypiały go, starzały go« Fed. 217.

Sypialnia: »Sipialnia« Cisz. 296.

Sypialny: »Pokój sipialny« Krak. I, 17.

Sypka »a. zsypka = zboże na ordynarję dla sług i oficjalistów przeznaczone« Zb. I, 24. »Sypka a. sypani = dawniejsza pańszczyzna, zboże odstawiane do dworu« Pr. fil. IV, 288.

Sypki = »ziarnkowaty, miałki, pożywny« Święt.

Sypłać »a. wysypłać się = wysypać z kieszeni grosz, ogołocić się, wyzuć ze wszystkiego« Krak. IV, 322. »Sypłać = poszukiwać skrzętnie czego za pomocą palców; sypłać się = szukać koło siebie« Święt. »Sypłać się = siepać, rzucać (ciepać) często, wydobyć pieniądz, być hojnym: sypłojze sie, sypłoj, mój Wojtusiu« Zb. IV, 112.

Sypnąć = »rzucić« Pr. fil. V, 897. Powiedz, kiela sypnies« = ile dasz, ile pieniędzy wysypiesz przy kupnie Zb. VII, 52.

Sypnice = »rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28.

Sypolić = »niewyraźnie mówić« Rozpr. X, 304. Toż Wrześ. 22. Spr. V, 423.

Sypuł p. Supeł.

Sypy = »młode piórka na ptakach świeżo wylęgłych lub liniejących na wiosnę« Pr. fil. IV, 882.

Sypytlawy = »wałkujący, podwałczący« (t. j. wymawiający ł jak u) Pr. fil. V, 898. Por. Sepetlawy.

Syr = »ser« Rozpr. X, 173. »Ser bociani a. ser gęsi = rośl. Lycoperdra bovista« ,Zb. VI, 271.

Syrce p. Serce.

Syrdycek p. Serdeczek.

Syrek = »uczta popogrzebowa« Wisła IV, 859.

Syren p. Syrena.

Syrena: »Wszystkie syreny i syrenowie (pół ryby, pół człowieka) mają znowu swojego starszego niby to biskupa« Krak. IV, 105. »Syreny = pół ryby, pół panny... są i chłopi do nich tacy jak one same, tylko z długiemi brodami, w śpiczastych czapkach« ib. III, 36. »Syryny = pół kobiety, pół ryby« Wisła VII, 386.

Syrkarnia = »miejsce, gdzie wyrabiają sery, inaczej melkarnia« Pr. fil. V, 898.

Syrl: »Luśka syrl, syrl = wołanie na świnie« Rud. 24.

Syrnik p. Klin.

Syrocki = »szeroki: ma stozecke syrocko, sama ładná wysocká« Pr. fil. V, 898.

Syroczka = »ostróżka« (rośl.) Wisła IV, 883.

Syroiszka = »gat. grzyba, Agaricus russula« Roczn. 238.

Syrok = »worek na sér« Udz.

Syroka = »sroka« Pr. fil. V, 252. Toż ib. V, 898. W temże znacz. »Seroka« Kuj. I, 254. Pozn. III, 87.

Syrokos p. Serokos.

Syromłotnia = »miejsce, gdzie młócą niesuszone zboże, klepisko« Petr.

Syromłotny: »Syromłotne zboże = młócone bez uprzedniego wysuszenia« Petr.

Syrowiatka p. Serowiatka, Surowiatka.

Syrowina = »ser, pogardl.« Pr. fil. IV, 252.

Syrowizna = »owoce niedojrzałe, ogrodowizny nieugotowane« Osip.

Syrowy p. Surowy.

Syrówka p. Surówka.

Syrwatka = »serwatka« Dyg. »Cyrwatka« Spr. IV, 20. »Surowatka« Ust. z Lidy.

Syrymák: »Pisała sroka do syrymáka... ale syrymák odpowiedział« Święt. 686.

Syryna p. Syrena.

Syrzeć: »Sŷrzec = surowym się stawać, miękim jak syr (o zbożu miękiem wskutek wilgoci)« Pobł. 85.

Syrzenie = »twaróg« Pr. fil. IV, 252. W temże znacz. »Syrzęnie a. syrzeń« ib. V, 898.

Syrzeń p. Syrzenie.

Syrzynka p. Szerzynka.

Sys: »A sys, a sys! = wołanie przy szczuciu prosiąt« Wisła IV, 690.

Sysać p. Ssać.

Sysak = »jagnię, ssące matkę« Hempel. »Cielęta cycaki« Kam.

Sysałka = »smoczek« Krak. III, 141. W temże znacz. »Sysołka« Narbutt, Dzieje nar. litewskiego I, 43. »Sysółka« Gliń. I, 203. Por. Smoczek.

Syscák »a. szecárz = krzywonos a. krzywodziób, Loxia curvirostris« Spr. V, 423.

Syseczka p. Syska.

Syska = »koń, pieszczotl.« Pobł. 25 i 100. Por. Sisi. || »Syski = małe pierożki, rozrzucane dzieciom podczas wesela« Pr. fil. IV, 253. W temże znacz. »Syseczka«: »Sysecki piekła« Zb. XIV, 87.

Sysolić = »gadać nie do rzeczy« Spr. V, 423

Sysoła = »człowiek, gadający nie do rzeczy« Spr. V, 423.

Sysołka p. Sysałka.

Sysun = »dziecię przy piersi; młode zwierzątko ssące jeszcze pierś matki« Osip.

Syta = »miód gotowany z wodą i z korzeniami na pokarm dla pszczół« Roczn. 238.

Sytko = »wszystko« Spr. IV, 382.

Sytnąć: »Ani sytnął = ani pisnął« Zb. II, 253.

Sytny = sycony: »Miody sytne« Kłosy VII, 157. || »Sytny = prędko zaspakajający głód, pożywny« Osip. W temże zn. »Sitny« Wisła I, 305. Spr. IV, 350.

Syto »a. dziad, lemięska, prytocha, pierdziocha = razowa mąka rozgotowana z wodą na zupę« Zb. VIII, 263. || »Syto = pożywnie, nie głodno« Petr.

Syty = »tłusty« Pr. fil. V, 898. Pobł. 85. Prz. ludu VIII, 208. || »Syty« = pożywny: »Jedzenie było 'syciejse', choć nie tak doborowe i obfite« Pozn. II, 243. || »Do sytu« = do sytości ib. VI, 326. || »Syty« p. Szyć.

Sywar p. Szuwar.

Szabas »a. szabasz = wykrzyknik, kładący kres czynności jakiej« Roczn. 238. || »Siabat« = szabas: »Żyd niewierny, na siabat był kosierny« Kiel. II, 260.

Szabasówka = »czapka żydowska« Zb. XIV, 53. || »Szabasówka = świeczka łojowa« Ust. z Królestwa.

Szabaśnik, Szabatnik p. Sabatnik.

Szabatura = »torba, sakiewka, woreczek na pieniądze« Kolb. rękop.

Szabel = »fasola« Aten. 1879, I, 223. Toż Kras-n. 309. || »Sabel« p. Szabla.

Szabelbon p. Szablak.

Szabeliczka, Szabelinka p. Szabla.

Szabelka = »pomocnik żandarma« Pobł. 96.

Szaber = »1, mały odłam kamienia, do umocowania większego przy murowaniu używany 2, dłuto, żelazo do łamania murów (w języku złodziejskim)« Roczn. 238.

Szabielaniec: wyraz nieobjaśniony Bisk. 59.

Szabla: »Sabel« Spr. IV, 30. »Sabela« Pr. fil. IV, 245; ib. V, 873. »Siabel« Zb. IV, 257. »Siabla« Chełch. I, 65. Zdr. »Szabeleczka«: »Wyjęła sabeleckie« Kętrz. 79. »Szabelinka« Rog. n° 7. »Szabeliczka« Rog. n° 22, 24, 27 etc. »Szabluś« (?): »Siada na koniusia, przypnie szablusia« Rog. n° 29. »Sabelusia« Rozpr. IX, 187. »Siabelecka« Kozł. 55. »Szablina« Zb. IX, 58. Zb. XIV, 65. »Szablica« Zb. XV, 177. »Sablisia« Święt. 228. »Szabliczka« Pr. fil. V, 898.

Szablak = groch szablasty, fasola Wisła IX, 81. W temże znacz. »Szablak, szabelbon, siablak, siabelbon« Mil. »Szabelbon« Zb. I, 36. »Szablaki« Pozn. II, 44.

Szablat = groch szablasty: »Panna młoda szablaty dłubała« Kuj. I, 257.

Szablica, Szabliczka, Szablina, Szablisia, Szablusia p. Szabla.

Szablon = »szablak, groch szablasty« Pr. fil. V, 898.

Szabraczek = czaprak: »Po koniczkach, po bronnych, po szabraczkach czerwonych« Kolb. 21.

Szabraka: wyraz nieobjaśniony Bisk. 16.

Szabrować = »1, wypełniać szpary zewnętrzne między szychtami 2, otworzyć, włamać się (w języku złodziejskim)« Roczn. 238.

Szach = »długa rózga, pręt« Pobł. 96. »Szach = żerdź« Hilf. 183.

Szacher-macher = prędko: »Szacher macher, czemprędzej!« Maz. V, 224. »Ożenił sie sacher-macher, pojąn sobie łup-cup« ib. II, 103. »Szacher-macher« = pokryjomu: »Nie dadzą się umizgać a ja sobie w kąciku szacher-ma-

cher po cichu« ib. II, 200. Podobnie Wójc. II, 332.

Szachlerka = »szachrajka« Pr. fil. V, 898.

Szachlerz = »szachraj« Pr. fil. V, 898. »Sachlerz = oszust« Wrześ. 20. »Rozpr. X, 300. »Sachlérz« Spr. V, 411.

Szachlerzyć: »Sachlerzyć = szachrować« Rozpr. X, 300. »Zydy syćko sachlerzom a. sekmaniom« Spr. V, 411.

Szachmasto = »buchasto, przestrono, workowato« O.

Szachtować = kopać?: »Szachtowali i tam te wojaki pochowali« Rog. nº 48.

Szachulec = »bale drewniane do budowy: może od niem. Schaffholz« Kuj. II, 277. W temże zn. ib. I, 78. »Budowla staropolska była jedynie w szachulec dokonywaną« Pozn. I, 90. »Dom zbudowany w szachulec« Wisła III, 720.

Szacić się = odziewać się: »Napij się... póki się twój ojciec szaci« Rog. nº 410.

Szacować = oceniać, liczyć: »Cemu nie wiązecie, ino sacujecie, co za nią (za pszenicę) weźniecie« Wisła V, 758. »Mnie, zająćka, nie sacujcie; ja nie was« Kozł. 145. »Czy ty twe konie złotem szacujesz?« Łys. 26. »Szacujcie sie, panowie drużyna, darujcie... pani młodej na cepcycek« Sand. 68. Toż Wisła IX, 246.

Szacunek = pieniądze: »Pytajo sie, mas-li trzos, a kiedy mas jaki sacunek, będzies miáł pewny frasunek« Kętrz. 89.

Szać »a. rucier, polka = nazwa tańca, z niem. Schottisch« Pozn. V, IX. || »Szać« p. Szadź.

Szadawy: »Sadawy = o maści bydlęcia, pośredniej pomiędzy czarną a gniadą« Spr. V, 411. W temże zn. Wisła V, 922. Por. Szady.

Szadocha = »krowa płowa« Pr. fil. IV, 253.

Szadola = »człowiek z włosami rozczochranemi« Pobł. 96.

Szadomorz = »szron« Hilf. 183.

Szadula = »nazwa krowy« Wisła IX, 130. »Sadula = nazwa krowy maści szadej« Pr. fil. V, 874. »'Sadula' = krowa brunatna albo ciemno-siwa« Krak. I, 177. W temże znacz. »Sadula« Wisła VII, 387; ib. V, 923; ib. VIII, 812. »Sadula czarna, biała pod brzuchem« (o krowie) Krak. I, 178. »Sadula z-płowa sada podpalała« (o krowie) ib. Por. Sadocha.

Szady = »szary« Hilf. 183. Toż Derd. 137. »Szady = płowy, siwy« Pr. fil. IV, 253. »Sady = płowy (o koniu)« ib. III, 307. »Sady = cisawy z białem (o sierści u bydła)« Spr. V, 142. »Sady = popielaty np. wół sady« Pleszcz. 42. »Koloru szarego, sadego (o grzybach)« Wisła VI, 678. »Sady groch« Zb. XIV, 26. »Szady wół« Lub. II, 37. »Sady wół« Wisła V, 922. Toż ib. VI, 202; ib. VII, 336 i 337. Kozł. 273. Pozn. II, 181. Zb. I, 132. Zb. IV, 152. Maz. II, 187 i 238. Kiel II, 168. Krak. I, 178. Fed. 212. Łęcz. 149. »Szada = stalowo popielata (krowa)« Wisła IV, 691. W temże zn. »Sada« Rad. I, 67. Zb. XIV, 27. || »Szada = mająca ciemną płeć« Parcz. || »Sady« w zagadce: »Cerwony ciołecek sadą górkę lize. Ogień« Zb. I, 132. || »Szady = kosmaty« Hilf. 183. »Szady = najeżony« Derd. 137. »Szady = rozczochrany« Pobł. 96.

Szadzenie = »wymawianie sz zam. s« Wisła V, 748. »Szadzenie kury bez płot = mówienie po pańsku, mówienie 'z litery',

t. j. językiem książkowym, wymawianie »sz, cz, ż zam. s, c, z« Pr. fil. IV, 253.

Szadzić: »Szadzyc = czochrać: poszadzył sobie włosy« Pobł. 96. || »Szadzić a. czadzić = wymawiać sz zam. s np. casz« Powsz.

Szadź: »Szadz = 1, sadza 2, szron« Pobł. 96. »Sadź = szron, para powietrzna, skrystalizowana zimą na drzewach« Pr. fil. IV, 872. Toż Osip. Pleszcz. 42. »Sadź a. osadź« Rozpr. XVII, 59. »Szadź« Mil. Chełm. II, 243. »Szać 2 pp. szaci« Ust. z Litwy.

Szafa: »Sofa« Lis. »Szłafa« Maz. III, 41. »Szafa = półki na ławie stojące« Lub. I, 61. || »Szafa = jakieś naczynie na twaróg, które się wiesza, żeby serwatka wyciekła; górals.« Enc. R. II, 820.

Szafarnia = »spodnia część szafy, pudło, skrzynia z drzwiczkami; służy do przechowywania zapasów żywności« Lub. I, 61. »Szafarnia = skrzynia na mąkę, kaszę« Was. 36. W temże zn. »Szafarnia« Wisła VI, 429. »Safarniá« Rozpr. XI, 188. »Safarnia = skrzynia z przegrodami, lub szafa z wielkiemi szufladami na krupy, mąki, poślad, zboże, w sieni, spiżarni lub lamusie stawiana« Pr. fil. IV, 872. Toż Spr. IV, 312. »Safarnia = skrzynia na zboże« Rozpr. IX, 213. || »Szafarnia = mieszkanie szafarza, zrobione na przedniej części wiciny« Wisła II, 256.

Szafarowy = do szafarza należący: »Szafarową Magdalenkę zabił« Rog. n⁰ 117.

Szafarz = »pisarz kupiecki na wicinie« Wisła II, 256. || »Szafarz«: »Gospodarze śliczni, piękni, jak szafarze« Połuj. 203.

Szafarzy = do szafarza należący: »Ku szafarzej cerze... chodził« Rog. n⁰ 117.

Szafel: »Siafel a. safel = naczynie klepkowe z dwoma uchami« Pr. fil. IV, 873. W temże znacz. »Safel« Maz. III, 43. »Krew zebrali do saflów« Zb. VII, 42.

Szafirka = »elegantka, iron.« Ust. z Litwy.

Szafirz = szafarz: »W siódmym roku chwestarza robią szafirzem« Pozn. VI, 226.

Szafliczek = »naczynie drewniane do mleka« Pozn. I, 96. W temże znacz. »Szafliczek« Cinc. 10. Wisła VI, 855. »Siaflicek« Pr. fil. IV, 873.

Szaflik »a. wąwerek, cebratka = naczynie okrągłe z klepek, nizkie, rodzaj balijki bez ucha, głównie do pomyj, do zmywania statków« J. Łoś. »Szaflik = flitka« Kuj. I, 86. W temże znacz. »Szaflik« Kozł. 370. Pozn. I, 96. Wisła VI, 429. Kolb. 384. Zb. II, 218. Mil. »Saflik a. safel« Maz. III, 43. »Siaflik« Spr. V, 121. Pr. fil. IV, 873. »Szeflik« Kuj. II, 279. || »Szaflik a. szeflik = narzędzia u szewca« Zb. I, 24.

Szafować = »wybierać ryby z niewodu« Pozn. III, 137.

Szafranica = zap. szafran: »Do placków z serem zamiast jaj dodają szafranicę« Zb. X, 198.

Szafranik: »Safranik = kramarz wędrowny« Spr. V, 411. Toż Wrześ. 22 (zap. zam. Szafrannik K.).

Szaga p. Saga.

Szajce p. Szaniec.

Szajdy p. Sajdy, Szządy.

Szajn = »złoty« O. »Ośm i pół szajnych = około 13 złotych; górals.« Tyg. il. 1, XII, 58.

Szak = »wszak« Zb. I, 28. Rozpr. XII, 72.

Szakal »a. szakalik = szczapa nie-

wielka, kawałek poszczepanego na drobno polana« O. (por. lit. szaka, szakéle K.).

Szakaryla p. Kaskarylla.

Szakłak = »żościel, Rhamnus cathartica« Roczn. 238. W temże znacz. »Sakłak« Zb. VIII, 258. »Szatlach« Hilf. 78. »'Sadłaki' czyli 'sakłaki' = sukienne (czapki) o ośmiu rogach z obszyciem baraniem (staropolskie)« Krak. I, 128.

Szakłakowy: »Sakłakowe drzewo« Zb. III, 31. »Sakłakowe buty, olsowe kapcie« Maz. II, 234.

Szakłat = »gęstwina: ptaszek sie chowá w szakłacie« Pr. fil. V, 898.

Szalamon p. Solomon.

Szalaty = szalony?: »Chcesz ty ładnom żonkę mieć, do Krakowa po niom jedź. Je taká szalatá, prawą nożko zamiata« Rozpr. III, 376. Por. Salaty.

Szalbierz: »Siajbierz« Święt.

Szalej: »Salej, sialej, sialeniec = blekot, rośl.« Pr. fil. IV, 872. W temże znacz. »Szaleń« ib. V, 898.

Szaleniec = »roślina lecznicza, służąca do przeczyszczania żołądka« Pr. fil. V, 898. »Szaleniec od bólu zębów« Wisła VIII, 138. »Sialeniec = szalej, blekot« Pr. fil. IV, 872. W temże zn. »Szalińc« Pobł. 97.

Szalenka: »Salenka = perkalowa chusteczka na głowę« Rozpr. X, 300.

Szaleń p. Szalej.

Szalerz = »może szalbierz, a może od szaleć?: tobie Jasiu, salérzu dałem w alkierzu« Pr. fil. V, 898.

Szalić = »łudzić, wabić« Pobł. 96.

Szalinowy: »Szalinowa chustka = rodzaj chustki do zawiązywania głowy« Pr. fil. IV, 253. »Szalinowy = cienki: szalinowe chustki = letnie, cienkie chustki« ib. V, 157. »Szalinowa chustka = kaszmirowa chustka« ib. 898. »Szalinowa chustka = wełniana« Rad. I, 55.

Szalinówka = chustka wełniana« Rad. I, 162.

Szalińc p. Szaleniec.

Szalipłachta = »szaławiła« Huc 234.

Szalka = »filiżanka« Tyg. il. 2, V, n° 110. »Szálka = naczynie na wapno, około 1 litra« Ust. z Jaworza. || »Szalki = szelki« Zb. I, 24.

Szalmbrat = »wałeczek w warsztacie tkackim do ściskania nici« Lub. I, 90.

Szalony: 1 pp. l. mn. r. m. »Szaloni« Pozn. I, 189. »Szalony = wściekły« Czark. || »Szalony« = nazwa tańca: »Zagrejże mi szálonego« Zb. IX, 193. || »Szalone dni = zapusty, ostatki« Gluz. 447. Toż Zb. V, 151. Maz. I, 120. Mát. Zap. 9.

Szalwark p. Szarwark.

Szał = »wścieklizna« Pobł. 96.

Szała?: »Żdzár mi chléb kiernóz, a ja go też za szały, oddaj mi sa kawały« Pozn. V, 140 (zamiast: za gały? K.).

Szałaban: »Uciąć szałabana = upić się, podpić sobie« Ust. z Litwy.

Szałach-małach = »szachmach« Pr. fil. IV, 252.

Szałamaj = »jakiś taniec nieznany. Wyraz ten znany jest jedynie z przymówiska: Jak ja tobie dam batem, to ty szałamaja zatańczysz. Jak ci dam zalewanie (cięgi), zatańczysz ty szałamaja« Osip.

Szałamaja p. Bałaban.

Szałamaje = skrzypce: »Szałamajów czyli skrzypiec« Pozn. II, 113. »Będą tam grały szałamaje, skrzypki« ib. 271. Podobnie ib.

284. Kuj. I, 254. Pozn. I, 206; ib. V, 201. W temże znacz. »Szałomaje« Kuj. I, 283. »Szałameje« ib. 313. »Szołomaje« ib. 264. Wisła VIII, 488. »Sałamany«: »W kotły bito, w sałamany grano« Rad. II, 2.

Szałamajka: »Pomiędzy drzewami pobrzękiwała drumla, szałamajka i dzwonił bębenek« Śnieżko-Zapolska.

Szałamanić = zap. tumanić, oszukiwać. Por. Szałamon.

Szałamechum = »pozdrowienie żydowskie (z tureckiego: salem aleikum)« Ust. z Litwy.

Szałámon = »ten co szałamoni« Pobł. 96.

Szałapiny = »heblowiny« Pr. fil. V, 898.

Szałaput = »roztrzepaniec« Osip.

Szałas = »domek pasterski i w ogóle wszelki budynek mieszkalny w górach« Wrześ. 22. W temże znacz. »Szałas« Stęcz. Tatry 76. Goszcz. Tatry 130. Kłosy XV, 324. »Szałas a. sałas« Rozpr. X, 220. Wrześ. T. 37. »Sałas« Rozpr. XVII, 13 i 88. »Sałasz« Wisła VIII, 68. Wędr. XXVI, 86. Aten. 1877, II, 661. »Sałás = ogrodzenie na polanie dla owiec« Cer. »Sałasz = hala« (!) Hoff 42. Zdr. »Sałaszek« Zb. IX, 198. Por. Bacówka. || »Sałas« = pałasz?: »Cemze ci zrąbali, mój Sewerysiu? Sałasem, pałasem, moja Marysiu« Kiel. I, 185.

Szałaśnik: »Sałasznik = rządca sałaszu« Aten. 1877, II, 116. || »Sałaśnik a. gazda sałaśny = ptak Ruticilla tithys« Spr. V, 356. Toż ib. 411. W temże zn. »Śliniogórz a. sałaśnik« ib. 416.

Szałaśny: »Gazda szałasny = rodzaj ptaka« Wrześ. 8. »Gazda sałaśny a. sałaśnik = ptak Ruticilla tithys« Spr. V, 356.

Szałat p. Sałata.

Szałata = »ziarnopłon wiosenny, Ficaria ranunculoides« Chełm. II, 198.

Szałek = »główka kapusty nieuformowana, sam głąb« Kuj. II, 277. W temże zn. »Szałki« Pr. fil. V, 898. || »Szałek = stara panna, nazwa wzgardliwa« Parcz. Por. Sałka.

Szałota p. Sałata.

Szałtonos = »pierożek gryczany serem nadziany, na Litwie« O. W temże znacz. »Szałtanos« Juc. 218.

Száłtys p. Sołtys.

Szałtysów p. Sołtysów.

Szałwja: »Sałwija a. sołowija = szałwja, używana jako lekarstwo na kaszel i ból gardła« Pr. fil. IV, 872. »Sołowija« Wisła III, 90; ib. VI, 916.

Szamberony p. Sankloty.

Szampanowy = szampański: »Winko szampanowe« Zb. II, 39.

Szandar = »żandarm« Rog. n⁰ 48. W temże zn. »Siandar« Spr. IV, 30. »Szandara« Pr. fil. V, 898. »Siandara« ib. 877.

Szandra = »rośl. Mentha« Zb. XIII, 182.

Szandy p. Sządy.

Szanek = »konewka« Pr. fil. IV, 253. »Szanek = miara $^1/_4$ beczki« Ust. z Pińska.

Szaniec: »Szajce = szańce« Pr. fil. III, 499. Toż ib. IV, 253. »Szaniec a. festunek = więzienie kryminalne« Osip.

Szanobliwy = »ten, który umie szanować« Zb. I, 53. Toż Udz. || »Sanobliwy = oszczędny« Spr. V, 412. Por. Szanowliwy.

Szanować: »Szanec = szanować, szaneję = szanuję« Hilf. 183. || »Sanować = oszczędzać« Spr. V, 412. »Ale jej trza szanować« Kal. 160. || »Szanować = objąć

za szyję, ściskać, całować: uszanuj mamę (do dziecka); cyś ty widziała, zeby já Jaśka sanowała? (ściskała)« Udz. W temże znacz. »Szanować« Zb. XIV, 50. Zb. XV, 61, 156, 157, 161, 169, 171. || »Sanować sie = kochać się« Rozpr. XX, 434.

Szanowliwy: »Sanowliwy = szanujący« Święt. por. Szanobliwy.

Szanownieńki = szanowny, miły (Białoruś): »Ależ wyglądasz szanownieńki, dalibóg, o lat 20 młodszy« Ostoja.

Szanowność = oszczędność?: »W szanowność panno młodá trza ci sie sposobić, abyś sobie mogła męża na miłość zarobić« Zb. XIV, 117.

Szanta »a. szańta, szainta, sajta = rośl. Marrubium vulgare« Zb. VI, 272. »Sańta = rośl. Nepeta cataria« Spr. V, 412. »Szanta = mięta« Ust. z Litwy. »Suńta« Pr. fil. V, 895.

Szanujący = szanowny: »Do tych ućciwych, sanujących ojców i gospodarzy« Kal 132.

Szapon »a. szłapon = sieć kształtu worka na kiju do zastawiania na ryby« Pobł. 158. W temże znacz. »Szapón, u niemców kurońskich Schraphamen« Wisła III, 747.

Szar = »szereg, rzęd, pasmo: stoi 5 sarów snopów na polu; dach pobity gontami we trzy szary, tak że jeden szar zachodzi na drugi« Krak. IV, 322. »Sár = szereg tarcic albo gontów na dachu« Spr. V, 412. »Sár = rząd gontów na dachu lub słomy w strzesze« Święt. || »Sár = budka w dachu na froncie domu z drzwiami na zewnątrz« ib. 35. || »Szar« p. Szur.

Szarabara: »Szarabara w bęben bije, łysa pala wyskakuje« Zb. VI, 137.

Szaracz?: »Zaprzągajcie śtyry konie, piąte sarace (karocę?)« Maz. III, 243.

Szaraczek = »gatunek gleby (z kalendarza Jaworskiego)« Spr. V, 370. Por. Szaraczka.

Szaraczka = gatunek gleby: »Lepsza ziemia popielata, szaraczka zwana« Kuj. I, 24.

Szara myszka = »oszukaństwo, omamienie. Są ludzie, co z żółtych liści umieją robić żywe szare myszy; ci zwykle dopuszczają się oszustwa« Petr.

Szaranca = »szarańcza« Hilf. 183.

Szaraniec = »szary kwiat« Zb. VI, 120. »Saraniec = kwiat zdawna upowszechniony w ogródkach ludu wiejskiego nad Narwią« Pr. fil. IV, 872.

Szarawanik = »szlafroczek kobiecy« Zacharjasiewicz Opinja parafjalna (por. ros. sarafan).

Szarawarki = »spodnie, z tur. szalwar« Roczn. 239.

Szarawy p. Sanklot y.

Szarawiła = szaławiła: »Ożenił się szarawiła, pojał żonkę łup cup« Zb. VI, 132.

Szarczysko = »stara chusta szara: Wzięnaś szarczysko, niémeś się okryła« Kuj. II, 13.

Szarek = »nazwa psa« Zb. IV, 187 i 200.

Szarf »a. szarfisto = dzielnie, śmiało, ostro, zgrabnie, niem. scharf« Zb. I, 53. »Szarf gałgan, trzymej sie łaty« Zb. XIV, 37.

Szarfa: »Siarfa = szalik« Pr. fil. IV, 247.

Szarfus = »niem. Kratzfuss« Mrong. 456.

Szargać: »Szargać, szargaję = brudzić, brudzę« Hilf 183. »Sargać sie = chodzić po błocie, chlapać się« Rozpr. X, 300. »Kot szarawary poszargał = zając zmoczył skoki po rosie« Pr. fil. V,

898. || »Szorgać się = szurgać się, smykać, przesunąć się szybko np. o kunie, wiewiórce« Krak. IV, 323. || »Sárgać« = sarkać? »Jak jo roztrzepała, to na mie sárgała, jak ci my jo susy, targá mie za usy« Rozpr. VIII, 167.

Szarga = szaruga, deszcz: »Od św. Medarda 40 dni szarga. W dzień św. Medarda szarga na 40 dni pogodę potarga« Zb. VI, 172. »Sarga = śnieżyca« Udz. || »Sarga = dziewka, pogardl.« Rozpr. X, 300. »Sarga a. sargula = 1, włóczęga 2, kobieta zapuszczona w ubraniu, plucha« Święt. »Sarga« p. Szargus.

Szargalanka: »Sargalánka = ubrana modnie, w długą suknię« Jastrz. Por. Szarganka.

Szargan = »licho, kaduk; może to jakiś bożek z mitologji słowiańskiej« List Cinciały. »Niech to piekło (kaduk, grzech, szargan, czert) weźnie« Cinc. 25. »Szargan = smok, moraws. szarkan = smok, węg. sárkány = smok« Rozpr. XVII, 25.

Szarganica = »stara podarta gunia« Rozpr. III, 376. W temże znacz. »Sarganica« Zb. XII, 171.

Szarganiec »a. szargula = szargacz, flejtuch, brudas« Zb. I, 24.

Szarganka: »Siarganka a. siargalanka = obszargana, obszarpana« Sand. 265.

Szargula = kobieta nieporządna, plucha: »Mazeskie szargule poprzepijały koszule« Łęcz. 188. W temże znacz. Kozł. 126. Święt. 220 i 303. Por. Szarga.

Szargus: »Sargus a sárga = obdartus« Rozpr. X, 300.

Szarlach = »szellak, niem. Schellack« Ust. z Litwy.

Szarłooki »a. świdrowaty = zezowaty« Spr. V, 412. »Sarłooki = zezowaty« Rozpr. XVII, 59.

Szarodny = »szkaradny« Hilf. 183.

Szarońdziec = »zając: na szarońdca szpilkowanego« (zaproszenie) Maz. I, 277.

Szarować = »szorować« Ust. z Litwy. W temże znacz. »Szerować« (konie = czyścić) Zb. IX, 264. || »Szarować = spulchniać ziemię sapą t. j. motyką np. pod buraki« Ust. z Ukrainy. W temże znacz. Roczn. 239.

Szaroziem = »gatunek gleby (z kalendarza Jaworskiego)« Spr. IV, 370.

Szarówka: »Sarówka = tarcica do pokrycia dachu« Spr. V, 412. || »Szarówka = szara godzina« Pr. fil. V, 899.

Szarpaczka: »Sarpacka = bójka, bijatyka« Rozpr. XXVI, 393.

Szarpać = »biec szybko« Ust. z Litwy.

Szarpjony = »rodzaj kartofli białych, które po ugotowaniu żółkną« Ust. z Jaworza.

Szarpnąć: »Sarpło = szarpnęło« Rozpr. IX, 274.

Szarsza = »szarża« Rozpr. XII, 35.

Szarula = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76.

Szaruźnia p. Podszurk, Porządkarnia.

Szarużyć: »Dziś szaruży = jest niepogoda« Pr. fil. V, 899.

Szarwa »czy też szarwy blp. = wóz prosty« Ust. z Litwy. Może w temże znacz. »Sarwary«: »Oj i zaprzęgaj sarwary (kochanek), oj i te wrone koniki« Pozn. III, 59 (kochanek — dopisek Kolberga).

Szarwark: »Szalwark« Lub. II, 213. »Sialwark« Pr. fil. V, 877. Kud. || »Sárwárk = daremna fizyczna praca« Rozpr. XX, 434. || »Sarwak = hałas, niepokój« Rozpr. X, 300. Toż ib. XVII, 59. Wrześ. 20.

Szarwary, Sarwary p. Szarwa.

Szary: »Marzec u myśliwych jest miesiącem szarego polowania« Tyg. il. 1, XIII, 241.

Szarynnik = »bagno, staremi mchami pokryte« Zb. IX, 244. »Szarzynnik = jałowy grunt porosły szarzyzną« O. W temże zn. »Szarynnik« Ust. z Lidy.

Szarza = szara odzież: »Nie powinieneś ty w purpurze chodzić, jéno w szarzy, jak nasi starzy; dobrze oni robili, że w szarzy chodzili« Kuj. I, 227.

Szarzyna = trawa, Bliźniczka pospolita« O.

Szarzynnik p. Szarynnik.

Szaseja = »szosa, droga bita« Krasn. 309. Zap. w temże znacz. »Szasieja« Bisk. 16. »Szasiejá« ib. 47. »Szaseją jechał« Derd. 14.

Szaser: »Sasier« Łęcz. 141.

Szasieja p. Szaseja.

Szasnąć: »Siasnąć = uderzyć« Spr. IV, 30. »Siaśnie przez pysk chabinkom« Zb. V, 245. »Siasnąn sablom« Zb. VII, 19. »W zęby siastnies« Chełch. I, 222. »Szaśniesz tą różczką« Pozn. VI, 235. »Szastnąć = machnąć np. batem« Mil. || »Szasnąć« = wyskoczyć: »Szastła przez okno (wyskoczyła)« Zb. II, 12.

Szast! = »Baba siast, zaźéna gárz« (zżęła garść zboża) Zb. V, 247. »Ón byka szast bez tył« (różdżką) Pozn. VI, 235. »Szas bez tyłek« ib. 236. »Siastu, siastu po świetnicy« Zb. XII, 153. »Szastu, szastu poświetniki« ib. 169. »Sastu, sastu po ty ziemi« ib. 197. »Oj siasta, siasta, dziewcyna z miasta, daj się namówić, będzies niewiasta« Maz. III, 113. Toż Kozł. 279. || »Szast komuś sprawić = sprawić komuś łaźnię: sprawię ja ci szast« Kolb. rękop.

Szastać = »rozrzucać na wszystkie strony« Rozpr. XII, 101. »Szastać = trwonić pieniądze« Osip. || »Szastać« = zap. uderzać, bić: »Na... grobie trzy latorośl rośnie; urwij se jednego, siastaj se po grobie, to ci sie matusia obezwie do ciebie« Rozpr. VIII, 166. || »Szastac = być niecierpliwym, nie kończyć jednego, brać się do czego innego« Hilf. 183. || »Szastać się = uwijać się niepotrzebnie« Osip. || »Szastać a. siastać = mówić z waszecia w przeciwstawieniu do mazurzenia: pod Krasnym stawem szastają« Pr. fil. IV, 253.

Szasták = »człowiek szastający t. j. wymawiający sz, cz, ż« Pr. fil. IV, 253.

Szastnąć p. Szasnąć.

Szaszedron = »rodzaj tkaniny wełnianej« Pozn. II, 334.

Szaszor = »rozruch, zgiełk, niem. Getümmel« Mrong. 345.

Szaszorować = »niem. Schwärmen« Mrong. 677.

Szaszyna p Sasyna.

Szata: »Szaty = suknie, odzież« Parcz. W temże znacz. »Szaty« Zb. IX, 182. Rozpr. XII, 102. Ust. z Jaworza. »Szátý« Hilf. 97. »Szat a. szata« ib. 183. »Sáty« Zb. XIV, 244. »Szaty a. śróty« Hoff 42. »Szumne szaty« = bogata odzież Prz. ludu r. 1891, 100. || »Sata = czterograniasta chustka z omiesnego płótna, w którą się ser kładzie, a żętyca ocieka z niej do giełety« Spr. V, 412. »Sata = płótno do wyciskania sera« Stęcz. Tatry 76.

Szatan = »szatny: służył Jasio u pana za wielkiego szatana (szatnego)« Pozn. IV, 327.

Szataniec: »Nie jesteś ty młodzieniec, tylko z piekła szataniec« Wójc. I, 291. Toż Kozł. 261. Zb. II, 81. Maz. II, 161. Sien.

269. »Ty wróbelcze, ty szatańcze!« Kuj. II, 66.

Szateczka p. Szatka.

Szatek = »listek (kapusty)« Mst.

Szater »a. szatry, sater, satry = dach z gałęzi wsparty na kołkach dla ochrony bydła na halach« Wrześ. 22. W temże znacz. »Siáter« Rozpr. X, 220. »Szátra« Sab. 136. »Sátra« Spr. V, 412.

Szatka = »chusteczka« Wisła VI, 492. »Szatka = chustka; szatka do gárści = chustka do nosa« Rozpr. XII, 101. »Szatka = chustka« Aten. 1877, II, 630. W temże znacz. Rog. n° 117, 344, 419. Rozpr. IX, 304, 308, 339. Zb. IX, 191. Wędr. XXVI, 129, 135. Ust. z Jaworza. Pr. fil. V, 899. »Siatek a. siatka« ib. 877. »Szatka« = chustka?: »Wyrabiają sobie z prętów lub szatki rzęcierze« Zb. I, 111. Zdr. »Szateczka« Zb. IX, 200, 232, 235.

Szatkowy = szatkowany: »Kapusta szadkowa z mięsem« Maz. III, 198.

Szatlach p. Szakłak.

Szatnica = »komora do chowania szat« Pr. fil. V, 899.

Szatnić = »ważyć, szacować« Pobł. 97.

Szatnie = ozdobnie, pięknie: »Węgry noszą się szatnie« Krak. III, 38.

Szatny = »czysto, pięknie odziany« Krak. IV, 322.

Szator, Szátora, Szátornik, Szátornica, Szátornicki p. Szot...

Szatra p. Szater.

Szatrać = »baczyć, pamiętać, przypominać sobie« Pr. fil. V, 899. »Szatrać = pamiętać; nie szatram = nie pamiętam« Ust. z Lublina.

Szatrować = »trzeć« Parcz.

Szatrzyć: »Satrzyć = znać zdaleka: satrzę trochę czytać, czes. šetřiti« Rozpr. XVII, 59. Toż Spr. IV, 30. »Satrzyć = poznać: tak sie ogarnoł galanto, ze go ledwie satrzyć« Zb. II, 252. || »Satrzeć patrzeć« Pr. fil. IV, 245. || »Satrzeć = przypominać sobie« ib. V, 157. || »Szetrzyć = baczyć, szetrzyć się = strzec się« Rozpr. XVII, 64.

Szawar p. Sołodyca.

Sządy »a. szuńdy = drążek do noszenia cebrów lub wiader; powerek« Krasn. 309. »Szońdy = przyrząd do noszenia wiader« Mil. »Sądy, sióńdy, siondy, szońdy, szondy, sządy = nosidła do wody, zakładane na ramiona« Pr. fil. IV, 245. W temże znacz. »Sządy« Zb. II, 162. »Sządy a. szońdy« Wisła III, 747. »Szońdy« Kuj. I, 86 i 320. Pozn. II, 47. »Szondy« ib. I, 85. »Szóńdy« ib. 97. »Szońdy a. szuńdy« Pobł. 142. »Szójńdy« Pozn. III, 132. »Szojnda« Zb. VIII, 73. »Sondy« Konopnicka Na drodze. »Sądy, szandy« Mrong. p. wyr. Pede i Schande. »Siądy« Zb. X, 201. Parcz. »Siądy, sądy, sióńdy, szońdy, szondy, siondy, sządy, szajdy, szojnda, suńdy« Pr. fil. V, 877. »Sońdy« Mil. »Siudy a. nosidła« J. Łoś. »Suńdy« Spr. IV, 369. || »Szondy« = jakiś kwiatek Pozn. II, 47.

Szątopierz p. Nietoperz.

Szchanie »a. szchań blp = nosze do noszenia wody« Pobł. 97. Por. Sządy.

Szcholc »a. szcholk = rękojeść, trzonek np. noża« Hilf. 183.

Szczać: »Jscać« Rozpr. XII, 33. »Jszczy« (3 os. l. p.) List Cinciały. »Scyć, scyj« Zb. VIII, 305. »Scyć« Chełch. II, 13.

Szczadra = »mały odłamek przy rąbaniu drzewa« Pr. fil. V, 899. »Scadra a. zadra = trzaska odczepiona« ib. IV, 872. »Scadra

= szczypa, drzazga« Spr. IV, 30. || »Scadry = włókna« Pr. fil. IV, 245.

Szczajbána = »szczelina, szpara (między belkami, deskami)« Udz. W temże znacz. »Szczajbona« Zb. XIV, 11.

Szczaki: »Scáki = wyrastające piórka ptaszków« Święt. || »Szczáki = uryna« Zb. I, 24 i 53.

Szczakier, »szczakra = chłopiec krnąbrny« Pobł. 97.

Szczakować się: »Scákować sie = pierzyć się, piórkować się« Święt.

Szczakra p. Szczakier.

Szczalba = »szczęka, szczebla« (szczebel?) Hoff 41.

Szczałba = »odłam przywiększy drzewa lub kamienia« Pobł. 97. »Strzałba = nazwa skały; scałby nazwa pola« Wisła II, 153.

Szczapa = »gruba część rozłupanego drzewa« Pr. fil. V, 899. »Szczapa = długi a cienki kawał drzewa odrąbanego« Mil. Por. Szczepa.

Szczapać się: »Szczapac sę = zaszargać się« Pobł. 97. Por. Ciapać.

Szczapić »a. scapić = porwać« Krasn. 308. »Szczápić = uchwycić« Mil. Toż Parcz. W temże zn. »Szczapić a. szczopić« Kuj. II, 276. »Scápić« Pr. fil. IV, 246. »Scopić« ib. III, 311. »Zcapić« Fed. 413.

Szczarupiny = »skorupý od jaj« Parcz.

Szczaw: »Szczaw koński a. kobylak = Rumex obtusifolius« Pleszcz. 118. W temże znacz. »Szczaw kobyli« Lub. II, 161. Por. Szczawa.

Szczawa = »szczaw« Pobł. 97. || »Szczawa = w języku górali koło Szczawnicy każda woda mineralna kwaśna« Tyg. il. X, 243. Czas 1885 nº 176. Arch. I, 429.

Szczawica = jakaś roślina Wisła VIII, 142.

Szczawka »a. moczydło = częste oddawanie uryny u koni lub bydła« Pr. fil. V, 899.

Szczawręga = »chudy koń, hetka, szkapa; także 'sztabręga'« Pr. fil. IV, 253.

Szczãdrzyć p. Szczędzić.

Szczątek: »Będą nasi rodzice prosić, jak od szczątku (początku), tak do szczątku« Zb. IX, 51.

Szczątka = szczątek, ślad: »Dla odszukania szczątek miasta« Tyszkiewicz Wilja i jej brzegi 17. »Z drobnych szczątek« ib. 18.

Szcze = »jeszcze« Zb. I, 76.

Szczeble »a. miecze u wozu« Kuj. II, 277. »Szczeble (zap. w drabince) u wozu« Spr. IV, 333. || »Szczebel = 1, łodyga 2, trzonek, rękojeść np. łyżki« Hilf. 183.

Szczeblotać: »Kacki na mnie sceblotały« Łęcz. 201.

Szczebrzuszyć = »słowo pochodne od: szczebrzuch; uściebrzusy = źle zrobi, niedbale« Rozpr. XVII, 68.

Szczeciarz: »Sceciárz = brodacz, mający ostrą brodę; chłystek« Święt.

Szczecina = »igły sosnowe« Pr. fil. V, 899. || »Scecina = broda ostra, grubowłosista, szczeciasta« Święt. || »Szczecina = świnie« Lub. I, 82.

Szczecinka = oddzielny włos w szczotce: »Rzucił szczotkę... i z każdej szczecinki powstało drzewo« Zb. XI, 291.

Szczeć = »szczotka druciana do czesania lnu« Krak. I, 182. Toż Zb. X, 209. Nadm. 96. W temże znacz. »Sceć« Spr. V, 397 p. w. Półgarstek. »Sczec = paździory« Nadm. 115 (zap. w znaczeniu szczotki od lnu).

Szczedł = wszedł: »Słońce sczesło, miesiąc szczed« Zb. I, 5.
Szczególenny = »szczególny, jedyny, jeden« Kolb. rękop.
Szczegułc = »udział, oddzielny kawałek czegoś« Hilf. 183.
Szczekacz = »gat. rośliny« Zb. VII, 311. W temże znacz. Święt. 608.
Szczekaczek = piesek: »Dała my psiaczka, małego szczekaczka« Kuj. I, 162.
Szczekać = »kłamać, łgać« Hempel. || »Szczekać = wydawać głos, o orle« Prz. ludu VI, 126.
Szczekot = »osoba pyskata, krzykliwa« Pobł. 97.
Szczekować: »Szczekowac = szczekać« Hilf. 183. »Pies na mnie szczekował« Rog. n⁰ 533.
Szczel = »uryna« Petr. || »Szczel = moczący pod siebie we śnie« Czark.
Szczelena p. Szczeżuja.
Szczelina: »Scelina a. scypa = kawałek drewna, urąbanego z sajty« Spr. V, 412. »Scelina a. scypa = trzaska« Rozpr. X, 300. Toż Wrześ. 20. Spr. IV, 349. Święt. »Zapaliłek scelinami« Zb. VII, 24.
Szczeluba: »Sceluba a. sparuga = szpara« Czark. »Szczeluba = szpara, szczelina« Pr. fil. IV, 253.
Szczenić się: »Scynić sie = wydawać płód, o suce« Rozpr. XX, 434.
Szczeniec: »Moc a. szczenc = mocz, uryna« Hilf. 172.
Szczeniuk = szczenię, szczeniak Bib. Warsz. CXLVI, 1.
Szczep = zap. rąbane drzewo: »Ładują (na tratwy) szczep lub gąty« Del. 75. || »Szczep« = ?: »Na dworcu od płotu do ściany albo do scepu z powróseł« Rozpr. VIII, 222. || »Szczep = jabłoń: to nie gruska ino scep« Udz. W temże zn. »Szczyp, szczypek«: »Na szczypiu jabka« Krak. IV, 52. »Jabka na szczypku« ib.
Szczépa »a. szczépka = kawałek drzewa do pieca, trzaska, drzazga« Pr. fil. V, 899. »Drzewo na opał rąbie się w szczepy« Pozn. I, 87. Toż ib. II, 52. W temże znacz. »Szcépa, szcépka« Rozpr. VIII, 232. »Scepa« Rozpr. VIII, 177. »Scépa« Święt. 714. »Suchy jak scépa« ib. 682. W temże znacz. »Scypica«: Suchy jak scypica« ib. »Bo ji córka jak scypica« ib. 247. »Szczypa« Krak. III, 166. Zb. VI, 278. Zb. XIII, 153. »Scypa« Rozpr. X, 300 p. w. Scelina; ib. XX, 434. Zb. XIV, 153. || »Szczŷpa, zdr. szczŷpka = 1, końce trzech palców połączonych z sobą, szczypta: wziąć co w szczŷpki 2, szpona, pazura: chto sę w jego szczŷpŷ dostánie, ten je zbŷty« Pobł. 97.
Szczepac = »szczypać« Hilf. 183.
Szczepanik = »kolędnik« (na św. Szczepan) Wisła II, 730.
Szczepanowanie = »kolędowanie« Wisła II, 730.
Szczepek = »młode drzewo owocowe, zaszczepione« Rozpr. XII, 102.
Szczepiać: »Szczepiac = rozszczepiać, szczepać« Hilf. 183.
Szc(z)epiárz = »ten, który szczepi, felczer, żartobl.« Pr. fil. V, 899.
Szczepienie: »Scépienie (drzew) bywa w klin i za skóre« Święt. 24.
Szczepię = »szczep, sadzonka« Zb. II, 252 p. w. Sadzonka.
Szczepióry = »szczypior« Pr. fil. IV, 253.
Szczepina: »Scepina = polano drzewa« Rozpr. X, 300. »Scepiny = szczapy« ib IX, 214. »Scepina = polano« Wrześ. 20.
Szczerbacz: »Szczyrbacz = szczer-

baty, nie mający zębów« Wrześ. 22. W temże znacz. »Scyrbác« Spr. IV, 30. Rozpr. X, 300. »Szcérbác« ib. VIII, 190. || »Szczerbacz = Cirsium rivulare« Pr. fil. V, 157. || »Scyrbác = nóż wyszczerbany« Spr. IV, 30.

Szczerbak: »Scyrbák = roślina o szorstkich, rąbkowatych liściach« Sab. 136. »Scérbák = gatunek trawy« Spr. V, 412.

Szczerban = »rośl. Ostrożeń trójkoszyczkowy, Cirsium rivulare, (rus.)« Zb. VI, 244. Por. Szczerbacz.

Szczerbaty: »Scyrbaty = nie mający zębów« Rozpr. X, 300. Toż Spr. IV, 30. || »Dziecko scérbate t. j. takie, które ma zajęczą wargę« Święt. 600.

Szczerbosz »a. szczerbulka = dziecko bez zębów, szczerbate« Pr. fil. V, 899.

Szczerbulka p. Szczerbosz.

Szczerczeć p. Szczerkać.

Szczerek: »Na szcerku pola = na szczerem polu« Pr. fil. V, 899. || »Szczérek, scérek = piaszczysta gleba: prawdziwy szczérek mazowiecki« Spr. IV, 370. »Wzgórza, łąki i szczerki« Kuj. I, 41.

Szczérk = »drobne kamienie« Pr. fil. IV, 287. »Szczerk = 1, ziarno najlichsze, poślad 2, drobne kamyczki, piasek gruby, rola szczerkowata« Pobł. 97.

Szczerkać »a. szczerczeć = brzęczeć« Rozpr. XVII, 64. »Scyrkać = dzwonić« Udz. »Paniczka kluczykami szczerka« Rog. n⁰ 422.

Szczérkáwka = »zabawka dla dzieci, drewniana lub blaszana kulka na drążku, w której są kamyki: to 'szczérká' przy poruszeniu« (grzechotka) Pr. fil. IV, 287.

Szczerknąć = »wymówić, wyrzec słówko: tylko szczerknie słówko, a zaraz dostanie« Krasn. 309.

Szczerkowaty = piaszczysty: »Grunta szczerkowate« Wisła V, 733. Por. Szczerek, Szczerk.

Szczernica p. Przewodnica.

Szczerny = »szczery, czysty: w szczernem polu; szczerny piasek« Pr. fil. V, 899. Toż Wisła III, 89. »Szczerny = istny, czysty, niepośledni, rzeczywiście taki: szczerny wisielec! = istny urwis. Szczerna pustynia = istna pustynia. Szczerne piachy = same piaski. Szczerne zboże = czyste zboże i t. d.« Osip. Toż Kuj. II, 284. »Ugotuj go w szczernej miedzi« Kolb. 120. W temże znacz. »Szczérny«: »Na szczérnym piásku. Chto na tym świecie jest szczérny, to i na tamtym mieć będzie wszystkiego poddostatkiem« Kuj. I, 150. »Szelążki szczérne« Pozn. II, 245. »Szczérnem złotem« Kuj. II, 17. »Szczérny« Spr. IV, 370. »Scérny« Pr. fil. V, 875. »W scérnem polu« Zb. IV, 206 i 240. »Z tamtej strony młyna scerna jarzębina (sama tylko)« Połuj. 90. »Szczyrny«: »Sygnet szczyrny złoty« Kuj. I, 294. »Z serca szczyrnego« ib. 310. »Wiánek ze szczyrnego złota« ib. II, 33. »Scyrny = prawdziwy« Fed. 408. »W scyrnem polu« Kozł. 35, 57, 133. Toż Krak. II, 174. »Scyrny a. scyry« Sand. 265. »Ścerny«: »Niesiemy ruchlankie ze ścernego złota« Kętrz. 73. »Ścierny« Spr. V, 121. »Czěrny = czysty np. czěrne zboże; czěrny a czěrny = zupełny« Hilf. 162. Toż Pr. fil. III, 374. Ram. 21. »Cerny«: »W cerném polu« Krak. II, 176. || »Scyrny = hojny, nieskąpy« Mil. || »Szczerne ziele = rośl. dzwonki, Hypericum« Krak. III, 129. Por. Szczery.

Szczerość: »Scyrość«: »Będę narzekała na swoje scyrości« Kiel.

I, 157. »Scyrność«: »W twoich ockach scyrności nie widze« Fed. 120.

Szczerupa »a. czerupa = skorupa« Pr. fil. V, 899. »Szczerupa, szczerupka = skorupa, skorupka, także pogardl. stara baba« ib. IV, 253. »Szczerupy = skorupy z rozbitych garnków« Zb. XIV, 11.

Szczerupiany »a. czerupiany = skorupiany, gliniany: szczerupiana dzieżka« Pr. fil. V, 899.

Szczery = życzliwy: »Błażkowa nie była zawsze Janowej szczérá« Bal. 74. || »Szczery = hojny, nieskąpy« Pobł. 97. Toż Święt. »Scéry — za centem by do Paryza poleciáł« Święt. 681. »Był jeden biédny i scéry, kuzdému dawáł tabaki« Cisz. 228. »Siadaj na konia, kiedyś taka scyra« Pauli 116. || »Scery = prawdziwy, np. ma ona seść nici scerych korali« Fed. 408. »Pod szczerém niebem« Cinc. 16. »Idę za mąż szczerą dziewką« Skrzyń. 13. »Ścire pole« Pr. fil. V, 905. »W szczérém polu« Rog. nº 21. »W scyrym polu« Zb. VII, 72. »Szczery zbójnik« Zejsz. 148. »Ściry krusiec = ruda srebronośna« Kossowski. »Dziada jéno szczere kości« Rog. nº 388. »Szyry«: »Wyjrzała w szyre pole, w szyre pole na Podole« Kiel. I, 44. || »Szczery = ostry, pracowity, o koniu« Ust. z Litwy. || »Szczery«: »Myśmy szczérzy bracia, nie mamy pić za co« (prawdziwi?) Rog. nº 521. »Odprowadź mnie najmilejsza do szczerej opoli« Kiel. I, 198. Por. Szczerny.

Szczérzec = »szczere pole, pustkowie: na szczércu« Pr. fil. V, 899.

Szczerzula p. Szczeżula.

Szczeście = »szczęście« Mil.

Szczezać = ginąć: »Scezajta« = gińcie (o urokach) Zb. XIV, 199.

Szczezla p. Szczeżula.

Szczeznąć = »zginąć, przepaść: żebyś szczez!« Pr. fil. V, 876. W temże zn. »Zczeznąć« Krak. IV, 327. »Szczeznąć« Roczn. 239. Bar. 8; ib. 185. Kam. 188. Lud. I, 178. »Bodajeś sczezł« Pleszcz. 105. || »Scësnôć = umrzeć (pogardl.)« Rozpr. VIII, 103.

Szczeżula: »Szczerzula = płetwa u ryby« Krasn. 309. »Szczezule = łuska« Zb. II, 11. »Scezula = rybia łuska« Mil. W temże zn. »Szczezla a. szczelena« Hilf. 183. »Szczeżûła = 1, ość rybia 2, łuska rybia« Pobł. 97.

Szczędny = »zbierający, składający, oszczędny« Zb. I, 24.

Szczędzić: »Scãdrzyć = szczędzić« Zb. VIII, 254. »Szczędzić »skąpić, zbierać« Zb. I, 24.

Szczęka: »Sceka« Krak. IV, 294. »Szczoka« Pr. fil. V, 900. Was. 232, 234 i 247. »Ścioka« Spr. V, 121. »Scoka« Mil. »Szczoki = szczęki, policzki« Osip. »Szczoka = usta« Ust. z Augustowskiego.

Szczękacz: »Zagrajze mi kowála... scękaca, brzękaca« Rad. II, 112.

Szczękać = »kłapać zębami, o pojedynku, myśl.« Pr. fil. V, 899.

Szczękotać = szczękać: »Scękotałeś zębami« Maz. I, 296.

Szczęple = »szczeble: wysokie koła u sokoła, a u sokolicy szczęple« Pr. fil. V, 900.

Szczęsny: »Scęsny wiecór!« = dobry wieczór! Zb. X, 173.

Szczęście: »Scejście« Rozpr. IX, 329. »Szczesce« Bisk. 38. 2 pp. l. mn. »Szczęściów« Rozpr. XII, 52. »Przysed na to scęście i dziandar« (= szczęśliwym przypadkiem) Święt. 429. »Ja nie pijam nijak tego smrodu, chyba pod wiel-

kiem szczęściem = nie pijam wódki, chyba bardzo rzadko« Pleszcz. 48. || »Szczęście« = prognostyk szczęścia: »Po ubitej ugodzie sprzedający wyrzuca z kapelusza szczęście t. j. 2 do 4 centów, które sprzedający i kupujący na połowę biorą« Zb. V, 111. »Szczęście = drzewko, mające sprowadzić do domu pomyślność« Rozpr. XII, 52. || »Szczęście = rośl. stare ziele, Erigeron acre« Petr.

S z c z ę ś ć B o ż e = »pozdrowienie np. do żniwiarzy« Wisła III, 89. »Ludzie zno przy ty drodze owies; podchodzi do nich i powieda: Scęść panie Boze! Ludzie odpowiedajo: Panie Boze zapłać« Chełch. I, 122. »Szcześć Boże!« Mil. »Sceś Boze! — Bóg zapłać« Doman. || »Szczęść Boże = kaptur kierei, zawieszony na plecach, ściągany sznureczkami, kształtu księżej czapeczki z uszami« Kuj. I, 64.

S z c z ę ś l i w y: »U Boga szczęśliwy« Zb. VI, 253. »Szczynśliwy« Mil. »Sceśliwy« Piątk. »Szczestliwy« Bisk. »Szczestlîwy« Hilf. 144.

S z c z ę t = »ostatek, pozostałość czego. Ze szczętem = zupełnie. Ze szczętem a. do szczętu grad zboże wykołatał = zupełnie grad zboże wybił« Osip. »Na scęt = do szczętu« Pr. fil. IV, 246.

S z c z k a w k a »a. sckawka = czkawka« Krak. IV, 323. »Sckawka a. scykutka = czkawka« Mil.

S z c z k ł o = »szkło« Mrong. 350.

S z c z o c h = »łowiący ryby w łóżku, szczący się przez sen« Ust. z Litwy. »Jscoch = moczący pod siebie podczas snu, pluch« Święt. 698.

S z c z o d r a c z a r z: »Scodrácárz = chodzący po szczodrakach« Święt. Por. S z c z ó d r ó c.

S z c z o d r a k i = »rodzaj ciasta pieczonego na Trzech Króli w kształcie placuszków« Spr. IV, 339. »Scodrák = bułka dla szczodraczarza przeznaczona« Święt. »Szczodraki = ciasto pieczone w postaci gruszki, utworzonej z wałka ciasta zlepionego końcami; są to szczodraki pieczone« Pr. fil. V, 975. »Szczodrak a. rogal = chleb pszenny w kształcie rogatym, pieczony na Trzech Króli« Krak. I, 229. »Szczodraki = ciasto weselne, upieczone w różnych kształtach, najczęściej w formie kolebeczek, kogutków, psów, gęsi, wężów« Zb. IV, 115. »Dzień przed Nowym rokiem pieką gospodynie szczodráki lá nowych leciąt« Zaw. Etn. 2. »Szczodraki = placuszki pieczone na trzy-Króle« Rozpr. XVII, 64. W temże zn. »Szczodraki« Zb. IX, 6. Zb. XIII, 69. Maz. III, 72. Rad. I, 90. Chełm. I, 120. Wisła VII, 78. Zdr. »Szczodraczki« Zb. IX, 6. Maz. III, 72. Zb. XIV, 164. || »Szczodrak = chłopiec, chodzący z szopką« Wisła VI, 477. »To ja ciebie wywianuję, ej, szczodraczku maluśki« Lub. I, 210. »Scodraki« p. P i e c z o n a k i.

S z c z o d r o w a ć = »chodzić po szczodrakach w Trzy Króle« Pr. fil. IV, 253. W temże znacz. Wisła V, 511 (rus.). Chełm. I, 126 (rus.).

S z c z o d r ó w k a = »pieśń śpiewana przez dzieci, które obchodzą domy w dzień Trzech Króli« Rad. I, 90.

S z c z o d r u c h a = »ostatni dzień roku: życzą sobie włościanie szczodruchy, aby urodzaje w polu i w pasiekach były szczodre« Ust. z Polesia wołyńskiego. »Szczodrucha wieczór szczodry, wieczór przed Nowym Rokiem (w Polsce, w Galicji)« Chełm. I, 120.

S z c z o d r y = »hojny, nieskąpy; st.

wyż. szczorszy = szczodrzejszy« Pozn. VI, 192. »Szczodry dzień = wigilja Trzech Króli« Pr. fil. V, 975. »Szczodre dni = dni od Nowego Roku do Trzech Króli« Rad. I, 90. »Szczodry wieczór = wigilja Trzech Króli« Pobł. 97. Maz. III, 72. Chełm. I, 120. W temże znacz. »Szczodry wieczór« Nadm. 75. Zb. XIV, 51. Zb. X, 116. Krak. I, 199 i 228.

Szczodrze: »Za dworakiem będzie szczodrze, będzie mi się żyło dobrze« Maz. III, 314. »Tam ci będzie bardzo dobrze, wszystko szczodrze« Zb. XIII, 70.

Szczoka p. Szczęka.

Szczon = »przezwisko pogardliwe: ty szczonie jakiś!« Ust. z Poznańskiego.

Szczonder »a. szczondrak = smarkacz« Kuj. II, 277.

Szczondrak p. Szczonder.

Szczopić p. Szczapić.

Szczorszy p. Szczodry.

Szczot = »szczotka« Wisła IX, 100. || »Szczot = krosteczka na spodniej stronie języka; krowy cierpią na szczota« Święt. 639. »Szczot = szczyt« Stęcz. Tatry 86. »Szczot = 1, cyplisko turni 2, na Litwie rachunek 3, szczoty = narzędzie rachunkowe, pomagające do rachunku, składające się z płaskiej skrzyneczki, w której są ponizane kółka na drutach« O.

Szczotczyna = »nędzna szczotka« Pr. fil. V, 900.

Szczoteczki p. Szczotka.

Szczoteńka = szczoteczka: »Złote szczoteńkę« Wisła VII, 695. »Złoteńką szczoteńkę« ib. IV, 97.

Szczotka = »pędzel do bielenia ścian« Pr. fil. V, 900. || »Szczotka = rośl. Dipsacus silvestris« Krak. III, 128. W temże znacz. »Szczotki« Zb. VI, 249. »Szczoteczki N. Panny« ib. 202.

Szczotyna = liście, igły: »Djebáł gwiznąn, to jaz scotyna z drzéw uobleciała« Zb. V, 240.

Szczowci (? w jęz. literackim polskim byłoby szczowki) = jasnowłosy« Hilf. 183.

Szczódróc = toż samo, co szczodraczarz: »My szczódróce, nie bôróce« Nadm. 75.

Szczubeł = »szczupak« O. Toż Wisła I, 155. Prac. (z Kaliskiego). »Scubeł« Pr. fil. IV, 873; ib. 246. Rozpr. XVII, 84. W temże znacz. »Szczubełek« Prac. »Scubełek« Pr. fil. IV, 873; ib. V, 875. »Szczubeł = szczupak niewielki z jeziora Wigierskiego« Osip.

Szczubełek p. Szczubeł.

Szczublak = »mały szczupak« Kuj. II, 277.

Szczublątko p. Szczublę.

Szczublę a. »szczublątko = mały szczupak« Pobł. 97. »Szczublęta = szczupaczki« Prac. (z Kaliskiego).

Szczubliczka = »samica szczupaka« Lip. 92. »Szczubliczka = mała rybka« Kolb. słown.

Szczuczęta = »małe szczupaki« Hilf. 183.

Szczuczyńska wiara = »wyznanie reformowane, zbór którego znajduje się w Szczuczynie: Powiedają, co jon przekabaciuł się na szczuczyńską wiarę« Osip.

Szczuć: »Scuć na kogo = oczerniać kogo, starać się komuś zaszkodzić« Rozpr. X, 300. Toż Wrześ. 22. »Scuć na kogo = podmawiać na kogo« Święt.

Szczuj: »Szczuje« = zap. psy Prz. ludu VIII, 215.

Szczuk = »czkawka: szczuk ją dusi« Pr. fil. V, 900.

Szczuka = »szczupak« Rozpr. XII, 102. W temże znacz. »Scuka« Opol. 42. »Szczûka« Pobł. 97. Toż Bisk. 37.

Szczukać = »mieć czkawkę« Zb. XI, 32. »Szczukać się = odbijać się: szczuka mi się po tej kiełbasie« Pr. fil. III, 499.
Szczukawka = »czkawka« Pr. fil. V, 900.
Szczupać = »macać« Osip. Czark.
Szczupel »a. szczupiel = szczupak« Wisła III, 89.
Szczupiałeczek = szczupaczek Krak. I, 235.
Szczupiel p. Szczupel.
Szczupnąć = »targnąć: ón wtencás jak sie scupnuł, stązki potargáł« Cisz. 250.
Szczura = »mysz« Petr.
Szczurnica = »łapka na szczury« (opis) Chełm. II, 181 i 243.
Szczurnik: »Scurnik = rośl. Ononis hircina« Zb. VIII, 258.
Szczurowe »ziele = rośl. Echium vulgare« Zb. VI, 250.
Szczury = »szczodry« Derd. 137.
Szczurze = »szczodrze, obficie« Derd. 108.
Szczurzyć się »naszczurzyć się = nastopirczyć się, nadąć się w gniewie« Zb. I, 76. || »Szczurzyc = zjeść kawał chleba chciwie: głodny szczurzył żuchel chleba w oka mýrgnieniu« Pobł. 98.
Szczuwać: »Szczůwac = szczuć« Hilf. 183.
Szczwany: »Cwany a. opaterny = zapobiegliwy« Spr. V, 349.
Szczwoł = »Aetusa cynapium, rośl.« Wisła III, 91. »Szczwoł = chwast ogrodowy, podobny z liści do pietruszki« Osip. »Scwoł = roślina, wydająca po przełamaniu łodygi biały sok« Pr. fil. IV, 873.
Szczycić się: »Scyci sie z urodą« Rad. II, 59. Por. Stycić się.
Szczyć p. Szczać.
Szczyg = »czyżyk« Hilf. 183.
Szczygać = strzyc: »Gdy ji włosy szczygali« Wisła VII, 118.
Szczygieł: »Szczygła dać w nos = dać szczutka w nos« Pr. fil. V, 900.
Szczygliczek = szczygiełek Krak. I, 241.
Szczyk »a. scyk = pierwsza trawka pokazująca się na wiosnę« Zb. II, 253. »Szczyk = delikatna trawka rosnąca po błotach« Spr. V, 143.
Szczyka = »szczypta, niem. Prise« Mrong. 590.
Szczykać = »szczypać« Rozpr. XVII, 64. »Scykać = zrywać trawę ponad korzonkiem paznogciami« Święt. »Babulka... sie scykała« (= szczypała się) Zb. XIV, 48. »Szczykane kluski = kluski rwane z twardego ciasta« Enc. R. II, 822.
Szczyl = »chłopiec robiący pod siebie« Spr. IV, 370.
Szczynki p. Sczynki.
Szczynna = »nieduża sadzawka (Kaliskie)« Prac.
Szczyny = »mocz« Ust. z Litwy. W temże zn. »Szczyný« Hilf. 95.
Szczyp p. Szczep.
Szczypa = »łuczywo« Gluz. 451. »Obchodzą ogród ze szczypą, aby był urodzaj na owoce« Aten. 1877, II, 117. Por. Szczépa.
Szczypacz: »Scypac = człowiek, lubiący innych szczypać« Spr. IV, 381.
Szczypać: »Te placki szczypią (łamią) na czterech końcach; odłamki przeznaczają dla krów« Zb. VI, 261. »Szczypane kluski = kluski rwane« Chełm. I, 62.
Szczypak = »szczupak« Zb. I, 24. W temże znacz. »Scypak« Rozpr. XVII, 84. Toż Pr. fil. IV, 246.
Szczypanki = »kluski szczypane t. j. rwane« Kal. 40.
Szczypawka = »każdy owad, mający szczęki zdolne uszczypnąć«

Osip. || »Szczypawki = kluski szczypane t. j. rwane« Kal. 40.

Szczypce »a. scypce = klufta, duże szczypczyki, u Górali« Krak. IV, 323.

Szczypeczka: »Scypecka = szczypta« Zb. II, 254. || »Szczypeczki« szczepy drzew owocowych Rog. n⁰ 67.

Szczypek p. Szczep.

Szczypetek = szczypta: »Szczypetek piórek« Zb. VII, 113.

Szczypetka = szczypta: »Lepsza szczypetka szczęścia, niż garść pieniędzy« Cinc. 21.

Szczypica = »szczypawka« Wrześ. 22. »Szczypica = skorek wielki, Forficuta gigantea« Pawł. || »Szczypice = kleszcze u raka« Hoff 41. || »Szczypica« p. Szczépa.

Szczypieni = »zaszczepienie ospy« Rozpr. XII, 102.

Szczypiórko = »szczypiórek« Pr. fil. V, 900.

Szczypka = szczepka, trzaska drzewa Wisła VIII, 237. Por. Szczépa.

Szczypkować: »Szczýpkowac = mało, po troszce dawać, skąpić: skąpá pani szczýpkuje« Pobł. 97.

Szczyplawy: »Szczyplawe korzenie = pieprz« Pr. fil. IV, 900. »Scyplawy = ostry: scyplawá bryndza« Spr. V, 413.

Szczypliwy = »1, ostry, gryzący w smaku np. szczypliwa bryndza 2, skąpy, co szczypie z igły« Wrześ. 22.

Szczypta = »odrobina; weź mąki do scypty t. j. między trzy palce: wielki, wskazujący i średni« Spr. IV, 349.

Szczypułka »a. szypułka = ogonek (u owocu)« Petr. »Scypułka = szypułka: chnielne (zam. chmielne) scypułki« Pr. fil. V, 875.

Szczyr = »warstwa ziemi szczerej, jałowej, leżąca pod pokładem uprawnym: orząc, dostać szczyru« Ust. z Gostyńskiego.

Szczyrawka = »pryszcz« Chełm. II, 243. Por. Czyrak.

Szczyrny = »istotny, rzeczywisty« Mil.

Szczytek = »trójkątna tylna część żywotka czyli gorseciku cieszyńskiego« Wisła VI, 491.

Szczytka »a. berda = szczutek« List Sembrzyckiego.

Szczytnica: »Kilka szczytnic zębatych stroiło te mury« Tyg. il. I, XII, 57.

Szczyzne = roślina jakaś Zb. VI, 202. »Pałki szczyzne« = roślina ib.

Szecárz p. Syscák.

Szeczewica = soczewica Zb. IV, 260 Por. Soczewka.

Szećkąd »zam. wszećkąd = ze wszech stron« Pr. fil. V, 900.

Szed- p. Chodzić.

Szedziwy = »sędziwy« Rozpr. XII, 102.

Szefel = »miara zbożowa z czasów pruskich« Osip.

Szeflik p. Szaflik.

Szegieredzić p. Szeredzić.

Szejgic = »swawolnik, szubrawiec« Ust. z Litwy.

Szejne-morejne = »żyd spanoszony« Roczn. 239. W temże zn. »Szejne-majne« Kolb. rękop. »Pojąn (Jaś) sobie szejne-majne« Rad. II, 51. »Pojąn sobie strojne-majne« ib. 52. Por. Marmorajne.

Szeląg: »Sieląg a. seląg« Pr. fil. IV, 874. Zdr. »Szelążek«: »Wcora-m przepioł grajcor, a dziś dwa selązki« Rud. 207. »Kowal mie sie przeląk, cisnął na mnie szeląg« Krak. I, 276.

Szelążki = »rośl. Malva rotundifolia« Wisła II, 6. W temże zn. »Szelążki a. syrki« Petr.

Szelepać = »szeleścić np. papierem, suchemi liściami« Pr. fil. V,

900. W temże znacz. »Szelepać« Roczn. 239. »Nadszelepać (majątku) nadszarpnąć« ib. || »Szelepać się = chwiać się, ruszać się« Pr. fil. IV, 253.

Szelestucha = »rośl. tobołki, Thlaspi arvense« Petr.

Szeleszt = »szelest« Hilf. 183.

Szeleśny = »mały, szczupły, nikły« Święt.

Szelina = »gęstwina, gąszcz« Pr. fil. V, 900. »Szelina = las gęsty« Pobł. 98 p. w. Szlig.

Szelki: »Siołki« Wisła V, 734.

Szelma: »Ceruchna, szelma wielki« Rog. nº 142. »Nie powiesz... iż ja szelma twój« ib. nº 316. »Żebyś nie powiadała, iżem ja jest szelma twój« ib. nº 338. »Szelmaś ty« (do żony) ib. nº 391. Żadna szelma pociechy nie miała« Zb. II, 64. »Szelmo szelmowski« Kolb. 224. »Cekaj, sielmo« Chełch. I, 61. »Szelma bitá« Cinc. 35. »Byś swojej cnoty lecy (lada) szelmowi na darmo nie dała« Rog. nº 268.

Szelmica = szelma: »Marna selmico« Maz. II, 98.

Szelmiec: »Sielmiec = szelma, zły człowiek« Pr. fil. IV, 874.

Szelmowstwo = »swawola np. dziecinna« List Cinciały. Toż Wisła II, 309.

Szełudy = »parchy« Bar. 86.

Szemek = »1, Szymek 2, choróbsko« Derd. 137.

Szemel p. Szymel.

Szemot: »Muzycy kaszubscy grają zwykle raźnie, 'le taczy szemoet idze'« Nadm. 106.

Szempować = »łajać« Wisła III, 85.

Szemrany = »okradziony« (w gwarze złodziejskiej) Lub. I, 300.

Szenator = senator: »Znać dano szenatorom« Krak. II, 237.

Szendar = »żandarm« Krasn. 309.

Szenderłata = »obdartus, gałgan z niem. Schinder i łata« Krasn. 309.

Szendzioł p. Szędzioł.

Szeniga = »klacz« Hilf. 183.

Szepeł = supeł Derd. 96.

Szeper = »pasterz, niem. Schäfer« Hilf. 56 i 95.

Szepernąć się = »ruszyć się: niech sie co szepernie, on zará szceká« Pr. fil. V, 900.

Szepielenie = »szeplenienie« Pobł. 98.

Szepielić: »Szepielīc = szeplenić« Pobł. 98. »Sepielić = mówić niewyraźnie« Udz. »Sepelić = szeplenić, mazurzyć« Pr. fil. V, 876. »Sepolić = szeplenić« Rozpr. XXVI, 393. W temże zn. »Szepielīc« Hilf. 183.

Szepiołda = »niewyraźnie mówiący, szepleniący« O.

Szeplenić = »szeleścić, chrobotać, poświstywać« Lub. II, 213.

Szepolić: »Sepolić = szeplenić« Święt.

Szepoła: »Sepoła = szepleniący« Święt.

Szeprać się = »poruszać się ze szmerem: szepraju sie za beczkami« Pr. fil. V, 900.

Szepszyna »a. szypszyna = róża polna, Rosa canina« O.

Szeptacz: »Septac = zażegnywacz« Pr. fil. V, 876.

Szeptać = szperać, szukać: »Chłopcy zaraz zaczęli 'septać' po kieszeniach i wydobywać papierki« Dygasiński.

Szeptak: »Septák = zegarek« Spr. IV, 30. »Septák = zegar« Święt.

Szeptanina: »Septanina = szeptanie: já ta zará wiedziál, ze z tej nasej septaniny to nic nie bedzie« Pr. fil. IV, 246.

Szeptanka = »msza czytana« Pr. fil. V, 900.

Szeptos: »Septos« = wyraz im-

prowizowany zam. ksiądz Zb. II, 182.

Szeptuch: »Septuch = zażegnywacz« Pr. fil. V, 876. || »Szeptuch« p. Szeptun.

Szeptucha = »głowa kapusty mało zwarta, która za pociśnięciem szept czyli szelest wydaje« Ust. z Lidy.

Szeptun »a. szeptuch = 1, to samo co szeptucha 2, znachor, zamawiacz« Ust. z Litwy.

Szeptuszka = »znachorka« Ulanowska z Łotewszczyzny.

Szepty: »Septów przestali« Bal. 62.

Szerchnąć = stuknąć, zaszeleścić: »Jeżeli w domu nic nie szerchnie« (Litwa) Dzwon literacki 111, 157.

Szereda = »hałas« Rozpr. XVII, 64.

Szeredzić = »obmawiać« Pr. fil. V, 157. »Szeredzić a. szegieredzić = gadać, trzepać, gwar robić« Rozpr. XVII, 64. »Seredzić mówić z oburzeniem« Spr. IV, 30. Toż Rozpr. XVII, 59. »Seredzić, brygantować, zdumkotać = wymyślać, kląć: nasceredził mu dość« Spr. V, 413.

Szerepać = »łajać, gderać: pán ich za to poszerepáł troche« Pr. fil. V, 900.

Szerga = »oprawca, przezwisko nadawane mieszczanom przez wieśniaków« Pr. fil. V, 900.

Szerka = »szelka służąca do dźwigania taczek« Rozpr. XII, 102. Toż Pr. fil. IV, 287.

Szeroka: »Według podań ludowych djabli Matkę Boską nazywają Szeroka: Rokity już niema, bo go Szeroka piorunem zatrzasła« (Nie podano, zkąd wzięte).

Szeroczachny p. Szeroczalki.

Szeroczalki: »Syrocalki a. syrocachny = bardzo szeroki« Mil.

Szeroczek: »Szeroczk = naczynie drewniane lub gliniane szerokie do mleka« Pobł. 98.

Szeroczki = »nizki a szeroki« Kolb. rękop. »Szeroczki« = szeroki: »Za serocką zapaseckę miała« Sand. 46. »Górkę szeroczką« Krak. I, 286. »Ten dunaj szeroczki, ten dunaj głęboczki« Kolb. 48. »Brzusiu mój, coś mi tak wysocki; nie moze cie obstać fartusek serocki« Maz. II, 73. Toż Zb. XII, 190. W temże znacz. »Szeroczki« Lub. II, 8. »Szerocki« ib. I, 290. »Sérocki« Maz. III, 80. »Syrocki« Rozpr. IX, 151. Wisła V, 37.

Szeroczko: »Serocko = szeroko« Rozpr. VIII, 177. Pr. fil. IV, 246.

Szerok »a. szerók = szeroko« Bisk. 28. W temże zn. »Szerok« Nadm. 93. Derd. 98.

Szeroki: »Szyroki« Rozpr. XII, 23. »Szeroka rodzina = liczna rodzina« Łęcz. 195.

Szerokuczny = bardzo szeroki: »Kiedych ja była malućką dzieweczką, zaglądali na mnie świdrową dziureczką; a terazykej są szerokucne wroty, jeszcze sie pośmieją z ubogiej sieroty« Zb. IX, 256.

Szerolachny = »bardzo szeroki« Kuj. II, 277. W temże zn. »Szyrolachny« Parcz.

Szerosieńki = szeroki: »Przez pole szerosieńkie« Kozł. 186.

Szerośny »a. serośny = szeroki: oj to zagon serośny, ani go okracy« Krak. IV, 323.

Szerować p. Szarować.

Szerszatka = »duża do dwóch cali igła z podłużnem uszkiem i końcem zwykle trójkątnym« O.

Szerszchlowaty, szerszel — wyrazy nieobjaśnione Pobł. 155 p. w. Naszerszelowy.

Szersztinka = »komin« Hilf. 117.

Szeryk = »pasterz do bydła« Ust. z Wiłkomierskiego.

Szérza »a. szérzawa = szerokość« Pobł. 98.

Szérzawa = »coś bardzo szerokiego: coż to za sérzawa ten was puwłocek« Spr. V, 144. W temże znacz. »Szerzawa« Pr. fil. V, 900. »Syrzawa« Mil. »Dostaliśwa wązki klinek łąki, a oni taką szyrzawę« Kowerska.

Szerzka = »szerokość« Pr. fil. IV, 287.

Szerzyna = »bryt sukni« Wrześ. 22. Toż Pr. fil. IV, 287. || »Szerzyna« = szerokość: »Siedem łokci wrobku i syrzyny mało« Krak. II, 200.

Szerzynia p. Szerzyń.

Szerzynka = »kwadratowy kawałek płótna, ścierka« Wrześ. 22. »Syrzynka = 1, ścierka 2, szerokość jakiej materji« Rozpr. X, 304.

Szerzyń »a. szerzynia = szerokość« Ust. z Litwy.

Szesnastka = »miara zbożowa: pół ośminy, czyli szesnasta część beczki; beczka = 160 garncy« Zb. XI, 253. Toż Zb. XII, 49. Petr. || »Szesnástka = płótno, w którem jedno pasemko złożone jest z 16 nici« Pr. fil. V, 900.

Szesnaście: »Szesnasce« Cen. 43. »Sesnáś« Listy filol. XII, 469. »Szesnaści muzyków gra« Zb. I, 122. »W szesnaście latach dziéwcęta« Rog. nº 461. »Do lat szesnastów« Święt. 374.

Szesterka = »siostra męża (od Krosna, Galicja)« Tyg. il. 1, XIII, 173.

Széstnica = »połóg: leży w szestnicy« Pobł. 98. Toż Ram. 208. Por. Sześnica.

Szeszek = »tchórz (zwierzę)« Ust. z Litwy.

Szeszkowy: »Szeszkowa sprawa = kusa, zła sprawa« Ust. z Litwy.

Sześciogrosz: »Daje grosze, sześciogrosze« Zb. VIII, 94.

Sześciorak = »dom na sześć rodzin« Krak. I, 345. Pozn. II, 179. Aten. 1879, I, 225.

Sześciorgo = sześcioro: »Od siedmiorga seściorgo« Zb. III, 52.

Sześcioro: »O seścioro pięadzi« Łęcz. 100. »Sześcioro chleba« Cisz. 262.

Sześciórka = »taniec w 6 osób, zwany także miemiec a. cygán« Pr. fil. V, 900.

Sześcipalec = »człowiek mający 6 palców u ręki« Pr. fil. IV, 253.

Sześć: »Seś« Wisła VI, 312. Zaw. 55. || »Sześci«: »2 pp. sześci« Rozpr. VIII, 215. Toż Hempel. »Przychodzą jinsi druzbowie, sześci albo ośmi« Mát. 9. »2, 3 i 7 pp. sześci« Rozpr. X, 191. »Sześci koników« Zb. IV, 149. »Seści pokojowych« ib. 113. »Ze sześci łańcuchów« Zb. XI, 97. »Ni moma sześci groszy« Kuj. I, 323. »Natrafił sześci chłopów« Pozn. VI, 94. »Było jech sześci« ib. 296. »Do sześci« Wisła III, 652. »Sześci potentatów rzuciło się« Kiel. II, 238. »Ze sześci indyków darujesz« Rad. I, 88. »Prosimy... na seści gąsiorów« Łęcz. 58. »Tych sześci dni« Cisz. 215. »Sześci chłopów przysło« ib. 247. »Śli dali tyk seści« Zb. XV, 9. »Sześci« 7 pp.: »Dziecko w sześci niedzielach« Pozn. VI, 211. »Cóż mi po zamkach, po sześci« Rog. nº 461. »W seści niedzielach« Zb. I, 16. »Smok o sześci głowach« Zb. XI, 87. »Sześci« 6 pp.: »Sześci końmi« Rud. 132. Toż Zb. XV, 93, 132, 174. »Zaprzągajcie sześci koni« Pozn. IV, 22. Toż Maz. III, 231. || »Sećciu kóni jadę« Zb. IV, 140. »Od syściu

lat« Chełch. I, 195. || »Sześcią«: »Sześcią końmi« Zb. X, 309. »Jęcmień drozsy seścią grosy« Łęcz. 202. »Sześcią koni jechali« Kiel. II, 234. »Sześcią koni wożą« Łęcz. 63. Toż Lip. 211. »Zaprzęgajcie sześcio koni« Kuj. II, 16. || »Sześcioma«: »Sześcioma koniami jechali« Rog. n⁰ 453. »Ze sześcioma regimentami« Święt. 372. »Przed sześcioma rokami« ib. 380. || »Sześćma«: »Sześćma kóńmi« Lub. I, 293. || »Sześciómi«: »Ze sześciómi wozami« Pozn. VI, 139. || »Sześcich«: »Kole sześcich lát« Święt. 377. »O sześcik zimniákow« Wisła VII, 126. »W sześcich« Rozpr. IX, 181. || »Sześciuch« 2 pp. Pleszcz. 30. || »Szości«: »Proszą gospodarzy: to piąci, to szości« Pozn. II, 97. »Szóści zbójców dobija się« Kuj. I, 326. »Straciłaś moich senow szości« ib. 327. »Było nas piąci, szóści, siódmi« ib. II, 281. || »Szóśćmi«: »Ze szóśćmi brykami« Pozn. VI, 138. || »Szuściuch, pięciuch« Rozpr. IX, 145.

Sześćdziesiąt: »Po psiezyciu seździesiąt roków« Zb. VII, 50. »Szescdzesęt« Cen. 43. »Szescdzesce« ib. 45. »Sześdziesiątu = sześćdziesięciu« Krak. IV, 294.

Sześćdziesiąty: »Szescdzesti« Cen 46.

Sześćniedziałka = położnica« Wisła III, 89.

Sześćniedziele = połóg: »Poci się, jak mysz w sześćniedzielach« Wisła III, 748.

Sześćset: »Szeszset« Zb. VII, 81. »Szesset« Ust. z Litwy. »Szejset« Ust. z Warszawy. »Szcześcet« Pozn. VI, 237.

Sześćsetny: »Roku szejsetnego« Kiel. II, 135.

Sześćświętnik = »listopad, zam. wszechświętnik« Rozpr. XVII, 64. W temże znacz. »Sześćświetnik« Spr. IV, 359.

Sześnica = połóg: »Białka w szesnicy leżała« Hilf. 129. Por. Szestnica.

Szetrzny = »boczny« Rozpr. XVII, 64.

Szetrzyć p. Szatrzyć.

Szewc: »Szewiec ob. szewc« Zb. IX, 21. Pozn. IV, 306. »Szewiec« Maz. III, 71. Hoff 42. Krasn. 309. Kam. 17. Zb. VII, 32. Zb. XIV, 49. »Sewiec« Święt. 195. »Sewiec a. świec« Fed. 218. »Szewiec a. szwiec« Rozpr. XII, 48. »Siewc« Chełch. I, 185. »Siewiec« ib. 60. »Sewiec« ib. »Swiec« Kon. 33. »Szwiec« Ust. z Litwy. Cinc. 21. Rog. n⁰ 501. Zb. I, 76. Zb. IX, 243. Przem. 228. Pr. fil. III, 499; ib. V, 904. Kolb. rękop. »Szwiec a. świec« Krak. IV, 323. »Swiec« Krak. II, 514. Pozn. IV, 331. Święt. »Swiec, do sewca« Zb. VII, 4. »Pyta sie szwieca« (?) Pozn. VI, 139. || »Szewiec = krawiec« Rozpr. III, 376. || »Szewc a. koluszczka = rybka mała, mająca na grzbiecie trzy kolce i na bokach brzucha dwa« Zb. II, 11. || »Siewc = bułka groszowa z żytniej mąki« Pr. fil. IV, 247.

Szewcki p. Szewski.

Szewczycha = szewcowa Bar. 168.

Szewczyk: »Pijali tam szewczycy« Rog. n⁰ 104.

Szewczykowa = szewcowa: »Mojá sewcykowá nie zemstuj-ze« Zb. IV, 127. »Sewcykowy syna« ib.

Szewczyna = szewc: »Nástarsy ucył sie na sewcynę« Zb. VII, 60.

Szewiecki: »Sewiecki = szewski« Rozpr. XXVI, 393.

Szewrany: »Jest tam kapelanka (karczmarka), jeszcze nie szewrana

(głupia, nieokradziona)« (gwara złodziejska) Maz. V, 286.

Szewśki: »Szewski placek = bułka groszowa z żytniej mąki« Pr. fil. IV, 247 p. w. Siewc. »Szewski placek = placek pytlowy czarny« Krak. IV, 134. »Szewcka pasja mię bierze« Bałucki, Krewniaki. »Szewska gra« p. Puk.

Szędzielarz: »Szędzielárz żądáł koryta, by móg rozkłádać jelita« Zb. IX, 280. Por. Szędzioł.

Szędzielniki »a. sędzielniki = gwoździe do przybijania gontów« Spr. IV, 360.

Szędzioł = »gont (niem. Schindel)« Rozpr. XII, 102. »Okap u chałupy z szędziołu t. j. z gontów« Ust. od Bystronia. W temże zn. »Szendzioł a. szędzioł« Rozpr. XVII, 64. »Szędzioły a. sędzioły« ib. 59. Spr. IV, 360. »Szędzioł« Pr. fil. V, 900. »Siędziół, szyndzioł« ib. 878. »Szędzioły = dranice« Aten. 1877, II, 106 i 107. »Szędziół« Rozpr. XII, 20. »Szyndzioł« Zb. IX, 299. Hoff 41.

Szęśnie = »szczęśliwie« Lub. I, 126.

Szętolić się: »Szętolîc sę = szastać się, rzucać się z gniewu, tarmosić się« Pobł. 98.

Szętopierz = »nietoperz« Pobł. 98.

Szętopórka = »śpiewka wesoła« Pobł. 98.

Szif = »okręt« Pr. fil. V, 900.

Szifkarz = »majtek: szifkarze, na szify siadajcie« Pr. fil. V, 900.

Szimel = »nazwa konia« Zb. XIV, 27.

Sziul, sziuleczko = »zachęta dla maciory (owcy), aby siadła do kojca« Wisła III, 665.

Szkaczerny = »szkaradny« Pr. fil. V, 900.

Szkadrona = szwadron Zb. XV, 5. Por. Skadruna, Śkadron.

Szkaleć p. Szkalić.

Szkalerować = szkalować: »Krom oczu szkaleruje« (za oczyma szkaluje) Rog. nº 524.

Szkalić = »szkalować« Nadm. 93. Toż w Malborskiem według listu Łęgowskiego. »Szkalec = wymyślać na kogo« Hilf. 183.

Szkalmierzak = »nazwa tańca« Kiel. II, I.

Szkalpierz = »szkaplerz« Zb. I, 51. Rozpr. IX, 139. Udz. »Skalpirz« Wisła I, 188 Spr. V, 414. »Skalpiérz« Rozpr. IX, 199. Cisz. 216.

Szkałka = »piorunowa strzałka« Pr. fil. V, 900.

Szkamrać = »szemrać, łajać« Rozpr. XVII, 64.

Szkamrawy: = »Skamrawy = człowiek, co chodzi ponuro, sobek« Rozpr. XVII, 60.

Szkandał = »skandal« Bałucki, Krewniaki.

Szkandel = »naczynie do wygrzewania łóżka« Ust. ze Święciańskiego.

Szkandybać = »iść opornie, z trudem postępować, utykając iść: na siłę do domu doszkandybał« Roczn. 239.

Szkapa: »Ćkapa« Pr. fil. IV, 190. »Stuń sie przestraśno śkapo« Chełch. I, 34. »Śkapa = koń stary« Parcz. »Śkapa = koń« Fed. 408.

Szkapię = »mała szkapa« Zb. IX, 58.

Szkapina = »licha szkapa« Pozn. II, 250. »Śkapina« Święt. 363.

Szkapiorek = szkapa: »Ojciec... kupił my szkapiorka za putora złotego« Kuj. I, 207.

Szkaplernica = »kobieta, sprzedająca szkaplerze, krzyżyki i t. p. pod kościołem« Zb. XI, 262.

Szkapsko = licha szkapa Kuj. I, 180. »Śkapsko« Pr. fil. III, 307.

Szkaradny: »Skaradne zboze = śliczne, najwyższa pochwała« Jastrz.
Szkaradzić: »Córka prosi króla, czyby on ni móg ostać jakim starszym przy tém wojsku. Ojciec powiadá: czemu nie, moja córko, ino całe moje wojsko szkaradzą mi tego człowieka jako białego« Pozn. VI, 173.
Szkareda: »Skareda = istota szkaradna, nieudarzona« Wrześ. 21. »Skareda = coś szkaradnego« Rozpr. X, 301. »Śkareda = szkarada« Spr. V, 414.
Szkarłatny: »Maść w kartach szkarłatna a. czerwienna« Pozn. II, 121.
Szkarłupa p. Skarłup.
Szkarp p. Skarpować.
Szkarpeta p. Skarpeta.
Szkarpować p. Skarpować.
Szkarpy p. Skarpa.
Szkieluszko = »szkiełko« Kuj. II, 280.
Szkieta = »noga zwierzęcia« Zb. I, 24. »Szkiety = pazury« Zb. VIII, 74. »Szkita = noga niezgrabna« Krasn. 309. || »Szkita a. szkot = pogardl. nazwa dzieciaka w Krakowskiem« Bib. Warsz. LXXX, 631.
Szkira: »A szkira! = odpędzanie owiec« Zb. XII, 45.
Szkita p. Szkieta.
Szklana = »szklanka, na Helu« Hilf. 183.
Szklanica: »Śćklanica« Wisła II, 137. Por. Szklenica.
Szklanka: »Szklądka« Derd. 137. »Śklanka« Chełch. I, 266. »Czklonka« Pozn. VI, 5. »Czklónka ob. szklónka« ib. 20. »Śćklanka« Chełch. I, 133. Czark. Pr. fil. V, 975. »Ćklánka« ib. IV, 190. || »Szklanka = każde naczynie szklane, a przedewszystkiem butelka« Wrześ. 22. Rozpr. X, 301. Spr. V, 414. Pr. fil. V, 900. W temże znacz »Sklanka« Pobł. 86. »Szklądka« Derd. 137. »Śkląnka« Sab. 136. || »Śklanki = wiśnie soczyste przezroczyste czerwone« Spr. IV, 144.
Szklany: »Śklany« Was. 246. »Śćklany« Chełch. I, 11. »Śćklanny« ib. 243 i 244. »Czklonny« Pozn. VI, 4. »Czklanny« ib. 58. || »Szklanne kluski = kluski kartoflane« Osip.
Szklarz = »blagier, łgarz, kłamca« Wrześ. 22. W temże zn. »Śklárz« Spr. V 415. Święt.
Szklebić = »mazać się, płakać« Rozpr. XVII, 64.
Szkledzić = »szukać czego i brać z cudzej własności« Spr. IV, 30. »Szkledzić = śledzić« O.
Szklenica = szklanka Wójc. I, 54. Lip. 95. Pozn. II, 238. W temże zn. »Sklenica«: »Natocz wina do sklenicy« Wójc. II, 362. »Do sklenicôw« Rog. nº 45. »Śklenica« Kozł. 52 i 54. Rog. nº 118, 119 etc. Tyg. il. 1, XIV, 114. »Sklennica« Pozn. IV, 214. || »Śklenica« = Sukiennice?: »W Krakowie... Idź mi Jasiu do Śklenice, przyprowadź mi bazarnice; niech mi owinie te rany« Wisła IX, 349. Por. Szklanica.
Szklić się = lśnić się: »Szkliłÿ sę guzÿ« Derd. 29. »Śkli sie a nie rozbije sie. Blacha« Zb. X, 145. Toż Zb. XIV, 245. »Mnie tak się ocy śklą do nie« (do dziewczyny) ib. 185. || »Szklić = blagować, okłamywać« Wrześ. 22. W temże znacz. »Śklić« Rozpr. XXVI, 395. Spr. IV, 329. »Śklić a. śkliwić« ib. V, 415. »Śklić = pochlebiać, nadskakiwać, wychwalać kogo, bałamucić« Święt.
Szkliwić = »ganić« Rozpr. XVII, 64. || »Śkliwić = obełgiwać, tumanić a razem szydzić z dobro-

duszności słuchaczy« Rozpr. X, 221. »Śkliwić a śklić = blagować, okłamywać« Spr. V, 415.

Szkło: »Stkło« Zb. I. 15. »Szczkło« Wisła III, 89. »Śćkło« Mil. Pr. fil. IV, 254. || »Skluo = źrenica« Hilf. 180.

Szkłopiec = »łapka na szczury« Rozpr. XII, 102.

Szkłódzić = »grzebać w cudzych rzeczach« Pr. fil. IV, 288.

Szkoda: »Śkoda za te laske« = szkoda tej laski Chełch. I, 225. »Szkoda za me trudŷ« = szkoda mej pracy Derd. 111. »Szkoda za me dŷtcie« = szkoda mych pieniędzy Derd. J. 32. »Krásniątom bŷło wiele do szkôdŷ« (bardzo szkodziło) Hilf. 123. »Przez to sobie szkodę wziął« = zaszkodził sobie Wisła VIII, 137. »Przeszłŷ do szkodŷ = zginęły Derd. 70. || »Szkoda = strata w zasiewach, zrządzona przez zwierzęta« Osip. || »Szkoda« = miejsca, gdzie można zrobić szkodę: »Woły posły w śkode« Chełch. I, 39.

Szkodliwy: »Szkodliwe ziele« = jakaś roślina Wisła VIII, 137.

Szkodniczek: »Śkodnicek = szkodnik: a tyś konicek, jelki (wielki) śkodnicek« Pr. fil. V, 905.

Szkodnik = »złodziej, w Krakowskiem« Kłosy XIII, 43. »Szkodnik = zły duch« Ust. ze Szlązka.

Szkodny = robiący szkody, psotny: »Nie bądź szkódny« Kam. 125. »Skódny pies« Zb. VIII, 254. W temże znacz. »Skódny« Pr. fil. V, 882. »Skudny« Mil.

Szkodować = robić szkodę: »Będę ci tam świnie skupował, co ino szkodują po polu« Dygasiński. || »Szkodować się« = narażać się na szkodę, na wydatek: »Co się tam panicz szkoduje« (mówi kobieta, biorąc niby to z niechęcią datek) Tyg. il. 1. IX. 217. »Będzie tego świat, cośwa wypili, po co sie macie śkodować« Sand. 270. || »Szkodować = żałować kogo, ubolewać nad kim« Pr. fil. V. 900. Toż Osip. W temże zn. »Śkodować« Pr. fil. IV, 882. »Skodować = żałować: człowieka można żałować, bydlęcia zaś lub jakiego przedmiotu — skodować« Czark. »Szkodować = żałować, oszczędzać: nie szkoduj tego, daj jeszcze« Ust. z Litwy. »On ją znalazł, nic nie szkodował, gdzie ją napotkał, tam ją ucałował« Lip. 37. || »Szkodować, skodować się, wyskodować się = szkody dobrowolnie ponieść, koszta zapłacić« Krak. IV, 323.

Szkodur = »zwierzę szkodne« Pr. fil. V, 901. »Cap szkodur« Bar. 60. Toż Pr. fil. V, 871 p. w. Ruszaj.

Szkodzić: »Skodzić« Zb. XI, 114. »Dzieciom szkodzą Podziomki, które nieraz kobiecie zabierają dziecko, a natomiast swoje podsuwają« Kuj. I, 104.

Szkolak = »uczeń« Cen. 94.

Szkolarka: »Skolárka = uczennica« Rozpr. XX, 434.

Szkolarz: »Skolorz = uczeń« Udz. »Skoláz = uczeń« Rozpr. XX, 434. »Skolarz = żak kolędujący« Rog. n⁰ 436. || »Skolárz = nauczyciel« Zb. II, 244.

Szkolmistrz = »nauczyciel« O.

Szkolna: »Szkólná = żona nauczyciela« Pozn. VII, 121. Toż Pobł. 98.

Szkolni p. Szkolny.

Szkolniak: »Skolniák« = uczeń Święt. 398.

Szkolnica = szkoła Hilf. 17. || »Szkolnica = uczennica« Rozpr. XII, 102.

Szkolnię: »Szkolnią = uczeń: z tem szkolniąty« Hilf. 183.

Szkolnik = »uczeń« Cisz. 65. Toż

Rozpr. XII, 102. || »Szkolnik = nauczyciel« Zb. II, 23. || »Szkolnik = duchowny żydowski« Krak. IV, 191.

Szkolny = »nauczyciel« Derd. 137. Toż Cen. 94. W temże znacz. »Szkólny« Pobł. 98. »Szkôlni« Hilf. 16.

Szkoła: »Do śkół go posyłali« (= do szkoły) Chełch. I, 139. »Iść za szkołę = łobuzować się zamiast iść do szkoły, szkolne« Pr. fil. V, 901. »W szkołę = rodzaj gry w piłkę, szkolne« ib.

Szkołak = uczeń ze szkoły Krak. I, 256.

Szkołować: »Skołować się« = uczyć się w szkole: »Pomiędzy tymi, którzy się 'skołowali' t. j. byli w szkołach« Wisła II, 761. »Ani my szkołowali, ani wandrowali« Pozn. I, 181. »My... nie szkołowali... nie ucyli my się w tak dalekiej skole« ib. II, 257. »Śkołować = oddawać do szkół, uczyć: ślachcic śkołuje chłopaka na księdza« Spr. V, 121.

Szkołowé »2 pp. szkołowégo = opłata szkolna« Pobł. 98.

Szkompy »a. śkompy = skąpy« Parcz.

Szkon p. Czkon.

Szkop = »skop« (baran oskopiony) Rozpr. XII, 34.

Szkopek, Szkopiec p. Skopek.

Szkopik = »skop, zdrobn.« Pr. fil. V, 253.

Szkopina = »skopowina« (baranina) Hoff 41.

Szkopyrknąć p. Skopérnąć.

Szkopyrtnóć »a. przeszkopyrtnóć sie = przowrócić się« Pr. fil. IV, 288. Por. Skopérnąć.

Szkopyszek p. Skopek.

Szkorbutowe ziele = »jakaś roślina sprowadzana przez flisaków« Zb. VI, 233.

Szkorupka p. Skorupa.

Szkot p. Szkieta.

Szkotaczka, Szkotak p. Skotaczka, Skotak.

Szkowronek p. Skowronek.

Szkowrozić = »dokazywać, trzpiotać się« Rozpr. XVII, 64. Por. Skowrożny, Szkowróźnik.

Szkowróźnik = »zbytnik« Rozpr. XVII, 64 p. w. Szkowrozić. Por. Skowrożny.

Szkórłat p. Stojawa.

Szkórzyca p. Skórzyca.

Szkrab: »Prząciele po ciele, a pomieszku szkrab« Cinc. 32. »Szkraby = stare obuwie, wykrzywione, zeschłe, niezdatne do niczego« Roczn. 239. »Śkrabki a. świerbiącka = świerzb« Spr. V, 415.

Szkrapkaryja = »mysz« w zagadce Zb. I, 129.

Szkreptać p. Skromadzić.

Szkrobiony p. Skrobić.

Szkróbka = »przy warsztacie tkackim miejsce na przechowanie 'członków', 'cywek' i t. p.« Rozpr. XII, 102.

Szkub = skub: »Nie bedziesz tymej żonki szkub, szkub« Zb. IX, 237.

Szkubaczki = »skubaczki, dziewczyny, zbierające się dla 'szkubania' pierza w adwencie« Rozpr. XII, 102.

Szkubać, Szkubować p. Skubać.

Szkucina p. Skucina.

Szkudelniak = »gwóźdź średniej wielkości do przybijania szkudeł« Pr. fil. IV, 253.

Szkudeł = »gont« Zb. I, 24. »Szkudło = gont, łata dachowa« ib. 36. »Szkudły = gonty« Pozn. I, 90. W temże znacz. »Szkudły« ib. II, 50, 176, 363.

Szkudlanny = »pokryty gontami« Pozn. II, 363.

Szkudło p. Szkudeł.

Szkulepa = »kobieta stara i szpetna, na Litwie« Wal. 84.
Szkulować = »ubliżać: onby se nie dáł szkulować« Pr. fil. V, 901.
Szkuła p. Skuła.
Szkuna p. Skunia.
Szkurłat p. Skurłat.
Szkuta = »statek żeglowny, łódź duża, berlinka« Zb. I, 24. »Szkuta = statek nieco mniejszy od berlinki« Wisła VI, 507. »Škuta = statek do spławu zboża na Narwi« Pr. fil. IV, 882. Por. Szuta.
Szkutarz = »szyper« Zb. I, 24.
Szkutnik: »Škutnik = dozorca szkuty« Pr. fil. IV, 882.
Szkuty p. Skuty.
Szkyrkać = »ślizgać się po lodzie, z czeskiego« Rozpr. XII, 103.
Szkyrkawka = »ślizgawka« Rozpr. XII, 103.
Szla: »Śla = półszorek, uprząż na konia« Was. 49, 60, 230. W temże znacz. »Śla« Pobł. 67 p. w. Podbrzuchnik. »Sla« Hilf. 180. »Szlija« Lub. I, 199. »Szleje a. szle = lekka uprząż na konie« Roczn. 239. »Śleje« Pr. fil. IV, 882. »Szle« Maz. III, 51. || »Szla = jakaś ryba« Hilf. 183.
Szlaban: »Slábán = rogatka« Rozpr. XI, 188. Toż ib. XXVI, 395. W temże zn. »Szlabąn« Derd. 29. »Szlabant« Pr. fil. V, 901. »Ślabant« Rozpr. XVII, 93. Święt. || »Ślabant«: »Robią jem ślabanta = warty wstrzymujące orszak weselny w powrocie z kościoła, urządzane przez parobków, żądających okupu« Mát. 11. Toż Święt. 144.
Szlabanciarz: »Ślabanciárz = parobek, urządzający 'ślabant'« Święt. 145. Por. Szlaban.
Szlabikarz p. Slabikarz.
Szlabrotac = »babrać się w brudnej wodzie« Hilf. 183.
Szlach p. Szlak.
Szlachcianka: »Szląchcianka« Was. 178. || »Szlachcianka: lud nazywa kukułkę szlachcianką, bo nie wychowuje swych piskląt« Lud I, 200. || »Szlachcianka = świerzba« Zb. I, 11 i 139.
Szlachcic: »Chlaścic« Krak. II, 107. »Szlachcice = szlachta« Wisła III, 83. »Ślakcic = każdy dobrze odziany« Udz. || »Szlachcic = ten, komu w grze biczkowej w króla padnie dwie białych i dwie czarnych« Wisła III, 606. || »Szlachcic — wielka mucha« Ust. z Litwy.
Szlachcicowy = do szlachcica należący: »Szlachcicową krowę« Nadm. 88.
Szlachcię: »Podobne onej panięta wszystkie ładne są szlachcięta« Kal. 111.
Szlachcina: »Ślachcina = biedna drobna szlachta« Pr. fil. V, 906.
Szlacheczny: »Ślachecny = szlachetny« Pr. fil. V, 906.
Szlachetczak = »przeciwieństwo do 'księżak'« Bib. Warsz. 1892, III, 539. »Ślachetcák = chłop ze wsi szlacheckiej w przeciwstawieniu do księżaka« Pr. fil. IV, 255.
Szlachetczyzna = »wsie, które były dawniej pod poddaństwem, przeciwstawienie do 'kólewszczyzna'« Zb. VIII, 264. || »Ślachetczyzna = robota za najem we dworze w Łowickiem« Spr. V, 144.
Szlachetka: »Slachetka« Zb. XI, 92, 93. »Delikatny, jak ślachetka« Święt. 672.
Szlachmyca p. Szlafmyca.
Szlachować = podać się w kogo: »Syn z gęby (z twarzy) za nim (za ojcem) szlachowáł« Derd. J. 17. »Szlachowac = 1, śledzić,

tropić 2, być podobnym« Pobł. 98. Por. Szlakować.

Szlachta = szlachcic: »Trzeba ji dać na płachtę, bo już idzie za ślachtę« Maz. III, 117. »Moc trupów: rózne takie ślachty, nieślachty i rozmaici« Zb. XI, 93. »Na ślachcie = w miejscach, zamieszkiwanych przez szlachtę drobną« Pr. fil. V, 906. »Szlachta, 2 pp. szlacht, 3 pp. szlachtom i t. d.« Ust. z Litwy. || »Szlachta = kubiczna miara muru« Pozn. II, 176.

Szlachtarek = »kaczka dzika czarnego, czerwonego i gliniastego pióra, myśl.« Pr. fil. V, 901.

Szlachtarz = »rzeźnik« Hilf. 119, 124.

Szlachtawa p. Chlastawa.

Szlachtować: »Ślachtować = uszanować kogoś« Udz. || »Szlachtować« = zabijać, zarzynać: »Aby wam karniki (karmniki)... co święta ślachtowane były« Kętrz. 72.

Szlaczek = skrawek: »Dokupię ślaczek... zaokrąglę grunt« Kaspr. 20.

Szlad = »ślad« Pr. fil. IV, 253.

Szlafmyca: »Sláchmyca« Rozpr. XII, 41. »Ślochmyca« Maz. V, 314. »Ślofnica« Chełch. I, 90. »Szlachmyca = czapka biała wełniana okrągła przedzierzgnięta niebieską włóczką« Lub. I, 184. »Ślachmyca = czapka płócienna dla umarłego do trumny« Pozn. II, 77.

Szlafrok: »Ślafrak« Kozł. 123. »Safrok = katanka, odmienna krojem od powszechnie noszonej« Święt.

Szlaftrunk = »niem. Schlaftrank« Mrong. 651. »Szloftrunk« = napój nasenny w bajce, słyszanej w Jaworzu.

Szlag: »Ślag = apopleksja« Krak. IV, 321. »Pal ją tam szlag!« Tyg. il. 3, IV, 118 (Bliziński). Por. Szlak.

Szlaga = »pieniek oprawny na drążku do wbijania kołów w ziemię, jakby młotem« Osip. »Szlaga = narzędzie garncarskie, rodzaj młotka drewnianego do ubijania gliny« Pr. fil. V, 901. || »Szlaga słota, niepogoda« Pobł. 98. Toż Hilf. 183. || »Ślaga = myto« Spr. V, 382.

Szlagier = »człowiek, wynajmujący się do obicia kogoś« Kraj 1895, nº 18, str. 24.

Szlagowy: »Komin ślagowy (sztabowy, szragowy) t. j. z żerdzi plecionych i gliną lepionych« Lub. I, 54.

Szlagus = »szlachcic« Padalica, Opowiadania i krajobrazy I, 65 i 189.

Szlajfierz = »szubrawiec« Wrześ. 22. || »Ślajfirz = szlifierz« Spr. IV, 30. Por. Ślufirz.

Szlak = »miedza« Kuj. II, 277. || »Szlak a. ślak = ślad zwierza« Prz. ludu VI, 111. »Szlach = ślad, ścieżka« Hilf. 183. || »Ślak = znak« Zb. XV, 18. »Szlak = mała gałązka połamana, jako znak w miejscu, w którem się jeleń znajduje« Pr. fil. V, 901. || »Czarny szlak«: »Iść czarnym szlakiem a. borem = podchodzić lotną zwierzynę, myśl.« ib. 749. Por. Ber. || »Ślaki = pszczoły, wysłane przez mający się wyroić rój dla upatrzenia miejsca nowego zamieszkania« ib 906. || »Ślak« = apopleksja: »Bodej cie ślak trafił« Rozpr. IX, 215. Por. Szlag. || »Szlak a. ślak = djabeł, kat: idź do ślaka!... droga ta szlaka warta« Kuj. II, 277. »Dziéweczka cwarta, ta ślaka warta« ib. 11. »Szlaka zjadła!« Zb. VI, 152. || »Szlaki = kapusta nierozwinięta« Pr. fil. IV, 253.

Szlakować = »tropić« Wrześ. 22. W temże zn. »Szlakowali go« Zb. V, 177. »Ślakować« Zb. II, 253. Spr. V, 416. Por. Szlachować.

Szlakówka = »pułapka na wróble z 4 cegieł« Ust. z Warszawy.

Szlamazalnik = »szlamazarnik« Zb. I, 76.

Szlamazarnica = »kobieta niechlujna« Kolb. rękop. »Ślemazarnica = kobieta rozlazła« Bib. Warsz. LXXX, 630.

Szlamazarnik = »niechluj« Kolb. rękop. »Ślemazarnik = człowiek rozlazły« Bib. Warsz. LXXX, 630.

Szlamazarny: »Ślamazarny = płaczliwy« Udz. »Szlamazarny = niechlujny, nieczysty« Kolb. rękop. »Ślemazarny = rozlazły, nieprzytomnie i niedbale działający« Bib. Warsz. LXXX, 630. W temże zn. »Ślimazarny« Ust. z Litwy.

Szlamnica: »Stoi tam kawaler, stoi ze szlamnicą (?) stoi i rozmawia, jedną te panienkę namawia« Zb. X, 265.

Szlampa = »niechluja, także kobieta podejrzanych obyczajów« Zb. I, 76.

Szlap = »błoto« Pobł. 98 p. w. Szlapać.

Szlapa = »klin spory przy warsztacie cieśli i traczów, który mocno w ziemię wbity nie dozwala nogom kobylic w czasie roboty rozchodzić się na boki« Roczn. 240.

Szlapać = »szargać« Pobł. 98. Szlapac = moczyć« Hilf. 184.

Szlara: »Ślara, ślarka = obszywka u dołu u sukni, u gorsetu lub u czepca, wyraz przestarzały« Krak. IV, 321. || »Ślára = nieporządna, zabrudzona dziewczyna« Mil. Por. Szlarka.

Szlareczka: »Ślareczka czyli ząbki = rysunek na pisankach« Wisła VIII, 363. »Chusteczkę... złotem szytą w drobniutką szlareczkę« Oles. 69. »Wysła z kościoła, ale nie panienecka, cięzy jej na głowie tiulowa ślarecka« Pleszcz. 69. Por. Szlarka.

Szlarka = »dawniej przez dziewczęta używana mała czapeczka biała ze wstążkami różnobarwnemi, u góry w kokardki ułożonemi« Pozn. II, 158. »Szlarka = garnirowanie, wypustki, brzegi u czepka lub t. p.« Kuj. II, 277. »Ślarka« p. Szlara.

Szlazik: »Ślazik polny = rośl. Anagallis arvensis« Wisła IV, 880.

Szlądra = »kobieta włócząca się po ulicach, bezwstydnica« Spr. IV, 30.

Szlądrać się = »włóczyć się« (Nie podano zkąd wzięte).

Szląg: »Zwiedzający kopalnie (w Wieliczce), odziani w białe płócienne płaszcze, na parcianych szlągach (od czasu zalewu na szalach przy drucianych linach używanych), spuszczają się po linach na dół« Krak. I, 57.

Szlągwa »kobieta nieporządna, flądra« Pr. fil. V, 901. W temże zn. »Ślągwa« Krasn. 308.

Szlązk: »Śląsk« Święt. 199. Fed. 81.

Szlązak: »Ślęzak = rodzaj bułki pszennej, pochodzący ze Szlązka« Krasn. 308.

Szle p. Szla, Jeżeli.

Szlecht = »źle« Hilf. 125.

Szledrę = »na ukos« Hilf. 184.

Szleje p. Szla.

Szlepa = »wywar« Derd. 137.

Szleper: »Sleper = pomocnik górnika, z niem. Schlepper« Rozpr. XVII, 88. Toż Pr. fil. III, 498; ib. V, 906. Zb. X, 194 i 209.

Szleperka = »dziewczyna, pracująca w kopalni w charakterze pomocnicy« Zb. XI, 22. Toż Zb. X, 194.

Szlepować: »Skarbnik (duch kopalni) dobrze przyjęty łupie za za trzech i za trzech szlepuje, odkrywa najobfitsze żyły i najprostszą drogę z szybu do szybu wycina« Siem. 110.

Szlękota = »słota« Rozpr. XVII, 88. W temże znacz. »Szlenkota« Pr. fil. III, 499.

Szlichta = »krochmal kartoflany« Rozpr. XII, 103. || »Szlichta = połysk, tęgość: nadaje się niciom szlichtę t. j. przeciąga klajstrem z żytniej mąki« Lub. I, 321. || »Szlichta a. ślichta = gładzenie nici klajstrem« Krak. IV, 323. »Kobiety, dając przędzę na płótno, dają knapowi miarkę żyta i jęczmienia na szlichtę, niby na wysmarowanie, wygładzenie« ib. I, 183.

Szlichthubel: »Ślichthubel = hebel, którym się bierze drugi wiór, niem. Schlichthobel« Pr. fil. V, 975.

Szlichtować = »krochmalić (osnowę płótna)« Rozpr. XII, 103. W temże znacz. Krak. IV, 323. Lub. I, 321.

Szlig = »rózga przykrótsza, pręcik« Pobł. 98.

Szlichacz: »Ślihacz = giser, odlewający z metalu« Wrześ. 21.

Szlija p. Szla.

Szloch = »płacz, szlochanie« Kam. 156.

Szlorować = »niem. schlorfen« Mrong. 653.

Szlory = »niem. Schlorfe« Mrong. 653.

Szlucha = »flądra, niechlujna kobieta« Roczn. 240.

Szluchtać = »tam i sam chodzić, wszędzie zaglądając i wszystko poruszając; mówi się o zwierzętach, zwłaszcza o nierogaciźnie« Zb. I, 53. W temże znacz. »Śluchtać« Udz.

Szlufa: »Szlufy« = szlify, epolety Oles. 107. W temże zn. »Śluchy« Rad. II, 99. || »Szlufa = żelazna skówka, okucie w środkowej części orczyka« J. Łoś. W temże znacz. »Śiufa« Rozpr. X, 301; ib. XVII, 61. Wrześ. 21. || »Ślufa = flądra, flejtuch« Pr. fil. IV, 255. Toż Ust. z Nałęczowa.

Szlufka: »Szlufki = okucia końców barka z hakami« Pozn. III, 138 »Ślufka = skówka, okucie« Pr. fil. IV, 255. || »Ślufka = część pasa: u szerokiego pasa na jednym końcu jest przyszyty gort a. gorcik, t. j. węższy rzemyk ze sprzążką, u której jest poprzeczny końcami do gortu przyszyty rzemyk czyli ślufka, za który zasuwa się po zapięciu drugi gorcik z dziurkami, inaczej strykiem zwany« Z listu p. Kowerskiej.

Szlufry: »W kontusiku ze szluframi (Schleifen?)« Maz. V, 67.

Szlukać = »uderzać pięścią« Pr. fil. V, 901.

Szlupka = »trzewik kobiecy« Hilf. 184.

Szłafa p. Szafa.

Szłaje = »parokonne z dyszlem sanie, mające nadzwyczaj grube płozy, kute; długość szłaj, opatrzonych wysokiemi drabinami, wynosi od półtora do dwóch sążni, a czasem, jak w Prusiech, i więcej« Juc. 355.

Szłajki = »małe sanki do lekkiej jazdy« Juc. 355.

Szłandać się = »włóczyć się, wałęsać się« Kolb. rękop.

Szłap: »Wtem zaczyna coś przesuwać po pokoju, szłap, szłap; patrzy, a to wielka żaba« Bar. 225.

Szłapa = »stopa« Pr. fil. IV, 228. »Słapa = wielka i niezgrabna noga« Spr. I, 31.

Szłapać się: »Słapać sie = iść ociężale w ciężkich butach« Święt.

Szłapak: »Słapak a. słaptak = ciężki, niezgrabny but; wielka noga; człowiek, mający chód ciężki« Święt. »Słapak = człowiek niezgrabny« Spr. I, 31.

Szłapcie: »Słapcie a. karple = chodaki, trepy, trzewiki mające podeszwę z drzewa a wierzch ze skóry« Zb. II, 253. »Kupię sobie słapcie« Zb. IV, 158.

Szłapon p. Szapon.

Szłeptać: »Szłeptac = chłeptać« Pobł. 98.

Szłokszznie = »wystrugiwane z gałązek długie paski do plecenia mat i t. p.« Ust. z Litwy.

Szłupa = skorupa: »Lepsze pół wajca (jajka) pełnego, niż cała szłupa (skorupa) Wisła II, 309.

Szłupiny = »łupiny; wyraz powstał przez zlanie się dwu wyrazów: szupiny i łupiny; por. niem. schuppen« Rozpr. XVII, 65.

Szłyk = »sucha łęcina, bez liści łodyga« Zb. II, 11. »Szłyk = żeberka od liści: chrabąszcze tak objadły liście, że tylko zostały szłyki; to samo o kapuście; Kujawy« Spr. V, 144. || »Szłyk = chustka czerwona, kładziona na włosy przez mężatki w pow. winnickim« Wisła VII, 239.

Szmaciany: »Guziki smaciane = płócienne« Święt. 51.

Szmaciarka: »Smaciárka = handlarka szmat; kobieta w brudnej podartej odzieży, rozlazła, nieporadna« Święt.

Szmaciarz = »gałganiarz, wędrujący po wsiach za zbieraniem materjału do robienia papieru« Kuj. II, 277. W temże znacz. »Smaciárz« Rozpr. XXVI, 393. »Śmaciárz« Pr. fil. IV, 882. »Poseł do miasta i naláz tam biédnego smaciárza (unycárza, tandyciárza)« Zb. V, 195. »Smaciárz = 1, handlarz szmat 2, człowiek w podartej brudnej odzieży 3, rozlazły, nieporadny« Święt. »Szmaciarz a. szmatornik a. szatornik = człowiek, zbierający szmaty, gałgany« Krasn. 309. Por. Szotornik.

Szmaciątko = szmatka, gałganek: »Placek w smaciątku« Zb. VII, 43.

Szmacie = »bielizna, suknie: on ma dużo szmaci a. szmacia« Zb. I, 76. W temże znacz. »Szmocie« Ust. z Litwy. || »Smacie, smata, smatka = 1, chustka na głowę 2, kawałek płótna« Rozpr. X, 302.

Szmacina = »chustka na głowę« Enc. R. II, 818. Toż Rozpr. III, 376. W temże zn. Krak. III, 31. || »Smaciny z wisielaka = obrzynki sukien człowieka powieszonego« Zb. V, 147. || »Smacina« = szmata, gałgan: »Owiązała sobie smaciną gąbą« (gębę) ib. 210.

Szmacinka = gałganek, szmatka: »Kołton zawinięty w smacince« Święt. 487.

Szmaguster = »zwyczaj smagania dzieci rózgami w drugi dzień świąt Wielkanocnych; niem. Schmackostern« Wisła III, 733. W temże znacz. »Szmagośter« (ze Szlązka) Pozn. I, 133. »Smagust« u Kociewiaków. Słownik Geograficzny IV, 229

Szmaja = »jednoręctwo, mańkuctwo; jednoręki, mańkut, działający lewą ręką np. jeździ ze szmai = lewą ręką powozi« Kuj. II, 277. »Parobek był szmają = mańkutem, jednorękim« ib. 209. »Szmaja a. szmania = mańkut« Pozn. III, 19. »Szmaja« Rozpr. XVII, 84. || »Szmaja = tłumaczenie napisane dla oszukania nauczyciela, szk.« Pr. fil. V, 901.

Szmajchlować się = »pochlebiać, niem. schmeicheln« Spr. IV, 31.

Szmajda = »mańkut« Rozpr. XVII, 84. Toż Pr. fil. IV, 253. || »Szmajda = lewa ręka« Mil. || »Szmajda = pudendum muliebre« Pr. fil. IV, 253.

Szmajuda = »toż co szmaja: gra na szmajudę = od lewej ręki, gdy na opak ma struny nawiązane« Kuj. II, 277 p. w. Szmaja.

Szmajory = »szmaty, gałgany, łachy« Kolb. rękop.

Szmajs = »chłosta« Osip. »Śmajs« = chlast: »Skrada się z tyłu śmierć i 'śmajs' kosą, ucina pijakowi głowę« Mát. Zap. 7.

Szmak... p. Smak...

Szmakać = »smakować« Nadm. 145. »Cóż łôn przŷniós, full (pełny) miech sliw szmaka dobrze« ib. 153.

Szmania = »mańkut« Pobł. 142. Por. Szmaja.

Szmaniać = »szukać, żeby co porwać: dzieci szmaniają po szafach; na Kociewiu: szwaniać« Wisła III, 747. »Szmaniać a. szwaniać = łakotek szukać i sprzątać je, łakomym być« Pobł. 142 i 158. »Szwaniac = wywąchiwać, probować« Hilf. 184.

Szmanić = »oszukiwać podczas wydawania lekcyj, szk.« Pr. fil. V, 901.

Szmantowny »a. śmietański korzeń — Radix Dictamni albi« Wisła III, 90.

Szmar... p. Smar...

Szmargło = »szparko, żwawo: szmargło jechać przez rzekę, Galicja« Bib. Warsz. LXXX, 631.

Szmat = »znaczny kawał np. pola, drogi« Kuj. II, 277. W temże zn. »Szmat« Roczn. 240. »Smat« Wisła I, 155. Pr. fil. IV, 882. »Szmat = wiele, dużo« Krasn. 309. »Szmat = dużo, sporo: szmat pieniędzy zarobiuł« Osip. »Szmat dzieci nawymierało« Tyg. il. 1, X, 294 (od Suwałk). »Szmat czasu« Wisła III, 747. »Szmat żołnierza« Maz. V, 34. »Szmat, szmiot = kupa« Hilf. 184.

Szmata: »Smata = szmata, gałgan« Pr. fil. IV, 882. »Szmata = 1, suknia 2, chusta płócienna 3, niekiedy chustka do nosa« Krak. IV, 323. »Smata, smatka a. smacie = 1, chustka na głowę 2, kawałek płótna« Rozpr. X, 302. Toż Spr. V, 416. Por. Szmaty.

Szmatałacha = »nazwa krowy« Wisła IX, 130.

Szmatka »a. smatka = chusteczka na głowę« Wrześ. 21. Toż Rozpr. X, 302. »Smátka = chustka« Cer. W temże znacz. Zb. IV, 156. Zb. V, 190. Zb. VII, 59. Maz. III, 321. »Smatki« = manatki: »Zabiraj dziewcyno wsystkie swoje smatki« Kozł. 54.

Szmatlać p. Smatlać.

Szmatła = »szmata: oczy moje szmatłą zasłonili« Pr. fil. V, 901.

Szmatłać p. Smatlać.

Szmatławy p. Smatławy.

Szmatornik p Szmaciarz.

Szmaty = kawałki płótna: »Dziecko w smatach = upowijane« Krak. IV, 37. || »Szmaty = bielizna« Lub. II, 207. W temże zn. »Smáty« Zb. XIV, 151. »Smaty« Sand. 265. Rozpr. VIII, 107 i 177; ib. IX, 214; ib. XX, 434; ib. XXVI, 393. Fed. 134. Hempel. Łęcz. 129. Maz. V, 38. Czark. Spr. IV, 382. »Śmaty« Fed. 409. »Szmaty = bielizna, odzież« Pr. fil. IV, 254. »Smaty = ubranie spodnie; odziewek = ubranie wierzchnie« ib. V, 907. »Szmaty = ubranie kobiece; łachy = ubranie męzkie« Kuj. I, 63. »Szmaty = suknie odświętne; łachy = suknie stare« Pozn. I, 62. »Smaty kościelne = ubranie odświętne«

Sand. 20. Toż Krak. I, 156. Rad. II, 172. »Smaty = odzież« Zb. II, 240. W temże zn. »Szmaty« Pozn. II, 167 i 262; ib. IV, 170; ib. VI, 14, 166, 305. Parcz. »Smaty« Zb. VII, 79. Rozpr. XI, 188. »Śmaty« Wisła I, 155. || »Szmaty« = wszystko, co służy do ubrania: »Gdzieś podziała te szmaty?... sukniem dała na obraz, a serwety na ółtarz, a pierścienie... korale na organy« Wójc. II, 297. Toż Lip. 58. Kolb. 175. Pozn. IV, 218. Por. Pradło.

Szmażyć: »Szmazŷc = smażyć« Hilf. 184.

Szmeker = »przezwisko, nadawane niegdyś strażnikom tabacznym« Osip. »Szmeker = strażnik tabaczny, przeznaczony do chwytania kontrabandy« Maz. V, 61.

Szmelcuga p. Smelcuga.

Szmelczak = »snopek słomy po wymłóceniu ziarna« Hempel.

Szmer = »wódka« Kiel. I, 36. W temże znacz. »Smera« Cisz. 177. »Śmera« Pr. fil. V, 907. || »Szmer = rękaw koszuli« Hilf. 184.

Szmergać, Smergnąć p. Smergać.

Szmergnienie = »rzucenie, ciśnięcie« Pobł. 99.

Szmerla »a. smerla = śliż, śliżyk« O.

Szmig p. Śmig.

Szmiłkować = »niem. schwärmen« Mrong. 677.

Szmiot p. Szmat.

Szmira = »biba, pijatyka« Wisła IV, 843.

Szmirować = »upijać się« Parcz. »Śmirować = pić: wódkę dobrze śmiruje« Pr. fil. V, 907.

Szmirownik = »pijak« Wisła IV, 843.

Szmirus = »pijanica« Parcz. W temże zn. »Śmirus« Pr. fil. V, 907.

Szmocie p. Szmacie.

Szmojboj: »We wsi mieszka żyd, zwany popularnie Szmojboj (Izmael)« ib. IV, 189.

Szmorgnąć p. Smornąć.

Szmulton = »szeroki, płaski garnek o 2 uszach, stawiany na drybanek do ognia, niem. Schmortopf« Zb. I, 36.

Szmygnąć = »pomknąć« Ust. z Litwy.

Szmyr p. Smyr.

Szmyrglowy: »Kamień szmyrglowy = lapis smiridis« Ciesz. 37.

Szmytki = »prędko biegający, bystry« Pr. fil. IV, 254.

Sznachrać = »szukać np. po garnkach« Spr. IV, 31.

Sznapa »a. sznaps = wódka« Pr. fil. V, 901. W temże zn. »Sznapa« Maz. V, 29. »Śnapa« Zb. VII, 53.

Sznaps = »wódka« Pr. fil. V, 901 p. w. Sznapa. W temże znacz. »Sznaps«: »Kazał sobie dać sznapsa« Pozn. VI, 341. »Śnaps« Dyg.

Sznapsik = wódka: »Grosze wydał na sznapsik po trosze« Lip. 64.

Sznapsko = wódka: »Po drugim sznapska wykinieniu« Wisła VII, 94.

Sznapśliczka = »wódeczka« Pr. fil. V, 901.

Sznapzak: »Chinaj do sznapzaka« Arch. V, 849 (niem. Schnappssack).

Sznarować = »warczeć grzechotką« Derd. 137.

Sznáży p. Snaży.

Szneler = »cyngiel w zamku sztućca, myśl.« Pr. fil. V, 901.

Sznelka: »Snelka = potrawa na prędko« Zb. IV, 200. || »Sznelka = jedwabny sznnreczek włochaty« Ust. z Warszawy.

Szneptuch »a. sznuptuch, zdr. szneptuszek = chustka do nosa«

Krasn. 309. W temże zn. »Szneptuch« Derd. 13. »Śnieptuch, śnieptusek« Kętrz. 41, 59, 78, 79, 81.
Szniaga = »żaba, zwana także skiczka« Roczn. 240.
Sznica p. Śnica.
Sznifka = »tabaka do zażywania, dolno-niem. Schniefke« Wisła III, 559.
Sznifkal = »wielki amator tabaki« Wisła III, 559.
Szniga = »część żórawia od studni, belka spoczywająca na rososze« Pr. fil. IV, 254. W temże znacz. »Śniga« ib. 255.
Sznit: »Śnit = każde utarcie piłą« Maz. V, 46. || »Sznit = szklanka np. piwa« Pr. fil. V, 901.
Sznitka = »skibka, kawałek np. chleba« Pr. fil. V, 901.
Sznop = »jedność, jako (najniższy) stopień, oceniający postępy ucznia, szk.« Pr. fil. V, 901.
Sznoreczka p. Sznurka.
Sznoży p. Snáży.
Sznupa = »nos, wzgardl.« Parcz.
Sznupacy = »służący do zażywania: tabaka sznupacá« List Bystronia.
Sznupać = »tabakę zażywać« Pr. fil. III, 499. »Handry kurzy, a popiół sznupie« Wisła II, 308. »Gdo nie kurzy, a sznupie, ten sie równa babskij d....« Cinc. 14. W temże znacz. »Śnupać« Spr. IV, 31. Por. Snufać.
Sznuptuch p. Szneptuch.
Sznuptuszek = »chustka do nosa« Kolb. 171. Por. Szneptuch.
Sznuptychla = »chustka do nosa« Pr. fil. V, 901. W temże zn. »Sznuptykla« ib. III, 499. »Śnuptychla« Rozpr. IX, 274.
Sznur = »niwa wieśniaka, pas, zagon, u Górali« Enc. R. II, 815. Toż Ust. z Królestwa i z Litwy. || »Sznur« = linja: »Psy gonią sznurem« Prz. ludu VI, 110. »Sznur dzikich gęsi = stado« ib. 14. || »Sznur = ślad zwierza« ib. 111. || »Sznur = kierunek rzuconej piłki równolegle do ziemi, szk.« Pr. fil. V, 901.
Sznura = sznur, powróz: »Sznura mi sie targá« Zb. IX, 222. »Nie smarujesz nigdy sznury« Łęcz. 245. »Sznóra = sznur« Rozpr. XII, 47.
Sznurczysko: »Czapsczysko bez sznurczysków« Zb. VI, 104.
Sznureczka p. Sznurka.
Sznurek: »Śnurek« Chełch. I, 100. || »Sznórek = wstążka« Wisła III, 728. || »Sznurek gruntu = długi a wązki pas gruntu« Wrześ. 22. || »Sznurek z guzami = gwiazdozbiór: Smok zodjakowy a. Wąż« Lud I, 176.
Sznurka: »Snurka = tasiemka do sznurowania bucików lub sukni« Spr. IV, 360. »Sznurka = wstążka, tasiemka, obszewka szeroka u dołu sukni« Pr. fil. V, 901. »Sznurka = wstążka« Wrześ. 22. Wisła VI, 491; ib. VIII, 66. Cer. W temże znacz. »Sznórka« Rozpr. XII, 47. »Snurka a. snurecka« ib. X, 302. »Snurka« Spr. V, 418. Zdr. »Sznoreczka« Zb. IX, 203 i 234. Rozpr. IX, 308. Pr. fil. V, 902. || »Snurecka = sznurówka« (?) Zaw. 92.
Sznurkowany: »Sukmana sznurkowana = sznurkiem jasno-zielonym, majowym podwójnie obszywana« Pozn. I, 73.
Sznurować = oznaczać linję prostą na drzewie z pomocą sznura potartego węglem: »Drzewo obrabiane, sznurowane« Pozn. V, 132. »Cieślowie sznurować drzewo będą« Zb. IX, 16. || »Śniurować się = sznurować się« Pr. fil. IV, 225.
Sznurowy: »Ptactwo sznurowe i klu-

czne = które ciągnie sznurem z wyraju« Tyg. il. 1, XIII, 242.
Sznurów: »Sznórów = sznórówka: a gdzie mój sznórów, poszed dla bachurów« Pozn. IV, 231.
Sznurówka: »Śniurówka zdr. śniurówecka« Pr. fil. V, 255. »Śnurówecka« Was. 207.
Sznurwachować = »w obozie pilnować koni, przywiązanych do sznurów (w wojsku polskiem)« Ruciński, Konarszczyk 72.
Sznyp = »szczutek, prztyk: dał mu sznypa w nos« Pr. fil. V, 975.
Sznyrzyć = »szperać, szukać« Roczn. 240.
Sznyt = »jedność, jako (najniższa) ocena postępów ucznia, szk.« Pr. fil. V, 902.
Sznytek = »mała szklanka« Pr. fil. V, 902. Por. Sznit.
Sznytlak p. Sznytloch.
Sznytloch = »szczypior, cebula młoda, niem. Schnittlauch« Parcz. Toż Pozn. II, 43. Rozpr. XII, 29. W temże znacz. »Sznytlak« ib. XVII, 84. Pr. fil. IV, 254.
Szo p. Sio.
Szoc = »nazwa tańca, Schottisch« Nadm. 106. »Skákał szoca« Derd. 96. Por. Szorc, Szot.
Szoch = »sitowie« Pr. fil. V, 902.
Szoć p. Siać.
Szofla = »szufla« Pr. fil. V, 902.
Szohe p. Szuhe.
Szojec p. Sojec.
Szojnda p. Sządy.
Szokać = »wołać: sz, sz, szo, jak na kury lub inne ptaki« List Cinciały. »Gdy ptáki chytają, to na nich nie szokają« Cinc. 15. Podobnie ib. 28.
Szokolada = »czekolada« Ciesz. 92.
Szokoladowa »mąka = Cacao deoleatum pulv.« Ciesz. 56.
Szolka = »czarka, filiżanka« O.
Szołata p. Sałata.
Szołcina = żona sołtysa: »Szołcina nie hrabina« Pozn. V, 100.
Szołdra = »szynka« Kal. 83. »Sołdra = chuda słonina« Pr. fil. V, 157. || »Szołdra« = gałgan, strzęp: »Chłopak (po przeskoczeniu przez ogień) przyduszał zatlone szołdry, w różnej wielkości płatach z ubrania jego spadające« Sand. 112. || »Szołdra = złodziej« Myszk. »Szołdra = niemiec« (pogardl.) Powszechne.
Szołdy-bołdy: »Sołdy-bołdy = wilk« (w zagadce) Zb. VII, 139.
Szołecki p. Sołecki.
Szołk = jedwab: »Szołkiem zasłano« Lub. I, 154. »Szołkiem koszulkę szyty« (= szyć) ib. 236.
Szołkowica = »choroba, połączona z wielkim bólem na palcu u ręki lub u nogi« Zb. XIII, 75.
Szołkowy = »jedwabny: związano dwoje dziatek... szołkowym ręczniczeńkiem« Pr. fil. IV, 254. || »Szołkowa trawa = angielska trawa« (rus. Pińszczyzna) Zb. II, 260.
Szołowierz = zap. szalbierz: »Wychowałaś córkę szołowierzom« Maz. II, 123.
Szołtys p. Sołtys.
Szołtysew p. Sołtysów.
Szołwa = »szałwja« Pr. fil. V, 902.
Szondy, Szońdy p. Sądy.
Szop: »Szop, szop, szop! = nawoływanie za owce« Cen. 77.
Szopa = »stajnia« Del. 85. »Sopa, sopka = obora« Spr. V, 418. || »Szopy grać« = zapewne: wyprawiać sceny: »To ty po nocy za cylindrami latać będziesz, a mnie to szopy grasz!« Śnieżko-Zapolska. »Szopa = widowisko, awantura« Ust. z Galicji.
Szopar = »chłopiec, chodzący z szopką« Wisła II, 730.
Szopczarz = »chodzący z szopką« Pr. fil. IV, 254.

Szopka: »Sopka = obora« Rozpr. X, 221. Toż Spr. V, 418 p. w. Sopa. || »Szopka = jasełka« Gluz. 446. Zb. III, 23. Pozn. II, 60. Zb. X, 220. Pleszcz. 83.

Szopkarz = »1, chodzący z szopką 2, robiący szopki« Pr. fil. V, 902. Toż Wisła II, 109.

Szopki! = »nawoływanie na owce« Cen. 77.

Szopnik = »u Kaszubów sternik« O.

Szopówka = »podkamionka, kuna kamionka« Wrześ. 22.

Szor = »głębia w morzu, woda ciemna na morzu głębokim« Pobł. 99.

Szorc = »materjał na spódnice« Kozł. 371. »Siorc = materja wełniana na spodnicę, tkana 'we ćtéry cepy na drelich', zawsze czarna z białem, niebieskiem lub czerwonem w wąziutkie paski« Zb. VIII, 262. »Szorc = spodnica z płótna, mającego osnowę lnianą a wątek wełniany« Gluz. 421. »Szorc = spodnica z wełny owiec czarnych« Sand. 20. »Szorc = spodnik, z niem. die Schürze« Lip. 104. »Szorc = spodnica wełniana czarna lub modra« Zb. II, 213 i 254. »Sorc = spodnica wełniana własnego wyrobu« Pleszcz. 43. Toż Rozpr. XVII, 84. W temże znacz. »Szorc« Łęcz. 188. »Sorc« Pleszcz. 19. Pr. fil. IV, 249. »Szorc = spodnica ze stanikiem bez rękawów« Pozn. II, 334. »Szorc = stanik u sukni« Pozn. III, 122. »Szorc, szurcfal, szorsfal = niem. Szurzfell« Mrong. 673. || »Szorc = taniec« Kuj. I, 213. W temże znacz. Szorc a. socz« ib. II, 207. »Szorczyk« ib. »Szorc« Pozn. I, 214. »Szorc wiwatowy« (nuty) ib. 235. Por. Szot, Szurcfel.

Szorca = »fartuch, zakrywający plecy« Pr. fil. V, 902.

Szorcletnik »a. zapaska = spodnica zwykle w kraty lub pasy, wyrabiane czasem w połowie z konopi, a w połowie z wełny, najczęściej jednak z samej wełny« Roczn. 251 p. w. Zapaska.

Szorcowina = »suknia: sorcowinę zasargała« Maz. III, 320.

Szorować = »biec prędko, pędzić np. woda na wiosnę brózdami szoruje; poszorował do wsi po wodę« Spr. V, 144. W temże zn. »Precz szorując« (o koniu) Derd. 66. »Została tylko droga za niem, jak sorował« Chełch. 216. || »Szorować« = ciągnąć po ziemi: »Żołnierz przechodzi się po miejskiej granicy, szabelką szoruje« Pozn. IV, 257.

Szorstfal p. Szorc.

Szort = »spódnica« Pozn. I, 67. Por. Szorc.

Szory = »obcięta słoma w poszyciu dachu« Spr. IV, 339.

Szos = tylna poła u fraka: »Jak frak bez szosów« (autor) Aten. 1877, II. 111.

Szosa: »Sios: ta sios« Pr. fil. IV, 247. Por. Szaseja, Szuszejsza.

Szosować = »kłosić się, o życie« Hilf. 184. »Żyto się szosuje« Sien. 263.

Szost = »żerdź długa, okuta, do popędzania statków na wodzie, gdzie szostem dna dostać można« Roczn. 240. Toż Ust. ze Święciańskiego.

Szostak = »moneta z czasów rządu pruskiego, wyszła z obiegu, wartości 12 gr. pols.« Osip.

Szostny: »Szostne zagony = sześcioskibowe« Rud. 17.

Szośniak = »jęczmień sześciorzędowy« Rud. 16.

Szot »a. szorc, socz, szorczyk = taniec« Kuj. II, 207. W temże znacz. »Szorc a. szot« (nuty) ib.

215. Toż (nuty) Łęcz. 184. »Szot« Maz. II, 251 i 298. Pozn. V, V. Kozł. 213 i 220. Por. Szorc, Szoc. || »Szot = śledź duży« Pr. fil. IV, 254. || »Szot = szkot, kupiec« Pobł. 99 p. w. Szotować.

Szota = »szewc, pogardl. por. Krawiota« Krasn. 309.

Szotać = »cenić« Pawł.

Szotor = »gałgan, łach« Hilf. 184. »Szotora = gałgan, łata« ib. W temże zn. »Szutora« ib. »Szotora = łata, gałgan« Derd. 137. W temże zn. »Szator« Cen. 83. »Szátora« Pobł. 97.

Szotora p. Szotor.

Szotornica: »Szátornica = szmaciarka« Pobł. 97.

Szotornicki: »Szátornicki = do szátornika należący: szátornicki syn; po szátornicku sobie postąpił« Pobł. 97.

Szotornik = »gałganiarz« Derd. 137. W temże zn. »Szatornik« Krasn. 309. Cen. 83. Derd. J. 26. »Szátornik« Pobł. 97. »Szotornik = włóczęga, narwaniec« Hilf. 184.

Szotować = »mieć z kim konszachty, kumać się« Pobł. 99.

Szó p. Sio.

Szóstaczek p. Szóstak.

Szóstak = »6 kopiejek, 12 groszy pols.« Zb. VI, 93. »Po szóstâku na dzień« Nadm. 153. »Szóstaczek«: »Dwa sóstácki« Zb. IV, 105. || »Szóstak = jeleń, mający po trzy gałęzie na każdym rogu« Pr. fil. V, 902. || »Szóstak?«: »Dáł mi Wach fularę i bez łeb gandziarę na siustak« Kozł. 182.

Szósteczyna = szóstka, pogardl.: »Dostanie za szósteczynę więcej« Zb. XIII, 160.

Szósteczka = 10 centów: »Niech ja o ciebie sustecków nie trace, bo moje sustecki nie po drodze chodzą« Rud. 135.

Szóstka: »Sóstka = moneta dziesięciocentowa« Rozpr. VIII, 233; ib. IX, 215. W temże znacz. »Sóstka« Krak. IV, 321. Zb. VII, 5. Sab. 134. »Siústka« Rozpr. XX, 434.

Szósty: »Sóści, a także, piąci, ćwarci i t. p.« Zb. V, 195.

Szóścia = zap. szóstka, 10 centów: »Jeżeli człowiek może na takie zbytki wydać aż trzy szóście, to musi być bogaty« Śnieżko-Zapolska.

Szóściel = moneta 10-centowa: »Dawaj synku szóściela, dawaj monetę« Śnieżko-Zapolska.

Szótek = »nazwisko rodowe« Zb. X, 212.

Szpacer, Szpacerka p. Spacer.

Szpacisko = »trzonek rydla« Wisła III, 745 p. w. Korzystka.

Szpacyjer p. Spacer.

Szpacyrować = »spacerować« Rozpr. XII, 10 i 34.

Szpać = »toczyć, roztoczyć; zeszpać = stoczyć: robaki by cię szpali, zeszpali (złe życzenie) Kolb. rękop.

Szpada = »rydel« Krasn. 309. »Szpada = szpadel« Kuj. I, 88. Toż ib. II, 277.

Szpadel = »rydel« Kuj. I, 164. »Wzión szpadla« ib. 180. W temże znacz »Szpadel« Pozn. I, 103; ib. II, 79. Maz. III, 52. Nadm. 61. »Szpádel« Wisła VIII, 486. »Szpodel« Zb. I, 13. »Spadel« Kal. 161. »Śpadel« Pr. fil. IV, 883.

Szpagatówka = »wąs sierdzisty i długi« Kuj. II, 277.

Szpajda p. Śpajda.

Szpak: »Ćpok = szpak, ptak« Wisła V, 915. || »Śpak = koń szpakowaty« ib. VI, 317. || »Szpak = słonina, niem. Speck« Gaz.

Olsztyńska 1886, n⁰ 28. || »Szpak = gatunek soli« Krak. I, 55.
Szpakowaty: »Śpakowaty, o koniu« Pr. fil. III, 312.
Szpałek = pieniek?: »W poniedziałek ciesał szpałek« Zb. X, 326. Por. ros. szpały = podkłady na torze kolejowym.
Szpanderka = »tabaka« Lip. 206. Toż Pozn. IV, 245 i 246.
Szpandziołek = »belka (cymbra) w szybie« Pr. fil. III, 499.
Szpantał = »żagiel mniejszy« Wisła VI, 507.
Szparák = »wypychacz« Rozpr. XII, 103.
Szpargałka = »tłumaczenie napisane dla oszukania nauczyciela, szk.« Pr. fil. V, 902.
Szpárkasa = kasa oszczędności: »Szporkasa« Bisk. 44. Derd. 113.
Szparkasowy: »Książeczka szparkasowa = książeczka kasy oszczędności« Ust. z Galicji.
Szparki = »porywczy« Osip.
Szparować = »zatykać mchem lub pakułami, lub zamazywać gliną a. wapnem szpary w ścianach domu« Osip. || »Szparować = oszczędzać, składać pieniądze« Kolb. rękop. Toż Pr. fil. V, 902. W temże znacz. »Szpárować« Zb. VII, 53. Zb. IX, 256. »Śperować« Święt. Toż Zb. VII, 73.
Szparówka = »wołowe oczko, myśl.« Pr. fil. V, 902.
Szparuna p. Śparuna.
Szpas, śpas = żart, zabawka, igraszka« Krak. I, 323. W temże zn. »Szpás« Bisk. 44. Derd. 18. »Szpos« Pozn. VI, 139. »Śpas« Fed. 409. Rozpr. IX, 215. Święt. 388. Udz. Rozpr. XXVI, 395. Pr. fil. III, 301. Rud. 162. »Powiedział ze śpasu« (= na żart) Zb. V, 255. W temże znacz. »Ze spasu« Pr. fil. V, 886. »Bez śpas« (żartem) Wrześ. T. 51. »Nie rób szpasu« Zb. IX, 192. »Na szpas mówić« Krak. III, 31. »Śpas a. szpas = figiel« Osip.
Szpasować = »żartować, zwodzić« Krak. IV, 323. Rozpr. XII, 103. W temże zn. »Śpasować« Spr. IV, 330. Rozpr. XXVI, 395. »Spasować« Rog. n⁰ 59.
Szpat = »kulawizna u koni« Zb. I, 31. »Szpat w prawy nodze« Derd. 29. »Szpat = felerny wyrzut na nogach końskich« Ust. z Rawskiego. »Szpat = zesztywnienie nóg konia od długiego stania« Ust. z Warszawy. »Szpat = narośl koło kolana konia od strony wewnętrznej« Ust. z Poznańskiego.
Szpatawy »a. szpotawy koń = chorujący na szpat« Zb. I, 31. »Jałówka szpotawa« Pozn. I, 194. »Dziewczyna szpotawa« (kulawa) Rog. n⁰ 55.
Szpatnie = »szpetnie, brzydko« Wisła VI, 306.
Szpatny = »szpetny« Rozpr. XII, 15. »Mám na szpatnym koniu jechać do piekła, to też porzad wolę na pieknym« Cinc. 23.
Szpąga p. Szponga.
Szpejzeszrank = »szafa śpiżarniana, Bytom« Pr. fil. V, 902.
Szpek = »słonina« Mrong. 706. W temże znacz. Rozpr. IX, 316. Pozn. IV, 245. Łęcz. 137. »Śpek = tłuszcz« Pr. fil. IV, 255.
Szpektakl = widowisko: »Panowie z surdutami na grzbiecie robią takie szpektakle w biały dzień« Śnieżko-Zapolska.
Szpektor = »nauczyciel żydowski« Ust. z Litwy. »Szpektor = rządca« Hilf. 105. 2 pp. l. p. »Szpektra« ib.
Szpekul... p. Spekul...
Szpel = »wiór« Zb. II, 11.
Szpencer p. Spancer.
Szpendlk = »szpilka« Ust. z Ja-

worza. »Szpendlik = spinka« Wisła VI, 492. || »Szpendliki = gatunek jabłek« Ust. z Jaworza.

Szpendzer p. Spancer.

Szpent = odrobina: oni kieby szpent do jadła nie pociągali = ani odrobiny, żadnego gustu do jedzenia« Kam. 112. »Szpent = krzta, odrobina: daj mi tabaki, bo nie mam ani szpent« Roczn. 240.

Szpera: »Spyra = 1, skóra od słoniny 2, skóra odstająca przy ranach lub skaleczeniach« Mil. »Szpera a. szpérka = słonina« Pozn. I, 134. W temże znacz. »Szpera« ib. III, 177. »Szpyra« ib. 93. »Spyra« Rad. I, 86. »Szpera« = kawał słoniny: »Cztéry szpéry w grochu były« Kal. 73. »Dwie spyry« Wisła IX, 111. »Spyry = skwarki« Spr. V, 122. || »Szpéra = nożysko, noga« Pobł. 99. W temże zn. Derd. 51 i 102. || »Szpera = datek stróżowi za otworzenie bramy w nocy« Ust. z Krakowa. Por. Szperka.

Szperała = »szperacz, ten co szpera« Pobł. 158.

Szperczarka: = »Spyrcárka = masarka« Święt. Por. Szperczarz.

Szperczany: »Spyrcany = ze słoniny« Święt. »Rosołu spyrcanego« ib. 638.

Szperczarz: »Spyrcárz = handlnjący słoniną« Rozpr. X, 288. Toż Wrześ. 13. Święt. Spr. V, 419.

Szperka: »Szperki, smażone szperki = drobno krajana słonina; także kawałki surowej słoniny« Wójc. II, 221. »Szperka« ib. I, 181. »Szperka = słonina, w Żuławach« Enc. R. II, 80. »Szperka = słonina chuda« Roczn. 240. »Spyrka« = kawałek słoniny Zb. IV, 236. Zb. V, 204. Zb. VII, 40. W temże zn. »Szpyrka« Rozpr. XII, 103. »Spyrka« Hoff 42. Pozn. II, 250. »Sperka« Krak. I, 135 i 267. Wisła VII, 364. »Śperka« Zaw. Etn. 17. »Śpyrka« Zb. XII, 170. »Spérecka« Cisz. 211. »Spyrecka« Pleszcz. 220. »Szpyreczka« Rog. n^0 69.

Szperlać: »Śpérlać = skrzętnie poszukiwać, zbierać, oszczędzać« Święt.

Szpernal p. Spernal.

Szpértać = »szperać, grzebać, gmerać« Kolb. rękop.

Szperuszka = »szperka słoniny« Pozn. I. 119.

Szpeta = »nożysko« Pobł. 142.

Szpetel = »człowiek brzydki« Hilf. 184.

Szpetlinek: »Spetlinek i Marysia«, rodzeństwo w bajce Cisz. 77.

Szpetnica = »kobieta brzydka« Hilf. 184.

Szpetny = »zły« Tyg. il. 2, XIV, 185. »Śpetny = bardzo brzydki« Spr. IV, 360. Por. Szpatny.

Szpic = »ostrze lancy, szydło i t. p.« Osip. »Szpic« = ostry pal: »Ręce połamali, głowę na szpic dali« Rog. n^0 117. »Śpic« = wierzchołek: »To jom (skałę) przewróciły... na dół śpicem« Wisła I, 253. || »Szpic = smarkacz« Ust. z Litwy.

Szpica = »dłutko, które górnicy zakładają do długiej laski żelaznej i wiercą dziurę w węglu, poczem zakładają patronę (nabój) dynamitową« Pr. fil. III, 499. || »Spica«: »W nosie spica z głosem dzwonka (u komara)« Zb. VI, 8. Por. Spica.

Szpicak: »Spicák = motyka do rudy i do kamieni« Spr. V, 418. Toż Rozpr. XVII, 62. || »Spiczak = narzędzie do odrywania soli w kopalni« Krak. I, 59. || »Szpicak (Szpitzhacke) = rodzaj łodzi« Lub. I, 53. »Spiczak = szeroka długa łódź, zakończona śpiczasto«

Pr. fil. V, 887. W temże znacz. »Szpicak« ib. 902. || »Spiczak = młody jeleń górski o pojedynczych rogach długich« Enc. R. II, 839. || »Śpik a. szpicak = smarkacz« Krak. IV, 321.

Szpicbub »a. szpycbub« = złodziej Przegląd Polski nº 201, str. 374.

Szpicdrucik = »szpicruta« (z Gołębiowskiego, o Warmji) Maz. V, 84.

Szpicel = »agent policji tajnej« Ust. z Warszawy.

Szpicorn = »narzędzie kowalskie do wypalania dziur« Pr. fil. IV, 254.

Szpieg: »Śpieg = ciekawy, zdatny: Józefka, to śpieg dziewcyna, wsyćko umie zrobić« Sand. 265. »Śpieg = ciekawy« Fed. 409.

Szpiegówka = »szpiegowniczka« Narbutt w »Ond. drusk.« r. 1844, IV, 15.

Szpiklerz p. Spichlerz.

Szpilczak = »spiczak, podciołek, jeleń młody, gdy mu wyrastają rogi proste« Pr. fil. V, 902.

Szpileczki: »Spilecki-nitecki = gra« (opis) Zb. XIV, 219.

Szpilić: »Śpilić = zapinać (guziki)« Was. 247. Toż Ust. z Litwy. Wal. 60.

Szpilki = »zęby charta« Pr. fil. V, 902. Toż Prz. ludu VI, 110.

Szpilkowany = »szpikowany« (o zającu) Pozn. III, 54. W temże znacz. »Szpilkowany« Maz. I, 277. Wisła VIII, 487.

Szpilor: »Śpilor, śpilorcyk = rodzaj świdra« Święt. »Śpilár u szewca do wielkich kołków w obcasach, śpilárcyk do przybijania podeszw« Święt. 33. »Śpilor = pręt żelazny« Pr. fil. V, 908. »Śpilar«: »Taki śpilar ostry, co niem ludzi zabijał« Chełch I, 188.

Szpilować się = zap. zapinać się, stroić się: »Przestań się śpilować; śpilecki daj matusi schować« Kiel. I, 77. »Szpilować = pasować, być komuś do twarzy: jak jej szpiluje w modrej chusteczce« Ust. z Rawskiego. W temże znacz. »Śpilować« Czark. Zb. II, 253. »Śpiluje mu w tem kapelusie« Spr. IV, 330. || »Śpilować = pysznić się: jak pan kupi jakiś podarunek dla parobka, to on będzie śpilował przed inkszymi« Kam. 68. || »Szpilować = grać: panna Ludwika dobrze tańcuje, polskiego tańca dobrze szpiluje« Ust. z Litwy.

Szpilowny: »Śpilowny = 1, dobry, zdatny, odpowiedni 2, cięty, zmyślny, zdolny (o takim, który niejedną rzecz sam z siebie bez nauki zrobić potrafi)« Spr. IV, 330.

Szpinia = »szafa« Hilf. 184.

Szpinka p. Spinka.

Szpion = »drzazga ostra na obu końcach« Osip.

Szpionek p. Spionek.

Szpital = »dawniej dom przytułku dla dziadów kościelnych przy plebanjach« Osip. »Zajechali do smętarza... a tam szpytal był, a w nim dzioud (dziad) tam umarły leżał i tam go pilnowali dwa żywe dziady na pustej nocy« Pozn. VI, 181. »Do szpytola« ib.

Szpleta = »wączos« (klepka) Pobł. 99.

Szplinda = »szpunt, zatyczka« Hilf. 184.

Szpon = »kanianka, rośl. Cuscuta« O. || »Śpony = część krosien domowych, w których zawsze są 3 śpony« Pr. fil. IV, 883. Por. Szponek. || »Szpon = długi ostry pazur ponad tylnym palcem u nóg koguta« Pietruski Hist. naturalna ptaków, część IV.

Szponder: »Śponder = wieprzek lub świnka, mniej więcej jedno-

roczne, podkarmione na szynki« Pr. fil. IV, 883. »Szpónder = żeberka wieprzowe« Zb. I, 76.

Szponek = »utkwiona w słupku ruchoma podstawa motowidła w warsztacie tkackim« Wisła VII, 292.

Szponga = »u drzwi lub wrót stodołowych poprzeczna beleczka (gruba listwa), do której przybite deski« J. Łoś. W temże znacz. »Szponga« Zb. X, 204. »Szpunga« Krak. I, 154. »Sponga« Lub. I, 55. »Śpąga a. śpona« Pr. fil. IV, 883. »Szpąga« Wisła VI, 427. Zdr. »Szpążka«: »Spąski = drewniane prążki u spodu skrzynki, służące do przytwierdzania nóg do skrzynki« Spr. IV, 334. || »Spąga = trzaska: zrąbał to na same spągi, z niem. Spange« Rozpr. XVII, 62. Toż ib. 93; ib. X, 302.

Szponka = »zatyczka drewniana, by 'płachta' nie wyleciała ze szmigi wiatracznej« Spr. IV, 369. || »Szponka = spinka« (u koszuli) Chełm. I, 45.

Szpont = »pokrywa garnka oblepiona gliną« Kuj. I, 98. »Śpont = pokrywa garnka podczas gotowania oblepiona ciastem« Zb. VIII, 254. »Gotować pod szpontem« Fed. 236. Wisła IV, 881. Kozł. 379. Zb. II, 133. »Pod szpuntem« Wisła V, 645. »Spunt = korek, zwłaszcza obońki« Rozpr. X, 302. »Śpund a. śpond = czop drewniany u beczki« Pr. fil. IV, 883. »Szpuntr«; »Pierwsza cząstka z beczki, imbryka, dzbana lub flaszki wylanego napoju w kieliszek lub szklankę ma nazwę napoju od szpuntra (szpontu) lub od goździa (od korka, pokrywki)« Maz. V, 44.

Szpora = »kańczug« Mrong. 433. || »Śpora« = ostroga: »Kónikowi doda śporów« Pozn. IV, 263.

Szporbiksa = »sbarbonka, na Szlązku« O. (z niem. Sparbüchse).

Szporniki = »żelazne pręty, łączące nogi pługa« Pr. fil. V, 902.

Szporować: »Ptak, używany na wabia, szporuje t. j. podlatuje wabiąc« Krak. I, 185.

Szportać = »grzebać, szukać: kura szporta ziemię, lub w ziemi się szporta; czego tam szportasz w moich papierach« Zb. I, 76.

Szpoták = »człowiek niezgrabny« Spr. IV, 31.

Szpotawy p. Szpatawy.

Szpotlák = »człowiek niezgrabny« Spr. IV, 31.

Szpotlawy = »niezgrabny« Spr. IV, 31.

Szprach = »żebrak« Krasn. 309.

Szprachać = »żebrać« Krasn. 309.

Szpracherka = jałmużna: »Przyszedł niemiec do polaka na szpracherkę = po jałmużnę« Zb. II, 171.

Szproka = »język, mowa« Hilf. 87.

Szprync = »żart. zbytki« Pr. fil. IV, 499.

Szprysa = »drąg okuty do popychania statku« Wisła VI, 507.

Szpuk (z niem.) = »duch domowy, potępieniec pokutujący pod strychami domów mieszkalnych; podczas dnia kryje się pomiędzy rupieciami, a daje znać o sobie nocną porą szpukowaniem, to jest plądrowaniem pomiędzy gratami. Nikt szpuka nigdy nie widział i nie wie, jak on wygląda« Osip. »Szpuk« = hałas, zamęt: »O dwunastej zrywa się najokropniejszy 'szpuk' nakształt grzmotu, pukania i błyskawic« Kuj. I, 117.

Szpukać »a. śpukać = pukać« Pr. fil. IV, 256.

Szpuknąć = straszyć: »Szpûknál = ukazywał się jako widmo«

Hilf. 105. »Co szpûknac = chcą pistraszyć« ib. 106.
Szpukować = »chodzić z kąta w kąt i niewiadomo czego poszukiwać« Osip. »Szpukować = straszyć« Pr. fil. III, 499.
Szpukowanie p. Szpuk.
Szpula: »Śpule = oczy« Mil.
Szpulowaty: »Śpulowaty = mający duże oczy« Mil.
Szpulać = »rzucać« Pr. fil. IV, 254. || »Spulać = 1, zwijać nici na cewkę 2, iść prędko« Spr. V, 419. »Spulać = 1, zwijać nici na cewkę 2, iść powoli: musi spulać, bo go noga boli« Rozpr. X, 302. Toż Wrześ. 21. Por. Spularz.
Szpulka: »Śpulka« (do nici) Was. 56. »Śpulka w kołowrotku obraca się na drucie. przechodzącym przez siery a osadzonym w dwu pachołkach« Pr. fil. IV, 883.
Szpulowany: »Śpulowane rękawice = robione na drutach« Kam. 176.
Szpulrat = »niem. Spulrad« Mrong. 715.
Szpunga p. Szponga.
Szpunt, Szpuntr p. Szpont.
Szpur »a. szpurstwo = drobiazg, dzieci« Ust. z Litwy.
Szpurać »(czemś) = rzucać czemś ze złości« Kolb. rękop.
Szpurnąć »(czemś) = rzucić czemś ze złości« Kolb. rękop.
Szpurstwo p. Szpur.
Szpycbub p. Szpicbub.
Szpyrtać = »biegać, o dzieciach« Rozpr. XVII, 65.
Szragany = »stalugi« (Nie podano, zkąd wzięte).
Szrajbnąć: »Śrajbnąć = zapisać« Rozpr. X, 200. »Zyd dwa razy śrajbnie, a potym licy« ib. 205.
Szrajbować = »pisać, żartobl.« Ust. z Warszawy. W temże znacz. »Szrejbować« Ust. z Litwy.
Szrajbteka = podkładka do pisania: »Mamcia jak się czasem z nóg zwali, cały kałamarz na szrajbtekę wyleje« Śnieżko-Zapolska.
Szrajtáfel = »niem. Schreibtafel, pugilares« Rozpr. XII, 42.
Szrajtofelka: »Śrajtofelka = portmonetka, mały skórzany woreczek na pieniądze« Udz.
Szranczek = »szafa« O.
Szraniaty: »Choćby był garbaty, i po czole szraniaty« Rog. n⁰ 402.
Szrank = »szafa« Pr. fil. V, 902. Toż Zb. II, 14. Zb. X, 202. W temże zn. »Śrank« Pr. fil. V, 158 i 908. Spr. IV, 31.
Szraubcęgi = »pewne narzędzie stolarskie« Pr. fil. V, 975.
Szraubcier = »okrętka śruby« Pr. fil. V, 975.
Szrejbować p. Szrajbować.
Szreniowaty, Szrenowaty p. Śronowaty.
Szreń »a. sreń, śreń, śrenie = stwardniała, zmarznięta po odwilży skorupa na śniegu« Spr. V, 423. Toż ib. IV, 314 gdzie autor prostuje twierdzenie Wrześ. 22, że »Szreń = drobna kra na potokach«. »Sreń = zmarznięta skorupa śniegu« Spr. IV, 350. Toż Rozpr. XVII, 63.
Szropować »konie = niem. schrapen« Mrong. 668.
Szrotownia = »część młyna« Ust. od Bystronia. »Śrótownia o 2 gankach = młyn do mlewa razowego o 2 kamieniach« Zb. I, 28.
Szrotowy: »Śrotowy a. śrotowany razowy, np. chleb, mąka« Zb. I, 23.
Szrub = »szruba« Rozpr. XII, 46.
Szruba = »wódka« Wisła IV, 843.
Szrubhubel: »Śrubhubel = hebel, którym się bierze pierwszy wiór« Pr. fil. V, 976.

Szrubica: »Śrubica a. wyrwic = grajcarek« Spr. V, 420.

Szrubka = »gorzałka« Maz. V, 29.

Szrubokręt = »odkrętka, narzędzie do odkręcania i zakręcania szrub« Pr. fil. V, 902. W temże znacz. »Śrubokręt« ib. 908.

Szrubsztak: »Szrobsztok a. szroubštok« Pozn. VI, 251.

Szrumbek p. Srąbek.

Szrut: »Srot«: »Karabinek drobnem srotem nabić« Wisła III, 575. || »Śrót a. osypka = mąka owsiana« Krak. I, 270. »Śrót (niem. Schrot) = mąka razowa« Zb. I, 28. »Umełli na żarnach śrótu« Kaspr. 85. W temże zn. »Szrot« Derd. 78. »Śrut = otręby« Święt. 54. || »Śrót (niem. Schrot) = kawał: duży śrót okrasy« Pozn. VI, 303. || »Śruty = bielizna« Aten. 1877, II, 114. »Śróty a. szaty = ubranie« Hoff 41. »Szróty = łachmany« Rozpr. XII, 104. || »Szrut a. śrut = rodzaj naczynia« Rozpr. XVII, 14. »Szrut = naczynie« Aten. 1877, II, 116.

Szrutarka = »skrzynia, gdzie spada kasza pszenna zrobiona na szruty« Spr. IV, 370.

Szrutowy: »Chleb śrutowy = razowy« Wisła III, 723. Toż Pozn. III, 127.

Szrutówka: »Śrutówka = rodzaj grzyba« Wisła VI, 677. || »Śrótówka = kapusta grubo siekana« Pr. fil. V, 908. W temże znacz. Zb. II, 216.

Szryż »a. śryz = śnieg, pokrywający wodę, gdy jeszcze niema lodu, pierwszy cienki lód na Wiśle, cienka kra, Puław.« Pr. fil. V, 902. W temże zn. »Srys« Udz. »Sryź, srzeź« O. »Śryz, szryz« Krak. IV, 322. »Śryz a. strzyż« Spr. V, 143. »Sryź« ib. 420. »Strysz« Goszcz. 132. »Strzyż, srzez, sryź, szryz« Rozpr. XVII, 63. »Sryz« Święt. »Szryż = szron na drzewach« Zb. VI, 209. »Szrys = lód chropowaty: dobrze jechać na takim szrysie« Pr. fil. V, 157.

Sztaba = »przód statku« Pr. fil. V, 902. W temże znacz. Wisła II, 256; ib. VI, 607. Syrokomla, Niemen 116.

Sztabowy p. Góral.

Sztabręga p. Szczawręga.

Szaburować = »zatamować ruch, zastanowić« Krak. IV, 323.

Sztacyjon r. m. = »stacja« Rozpr. XII, 46.

Sztafirować się: »Štafirować sie = stroić się« Udz. Toż Święt. »Nie było to... štafirować sie przed mojego syna« Maz. III, 274. »Było nie štafirować sie wedle mego syna« Was. 177. »Štafirować sie wedle kogo = kokietować kogo« ib. 247. W temże znacz. »Stafirować się«: »Nie było... stafirować się przed tem mojem synem« Kozł. 78.

Sztagowy: »Kominy sztagowe (koło Hrubieszowa) składają się z 4 słupów... oplecionych łoziną... z gliną« Gluz. 408.

Sztajer = »walc szybki w tempie $^3/_8$« Kuj. II, 207. Toż (nuty) Pozn. V, 105. »Sztajer weselny« (nuty) Krak. II, 515. W temże znacz. »Sztajer« ib. 380. Bal. 41. »Štajer« Wisła II, 111. Udz. Rud. 75. »Sztaler, Podlaskie« O. Zdr. »Stajerecek« Krak. II, 59.

Sztajf = prosto, sztywno: »Ja bo morze wypiję i zawsze sztajf na nogach stoję« Śnieżko-Zapolska.

Sztajgier = »sztygar« Krak. I, 64. W temże zn. »Štajgier« Zb. X, 209 i 333.

Sztajgierka = żona sztajgra: »U štajgierki« Kiel. II, 38.

Sztajgrowy = sztajgra: »Štajgrowe pachole« Kiel. I, 159.

Sztaler p. Sztajer.

Sztamajza = »narzędzie stolarskie« Pr. fil. V, 902.

Sztand = stan: »Chlew ôni trzimą w sztandze a czysto = w dobrym stanie« Hilf. 125. W temże zn. »Sztant«: »Bŷł w sztance = był w stanie, mógł« ib. 99.

Sztanda = »stągiew, do wody« Pozn. II, 237.

Sztandka »a. stenda, stendka = stągiew« Pozn. II, 177.

Sztandar: »Śtander = chorągiew« Spr. IV, 382. Toż Rozpr. XXVI, 395. || »Śtandar, śtendar = stojący w lesie pień drzewa, w połowie złamanego, lub ściętego na pewnej wysokości« Pr. fil. IV, 883. || »Śtandery = cztery grube kloce węgłowe budującego się domu« Zb. XIV, 8. || »Sztandary«: »Pod piecem była wielka nora, tak zwane sztandary, wygodne i ulubione miejsce do wysypiania się lub ukrycia« Gruszecki.

Sztandyrydy = przyśpiew Zb. IX, 260.

Sztanga = »drąg żelazny« Ust. z Litwy. W temże zn. »Sztąga« Hilf. 99.

Sztangrodzki: »Fora Adamie, fora, ze Sztangrodzkiego dwora« (z raju) Kuj. I, 312.

Sztangret = »furman« Bar. 199. W temże znacz. »Śtangret« Was. 200. »Śtangrét« Wisła VI, 309.

Sztaniki: »Staniki = spodnie« Kiel. I, 112 (por. ros. sztany = spodnie K.).

Sztant p. Sztand.

Sztárać się = »krzątać się« Rozpr. XVII, 65.

Sztatywy = zap. podstawy, nogi: »Sztatywy od stolików« Tyszkiewicz, Wilja i jej brzegi 35.

Szteblik p. Stręblówka.

Sztebnować = »stebnować, stębnować« Ust. z Litwy.

Sztega p. Sztyga.

Sztejca = »1, nożysko 2, koszlawiec« Pobł. 158.

Sztejna p. Sztenia.

Sztelmasznia p. Stalmaśniá.

Sztelować: »Sztelowac = przygotowywać« Hilf. 129. »Sztelowac sę = udawać« Derd. 137. »Ale doch sę sztelowalï, jakbŷ sę ceszŷlï« ib. 50.

Sztelunk: »Kaprál pán! siarzia wysoki! śtelunk przed nim na trzy kroki! Choć ci w ogień kázą skocyć, nie śmies sie ani zabocyć« Święt. 235.

Sztelwaga = »waga u dyszla, do której przytwierdzają się orczyki; od wagi odróżnia się tem, że nie obraca się na sasnalu, lecz jej końce z pomocą prętów żelaznych związane są z końcami szynkla« J. Łoś. W temże zn. »Sztelwaga a. sztylwaga« Chełm. 104. »Sztynwaga« Hempel. Por. Stenwaga.

Sztěnia = »godzina« Hilf. 95, 107, 110 i t. d. W temże zn. »Sztejna«: »W jedno sztejno« = w jedną godzinę ib. 103.

Sztenik = »zegar« Hilf. 184.

Szter... p. Czter...

Sztěrk = »chwila, chwilka: przyńdę za sztěrk; bŷł jem tám cały sztěrk; sztěrkami padá, sztěrkami je pogoda« Pobł. 99.

Szternadel = »trznadel« Pr. fil. III, 307.

Szterzy = »cztery« Pr. fil. V, 902. W temże zn. »Sztyrze« ib. 903. »Śtyry« Mil.

Sztetyny = »gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.

Sztębuła = »nazwa krowy« Nadm. 147.

Sztęfel = »stempel« Ust. z Litwy.

Sztoczki: »Szeł chłop do lasa, przyniós drzewa, jak palec; zrobił z tego dwoje trók, dwa sztoczki, szydła koniec i przykrywke na

garniec. Żołądź« (zagadka) Rozpr. XII, 84.

Sztôdor = »popławek przyczepiony do przyrządu, używanego do łowienia śledzi« Hilf. 184.

Sztof p. Stof.

Sztofowy: »Fártuch... sztofowy = z tkaniny byle jakiej« Wisła VI, 492.

Sztoft = »pieniek, kawałek ołowiu, którym się nabija sztuciec, myśl.« Pr. fil. V, 903.

Sztofy = »grankulki« Tyg. il. 1, V, 417.

Sztok = »mokrość w chlewach« Pobł. 99.

Sztokhauz = więzienie: »Zaprowadził go do śtokauzu... a un tam siedział skuty w łańcuskak« Zb. VII, 11.

Sztołym p. Stolem.

Szton = »żeton« Dzien. polski 1891, nº 208.

Sztopelgans = »okrężne, dożynki« Wisła III, 734. Toż Nadm. 91.

Sztora = »roleta« Ust. z Warszawy.

Sztorc = pionowe położenie: »Na sztorc a. sztorcem = w pionowem położeniu« Ust. z Królestwa. W temże zn. »Na śtorc« Spr. V, 122. Zb. XI, 121. »Sztorcma« Pr. fil. IV, 254.

Sztorcma p. Sztorc.

Sztorcować: »Śtorcować = orać zbyt głęboko, o pługu« Święt. 8. || »Sztorcować się« = zalecać się: »Sztorcował się do Kaśki, zaczepił ją« Śnieżko-Zapolska.

Sztorcowy = »spodni, nieruchomy kamień w młynku domowym do mielenia zboża« Święt. 14.

Sztornista = »muzyk« (Nie podano, zkąd wzięte).

Sztos: Od sztosa w grach (na bilardzie, w klasy) = od jednego razu np. »wsuwanie i wysuwanie od sztosa« Kosiakiewicz, Łatk. »Urzędnik po interesie, kobieta po sztosie nic nie warci« Zb. II, 177.

Sztraf: »Śtraf = kara pieniężna: podać kogo na śtraf = zaskarżyć kogo, żeby dostał karę pieniężną« Spr. IV, 382. W temże znacz. »Stráf« Rozpr. XVII, 395. »Sztrof« Pozn. III, 156. »Śtrof« Święt. »Sztrofa« Derd. 118. Pr. fil. V, 903.

Sztram = »szyk, porządek, ład z niem. stramm) np. do sztramu = aby pasowało; ja sztram dźwigam = silnie i zręcznie; to sztram chłopak = zręczny, dzielny« Kuj. II, 277. || »Sztram« p. Stram.

Sztrecholcek = »zapałka, niem. Streichholz« Krasn. 309.

Sztreja = »posłanie słomiane« Derd. 137.

Sztrekacz = »przepiórka« Hilf. 184.

Sztrekać: »Sztrekac = łamać« Hilf. 184. »Pole je sztrekąne = rzadko poorane« Cen. 78.

Sztrepel = »chwast przy chorągwi kościelnej« Pr. fil. IV, 254.

Sztrof, Sztrofa p. Sztraf.

Sztrozak = »siennik« Tyg. il. 1, XIV, 126. W temże zn. »Sztrucak« Ust. z Galicji.

Sztrucak p. Sztrozak.

Sztrucla p. Strucel.

Sztrus = »spód chodnika w kopalni« Pr. fil. III, 499.

Sztrychówka = »żelazko, którem po nagrzaniu introligator wyciska rowki na okładkach« Ust. z Warszawy.

Sztryka: »Sztrika za bûrsztinia = przyrząd do dostawania bursztynu« Hilf. 184.

Sztryt = »kłótnia, z niem. Streit« Zb. I, 36. W temże zn. »Sztrît« Hilf. 131.

Sztuba = »szkoła niższa, klasa wstępna, szk.« Pr. fil. V, 903.

Sztubaczyć = »1, postępować jak sztubak 2, skarżyć: sztubaczy na mnie, szk.« Pr. fil. V, 903.

Sztubak = »uczeń klasy wstępnej« Pr. fil. V, 903.

Sztucek = karabin: »Idzie... ze sztuckem« Zb. IX, 231.

Sztucer = »elegant: wiedeński sztucer« Wójc. Zar. III, 5.

Sztuchać = »szturchać« Pr. fil. V, 903.

Sztuchnąć = »szturchnąć, kolnąć« Pr. fil. V, 903.

Sztuczka = kawałek: »Jemiełowo stucko zyje = żyje kawałkiem jemioły« Kętrz. 69. »Tobym cię trząs na tyla sztuczków, co liścia na drzewie« Pozn. VI, 17. »Stucka = kawałek mięsa« Rozpr. X, 303. Spr. V, 422. »Dzielanka a. sztuczka = porcja sztuki mięsa, dawana po dworach czeladzi w czwartki i niedziele« Pr. fil. IV, 815. W temże znacz. »Śtucka« Kal. 162. Por. Sztuka.

Sztuczkowy: »Zapasek dwie: robkowa jedna, sztuczkowa druga« r. 1755 Wisła VII, 294.

Sztucznik p. Sztuczny.

Sztuczny: »Śtucny a. śtucnik = zabawny, wesoły, dowcipny« Spr. V, 122. »Sztuczny« = znający sposoby: »Śtucny złodziej« Chełch. I, 115.

Sztuczyk = »szydełko do roboty szydełkowej« Pr. fil. V, 903.

Sztudent p. Studant.

Sztuder = »ten, co obmyśla, zwłaszcza co złego« Wrześ. 23. »Śtuder = mądrala: o, jaki mi śtuder!« Pr. fil. V, 909.

Szuderować = »starać się, usilnie pracować« Pr. fil. V, 903. »Sztuderować = obmyślać« Wrześ. 23. W temże zn. »Sztudyrować« Rozpr. XII, 10 i 34. »Śtuderować« Święt. Udz. Rozpr. VIII, 184; ib. IX, 151. »Na omyłke żáden nie sztudyrowáł« Cinc. 24 (= »żeby się omylić, nie trzeba się do tego naukowo przygotowywać« Objaśnienie Cinciały).

Sztudzinka = »godzina, godzinka« Hilf. 184.

Sztufok = »garnek żelazny kwartowy« Mil.

Sztuk = »łomot« Krak. IV, 187. »Odgłos sztuku« Zb. VII, 110. || »Sztuk drogi« Kuj. I, 154. »Po wielgim sztuku (kawale) dawał« Pozn. II, 65. »Sztuk placka« ib. VI, 93. »Duży sztuk za wieś wyszli« ib. 248. W temże zn. »Stuk« Rozpr. XX, 434. »Sztûk« Hilf. 128. Cen. 72. »Śtuk« Pozn. II, 101; ib. IV, 256. Wisła V, 746. || »Sztuk!«: »Kruk... sowę pod bok sztuk« Wójc. II, 274. »W okienko sztuk, sztuk!« Bal. 111.

Sztuka = kawał: »Tobym cie oztrząs na tyla sztuków, co drzewa stojącego na świecie jest-ta« Pozn. VI, 17. »Odtańcować... po 3 sztuki« ib. II, 61. »Sztuka lasu« Zb. XIV, 91. »Sztuka ziemi = lepszy kawałek gruntu« Pozn. I, 100. W temże znacz. »Stuka«: »Kupiłem stukę bicza« Pozn. V, 63. || »Sztuka = mięso« Wrześ. 23. W temże zn. »Śtuka« Sand. 265. Kozł. 153. »Stuka« Zb. V, 189 i 201. Spr. V, 422. Rozpr. X, 303. || »Sztuka = słonina« Matusiak Kw. 11 i 21. »Śtuka« Rozpr. VIII, 86; ib. 163 i 177. Arch. V, 634. Wisła IX, 243. Rozpr. XX, 434. Mát. Zap. 4. »Śtuka« Zb. XIV, 153 i 172. || »Sztuka przędzy = 6 parników« Pozn. I, 98. Toż Mil. || »Sztuka«: »Śtuki i leki = sposoby« Was. 102. W temże zn. »Śtuka« Wisła VI, 202. »Śtuki rznąć = udawać« Święt. Por. Sztuczka.

Sztukać = stukać: »Koń kopytem sztuka« Wójc. II, 274. »Śtukajo« = stukają Chełch. I, 190. »Śtukać sie = stukać: co się tam pod stołem śtuka« Pr. fil. IV, 256.

Sztukator = »sztukmistrz« Ust. z Litwy.

Sztuknąć = odbić się: »Jewo sztuknu' = odbiło mu się« Hilf. 184.

Sztukot = »człowiek kulawy« Wisła IV, 840.

Sztukotać = »kulawo chodzić, kuleć« Krasn. 309.

Sztukulec = »rzemień służący do przedłużania lejc« Pr. fil. V, 903. W temże zn. »Śtukulec« ib. 909.

Sztuldać: »Śtuldać a. śtyldać = chodzić kulawo, kuleć« Rozpr. X, 303.

Sztum = »papieros, w żargonie« (Nie wskazano, w jakim).

Sztunderować = gniewać się: »Pieniądz ściska a na chłopaka sztunderuje« Beld. 125.

Sztuńderek = »stągiew« Zb. I, 32.

Sztup = puk: »Sztup, sztup w okieneczko« Krak. II, 115.

Szturać = »kłóć, żgać: żga muie a. sztura mnie w boku; szturać kijem do oczu« Czark. »Bede mu drewkiem do zębów śturał« Chełch. I, 22. W temże znacz. »Szturac« Derd. 39. »Szturać a. śturać = szturchać, szturgać« Krak. IV, 322. W temże zn. »Szturać« Kuj. I, 226. »Szturac« Pobł. 99. »Śturać = 1, bić 2, uderzyć czemś ostrem np. igłą, widłami« Mil. »Szturać = szturgać kogo ramieniem lub łokciem« Lub. II, 213. »Śturać = pchać, szturgać« Rozpr. XII, 63. »Śturać = 1, pchać, żgać 2, dłubać (lekką robotę ręczną) np. pośturałem buty = zrobiłem trochę około butów« Spr. IV, 330. »Śturać = popychać« Rozpr. XX, 434. Toż Rozpr. VIII, 233.

Szturch = szturchaniec: »Mać córkę śturchem zruszyła« Kam. 134. »Ocmuchała sie po śturchu macierzy« ib.

Szturchacz = róg w zagadce o krowie Zb. I, 121. Zb. XIV, 248. W temże znacz. »Śturchac« Zb. X, 149.

Szturchać: »Śturchać = szturkać, rozpychać« Rozpr. XXVI, 396.

Szturgać = uderzać: »A ja idę placka sukać, a baby mię ożogami śturgać« Rad. I, 104. »Śturgá mie i bije« Wisła VII, 685. »Śturgać = szturchać« Zb. VIII, 254.

Szturkaniec: »Śturkaniec = kułak, uderzenie« Krak. IV, 322.

Szturknąć = trącić: »Dziad śturknął łokciem, jeden garnek przewrócił się z rosołem« Krak. IV, 78.

Szturkotanie = turkot: »Hałas, szturkotanie i pukanie we młynie« Kuj. I, 175.

Szturm = »wielka burza« Ust. od Kryńskiego.

Szturmak = »dziewka lub kobieta niezdarna« Osip. W temże znacz. »Szturmák« Parcz. »Śturmok« Udz. »Idę... do Łubna po szturmaki, do Mazewa po dziewcynę« Łęcz. 196. »Szturmak = niezdara« Pleszcz. 44. || »Śturmák = wichrzyciel, człowiek porywczy« Święt. || »Szturmak = burza, nawalnica« Krasn. 309.

Szturnąć = »szturgnąć« Lub. II, 213.

Szturpak = »człowiek niezgrabny« Zb. I, 76. »Siedź babo, szturpaku« Wisła IV, 779. || »Szturpáki = nierówności na drodze« Pr. fil. IV, 254.

Szturzyć: »Śturzyć = szturchać, popychać« Udz.
Sztw... p. Czw...., Ćw...
Sztyber = »główna belka, gruba i mocna, ustawiona pionowo, utrzymująca cały wiatrak; na niej spoczywa mocnica« Spr. IV, 369.
Sztyblety = »niem. Stiefelleten« Rozpr. XII, 41.
Sztybno = sztywno: »Sztybno głowę trzymał« Kam. 176.
Sztybny = sztywny: »Pan zawsze taki sztybny, jakby palicę łyknął« Kam. 120.
Sztyc = »jedność, jako (najniższa) ocena postępów ucznia, szk.« Pr. fil. V, 903. || »Sztyc« p. Styk.
Sztyca = »ksiądz, pogardl.« Pr. fil. IV, 254.
Sztych: »Śtych = jednokrotne zagłębienie rydla w ziemi: wykopać na trzy śtychi głęboko« Pr. fil. IV, 893. »Śtych = uderzenie, kłócie, kopanie: w piersem śtychu w rowie bół scérny piasek« Spr. V, 122. || »Sztych«: »Rolnik, zanim siać pocznie, zrobi krzyż 'sztychem'« Zaw. Etn. 7. »Pychy na dwa śtychy, a wsy na palec (o próżnym)« Święt. 680. || »Sztych = wziątka w grze karcianej« Kiel. I, 226. W temże zn. Krak. I, 328. || »Sztych, sztych = mówi się o konnej jeździe; gdzieindziej: ciuch, ciuch!« Ust. z Litwy.
Sztycha: »Śtycha, śtycha, jak ztąd do krzycha (Przysłowie)« Zb. VIII, 322.
Sztychacz: »Śtychác = róg (u krowy), w zagadce« Święt. 658 i 659.
Sztychać = »popychać« Dyg. »Sztychająca w końce palców« = koląca Pleszcz. 122. »Wraziéł tam láske, śtychá (= żga)« Cisz. 211.
Sztychnąć = »żgnąć: djabéł... śtychnuł go śpilką w średni palec« Cisz. 23. »Sztychnie igłą« Krak. III, 25.
Sztychować = »kłóć: sztychuje mnie z boku« Zb. II, 254.
Sztychulec: »Śtychulec = przyrząd do naszywania cholew« Święt. 33.
Sztycki = »nogi« Gwara złodziejska.
Sztyf = »zawsze« Słownik Geograficzny IV, 229.
Sztyga = »kopka zboża, niem. Steige« Pozn. I, 102. W temże znacz. »Sztega« Derd. 137. || »Sztega«, właściwie: sztŷga = »liczba 20 sztuk« Derd. 137. Hilf. 184. Nadm. 94.
Sztygiel = »dziób bociana, myśl.« Pr. fil. V, 903.
Sztyk p. Styk.
Sztykowany = »haftowany« Wisła VI, 491.
Sztyl: »Sztŷl« = cicho, spokojnie Derd. 17. Derd. J. 22.
Sztylhutać = »na nogę utykać, kuleć« Kolb. rękop.
Sztymp = »1, wydanie się kradzieży 2, złodziej, który był już w areszcie« Estrajcher, Gwara złodziei.
Sztynwaga p. Stenwaga.
Sztyrbać: »Śtyrbać = piąć się po czemś stromem« Sab. 136.
Sztyrbny p. Styrbny.
Sztyrgnąć »a. tyrgnąć = umrzeć, o żydzie« Parcz. Por. Stergnąć.
Sztyrnadel p. Sternadel.
Sztyrycet p. Czterdzieści.
Sztŷrze p. Cztery.
Szu, szu = »wołanie na owce« Pleszcz. 49. »Szu, szu = wołanie na kury« Pobł. 99.
Szuba = »odzież z długiemi połami« Hilf. 184.
Szubał »a. szuwał, szybałek = zwodziciel, włóczęga« Zb. X, 267.
Szubarga = »szubrawiec« O.
Szubaty = »zwinny, ruchliwy,

zgrabny, chwatki, ciekawy« Kolb. rękop.

Szubert = »zatyczka od pieca, osobliwie piekarskiego, dla zatrzymywania lub wypuszczania ciepła« Kolb. rękop. || »Szubert = niem. Schafsucht« Mrong. 654.

Szuchaj = »chłopak na wydaniu, parobczak« Wrześ. T. 30. »Szuchaj = żwawy chłopiec, parobczak« Wrześ. 22. W temże znacz. »Szuhaj« Zb. IX, 289. »Szuháj« ib. 189. Suchaj« Wisła VIII, 214. Zejsz. 50, 70 etc. »Suháj« Rozpr. X, 303; ib. XVII, 25. »Siuhaj« Spr. V, 414.

Szuchajek = »pachołek« Hoff 41. »Szuchajek bogaty« Wędr. XXVI, 172.

Szubienica: »Szûbienica« Hilf. 183. »Siubienica« Chełch. I, 122.

Szubienika (?) = szubienica: »Ze siubienik spadli« Zejsz. 152.

Szubiennik = zob. szubienicznik: »Já se będę do skół chodziuł, a ty ujásku pieskow wodziuł; já se będę śtudencikiem, a ty ujásku siubiennikiem« Święt. 88.

Szubka = »Siubka = krótki kaftan z rękawami« Doman.

Szubrawa = »hołota« Ust. z Warszawy.

Szucerować = wspierać kogo« Rozpr. XVII, 65.

Szuchna: »Szuchna, szuch, szuch = wołanie na owce« Cen. 77.

Szuchtować = »zuchwalić, ostro się stawiać« Estrajcher, Gwara złodziejów.

Szucielt = »szosowe« Derd. 137 (w języku literackim byłoby: szukielt).

Szuckać = »wydawać głos, oośle« Pr. fil. V, 903.

Szudermacher: »Przyszed do nij szudermacher w kapeluszyku« Pozn. IV, 291.

Szudławy: »A cóż-to tu za chłopiska? każdy szudławy« Pozn. V, 102.

Szudrać się = »drapać się« Parcz. Toż Pr. fil. IV, 254. Zb. I, 24. Derd. 135 p. w. Chwiędać się. »Takie to moje fertuny, te tu na łbie dwa kołtuny, i te stare kożuszysko, co sie muszą szudrać wszystko« Pozn. V, 106.

Szudrak = »obszarpaniec« Zb. I, 36.

Szudrawiec: »Niemiec szudrawiec« Zb. II, 114. »Szudrawiec a. swaty = gra« (opis) Kuj. I, 224.

Szufeca = »niem. Schuhfetze: tą chustecke, coś mi dała, to ją za siufece mám« Zb. XV, 130. Zapewne w temże znacz. »Siufica« Rozpr. IX, 189.

Szufel = »szufla« Pr. fil. V, 903. Toż Krak. IV, 323. W temże zn. »Siufel« Pr. fil. IV, 875.

Szufica p. Szufeca.

Szufla: »Sufla = łopata do zgarniania nawozu« Spr. IV, 350. || »Szufla = kij owczarski, żelazną szufelką zakończony do podrzucania ziemi w stronę, gdzie pies ma zgonić owce do kupy« Zb. I, 28. W temże zn. »Szufla« Pozn. VI, 113. || »Szufla = róg łosia« Tyg. il. 1, XIV, 162.

Szuflać = »zgarniać (nawóz) łopatą« Wrześ. 23.

Szuflak = »stary łoś« Tyg. il. 1, XIV, 162.

Szugoczeć = szastać się, szmer robić: »Trzescy, sugocy« Zb. VIII, 310.

Szuhaleja »a. obijanik = rodzaj czółna w Pińszczyźnie« Kraszewski, Wspomnienia Wołynia I, 137. W temże zn. »Szuhaleja a. czuhaleja« (Z Gołębiowskiego Gry i zabawy, 303) Zb. XIII, 230.

Szuhe: »Szuhe, szuhe, ptaszku« (odstraszając) Zb. IX, 190. W temże

zn. »Szohe, szohe« ib. 212. Por. Siuch, Szo.

Szuja = »grubijan, nieprzyzwoity człowiek« Zb. II, 11. W temże zn. »Suja« Spr. V, 122. || »Szuja« p. Czuha.

Szukać: »Masię szukali« Rog. n⁰ 125. »Ty szukasz jednę« ib. n⁰ 290. »Za zerciem sukało« Święt. 476. »Mój kochanek za mną szuka« Oles. 279 (pieśń przełożona z niemieck.). »Szukąm za koniami« Derd. 10. Za tobą szukają« ib. 31. »Ja sie urosiła do kostek, sukający na te rózcke po kwiatek« Fed. 57. || »Szukaj«: »Gaź, gaź, gaź, szukaj! = odpędzanie gęsi« Pozn. I, 101.

Szukować = poszukiwać: »Suká pinięndzy... jak drzewi sukowała« Zb. VII, 24.

Szulać = »chorować, być słabym« Pr. fil. IV, 254. Toż Rozpr. XVII, 84. || »Szulać = kłaść, przytykać coś: co tam szulasz do konewki?« ib. V, 903.

Szulak »a. skob = korszun, krogulec« Osip. »Szulak = gatunek jastrzębia« Petr. Toż Wisła II, 40. Roczn. 240. W temże zn. »Szuliék« Chełm. II, 179.

Szulan = »policjant, szyldwach« Estrajcher, Gwara złodziejów. Por. Sulan.

Szulc = »belka podłużna, na której oparte są belki poprzeczne« Pr. fil. V, 903. Toż ib. IV, 254. »Siulc = słup osadzony w podwalinie (ściany), w który wpuszczane są bale« Was. 32.

Szule = »gatunek gruli« Cer.

Szuler = »sprytny, ladaco« Wisła I, 319. »Siuler = oszust« Pr. fil. IV, 247. »E, moze to jaki siuler, to nie trza mu pomagać« Chełch. I, 253.

Szulerować p. Szulerowaty.

Szulerowaty: »Siulerowaty = lubiący 'siulerować', t. j. grać w karty, tracić pieniądze« Pr. fil. IV, 247.

Szulerz = »szuler« Pr. fil. V, 903.

Szuliék p. Szulak.

Szulnąć = »ukłóć: szulnął mnie palcem w oko« Pr. fil. V, 903. || »Szulnąć = przyjść, przychodzić« Estrajcher, Gwara złodziejów. Por. Szylnąć.

Szultbryf = »niem. Schuldbrief« Mrong. 671.

Szuła p. Szuło.

Szułać się = »tułać się« Rozpr. XVII, 84. »Szułej sie po rynku... aże sie zaszułasz do jei okienka« Arch. VIII, 468. »Kochanek się szułał światem« Rog. n⁰ 168.

Szuło = »słup drewniany, którego koniec w ziemię idący opala się lub smołą zamazuje, reszta zaś, na sposób płaszczaka ociosana, ma z 2 stron wydrożenia, czyli pasy dla osadzenia dylów lub bierwion, składających przęsło; gdy szuło stanowi razem i uszak wrót wielkich, zowie się wtedy wicrzeja« O. W temże zn. »Szuła« Ust. z Litwy. Por. Sul.

Szuma = »piana« Hilf. 175. || »Szuma = czarny las« Mrong. 678. W temże znacz. »Szumawa a. szumla« ib. »Szuma = las« Estrajcher, Gwara złodziejów. Por. Szumek.

Szumawa p. Szuma.

Szumek: »Sumek = las« (w zagadce) Zb. VII, 139.

Szumieć: »Szumiejonce lasy« Zb. XI, 80. || »Szumieć = głos wydawać, o dziku, myśl.« Pr. fil. V, 903.

Szumigaj: »Sumigaj = las (w zagadce)« Cisz. 357.

Szumilas: »Sumilaś« = nazwisko: »Sumilas sie zeni« Kiel. II, 161.

Szumka: »Sumka = nazwa tańca, wyszłego z użycia« Pr. fil. IV,

881. »Hej muzyka! dalej szumkę!« Wisła IV, 796.

Szumla p. Szuma.

Szumlas: »Sumlas = nazwa nadawana niekiedy ogarom« (szumlas, szumilas) Pr. fil. IV, 881. »Szumlas = nazwa psa« Ust. z Litwy.

Szumnia = »las« Zb. II, 11. Toż ib. 182 (w zagadce).

Szumnie = »pięknie« Pr. fil. V, 903. »Szumnie tańcuje« Aten. 1877, II, 655. »Ubrał się szumnie« Krak. II, 113. Toż Zb. X, 281. »Jak to ładnie, jak to szumnie« Zb. XII, 202. »W tych naszych je tu szumnie, po sztyry panienki w jednym domie« Zb. IX, 266.

Szumnik = »las« (w zagadce) Zb. I, 130. Cisz. 358.

Szumno = »pięknie« Tyg. il. 1, XII, 18. Toż Rog. n⁰ 149. || »Szumno«: »Jechali sumno aputacy z wojny« Rad. II, 1. »Owo ja Mazur sumno bogaty« Wójc. II, 306. Toż Maz. II, 130. Łęcz. 150.

Szumny »a. sumny = piękny, urodziwy« Rozpr. X, 222. W temże znacz. »Szumny« Rozpr. III, 376; ib IX, 350. Wrześ. T. 23. Zejsz. 41, 42 etc. Wędr. XXVI, 123, 146. Ust. z Jaworza. Hoff 41. Zb. IX, 198 i 256. Rog. n⁰ 86, 267, 356. Stęczyński Tatry 144. Pr. fil. V, 903; ib. 975. Udz. Wisła VIII, 793. »Sumny« Rozpr. IX, 270. »Siumny« ib. 341. Spr. V, 414. »Szómny« Kuj. II, 286. Rozpr. XII, 103. »Sioumny« Zb. I, 12. »Siumny = piękny, zdatny, dobry« Rozpr. X, 301. »Szumny = zdatny, pokaźny, grzeczny« Wrześ. 23. »Tak mnie ślicznie przywitała, łagodniuchne słówko dała, sumnego gościa« Łęcz. 153. || »Szumny« = śmiały: »Siumny złodziej« Zb. VII, 61. »Zbójnik szumny« Zejsz. 171. »Zbójnik sumny« Goszczyński Tatry 148. || »Szumniejszy«: »Czem dalej od ludzi szumniejsza dziewczyna« Zejsz. 44. Toż Stęczyński Tatry 144.

Szumot: »Z kobyły zrobił się tylko szumot i przed nim ten szumot rowem wprost wpadł na rzeka, przeszumiał przez rzeka, aż znów na drugiej stronie rzeki potym powoli znów dał mu się słyszeć tętent koński« Nadm. 124.

Szumowisko = »pałka« (w r. 1778) Estrajcher. Gwara złodziejów.

Szumówka = »szumowiny, piana, która powstaje przy gotowaniu potrawy« Petr.

Szundery = »chwasty leśne i gałęzie w lesie pozostałe od drzew wyciętych« O.

Szuńdy p. Sządy.

Szupak = »piaskowiec« Pr. fil. V, 903. Toż Wrześ. 23.

Szupas: »Odstawić szupasem« = odstawić kogo przymusowo do miejsca stałego zamieszkania Kraj 1883, n⁰ 41, str. 5. W temże znacz. »Ciupas« ib. 1886, n⁰ 3, str. 3. »Potem go wygnali ciupasem« Zaw. 54. »Ciupas = odsyłanie winowajcy pod strażą« O.

Szupaśnictwo = »funkcja odprawiania szupasem« Kraj. 1886, n⁰ 3, str. 3.

Szupeł p. Supeł.

Szupenia »a. szuponia = fasola na rzadko z mąką lub krupami« Wisła VIII, 596. »Szupienia = potrawa z pęczaku, grochu i ogonków świńskich« Połuj. 9. Toż Juc. 358. W temże zn. »Szupienie« O.

Szuperdak »a. szupłot = łapserdak, obdartus« Rozpr. XVII, 65. W temże znacz. »Szupłat« Zb. I, 24.

Szupienia, Szupienie p. Szupenia.
Szupiny = »łupiny« Rozpr. XVII, 65.
Szuplement = majątek: »Wszystkie twoje szuplementa — niebieski żupan« Łęcz. 65.
Szupłat, Szupłot p. Szuperdak.
Szuportać = »szmer wydawać, podobny jak mysz wydaje, gdy się dostanie między papiery« Kolb. rękop.
Szur = »szczur« Zb. I, 24. Toż ib. 36. Zb. VIII, 69. Krasn. 309. Mil. Kuj. II, 277. Rozpr. IX, 138. Pobł. 99. Hilf. 184. Nadm. 159. »Siur = kret« Wisła I, 155. || »Szur = muł i piasek, naniesiony przez wodę bieżącą i wodą zakryty, a ztąd niebezpieczny: konie po kolana wpadły w szur« Spr. IV, 369. »Sur = miałka pulchna ziemia i piasek, osiadający w rzece, niebezpieczny dla koni, bydła, które, dostawszy się w takie miejsce, grzęźnie i zapada się« ib. V, 144. »Sur a. sor = prąd bystrej wody: ztąd: sorować, wysorować, zasorować, przesorować; ztąd pod Łomżą nazwa doliny nadnarwiańskiej Szur« Pr. fil. IV, 881. »Szar a. szur, sar, a niekiedy sor = warstwa, pokład; woda szorując tworzy szary czyli szury t. j. warstwy« ib. 872.
Szura = »rudera, szopa« Ust. z Podola.
Szurać = »szurgać nogami w butach po podłodze« Lub. II, 213.
Szurcfal p. Szorc.
Szurcfel = »fartuch« Pozn. VI, 250. Por. Szorc.
Szurch = »pogłoska: szurch poszedł = rozeszła się pogłoska« Ust. z Litwy.
Szurdać się = dąsać się: »Nie szurdaj się bez potrzeby« Nowosielska. W temże znacz. »Surdać się« Ust. z Warszawy.
Szurdu burdu = naśladowanie gniewnego głosu: »Indyk szurduburdu« Zb. VIII, 97.
Szurek = »szczurek« Zb. VIII, 69. || »Szurek = niem Schurke: nie dla tych wiejskich szurków« Zb. VI, 120. »Szurk = chłopaczek czupurny« Pobł. 99.
Szurgot = oberwaniec: »Ty wróblu, ty szurgocie« Pozn. IV, 298. || »Szurgot« = ubranie podarte, gałgan: »Tyś je w strzébrze, we złocie, a já w potarganym szurgocie« Zb. IX, 197. Por. Sargut, Surga.
Szurgut p. Surduk.
Szurk p. Szurek.
Szurloch = »niem. Schurloch« Mrong. 673.
Szurmować = »robić hałas, ryczeć, o wole: a drugi (wół) w oborze szurmuje, bo rzeźnika za pasem czuje« Pr. fil. V, 904. »Szurmować« = hałasować: »Wół... różkami szurmuje« Kuj. I, 252. Toż Pozn. III, 55 i 86; ib. V, 200. »Wół szurmuje nogami« ib. VII, 9. »Zdjun lirę ze ściany, siurmuje« Kozł. 182. || »Szurmować = biegać, pływać prędko« Petr. || »Szurmować się« = zap. szermować się: »Szablą się szurmuje« Rog. n⁰ 260.
Szurny = »przykroschodzisty« Rozpr. XVII, 65.
Szurować = szorować: »Jak zacznie niemca szurować, wymyła go« Zb. II, 171. »Szurują ławy« Krak. I, 121. || »Szurować« = robić hałas: »Tłucze po drzwiach, szuruje i drapie po oknach« Bar. 188.
Szurpate = »na Litwie to samo co: kostropate, chropawe» Zb. VIII, 251.

Szuru: »Szuru kole muru, fiku po chlewiku« Zb. IX. 220.

Szurulec = »niem. Ofenkrücke« Mrong. 560.

Szury p. Szuwiory.

Szurzyć się = »unosić się gniewem« Pr. fil. V, 904. Toż Pobł. 99.

Szus = »strzał« Pr. fil. III, 499. || »Szus = wybryk, aziwactwo« Ust. z Królestwa.

Szusfał p. Suswał.

Szust = »taniec: tak se w casie sustu zaśpiéwáł« Zb. VII, 46 || »Szust = wybryk, dziwactwo« Ust. z Litwy. || »Szusty = nogi sarny, myśl.« Pr. fil. V, 904.

Szustać, »sustać, siustać a. siustać się« = skakać: »Karczmareczka tłusta po karczemce siusta« Maz. V, 287. »Pod nim konik siusta« ib. III, 280. »Siustajże się, tupaj po matczynym grobie.. A ktoż też tam siusta po matczynym grobie« Lub. II, 6. »Sustaj góral, sustaj, bo ci koniś ustał« Zb. XII, 121. »Szustać = pokazać się i znikać (o zającu)« Prz. ludu VI, 111. || »Szustać = opychać t. j. w stępie nożnej lub wodnej tłuc zboże, a zwłaszcza proso, w celu obrobienia go na jagły« Roczn. 240 i 220. || »Szustać = płókać bieliznę« Pr. fil. V, 904. || Szustać = huśtać« ib. III, 499. || »Siustać, wysiustać, przesiustać = dobrze zamienić, zwłaszcza z okpieniem« Wrześ. 20. »Siustać = zamieniać« Spr. V, 414. »Szustajmy na żony« Zejsz. 66. »Siustać się = zamieniać: siustaj sie ze mnom na fajki« Rozpr. X, 301. Por. Siusnąć.

Szustancyja p. Substancja.

Szustnąć: »Siustnąć = skoczyć« Mil.

Szuszfał, Szuszwał p. Suswał.

Szuść! = »szust! (o skoku)« Ust. z Litwy.

Szuścić = »tańczyć, suwając nogami; szeleścić: a jużci mi jużci koszulina szuści« Rozpr. III, 376.. »Kosulina suści« Zb. XII, 133. »Na mnie szaty nie szuszczą« Zb. IX, 208. »Co po lesie szuści« ib. 231. »Suścić = szeleścić: woda suści« Pr. fil. V, 896. W temże zn. »Szuścieć« Rozpr. X, 304. »Suścieć« Wrześ. 22. »Cosi było, bo szuściało (był szelest)« Pr. fil. IV, 288 p. w. Szuści. »Suscéć: mysy suscom« Spr. V, 423.

Szuta = »łódź większa, statek z pokładem« Pobł. 99. Por. Szkuta.

Szuter = »żwir, drobne rzeczne kamyki« Kolb rękop.

Szutka (?): »Na Pokuciu podczas burzy... gałązkę szutki święconej na dwór wyrzucają« Bar. 232. || »Szutka = tabaka« Hilf. 184.

Szutora p. Szotor.

Szutrować = »brukować szutrem« Kolb. rękop.

Szuty = »bezrogi, np. kozieł szuty« O. Toż Zb. III, 98. || »Szuta roża = róża niepełna« Zb. III, 125.

Szuwać = »zamieniać się« Pr. fil. III, 307.

Szuwał p. Szubał.

Szuwar »a. suwar = sitowina na stawie, tatarak, wisz« Krak. IV, 323. »Szuwar = tatarak« Zb. VI, 216. »Suwár« Rozpr. IX, 157. »Sowar« Pr. fil. IV, 249. »Siwár (sywár) = gatunek trawy kwaśnej, dobrej tylko dla koni« Spr. V, 414. »Siwary = kwaśne trawy« Wrześ. 20.

Szuwarowaty: »Trawa szuwarowata« W. Pol, Pieśń o ziemi.

Szuwata = »sieć, 5 do 6 łokci szeroka, trójkątna« Prac.

Szuwiarka »a. suwiarka = nazwa rośliny« Pr. fil. V, 904.

Szuwierzyć = »paczyć« Rozpr. XVII, 65.

Szuwiory »a. szury = rzeczy spaczone« Rozpr. XVII, 65.

Szuworzyć = »robić co pomału, leźć pomału« Rozpr. XVII, 65.

Szwab = »niemiec« Osip. »Śwab = niedowiarek« Fed. 302. || »Szwáby = gatunek kartofli« Zb. XIV, 26.

Szwabić = »okpiwać« Osip. || »Śwabić = podwałczyć, nie wymawiać *ł* np. byŭa (była), posŭa (posła)« Pr. fil. IV, 256.

Szwabka: »Swabka gatunek kartofli« Listy filologické XII, 468.

Szwabować: »Żelazo śwabuje = gorące sypie iskrami« Spr. V, 443 p. w. Zwarka.

Szwach p. Swach.

Szwacha p. Swacha.

Szwachna p. Swachna.

Szwaczyna p. Swaczyna.

Szwadrona = szwadron Rog. n° 12, 13. Pozn. VI, 271.

Szwadronić = »szwargotać« Pr. fil. V, 904.

Szwagier: »Świagier« Wrześ. T. 27. »Szwagier wspomniał — mówią, gdy się kto uderzy w łokieć« Ust. z Królestwa. Inne wyrażenia: »Szwagra wsadzić«, »Szwagierskie siano« (nie objaśniono i nie wskazano, zkąd wzięte).

Szwagierka = »siostra żony« Zb. XI, 234.

Szwaja = »nazwa wołu« Pozn. I, 104.

Szwajca = »wielkie szydło« Ust. z Jaworza. W temże zn. »Swajca« Wrześ. 22. »Swajco« Rozpr. XVII, 65; ib. X, 304. »Jakie takie jajca, byle dobra szwajca« Ust. od Bystronia.

Szwajcar = »grajcar« Estrajcher, Gwara złodziei.

Szwajco p. Szwajca.

Szwajcymirka = »pokojówka« Wrześ T. 30.

Szwajdrać = »szwargotać« Zb. I, 24.

Szwajdranina = »gadanina obcym językiem« Zb. I, 24.

Szwajka = »szwaczka, pogardl.« Parcz. || »Szwajka = żelazna przetyczka do fajki« Chełm. 48 i 366. || »Szwajka = 1, iglica 2, gatunek szydła 3, nazwa suczki 4, ten, kto wszędzie włazi« Ust. z Litwy.

Szwajnoga = »niechluj, szlamazarnik, świńtuch« Kolb. rękop.

Szwajsować = »spajać (żelazo) w ogniu« Zb. I, 76. Toż Ust. z Litwy.

Szwak = słaby, chory, z niem. schwach« (wyraz nieodmienny): »Wŷ jesce szwak« (jesteście słabi) Hilf. 101. W temże zn. »Żwak« ib.

Szwaks = »szuwaks, czernidło do czyszczenia obuwia« Parcz.

Szwaksowany: »Szwaksowane buty« = uczernione, wyczyszczone Zb. X, 309. »Śwaksowane buty« Wisła VII, 361.

Szwama skowronkowa = »Boletus laricis« Wisła III, 90.

Szwanc: »Śwanc = członek wstydliwy męzki i zarazem pospolite obelżywe przezwisko« Pr. fil. IV, 883.

Szwandrać: »Śwańdrać a. fafrać, fefrać = mówić językiem niezrozumiałym: zydy śwańdrajom« Spr. V, 423. W temże znacz. »Śwańdrać« Rozpr. XVII, 64.

Szwandrować = »zmykać, wędrować: zwierz przed obławą szwandruje; człowiek poszwandrował = zbiegł« Roczn. 240. || »Śwańdrować = szwargotać« Parcz.

Szwania = »łakomca« Pobł. 142. Por. Szmaniać.

Szwaniać p. Szmaniać.

Szwankować = narażać na szwank: »On ij listy odpisuje, jako zycia nie swankuje: otrułaś ty brata swego, otrułabyś mnie samego« Krak. II, 176. Por. Szwankowny.

Szwankowny = uszkodzony: »Naprawiuła sie szwankowna noga« Zb. XIV, 114. W temże znacz. »Fankowny«: »Naprawiua sie fankowna noga« Rozpr. VIII, 226 a.

Szwarc = »przemycanie towarów bez cła przez granicę« Kłosy XIII, 73. Toż Krak. IV, 323. || »Szwarc = szuwaks, czernidło do butów« ib. W temże zn. »Świarc« Rozpr. X, 238. || »Na szwarcu a. na czwartni = na prawej stronie lejcowego konia: popędzaj konia na szwarcu« O.

Szwarclowy p. Szwarcowy.

Szwarcować = »przemycać« Osip. Kolb. rękop. »Wódka szwarcowana« Kiel. I, 36. W temże znacz. »Świarcować« Udz. || »Szwarcować się = stroić się« Mil.

Szwarcowanie = »przemycanie« Zb. IV, 189. Toż Połuj. 106.

Szwarcownik = »przemytnik« Kł. XIII, 73. Osip. Kolb. rękop.

Szwarcowy »a. szwarclowy, szwarszlowy = na prawej ręce lejcowego zaprzężony: zatnij szwarcowego t. j. konia na szwarcu idącego« O.

Szwargolić = »szwargotać t. j. 1, gadać niezrozumiałym językiem 2, niemiło a dużo gadać« Krasn. 309.

Szwargotać: »Świargotać = mówić niezrozumiałym, obcym językiem« Święt. Toż Rozpr. XXVI, 396. || »Swargotać a. świargotać = rozgadać się, paplać, szybko mówić« Sand. 265.

Szwarm: »Świarm« = oddział: »Świarm do szturmu poprowadzić« Święt. 236.

Szwarnie »a. swarnie = zręcznie, łatwo, przyzwoicie« Krak. IV, 322. »Świarnie = ładnie« Cisz. 87. »Nieświarnie = nieładnie« ib. 365. W temże zn. »Świarnie« Pauli 37. »Swarniej« = zręczniej, bardziej gracko: »Zeby swarniej latał za dzieuchami« Fed. 162.

Szwarny = »ładny« Tyg. il. 2, V, n⁰ 110. W temże zn. »Szwarny« Zb. IX, 178, 239. Rog. n⁰ 6, 7, 17, 46, 58, 62, 99, 100, 106, 115, 126, 130, 132, 137, 243, 274, 310, 362, 366, 368, 390, 430, 431, 435, 453. »Szwarny = piękny, zgrabny« Zb I, 53. W temże zn. »Szwarny« Zb. IX, 199. Pozn. IV, 260. Rozpr. XII, 105; ib. XVII, 65. Pr. fil. V, 904. »Szwarny a. swarny = zręczny« Krak. IV, 322. »Jakiś swarny leci za nią« ib. 164. »Swarny = dzielny« Zb. VII, 63. »Swarny = dzielny, tęgi« Goszczyński Tatry 132. W temże zn. »Swarny« ib. 275. Zb. XII, 142. »Swárny a. sworny« Rozpr. X, 221. »Swarny = ładny« Rozpr. XXVI, 394. »Swarny = zwinny« Fed. 409. »Swarny = dziarski« Rozpr. III, 376. »Swarny = dzielny, tęgi, ładny, zdatny« Wrześ. 22. »Swárny a. świárny = tęgi, okazały« Spr. V, 423. »Szwarny a. świarny = zgrabny, szykowny« Udz. »Świarny = ładny, piękny« Pr. fil. III, 311. W temże znacz. »Świarny« Cisz. 365. Rozpr. IX, 215. Spr. IV, 382. Rozpr. XXVI, 396. »Świarna kapliczka« Beld. 103. »Świarny = piękny, zgrabny« Udz. Święt. »Świarny = dzielny, dziarski, przystojny« Pr. fil. V, 909. »Świarny = tęgi, dziarski« Rozpr. XX, 434. »Świarny = zręczny, zgrabny« Parcz. »Świar-

ny = dzielny« Rozpr. XI, 189. W temże zn. »Śwarny« ib. VIII, 211 i 233. Wrześ. T. 46. Rozpr. X, 304. Zb. XII, 132. Zb. XIV, 33. »Śwarny = zgrabny« Spr. IV, 31. W temże zn. »Świarny« Pr. fil. IV, 309.

Szwarszlowy p. Szwarcowy.

Szwary (?): »Zatrąbili strzelcy na szwary« (w piosnce o zającu) Łęcz. 142.

Szwat p. Swat.

Szwatoł = »płat, zwłaszcza śniegu« Pobł. 143.

Szwądra p. Swędra.

Szwądrać »a. szwądrować, szwaniać = wszystkie kąty przeszperać« Pobł. 143. Por. Szwendać się.

Szwądrować p. Szwądrać.

Szwe: »A szwe! = odpędzanie świń« Wisła III, 740. W temże znacz. »Śwe« Kuj. I, 59; ib. II, 277. Pobł. 158. Wisła VII, 386 i 749. »A świe, a ciu!« ib. III, 665.

Szwed: »Polacy Swedów do licha wybili« Kiel. II, 160. Podania o Szwedach Wisła VII, 601, 602. || »Śwed-baba = Herod-baba« Pr. fil. IV, 884. || »Szwedy = szperki« Wójc. II, 221. »Szwedy = skwarki« Zb. II, 11. W temże zn »Szwedy« ib. 216. Pozn. IV, 269. Kal. 40. Maz. V, 42.

Szwedryga = »szewc, pogardl.« Zb. I, 76.

Szwela = »podwalina« Osip. »Śwele = progi kolejowe« Udz.

Szwendać się = »wałęsać się, włóczyć się, chodzić bez potrzeby« Parcz. W temże zn. »Szwędać się« Osip. Pr. fil. V, 904. »Swędać się« ib. III, 311. »Szwendać się a. szwędrać się« ib. IV, 254.

Szwendler = »oszust« Estrajcher, Gwara złodziei.

Szwernucki = ogromny: »Szwernucká ochota« Derd. J. 19.

Szwernut = »licho, niem. schwere Noth« Derd. 137. »Do szwernuta!« ib. 61.

Szwędrać się p. Szwendać się.

Szwiec p. Szewc.

Szwiecować = »pić, upijać się« Kolb. rękop.

Szwiektać = »1, świegotać 2, brudzić« Pobł. 99.

Szwindel = »oszustwo« Ust. z Królestwa.

Szwindlarz = »oszust« Ust. z Królestwa.

Szwindlować = »oszukiwać« Ust. z Królestwa.

Szwon = »szewc, pogardl.« Zb. I, 76.

Szworen, Szworeń p. Sworzeń.

Szwydko p. Szwytko

Szwytki = »zręczny, zwinny, chwat« Kolb. rękop.

Szwytko = raźno, szybko, chyżo, prędko« Kolb. rękop. W temże zn. »Szwydko« Zb. I, 76.

Szyb = wejście do kopalni: »Zapali (górnik) lampeczkę, idzie ku szybowi« Zb. X, 335. »Idzie górnik na szyb, do kibla wstępuje« ib. 334.

Szyba = »lufcik: zwodzić gadkę z chłopem bez wokno abo bez szybę« Kam. 22. || »Szyba = Scheibe, łukowata lub półkulista powierzchnia, wyrobiona z ziemi lub kamienia, dla zasklepienia po niej, bez bukszteli« Roczn. 240. || »Sziba = talerz« Hilf. 183.

Szybać = »bić, razić: krew mię szyba do głowé« Rozpr. III, 377. »Szybać: co tobą tak szyba? = tłucze, nie daje ci spokoju, czego dokazujesz, swywolisz?« Kolb. rękop. || »Szybać się = tłuc się jak Marek po piekle« Roczn. 241.

Szybalić = »oszukiwać« Rozpr. XVII, 65.

Szybałek p. Szubał.

Szyber = »drążek do wałkowania ciasta« Kal. 40. || »Dać szybera jakiejś sprawie = puścić ją w ruch, przenieść z niższej do wyższej instancji« Ust. od prof. Balzera, Galicja.

Szybiasty = »wygięty: nogi szybiaste przy angielskiej chorobie« Pr. fil. V, 904.

Szybik = »szyb w kopalni« Krak. I, 55.

Szybikowa »sól = leżąca najgłębiej i wydobywana szybikami, czyli szybami, nie wychodzącemi na powierzchnię ziemi, ale do jednego z piętr« Krak. I, 55.

Szybisko = »zawalony szyb« Zb. XI, 27.

Szybisty = »bezwładny: nogi szybiste« Masz. Por. Szybiasty.

Szybki: st. wyższy: »Szybciejszy« Rozpr. IX, 142.

Szybnąć: »Sybnąć = zaciąć kogo, popchnąć« Spr. V, 423. »Sybnąć = rzucić się komu do oczu« Czark. »Szybnąć = popchnąć, pobić kogo« Wrześ. 23. »Biczem... sebnoł« (uderzył) Listy filologické XII, 471. »Szybła mu się durniczka = trafiła mu się gratka, bez pracy i zachodu a niespodzianie nabył coś« Kolb. rękop.

Szybnia = »rodzaj oszczepu, używanego dawniej na Polesiu w bitwach i na polowaniu, w kształcie piki osadzonej na końcach grotami żelaznemi, lub drzewca, na obu końcach osmolonego« O.

Szybołki a. sybolki = zapałki« Spr. IV, 360.

Szybowany »wóz = wóz okuty, dobry, mocny« Kuj. I, 84. »Kóła szibowáne = okute obręczami« Hilf. 139. W temże zn. »Szybowany« Kolb. 37. Kozł. 98. Maz. II, 240. Rad. I, 72 i 182. Lub. I, 87.

Szybowy »pomocnik = górnik, wydobywający sól szybikami« Krak. I, 60. || »Szybowy«: »Niech mi panowie dadzo na śtyry obręce sybowego zielaza« Chełch. I, 23.

Szych: »Sych a. plotka = tasiemka naśladująca złotą do obszywania fartuszków« Doman. »Zrobić mu sych złoty i oblic (ubrać) w nigo, zeby buł ładny« Chełch. I, 32.

Szychciarz = »górnik« Pr. fil. V, 904.

Szychta = »zarobek dzienny górnika« Pr. fil. V, 904. »Szychta = przeciąg czasu (8 godzin), którą górnik spędza dziennie na robocie w kopalni; pół szychty = 4 godziny« Krak. I, 59.

Szycie: »Rzezane szycie = haft wypukły; wydarte szycie = haft dziurkowany; szycie czerwcem = amarantowe gzygzakowanie; czarne szycie = wyszywanie czarnym jedwabiem« (objaśnienia do terminów z XVIII wieku) Wisła VII, 295.

Szyć = haftować: »Chustka sytá« = haftowana Rozpr. XXVI, 395. || »Szyć się« = zap. kryć się a. snuć się: »Kaczory... szyją się po oczeretach i spławach« Tyg. il. 1, XIV, 52.

Szyćki »a. szystek = wszystek« Rozpr. XX, 434.

Szyderować: »Syderować = szydzić« Pr. fil. V, 897. Toż Czark.

Szyderstwo: »Bratowe na syderstwo (w celu zawstydzenia trzeciej bratowej) przysyłajo matce mężów swoich suknie« Chełch. I, 273. »Jezeli bratowe na syderstwo twoje i moje przysłały... suknie, to my je potrafiem zawstydzić« ib. 274.

Szydło: »Orać w szydło = orać trzema wołmi, gdy dwa są na odkół, a jeden idzie w przodku« Kuj. I, 88. »Bryka zaprzężona dwoma lub trzema końmi, ale

wszystkie szydłem t. j. jeden za drugim« Pozn. III, 95. W temże znacz. »Jechać a. zaprząc w szydło lub szydłem« Ust. z Litwy.

Szydzić = »oszukiwać« Rozpr. XVII, 66. »Dziewcyno... tęgo mnie sydzis« Zb. IV, 218. »Jeno mię szydzisz... bo ty mię wtedy kochasz, kiedy mię widzisz. Nie szydzę cię« Kiel. I, 142. »Gdo sie nie stydzi, ten sie nie szydzi« Cinc. 13.

Szydzierz = »oszust« Rozpr. XVII, 51.

Szyf = »okręt« Ust. z Jaworza. »Szyfárze na szyfy siádejcie« Zb. IX, 205. W temże znacz. »Sif«: »Sifiárze... na sify siadájcie« Święt. 214. »Jechał na sifie« Zb. XIII, 36.

Szyfárz p. Szyfer.

Szyfer = szyper, majtek: »Szyfer przewiόz ich« Pozn. VI, 270. »Dał... szyfrowi« ib. W temże zn. »Szyfárz« Zb. IX, 205. »Sifarz« Pozn. IV, 245. »Sifiárz« Święt. 214.

Szyft »a. szynal = gwóźdź, przytwierdzający szynę czyli obręcz do dzwon koła wozowego« Krak. I, 176.

Szyfulińca: »Koszula niedobrá; kole lewca szyfulińca, jako rzepa drobná« Zb. IX, 230.

Szyga »a. syga = przezwisko, nadawane w gniewie wszystkim mieszczanom żywieckim przez okolicznych wieśniaków« Spr. IV, 360. Toż Rozpr. XVII, 25.

Szygać = »rzucać« Pr. fil. V, 904. W temże znacz. »Sygać« ib. IV, 252. Toż ib. V, 897. Spr. V, 143. Zb. II, 240. || »Sygać = biec, iść prędko« Pr. fil. V, 897. || »Sygać = szydzić, wytykać« Pleszcz. 44. || »Sygać« = syczeć: »Gąsior bădzi sygáł, a gąska găgáła« Zb. VIII, 279.

Szygnąć = »polecieć jak strzała: misiarz szygnął na Wólkę« Kam. 152. »Szygnął na plebanję« ib. 154. || »Sygnąć = rzucić, cisnąć« Pr. fil. III, 311.

Szyica = szyja: »Ujmij smoka za szyicę« Maz. III, 344.

Szyidło = »rośl. Sabularia« O.

Szyja: »Weźmi i szyję« = gardło Lip. 193. »Naje się pod syję« Maz. III, 148. »Ja sie urosiła do syje« Fed. 57. »Syjebym dáł« Cisz. 239. »Jadź na syje« = na złamanie karku« Chełch. I, 179. || »Szyja = wązkie, ciasne przejście, ciasna uliczka, wązkie wejście do piwnicy« Pr. fil. V, 904. »Syja = sień w piwnicy« Spr. V, 123. »Nad murkiem w kominie jest szyja, a w niej blacha dla zachowania ciepła« = luft z szybrem Lub. I, 55. W temże zn. »Szyja a. gruba, świnka« J. Łoś (Opoczyńskie).

Szyjewać: »Szyjewom = szyję« Zb. II, 228. (Podobnie: »Robiwom = robię« ib.).

Szyk = ład: »Na weselu wszystko musi być w szyku« Ust. od A. Kryńskiego. »Wojsko szyk zrobiło« Krak. IV, 110. || »Szyk« = wykrzyknik: »Szyk, pyk i niema nic« Ust. z Litwy.

Szykanada: »Székanada = szykana: »Oberżysta na székanadę to zrobił« Pozn. VI, 56.

Szykantno = szykownie: »Przyszedł po nią aż do kuchni i powiedział, że szykantno wygląda« Śnieżko-Zapolska.

Szykantny = szykowny: »Będąc tak szykantnym mężczyzną, kompromituje się z taką dziewczyną« Śnieżko-Zapolska.

Szyknie = pięknie: »Owczarek szyknie graje na piszczáłce« Pozn. VI, 189.

Szykno = pięknie: »Wszystko będzie szykno, będzie stać fein« Pozn. III, 30.

Szykny = »piękny: szykne krowy« Pr. fil. V, 904. »Gracki, szykny = zręczny, zgrabny« Zb. I, 18. »Szykne Felka ma zawieszenie = łańcuszek« ib. 29. »Uzar szykny, ładny chłopak« Pozn. VI, 341.

Szykować »a. rychtować = przygotowywać« Osip. W temże zn. »Szykować« Zb. I, 24, 32. »Djabeł sam sobie szykuje« = spełnia robotę Kuj. I, 182. »Szykuj Jaśka do grobu« Kolb. 192. || »Szykować się« — wydarzyć się: »Kiej sie tak razem sykowało« = jednocześnie się zdarzyło Krak. IV, 52. »Zorza sie nie szykuje, jeszcze nie zagasły wiecorowe iskry« Wisła VIII, 699. || »Szykować się = dobrze powodzić się komu we wszystkiem« Osip. »Jemu bydło się nie szykuje« Kuj. I, 97. »Bydło szykować się (darzyć się) będzie« Pozn. II, 185. »Nic mu się nie szykuje« Zb. IX, 25. »Sykuje mu sie = szczęści mu się« Zb. VIII, 254. W temże zn. »Szykować się« Pozn. VI, 54. || »Szykuje się« = przystoi: »Nie miałabyś wianka ze złota, jednobyś go miała z leluji, jak się na sierotę szykuje« Rog. nº 237.

Szykowany = szykowny: »Wszystko było szykowane, jakby było malowane« Rog. nº 398.

Szykownie = »porządnie« Zb. I, 24.

Szykowny = »zgrabny, nadobny: szykowny koń, szykowny dom« Osip. »Szŷkowny = ładny« Hilf. 183. »Szikôwna dzéwka« ib. 133. »Chłopczák szŷkowny« ib. 148.

Szyksla = »meretrix« (w Galicji) Urquell t. IV, okładka zesz. VIII.

Szyld = »daszek u czapki« Tyg. il. 2, V, nº 110 (Szlązk). Por. Sil.

Szylnąć »a. szulnąć = żgać ostrym narzędziem« Pr. fil. IV, 254. Por. Szulnąć.

Szylory: »Ma skórzaki z szylorami« Kolb. 244.

Szymel: »Szŷmel« = siwek, koń siwy Derd. 29. W temże znacz. »Simel«: »Miałem konia simla« Zb. XV, 62. »Wsyćkie konie weźcie, simla mi ostawcie« Święt. 249. Por. Szymliczek. || »Szymel = dwudziestówka, cwancygier« Estrajcher, Gwara złodziei.

Szymfować: »Szymfowałeś, boś szymfował, natłukłeś się dosyć, ale ujdzie z ciebie chłop« Sewer. »Myślisz, że ci wolno na ludzi szymfować i że ciebie się tu kto zlęknie« Sewer.

Szymliczek = »siwek, niem. Schimmel; bronny szymliczek = koń jabłkowity« Rog. nº 6.

Szymorodki = »kapusta niezwinięta« Pr. fil. IV, 254.

Szymować, »wyszymować rosół = szumować, wyszumować« Pr. fil. IV, 254.

Szymowiny = »szumowiny« Pr. fil. IV, 254.

Szynal: »Szynale a. sworniki = gwoździe do przybijania obręczy na kołach wozowych« J. Łoś. W temże znacz. »Szynal« Chełm. 255. »Zęby jak szynale« Rog. nº 347. Zb. VIII, 107. Zb. XII, 173. Kaspr. 30. »Synol« Udz. »Zęby jak synole« Kozł. 155. »Sinal«: »Zebyś ty mi zrobił sinál z ufnálicka« Zb. IV, 236. »Szynel a. sztyft« Krak. I, 176. »Sinel«: »Já ci z ufnálicka sinela nie zrobie« Zb. IV, 236.

Szynaleczek = szynal: »Z podkóweczki szynaleczka nie będzie« Chełm. 255.

Szyndzioł p. Szędzioł.

Szynel = płaszcz żołnierski: »Jak ci do wojska werbują... na pierw-

szy dzień szynel dają« Zb. X, 305. W temże zn. »Siniel« Chełch. I, 124. »Sinela«: »Zdjuł ze siebie sinele« Cisz. 163. || »Szynel« p. Szynal.

Szyniec p. Sieniec.

Szynka = »dusza w żelazku do prasowania« Pr. fil. III, 499 Toż ib. V, 904. || »Szynki = płaskie patyczki (trzcinki), około których okręcone są nici w warsztacie tkackim« Lub. I, 90.

Szynkareczka: »Senkarecka« Rud. 183. »Szynkiereczka« Rog. nº 505.

Szynkarejka = »szynkarka, zdrobn.« Pr. fil. IV, 254.

Szynkarka: »Senkarka« Rud. 183. »Szynkierka« Rog. nº 544.

Szynkiel = »część osi, znajdująca się w kole« Kuj. I, 84. W temże znacz. »Szynkiel« (rysunek)« Krak. I, 175; ib. IV, 323. Zb. X, 207. J. Łoś. »Synkiel« Pr. fil. IV, 309. Święt. 8 i 10. Spr. IV, 333. »Szynkiel = koniec osi wystający z koła« Pozn. III, 138.

Szynkierka p. Szynkarka.

Szynkierz = szynkarz Rog. nº 410.

Szynklowy: »Buks szynklowy = obrączka żelazna, którą okuty jest cieńszy koniec piasty« J. Łoś.

Szynkować: »Szynkuje tam miła na winie« Rog. nº 467.

Szypełek p. Supeł.

Szypłaczka = »robota powolna, nudna« Rozpr. XII, 102.

Szypłać = »robić coś powoli, rozwiązywać węzełki« Rozpr. XII, 102.

Szypot = szum: »Słychać szypot wody« Zb. VI, 200.

Szypszyna p. Szepszyna.

Szypuł p. Supeł.

Szypuła = to, co gdzieindziej pałka, zarodek pierza: »Nogami powłóczy, jak gęsię, kiedy w sypuły idzie« Kam. 170. »Kiedy gęsię dostaje sypuł na pierze, z trudnością może chodzić« ib.

Szypułka p. Szczypułka.

Szyrolachny p. Szerolachny.

Szystek p. Szyćki.

Szyszczak = »krzywonos, krzyżodziób, Loxia curvirostris« Wrześ. 23.

Szyszka: »Szyszka! szy! szy! = wabienie owiec« Nadm. 149. »Szyszka = owca, w języku dzieci« ib. || »Szyszki = ciasteczka na podobieństwo szyszek, które podczas wesela starościna szygá dzieciom« Pr. fil. V, 904. W temże zn. »Syski« Zb. XIV, 92.

Szytny: »Szytne nici = nici do szycia« Ust. z Litwy.

Szyty: »Nié mám syty kosule... Panicz przyniósł kilka bardzo pięknych 'sytych' koszul« Święt. 479.

Szywać: »Sewc był taki biédny, co po całych dniach i nocach sywáł« Cisz. 103. »Szywać« = zszywać: »Pytáł te panny, zeby mu dała światła, ze se bedzie sywáł ten płatek« Zb V, 251.

Szywaczka = »szwaczka« Pobł. 158. Toż Wisła III, 89.

Szywalnik, odniesiono pod 'balcer', ale tego wyrazu niema Spr. V, 144.

Szywałka = zap. zwodnica, oszustka: »Aleś ty jest szywałka, oszydziłaś ci mnie« Kiel. I, 153.

Szywarka = »szwaczka« Pobł. 99.

Ś.

Ś = się: »doczekałamś« Sand. 49. ‖ »Ś« = z: »Ś nim, ś nią = z nim, z nią« Krak. IV, 300.

Ścerny p. Szczerny.

Śchab p. Schab.

Ściachać = »ściąć batem lub rózgą skórę« Ust. z Królestwa.

Ściachanie = »wybicie batem lub rózgą skóry« Ust. z Królestwa.

Sciaha = wołanie na woły: »Gospodarz woła na konia: wio! na wołu: ściaha!« Krak. IV, 233. »Ścia ha, hep-ścia = wołanie na woły, żeby odrazu stanęły« Krak. I, 179.

Ściambury = »nać, liście buraków i t. p.« Ust. z Lidy.

Ściana: »Siedzi na ścienie« Zb. VII, 144. »Wisi na ścienie« Pozn. VI, 312. ‖ »Siec zboże na ścianę = siec w ten sposób, aby ścięte zboże sparło się o ścianę stojącego na pniu« Krak. II, 94. ‖ »Ściana = boczna część sieci, tajnika« Prac. ‖ »Ściana = długość 5 łokci na ścianie w domu oznaczona do snucia przędzy pospolicie używana« Pr. fil. IV, 882. »Ściana = partja tkaniny domowego wyrobu, zawierająca około 10 strzał« Osip. W temże znacz. »Ściana« Tyg. il. 1, X, 294. Wisła V, 307. Maz. V, 58.

Ścianka: »Ścianki« = zaścianek?: »Pojedzie on koło okien ściankami« Maz. I, 286. ‖ »Ścianka: gra w ściankę piłką w Wilnie ok. r. 1850« Ust. z Litwy. ‖ »Ścianka = niewielki lasek na spadzistym brzegu jaru« Roczn. 234. ‖ »Ścianka = pewna roślina« Zb. VI, 204.

Ściapać = »zbić, strącić owoc z drzewa kamieniem lub kijem« Spr. IV, 375.

Ściapany p. Schlapać.

Ściapnąć: »Ściapło go = umarł« Zb. I, 39.

Ściarać = »powalać« Rozpr. IX, 215. Toż ib. 155; ib. XI, 188; ib. XXVI, 395. Spr. IV, 30. »Ściarany = zbłocony, zwalany« Kolb. rękop. W temże zn. »Ściárany« Święt. 446. »Jabko ściárało sie we krwi« ib. 397. W temże zn. »Ściorać« sie« Udz.

Ściaẃ = »szczaw« Krasn. 308.

Ściąć: »Chłopiec ścion skrzec« Chełch. I, 244. ‖ »Ściąć się = źle odpowiedzieć lekcję, egzamin, szk.« Pr. fil. V, 904.

Ściąg = »zebranie ludzi« Rozpr. XI, 188. »Dej takie przychętne, zeby mieli ludzie do ciebie ściąg« Cisz. 276.

Ściągacz = »narzędzie do ściągania nawozu, inaczej: kopysz a. ździach« Pr. fil. IV, 254. ‖ »Ściągac = złodziej« ib. V, 904.

Ściągaczka = »sznurek, ściągający gorset na piersiach« Rad. I, 57. ‖ »Ściągaczka = przygotowana kartka do 'ściągania' lekcyj t. j. czytania jej zamiast odpowiadania z pamięci, szk.« Pr. fil. V, 905.

Ściągać = przyjeżdżać?: »Bodajby cię, Jasiu, siwy koń starasił, podkówkami zrąbał, pocoś do mnie ściągał?« Zb. XII, 154. ‖ »Ścią-

gać z lekcji = nie iść do szkoły bez usprawiedliwionego powodu; ściągać z książki lub od kolegi odpisywać np. ćwiczenia; ściągać ze ściągaczki — p. Ściągaczka« Pr. fil. V, 905.

Ściąganie p. Ściągać.

Ściągar = »część składowa dachu« Pozn. III, 30.

Ściągły: »Przestęp (roślina cudowna) cowiecy, światowy albo ściągły, korzeń ma jak cowiek: ręce, nogi, gowe i krzycy: krztu! krztu!« Mát. śp. II, 4.

Ściągnąć: »Ściągli ś niego kosulę« Święt. 378. »Ściągli go z konia« Krak. IV, 73. »Ściągli go« (bucik) Zb. V, 259. »Ściąg = ściągnął« Opol. 38 i 41. || »Ściągnąć = uderzyć, wybić kogo« Rozpr. XI, 188. || »Ściągnąć = 1, zawezwać: mojego Francka ściogli ku wojákom na 14 dni 2, p. Ściagać, szk.« Pr. fil. V, 905. || »Ściągnąć się« = zdobyć się (na zapłatę): »Choćby się i ściągnął który« = gdyby zapłacił Kam. 14. »A jak się nie ściągnie na zapłatę... trza przynieść ciążę« (zastaw) ib. 61. »Kieby było zkąd się ściągnąć« ib. 113.

Ściągoty = »ściskanie: mám ściągoty w dołku« Spr. V, 121.

Ściągwa = »pluskwa« Rozpr. IX, 267.

Ściąp = »szczękościsk« Wisła VI, 668. »Ściąpy = konwulsje u dzieci« Pleszcz. 42.

Ściąpić = »zacisnąć np. zęby, usta, palce« Osip.

Ściąsk p. Ściążek.

Ściążać: »Ściążół = ściążał« Rozpr. IX, 297. »Ściążać się«: »Dziękujęć já... temu gospodarzowi kochanemu, ze sie óni nie ściązali, a cuowieka takowego na swojem miejscu przysposobionego obrali« Aten. 1877, II, 643.

Sciążek, Sciąsk?: »Leci woda od ogroda, od samego Sciązka; w innym warjancie: od samego Gdąska t. j. Gdańska« Was. 156.

Ściążnik: »Scyznik = łańcuch albo powróz, założony na koniec dyszla i za jarzmo, by woły, idąc z góry, mogły ścigać t. j. wstrzymywać wóz« Pobł. 85. (Tu nieprawidłowo odtworzona forma literacka 'ściżnik' oraz słowo 'ścigać' por. »Ścégac = ściągać« Ram. 191. J. Ł.).

Ścibać = »zszywać« Udz. »Ścibać = łatać, zszywać« Zb. I, 51. || »Ścibać się« = wścibiać się: »Nie ścibaj się nikiedy do nich« Kam. 125. Por. Ściobać.

Ścibadło = »pierścionek« Pr. fil. V, 905.

Ścibło = »źdźbło« Zb. II, 252.

Ścibolić = »szyć nieumiejętnie« Pr. fil. V, 905.

Ście: »Ście, ście! = nawoływanie koni« Pozn. III, 135. W temże zn. »Ściej, ściej!« Wisła VII, 748. »Ście, ściesiu« Święt.

Ście = »skrócone: jesteście: moiście, moi-ście-wy, cichoj-cie, cicho-ino-ście« Krak. IV, 320.

Ściebać = »nizać, nawlekać, zadzierzgnąć: baca w sałasie ściebie na powrozek sytkie zamiérki; pácierze na nić ściebać abo korale na wojke« Spr. V, 412.

Ściebło = »źdźbło« Spr. V, 412. »Ściebło = łodyga, gałąź, pręt« Petr.

Ściec = schudnąć: »Ściekło dziecko = dziecko schudło« Zb. VIII, 254.

Ściecisko = »miejsce, gdzie węgle palono« Spr. IV, 349.

Ściecka = »grzywka nad czołem« Udz.

Ścieć = »przestrzeń ziemi zrównana do palenia węgli« Spr. V, 412.

Ściégłać = »szyć niedbale, robić w szyciu duże ściegi« Parcz.
Ściegna = »ścierń, pastwisko« Fed. 408. Toż Zb. II, 252.
Ścieha!: »Scieha, sciaha, prrr = wołanie na woły, żeby stanęły« Krak. I, 179.
Ściejze = »zachęta bydła do pasienia się« Rozpr. X, 267.
Ściekać = »uchodzić przed wyżłem, o ficlauzie, myśl.« Pr. fil. V, 905.
Ściekawiony = zaciekawiony Gliń. III, 113.
Ściekłá = »przekleństwo« Dyg.
Ściel »a. ściela = szpilki drzew iglastych, służące na podściołkę bydłu, albo jako nawóz« Rozpr. X, 300. »Ściel = podściółka pod bydło w stajni« ib. III, 375. »Ściel = podściółka pod bydło z gałązek choiny« Zb. XII, 194. »Ściel = ściółka« Hoff 41. »Ściel = barłóg« Wrześ. 20. Toż Spr. V, 412. || »Ściel = pułap w chacie włościan w Hrubieszowskiem« Gluz. 442. W temże zn. »Ściel« Maz. III, 54.
Ściela p. Ściel.
Ścielać = słać: »Łóżeczko ścielała« Rog. n⁰ 169. W temże zn. »Ścielać« Fed. 198. Zb. XI, 121. Maz. I, 230. »Płótniane te obrazy pod siodła ścielali« Krak. I, 235.
Ścielcyć = »oskarżać (?)« Udz.
Ściele się = »szczęści się, powodzi się« Pr. fil. V, 905.
Ścielić = »słać np. łóżko, słomę pod bydło i t. p.« Czark. Toż Pr. fil. V, 905. W temże zn. »Ścielić« Zb. VII, 164. Zb. VIII, 311. Maz. III, 224. Was. 203 i 246.
Ścieluchy p. Czahar.
Ściéłka = »podściół pod bydło« Pozn. II, 77.
Ściemierzyć = »przeziębić np. gruczoły limfatyczne, które wtedy nabrzmiewają; konia można także ściemierzyć; chłop ściemierzony = zaziębiony. W temże zn. Ciemierzyć« Spr. V, 348 p. w. Ciemier.
Ścieńciwieć = »zmizernieć: baba mi od óny niemocy cysto ścieńciwiała; ścieńciwiony = wycieńczony« Spr. V, 412.
Ścienik = »20 pasm przędzy« Rozpr. IX, 140.
Ściennik = »pasmo« Mrong. p. w. Strähne.
Ściepać się: »Panu Jezusowi nóżki do cna się ściepały i chodzić nie mógł« Tyg. il. (nie podano tomu).
Ścieplać się = ocieplać się: »Na przejściu z lata do jesieni... ściepla się powietrze« Tyg. il. 1, XIV, 160.
Ścieplić = ogrzać: »Ogień zrobiła, aby wody ściepliła« Kiel. II, 144.
Ściepnąć = »zginąć, zabić się« Pr. fil. V, 905. »Zwalił się śleper z góry bez szyb i ściep na miejscu, ani dychnął« Kossakowski. || »Ściepnąć« = zabić: »Na śmierć kogo na dole ściepnie« ib. »Ściepnuć« Rozpr. IX, 311.
Ściepować = »zrzucać« Pr. fil. V, 905. »Ściepuje westa« = zrzuca wierzchnią odzież Rozpr. IX, 275. »Ściepują« ib. 321. »Jak zacon ściepować kije, ściepował całe pół dnia i naláz« Zb. XI, 107.
Ściera = »ścierka; dzieci, przeszkadzające w robotach kuchennych, straszą: uciek, bo dadzą ci ścierę« Pr. fil. IV, 882.
Ścierać: »Krew ścirom« = ścieram Chełch. I, 138. || »Ścierać = uwierać np. w nogę« Wisła VI, 926. || »Ścierać = chłostać, przenoś.« Święt. || »Ścierać« = uciekać: »Wilk ścierał do lasu« Pozn. VI, 327.
Ściéraná = »zacierka, drobne klu-

seczki sypane do gorącej wody« Rozpr. IX, 216.

Ścieranka = »zacierki t. j. kluski z ciasta« Wisła VIII, 595. Toż Krak. IV, 320.

Ścierka = »zacierki« Pr. fil. V, 905.

Ściernia = »ściernisko« Udz. Toż Zb. I, 51. »Ściérnia = kawałek źdźbła po skoszeniu lub zżęciu przy ziemi pozostający« Spr. IV, 349. »Ściérniá« Rozpr. X, 232. || »Ściernia« = zap. miejsce porośnięte cierniem, tarniną: »Frygnij konopie, zrobi sie strasná ściérniá; zanim przeleciáł przez ściernie, to uni kawáł ujechali« Cisz. 88. Por. Ściernie.

Ścierniánka = »trawa koszona razem ze ścierniem« Pr. fil. V, 905. »Ściernianka = zesieczona ścierń« Krak. IV, 320. || »Ścierzniánka = konicz rosnąca w ścierni w pierwszym roku« Święt. »Parobcy jezdzą z koniami na pasenie na konicyny ścierzniánki« Święt. 369.

Ściernie »(r. n.) a. ściernisko = pole zżęte, rżysko« Zb. I, 23. W temże znacz. »Ścierznie« Pr. fil. V, 905. »Ściérz, 2 pp. ściérzni«: »Wysed ze sakem na ryby na ściérz« Święt. 409. »A skądze ty más ryby na ściérzni?« ib. »Pas krowy na ścierzni« ib. 487. »Scyrznie a. cyrznie« Pr. fil. V, 876. »Scyrznie« Rad. II, 198. Por. Ściernia.

Ścierniówka = słoma przy ziemi: »Ona zeżęła wiérzchy, kłosy, a djabłu dostała się sama tylko ścierniówka« Zaw. Etn. 18. »Tatarka zasiana na wiosnę 'sprâwia grunt' t. j. wypala perz w piaskach i sapiskach, nigdy zaś ścierniówka« Zb. XIV, 149. || »Ścierniówki = rodzaj grzybów« Pr. fil. IV, 254.

Ściernisko = »miejsce, na którem skoszono jakie zboże« Spr. IV, 349. W temże znacz. »Ściernisko a. rżysko« Rozpr. XI, 188. »Ściernisko a. ściernie« Zb. I, 23. »Ścierznisko« Rozpr. VII, 125.

Ścierny p. Szczerny.

Ściérpnąć = »zdrętwieć« Święt. »Ręka jej ścierpła na taki kij« Mát. śp. II, 5. »Scierpniëty« = zdrętwiały Rozpr. VIII, 95. »Baba kieby ścierpnięta, kieby umarła« Wisła I, 103. »Ścirzpnąć = ścierpnąć« ib. 319.

Ścierw, Ścierwa p. Ścierwo.

Ścierwo = »każde mięso, nie jadane przez ludzi« Pr. fil. IV, 882. W temże znacz. »Ścierw, ścierwo, ścierwa« Wal. 81. »Scerz« Bisk. 16. »Scirz« Hilf. 179. || »Ścierwo = przekleństwo, niekiedy z dodatkiem: sobace« Dyg. W temże znacz. »Ścierwa« Wal. 81. »Ścirwo« Pr. fil. III, 312. »Ścirwa« Zb. II, 257.

Ścierwowe miejsce = »termin myśliwski, nieobjaśniony w dawnym rękopisie« Pr. fil. V, 905.

Ścierz p. Ściernie, Ścierwo, Ścież.

Ścierzn... p. Ściern...

Ścierzpły: »Scerzpli = wynędzniały, wychudły« Hilf. 179.

Ścierzpnąć p. Ścierpnąć.

Ścieszeczka p. Ścieżka.

Ścieszony = ucieszony: »Kacmárka tym ściesoná, sowała dukáta« Zb. V, 201. W temże zn. »Ściesony« Święt. 383 i 441.

Ściezor = »wielki drąg, w środku stogu stojący, koło którego stoży się siano, ztąd: stożar przemienione w: ściezor« Pr. fil. V, 882.

Ścież (raczej: ścierz) = zap. ścierń, ściernisko, rżysko: »Będę je wodzić po ściézy, po kolący« Zb. IV, 95.

Ścieżka: Zdr. Ścieżeczka« Rog. n⁰

477. »Ściesecka« Kon. 8. Zb. IV, 104. »Ściszeczka« Wisła VII, 127. »Świnia ścieżka«: »Skoro pannie młodej włożono czepek na głowę, druchny winny iść świnią ścieżką do domu« Maz. V, 206. || »Ścieżka = ślad zająca dobrze oznaczony, myśl.« Pr. fil. V, 905. Toż Prz. ludu VI, 111. Por. Steczka.

Ściębać = »szyć źle, niedbale« Pr. fil. IV, 254. W temże znacz. »Ściębiać« Mil. Por. Ściebać.

Ściębiać p. Ściebać.

Ścięgneczka = »ścięgno, cięciwa, niem. Sehne« Mrong.

Ścięgolić = »zszywać« Udz.

Ściężaj: »Na ściężaj = na ścieżaj, na ścież: wierzeje otwarte na ściężaj« Pr. fil. V, 905. »Drzwi na ściężaj się roztwarły« Wójc. Kl. II, 82.

Ściężeć = stać się ciężkim: »To ciele mu (na plecach niesione) okrutnie ścięzało« Krak. III, 43. »Pani młoda ściężała, bo już babą została« Sand. 32.

Ściężuja »a. biegun = skrajna od ściany deska we wrotach, mająca u góry i u dołu czopy, które obracają się w stępkach« J. Łoś.

Ścigacz: »Ścigac = człowiek, który lubi gonić za kobietami« Spr. IV, 382.

Ścigać się = »emulować, współubiegać się: kieby się musieli ścigać między sobą, któren z nich potrafi wydać mniej gorzałki między chłopów« Kam. 126. || »Ścigać = marznąć: lepiej dźwigać, jak ścigać« Święt. 667. »Ścigać sé = cierpieć: już sé też nimocnemu bardzo ściga« Pr. fil. IV, 287. || »Ścigać się, wyścigać = mieć popęd płciowy, o owcach: baran wyścigał owce« Rozpr. XVII, 59. W temże znacz. »Ścigać się« Wrześ. 20. Spr. IV, 349; ib. V, 412.

Ścigalina = »mówi kosiarz o lichym owsie a. o lichej rzadkiemi kępami trawy porosłej łące« Spr. V, 412.

Ściganie = »wyścigi: konie przehysły bez płotek na ściganiu« Kam. 181.

Ścigany »a. przebiegany = nazwa tańca« Kiel. II, II.

Ścigły = »szybki w biegu np. chart ścigły« Krak. IV, 320. »Ścigły = rączy: koń ścigły« Osip.

Ścignąć = »zdążyć, zabrać się, wziąć się: na coś hań jechał? a ścignon-by ci koń nogę złámać, a ścigby sie tyz i zabić; ścigliby kie na óny młace chałupe stawić« Spr. V, 412.

Ścikać = »skakać« Zb. VIII, 254. »Z kamienia na kamień ścikały gołãbie« ib. 287.

Ścio, ścio! = odpędzanie byka Cisz. 229. »Ha ścio, ścio sady« = wołanie na woły przy orce Kiel. II, 169. »Ściouo, ściou a. ściościou = nawoływanie konia« Wisła III, 663.

Ściobać = »1, bić, chłostać (np. kijem, batem) na Litwie, z białor. ściabáć: a ściobnij-że go tam porządnie; wyściobałem go należycie 2, szyć, zaszyć co na prędce, byle jak: zaściobaj mi surdut; przyściobaj mi guzik: po jakiemu to zaszyłaś? toż ledwo zaściobane« Wal. 203. Por. Ścibać, Ściębać, Ściubać.

Ściobanie = »chłostanie« Ust. z Litwy.

Ściobnąć p. Ściobać.

Ściochany = »wołanie pasterza na krowę, aby się zatrzymała i pasła« Rud. 24.

Ścioha = »odpędzanie krowy lub wołu« Krak. I, 179.

Ściojzy-na »a ścioj-na = wołanie na krowy, aby się pasły« Spr. IV, 30.

Ścioka p. Szczęka.
Ściompić = »1, skurczyć 2, zwęzić« Mil.
Ściompka = »owoc dzikiej gruszy« Mil.
Ściorać się p. Ściarać się.
Ściółka = »zbieranina igieł i liści z lasu, które używają do opatrywania na zimę domów lub ścielą dla bydła w oborze« Parcz. »Ściółka = zebrane igły sosnowe« Rozpr. XI, 188. W temże zn. »Ściółka a. ściłka« Pozn. III, 134. »Ściółka« Cisz. 319. || »Podściółka a. ściółka = słoma podesłana pod bydło w oborze« Zb. I, 22.
Ścipnąć = »umrzeć, iron.: ścipł = nogi wyciągnął, zmarł« Kolb. rękop.
Ściry p. Szczery.
Ścirz p. Ścierwo.
Ścirzpić = ścierpieć: »Juz ni moze ścirzpić« Chełch. II, 65.
Ściskać »a. pieścić = 1, dusić, o niedźwiedziu 2, prędko gonić, o charcie« Pr. fil. V, 905.
Ściskała = oszczędny: »Ociec był ściskała, a syn wyskała« Cinc. 28 (»Co ojciec zebrał, to syn rozproszył« Objaśnienie Cinciały).
Ściski = »choroba, boleści« Chełm. II, 162.
Ściskło: »Szciskło = bardzo, ściśle; las szciskło zrąbią« (do szczętu) Lub. II, 216.
Ścisłe »drzewo = drzewo twarde« Zb. I, 31 p. w. Płochy.
Ścisnąć: »Ściś ty tak kamień« (ściśnij) Święt. 389. »Zęby ścisła« Kuj. I, 327. »Ścisł« = ścisnął Rog. n⁰ 273. »Ścisło« = ścisnęło Cisz. 174. (Ze smutku) »za głowę się ścisnęła« Kozł. 105.
Ścistek = »ścisk, natłok« Zb. I, 51.
Ściślácz »a. ściślák = skąpiec« Wrześ. 20. Toż Rozpr. X, 300. W temże znacz. »Sciśláć« Spr. V, 413.
Ściślák »a. ściślácz = skąpiec« Wrześ. 20. Toż Rozpr. X, 300. || »Ściślak = drzwi« Estrajcher, Gwara złodziei.
Ściśle: »Ani ludzie wiedzą, którą kocham ściśle« Oles. 131.
Ściśliwy = »oszczędny« Święt. Toż Rozpr. IX, 215.
Ściśniák = »gorset« Pr. fil. V, 905.
Ściubać = »szyć powoli« Spr. V, 121. Toż Udz. Por. Ściobać.
Ściubały »a. wściubały = ściśliwy, troskliwy o swą kieszeń, skąpy« Krak. IV, 320.
Ściubásek = »pierścionek« Pr. fil. V, 905.
Ściubiułeczka = »szczupaczek: drobnych ściubiułeczek« Zb. IX, 15.
Ściuchajdy = »zbieranina« Udz.
Ściuć won! = »odpędzanie szczeniąt« Wisła III, 379.
Ściupeć = »szczypta« O.
Ściwiara = »przekleństwo« Rozpr. XVII, 89. Toż ib. XXVI, 395. Spr. IV, 29. Udz. Zb. V, 154. Ściwiara = rozpustnik« Zb. IV, 192. »Ściwiara = swawolnik« Bib. Warsz. LXXX, 630. »Ściwiara młynarcyk ją podsedł« Del. 124.
Sciwiarować = »swawolić« Bib. Warsz. LXXX, 630.
Ściwiśnie = »w samej rzeczy« (rzeczywiście, oczywiście) Rozpr. VIII, 232.
Ściżnik p. Ściążnik.
Śćkać się = »wyręczać się« Mil.
Śćklep p. Sklep.
Śćknąć = »1, wypatrzyć, donieść 2, posłużyć się kim« Spr. V, 121.
Śkadron = »szwadron« Święt. 399 i 401. Por. Skadruna.
Śkalpirzny = szkaplerzny: »Ma-

tka Boska škalpirzná = święto 8 września« Spr. V, 414.

Škarpa p. Skarpa.

Škarpny p. Skarpny.

Škikać, Škiknąć p. Skikać, Skiknąć.

Škiku p. Skiku.

Šklamantes = »zmartwienie w domu, rodzinie, wiosce« Pr. fil. IV, 882.

Šklara p. Ślara.

Šklenica p. Szklenica.

Šklénić się = »šklnić się, błyszczeć« Święt. »Wąż ze škléniącą koroną« Święt. 591. »Kogo škléniąca mucha ukąsi« ib. 593.

Šklep p. Sklep.

Šklepica = piwnica: »Idź Kasinko do šklepicy, utocz wina trzy šklennicy« Pozn. IV, 214.

Šklepny p. Sklepny.

Šklnić się p. Lśnić się.

Šklozem = »pochyło, skośnie t. j. nie prostopadle ani płasko« Pr. fil. IV, 882.

Škołować p. Szkołować.

Škomo p. Rzekomo.

Škompy p. Szkompy.

Škomy p. Rzekomy.

Škopek p. Skopek.

Škot = »kołnierzyk gumowy, który nazywają 'blasianym' i który jest wśród chłopów w częstem użyciu« Pr. fil. IV, 254.

Škómo p. Rzekomo.

Škrabki p. Szkrab.

Škubant p. Skubant.

Škubel, Škubeł p. Skobel.

Škubera = »wiewiórka« Ust. z pod Tłuszcza.

Škumo p. Rzekomo, Skomo.

Škwirczek = świerszcz Zb. XI, 51.

Śl... p. Szl...

Ślabikarz p. Slabikarz.

Ślabizować = »sylabizować« Pr. fil. V, 906.

Ślabizówka = »elementarz« Wisła I, 152.

Ślać się p. Śleważ się.

Ślad = »dołek wyciśnięty na drodze czyjąś stopą: aby mu wolno było choć z śladu się napić« Zb. XI, 254. || »Ślad = w ślad, w tej chwili« Petr. W temże zn. »Slád« Hilf. 180. »Slude = z tyłu« ib. 139. »Slode plecy« = za plecami Derd. 6. »Slode trokow« = z za pół surduta ib. 29. »Bŷlï slode« = byli z tyłu ib. 65. »Sláde nas« = za nami Cen. 66. »Szła slode« = z tyłu Nadm. 88. || »Ślad = pole« Pozn. I, 16. »Ślad = łan roli« ib. 92. »Ślad = łan, obejmujący około 4 hub magdeburskich czyli 100 do 150 morgów« ib. II, 178. »Ślad = łan roli« Zb. I, 23 i 28. Por. Półślednik.

Śladek: »Sládk = pośladek; sládki = pośladki« Hilf. 180. »Koń wŷrznąn sladciem« (uderzył pośladkiem) Derd. 65.

Śladować = »śledzić, szukać« Pr. fil. IV, 255. »Śladować = śledzić, gonić: bedziemy śladować konecnie, żeby go można złapać; dziád ich śladowáł, gdzie oni usiądą« ib. V, 906. »Poszedł bo ją (pannę młodą) marszałek śladować« (szukać) Wisła VII, 698. || »Śladować = prześladować« Was. 246.

Ślahać »pyskiem = hardo odpowiadać, plotki robić« Mil.

Ślaja = »nierządnica« Zb. II, 253.

Ślajać się = »zatrudniać się nierządem: ta służąca ślaje sie z żołniérzami« Zb. II, 253.

Ślajma = »przezwisko nadawane mieszczanom przez włościan« Pr. fil. V, 906.

Ślajsa = »drzewo smolne, łuczywo« Spr. IV, 30; ib. 360.

Ślamaga = »niedołęga, ślamazara« Pr. fil. V, 906.
Ślamdrać = »beczeć, płakać« Pr. fil. V, 906.
Ślapać = iść: »Ślapie miedźwiedź« Pleszcz. 148.
Ślapaki = »chodaki, liche obuwie« Pleszcz. 43.
Ślapatucha = »dziewczyna zaszlapana błotem« Pr. fil. V, 882.
Ślaperek = »kaftanik« Zb. II, 253.
Ślapiétka »a. lapiétka, łatka, łubek, podłubek = chłop mający pretensje do tak zw. państwa« Spr. V, 416.
Ślapotać = »szeleścić« Pleszcz. 43. »Chodzi po słomie, a nie ślapoce. Cień« ib. 170.
Ślara »(wydrukowano błędnie: sklara) a. breza, langietka, kreza = falbanka u czepców i kołnierzyków kobiecych« (por. Szlarka) Pr. fil. IV, 882.
Ślatać p. Latać.
Ślazek = »brzuszek cielęcy« Petr.
Ślazować = »schodzić: ślazuj-ze chybko z woza« Pr. fil. III, 311.
Ślaźć = »zejść, zleźć« Rozpr. XX, 434. Toż Pr. fil. V, 906. Por. Zleźć.
Śląknąć p. Sląknąć.
Śląknięty = »1, przemoczony 2, rozlazły, nieporadny« Święt.
Śląskoweczka = »szpara u drzwi: wyglądali za mną ot tą śląskoweczką« Kuj. I, 301.
Ślebiedny p. Ślebodny.
Ślebiga = »trawa, Poa altissima« Hempel.
Śleboda p. Swoboda.
Ślebodnie p. Ślebodno.
Ślebodno = »wolno« Goszcz. Tatry. »Ślebodnie = swobodnie« Wrześ. 21. »Ślebodnie = łatwo, swobodnie« Rozpr. X, 301. »Ślebiednie = łatwo« Spr. IV, 382.
Ślebodny = »swobodny« Wrześ. 21. Toż Cer. »Mieć opał ślebodny = posiadać prawo zbiórki drzewa na opał, u Górali« Enc. R. II, 815. »Ślebiedny = łatwy« Spr. IV, 382.
Ślechtać = »jeść porzucone ziarno lub zżęte listki zbożowe, mlaskając; o świniach lub drobiu« Święt.
Śledni = pośledni, tylny: »Nieboszczyk całą drogę szedł przy śledniém lecowém kole« Nadm. 128. »Śledni, śleni = ostatni« Hilf. 180.
Śledziciel = »sędzia śledczy« Wisła I. 155. Toż Pr. fil. V, 906.
Śledziówka: »Sledzówka = woda słona w beczce śledzi« Pobł. 87. Toż Derd. J. 33.
Śledzki »sędzia = sędzia śledczy« Pr. fil. V, 906. Toż ib. IV, 255. Parcz.
Śledź: »Śledzia zjeść = zginąć, być skradzionym: mój nóż pewnie śledzia zjadł = pewnie go skradziono« Zb. I, 52. Toż Udz. Parcz.
Ślegnąć = »odbywać połóg« Święt.
Ślegnianá = »mówi się o kobiecie, która zległa« Spr. V, 416.
Ślemień: »Slemień = padalec« Pobł. 88.
Ślemię: »Ślemie = belka podłużna, wsparta na sochach« Pleszcz. 43. »Ślemiona a. myszonki = murłaty grube na sochach w stodołach« Pozn. I, 94. »Kalenicę stodoły podpierają wraz ze szczytem dachu ślemiona (drzewo 6 cali w kwadrat); ślemię każde leży na sochach« Krak. I, 157. »Ślemiona = dwie belki nad klepiskiem, łączące obie stodoły; na ślemionach stoją krokwie« Pawł. »Ślemie = kalenica« Rozpr. XII, 103. »W ślemieniu były pieniążki« Pozn. III, 60. || »Ślemie = belka, łącząca jarzmo mostu, na którą kładą deski« Cer.
Ślénstwo = »śledztwo« Cisz. 107.
Ślep = »mucha, dokuczająca bydłu

w lecie« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93. || »Ślep = człowiek ciemny, niedość ostrożny, by nie nastąpić komu na nogę, rubasz.« Święt. »Ślep, bałwan, cymbał« Derd. 136 p. w. Lupa.

Ślepa »a. ślepica = narzędzie ciesielskie do mierzenia kątów, rodzaj węgielnicy« Spr. V, 416.

Ślepać = »ciułać« Rozpr. VIII, 177. »Ślipać = mozolnie zbierać« ib. XX, 434.

Ślépak = człowiek ślepy« Spr. V, 122. »Slepak = krótkowidz« Wisła III, 559. W temże znacz. »Ślepak« Pozn. V, 30. Chełch. I, 200. || »Ślepak = ślep, rodzaj owadu« Pr. fil. V, 906. Toż Osip. Ust. z Litwy. W temże zn. »Ślipeć a. ślepak« Zb. V, 106. || »Ślepaki = oczy zająca, myśl.« Pr. fil. V, 906. »Ślipaki = oczy wilka« Bar. 219. »Ślipoki = oczy« Udz. || »Ślepak = zając« Prz. ludu VI, 111.

Ślepawy = niedobrze widzący: »Ślepawy troche na jedno oko« Rozpr. VIII, 125.

Ślepcun = ślepiec Bar. 50 i 51.

Ślepczak = »taśma, którą zakładają sobie na ramiona ślepry i ciągną na niej wozy« Pr. fil. III, 498. »Ślepczak = taśma do ciągnienia wozu. z niem. Schleppzeug?« Rozpr. XVII, 88.

Ślepeć: »Ślipeć = gzik, czyli bąk koński, Gastrus equi« Zb. I, 52. Toż Zb. V, 106. Spr. IV, 329.

Ślepek = »niewidomy, ociemniały« Z listu Derdowskiego. »Mÿ mamÿ slepka w famniliji« Derd. 38.

Ślepia (?): »Do slepie = gatunek sieci« Hilf. 122. || »Ślepia« p. Ślepie.

Ślepiać: »Ślipiać = wypatrywać: ślipiom kónia po lesie cały bozy dzień« Spr. V, 122. »Ślepiać = wyślepiać. oczy wytrzeszczać, doglądać, dozierać gorliwie« Krak. IV, 321. W temże zn. »Ślepić« Ust. z Litwy.

Ślépiasty = »mający duże oczy« Pr. fil. V, 906.

Ślepica = »rybka mała robakowata, Ammocoetes bronchialis« Prac. Toż Zb. II, 10. || »Ślepica« p. Ślepa.

Ślepić p. Ślepiać.

Ślepie: »Ślipie = oczy« Rozpr. XX, 434. »Ślipie = oczy, pogardl.« Mil. W temże znacz. »Ślipie« Chełch. I, 74. »Najwyjmał owcom ślipiów« ib. II, 12. »Ślipia« Fed. 142. »Ślipy« Pozn. IV, 331: ib. VI. 235. Zdr. »Ślipki« Zb. XIV, 191. »Ślipie wywalać« = oglądać się Chełch. I, 74. »Ślipie zalać = podchmielić sobie« Roczn. 234.

Ślepieć = ślepnąć: »Na jedno oko ślepieje« Derd. 56.

Ślepiotka p. Ślepotka.

Ślepoń = giez, bąk koński Beld. 25.

Śleporód = wymyślanie na Mazowszan: »Psi narodzie, śleporodzie mazowiecki« Pozn. IV, 129. W temże znacz. Kuj. I, 52; ib. 60; ib. II, 276. Pozn. III, 120.

Ślepota: »Kurza ślepota = wada wzroku, nie pozwalająca nic widzieć po zachodzie słońca« Święt. 617. || »Ślepota = niedokładność w robocie« Wrześ. 21. »Ślepota = niedokładna robota, zrobiona byle jak: to ino uślepione, to nie robota, ba ślepota« Spr. V, 416. || »Ślepota = przezwisko: ty ślepoto, ty ślepy psie« Ust. z Łodzi.

Ślepotka »a. ślipiotka = noc« (w zagadce) Krak. IV, 241.

Ślepowron = »połajanka« Pozn. III, 120.

Ślepowronka = »kraska, myśl.« Pr. fil. V, 906.

Śleptać = »płakać« Rozpr. X, 301. Toż ib. XVII, 61.

Ślépták = »1, mający słaby wzrok 2, człowiek skłonny do płaczu« Rozpr. X, 301. Toż ib. XVII, 61. Wrześ. 21. W temże zn. »Ślipták« Spr. IV, 30; ib. V, 416.

Ślepucha = »kura« W gwarze złodziejskiej.

Śleputać = »robić coś po ciemku« Mil.

Ślepy: »Na ocy ślepa była« Kiel. II, 258. »Czyście jej to ślepi byli, kiedyście ją oczepili« Wójc. II, 11. »Tarki tam były, to ich ślepi byli« (nie widzieli ich) Zb. IX, 57. »A cyś go ślepy?« Święt. 573. »Aboś ji (rzepy) ślepy?« ib. 575. »W ślepe kunie zielaznemy brunamy jo roztargać« Chełch. I, 166. »Slepy mu się zaleca = on drzemie« Pr. fil. IV, 310. || »Ślepa babka = rodzaj gry« (opis) Zb. X, 247 W temże zn. »Ślepa baba« (opis) Zb. II, 30. || »W ślepego = nazwa gry dziecinnej« Pr. fil. V, 906. || »Ślepe ryby = zupa postna z kartofli« Parcz. Toż Pozn. III, 126. || »Ślepy lelek = nietoperz« Pr. fil. V, 906. || »Ślepy mak = patrak« (gatunek gorszego maku) Wisła VI, 229. || »Ślepe chustki = chustki szafirowe w białe kropki lub oczka« Krak. I, 130.

Śleważ = »zlewać« Święt. || »Ślać się = spełzać np. góra sie śleva« Zb. II. 253.

Ślewki = »śliwki« Mil.

Ślezáj = »w sąsieku szkielet skrzyni przed obiciem gontami« Spr. V, 416.

Śleźć p. **Zleźć**.

Śleczek = »pogardl. przezwisko osoby niezaproszonej na wesele, lecz podglądającej przez okno lub stojącej przy drzwiach« Pr. fil. V, 906.

Ślęganina = »deszczowa pora, wilgoć« Mil.

Ślęgnąć = »1, moknąć 2, nasiąkać wilgocią« Mil.

Ślęjdać się = »chodzić, obchodzić« Udz.

Ślibrzny p. **Srebrny**.

Śliczności = piękny: »U wogrodnika to na dziw kużde nasienie śliczności« Kam. 131.

Śliczność: »Ślicnota = piękna jaka rzecz« Pleszcz. 43.

Śliczota »a. krasota = osoba piękna, rzecz powabna, często ironicznie« Zb. I, 75.

Ślikureczny: »Ślikurecny a. ślikurny = prześliczny« Mil. W temże znacz. »Ślikurny« Spr. V, 122.

Ślikurny p. **Ślikureczny**.

Ślimaczyć się = »popłakiwać i wilgocić twarz płaczem, krak.« Bib. Warsz. LXXX, 630. »Ślimaczyć się a. ślimarczyć się = krzywić się, beczeć, płakać« Zb. I, 52. W temże znacz. »Ślimaczyć się« Rog. nº 170. »Ślimarcyć sie« Udz. || »Slimaczyć się a. ślimarczyć się = jątrzyć się, o ranach, które nie chcą się goić, tylko się ciągle odnawiają« Zb. I, 53. W temże znacz. »Slimaczyć się« Kal. 92.

Ślimak = »przezwisko, nadawane włościanom przez mieszkańców Skały w Olkuskiem« Pr. fil. IV, 255. || »Ślimak = gat. rośliny« Stęczyński Tatry 55.

Ślimarczyć się p. **Ślimaczyć się**.

Ślin = »rodzaj gruntu, margiel« Rozpr. XVII, 61. Toż ib. XII, 103.

Śliniaczek = »fartuszek pod brodą dla niemowląt« Powsz. W temże znacz. »Podbrodniczek« Ust. z Litwy.

Śliniogórz = »szkorbut« Fed.

408. || »Śliniogórz a. sałaśnik = gat. p aka« Spr. V, 416.
Ślinowaty: »Widać tylko skaliste wąwozy, po których następują ślinowate pagórki« Huc 134.
Ślip... p. Ślep...
Ślipka = »kawałek chleba skrojony z kraja ze skórką« Zb. I, 52.
Ślistwo = »śledztwo« Zb. VIII, 254.
Śliszcze = »miejsce, gdzie się len rozesłany rosi« O.
Śliszgi = »ślizki« Krasn. 308.
Ślitować się = »zlitować się« Pr. fil. V, 906.
Śliwa = »odcisk, nagniotek, pęcherz« Święt.
Śliwác »a. śliwac = giser« Spr. V, 416.
Śliwiak = »nóż prosty z trzonkiem nieskładający się« Zb. I, 52.
Śliwicze: »Sliwiczé = drzewo śliwowe: u was wiele slw, bo wiele sliwiczá« Pobł. 88.
Śliwina = śliwa, drzewo śliwkowe Zb. II, 217.
Śliwki: »Śliwki na zęby = tamaryndy« Krak. III, 159. || »Po śliwkach poleciało = udało się, poszło bez wielkich trudności« Święt.
Śliz: »Bodajeś śliz = żebyś przepadł; przekleństwo« Pr. fil. V, 906.
Śliz = gat. owadu?: »Dają (jałówce, jako lekarstwo) maika lub śliza z chlebem« Zb. V, 117. »Śliz = rybka mała walcowata z wąsami« Rozpr. VIII, 232. »Śliz = ryba, Cohilis tassilis« Prac. »Śliź = gatunek ryby w Narwi« Pr. fil. IV, 882. »Modlniccy parobcy chodzą kieby ślize« Krak. II, 481. Toż Rozpr. III, 376. Zb. XII, 213.
Ślizać się: »Slízac sę = ślizgać się« Pobł 88.
Ślizawa = »ślizgawica« Pr. fil. V, 906. »Slizawa = ślizgawka« Pobł. 88.
Ślizgaweczka: »Ślizgáwecka = brzemień: miodu będzie dużo, bo je ślizgáwecka na zbożu« Pr. fil. V, 907.
Ślizgawka: »Ligawka = ślizgawka« Pr. fil. V, 781.
Śliziki = »kluski krajane zaprawne makiem i miodem« Osip. Toż Maz. V, 44. Por. Ślizki, Śliżyki.
Ślizki: »Ślizgi« Kuj. II, 284. Toż Toż Rozpr. IX, 131. || »Ślizki« = słodszy: »Z ziemniakami jest kapusta ślizka t. j. robi się słodsza«, niż np. z grochem Lub. I, 44.
Ślizgo = »ślizko« Krak. IV, 4. Toż Zb. I, 121.
Ślizota = »ślizgota, ślizka droga« Pr. fil. IV, 255.
Śliżki = »kluski kładzione łyżką lub skubane« Pr. fil. V, 907. Por. Śliziki, Śliżyki.
Śliżyki = »kluski z makiem i miodem, na Litwie« Wal. 82. W temże znacz. »Śliżyki« Wisła VI, 230.
Śloch = »koperwas« Zb. II, 253.
Śloz: »Ślozem a. na śloz = na ukos, krzywo: cemuś gontów prosto nie przybił? ba, ślozem sáry idom« Spr. V, 416.
Śloza = »łza (wyraz 'łza' tu nieznany)« Czark. »Śloza = łza« Osip. Toż Pleszcz. 43. »Śloza, ślozka, ślozeńka, ślozulka, ślozulecka, ślozuleńka = łza, łezka« Pr. fil. IV, 882. »Śloza = łza« Zb. I, 75. »Płacze matka rzewnemi ślozami« Maz. II, 122. »Oblewałam się ślozami« ib. V, 229. »Ślozeńkami się oblewa« ib. »Szloza = łza: płakać rzewnemi szlozami« Kolb. rękop. »Śleza = łza« Pr. fil. IV, 255. »Sloza« ib. 249. »Ty zmyjesz wodą, a ja slozami« Wójc. I, 133. Toż Oles.

287. »Rozpletli koski na moje slozki« Połuj. 203.

Ślófka = »skówka, okucie« Kud. Por. Szlufa.

Ślub: »Mój ty chłopcyno... przystąpimy do ółtarza.. tam nam będą grać i śluby dawać« Rad. I, 175.

Ślubarek = »kanapa« Wisła I, 155.

Ślubić »co komu = obiecać« Pr. fil. V, 907. Toż Wrześ. rękop. »Ślubić a. przyślubić = obiecywać. zobowiązywać się: przyślubiłeś mi na Wojciecha lichwe wypłacić« Spr. V, 416. W temże zn. Listy filologické XII, 470. »Wszyscy chodzą i mi ślubią, ale ja żadnemu serce przecię nie zaślubię« Rog. n⁰ 99. »Ślubiła... miłowanie« ib. n⁰ 194. »Któremu ślubiła, by mu wierną była« Wójc. II, 29. »Pięciu bałamucę a jednemu ślubię« Łys. 27. || »Ślubić kogo = dawać ślub: my w kościele byli, dwoje dziatek ślubili« Pr. fil. IV, 255. || »Ślubić się« = pobrać się: »Tam my się na nowo ślubili« Rog. n⁰ 281 i 282. || »Ślubić« = poślubić: »Bom cię nieszczerze ślubiła« Zb. II, 76.

Ślubiny = »zmówiny« Pozn. I, 253. »Ślubiny = zaręczyny« (opis) ib. III, 191. W temże zn. »Ślubiny« z r. 1621 ib. I, 314.

Ślubnie = »do ślubu, po ślubnemu: ubrał się ślubnie« Pr. fil. IV, 278.

Ślubować: »Śluby ślubować«: »A gdzieżeś te śluby działa, coś je ze mną ślubowała?« Kolb. 235. »Samżeście wy ślubowani?« = czy braliście ślub? Pozn. VI, 56. »Nie będę z tobą ślubowała« ib. 61. »Te trzy panny sie tak umówiły mocno, że sie żenić ani ślubować nie będą« ib. 106. || »Ślubować« = przyrzekać: »Jeśli nam jeszcze więcej dasz, ślubujem ci tego doznać, kogo dostać masz« Rog. n⁰ 433. || »Ślubować = wyrzec się w kościele picia wódki: chłop ślubowany« Spr. V, 416. Toż Rozpr. XXVI, 395. »Ślubowała od wódki« Wisła IX, 229.

Ślubowanie = ślub: »W godzinę ślubowania« Kaspr. 111.

Ślubowiny = »rocznica ślubu« List. z Litwy.

Ślufa p. Szlufa.

Ślufać = »zażywać tabakę« Spr. IV, 329. Toż Rozpr. XVII, 61.

Ślufer = ogon, w zagadce Zb. I, 121.

Ślufirz = szlifierz: »Kozicek u ślufiza ślufowany« Pauli 212.

Ślufka p. Szlufka.

Ślufować = szlifować Pauli 212.

Ślumak sadny = »ślimak ogrodowy« Pr. fil. V, 907.

Ślusak »zdr. ślusaczek: przysed ci do nij ślusacek... siedzi ślusak na warstacie i śpiewa se o jej bracie« Rad. II, 56 (zap. = ślusarz K.).

Ślusarzyn = ślusarz: »Przyjdźże do mnie ślusarzynie, mój braciszek w ziemi gnije« Kolb. 125.

Ślusowanie = »złączenie lejc, za pomocą którego można je przydłużać i skracać« Pr. fil. V, 907.

Ślnz = »pot owczy« Fed. 409.

Śluzem = »na poprzek« Spr. IV, 382.

Śmagalasty = »smagły, wysoki a cienki« Pr. fil. IV, 255. Toż Skrz. 39.

Śmagły p. Smagły.

Śmagnąć = smagnąć: »Śmagnoł lasko w pień« Chełch. I, 216.

Śmarnąć p. Smarnąć.

Śmereczek p. Smerek.

Śmerny = »swarny, zgrabny, zręczny (o małem stworzeniu i drobnej rzeczy)« Krak. IV, 321.

Śmiać »kim« = gdy kto nie może powstrzymać się od śmiechu: »I

samą Ułanichę... śmiechem złapiło... i nią śmieje, jakby i każdym, co nie wie żadnej ramoty (sposobu) od tego« Kam. 154. || »Śmiać się«: »Śmiać się do pęku = śmiać się do rozpuku« Wrześ. rękop. »Śmiáli sie« (zbójcy) Zb. VII, 57. Toż ib. 65. Cisz. 30. Święt. 342. »Śmnieli sie« Chełch. I, 110. »Śnieje sie« ib. 49. »Gdyż mię maciczka ma chowała, miłośnie się mi uśmiechała... śmieje się na mnie niegdy inny« (= teraz kto inny do mnie się uśmiecha) Rog. n⁰ 348. »Śmiejący« = śmiejący się: »Nie wierz niebu jasnemu, ni człeku śmiejącemu« Cinc. 26.

Śmiadać = »śniadać« Pr. fil. IV, 255. W temże znacz. »Śmiadali« Kam. 53.

Śmiadanie = »śniadanie« Pr. fil. V, 907. Toż Kam. 26 etc.

Śmiale p. Śmiele.

Śmiałkować »a. rezykować = wyzywać do walki, odgrażać się« Święt. »Śmiałkować się« = stawać się odważniejszym: »Wilk się w nocy śmiałkuje« Lub. II, 214.

Śmiałować = »śmieć: panu nie śmiałuje tyćka dać, co mnie« Pr. fil. V, 907.

Śmiardło = »rośl. rumian« O.

Śmiardwy »a. śniardwy = śmierdzący« O.

Śmiatać = »uciekać« Parcz.

Śmiatka: »Jaja ugotowane w śmiatkę t. j. na mięko« Ust. z Litwy.

Śmicha = śmiga, szmiga wiatraka: »Przyszła pod wiatraka i zaczęła dmuchać, wiatru nie było, śmichi (śmigi) sie nie chciały ruchać« Kuj. I, 257.

Śmichtus p. Śmigus.

Śmiech: »Śmiéch« Kam. 150. »Jęło go na śmiéch łapać« = zaczął się śmiać mimowoli ib. 152. »A z tego śmiéchu leci koruna złotá« = podczas tego śmiechu Wisła I, 310. »Śmiechy z ciebie stroję« ib. VIII, 220. »Śmiéchy sobie sprawiam z dziada = śmieję się, żartuję sobie« Zb. II, 237. »Śmichy robić = dokazywać, figlować« Rozpr. XI, 188, »Śnich = śmiech« Zb. XV, 151.

Śmiechliwy = »śmieszny: to śmiechliwe rzecy były« Pr. fil. V, 907.

Śmiechnąć = uśmiechnąć się: »On do nij śmiéchnie, rączkę jéj ściśnie« Łęcz. 109.

Śmiechowisko: »Ze śmiechowiska = z żartu, ze śmiechu« Wisła I, 310. || »Smiechowisko = dziewczyna sprosnych obyczajów« Pobł. 89.

Śmiechulska = śmieszka: »Była taka wesoła, gadatliwa, śmiechulska, umizgalska, że podobać się im musiała« Orzeszkowa.

Śmieciarka = »szkoła powiatowa, w Warszawie« Wisła II, 836.

Śmiecić się: »Proso śmiecić się będzie, jeżeli idąc z niem do siewu, spotka się kominiarza« Zb. IX, 36. Por. »Śniecić = stawać się śniecistym« O.

Śmiecisty: »Dziéwko niecysta, bez pół ty jesteś śmiecista« Kiel. II, 187.

Śmieciuch = »oberwaniec, brudas« Pr. fil. V, 907. || »Śmieciuch = dzierlatka, gatunek skowronka z czubkiem na głowie« Osip.

Śmieciucha = »pośmieciuch, ptak« Zb. VIII, 254. Toż Ust. z Litwy. W temże znacz. »Kośmieciucha« Pr. fil. V, 770.

Śmieciuga = »oberwaniec, brudas« Pr. fil. V, 907. || »Śmieciuga = dzierlatka« Hempel.

Śmieć: »Jo nie śmię« = nie śmiem Kuj. I, 188. »Pytać się nie śmieję« Maz. V, 255. Toż Lub. I, 210.

»Moja matulu.., śmij-że im odkazać« = odważ się im odmówić Wisła VII, 690. || »Śmieć« = móc: »Poezja ludowa nie śmie zaginąć i nie zaginie« Prz. ludu (Nawsie) 1891, str. 86. »Chciałby ja wejść do paninej sieni, choćbym śmiał, choćbym chciał« Maz. III, 304. »Já sie będe modlił, a (on) nie śmie nás dogonić« = nie zdoła Zb. VII, 54. »Ón nie śmi (nie zdoła) tego potrafić« Zb. XV, 22. »Ty mie nie śmiés zjeść« Cisz. 311.

Śmieć = »śniedź, i przeciwnie« Kuj. II, 276. Toż Bib. Warsz. LXXX, 626.

Śmiég p. Śnieg.

Śmiele = śmiało: Lip. 5. Zb. IV, 112 i 259. Zb. XIV, 113. Zb. XV, 119. Wójc. II, 241. Rozpr. VIII, 225 a. Krak. II, 496. Zb. XI, 36. Wisła VIII, 696. Pleszcz. 211. »Zapłaci ci Jasio śmiele ani tysiącami ani miljonami, tylko szczerą przysięgą« Pozn. II, 312. »Rozświećcie mi świece śmiele« Łęcz. 163. »Moje miłe przyjaciele, dajcie-ze mnie świecę śmiele« Wisła III, 608. »Król go sie zaro śmiele zapytuje« Pozn. VI, 173. »Możesz sobie obrać, którego chcesz, śmiele« Rog. nº 250. »Niechaj idzie, niechaj śmiele, pójdę ja na jej wesele« Zb. II, 76. »Śmiale«: »Nasięzrale, rwę cię śmiale« Krak. III, 126.

Śmielterny, Śmienterny p. Śmiertelny.

Śmiercica = śmierć: »Nie boje sie śmiercicy« Zb. XIII, 62.

Śmiercieczka = śmierć, zgon: »Od Jasiunia śmiercieczki« Skrzyńska rękop. »Moja śmiercicko, nie bierz-ze mnie jesce« Kiel. II, 40.

Śmierć: »Śmierz« Zb. V, 243. »Śmierzć« Spr. V, 416. Toż Wisła VI, 140. Zb. V, 202. Zb. VII, 93. Zb. XV, 6. Rozpr. X, 238 i 302. Zaw. 65. »Śmierzć zdr. śmierztka« Cer. »Śmnirć« Chełch. I, 21, 67, 122. »Śmirć« ib. 152. »Śnirć« ib. 287. »Zapomniał na śmierć = zapomniał zupełnie« Udz. »Woli śmiercią iść (= na śmierć iść), niż...« Kiel. II, 222. »Mało śmierci nie pojád« = tylko co nie umarł ib. 259. »Śmierć mi zajrzała w oczy — mówią, gdy kim dreszcz wstrząśnie« Powsz. w Królestwie i na Litwie. W temże zn. »Śmierć mię przeskoczyła« Udz. Zb. I, 52. »Pod śmierciom — kto przyniesie tén liścik« = ma być zabity Cisz. 66. »Chodzą śmiercie po podwórzu« Kiel. I, 63. || »Śmierci głowa = caput mortuum, apt.« Wisła III, 90.

Śmierdzieć: »Śmerdzieć« Cinc. 9. »Ñie smerdzi grajcarem = nie ma ani grajcara« ib. 27. »Smerdzi, jako dudek« Wisła VIII, 794. »Pieniądze długo u was nie śmierdzą« = nie leżą Mysz. 5.

Śmierdziel = »smarkacz« Pr. fil. V, 907. Toż ib. 976; ib. IV, 883.

Śmierdziucha = »wódka zwyczajna, niedystylowana« Parcz. W temże zn. »Śmierdziucha« Kuj. II, 52. Kam. 143.

Śmierdziuszek: »Śmierdziuski = zioła po ogródkach chowane, przeszło pół metra wysokie o kwiatach dość małych ciemno-bronzowych; liście ich są pierzaste, mające zapach ostry i nieprzyjemny« Zb. VI, 309.

Śmierdź = »smród, chłop prosty« Petr.

Śmiergust p. Śmigus.

Śmiersteczka p. Śmierteczka.

Śmiertecka = »lalka zrobiona z gałganków, którą dziewczęta przed Wielkanocą między 'cárnom niedzielom' a niedzielą kwietnią obnoszą po wsi z pieśnią« (przy-

toczony tekst pieśni) Spr. V, 416. »Śmiertecka« = śmierć: »Moja śmiertecko, miéj trochę litości« Święt. 99. W temże zn. »Śmierstecka a. śmiertecka« Rozpr. X, 302.

Śmiertelnica = »koszula śmiertelna« Fed. 409. W temże znacz. »Śmiertelnica« (opis) Zb. IX, 32. »Śmiertelnica a. cyheł, czyheł śmiertelny« Kal. 122.

Śmiertelny: »Śmielterny« Lub. II, 210. »Śmierterny« Rozpr. XX, 434. »Śmieterny« Rozpr. VIII, 232. Pr. fil. V, 907. »Śmieterny a. śmienterny« Wisła VI, 204. »Morowica śmieterna = choroba nieuleczalna« Wisła VIII, 354. || »Metryka śmiertelna = metryka zejścia« Pr. fil. V, 907.

Śmierz, Śmierzć p. Śmierć.

Śmiesza: »Szarotę a. kocankę piaskową, Gnaphalium arenarium jedna Mazurka nazywała: śmiesza« Chełm. II, 196.

Śmieszka = »kobieta wygadana, odgrywająca pewną rolę w obrzędzie, wykonywanym w środę popielcową« (opis) Kuj. I, 214.

Śmieszki = śmiechy: »Bywały tu za mnie (= gdym tu była) śmiéski« Kal. 151. »Śmieszki = opowiadanie dla rozrywki« Zb. II, 10.

Śmieszno: »Cóż wam to tak śmieszno kumotrze?« Choc. 10.

Śmieszny: »Śmiésny = dowcipny, wesoły, lubiący się śmiać« Spr. V, 417. Toż Rozpr. XXVI, 395. »Śmieszná babka = śmieszka: śmieszná babka z ciebie« Pr. fil. V, 907.

Śmietana: »Smiotana« Hilf. 180. »Śmiedana« Dyg.

Śmietanek = »jaskier, Ranunculus« Petr.

Śmietanka = »krwawnik, Achillea millefolium« Krak. III, 130. W temże zn. »Śmietanka« ib. 91. || »Smiotánka = pogardliwa nazwa nadawana szlachcie polskiej przez wiejski lud kaszubski« Hilf. 180.

Śmietannik = »rośl. Agrimonia eupatoria« Zb. V, 120. Toż Zb. VI, 217. Zb. XI, 52. »Śmietannik = rośl. Trifolium montanum« Zb. X, 224. »Śmietannik = rośl. Achillea millefolium« Wisła II, 606. »Śmietannik = rośl. Lilium martagon, na Kujawach« Chełm. II, 189. W temże zn. Kuj. I, 99. »Śmietannik = roślina, żółto kwitnie, rośnie po tęższych gruntach, podobna nieco do dziewanny« Fed. 270. »Śmietannik = roślina« Święt. 26 i 114.

Śmietański p. Szmantowny.

Śmieterny p. Śmiertelny.

Śmietnąć = »cisnąć, rzucić« Pr. fil. III, 498.

Śmietnisko = »miejsce wyrzucania śmieci« Powsz.

Śmieżek, Śmieżysko p. Śnieg.

Śmig p. Śnieg.

Śmiga: »Szmiga = skrzydło wiatraka« Pozn. II. 14. W temże znacz. »Śmiga« Prz. ludu VI, 6. Mil. Osip. Zb. I. 23. Sand. 265. Rozpr. XI, 188. »Śmniga« Spr. V, 122. || »Śmiga = ruchome ramię u żórawia przy studni« Pr. fil. V, 976. »Śmiga« = ramię ruchome żórawia, do podawania siana przy robieniu stogu Tyg. il. 1, XIV, 55. || »Śmigi«: »Dziewki rozleciały się kieby śmigi (wiatroskrzydła) po kwiatki« Kam. 135. || »Śmigi = pędy drzew« Rozpr. XII, 103. || »Szmiga = narzędzie ciesielskie, składające się z dwu ramion ruchomych w punkcie zetknięcia się ich pod kątem, kątomiar« Roczn. 240. || »Śmiga«: »Komuś nie do śmigi = nie do gustu« Zb. I, 76. || »Na śmigę = na ukos« Pr. fil. V, 907.

Śmigać = »wywijać np. batem: śmigaj na kónicki« Spr. IV, 329. W temże znacz. »Śmigać« ib. 31. Udz. Rozpr. XX, 434. Wisła VIII, 818. Zb. I, 23. Zb. I, 53. Zb. II, 178. Zb. VI. 7. Lub. II, 27. Krak. II, 477. »Śmigać na koniczki« Zb. XII, 125. »Rączki bolą śmigać na koniczki« Rog. n° 453. »A jechałem do ni, a śmigałem koni« Łęcz. 84. W temże znacz. »Śmnigać« Spr. V, 122. || »Śmigać = ciskać w górę« Mil. »Miała baba figla, w pokrzywy go śmigła« Lub. II, 23. »Śmigaj babinką« Del. 42. || »Śmigać = rzucać się, o pijawkach« Zb. V, 155. »A chtóż to tam śmiga po tym moim grobie?« Łęcz. 167. || »Śmigać = róść szybko, o ludziach i drzewach« Spr. IV, 329. »Śmigać = róść: drzewko wyśmigło w górę« Udz. »Śmigać w górę = róść« Święt. W temże znacz. »Śmigać« Zb. I, 53. || »Śmigá go w kolanie = nie chce mu się robić« Cinc. 35.

Śmigiel: »Śmigle = w drabinach u wozu szczeble nie okrągłe, lecz płaskie wystrugane w rodzaju mocnych listew« J. Łoś || »Śmigle = beleczki w bronie, w których tkwią zęby czyli broniaki« J. Łoś. Toż Pr. fil. IV, 255. || »Śmigiel = w młynie wodnym kij rozszczepiony na jednym końcu; zakłada się na wrzeciono i według niego układa się do równowagi spodni kamień, t. j. śmigluje się go, ażeby po nim równo się obracał 'wirni' kamień« Spr. V, 417. || »Śmnigiel = koniec pierwszy, najcieńszy« (?) ib. 122.

Śmiglować p. **Śmigiel**.

Śmigły = cięty: »Biczyk śmigły« Zb. II, 92. || »Śmigły = wysoki i wysmukły« Mil. Toż Rozpr. XI, 188. »Śmigły = rosły, zręczny« Udz. »Śmigły = gibki, zgrabny« Święt.

Śmignąć = »smagnąć biczem« Spr. IV, 350. »Śmignon« Rozpr. IX, 299. »Śmignun na kónie« Zb. VII, 12. »Śmignął na konie« Wójc. I, 231. »Śmignuł na wọły« Cisz. 324. || »Śmignąć = rzucić z wielką siłą« Spr. IV, 350. »Śmignuł ją (głowę) w kąt« Święt. 480. »Śmignę (odrzucę) to cepcysko« Pozn. III, 198.

Śmigownica = bicz? sznur?: »Przywiązał (zapasy żywności) śmigownicą« Zb. VII, 32. || »Szmigownica = strzelba, myśl.« Pr. fil. V, 901. || »Śmigownica = krokiew dachu« Cer.

Śmigus = »oblewanie się wzajemne wodą w drugie święto wielkanocne« Rad. I, 104 i 302. Toż Kal. 81. Wisła VI, 192; ib. IX, 86; ib. V, 752. Pleszcz. 87. Zb. X, 223. W temże zn. »Śmigust« Rud. 51. Krak. I, 288. Kon. 80. Zaw. Etn. 11. Zb. IX, 24. Spr. V, 31. »Szmigus« Łęcz. 28. Kuj. II, 270. »Śmiérgust« Spr. IV, 31. Rozpr. XXVI, 395. »Śmiergust« Ust. ze Szlązka. Wędr. XXVI, 146 i 172. Pr. fil. V, 907. »Szmigurzt« (z r. 1642, tytuł książki) Maz. I, 342. || »Śmigus« = podarek z części święconego w drugie święto wielkanocne: »Chłopcy chodzą po śmigusie« Rad. I, 105. W temże znacz. »Śmigust« Zaw. Etn. 11. Zb. III, 15. Zb. IX, 24. Zb. X, 223. Wójc. II, 226. Oles. 168. »Śmigustrz« Święt. »Chłopcy chodzą po śmigurzcie« Święt. 109. »Śmichtus« Pr. fil. V, 225. »Śmiergust« Pr. fil. V, 907. »Suchy śmigus = poczęstunek po zlaniu wodą« Wisła VI, 192. »Śmigustrz = poczęstunek gości w niedzielę wielkanocną po nieszporach« Święt. 109. || »Śmigus a. dyngus =

kraszonki, jaja wielkanocne, przesyłane przez dziewczęta parobkom« Rad. I, 194. || »Śmigust a. pocta = podarunek w naturze« Fed. 409. || »Szmigust = drugie święto wielkanocne« Pr. fil. III, 307. || »Śmigusy = chłopcy chodzący po śmigusie« Pr. fil. IV, 255. || »Śnigus = osoba oblana wodą w poniedziałek wielkanocny« Pr. fil. IV, 255.

Śmigusowanie = »zwyczaj oblewania się wzajemnie wodą w drugie święto wielkanocne« Wisła V, 753. W temże znacz. »Smigustrowanie« Lub. I, 118.

Śmigust, Smigustrz p. Śmigus.

Śmigustny »poniedziałek = poniedziałek wielkanocny« Zb. XV, 52.

Śmiguściarz = »chłopiec chodzący po śmiguście« Zb. III, 15.

Śmintarz p. Smentarz, Cmentarz.

Śmiot... p. Śmiet...

Śmirno = »skromnie, ostrożnie: u nas to jes śmirno z ogniem« Pr. fil. V, 907.

Śmisnąć = cisnąć, rzucić: »Ucięna sablom głowę i śmisła do kumory« Zb. VII, 47. »Porwáł za pál (kół) i śmisnął (rzucił) nim jednęm machęm ŭo tego drába« ib. 59.

Śmiżno = »zwawo« Wrześ. 21. »Uwijaj się śmiżno« Wrześ. T. 44.

Śmniały = »śmiały« Kłosy XIX, 237.

Śmorgnąć p. Smornąć.

Śmyjer: »A daj mi go tutaj, dum ja jemu śmyjer za to, co un mi zrobiuł u króla« Chełch. I, 33.

Śmyrać p. Smerać.

Śniad p. Śniat.

Śniadać = »jeść śniadanie« Osip. »Jasieńko orze, ale jesce nie śniadał« Rad. I, 229. Toż Krak. II, 105. || »Śniadać = jeść: »Krawcy śniadali, ćtyry krawcy jedno jaje« Zb. XII, 166. »Cóżbyś ty śniadała? śniadałaćby ja... rybki« Zb. IX, 15. Podobnie Krak. I, 235. Zb. IV, 101. Święt. 74.

Śniadanie: »Sniádanie, w Kielec.« Zb. II, 228. »Śniedanie« Kuj. I, 254. Krak. IV, 321. Was. 247. Zb. I, 36. »Śmniadanie« Chełch. I, 32 i 292. »Śmiádanie« Kozł. 194. Zb. VIII, 316. Wisła V, 917. Lis. »Śladanie« Lub. I, 307; ib. II, 40. »Śládänie« Rozpr. VIII, 82. Zdr. »Śniadánko« Święt. 71. »Śniadanecko« Zb. IV, 161. Zb. IX, 13. »Śniadánecko« Zb. XV, 152. »Śniadaneczko« Kuj. I, 319. »Śniadanicko« Sand. 56. Zb. IX, 12. »Śniadanie w czasie wesel bywa: 'na wyjazd' u pana młomłodego, gdy z drużbami wyjeżdża przed ślubem do domu panny młodej, 'suche' czyli 'zimne' i 'kosmate'« Zb. I, 92.

Śniado = »śniadanie« Zb. I, 36.

Śniady: »Śmlady a. szmlady, w Cieszyńskiem« Rozpr. XVII, 62. »Chleb śniady = źle upieczony« Kuj. I, 273. Toż w temże znacz. Pozn. VI, 273.

Śniaki »a. siniaki, borowiki polne = rodzaj grzybów« Wisła VI, 697.

Śniardwy p. Śmiardwy.

Śniárz = »sennik« Rozpr. X, 302. W temże znacz. »Śniorz« Pr. fil. V, 157. »Śniárz a. baják = bajarz, gawędziarz, wykłada sny i potrafi zwykle kłaść kabałę« Spr. V, 417.

Śniát »(na Orawie gan) = na drzewie, siekierą ściętem, to miejsce, w którem drzewo odrąbane od 'oduziemca': zanim dás drzewo pod piłe, śniáty urznij« Spr. V, 417. Toż ib. IV, 350. || »Śniát = kadłub, pień, w Cieszyńskiem« Rozpr. XVII, 62. »Śniad = pień

drzewa bez konarów« Pr. fil. IV, 309. || »Śniat = śnieć« Spr. IV, 382.

Śnica: »Śnice = osada dyszla, złożona z dwu drewien, które rosochato rozchodzą się od końca dyszla, przechodzą przez oś, mocno w niej utkwione i łączą się z koncami rozwory, tworząc z nią razem trójkąt« J. Łoś. W temże zn. Śnice (rysunek) Krak. I, 175. Pozn. I, 110. Zb. IV, 189. Zb. X, 207. Rozpr. X, 302. Wrześ. 21. Pr. fil. IV, 309. Spr. IV, 303; ib. V, 417. Święt. 9. W temże znacz. »Sinice« Lub. I, 87. »Sznice« Pozn. III, 137. Hoff 42. Por. Śniczki.

Śnicer = »snycerz« Pr. fil. IV, 882.

Śnich p. Śmiech.

Śnicie = »senne widzenie« Kopern. rękop. »Snice = marzenie podczas snu« Pobł. 89.

Śniczek = sen Rog. n⁰ 133.

Śniczki = »część przodka pługa« Lub. I, 83. Por. Śnica.

Śnić: »Tu sie mu we śnie śnije« Zb. V, 245.

Śnić »a. śnieć = spróchniałe ziarno w kłosie« Rozpr. XI, 188.

Śnidź = »śniedź« Rozpr. XI, 188.

Śnieci = »śmieci« Kuj. II, 276. || »Śnieci« = choroba ziarna w kłosie, jego przemiana w proszek czarny: »Mały owies mały, i jesce śnieci« Zb. XII, 121.

Śnieciasty: »Śniciásty = zarażony śniecią, o zbożu« Zb. XIV, 215.

Śniecić się = zarażać się śniecią: »Aby zboże się nie śnieciło« Zb. VI, 212. Toż ib, 302. Zb. XIV, 69.

Śniecisko = »śmiecisko« Kuj. II, 276.

Śnieciuch = »ptak śmieciuga, śmieciuch« Pr. fil. V, 907.

Śniedalnia = »izba jadalna, do śniadań, po miasteczkach« Zb. I, 23.

Śniedancysko »a. śniedanie = śniadanie« Was. 247.

Śniedanie p. Śniadanie.

Śniedanna pora »a. śniedanna godzina« p. Bydłożenie.

Śniedny = do zjedzenia przeznaczony, smaczny: »Idzie dziewcyna, śniedna malina« Maz. II, 39.

Śniedź = »śnieć, w pszenicy« Wisła VII, 733.

Śnieg: »Śnieg ptasi = śnieg mały, który zaraz po spadnięciu topnieje; śnieg komornicki = trochę większy, który nie zaraz topnieje; śnieg gospodarski = śnieg duży« Pr. fil. V, 908. »Śmieg, śmiezek, śmiezysko = śnieg« Pr. fil. IV, 882. W temże znacz. »Śmiég« ib. 255; ib. V, 907. »Śmig« Lis. 3 pp. l. p. »Śniegu«: »Rącki bieluteńkie śniegu się równają« Święt. 84.

Śniegawica = »zamieć śnieżna« Zb. V, 135. »Śniegawice = chmury śnieżne« Zb. II, 253.

Śniegula = »nazwa krowy« Rozpr. X, 245.

Śniegulec: »Sniegulc = 1, śniegula, ptak 2, przebiśnieg, roślina« Pobł. 89.

Śniejoki = »rodzaj grzybów« Wisła VI, 677.

Śnieptuch p. Szneptuch.

Śnierdziel = »śmierdziel« Pr. fil. V, 976.

Śnieżki = »kule ze śniegu« Zb. II, 10.

Śnieżnica = »deszcz ze śniegiem« Spr. V, 418. »Obwał = śnieżnica« Rozpr. X, 291.

Śnieżyca = »kawał śniegu, spadłego z dachu« Zb. II, 10. »Śnieżyca = śnieg zbity na rzece Wilji przed zamarznięciem« Ust. ze Święciańskiego i z Oszmiańskiego.

Śniga p. Szniga.
Śnik = »senne marzenie« Opol. 42.
Śnisko = »senne marzenie: miáłek dziś brzydźkie śnisko; w śnisku ji sie zdajało« Spr. V, 418.
Śnity »orzech = zły zepsuty orzech por. Rej, Krótka rozprawa w. 1844 śniecić = być pustym« Pr. fil. V, 908.
Śnorowka p. Stanik.
Śpa, śpa = »nawoływanie kur« Rozpr. X, 268.
Śpacyr, Śpacyrka p. Spacer.
Śpajda »a. szpajda = »kawał chleba, pajda« Pr. fil. IV, 255.
Śpalant = »elegant wiejski« Pr. fil. V, 908.
Śpancer p. Spancer.
Śpara p. Spara.
Śparagan = »czerwone nasienie szparagów, którem dziewczęta zdobią włosy« Pr. fil. IV, 883.
Śparogi p. Sparóg.
Śparuna »a. szparuna = szpara« Pr. fil. IV, 883.
Śpekul... p. Spekul...
Śpencer p. Spancer.
Śperać = »szukać, szperać« Lub. II, 212.
Śperka p. Szperka.
Śperować p. Szparować.
Śpiący = »nazwa tańca« (opis) Kuj. II, 202. Por. Chodzony, Łażony, Polski, Powolny. || »Śpiący« = usypiający: »Woda śpiąca« Pozn. VI, 287. »Wódka śpiąca« Zb. XI, 79. Zb. XV, 37. »Krople śpiące« Cisz. 133 i 258. Święt. 416 i 427. || »Śpiące robaczki = robaczki żyjące w naroślach ostręgi; kto sobie niemi oczy potrze, ma lepszy sen« Zb. VI, 287.
Śpiączka = senność« Parcz.
Śpiączki: »Śpiącki a. śpiuⁿski = rośl. anemony« Pr. fil. V, 908.
Śpiączku: »Na śpiącku a. po śpiącku = śpiąc« Rozpr. XXVI, 395. »Na śpiącku« = podczas snu: »Kázała przeniéś pana po cichu na śpiącku« Święt. 427.
Śpiczasty: »Spiczaty« Pozn. VI, 198.
Śpiech: »Pan śpiechem rzek« = zaraz Kam. 68.
Śpiechać się = »śpieszyć się: więc my za nią śpiechajmy« Pr. fil. V, 908. W temże zn. »Śpiechać się« Rozpr. XII, 103. Ust. z Jaworza. »Śpiechaj się« Tyg. il. 2, XIV, 185.
Śpieka »a. śpiekota = upał« Pr. fil. IV, 883.
Śpiekota p. Śpieka.
Śpieszno = prędko: »Wogrodnik babę śpieszno wyżenął z karczmy« Kam. 131.
Śpieszny = nazwa tańca: »A cóż królu, śpiesznego chcesz tańczyć?« Wisła VIII, 295.
Śpieszyć się = śpieszyć: »Radzę śpieszyć się co najprędzej« Gliń. III, 152.
Śpiewa = »śpiewka« Pr. fil. IV, 255. »A kęj sie tu wziena ta kłajoská śpiéwa? Z wiatrem przyleciała« Święt. 304.
Śpiewaczny: »Śpiwacna skoła = szkoła, gdzie śpiewać uczą« Zb. VIII, 254.
Śpiewać: »Miałabym ja śpiéwać o korcowy worek, nie wyśpiéwám dzisiáj, wyśpiéwám we wtorek« Zb. IV, 149. »Śpiewać nabożnie i skocznie = śpiewać nabożne i świeckie pieśni« Pr. fil. V, 908. »Śpiewany = śpiewający: drzewo śpiéwane« Cisz. 114. »Spewjony« = śpiewany: »Piesnia było spewjona« Hilf. 17. P. Śpiewający.
Śpiewająco = śpiewając: »Zased do domu śpiéwająco i wyskakująco« Zaw. 68.
Śpiewający = przysł. łatwo, bez trudu: »Zapewniono mię, iż wzią-

wszy przewodnika, polnemi ścieżkami śpiewający za 2 godziny (w miasteczku) stanę« Tyg. il. 1, X, 455.

Śpiéwanka »a. śpiéwka = piosenka« Spr. V, 419. W temże zn. »Śpiéwanka« Pr. fil. IV, 255. Skrzyń. 91. »Śpiwanka« Lis. Wisła VII, 386. || »Śpiewanka — tak czeladź żartobliwie nazywa marchew, jako jarzynę niepożywną, po której nie pracować, ale, jak mówią, 'śpiewać tylo'« Pr. fil. IV, 883. »Spiewanka — czasem tak nazywają marchew w Kartuzkiem« Nadm. 108.

Śpiéwka = »piosnka« Pr. fil. IV, 883. Toż Rozpr. XXVI, 395. || »Śpiéwka = nazwa psa« Wisła V, 923.

Śpiewogra = »sztuka teatralna ze śpiewami, niem. Singspiel« Mrong. 697.

Śpiewować = często śpiewać: cz. przeszły: »Śpiewował« Zejsz. 52. Zb. XII, 124. »Skowronek śpiewuje« Rog. n⁰ 449.

Śpigiełko = »zwierciadełko, lusterko« Rozpr. X, 302. Toż ib. XVII, 63.

Śpigło = »zwierciadło« Rozpr. X, 302. Toż Rozpr. XVII, 63. Spr. IV, 31.

Śpijać p. Spijać.

Śpik = »sen, spanie« Osip. Toż Pr. fil. III, 307; ib. V, 908. Opol. 42. Spr. V, 122. Zb. I, 5 i 23. Zb. II, 10. Wisła III, 89. Doman. Mil. Kuj. II, 276. W temże zn. »Śpik« Tyg. il. 1, X, 267. Kuj. II, 265. Zb. II, 80. Pozn. VI, 45, 71, 309, 346; ib. VII, 42. Chełch. I, 58. »Śpik robi« = śpi Pozn. VI, 9. »Nie mam śpiku = nie mogę spać« Wisła I, 151 i 155. »Śpik« Pobł. 92. || »Śpiki = skronie« Piątk. Toż Wisła III, 89. »Spik = skroń« Pobł. 92. Hilf. 181. || »Spik = śpioszek, kwiat wczesny, rosnący między wrzosem« Pobł. 92. || »Spik = parada: król go zabrał do pałacu ze spikiem« Pr. fil. V, 887. || »Śpik« = smark: »Śpik u nosa wisi« Święt. 430. W temże znacz. »Śpik« ib. 616, 646, 660, 684. Wisła VI, 265. || »Śpik = smarkacz« Krak. IV, 321. W temże zn. »Śpik« = przezwisko: »A idźże... Mlekodajski śpiku« Zb. XII, 200.

Śpiklerz p. Spichlerz.

Śpikować = »być stósownym, być do twarzy« Święt.

Śpikowy »olej = oleum spicae« Ciesz. 89.

Śpikula = »dziewczyna (przenos.)« Święt.

Śpilar, Śpilor p. Szpilor.

Śpilczasty = śpiczasty: »Wezne kija śpilcastygo« Chełch. I, 82.

Śpina p. Spina

Śpingiel p. Prątek.

Śpioch = »zając« Prz. ludu VI, 111. W temże znacz. »Śpiuch« Zb. V, 180. || »Śpióch = rodzaj sowy« Hempel. || »Śpioch = roślina Inula« Zb. VIII, 258. || »Śpioch = rodzaj tańca« Was. 140. Por. Śpiuch.

Śpionek p. Spionek.

Śpionka = »spinka: koszula spięta kolorową zwykle śpionką« Pleszcz. 16. »Śpionka = spinka« Pr. fil. IV, 883.

Śpis = »roślina, sen sprowadzająca« Zb. VI, 206 i 310.

Śpiuch = »śpioch« Pr. fil. IV, 255. || »Śpiuch = zając« Zb. V, 180. Roczn. 236. || »Śpiuch = koniczyna polna« Zb VI, 301. »Śpiuch = roślina, sen sprowadzająca« ib. 206. || »Śpiuch = rodzaj tańca« Wisła III, 66. Por. Śpioch.

Śpiuszka = »pokrzewka, myśl.« Pr. fil. V, 908.

Śpiwrotek = »nazwa rośliny« Zb. VI, 203.
Śpiwrzód »a. uśpiwrzód, przestęp = nazwa rośliny« Pr. fil. IV, 883.
Śpiżak: »Śpizák = dzwonek śpiżowy« Spr. V, 419.
Śpiżany: »Śpizana = nazwa krowy, pochodzącej ze Śpiżu« Rozpr. X, 267. »Śpizana = nazwa krowy« Wisła V, 923.
Śpiżarka »a. beczka, pudło = podługowata skrzynia na domowe zapasy żywności« Pozn. I, 97. W temże zn. »Śpiżarka« ib. III, 132. Zb. VII, 14.
Śpona p. Szponga.
Śpond p. Szpont.
Śportać = »dłubać, grzebać, szukać« Pr. fil. IV, 255. W temże zn. »Szportać« Zb. I, 76. »Śportać a. szportać« Rozpr. XVII, 84. Czas teraźn. »Śportam«: »Kura szporta ziemię, lub: w ziemi się szporta« Zb. I, 76. »Śporczę«: »Robotnicy na niwie pańskiej śporczą = grzebią się, robią bez chęci« Kam. 60.
Śpryca = »sikawka, niem. Spritze« Spr. IV, 31.
Śprych p. Sprych.
Śprytny = »zgrabny« Udz.
Śpukać »a. szpukać = pukać« Pr. fil. IV, 256.
Śpulnąć = »skoczyć: dziéwka złapi... i śpulnie kieby wowca« Kam. 129.
Śpund p. Szpont.
Śpyra p. Szpera.
Śpyrgał = »kawał, np. chleba« Pr. fil. IV, 256.
Śpyrka p. Szperka.
Śpyrtać = »szukać« Udz.
Śrady = »płowy, maść bydła« Kud.
Śraganki p. Straganek.
Śragi p. Straganek.
Śramować = »obramowywać skałę dłutem w celu rozsadzenia jej w pewnych granicach« Pr. fil. V 908.
Śratać = »witać lub żegnać« Rozpr. XX, 434. »Śratać się = witać się lub żegnać się« Udz. »Śratać się = żegnać się, pożegnać się« Kud. »Śratać się = żegnać się: śratajze sie, moja Kasieńko, ze siostrzyckami, śrataj się, Kasiu, z cało rodzinecko« Pr. fil. V, 908; ib. IV, 256. »Śratać się = witać się i żegnać się, w Lubelskiem« Rozpr. XVII, 84. W temże znacz. »Śratać się« Sand. 265. »Mas ci i tatusia, a jakześ sie śratała... z kim się będzies śratała« Sand. 28. Toż ib. 60. Zb. XIV, 174. »Dusa ta (zmarłego męża) śrátá sie z tobo luba zono« ib. 184. || »Śratać = żegnać, błogosławić: oj, śrataj mnie, matko moja... niech cie Bóg śrata« Pr. fil. IV, 256. Toż Lub. I, 188. »Oj, śratajze nas, moja matulu, wielom Łado; niech cię Bóg śrataje, co dolą rozdaje« ib. 221. Toż ib. 240. »Niech cie Bóg śrata« Wisła VII, 697. || »Śratać się = szczęścić się« Lub. II, 213. || »Śratać się = bratać się, porozumieć się« Fed. 409. Por. Ośratać, Pośratać, Siaratać.
Śreb... p. Sreb...
Śrebać = »siorbać, pić dużo i chciwie: koń śrebie« Spr. V, 419.
Śrebrzysty = srebrzysty Rog. n° 418. || »Śrybrzysty« = srebrny: »Mendale śrybrzyste« Kam. 63.
Średni: »Rsiedni: we rsiednich latach« Zb. IV, 132. »Strzeni, westrzeni« Hilf. 182. »Średnia córka« (z trzech) Wisła IX, 107. W temże znacz. »Ośrednia« ib. »Weśrednia« ib. 108. »Średniejsa« ib. 109; ib. VIII, 801.
Średniak = »chłopak niedorosły, parobczak« Kuj. II, 276. »Średniak a. śrzedniák« Pozn. I, 105.

»Średniak = wyrostek, służący niższy od parobka a wyższy od chłopców pasących bydło« ib. III, 134. W temże znacz. »Średniak a. ręczniak« Zb. I. 35. Kal. 51. Piątk. Pr. fil. IV. 256. || »Średniak = rodzaj drozda« Prz. Indu VI, 112

Średnica = »żelazna ryfka, którą w wozie rozwora przymocowana jest do »kretów« Pozn. III, 138. || »Średnica = obrączka żelazna na piaście koła między ryfą szynklową a brzustynkiem czyli busztynkiem« J. Łoś. Tot Lub. I, 88. || »Średnica = część pługa« Spr. IV, 334. || Średnica = krokiew, znajdująca się w krótszej części dachu między dwoma narożnikami« Wisła VI, 426.

Średniejszy = średni Kolb. 243. Zb. XV, 24. Wisła IX, 109.

Średnik »a. zworznik łączy w wozie »kręt z rozwórką« Was. 60. || »Średnik = chłopiec 14—15-letni« Kal. 86. (Może omyłka zam. średniak). Por. **Średniak**.

Średniówka = »źrenica« Pr. fil. V, 908.

Śreka = »tor kolejowy, niem. Strecke« Rozpr. XXVI, 395.

Śrenie, **Śreń** p. **Szreń**.

Śrezoga p. **Srzeżoga**.

Śrędziny »a. zmówiny = poczęstunek zaręczynowy« Pozn. I, 248. W temże znacz. Śrędziny a. źrędziny« ib. II, 223, 237.

Śręzoga p. **Srzeżoga**.

Środa: »Rsioda« Maz. II, 82. Kiel. I, 95. Rad. II, 53. »Strzoda« Bisk. 27. Rozpr. XII, 40. Zb. IX, 236. Rozpr. XII, 40. Hoff 41. »Wstępna środa = popielec« Fed 156. W temże znacz. »Stępna środa« Mát. Zap. 8.

Środek: »Strzodk« Hilf. 130. Nadm. 145. Zdr. »Rsiodecek« Rad. II, 72; ib. 201. »Żeby posed ś nią do środka zamku« t. j. do wewnątrz Święt. 375. || »Środek« = punkt na głowie, gdzie włosy promienisto rosną: »Mężczyznie, który ma dwa środki na głowie, wróżą owdowienie« Święt. 566. || »Strzodk = chusteczka, którą kobiety słowińców zasłaniają piersi w miejscu, gdzie gorset bywa sznurowany« Hilf. 53.

Środocha = »nazwa krowy« Zb. XIV. 27.

Środopost = środek wielkiego postu: »Źrebięta zjadał w samym środopoście« Pauli 176.

Środula = »nazwa krowy urodzonej w środę« Rozpr. X, 267. Tot Święt. Krak. I. 178. Pr. fil. III, 312. Wisła V. 922 i 923; ib. VII, 387.

Środupoście = »środopoście« Pr. fil. IV, 256.

Śronek p. **Śronowaty**.

Śronowaty »koń = jasny deresz, koń siwawy« Krak. IV, 323. »Konik śronowaty« Lip. 116. Pozn. V, 101. »Szreniowaty a. szrenowaty = siwy, ciemno nakrapiany (koń); śronek w temże zn. Pozn. III, 135.

Śrotowany, **Śrotowy** p. **Szrotowy**.

Śródpołu = »pora dnia pomiędzy wschodem słońca a południem, więc na wielkim dniu godzina 8 zrana: przysełeś do roboty nieskoro, słońce juz było środpołu« Spr. V, 419.

Śródwaga = »wasserwaga, u cieśli i stolarzy« Spr. V, 419.

Śródważka = »przyrząd mularski do znajdywania równoległości. (Trójkątna deszczułka, w środku wyżłobienie na kulkę, która jest zawieszona na nitce)« Kolb. rękop.

Śródwieczerz: »Śródwiecerz = chwila środkowa między południem a zachodem słońca« Spr. V, 419. »Śródwiecerz = czas

przy zbliżającym się wieczorze« Święt. »Kole śródwiecerz« Święt. 381. »O śródwieczerz« ib. 102. »Sed jaz do śródwiecerz... ale o śródwiecerz las zacąn sie przerzedzać« ib. 378. || »Śródwiecerz oznacza także kierunek drogi np. na stare hory idzie sie ze Zakopanego na śródwiecerz słonka, a Jaworzyna je od wychodu słonka; wiater dziś duje na śródwiecerz« Spr. V, 420. P. Bydłożenie.

Śródwieś: »Wyseł woják na śródwieś« (zap. na środek wsi) Zaw. 99.

Śrót p. Szrut.

Śrupa = »zgrzebło« Ust. z Krakowskiego i z Kieleckiego.

Şrut p. Szrut.

Şryb... p. Sreb...

Śrybinka = »srebrnik (w pieśni weselnej)« Spr. IV, 31.

Śryzoga p. Srzeżoga.

Śsia = odpędzanie gołębi: »Śsia, gołąbki, śsia!« Chełch. II, 45.

Śsiak = »papieros, żart.« Pr. fil. V, 908.

Şt... p. Szt...

Ştalunek: »Ha, no to bez ştalunku już masz prawo do placu« Śnieżko-Zapolska.

Ştama = nuta (niem. Stimme): »Gracze grają na tę samą ştamę, jak śpiew kobiet« Pozn. II, 228.

Ştarbać = »kulać, upadać na nogi« Chełch. II, 151. »Ştarbać się = kulać« Mil. »Tak ucieka, jaz sie ştarba« t. j. aż koziołki wywraca Chełch. II, 30.

Ştarbatki: »Lecieć na ştarbatki = wywrócić się na ręce« Mil.

Ştarhecle = »zapałki« Spr. IV, 382.

Ştarhelka = »zapałka, w l. mn. ştarhelki a. ştarhecle« Spr. IV, 382. Por. Ştrajhecle.

Ştefować = »stebnować (szyć)« Spr. IV, 360.

Ştel = styl: »Wysokim ştelem gadał« Matusiak Kw. 14.

Ştelmach p. Stalmach.

Şter... p. Czter...

Ştérsk = »takie kamycki same: Orałem na takiém ştérsku« Ust. od Olkusza.

Ştknąć = »utykać, utknąć: Marysia wysła, stąpający ştkła« Sand. 120.

Ştoha: »A ştoha! = odpędzanie źrebiąt« Krak. I, 179.

Ştoparcyć p. Stoparczyć.

Ştrajhecle = »zapałki, niem. Streichholz« Udz.

Ştrof = »zwrotka w wierszach« Rozpr. IX, 214. Toż ib. XXVI, 395. »Ştrofy = wiersze« Udz.

Ştrufelek = »pantofelek« Mil. Toż Chełch. I, 146.

Ştrychulec p. Strychulec.

Ştuchnąć = »stuknąć, uderzyć« Pr. fil. III, 499.

Ştucny = »sztuczny« Spr. V, 422.

Ştudant p. Studant.

Ştuk p. Stuk.

Ştuka = »sztuka« Spr. V, 422.

Ştulc = »niem. der Stolze: tam udawał ştulca, że jest uzarem« Pozn. VI, 190.

Ştuldać, Ştyldać p. Sztuldać.

Ştupać p. Stupać.

Şturchac p. Szturchacz.

Şturudaj p. Sturudaj.

Şturudym = okrzyk w pieśni Zb. XII, 222.

Ştybonić = »szyć niezgrabnie grubą igłą, najgrubsze szycie dopełniać« Pr. fil. IV, 883.

Ştyk p. Styk.

Ştynaga = »kość wielka bydlęca« Święt.

Ştynwaga p. Stenwaga.

Ştyr... p. Czter...

Ştyrbno p. Styrbno.

Ştyrbny p. Styrbny.

Ştyrmno = »stromo« Ogończ. 5.
Ştyrnadel p. Sternadel.
Śwagras = »szwagier« Pr. fil. IV, 256.
Śwajndrać p. Śwejndrać.
Śwarnukać »na kogo = krzyczeć na kogo, łajać kogo« Spr. IV, 330.
Śwat p. Swat, Świat.
Şwe p. Szwe.
Şwegotać = »brudzić, walać« Mil.
Śwejndrać »a. śwajndrać = gadać źle po niemiecku, szwargotać (o żydach)« Spr. IV, 330. »Świajdrać = szwargotać w obcym języku niezrozumiale« Święt.
Śwejsować = »spajać, łączyć: kowál śwejsuje koło« Spr. V, 122.
Śwenkung: »Śwenkung, aufmaś, dyfilada« (w piosnce żołnierskiej) Święt. 235.
Śwędra p. Swędra.
Śwędraty = »kędzierzawy« Pr. fil. V, 909.
Śwędrowaty = »kędzierzawy« Pr. fil. V, 909.
Świ = głos jaskółki: »Jaskoliczka świ, świ, świ!« Kiel. I, 161
Świachać = »śmigać, uderzać; świachnąć = uderzyć: o, jakem go świachnął po łbie« Pr. fil. IV, 256. Por. Ćwiachać.
Świadczyć: »Świarczyć« Kuj. II, 277. Krak. IV, 322. Zb. I, 24. Zb. II, 10. Wisła I, 319. Pozn. VII, 106. Lub. II, 215. Kal. 218. Pr. fil. IV, 256. Wisła VII, 524. Pr. fil. III, 307. Parcz. Krasn. 309. »Świárczyć« Mil. Spr. V, 143. Wisła V, 917. »Świarszczyć« Zb. I, 24. »Świaczyć« Pozn. VI, 43. || Znaczenia: »Świarczyć = świadczyć, zaświadczać: niech mnie wyświarcą wójt i cała gromada« Krak. IV, 322. || »Świarczyć = pomagać komu, robić komu dobrze« Parcz. W temże zn. »Świadczyć« Osip. »Świarczy = dobrze robi, o lekarstwie« Wisła I, 139. »Jemu świadczą (służą) kuchenne suchoty a. chory na kuchenne suchoty = jest tłusty« ib. II, 306. »Świadczyć komu = oddawać komu usługi« Pleszcz. 44. »Świarczyć = sprzyjać, dogadzać« Pr. fil. III, 307. || »Świadczyć« = pochlebiać: »Ej, Hanuś, coś mi okrutnie świadczysz« Sewer. || »Świadczyć kogo = znać kogo: świadczę go; ten pan mnie świadczy« Pobł. 143. »Świarczyć = znać kogo: świarczysz tego pana?« Krasn. 309. || Świadczyć« = wróżyć, nieosobowo: »Świadczy na deszcz z miesiączka odętego w lisiej czapce« Kam. 201. Toż Zb. VI, 162. || »Świadczyć = znaczyć: to nic nie świadcy = to nic nie znaczy« Czark. || Świarszczyć sie z kim, świarczyć się = przyjaźnić się z kim, oświadczać mu przyjaźń, robić mu dobrze« Zb. I, 24. »Było dwóch chłopaków: okropnie się świaczyli (przyjaźnili)« Pozn. VI, 43. W temże znacz. »Świarczył się z...« ib. 106. »Świadczyć się z kim = przestawać, obcować, przyjaźnić się z kim: oni świadczą się z sobą« Kuj. II, 277. »Mowiła, że wa dobrze świádczyta sę sobie« Derd. 25. || »Świárczyć się = wieść się: no, cóż, dobrze wám sie tu świárczy?« Spr. V, 143.
Świadek: »Świadki powiadają« Cisz. 144. »Świadek weselny = swat« Pozn. II, 91.
Świadestwo = »świadectwo« Cisz. 37. Święt. 358 i 389.
Świadom p. Świadomy.
Świadomo = »wiadomo« Kuj. II, 277. »Zajęto konie, oj nieświadomo, którą drogą po nie« Sand. 131. »Wóm też świadómo« Kozł. 76. »Świadomo-ści matuleńce wszystkiego złego, że za mężem

nie użyje żona nic dobrego« Łęcz. 48.

Świadomy = »wiedzący o czem, światły« Kuj. II, 277. Toż Krak. IV, 322. Wrześ. 22. W temże zn. »Świadom« Rozpr. VIII, 125. »A tyś ci, matuleńku, była świadoma« Rad. II, 226. Toż Wójc. II, 31 i 97. »Baby świadome« = znające się na rzeczy Kam. 87 i 103. »Misiarz, choć świadom we świecie o kużdy rzeczy« ib. 152. »Przebaczcie, com nie świadom (nie wiedząc) wyrzek« ib. 210. »Wszakeście wy matulińku męża świadoma« (wiesz, co to jest mąż) Kuj. II, 19. »Wszakżeście... tego świadoma« ib. I, 310.

Świagier p. Szwagier.

Świajdrać p. Swejndrać.

Świarc p. Szwarc.

Świastać = »wywijać czem, np. batem« Kolb. rękop.

Świastki = »smagły, gibki: świastki preciák« Pr. fil. IV, 256.

Świat: »Śwat« Mil. Chełch. I, 166, 206. »Na świecie« Chełch. I, 278. »Sjat« Nadm. 88, 89. || »Dał pan Bóg, jak nie białemu światu = coś piekielnego, nie z tego świata« Zb. XI, 256. »Żebym cię widziała, zdawałoby mi się, żem pół światu miała« Oles. 127. »Jak ja na was wspomnę, świat się ze mną toczy« Rog. n⁰ 272. »Zeby w kraj świata posed, nikęj za darmo nic nie dadzą« Święt. 669. »Ze świata zginie« Cisz. 135. »Razu jednégo przechodziél jakiś osust z całégo świata« Cisz. 238. || »Świat« = strony dalekie: »We świat = w świat« Opol. 4. »Posed dali do świata« = w świat Zb. XV, 12. »Zeby nie jeździł do światu braci sukać« ib. 15. W temże zn. »Do światu« Goszczyński Tatry 147. Zb. IX, 227. Zejsz. 51. »Zbój wróciuł ze świata« Święt. 396. »Pódę we świat« ib. 398. »Nieboscyk, jak był raz we świecie, sed se do jednégo miasta« ib. 477. »Sed do światu« Wisła II, 21. »Kasia już we świecie« Maz. III, 282. »Pojechál do świata« Zb. XII, 205. »Do światu szli = w świat szli« Ust. z Jaworza. »On poleciał we świat« Cisz. 50. »Jechała pani w drógę, we świat« ib. 281. »Długo sie tam zabawiuł we świecie« Pozn. VI, 180. »Wypędzę cię we świat« ib. »Caluśka wieś z wokolicznością i na we świecie (w całym kraju) dziadusiem wołają na nich« (t. j. mojego ojca tak nazywają) Kam. 185. »Ja światem chodzę i świadomam wielu rzecy« Krak. III, 100. (»Chodzić lasem« ib. 37. »Chodzić ziemią« ib. 65). »Robotników przywiódł za (zap. zam. z za) świata« (z daleka) Kam. 188. || »Świat« = otoczenie: »Óni ze świata kpiom« = żartują sobie z ludzi, oszukują Wisła VI, 144. »O świecie nie wiedział« = stracił przytomność Zaw. 55. »Trzebaby szalonemi końmi, które jeszcze świata nie widziały, rozszarpać ją po polu« Kozł. 308. »Zmienił się ji świat« Kiel. I, 136. Toż Kuj. I, 279. Zb. VIII, 83. Oles. 451. Rog. n⁰ 398. W temże zn. Zdr. »Światek mi się mieni« (ze smutku) Sien. 263. || Świat« = życie: »Wszak ci dopir na świat« = dopiero życie rozpoczynasz Kam. 63. »Bo to temu (dziecku) nie do świata« = nie będzie żyło Kam. 104. »Mnieś ino świat zawiązał« Lip. 66. || »Świat« = przestrzeń na zewnątrz czegoś: »Sztolnia ma wchód na świat t. j. na zewnątrz kopalni« Krak. I, 57. »Wylać wodę na świat« (precz, gdziekolwiek po za dom) Zb. IX, 31. »Drużbowie wynoszą stoły na

świat = na podwórze« Kuj. I, 291. »A jakże ja mam z grobu wstać, kiedy mnie na świat nie widać« Sand 91. || »Świat« = powietrze: »Koń ni razu nie dostąpił nogą ziemi, jeno światem bieżał = powietrzem« Kam. 165. || »Świat« przysłówkowo = daleko: »To je świat = daleko« Cinc. 37. Toż Rozpr. XII, 78. »Straszny świat = odległość nadzwyczajna« Mil. »Straśny śwat = bardzo daleko« Chełch. I, 206. »Blizki świat!« (Litwa) Kłosy XXII, 355. || »Świat (przysłówkowo) = zupełnie wystarczająca ilość, aż nadto: czy zdążę do kolei? O, świat! Czy wystarczy płótna na koszule? Wystarczy, świat!« Spr. V, 143. W temże znacz. »Świat« Sand. 270. »Śwat = dość: będzie tego śwat« Mil. »Co na świecie = bardzo: ja sie śmiałem, co na świecie« Fed. 371. || »Świat« = długo: »Z tym starym dziadem... jak ja będę świat żyła?« Kuj. II, 55. || »Świat« w różnych znaczeniach przysłówkowych: »Jak świat światem« = nigdy: »Jak świat światem juz do ciebie nie przyde« Cisz. 149. Toż Zb. XI, 12. Fed. 359. »Tego jak świat nie zmiarkujes (= za nic, nigdy) Kam. 29. »O żyw sjat« = w żaden sposób: »O żyw sjat nie było do zatrzymani« (gdy się bydło rozbiegło) Nadm. 88 W temże znacz. »O zŷwy sjat: o żŷwy sjat z miescy go ni móg zrůszyc« ib. 89. »A na świecie!« = ale gdzież tam! nigdy w świecie Kam. 30. Toż Ust. z Litwy. »Gorzałki ci wogrodnik za świat nie da« (za nic) Kam. 140. »Tęn puścił się za światęm i zacął pić« Zb. VII, 42. »W świat mówić = mówić od rzeczy« Rozpr. X, 306. Toż Wrześ. 24. || »Świat« wykrzyknikowo: »O, biedny świecie! = wyrażenie politowania np. o biedny świecie, o niebogo, gdzież jego stać na to!« Pr. fil. V, 810. »Boże mój, świecie mój!« Rozpr. IX, 187. || »Świat = wyobrażenie kuli ziemskiej, robione z opłatka w wigilję Boż. Nar. i wieszane u powały« Wisła IV, 863. Toż Zb. XIV, 40. Wisła II, 99. Zb. XI, 30. Rozpr. III, 376. Zb. X, 215. Krak. I, 193. Rud. 48. || »Swiat a. światowiec = obcy przybysz na wsi« Pleszcz. 96. || »Świat = duży kapelusz góralski, szyder.« Hoff 41.

Świátełka: »Świotełka = izdebka podrzędniejsza od głównej izby; mieszka w niej zwykle osobna rodzina: brat, syn, parobek lub komornik gospodarza« (u Puszczaków) Pol, Półn.-wsch. Europa III, 435.

Świateniek = zdr. od świat: »Na świateńku bożym« Kam. 75.

Światlica p. Świetlica.

Światło: 2 pp. l. mn. »Światoł« Święt. 388. »Światło« = ogień: »Obacuł światło w boru. Jak obacuł ten ogień...« Chełch. I, 163. »Światło = ognik« (błędny) Wisła VI, 201. || »Światło = świece lub olej do kaganków« Krak. I, 134. || »Światło = zrobiona przez druchnę starszą 'świércha' czyli wierzchołek ścięty ze 'sośni' mający 4 do 10 'otnóg' czy gałązek, a na wierzchu każdej odnogi przywiązana jest świeczka« Pozn. I, 249.

Światłość: »Mamy tu gości, pełne światłości« Lub. I, 235.

Światły = »jasny, o barwach« Ust. z Litwy. »Światły chleb = biały chleb« Pr. fil. V, 909. Toż Rozpr. XII, 105. »Światłe zieli = kapusta biała« ib. 91. »Światłe bułki« Cisz. 110. »Światły =

niebieski« Pr. fil. III, 307. »Światłe nieszpory = nieszpory w dzień Wszystkich Świętych« Kłosy VII, 279.

Światołko = światełko Święt. 378.

Światować = »oddawać się zabawom, rozrywkom: zebyś ty, matko, nie światowała, toby było galanciéj koło chałupy« Zb. II, 237. »Światować = żyć razem, wspólnie: oni wciąz ze sobo światujo« Wisła I, 155. »Światować« = żyć: »Zeby to ten nie zył, zeby nie światował« Zb. XV, 110.

Światowiec = »bywalec« Sand. 265. »Światowiec = włóczęga, podróżny« Pr. fil. V, 909. »Światowiec a. świat = obcy przybysz we wsi« Pleszcz. 96. W temże zn. »Światowiec« Hoff 41. Ogończ. 5. »Światowiec = chętny do świata, ciekawy« Rozpr. XXVI, 396.

Światowo: »Niech pán sobie gwizdá albo światowo, albo náboznie« Cisz. 239.

Światowy = »podróżny: światowa baba« Pr. fil. IV, 884. »Koń światowy = koń, na którym się jeździło w świat« Lub. I, 257. »Jezdem światowy człowiek, żołnierz wysłużony« Kuj. I, 116. || »Światowy = świecki, nie kościelny« Pr. fil. IV, 884. »Światowe a. polne śpiwanki, piesnecki = pieśni świeckie, nie kościelne« Wisła VII, 386. »Światowa kolenda« = kolenda nie na temat religijny ib. II, 107 i 117. || »Światowy« = zap. nienormalny, czasowy, wyjątkowy: »Jak to wszyćko światowe przeminie, to kuždy sie imie w spokoju do pracy« Kam. 48. || »Po światowemu« = po świecie?: »Matychna moja chodzi po światowemu, powiada małemu, duzemu« (o Matce Boskiej) Zb. III, 59. || »Światowy = postawiony na zewnątrz kopalni: światowa budowla = budowla, postawiona nad szybem« Krak. I, 55. || »Światowy = uleczalny: światowe suchoty« Wisła VI, 204. W temże znacz. »Światowa puchlina« ib. 663. || »Światowy« p Ściągły.

Światówki = »pieśni świeckie« Pr. fil. V, 909.

Świąd: »Kora leszczynowa wygotowana daje odwar skuteczny na świąd w nogach« Wisła IV, 865. Por. Chwiądać się.

Świątecko = dzień świąteczny: »Co niedziółka, co świątecko« Rad. I, 218.

Świątek = »święto« Sand. 265. W temże znacz. »Świątek« ib. 202. Krak. IV, 252. Kuj. II, 61. Pauli 157. Wisła II, 308. Spr. IV, 382. || »Świątek = figura świętego« Dyg. W temże znacz »Świątek« Beld. »Świątek = obraz święty« Wisła IV, 770. || »Świątek = świętoszek« Krak. IV, 322. || »Świątek = świerzb: wlazł mi w rękę jakiś świątek; ciągle mię swędzi« J. Łoś. Por. Świątki.

Świątki = »Zielone świątki« Sand. 265. Toż Rozpr. XX, 434. Fed. 410. W temże znacz. »Świuntki« Kozł. 91. »Świątki« Zb. VI, 171.

Świątko = święto Pozn. I, 164. Maz. II, 193. Rad. II, 226. || »Świątko = święto zwyczajowe« Pleszcz. 44. »Świątko = święto kościelne zwyczajowe, nie obowiązujące świeckich np. dzień św. Jana ewangielisty« Zb. X, 216. || »Świątko = niewiniątko: ej dzie(w)ucho, udajes świątko« Krak. IV, 322.

Świątkować = »tworzyć sobie święto, tracić czas w bezczynności« Ust. z Królestwa.

Świątnica = święta: »Matka Boska z świątnicami« Krak. I, 237.

W temże zn. »Święcica« Zb. IX, 11. || »Świątnica = świątynia« Pozn. II, 224.

Świątniczka = »ziele czarodziejskie« (przytoczone wierzenia) Krak. III, 125.

Świbałki = »zapałki« Wrześ. 22.

Świboda p. Swoboda.

Świd = »wyraz, oznaczający coś z cerą ciemną: czarny jak świd« Mil. || »Świd« p. Świdny.

Świder: »Świdrem patrzy = ma oczy zezowate« Tyg. il, 1, XII, 18.

Świdłak: »Kij gruby, dębczak albo świdłak« Maz. III, 28.

Świdny = »niedościgły, mówi się o zbożu niezupełnie dojrzałem np. żyto jeszcze w świdzie lub zyto świdne zżął« Roczn. 238. W temże zn. »Świdowaty« Kam. 65.

Świdowato = na zielono, przed dojrzeniem: »Wowies świdowato kosić« Kam. 65.

Świdowaty p. Świdny.

Świdraty = »patrzący zezem« Pr. fil. IV, 292. W temże zn. »Świdraty« Zb. IX, 187. Rozpr. XII, 105. Pr. fil. V, 909. »Świdrowaty« Tyg. il. 1, XII, 18. Bar. 201. Zb. II, 70. Zb. IV, 166. Rozpr. X, 304. Maz. II, 227. Wrześ. 22. Rozpr. XXVI, 396. Udz.

Świdrowaty p. Świdraty.

Świdrowy = świdrem wywiercony: »Widzieli mnie świdrową dziureczką« Kuj. II, 34. W temże zn. »Sydrowy« Nadm. 158.

Świdry-midry: »Żydówka sie obeźrała, świdry-midry pokazała« Zb. XV, 163.

Świdrygał = »obrotny, prędki, żartobliwy, figlarz« Święt. »Świdrygało = trzpiot« Lub. II, 213. W temże zn »Świdrygał« Maz. II, 234. Zb. XV, 155.

Świdrzyć = »patrzeć (świecić?): świdrzyj miesiączku, świdrzyj jaśniutko, gdyby młynarskie koło« Pr. fil. V, 909.

Świdwa = »Chamnus ratharticus« Wisła III, 91.

Świdzina = jakiś krzak, zap. świdwowy Rud. 15.

Świeboda = »swoboda« Pr. fil. V, 909. W temże zn. »Świeboda« Maz. II, 47. Lub. II, 41. »Świebodeńka« ib. Por. Swoboda.

Świebodnie = »swobodnie« Rozpr. X, 185. »Sło sie świebodniéj« ib. 203. Por. Swobodnie.

Świebodzić = »przyjemnie rozmawiać, gaworzyć (o dzieciach i ptakach)« Zb. I, 53.

Świebrować się = »kręcić się« Zb. II, 10.

Świec = »szewc« Spr. V, 423. Toż Wisła VIII, 249.

Świeca: »Śwyca« Chełch. I, 22 i 24. Toż Wisła VII, 144. »Darki na świece = podarunki dla nauczyciela za piękne urządzenie jutrzni w wilję Gód« ib. III, 556. »Tŷ masz we łbie świecę« = jesteś rozumny Derd. 121. || »Świeca = sęk drzewa zarosły, po ucięciu gałęzi, w środku drzewa ściennego, bala lub tarcicy« Gluz. 549. »Świeca = sęk ze smugą żywicy« Zb. XI, 28; ib. IX, 41. || »Świece = oczy jelenia« Prz. luduVI, 111. || »Świeca = w grze w palanta podbicie piłki bardzo wysoko: dać świecę« Pr. fil. IV, 256. || »Świeca = jedność, jako stopień oznaczający (złe) postępy ucznia« ib. V, 909.

Świecák = »rodzaj latarni przysposobionej do świecenia w niej łuczywem« (opis) Zb. XIV, 12. »Świecák = lichtarz« Zb. II, 253.

Świecenie = święcone wielkanocne Mát. Zap. 15.

Świechtać = »walać, brudzić« Pr. fil. V, 909. »Świechtać = zatłuścić« Spr. IV, 370.

Świechtuła = »dziecko zamorusane, zabrudzone: oj ty świechtuło!« Pr. fil. V, 909.

Świecić = wydawać światło: »Księżyc... świéciáł« Zb. II, 160. || »Świecić się« = błyszczeć: »Będzie nam się świciał w ręku karabinek« Was. 209. Toż Wisła III, 523. »Świeciały sie pierścienie« Rad. I, 215. »Świeciała sie rącka« ib. 221. »Oj świci sie = wykrzyk ulubiony na weselu, oznaczający, że świeci się korona panny młodej« Wisła VIII, 495. || »Świecić« = palić: »Światła nie świecą« Zb. VII, 244. »Rano stajała, świce świciła« Krak. III, 251. || »Świecić się« = palić się: »Świécka sie świéciła« Zb. V, 247. »Świecąca się gromnica« Zb. X, 89. »Świci sie ogień« Chełch. I, 26. W temże zn. »Świecić się« Zaw. 98. Rad. II, 55. || »Świecić« = światło palić: »Ona chce świcić, a on nie chce« Wisła VI, 857. »Chcieli świcić pod łózecko« Chełch. I, 18. »Świcili i ją pilnowali« Krak. IV, 19. W temże znacz. »Świécić« Święt. 451. Rog. n°17. || »Świecić się« = przeświecać: »Pszenica będzie się świeciła = będzie rzadka« Zb. X, 106. || »Świecić« w znaczeniu wątpliwem: »Zona go naucy, naucą go dzieci: chciało ci sie zony, niechze ci się świeci« Krak. II, 80. »Świecić baki« = schlebiać: »Jeden Magdzie baki świéci, drugi schlebia Kasi« Wójc. II, 227.

Swiecidko: »Świecitko = mała lampka bez klosza« Parcz. || »Świecidko« p. Pozłocie.

Świecidło: »Swiecýdło = knot« Pobł. 99.

Świecny »a. siumny = piękny, okazały« Spr. V, 423.

Świecówka (?) p. Ficówka.

Świeczki = »kawałki żywicy zasuszone z jakiemiś ziołami« Wisła II, 606. || »Świécki = łzy: świécki mu w ocach stanéły« Rozpr. XXVI, 396.

Świecznik = »lichtarz« Tyg. il. 2, V, n° 110. »Kowal stał przy świeczniku i szczepę ucierał« Prz. ludu r. 1891, str. 103. »Świecznik = deska przy ścianie nad nalepą, oblepiona gliną: na niej paliły się szczapy do oświetlania izby« Wisła IV, 885. || »Świecznik = błędny ognik (w Wielkopolsce)« Zb. XI, 21. Toż Zb. IV, 192. Pozn. VII, 49 i nast. || »Świecznik = roślina, Gentiana asclepiadea« Zb. VI, 258. »Świecnik = Gentiana pneumonanthe« Spr. V, 423.

Świeć = siostra żony: »Wyszła do niego starsa swieć, proszę szwagra z siwka zsieść« Lub. I, 294. »Cześć, swiedź, swieść, trześć = siostra żony« Kolb. słown. »Wyszła do niego młoda świedź« Kolb. 181. »Świeść« ib. 180, 186, 188. Toż Maz. II, 108; ib. III, 277. »Świeść = siostra bratowej« Ust. z Ukrainy. »Ćwieść« Maz. V, 295.

Świedlerz »a. świedlirz = oszust, uwodziciel« Sand. 265.

Świedryk = »przyrząd bednarski, krzywe dłuto« Pr. fil. V, 157.

Świedrz, »świedrzyk = świder, świderek« Fed. 410. »Świedrzyk = świderek« Pr. fil. V, 909.

Świedź p. Świeć.

Świegoda p. Swoboda.

Świegonić się = »brudzić się, walać się« Pr. fil. IV, 256.

Świekr = ojciec męża: »Będę świekrowi dogadzała« Wisła VII, 702.

Świekra = matka męża: »Świekra mać, świekra matula« Rad. II, 54. »Do świekry macierze« ib. 87. »Świekra = teścia, teściowa, matka męża lub żony« Pr. fil. IV, 884. »Wsiekra« = świekra: »Za-

dna synowa u wsiekry matki nie uzyje rozkosy« Wisła III, 251.

Świekrucha = »świekra, matka męża: nie dajże mnie Boże na świekruchę na mać« Pr. fil. IV, 256. Toż Skrzyń. 70. Wisła VII, 699.

Świele = »cwele, szwela« Pr. fil. V, 909.

Świend = »swędzenie, świerzb« Ust. z Litwy.

Świer = »świerk« O.

Świerbiączka p. Świerzbiączka.

Świércha p. Światło.

Świerczák = »świerczek, mały świerk« Pr. fil. V, 909. W temże zn. »Świércák« Cisz. 288. »Śwircacek« Zb. IV, 232. || »Świerczak = ptaszek smutno świergocący, Emberiza miliaria« Spr. V, 143.

Swiercz = »świerszcz« Zb. II, 121. Toż Pozn. VI, 273. W temże zn. »Szwiérc« Hilf. 184. »Świrc« Zb. VIII, 254.

Świerczeć: »Świerceć = świerszczyć« Święt. »Świrk (świerszcz) świerczy« Zb. XIV, 131. || »Świérceć = pokazywać się, być widocznym: o młodem zbożu albo o koniczynie, która się pokazuje, mówią, że świércy« Rozpr. XXVI, 396.

Świerczek: »Świercek = 1, świerszcz 2, świstawka« Święt. || »Świercek = wieprz« (w zagadce) Zb. I, 130. || »Świerczki« = świeczki, łzy: »Aż ci świerczki w oczach staną« Pr. fil. V, 909. »Śwircki = łzy: śwircki miáł w ocach« ib. 157.

Świerczyna = »drzewo świerkowe« O. W temże znacz. »Świrczyna« ib. »Śwircyna« Zb. VIII, 258. »Przed dworem stoi świerczyna« Pozn. I, 159. »Na ogrodzie świerczyna, a przed oknem topol« Pozn. V, 128. »Świerczyna = las świerkowy« O. W temże zn. »Świerczyna« Was. 92.

Świerdziołek = »świderek« Pr. fil. III, 311.

Świerg »a. siwerniak = Anthus aquaticus« Stęczyński, Tatry 55.

Świergola: »Szwirgola = rzępoła« Pobł. 99.

Świergolić = wydawać głos, śpiewać, o ptakach: »Jaskółeczka świergoli« Rog. nº 104. Toż Kuj. II, 38. Lip. 108. »Sikoreczka świérgoli« Zb. II, 62. || »Świérgolić = wygadywać szybko, trzepać językiem: ón mi nad głową świérgoli« Krak. IV, 322. || »Świergolić = źle grać, rzępolić« Pr. fil. V, 909. W temże zn. »Szwirgolic« Pobł. 99. || »Świergolić, świegotać = umizgać się« Święt. »Świergolić = lekko tańczyć, szastać się« (?): »Nie będziesz ze mną chłopie ze wsi świergolił, abo byś mi kosulinę posmolił« Maz. II, 198. || »Świergolić (się) = coire, o wróblach« Pr. fil. IV, 256; ib. V, 909.

Świergołuśka = »dzierlatka« Rog. nº 470.

Świergot = »świerszcz« (w zagadce) Zb. VII, 138.

Świergotać = ćwierkać: »Wróblowie... świergotają« Rog. nº 449.

Świergunia = »mysz« (w zagadce) Fed. 382.

Świérk = »modrzew« Goszcz. Tatry 131. Toż Zb. VI, 214. Spr. V, 423. Wrześ. T. 6. Wrześ. 22. W temże znacz. »Świrk« Hoff 42. || »Świerk = świerszcz« Tyg. il. 1, XII, 6. W temże zn. »Świrk« Zb. XIV, 131. || Świerk = świergot, krzyk ptastwa leśnego« Zb. I, 24. W temże znacz. »Świrk« Spr. V, 122.

Świerszczek = »świerszcz« Krak. IV, 227. || »Świerszczek«: »Krzy-

cál krwawemi świérsckami, wołáł o pomoc« Zb. VII, 39.

Świerszczowa = samica świerszcza: »Siedzi pluskwa w kominie, mówi: świerszczu, weź ty mnie... wezmę sobie świerszczowę« Maz. V, 320.

Świerszczowski = »świerszcz, w zaklęciu: uciekaj pan Świerszczowski, bo jedzie pan Luśniowski (t. j. luśnia została postawiona w kącie)« Chełm. II, 174.

Świerzb: »Sworb« Hilf. 182. »Świerzb a. świerzba = choroba skóry« Wal. 83. W temże znacz. »Świerzba a. szlachcianka« Zb. II, 11. »Świerzba« Pleszcz. 135. »Sirzba« Mil.

Świerzbaba = »roślina, zapewne świerzbnica« Pr. fil. IV, 256.

Świerzbiączka: »Świerzbiączki blp. = scabies« (świerzb) Wisła III, 90. »Świerbiączki = krosty« Rozpr. XII, 105. »Świerbiącka a. śkrabki = świerzb« Spr. V, 423. »Nacierny (natrętny) jak świerbiączka« Cinc. 24.

Świerzbić: »Sirzbić« Mil.

Świerzop = dzika koniczyna, Mickiewicz Pan Tadeusz. W temże zn. »Świżupa« (!) Kam. 40.

Świeść p. Święć.

Świetana = śmietana: »Dobre kluski na oleju, lepse na świetanie« Święt. 679.

Świetlaki = »zacheuszki, nazwa kościelna« Zb. II, 253.

Świetlący: »Stoi gruszka zieląca, przed Panem Jezusem świetląca« Chełm. I, 135. Toż ib. II, 261.

Świetle = »robaczki świętojańskie« Pr. fil. V, 158.

Świetlica »a. izba = główna izba w domu« Pleszcz. 20. »Świetlica = izba paradna w chacie do przyjmowania gości« Osip. »Narąbiem topolu, postawim świetlicę« Wójc. I, 96. Toż Maz. III, 209. »Do jasnej świetlicy« Rog. n⁰ 133. Kolb. 263. W temże zn. »Świetlica« Krak. IV, 154. Maz. V, 196. »Świątlica«: »Jechał Jasieniek wedle nowej świątlicy« ib. III, 278. »Świetlica = izba w chacie góralskiej, w której przechowują odzież i majątek, tudzież obchodzą uroczystości rodzinne« Rozpr. X, 221. Por. Świetnica.

Świetliczek = zap. robaczek świętojański: »W trawie się jasny świetliczek zapali« Szepielewicz Psycha 51.

Świetnia — wyraz nieobjaśniony Rozpr. IX, 304.

Świetnica = »lepsza izba, salonik« Rozpr. XII, 105. »Płakała dzieweczka w tej nowej świetnicy« Zb. IX, 175. W temże zn. »Świetnica« Aten. 1877, II, 105. Zb. V, 203. Wisła II, 99. Rozpr. III, 376. Zb. XII, 153. Spr. IV, 382. Swiderski Wieś Wisła 56. Por. Świetlica.

Świetnieć = »chorować« Reforma 1882 n⁰ 268.

Świetno = świetnie: »Zamek jaśniał świetno« Wójc. Kl. II, 73.

Świetny = odświętny: »Świetna czapka = czepiec pani młodej« Pozn. I, 195. »Letniczek odziemny (t. j. letni, nie od zimy) świetny« Wójc. I, 45.

Świetołka = »mała izdebka w rogu chaty z wejściem z sieni« Pr. fil. IV, 884. W temże znacz. »Świetołka« Kraj, Dodatek, 1889 n⁰ 45, str. 1.

Świeżo = łatwo (?): »Pódź-no do mnie, bo mi nijak świéżo wstać do cię« (mówi chora żona do męża) Kam. 145. »Za świża«: »Zje je (pączki) dziadunio za świża« (= świeże) Wisła VIII, 298.

Świeżuchny = bardzo świeży (wianek) Lip. 46.

Świeży: »Świza słunina« = zap.

niewędzona Chełch. 55. »Śwyza dusa« = żywy człowiek ib. 18 i 118.

Świeżyć = »ranić zwierza, lecz nie zabijać na miejscu (o strzelbie, gdy nie bije ostro)« O. Toż Prz. ludu VI, 126.

Świeżyna = »mięso tylko co zabitego zwierzęcia« Petr. »Swieżyna = świeże mięso, ciało; żywy człowiek« (między duchami) Wisła VIII, 149.

Świeżyzna = »świeże jadło, mięso« O. »Byk usłyszał świérzyznę (!) idzie do nich i wącha ich« Kuj. I, 176.

Święcelina = »święcone« Spr. V, 423.

Święcenie = »święcone« Pozn. I, 132. W temże zn. »Świecenie« Mát. Zap. 15.

Święcia = »święci: wszyscy święcia tańcowali« Pr. fil. V, 909. »Wszyscy święcia« Zb. III, 53. »Święcia i apostołowie« Pozn. II, 217. »Świącia« Zb. III, 54.

Święcica = »dewotka« Spr. V, 423. »Święcica« = święta: »Najświętszej Panny ze święcicami« Zb. IX, 11. Toż ib. 12. Lub. I, 110.

Święcić: »Idzie noc, idzie dzień, święć imię (święci mię?) pod spodzień, jak sie nie podrapie, to mie wstyd cały dzień. Miotła« Zb. VI, 6. »Święć się imię« (nie objaśniono) Ust. z Litwy.

Święcik: »Na niedziele, na święcik« Rozpr. IX, 187. Toż Zb. X, 127.

Święconka = »święcone wielkanocne« Pr. fil. IV, 884. Toż Pozn. II, 43 i 200. Kuj. II, 277. Por. Szulc Mythologia 88.

Święodzić = »swędzić« Pr. fil. V, 910. P. Swędzić.

Świętalny = odświętny: »Żupan świętalny« Bar. 16.

Świętny = »świąteczny np. suknia« Zb. I, 31. W temże znacz. »Świętny« Pozn. I, 62 i 187; ib. II, 85.

Święto: »Święto bydląt = trzeci dzień świąt Wielkiej nocy« Wisła VII, 749.

Świętojanka = »wylew Bugu koło dnia św. Jana w końcu czerwca« Tyg. il. 2, V, 65. »Świętojanki = deszcze świętojańskie« Star. przysł. 78. || »Świętojanki = porzeczki« Zb. I, 24. Toż Pozn. II, 332. Prz. ludu VI, 91. »Świętojanki = gatunek gruszek« Zb. VIII, 257. »Świętojanki = kartofle wczesne czerwonawe« Ust. z Kujaw. Toż Was. 14. Pr. fil. IV, 257. W temże zn. »Świętojunki« ib.

Świętojański: »Ognie świętojańskie a. święte« = sobótki Pozn. III, III. || »Świętojańskie ziele = dziurawiec, Hypericum« Petr. Toż Kiel. I, 50. Lub. II, 161. »Kwiat świętojański = flos hyperici« Ciesz. 50. || »Świętojański = ostatni tydzień czerwca tak nazwany, ponieważ przypada nań św. Jana Chrzciciela« Spr. IV, 360. »Świętojański = miesiąc lipiec aż do św. Jakóba« ib. Toż ib. V, 423. »Świętojański = czerwiec« Nadm. 157. || »Świętojańskie = zadatek (w jesieni) dawany nowozgodzonemu służącemu« Kuj. II, 277. Toż Pobł. 6 p. w. Bożák.

Świętokradzkie »ziele = cudowne, odpędzające strachy« Zb. X, 224. Zb. XI, 52.

Świętomarcińskie »babie lato« — opis w Niwie 1892 str. 288 —289.

Świętomichalski »(miesiąc) = wrzesień« Nadm. 147.

Świętościwy = święty: »Narodził

się Jezus u Matki świętościwej« Łęcz. 183.

Świętości = przedmioty święte: »Wziął świętości« Kuj. I, 173. Toż Rozpr. IX, 201. W temże zn. Świyntości« Zb. XI, 107.

Świętować = wstrzymać się od pracy Tyg. il. 1, X, 255. || »Świętować kogo = uważać, szanować: wysoko się ceni, ale ja go wcale nie świętuję« Roczn. 238.

Świętuszko: »Co niedziołka, co świętuszko« Kuj. II, 19.

Święty: »Świąty Łukasz« Zb. IV, 91. »Świąci apostoli« Kiel. II, 145. »Najświętsza«: »Kumotrze, pożyczcie mi też laski na Najświętszą t. j. na odpust w dzień Matki Boskiej« Pozn. I, 71. »Jak jom zaceni oba pałasami ciąć, tak ftóry (który) świąty, zacéna krzycyć« Zb. XV, 17. »Święty wieczór = wigilja Bożego Narodzenia« Zb. VI, 212. »Święte wieczory = 12 dni przed Nowym Rokiem, w ciągu których lud unika niektórych robót, w gub. łomżyńskiej, pow. ostrowskim; wieczory w ciągu 9 dni przed Boż. Nar., w czasie których unikają przędzenia, szycia, rąbania i innych robót, w pow. sokołowskim« Pr. fil. IV, 256. »Święta wieczerza — przed 3 Królami« Tyg. il. 1, IX, 78. »Święta wieczerza = wilja Boż. Nar., u Hucułów« Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 54. »Święty Krzyż = dzień św. Krzyża na wiosnę i w jesieni« Wisła VII, 80. »Święte ognie = sobótki« Pozn. III, III. »Święty lej« (z okolic Kraśnika, bez objaśnienia) Wisła VI, 986 z Gazety Świątecznej r. 1892 n⁰ 591. »Świętego Piotra korzenie = rośl. Dentaria enneaphylla (?)« (opis) Krak. III, 130. || »Święty« pijany: »Już zaś jest święty (= pijany)« Cinc. 31.

Świgać = »rzucać, ciskać, śmigać« Zb. I, 24 i 6. »Bodaj cię choroby świgały« Pozn. I, 50. W temże zn. »Świgać« ib. IV, 304. »Coś nią rzucało, świgało« ib. VII, 148. »Ryba sie świga« = ciska się ib. VI, 59.

Świganie = »ciskanie, rzucanie« Pozn. II, 122.

Świgawka = »kij rozszczepiony na końcu do ciskania kamieni« Pobł. 75 p. w. Puszczawka.

Śwignąć = »rzucić: śwignąć kamieniem« Zb. I, 24. W temże zn. »Śwignąć« Pozn. VI, 116. »Jak jąm śwignął czart« ib. 248. »Jagem go śwignoł« ib. 333. »Jednóm okiem śwignoł na nią« (zerknął) ib. VI, 74.

Świkać p. Skikać.

Świlnie: »Mocno, świlnie (= szczelnie) zatkał« Krak. IV, 75.

Świnąć = »zwinąć« Spr. IV, 31. »Jak ik wziąłek dzielić, to jednego świnę, drugiego minę, trzeciemu nic nie dám« Zb. VII, 24. »Jedno świnąć, drugie minąć = wykręcić się sianem« ib. 99.

Świncąga = »podpasiona świnia« Święt.

Świncuch = »świńtuch« Pr. fil. V, 910.

Świni = świński: »Świnią drogą« Maz. III, 126. »Świnia trawa = polygonum« Kk. 13. »Świnie uszy rodzaj grzybów trujących« Wisła VI, 678.

Świnia: »Świynia« Rozpr. VIII, 99 i 177. Chełch. I, 53. Pr. fil. IV, 257. Wisła VI, 430 i 907. Zb. XV, 144, 164 i 174. »Swýnia« Derd. 102. »Cworo świni« Kozł. 103. »Do świyj« = do świń Rozpr. VIII, 113. 1 pp. l. mn. »Swynie« Derd. J. 23. »Tam zadarmo dali mi tela świnik« = świń Zb. V, 211. »Świyj = świnia« Rozpr. VIII, 177. || »Świnia = gra«

(opis) Kuj. I, 225. Zb. II, 31. Zb. X, 81. Zb. XIV, 218. Święt. 648. || »Świnia ołowiu = bryła tego kruszcu: Branicki w Białymstoku poleca kupić świnię ołowiu do okien« Pr. fil. IV, 884. || »Świnia a. świnka = część komina na strychu a. luft z jednego pieca do drugiego« ib. 257. || »Kupić świnię = opić się« Udz.

Świniaczy = »świński, wieprzowy: mięso świniacze« Pr. fil. V, 910. »Świniacze bagno = ledum palustre« Wisła VI, 913.

Świniak = »prosię« Kuj. II, 277. || »Świniak = wyrzut na ciele, krosta« Udz. Toż Zb. I, 53. »Świniák = wrzód wielki, w ciele ukryty, objawiający się z początku na zewnątrz przez zapalenie ciała« Pobł. 95. »Świniak a. morówka = guz« Zb. XIV. 200.

Świniarek = »pastuszek od świń« Pr. fil. IV, 884. W temże znacz. Świniarek« Pozn. I, 105; ib. II, 281; ib. III, 65; ib. VI, 16. || »Świniarek = osoba występująca w grze« Wisła III, 62.

Świniárka = »owca zwykła grubowełnista« Hempel. Toż Gluz. 565. Wisła II, 124. || »Świniárka« = pastuszka do świń: »Bedzies u nas słuzyć za swiniárke« Cisz. 282. || »Świniarka = bedłka, Agaricus trivialis« Pleszcz. 140. Toż Wisła VI, 679.

Świniarz: »Śwyniárz = pasający świnie« Wisła V, 162. Toż Jastrz. W temże zn. »Świniarz« Pozn. I, 95. || »Świniárz = człowiek nieobyczajny, niechluj« Święt. »Świniarz = skąpiec, nie lubiący fundować« Czark. || »Świniarz = gra w karty« (opis) Krak. I, 329.

Świniec »a. świński korzeń = Rhizoma veratri« Wisła III, 90.

Świnieczka = świnka: »Chycił se świnieckę« Rud. 187.

Świnieniec = chlew: »Wy, sieroteńki, kaźcie sobie zagrać, a tych ojcowiczków do świnieńca zagnać« Lub. II, 36.

Świnięcy: »Śwynięcy = ze świni, z wieprza, wieprzowy: mięso śwynięce = wieprzowina« Czark.

Świniocha = »świnia« Pr. fil. IV, 257.

Świniowina: »Śwyniowina = świnia: śwyniowine my zajon« Rozpr. VIII, 124.

Świniuch = »chlew na świnie« Pr. fil. IV, 884.

Świniucha = »świnia, świnka« Kuj. II, 277.

Świnka = »1, rodzaj ryby 2, zabawa dziecinna: kilku chłopców, trzymając się za ręce, nie pozwalają jednemu ze swoich towarzyszów posunąć kamienia, zwanego świnką do przygotowanego na ten cel dołka 3, choroba gardła, opuchnięcie szyi i podgardla 4, kanał kominowy od kapy do komina, luft łączący piec z kominem« Pr. fil. V, 910. »Świnka = gra wiejska, przypominająca krokieta« Osip. »Świnka = gra« Tyg. il 1, X, 255. || »Świnki = podłużne kopki na łące z drobnego siana« Święt. 3. || »Świnki = rodzaj grzybów«. || »Świnki = fale na zbożu« Zb. III, 32. Świnka« p. Świnia.

Świnkarz (wyraz nieobjaśniony) Rozpr. IX, 157.

Świnny = »świński« Petr.

Świnobój = »to samo, co świnopas« Ust. z Litwy.

Świnokrop = »sporek« Petr.

Świnopas = »prostak nieokrzesany« Osip.

Świntarz p. Cmentarz.

Świńczę: »Swińczę = prosię spore« Pobł. 95.

Świńka = świnka Cisz. 193.

Świński: »Śwyński łeb« Chełch. I,

237. »Swyńscim mnięsem« Derd. 23. »Swyńsci futer« (jadło) ib. 50. || »Świński gwóźdź = gwóźdź wielki, wbity w stragarz środkowy, a służący do zawieszania zabitej świni w celu jej rozebrania« Święt. 540. || »Świński ogier = kiernoz, żart.« Osip. || »Świński = nieuczciwy: człowiek świński postępuje po świńsku« Czark. || »Świńskie ziemniaki = ziemniaki drobne« Święt. 5. »Świński korzeń a. świniec = Rhizoma veratri« Wisła III, 90. »Świńska wierzbina« p. Smrodzieniec. »Świńska cebula = mieczyk dachówkowaty, Gladiolus imbricatus« Zb. VI, 258. »Świńska borówka = mącznica, baraniucha, Arbatus uva ursi« Osip. »Świńskie południe, łątka, panna = owad w rodzaju szarańczy« Pr. fil. V, 910. »Świńska wesz, świńskie bagno, świńskie ziele = nazwy roślin« ib. W temże zn. »Świńska pietruszka« Was. 14. »Świńskie buraki« ib. »Świńskie bagno« ib. 13. »Świńska wesz, świńska trawa« Kuj. I, 83. »Świńskie ziele« Zb. VI, 311. »Świńskie lekarstwo = antimonium crudum« Pr. fil. IV, 257. || »Świńska noga = strzelba pojedynka z krótką lufą« Hempel.

Świoz: »Swioz (?) = naczynie do przechowywania masła« Hilf. 182.

Świr = »świerk« Zb. VIII, 305; 3 pp. l. p. »Świrowi« ib.

Świrc = »świerszcz« Zb. VIII, 254.

Świrdel = »wróbel« (w zagadce) Cisz. 358.

Świrdoń = »szczur« (w zagadce) Cisz. 358.

Świrecek = »zdr, od świrk« Pr. fil. V, 910.

Świrek = »świerk« Was. 247.

Świren = »śpichrz, żytnica« Petr. W temże zn. »Świreń, świronek« Osip. Wal. 84. »Świren«: »Idzie matka do swirna« Juc. 256. »W świrnie wiszą wianki« Pol, Pieśń o ziemi 21. »W świrnach« Wisła II, 683. W temże znacz. »Świrna« Petr. »Świron = lamus« Wisła II, 278.

Świrgać = »świérkać« Zb. VIII, 254. »Ptak świrga« ib. 308.

Świrgnąć = »rzucić« Pr. fil. V, 910.

Świrgola = »wróbel, w zagadce« Pr. fil. IV, 257.

Świrk = »świerszcz« Zb. XIV, 131. »Świrk« p. Świerk.

Świrkać = »śpiewać« (o ptakach) Spr. V, 122.

Świrna p. Świren.

Świrnąć = »umrzeć« Pr. fil. V, 910.

Świron p. Świren.

Świrśnia = »ruchoma belka żórawia studziennego, osadzona w 'babie' czyli rososze« Ust. z Litwy.

Świrtut: »Swirtut« = głos lotu gapy zaczarowanej« Derd. 37.

Świsnąć = »ukraść« Parcz. Toż Pr. fil. IV, 257.

Świst! = wykrzyknik: »Świst i do dziury!« Zb. V, 176.

Świstacz: »Świstac = bicz« Pr. fil. IV, 257.

Świstać: »Świstać = gwizdać: kos świsce« Wisła V, 648. W temże znacz. »Świustać« Pr. fil. IV, 257. »Szwistac« Hilf. 184. 3 os. l. p. »Świszczy« Myszk. 21. || »Świstać« = bić: »Jedną ręką konia śwista« Lip. 102. Toż Pozn. V, 132. || »Świstać = biegać, brykać: a to ci to ciele świstá nogami, aze bryły w góre lecom« Pr. fil. III, 499.

Świsták = »bobak, świszcz« (Arctomys marmotta) Stęczyński Tatry 81. Toż Wrześ. 22. Wrześ. T. 11. Rozpr. X, 221. Spr. V, 423. || »Świstak a. świstawka = gwizdawka« Pr. fil. IV, 257. »Świ-

stak = orzech laskowy z dziurką przez robaka wywierconą« Kolb. rękop. || »Świsták a. świstás = bat, bicz« Pr. fil. V, 910. || »Świstak« = przezwisko wiatru: »Wicher nazwała świstakiem« Rad. II, 190. »Świstkák = nazwa psa« Zb. XIV, 27.

Świstanie = »1, głos żółwia 2, głos bobra« Pr. fil. V, 910.

Świstás p. Świstak.

Świstnąć? = zeskoczyć: »Z konika sjistnął (?), za rąckę przycisnął« Zb. VIII, 284.

Świstocha = »nazwa krowy« Krak. I, 178.

Świstowaty »baran = mający przednie zęby rozdzielone« Ust. z Podlasia.

Świstula = »nazwa krowy« Krak. I, 178.

Świstuła = »fistuła« Pr. fil. V, 910.

Świstum-poświstum = »okrzyk podziwienia lub niechęci, gdy się co widzi w wielkim nieładzie« (w Wielkopolsce) Tworzymir (Chociszewski) Bib. Warsz. 1864, I, 265.

Świstun »a. białobok = gatunek dzikiej kaczki na błotach nadnarwiańskich« Pr. fil. IV, 884. || Świstun = uosobienie wiatru« (opis wierzeń) Fed. 295. || »Świstun = dziurawy orzech« Ust. z Litwy. || »Świstun« = piróg: »Hreczuszki, świstuny, olbrzymie hreczane pierogi nadziane kapustą i serem, kraszone skwarkami, w misach się rozkładały« Śnieżko-Zapolska.

Świszcz p. Świstak.

Świszczopał: »Świszczopały, mosanie, darmojady, włóczokije!« Bar. 64. Por. Świszczypał.

Świszczypał: »Świscypál = lekkomyślnik, trzpiot« Święt. W temże znacz. »Świścipáł« Rozpr. XXVI, 396.

Świszczypałka = »człowiek lekki, robiący bez namysłu, przez to źle« Udz. || »Fiścipáłka«: »On nie latá za fiścipáłkami = nie trzpioce się, nie myśli o głupstwach« Zb. VIII, 251.

Świściołka = »świstawka, zrobiona z kory wierzbowej« Czark. Wisła V, 648.

Świt = »kwiat na sosnach« Pr. fil. V, 158. || »Ino świt« = bardzo rano Wisła VIII, 440.

Świta »a. świtka = sukmana, sierminęga« O. »Świta = burka, opończa, gunia z grubego sukna« Roczn. 238. Toż Pauli 105. W temże zn. Pol, Pieśń o ziemi 34.

Świtać: »Rano, jeszce nie świtano« Maz. V, 213. || »Świtać = biegać prędko, skakać: młody koń świtá« Pr. fil. V, 910. »Świtać = kopać nogą« Huc 158.

Świtáłek = »zwitek, garstka, kłak« Rozpr. XI, 189.

Świtanie: »Do świtaniá = do świtu; przed świtaniem = do dnia« Pr. fil. V, 910. »Świtaniem« = o świcie Kam. 26. »Świtani«: »Dyby nie było świtani zwoniło, toby była tańcowała = możeby ją kto wziął do tańca, ale już zadzwoniono« Wisła II, 307.

Świtek = »świt: »Świtkiem = rankiem« Parcz. »Świtkiem śpiwá« = o świcie Zb. XIV, 209. || »Świtek« = zwitek: »Wyczesany len składa się w świtki po 6 garści« Enc. R. II, 817.

Świteńko = prędko: »Krysia świteńko (prędziutko) wyszła z izby« Kam. 147. Por. Świtki, Świtko.

Świtka p. Świta.

Świtki = »sprytny, zwinny: wośm dziéwek świtkich« Kam. 37.

Świtko = »prędko, chyżo« Udz.

Świtku: »Świtku, świtku, świtku, dzień bieleje« Łys. 12.

Świtłucha = »kwas drzewny, ocet drzewny, woda smolana« O.

Świtnąć: »Świtnóć = uderzyć prędko nogą: nie chodź kole konia, bo cie świtnie« Pr. fil. IV, 288. »Świtnąć = pobiec« ib. V, 910.

Świtucb = »zwitek, kłęb zwinięty« Pr. fil. IV, 257.

Śwituł = »zwitek, kłębek« Parcz.

Śwityłka = »szwagierka, załwica, siostra pana młodego« Zb. I, 93.

T.

Ta = przyśpiew: »Oj ta dana« Kuj. II, 177 etc. || »Ta, ta, ta« = naśladowanie obojów ib. 63.

Ta = »tam« Was. 237. Toż Ust. z Jaworza. Krak. IV, 323. Kuj. II, 277. »Ta = partykuła często używana w mowie potocznej: ka ta idzies? ón ci ta cosik dáł? zje ta niemoc dáł« Spr. V, 424. »Ta = partykuła służąca do wzmocnienia pewnego wyrazu« Wrześ. 23. »Ta = partykuła służąca do uwydatnienia pewnego wyrazu, lub całego zdania: e duzo mácie tyk krowiąt? zjej ta trojecko z tyk starsyk, a ta zaś drobiázgu to ta jest cosi pięciorecko« Rozpr. X, 304. »Ta = partykuła, bardzo często używana: cóz ta słychać? je, nic ta ciekawego; zdrowiście ta? doś ta, dzięki Bogu; otwórzciez ta! trza ta jesce zaźryć« Rozpr. XXVI, 396. »I ta jak przyseł = tam« Opol. 30. »Ta = ot, oto, też: zatańcuje nám ta casę« Rozpr. X, 206. »Cóz ta chłop? socha i radło — ta i tylo! (= chłop tylko do sochy i radła)« Lub. II, 214. »Ożeniłech sie ta! niechże ta! Pojąłech se babsko! byle ta!« Wójc. II, 211. »Ono-ta choć błota mniejszego chyba sie nie spódziewać, niech przynajmniej z góry nie leje« Lub. II, 214. »Oj, nima ci to, nima, a jako na majdanie, ta za cerwone jabko a dziewcyne dostanie« Zb. XV, 65. »Ale mnie sie ta temu... nie chce wierzyć« Święt. 382. »Świeci ta miesiącek — wedle okienecka« Kal. 129. »Kto tańcował? kto to ta?« Łęcz. 187. »Ona pyta: kto to ta?« Pauli 163. »Niema go ta wiela« ib. 18. »Choćby przyszła, toćby ja ta już ij nie bił« Kuj. I, 125. »Rós ta i rós, i było mu juz 15 lat« Zb. V, 224. »Kieś ta wlazła, to se siedź« Wisła V, 140. »Wybiera ta pszenickę s konkolu« Pozn. IV, 7. »A kto ta pójdzie, przecyta sobie« Fed. 43. Toż Rad. II, 60. »Umykajta z duszą... ta was powieźbią (do więzienia wezmą)« Pozn. VI, 295. »Niech ta licho!« Maz. III, 316. »Jak wy ta wiécie?« Kiel. I, 155. »Duzoś ta naorał?« ib. 168. »A kto ta posed po te wode, juz go ludzkie oko nie widziało« Zb. XI, 92. »Wyźryj ta, kto sie ta tłuce« ib. 120. »Bedzie ich ta półtorasta« Zb. XII, 153. »Boze cie ta prowadź« ib. 187. »Wiele was tu takich chłopaków ta będzie« ib. 207. »A ta, jak sie gdzie wykopie dziurę, woda wnet ze spodu wyłazi« Krak. III, 34. »Będzie on

ta bębniał... będą ta jagły« Kuj. I, 282. »Odpocął se ta trochy« Krak. IV, 78. »Z tej ta strony jezioreczka... wygląda ta kochaneczek... Dziewczyna ta po tej rosie chodziła... Rybacy ta po tej wodzie łowili« Kolb. 160. »Kto ta przyjdzie lub przyjedzie: żołnierz ci tu leży« Kolb. 268. »Takem sie ta zabawił i tu i tu troche« Zb. XV, 16. »Wiezie mi ta, wiezie, pudełecko z wińcem« Zb. XV, 88. »A siedzi ta na kościele piekny młodzieniec« Zb. XV, 89. »Já ta temu i bardzo nie winien« Święt. 384. »A niechże ta noszą« Rud. 133. »A so ci ta w lesie syski« Wisła VI, 199. »Jak mu mu sie ta już dobrze sprawował« Zaw. 67. »Kamraciá moi, puście ta!« Zaw. 94. »W stodole na sianku, coś ci ta nocował« Rad. II, 46. »Szoł ta i szoł ta = szedł tam« Lub. II, 213. »Nie wierzę ja temu, co wy ta gadacie« Oles. 426. »Abo jo ta twoich zaletów potrzebna?« Kuj. I, 50. »Niech go ta i chłopa« ib. »Pódziesz do ogrodu i schowasz tyż ta marchewkę dla nas« ib. 152. »A schowałaś ta co w kieszeń?« ib. »Pocóż ja ta pójdę?« ib. 161. »Ja go ta tkoł do czopki« ib. 162. »Ostaw ta klesze śniadania« ib. 168. »A wetchnij-no ta rękę po pieniądze w torbę« ib. 181. »On ta nie wyjedzie tamtędy« ib. 183. »Niech je ta djabli wezną« ib. 185. »Będą ta skrzypce i bas« ib. 254. »Gdzie ty ta bywasz?« ib. 295. »Będą ta grali« ib. 300. »Porwanaś ta Bogu« ib. 304. »Czemu druchny nie śpiwacie, czy olszowe pyski macie? Czy olszowe, czy dębowe, toć ta takie nie wesołe« Kuj. II, 236. »A cegóz ta chceta od nij« Kozł. 210. »S tej ta strony jeziora« Lip. 9 etc. »Śmijcie wy sie ta ś niego« Krak. IV, 54. »I wzięni dwóch chłopów; jedenby to ta z takiém babskiem uniós?« Krak. IV, 225. »A niechze się ta ludzie dziwują« Pauli 143 etc. »Nie widzieliście ta, nie słuchaliście ta kochanka mojego?« Kolb. 12. »W tej ta nowej komorze« ib. 222. »A byli ta starostowie« ib. 306. »Co ta słychać u was?« Zb. II, 230. »Nie słychać ta nic nowego« Zb. IV, 90. »A kez są ta ci przyjáciele?« ib. 95. »A któż to ta łupá?« ib. 98. »Cóz sie to ta bieli?« ib. 129. »Bo nas ta dziewecki, bo nas ta nęciły« ib. 155. »A pódźmy ta między owce« ib. 184. »Niech ta znać« = to nic, że będzie znak ib. 210 etc. »Jeści ta lipka zieloná« Rozpr. IX, 185. »Jes ta Jasinek« ib. 186. »A niech ta! = mniejsza o to« Ust. z Królestwa. »Cóż on ta przyniesie?« Zb. IX, 8. »A cóż to ta komu do mojej głowy?« Wójc. I, 295. »Tak ta z tom kucharkom sie rozmawiáł« Zb. VII, 22. »Posed ta kasik we świat« Zb. VII, 27. »A nic mi ta moje panny, a nic mi, bo mi to ta w tym czepieczku najmilij« Pozn. II, 235. W temże znacz. »Ta« Zb. IX, 15 etc. Zb. VIII, 93. Wójc. I, 241. Sand. 28, 42, 131, 157, 200, 265, 271, 273 etc. Oles. 54, 169, 171. Kłosy II, 333. || »Ta« = toż, przecież: »Tá daj mu światła« Krak. I, 66. »Ta mnie ojciec zabije« Bar. 84 || »Ta« = więc, przeto: »Woda już była wielga. Ta Noe, niewiele myslęcy, otworzył dźwierki« Zb. V, 133. »Tak i ón rzuciuł trupa... a trup... pedá: stój bratku, odnieś mnie, zkodeś mie wzion. Ta ón go wzion na plecy i niesie« Wisła VI, 314. || »Ta« = jeśli: »Zono, ta bede

miáł cás kiedy, to ci powiem« Zb. XV, 16. || »Ta« = ale: »Spodobałaś sobie, ta nie wiedzieć kogo« Zb. XII, 138. || »Ta« = i: »Bednarz siedzi w dziurze, ta obręcze struże« Wójc. I, 249. || »Ta« = a: »Bieży konik, bieży, po zielonej miedzy, ta moja matusia w czarnej ziemi leży« (góral.) Tyg. il. 1, XII, 27. »Już twoją kochaneczkę do ślubu prowadzą. Ta niechże ją ubierają, niechże ją prowadzą« Wójc. I, 219. || »Ta« = wnet: »Jakze Jasia zobacyła, ta na furę poskocyła« ib. 246. || »Ta« = to: »Kiedy mię nie kochasz, ta chociaż nadzieją dodaj spokojności« Oles. 252. || »Ta i« = i, więc: »Opatrzył sie, ta i wygonił go« Kam. 77. »W chałupie bida, ta i bida« ib. 100. »Ta i zzułem but« ib. 101. »Ta i odleciał od kucharza« ib. 164. || »Biedać-ta = tak« Zb. II, 226. »Bogać-ta = nie, ale gdzież tam« Ust. z Opoczyńskiego. Por. Tam, Taj, Taże, Tej, Tać.

Tabaczarz = przezwisko: »Cemużeś mnie tabacarzu, tytoniarzu, kurzyłyku, fajcarzu, basałyku, za fartusek chytał?« Rad. II, 11.

Tabacznik = »handlujący tytoniem i końmi« Ust. ze Święciańskiego. || »Tabacznik = 1, człowiek zażywający tabakę 2, kij gruby jałowcowy, którym się w dennicy miele tabakę« Pobł. 100.

Tabaczny: »Tabaczny robak = Fabae Tonca« Ciesz. 92.

Tabak = »tytoń« Krak. IV, 111, 131, 323. Kon. 10. Zb. V, 234. Zb. IX, 241. Zb. XII, 142. Fed. 381. Święt. 233. Kiel. II, 19. Cisz, 338. Zb. XV, 6. W temże znacz. »Tabach« Zb. VII, 84. »Tabák« = tytoń w liściach niekrajany« Spr. V, 424. Toż Wrześ. 23. »Tabak« = tabaka do zażywania Zb. XV, 156. W temże zn. »Tábak« Zb. IV, 134.

Tabaka: »Tobaka« Cen. 95. »Tabaka = tytoń« Wisła I, 155; ib. VI, 912. || »Tábaka rzecna = nazwa rośliny wodnej nadnarwiańskiej« Pr. fil. IV, 884.

Tabakierki = »purchawki, rodzaj grzybów« Lud I, 207.

Tabela »a. tabelnia = rejestr, spis, lista imienna robotników do wypłaty« Krak. IV, 323. || »Tabela« = jakiś instrument muzyczny: »Jeden na skrzypcach, drugi na tábeli (cymbały?)« Łęcz. 59.

Tabelnia p. Tabela.

Tablica »a. tafla = kawał pola, 2 morgi przestrzeni mający« Lub. II, 213.

Tabliczka: »Dawała ij... tablicki do paciorków = medaliki« Krak. IV, 161.

Tabor: »Co ci Jasiu? co cię boli? W taborze mię porąbali« Wójc. II, 362. »Przeleciał wilcosek z táborem, postrasył owiecki« Zb. IV, 102.

Tabula = »tablica« Hoff 42.

Tabulica = tablica: »Ksiądz rznął tabulicą« Zb. IX, 234.

Tabulka = »tabliczka« Hoff 42. Toż Pr. fil. V, 910.

Tabulowy: »Przykryjcie mu, pacholątka, tabulowy stół, a na ten stół mu przynieście marcypanu krám« Zb. IX, 198.

Tabun = »1, stado koni tatarskich lub mołdawskich 2, koń z tabunu wzięty« Roczn. 241.

Tabunny = »do tabuna odnoszący się« Roczn. 241. »Tabunny = stadny« ib. 182.

Taca = »dziesięcina« Wisła III, 89. »Tácá = dziesięcina kościelna, meszne« Pobł. 100. »Tacza = niem. Getreidecehent« Mrong. 344.

Tacha p. Tacka.

Taciczek = »zdr. od tata« Pr. fil. V, 910. »Tacicek = tata, ojczulek« Spr. V, 424. W temże znacz. »Tacicek« Wisła VII, 123. Zb. XII, 125. »Taciczek« Rog. nº 27, 55, 117, 279, 337, 375, 484. Zejsz. 108. Rozpr. X, 244. Por. Tata.

Tacić się = »czaić się« Pobł. 100.

Tacik = ojciec: »Dzieci moje, dzieci, słuchajcie tacika« Zb. XII, 144. »Tacik« Aten. 1877, II, 662. Por. Tata.

Tacin = do ojca należący: »Já jest tacin« Cisz. 255.

Tacka = »kaftan męski koloru granatowego« Pr. fil. IV, 257. »Tacki = zęby wycinane u dołu sznurówki« Pozn. I, 71. »Kabat sukienny z krótkiemi na okół we fałdy ułożonemi tackami a. tachami« ib. 63. »Tacki = fałdki u kabata« ib. IV, 269. »Tacki = = klapki u gorsetu« Pleszcz. 44. Toż Wisła VIII, 228. W temże zn. »Táczki« Pr. fil. IV, 257. Kuj.

Tacki = »taki mały: jak sie ulęgło, to ci o! tackie było źrebiątko« Pr. fil. V, 910.

Tacko = »okrągła deszczułka z dziurkami, umieszczona na jednym końcu toporki« Spr. IV, 383. || »Tácko = wałek drewniany, na który owija się bielizna i ręczną karbownicą 'táca się' t. j. magluje« ib. V, 424.

Tacla »a. taczla = mankiet u rękawa; tacle = mankiety« Zb. I, 32. »U tacli = u mankietów« Pozn. II, 219.

Tácmo = »dawniej opłacany podatek w gminie« Spr. V, 424. Por. Tocmo.

Tacurać się = »obracać się: patrzajno ta, jak sie to was Wojtek tacuro z górki« Pr. fil. III, 307. »Tacurać = taczać, obracać: kula sie tacurała po ziemi« ib. 499.

Tacza p. Taca.

Taczać: »Toczac, toczaję« Hilf. 185. »Taczać = wałkować (ciasto)« Kolb. rękop. »Tacać = maglować (bieliznę)« Spr. V, 424 p. w. Tacko. »Taczać bieliznę lub ciasto wałkiem« Zb. I, 76. »Tacaj Jasiu talarami za wianecek... a tacajze mali tacać« Sand. 67. »Taczać się« = chwiać się, upadać: »Myska... leciała tácająco i utykała sie« Wisła II, 20. || »Taczać« = tkać?: »Miała warsztacik do płótna... i zaczęna... płótno taczać« Kuj. I, 123. || »Taczac (?) = sterczeć« Hilf. 184.

Taczka = »kupka, np. gryki« Pobł. 100. || »Taczki« p. Tacka.

Taczla p. Tacla.

Táć = »tająć: jutro będzie táło« Rozpr. XVII, 66.

Tać = »przecież« Pr. fil. V, 910. || »Tać« = również: »Zaprasza... na misę kaszy naszej, tać na parę tych zajęcy« Wisła III, 520. Por. Ta.

Taćbir = piwo lekkie: »Taćbirem nas częstowali, ażeśmy się pospijali« Wójc. II, 368. W temże zn. »Taśbir« O.

Tadełus = »Tadeusz« Pr. fil. V, 911.

Tadeusz: »Węgier (jadąc w podróż) przywiązał worek z zapasami śmigownicą do Tadeusa« Zb. VII, 32.

Tadi = przyśpiew: »Tadi radi data ta dana« Pozn. V, 65 Por. Tady, Tadzi.

Tadra = »wyraz w pieśni, zdaje się. nie mający znaczenia: tadra, Jasiu, tadra, cóż ja będę jadła?« Pr. fil. V, 911. »Tadra moja, tadra... cóz-wa będzie jadła?« Zb. IV, 176. »Tadrá moja, tadra, piła baba z wiadra« Zb. XV, 157. »Jeno sobie śpiewa, ta dra! ino casem« Fed. 207.

Tadrach = »gałgan, łachman:

z przodu i z tyłu tadrachy ci wiso« Pr. fil. V, 911. »Dadrach a. tadrach = ladaco, obszarpaniec, złodziej« Krak. IV, 305. W temże zn. »Tadrach« Przem. 209.

Tadry = przyśpiew: »Tadry, tadry, będzie zima, pan Antoni butów ni ma« Ust. z Litwy.

Tady = przyśpiew: Tady rady topce, rym. chłopce; tady rady duzby, rym. słuzby; tady rady tuzuł, rym. słuzuł i t. d. ciągle jakiś niebywały wyraz do rymu Zb. X, 130. »Tady, tady, tadyjadom« Pozn. V, 171. Podobnie: Zb. IV, 140 i 221. Rad. II, 46. Zb. XIV, 240. Maz. II, 83; ib. V, 271 i 272. Por. Tadi.

Tadynka = »zwłoka« O. »Todynek = utrudzenie, zmęczenie« Wisła I, 155.

Tadzi = przyśpiew: »Tadzi, tadzi« Pauli 150.

Tafla = »tratwa ze spławianego drzewa« Del. 75. || »Tafla« p. Tablica. || »Tafla a. trąba = pysk psa, myśl.« Pr. fil. V, 911.

Taflowany = zap. kaflowy: »Taflowany piec« Padalica, Opowiadania i krajobrazy I, 16 i 17.

Tagielka: »Na tagielkę = na codzienny zarobek, na dniówkę« Pr. fil. IV, 257. »Pójdziesz na tagielkę do fabryki« Kaspr. 40.

Taglonik = »najemnik na dniówkę« Hilf. 129.

Táhlo = »łańcuch do przyprzegania drugiej pary koni« Rozpr. XVII, 66.

Tahnąć: »Tahnóć = ciągnąć« Rozpr. XII, 32.

Taj: »Drzewo z gór spuszcza się (u górali bieskidowych) tajem t. j. korytem z długich balów szczelnie zbitem i osuszonem, do którego z kilku potoczków chwyta się wodę na górze śluzą, a za jej otwarciem lecąca wielkim spadkiem sztucza struga niesie łupki, nawet balki w przeznaczone miejsca« Enc. R. II, 825.

Taj = »i: byłem u niego, taj powiedziałem; siadł sobie, taj zadumał się« Roczn. 241. »Stała taj zapłakała« Oles. 286. »Obmyję taj oddam« Zb. XIV, 248. »Na mnie wleź, taj se podjedz« ib. 250. »Upił sie, taj zyda buch« Pleszcz. 220. »Wiatr jak dmuchnie, taj baba aż za sto mil poleciała« Bar. 70. Podobnie ib. 166. || »Taj« w innych znaczeniach: »Oj szła święta Helena, taj szukająca bożego syna. Nadybała troje żydowiąt, taj rozumiała ze troje paniąt« Wójc. II, 319. »Ej jeśli twoja wola, taj wybaw me ze dwora« Was. 181. »Z hory taj do światu« Goszcz. Tatry 147. »Ja za cię taj nie pójdę... a ja ciebie taj nie wezmę« Oles. 451. »A ja pójdę do jeziora, taj pomyję nogi« ib. »A co panu taj do tego?« Wójc. I, 294. »Gęś za gęś przyniesiewa, taj przyniesiewa« Kal. 111. Por. Ta.

Tajaczka: »Tajacka = tajanie« (odwilż) Zb. V, 146.

Tajać = »tak aż: jak mie uderzył, tajać mi sie niedobrze zrobiło« Doman.

Tajemnictwo = tajemnice: »Tajemnictwo boże« Hilf. 112. W temże znacz. »Tajemnistwo« ib. 113.

Tajemnicza »trawa = jakaś roślina« Zb. VI, 206.

Tajemnik = »człowiek skryty« Pr. fil. IV, 884. || »Tajemnik = żandarm« ib. III, 500.

Tajfał = »kawał, np. chleba« Wisła III, 747. W temże znacz. »Tajs, tajsał, tajstał, tajfał« Pobł. 158. »Fajt« ib. 17.

Tajnia = »wieczerza w wielki czwartek« Wisła V, 514.

Tajnie = potajemnie: »Tajnie słuchał« Rog. nº 275.

Tajnik = »skrytka, kryjówka« Osip. || »Tajnik = sieć nieruchoma, z 3 części złożona« Prac.

Tajony: »Tajona kasa = kasza jaglana, więcej na sucho zgotowana, w całych jagłach« Święt. W temże znacz. »Kasza tajona« Rud. 42. Krak. I, 283; ib. II, 45. Wisła VII, 737.

Tajs, Tajsał, Tajstał p. Tajfał.

Tajstra »a. reptiuch = worek z drążkami poprzecznemi do karmienia koni; wiąże się do dyszla« Roczn. 231. Por. »Kajstra = kieszeń« Rozpr. IX, 284. || »Tajstra = bocian czarny (czy niepomylone z hajstra?)« Pr. fil. V, 911.

Tajszy = »tańszy« Pr. fil. V, 911.

Tak = to: »Jeżeli nam... pozwalacie, tak dźwiereczki otwarzajcie« Wisła VII, 88. »Żeby ón był piąci chłopów postawiuł na cały dzień, takby drzewa nie byli skończyli porąbać« Pozn. VI, 54. »A dyby go to prawo trefiło, tak musi 15 czeskich sztrofy zapłacić« Aten. 1877, II, 120. »Pokaż nam się szczodrą, tak się wnet wydasz« Rog. nº 432. »Nizeli sie obróciół, nizeli cůó, tak témcasém przysed kot« Zb. VII, 17. »Gdy ja idę do kościoła, tak ja jestem téż wesoła« Rog. nº 364. || »Jak — tak«: »Jak poszedł, tak więcej o Wojtku nie słyszeli« Wisła VIII, 249. »Jak sobie usiedli, tak ta matka sie zdrzymła« ib. Podobnie Kozł. 317, 318 i t. d. Krak. IV, 4 i t. d. Kuj. I, 120; ib. II, 50; ib. I, 113, 114, 115 i t. d. Bar. 30, 57, 61, 62, 87 i t. d. »Jak powiesz: obrusiku rozwiń się, tak zaraz się rozwinie« Kuj. I, 101. »Jak nie kopnie djabła, tak zapadł aż po brzuch« Bar. 94. »Jak obiecał, tak musi dać« Sand. 232. »Jak niesie, tak zjad chlib, wypił wódkę« (którą właśnie niósł) Kuj. I, 171. »Wieprzak jak ryje, tak ryje« ib. 290. || »Tak« = więc: »Raz luty zesed sie z marcem w karcmie, tak zaceni se popijać« Rozpr. VIII, 163. »Matka Boská chciała sie raz przekonać, cy ludzie so miłosierni. Tak przebrała sie za proseno babke« ib. 164. »Druga nie miała go wcale. Tak óna jej mówi« Krak. III, 79. »Ja sie nie pytom i pójdię. Tak poszed« Pozn. VI, 8. W temże zn. »Tak« Pozn. VI, 84 i t. d. Zb. V, 133, 217, 221, 222, 224 i t. d. Zb. III, 21. Zb. IV, 196, 199. Matusiak Kw. 11 i t. d. Wrześ. T. 47. Hilf. 105, 140. Zb. VII, 6, 55 i t. d. Zb. VIII, 293, 314. Kozł. 295, 298, 317, 318, 337, 354 i t. d. Aten. 1877, II, 644, 646. Krak. IV, 17 i t. d. Choc. 75. Kolb. 159. Kuj. I, 120, 121, 122, 123 i t. d. Kuj. II, 170. Kam. 157. Bar. 141, 159, 163 i t. d. W temże znacz. »Tak i«: »Przesłużę rok. Tak i przesłużył« Kuj. I, 182. »Polszczy niema; tak i Szwed wolny od przysięgi« Tyszkiewicz, Wilja i jej brzegi 45. || »Tak a tak« a. »tak i tak« = wyrażenie używane zamiast powtarzania rzeczy już znanej: »Macocha... wybadała, jak się z nią to cudo stało. 'Tak a tak', pasierzbica jéj rzekła« Gliń. III, 101. »Przychodzi do królewicza i powiada, że tak i tak« Kozł. 302. Podobnie ib. 333, 342, 352. W temże zn. »Tako a tako« Hilf. 90. || »Takatak (tak jak tak, niem. so wie so) = mimo to, jednakowoż« Krasn. 309. || »Tak jak« = niby, jakby: »Una uciekła tak jak dziś, a un juz jutro z wojny przyjechál« Zb. VII, 8. »Pán miał tak

jak jutro owies kosić« ib. 38. »Rano sie puści, jak jest oto tak sześć godzin« Aten. 1877, II, 116. W temże znacz. »Tak jak« Ust. z Litwy. »Zbójcy jednego obrali (zam. ubrali) sobie tak jak czarta« Kuj. I, 117. || »Tak jak« = jak tylko: »Tak jak on ujzdrzáł te piorecka, był we wielkiej radości« Aten. 1877, II, 648. || »Tak rok = temu rok« Fed. 410. Toż Ust. z Lidy. Udz. Sand. 271. W temże zn. »Tak rok« Pozn. I, 14. Zb. I, 77. »Za tak rok« = za rok, po roku Maz. III, 284. »Usło tak rok« = minął rok Zb. VII, 21. »Kie juz tak rok wysłuzył« ib. 48. »Tak roku = przeszłego roku« Pr. fil. IV, 257. W temże znacz. »Tak roku« Wisła VIII, 147. »Błażejowa widzieli w tak roku synowe« ib. 148. »Na tak roczek« = na przyszły rok: »Na tak rocek będzie drugie, cy to synek, cy to córa« Pleszcz. 226. »Jak posed od nigo, tak na za rok urodziła sie gospodarzowi córka« (w rok) Chełch. II, 122. || »Tak co prawie« = tylko tyle ile trzeba: »Ten bogaty był zanadto mądry, a ten bidny miáł tak có prawie mądrości« Zb. V, 229. || »Tak sak« = w rozmaity sposób: »Jak ta zacéna baba: tak sak, a weżzez, a sprzedejzez« Cisz. 65. »Tak — siak« Zb. XIV, 34. || »Tak nie idzie« = to na nic Wisła VI, 314. || »Tak« jako spójnik: »Ja cię złapam prędko, nie sidłem, to wędką, tak ty będziesz moją« Wójc. I, 64. »Niewiela myślãncy, tak wzion i uciók« Zb. VIII, 310. »Z mężami kłopoty: i cnotę utracisz, i skórą zapłacisz. Nie wierzę ja temu, co wy ta gadacie; wyście męża mieli, a tak (= a mimo to) skórę macie« Oles. 426. || »Tak« jako przysłówek: »Dacie piętak, bo obyczaj jest tak« Rog. n⁰ 429. »Powinszujemy... abyś... wzięła młodego; tak nasza rada« ib. n⁰ 431. »Wzieni sie do unych grumadów, spalili je, esce moze buł tak podwiecórek« (= skończyli przed wieczorem) Chełch. II, 105. »To taka buda jes tak, a do tej budy bacza nanosi drew« Aten. 1877, II, 116. »Tam jest tak dość trupów« Zb. II, 162. »Nie tak sprzedam, ale dam« Wisła VIII, 259. »Ksiądz mu zaczął odradzać, mówić to tak, to nie tak, byle tylko nie szedł« Kozł. 337. »Znowu drugi raz wysed, udáł jéno tak, ale sie wróciół« Zb. V, 228. || »Tak, tak, tak« = naśladowanie głosu kaczki Pozn. VI, 32. Por. Tajak, Tako, Takoj, Takoż, Tak-ta, Taktis, Tek.

Tajak = tak jak: »Bede miała wysokiego, tajak dąbek« Wisła VII, 146. »Tajak las« = jak las Mát. Szczep. 8. »Rodzice swojo córke w obce rece oddajo, tajak Bóg Jewe Jadämowi w raju« Wisła IX, 237. »Tajak zawsze« Rozpr. IX, 195. »Nie synowa z piekła rodem, tajak matka mówiła, tylko matka zapora do piekła« Wisła VIII, 253. Por. Tak.

Taka = »tak, tako: »taka nie idzie = taka rzecz nie uchodzi, tak nie można« Krak. IV, 323.

Taka »częściej taki = taczka, taczki« Krak. IV, 323. Toż Krak. III, 20, 42. Por. Taki.

Taki = »taczki« Krak. IV, 323. Toż Zb. V, 251. Święt. Zb. XIV, 68. W temże zn. »Táki« Cisz. 11. Pr. fil. V, 911. »Toki« Wrześ. 23. Wisła VII, 689. || »Taki = stara rosła kobieta« Święt. || »Táki« = nazwa djabłów (?): »Aspirantka na czarownicę... tańczy w kółko

wołając: Táki i mácháki, Máśláchy, cártáki! Just do mnie psyjdźta, I szyćko róbta« Zb. XIV, 187. Por. Taka.

Taki: »Takim (= takiej-em) kobyły nie widział« Wisła VI, 145. »Takie durnie« = tacy Zb. XII, 49. »Take = takie, tacy: take ludzie, take dzieci, take złodziei, take koni« Pr. fil. IV, 884. »Taki samiutki« = zupełnie podobny, taki sam: »Taka samiutka, jak i óna« Chełch. II, 43. »Taki dzień = powszedni dzień« Parcz. »Chodzi taka« (t. j. ciężarna, w ciąży) Czark. »Nasz wianeczek nie po takiemu, każdy kłoseczek po złotemu« Maz. V, 115. »Stój terá, kiedyś taki« Chełch. I, 216. »Jeden miał ją dostać za żonę, a drugi miał być taki poboczny« Kuj. I, 115. »Dlácego insemu? (mię oddajesz) dlácego takiego? cym nie urodliwa, cy mi co jakiego?« Kętrz. 56. »Kumy zaszły z kościoła do chałupy oddać macierzy maluśką Jadwigę, bo ją taką przezwali na krzcie« Kam. 150. »A gdzis ty tam bedzies chodziuł, taki owtaki, cyś ty tamój potrzebny?« Chełch. II, 88. || »Taki i taki« = znany, o którym już była mowa; a. to, co następuje: »Tak sie popytują: taki i taki« (= o takiego to człowieka) Cisz. 300. »Ale mu opowiadá takie i takie: wlezies sobie pod łózko...« ib. 145. »Cerwiec, lipiec, taki, nietaki — wszyćkich poprzezywała« t. j. wszystkich z imienia wyliczyła« Cisz. 137. || »Taki« = jakiś, ktoś: »Tam siedzieli tacy« = jacyś ludzie Cisz. 137. »Staje taki przed nim (zły duch) i pyta się« Krak. IV, 80. »I do ciebie wyjdzie takie« (licho, coś takiego) ib. 164. W temże znacz. »Takie« Zb. V, 260. »Idzie do niego takie (t. j. coś takiego), jak liska« Zb. V, 256. || »Taki« = pewien: »Zesed sie z tako niewiasto« Chełch. II, 128. »Był taki bidny chłop« Wisła VI, 312. »Był taki gaik« Cisz. 300. Podobnie: Krak. IV passim. Kuj. I, 113, 114, 115 i t. d. Zb. V, 223. Zb. VIII, około 300 razy. || »Taki« = tak wielki: »Jakom żywy, nie pamiętam takiej dziwy« Wisła VIII, 64. || »Taki« = tak: »Będzie taki mocny, że go nikt zwyciężyć nie potrafi« Wisła VIII, 249. »Był... gaik, nie taki duzy« Cisz. 300. || »Taki — siaki« Zb. XIV, 34. »Taki takowy« p. Takowy.

Taki = »mimo to, przecież i tak: nie słuchasz, a taki się przekonasz, że dobrze mówiłem; mówię mu, nie rób tego, a on taki swoje, taki swoje« Roczn. 241. W temże zn. »Takoj« Zb. I, 76. »A dajże mi gospodarzu kolędę, bo taki ja już na drugi roczek nie będę« Chełm. I, 121. »Szeptali sobie ludzie po cichu, że taki go kiedy i wezmą« (djabli) Zmor. 144. »Pomyślał sobie przecież: taki ty w końcu ucieczesz« ib. 180. Podobnie: Wisła VII, 694.

Takie też = tak samo: »Jako się ta para gołąbków kružowały... takie też to młode państwo się krużowali« Pozn. II, 306.

Takisne = »doprawdy« Spr. V, 424 (= tak istne K.).

Tako = »tak« Opol. 5. »Zrób mi tako, jako ja ci zrobiéła« Wisła II, 20. »Jako bół g(ł)upi królewicz, tako bół mężém silném« Pozn. VI, 106. »Tako mu dokucył, ze mu powiadá« Zb. XV, 22. »Jam tako jest zdrowa, jako ty« Rog. nº 237. »Tako lecie, jako zimie« Kolb 143. »A ga wôn bel trze lata, tako wôn mok wnet kazac« Hilf. 90. »Jako to je, co

tako dlugo leżesz?« ib. 97. »Tako nie! = otóż nie« ib. 103. Por. Tak.

Takoj = przecież: »Żebyś biła na zabój, takoj Wojtuś będzie mój« Wisła IV, 777. Por. Taki.

Takoleńki p. Takuleńki.

Takosieńko = »tak samo« Spr. IV, 382.

Takowny = »taki« Ust. z Jaworza. W temże znacz. Aten. 1877, II, 116.

Takowy = taki: »Cóż to takowego?« Rog. nº 60. »Takowa, jak i ja« ib. nº 136. »Nie znajdziesz takowego, jak ja« ib. nº 175. Podobnie ib. nº 228, 239, 286, 296, 305, 336, 360, 385. Sand. 140. Kolb. 228. Maz. III, 293. Oles. 130. Zb. VI, 128. Zb. XII, 124. Fed. 199. || »Takowy«: »Mieli chęć w takowe (w owo) miejsce pobieżeć« Kuj. I, 128. »Jeszcze one (konie) jeszcze nie takowe były, aże do nich nastał parobeczek miły« Wójc. I, 193. || »Ten takowy« = ten: »Zachowaj mnie Boże w tym takowym roku« Łęcz. 95. || »Taki takowy«: »Jescem nie widziáł taki takowy, żeby chodziuła w sukni makowy« Zb. XV, 67. Toż Pozn. II, 261. »Nie widzieliście to takiej takowej mojej Marysi?« Zb. IV, 245.

Takoż = »także« Osip. »Rade pociekło do dwora, coby się takoż razem uczyć« Kam. 11. »Skowronek wyleciał takoż dymnicą« Choc. 92. »Takoż chłop jeden... pasł w nocy woły« Zb. IV, 5. Por. Tak.

Tak-ta = »jako tako, dość dobrze« Ust. z Królestwa. »Takta« = tak: »Takta z tom kucharkom sié ůozmawiáł« Zb. VII, 22. Por. Tak.

Taktis: »Moja krowa becy taktis« (w szopce) Zb. X, 174. Por. Tak.

Takuchny = »taki sam« Kuj. II, 281.

Takuleńki »a. takoleńki = taki sam« Mil.

Takusieńki p. Takuśki.

Takusieńko = zupełnie tak samo: »Takusieńko powiedzieli« Kam. 88.

Takuśki »a. takusieńki = zupełnie taki« Udz. Toż Zb. I, 53. »Takusieńki« Zb. IV, 215. »Takuśki« Zb. IX, 54.

Takuteńki = zupełnie taki sam Mát. P. 27.

Także = czyż tak?: »Chłop... rzekł (do króla): jeden jest dziadem, drugi złodziejem. Także — mówił król i szedł przy pługu — a nie lepiej to było w młodości ich zapędzać do roboty?« Bal. 51.

Takżek = »także« Lub. II, 213.

Także samo = »tak samo« Ust. z Litwy.

Tál »tálik, tálicek = mały kawałek gruntu: gdy wązki zagon nie da się dzielić wzdłuż, to go wówczas krają w poprzek na tak zw. tále, táliki, tálicki« Spr. IV, 424,

Talać »i potalać = pognieść, pomiąć np. łóżko« Krasn. 309. »Bochenecki... tala = w mące obtacza« Kiel. I, 186. »Talać się = tarzać się, przewracać się. Stalany = starzany, zwalany, zbłocony« Kolb. rękop. W temże znacz. »Talać się« Zb. XI, 3. Święt. 428 i 607. »Tálać sie = toczyć się« Rozpr. XX, 434. Por. Tulać.

Talaga »a. telęga, teliga = stara bryczka, wóz« Krak. IV, 323. »Talaga = wóz lichy« Udz. »Telega«: »Powóz był obdarty, połatany; zwyczajnie powozisko, same telegi« Lub. II, 186. »Telega« p. Taradaja. »Teliga = dwukole« Rozpr. XVII, 85. »Teliga = wóz na dwu kołach« Pr. fil. V, 258. Zdr. »Teliżka = kółka u pługa«

Lub. I, 82. »Telużki = kółka od pługa« Pr. fil. IV, 258.

Talant p. Talent.

Talapatki: »U kacki złote ocki, złote nózki, talapatki« Pleszcz. 223.

Talar: »Talar pieniędzy« Rog. n⁰ 338. »Talar sześć« = 6 talarów Kolb. 219, 220. Toż Wisła II, 135. »Dziesięć talerów« Zb. VIII, 300. »Sto talerów« ib. 301. Zdr. »Talareczek« Rog. n⁰ 111. »Talareniek« Lub. I, 127.

Talarek = plasterek, cienki kawałek okrągły: »Chrzan pokrajany w talarki« Zb. VI, 274. Toż ib. 295.

Talarzyk = talar: »Na trzewiki choć talarzyk zostaw« Maz. V, 248. Toż Pr. fil. V, 911. Kętrz. 55.

Talarzysty: »Mój konicek siwy, ale talarzysty« Zb. XII, 152.

Tálej = »kaftan, płótnianka (męzka) długa poza kolana, wcięta w pasie i mająca od pasa po bokach dwa fałdy, z przodu zaś rozcięta do samego dołu« Zb. XIV, 22. W temże znacz. »Telej« Zb. X, 112.

Talent »a. talant = znajomość czarów« Święt. || »Talent« = zdolności: »Ten chłopyszek uczył się dobrze czytać, pisać i bardzo dobry talent miał« Pozn. VI, 78. || »Talent« = powodzenie: »Kázdy mu-i uopowiedzieć swój talent uod początku do kóńca, jak sie mu ta powodziło, abo có« Zb. V, 258. || »Talenta« = zasady, przestrogi: »Przedaje kobita talinta do życiá. Ón... kupił se te talinta: jedyn talint: kaj kaćmárka młodá, żeby tamuk nie nocować« Zb. XI, 122.

Taler p. Talar.

Talerka = »talerz« O.

Talerz = »miska« Zb. I, 36. || »Talerz = zad sarny« Pr. fil. V, 911.

Talian = »włoch« Sewer. »Talian = rodzaj cygara« Bałucki.

Taliczek, Talik p. Tal.

Talina = »plecha, niewielka pusta powierzchnia na zagonach, gdzie wyginęło zboże« Pr. fil. IV, 884.

Talka = 1, motowidło, narzędzie do motania przędzy; bywa kręcona lub ręczna 2, motek nici, zdjętych z talki« Pr. fil. IV, 884. »Talka = motowidło ręczne do zwijania przędzy ze szpulek w talki t. j. zwoje, zawierające po 20 pasem. po 40 nitek każde pasmo« Osip. »Talka = 1, motowidło 2, motek przędzy« Pr. fil. IV, 257. »Talka = motowidło« Roczn. 241. Wisła VII, 81 i 292. »Talka = motek przędzy« ib. I, 155. Chełm. I, 77. Pleszcz. 27. Maz. V, 58. »Talka = cienka przędza« Petr.

Talko = »tyle, tak wiele« Hilf. 184. W temże znacz. »Telko« ib. 127. »Tolko« ib. 118.

Talkowy = »z cienkiej przędzy« Petr.

Talorek = »talerzyk, krążek, talarek« Pr. fil. IV, 884. »Talorek = talerzyk« Rozpr. IX, 215. Czark.

Talować = dzielić (pomiędzy kogoś); potalować, roztalować = rozdzielić; potalowany = podzielony« Kolb. rękop. »Mięso talowali« Święt. 228.

Tałajson = »roztrzepaniec« Mil.

Tałałajstwo = »hołota« Ust. z Królestwa. W temże znacz. »Tałalejstwo« Hilf. 184. »Tatałajstwo« Wisła III, 747 i list Łęgowskiego. »Taładajstwo« Piątk. Ust. z Płocka. Por. Chałatajstwo.

Tałapać się = »chlapać się, pluskać się (w wodzie)« Kolb. rękop.

Tałatacie = »łachmany, gałgany, szmaty« Pr. fil. IV, 278.

Tałatąm = przyśpiew: »Tałatąm, tałatąm, siedzi wróbel za łatąm« Święt. 686.

Tałba = »kawał, odłam (skały, gliny)« Lub. II, 213.

Tałesy: »Wełniane żydowskie tałesy« (rodzaj ubioru) Maz. III, 7.

Tałędać się = »wałęsać się« Pr. fil. V, 911. W temże zn. »Tałyndać się« ib. Por. Telętać się, Tełędać się.

Tałeństwo = »nieład, nieporządek« Spr. V, 424.

Tałyndać się p. Tałędać się.

Tam = naśladowanie dźwięku: »Bęben wytnie: tam ty to ty« Maz. II, 120. »Kornety i cymbały wydawały głos niemały: tam, tam« Wójc. I, 223.

Tam: »Tã« Bisk. 54. »Tą« Hilf. 184. »Tę«: »Uodprowadzyła go jaż tę na rostaje« ib. 145. || »Tam« w znaczeniu partykuły: »Albo já tam wiem?« Kuj. I, 48. »Já tam z wódką do ciebie przyślę« Kuj. I, 50. »Ze swoim zgódź się jak móż, a nie tam zajedno we wsi to konwisarz, to kontroller« Kam. 14. »Trza powiedzić: já ciebie krzcę i nazwać go tam jak« Wisła VIII, 147. Por. Ta, Taj, Tam donąd, Tam dotąd, Tamo, Tam odnąd, Tamoj, Tamok, Tam sam, Tam stamtąd, Tam stąd, Tam stędyk, Tam znąd, Ta stąd.

Tama: »Dama« Ram. 23.

Tamaryszek: »Samarysek, kamarysek = Myricaria germanica, rośl.« Zb. VI, 273. »Samarisek = Tamariscus« Spr. V, 412.

Tambor = dobosz: »Un zawse tamborem jéno buł« Zb. VII, 20. W temże zn. »Tambor« Rog. n⁰ 33. Pozn. VI, 171. »Tambur« Krak. II, 179. »Tambor« = ?: »Jagem słuzuł we dworze przy cysarskim tamborze« Święt. 170.

Tamdi = przyśpiew: »Tamdi radi radi hop« Zb. II, 106.

Tam donąd: »Tę donąd = w tamtę stronę, tam« Cen. 68. Por. Tam.

Tam dotąd = »tam, dla oznaczenia kierunku« Pr. fil. V, 911. »Tam dotąd pojechałem« Zb. I, 8. W temże znacz. »Tam dotąd« Pozn. VI, 180. Por. Tam.

Tamejszy = »tamtejszy« Pr. fil. V, 911.

Tamek = »tam« Wisła II, 173.

Tamlok = »wałek, niem. Stampfblock« Derd. 137. »Tamlociem uderzył« ib. 32.

Tamo = »tam« Rozpr. X, 222. Petr. Pobł. 143. Por. Tam.

Tam odnąd: »Tę wódnąd = ztamtąd« Cen. 68. Por. Tam.

Tamoj = »tam« Spr. IV, 30; ib. 330. Udz. Pr. fil. IV, 884. Krasn. 309. Rozpr. IX, 175. Wisła VI, 233. Zb. VIII, 254 i 303. Pobł. 143. Pozn. VI, 97. Kętrz. 86. Kuj. II, 277. Zb. I, 53. Zb. VIII, 299. Maz. II, 123; ib. III, 285. Wisła III, 609. Rad. II, 88. Kuj. II, 277. »Tamój = tam« Osip. Zb. XII, 220. Chełch. I, 17. Wisła III, 89. Rad. II, 27. Lub. I, 235, 265, 276. Maz. V, 281. Sand. 130. Kuj. I, 103 etc. Kuj. II, 277, 284. Kolb. 71, 73, 81 etc. Krak. II, 170. Zb. II, 5. »Tamuj = tam« Rozpr. X, 222. Pleszcz. 57. Pozn. VI, 336. Was. 247. Wisła III, 251. Czark. Pr. fil. IV, 257. Stęcz. Tatry 144. Wójc. I, 27. Kozł. 42 etc. Zejsz. 45. Wisła VIII, 823. Wisła VII, 696. Por. Tam.

Tamok = »tam« Pr. fil. V, 911. O. Spr. IV, 330; ib. V, 424. Udz. Fed. 410. Święt. 303. Krak. II, 174 i 233. Zb. V, 223. Rozpr. X, 222. Cisz. 39, 55 etc. Spr.

IV, 30. Rozpr. IX, 175; ib. 188. Zb. IX, 12. Zejsz. 53. Rozpr. VIII, 200. Wisła I, 284. Krak. IV, 300. Zb. I, 53. Zb. V, 228, 241, 251, 264. Zb. VII, 15, 19, 21, 38, 42, 60. Mát. 14. Wrześ. 23. Zb. XIV, 32, 34. Święt. Wisła VII, 107. W temże znacz. »Tämok« Rozpr. VIII, 115. Wisła IX, 240. »Tamók« Cisz. 9. Fed. 113 Krak. II, 488. »Tamuk« Pr. fil. V, 911; ib. III, 311. Zb. X, 212, 245. Zb. XI, 34; ib. 60, 75, 77, 84, 87 i t. d. Zb. XII, 152. Maz. II, 41. Por. Tam

Tamożnia = »komora celna« Ust. z Litwy.

Tam sam = to tu, to tam: »Żołniérze tam sam wędrują« Zb. VI, 135. »Tę sę = niem. hie und da, hin und wieder« Cen. 68. W temże znacz. »Tą e są« Hilf. 184. Por. Tam.

Tam stamtąd = ztamtąd: »Skrzyń wyłupaná... zbráł tam stamtąd i piéniądze« Cisz. 223. Por. Tam.

Tam stąd = »ztamtąd« Prz. ludu VI, 91. »Wystomp tam stond« Cisz. 129. W temże znacz. »Tam stąd« Kuj II, 280. Pozn. I, 230; ib. II, 332. Pozn. VI, 43, 82, 223. Zb. I, 8. Zb. IX, 277. Kal. I, 242. »Tam się wydostać stąd« Pozn. VI, 94. Por. Tam.

Tam stędyk = »ztamtąd« Pozn. VI, 223. Por. Tam.

Tamten: »Tę ten, tę ta, tę to« Cen. 41. »Tänten« Rozpr. VIII, 168. Arch. V, 646. »Na tentym świecie« Kryński.

Tamtędykta = »tamtędy« (Łódź) Kow.

Tamtö = tam: »Bedzie mnie słysała kochanecka moja, tamtö woły pasący« Pozn. IV, 241.

Tamtoroczny = »przeszłoroczny« Spr. IV, 382.

Tamunek = »zatrzymanie« Mrong. 211.

Tam znąd: »Tę znąd = ztamtąd« Cen. 68. Por. Tam.

Tana = »świerk« Hilf. 184.

Tana = przyśpiew: »Tana tana topie, Kęz ty idzies chłopie? Tana, tana, tuzby, Idę sukać słuzby« Święt. 248.

Tancle = »koronkowe żaboty przy rękawach u kobiet« Rozpr. XVII, 49 p. w. Okruża.

Tancula = »kołpak« Roczn. 241. P. Tańcula.

Tancza = »chmura dżdżowa« Hilf. 184.

Tandać = »szarpać, targać np. za uszy« Pr. fil. IV, 257.

Tandeciarz: »Tandyciárz« Zb. V, 195. P. Szmaciarz.

Tandykarz: »Przezácne tandykárze (?) tryjumfującego« Rozpr. IX, 190.

Tandyn »a. tandynka = trudność, subjekcja; por. tadynka = zwłoka« Pobł. 158.

Taneczek = taniec Wójc. II, Dod. 102. »Tanecek« Sand. 80. »Tánecek« Rozpr. IX, 177. »Pójdziem w toneczki« Kuj. II, 42. »Wolała do tonecka chodzić« Kozł. 59. »Drugi raz nie chybię, chocioz u tonecek, to jo ciebie zdybię« ib. 93. »A ja sobie potańcuję; jak tanecki bardzo długie, na tak rocek będzie drugie« Pleszcz. 226.

Tanecznica = »rodzaj bedłki« Pr. fil. IV, 257.

Tanecznik: »Tánecnik = tancerz, amator tańca i umiejący tańczyć dobrze« Rozpr. XXVI, 396. W temże zn. »Taniecnik« Święt. 369. Zb. VII, 45.

Tanek = »taniec« Spr. V, 123. Toż Krak. II, 486. »Tánek« Rozpr. VIII, 123; ib. IX, 177. Łęcz. 72 i 199.

Tanga = »tęcza« Hilf. 184.

Taniec: »Tuniec« Kuj. II, 285. »Tuńc« Derd. 96; ib. 81. Derd. J. 19. »Taniec = walc« Was. 138. »Taniec jeden = przetańczenie kolejne: wolnego czyli polskiego, mazura i krakowiaka« Kiel. I, 68. »Taniec biały = taniec niewiast po oczepinach panny młodej« Aten. 1877, II, 655. »Taniec niewieści = taniec niewiast po wywodzinach panny młodej« Zb. XIV, 182. »Taniec na konopie a. taniec konopny = taniec kobiet z przeskakiwaniem przez ławy we wstępną środę« Fed. 155. »Taniec: nad Niemnem w stronę Grodna lud nazywa tańcem pląs swój, bardzo podobny do poloneza, wykonywany zwykle podczas okrężnego czyli dożynek« Osip. »Toniec = pewien rodzaj tańca (opis)« Wisła III, 65.

Tanieczny = »taneczny: taniecne zábawy« Pr. fil. V, 911. »Tanieczny = lubiący tańczyć: »Jedna (córka) była robotna... a ta druga tanieczna« Rog. n⁰ 516.

Taniéta = »tandeta« Krasn. 309.

Tanistra = »1, juhaska torba ze strzępkami 2, wojskowá rzec« Rozpr. XVII, 14. »Tanistra« = torba Aten. 1877, II, 651.

Tanizna = »taniość« Pr. fil. IV, 257. Toż ib. 884.

Tanny = »tani« Pr. fil. IV, 884.

Tanować = tańczyć: »Lepiej było nie tanować, gorzałki nie pić« Sand. 41.

Tanta = »fałdka w tyle u katanki męzkiej« Pozn. I, 76.

Tantny = »hardy, dumny« Pr. fil. IV, 257. »Tantny = zamożny« ib. V, 911.

Tántónić = »1, wzmagać się, wybuchać: tántóni się ogień 2, żartobl. gotować ladajako, nawarzyć bardzo wiele« Krasn. 310.

Tanty p. Kanty.

Tanu-tanu = »tańczyć, taniec, w języku dzieci« Pr. fil. V, 911.

Tany: »Kany tany = gdziekolwiekbądź« Rozpr. X, 284.

Tańcować p. Tańczyć.

Tańcowadło: »A tańcujże, tańcuj, moje tańcowadło, a kiedy nie umiesz, lepiej byś se siadło« Wójc. II, 211. Toz Oles. 172. Kolb. 354; ib. 382. Podobnie Lub. II, 4.

Tańcownica = »tanecznica: złej tańcownicy zawadza i obręb spódnicy« Pr. fil. IV, 257.

Tańcula = »tanecznica« Krak. II, 148. Toż Zb. X, 270; ib. 292. || »Tańcule = rodzaj grzybów małych, jadalnych, kształtem podobnych do rydzów« Spr. V, 424. Toż Wisła VIII, 360.

Tańczyć: »Tańcować« Zb. XII, 129. »Täjcᵘować« Arch. V, 650. »Tańcu że tŷ ze mną« = tańcz, tańcuj Nadm. 159. »Tôjcyć« Arch. V, 650. »Tańcy mi sie tańcy« Zb. XII, 149.

Tapet = »obicie« Zb. I, 24.

Táplać = »maczać: przytáplała włosy = przymaczała; stáplář sie = zmoczył się, zrosił się« Rozpr. XXVI. 396. »Wrzuciło go do wody i staplało« Krak. III, 43. »Taplają (chorą) w błocie« ib. 43. »Táplać się a. toplać się = peplać się, maczać, nurzać się, pluskać w wodzie« ib. IV, 323. Toż Święt. W temże znacz. »Teplać się«: »Teple się tak, jak djabeł w piekle« Krak. IV, 268.

Taporka p. Toporka.

Tar = »tór, droga utorowana« Hilf. 184.

Tara p. Czara.

Taraban = »bęben; także pogardliwie o brzuchu dużym np. nosi przed sobą brzuszysko jak taraban« Roczn. 241. »Taraban = duży bęben« Rozpr. VIII, 177. Toż ib. XX, 434. »Przywieźli mnie

(rekruta) do brony, zawołali tarabán!« Rad. II, 67. »Bębnił w tarabanie« Zb. II, 122. »Taraban = 1, bęben: biją mi w taraban; a wiezą mie, wiezą, w tarabun mi grają 2, szaraban: cztery konie w tarabanie« Pr. fil. IV, 257.

Tarabanić = »bębnić, hałasować: tarabanić językiem« Roczn. 241. W temże zn. Święt. Rozpr. XX, 434. || »Tarabanić = bić« Święt. || »Tarabanić = iść ociężale« Święt. »Tarabanić się = ciężko iść, wlec się« Pr. fil. IV, 258. »Tarabanić się = gramolić się, leźć powoli« Kolb. rękop. »Tarabanić się = wchodzić gdzie« Rozpr. VIII, 177.

Taraca p. Karoca.

Tarach! = gruch! bęc!: »Pałką tarach po głowie« Bar. 78.

Tarach = »wykrot« Pr. fil. V, 911. || »Tarachy = sieczka, drobne źdźbła słomy« ib. »Tarachy = plewy« ib. IV, 258. »Tarachy = ostatki słomy« Spr. IV, 339. || »Tarach = osoba niestała« Wisła III, 747. »Tarach = wietrznik« Pobł. 158.

Tarachnąć: »Tarachnąć kogo silnie = uderzyć, zamalować« Kolb. rękop.

Tarachować »a. taraszkować = być niestałym« Pobł. 158.

Tarać = »plotki robić« Wrześ. 23.

Taradaj »a. tarapajło = trzepak, gaduła, pyskacz, krzykacz« Pr. fil. IV, 884.

Taradaja »a. telega = zad od starego wozu, na którym sochę w pole wożą« Pleszcz. 44. W temże zn. »Taradejka« Pr. fil. V, 911.

Taradajka = »grzechotka, używana zamiast dzwonka w wielki piątek« Święt. 108. || »Taradajka = chałaśliwa baba« Kal. 35. || »Taradejka« p. Taradaja.

Taradom: »Przyjechali przed Radom, zawołali: taradom!« Rad. II, 67.

Taraduny = »obręczki na kole przy szprychach« Pleszcz. 44.

Tarafuńtki = »drobnostki, graty« Krasn. 310.

Taraj = przyśpiew: »Taraj, taraj, pru gzi« Zb. X, 258.

Tarakan = »karaluch« Petr. W temże zn. »Barakán« Mát. Zap. 18. »Targan« ib. Por. Karaczan.

Tarán = »1, pniak dębowy w olejarni 2, rozrosły, krępy, silnie zbudowany człowiek« Święt. »Tarany = w olejarni duże drewniane młoty; odwodzą się na kołowrocie i służą do pobijania klinów na błazka« Spr. IV, 424. »Mój baran gruby taran« Maz. II, 147.

Tarantować = »przewodzić, huczeć, kląć (teremtete)« Krak. IV, 323.

Tarapacz: »Tarapac = grzechotka« Pr. fil. IV, 258. Toż Wisła IV, 884.

Tarapaczka = »grzechotka« Krak. IV, 323.

Tarapajło p. Taradaj.

Tarapata = »taczki, na których przywożą Judasza na jutrznię w wielki piątek« Zb. XIV, 68. || »Tarapaty = klekotka« Cer. W temże znacz. »Tarapoty« Mát. Zap. 15. || »Tarapaty = kłopoty, trudy, ambarasy« Krak. IV, 353. || »Tarapata«: »Leci tarapata wele płota, jednym rogiem trawę zgnie. Gęś« Zb. VI, 7.

Tarapatka = »kołatka, grzechotka, używane w wielki piątek« Zb. IX, 24. »Nasza matka, tarapatka, lubi dzieci bić« Zb. XV, 162.

Tararatara = przyśpiew Wisła II, 140.

Taras = »nieporządek« Rozpr. X, 304. Toż Wrześ. 23. Spr. IV, 350; ib. 346; ib. V. 424. »Taras =

zamięszanie, nieład, nieporządek« Rozpr. XXVI, 396. || »Taras = kłopot« Rozpr. X, 304. Toż Wrześ. 23. || »Taras = suche gałęzie, chróst« Kud. Toż Pr. fil. V, 911. || »Taras«: »Bo już twój wiáneczek na wielgim tárásie« Rozpr. III, 377.

Tarasić = »deptać« Rozpr. XXVI, 396. »Tárásić = kopać, tłuc, bić: bodejze cię Jasiu siwy koń stárásił« ib. III, 377. »Tarasić = 1, tłoczyć, przygniatać 2, pędzić gromadnie, prędko« Święt. »Spáł św. Pietr z kraja, a Pánjezus od pieca. I zawse, jak (chłopi) tańcowali, to tarasili po świętym Pietrze« ib. 324. »Tarasić = gnieść« Cer. »Wywiedła wróbla w taniec, starasiuł ji średni palec« Rozpr. IX, 193. »Tarasić = chodzić po słomie« Udz. || »Tarasić = dużo niepotrzebnie mówić, paplać« Rozpr. XVII, 66. Toż Spr. IV, 382. || »Tarasić sie = broić, robić hałas« Rozpr. X, 304. Toż Wrześ. 23. Spr. V, 424.

Taraszkować p. Tarachować.

Taratanuszka: »Przysła taratanuska, pytała sie dzwonuska, cy jest cajka w domu = przyszła mysz, pytała się szczura, czy jest kot w domu« Zb. I, 135.

Taratasta = »taradajka« Wisła III, 605.

Tarcica = »deska wytarta z kloca, niezużyta jeszcze na nic; po oheblowaniu zowie się już deską« Pr. fil. IV, 884. || »Tarcica« = ptak bajeczny, zjadający złote jabłka Chełch. I. 204.

Tarczka = »kobieta międląca len« Wrześ. 23. || »Tarczki«: »Kaftanik długi aż do kolan z sukna granatowego lub niebieskiego, z tarczkami« Pozn. I, 68.

Tarczywie »tarki: w ogrodzie małżeńskim tam jest pełno cirniá i tarczywiá« Aten. 1877, II, 640.

Tarć = »trzeć« Petr. Toż Wrześ. 23.

Tareczki = owoc tarniny: »Czarne oczki jak tareczki« Wójc. II, 190. Podobnie ib. 193. Oles. 173. W temże znacz. »Tárecki« Wisła III, 24. »Ocka moje ocka, wy moje tarecki« Zb. XII, 147. »Idźcie na tarecki« ib. 200. »Niewiela nas matka miała, na tareczki wysyłała: weźcie kobiałeczki, i biegajcie na tareczki« Kuj. II, 253. »Tárecki = groch« (żartobliwie) Wisła VIII, 506.

Tarek = tarka: »Utrzeć na tarku« Zb. VI, 296. || »Tarek a. kostna róża = roślina hodowana w ogrodach« Wisła V. 420.

Tyrełko p. Tarło.

Tarfa p. Torfa.

Tárg = »jarmark« Derd. J. 38. || »Targ« = targowanie się, umowa: »Do targu wianka« Pleszcz. 56.

Targa: »Tárgi = dreszcze« Wisła V, 917. || »Targa = niepokój: wszystkie targi przechodzę o to dziecko« Pr. fil. V, 912.

Targacz: »Targac = ten co zęby rwie, cyrulik« Spr. IV, 383.

Targać = »rwać, urywać np. jabłka« Pr. fil. V, 912. »Kie lilija kwitnie, wtedy ją targają« Zejsz. 60. Toż Wisła VIII, 214. W temże znacz. Zb. V, 212. »Zęby targać = zęby rwać« Spr. V, 424. Toż Wrześ. 23. || »Targać = na części dzielić np. grunt potargany« Spr. V, 424. W temże znacz. Del. 123.

Targała = przezwisko: »Ty złodzieju, targała!« Kon. 30.

Targan p. Tarakan.

Targaniec = »słoma targana« Pr. fil. IV, 258.

Targanki: »U głowy (szlachcianka)

ma firli mirli, a w tyle targanki« Pozn. V, 139.

Targlica »a. błyskawka = rybka ulana z cyny z haczykiem stalowym w pysku, przywiązana za ogon do długiego i mocnego sznurka. Rybka ta, zanurzona w tonie wód i poruszana ciągle sznurkiem czyli targana nim, co chwila zmieniając pozycję, błyska swoją powierzchnią niby rybka naturalna, pluskająca się w wodzie; ryba większa żarłoczna chwyta ją wpysk i zaczepia się na haczyku rzeczonym« Osip.

Targnąć się = »pochylić się ku starości: targła sie tak okropnie« Pr. fil. V, 912.

Targować = targać: »Zadaję ci urok, zeby cie tłuk, targował i miotał« Fed. 231.

Targowian = mieszkaniec wsi Targowisko: »Takiego Targowiana zucha« Święt. 197.

Targowica = »targ« Powsz.

Targownik = »targujący pannę młodą w obrzędzie weselnym« Pr. fil. V, 912. || »Tárgownik = roślina Trifolium montanum« Zb. IX, 30. W temże zn. »Targownik« ib. 54. Święt. 113. Fed. 273. Wisła VII, 746. »Torgownik« Spr. V, 144.

Targowski = do wsi Targowiska należący: »Nie mogę wyjechać w tárgoskie gliniki« Święt. 183. »Tárgoská dziewucha« ib. 197.

Targunek = targ o wieniec panny młodej: »Po przepiciu zaczyna się targunek« (opis) Fed. 53.

Tarka p. Tarki.

Tarki = »ciernie« Fed. 410. »Tarka, ciarka, tarnina, ciorcyna = prunus spinosa« Pleszcz. 133. W temże znacz. »Tarki« Kuj. I, 234. Zb. VI, 194. »Tárnie, tárnina, tárki« Rozpr. IX, 156. »Tareń, tarnina, tárka« Rozpr. VIII, 190. || »Tarki« = owoc tarniny: »Oczy czarne, jak tarki« Tyg. il. 1, X, 416. »Zachciało mu się, jak starej babie tarek« Krak. IV, 271. Toż Święt. 684. W temże znacz. »Tárki« Zb. VI, 283. Zb. XII, 200. Zb. IX, 57. »Tárka niezdrzała« Zb. IX, 236. »Ćwiertnią kruszek, torbe torek« Kuj. II, 248. »Tarki = gatunek śliwek« Rud. 28. || »Tarczi = kwiatki polne, rosnące w życie, niem. Wucherblumen« Hilf. 184.

Tarko = »moździerzyk drewniany do tarcia pieprzu« Święt. 42. || »Tarko = tarło« Udz.

Tarkotać »a. parkotać = toczyć się, o cieczy gęstej« Zb. I, 32.

Tárlać się = »tarzać się: bachór sie tárlá = dziecko tarza się po ziemi« Pr. fil. IV, 278. »Tarlać (się) = walać (się), poniewierać (się)« ib. V, 912.

Tarlica = »narzędzie do tarcia lnu« Osip. W temże zn. »Terlica« Mil. Pr. fil. V, 913. »Terlica a. cierlica« Kuj. I, 86. || »Tarlica = część siodła« Pr. fil. V, 912. »Terlica = drzewo w siodle polskiem, które różni się budową od siodła angielskiego« ib. IV, 885.

Tarlikowy: »Tarlikowe a. rybne stawy« Łęcz. 274.

Tarło »a. tarełko = tarka z blachy dziurkowanej do tarcia chrzanu, buraków, bułki« Krak. IV, 323. W temże zn. »Tarło« Zb. XIV, 24. Parcz. || »Tarło = 1, czas zapładniania u ryb 2, miejsce, gdzie ryby się trą« Prac.

Tarman = »targane, potargane zboże na polu po skoszeniu i zebraniu snopów« Kud. »Tarman = zgraby, targana słoma« Pr. fil. IV, 258.

Tarmanina = »potargane zboże,

mierzwa, co zostaje na polu« Kam. 72. Toż Pr. fil. IV, 258.

Tarmosić »a. taśtać = szarpać, szamotać kogo« Kuj. II, 277. »Tarmosić = potrząsać, trząść: tarmościół (zam. tarmosiół?) me za to, com nie przysed« Spr. V, 123. »Tarmosić = wstrząsać kim, trzymając oburącz za bary« Osip. W temże zn. »Térmosić« Święt. Toż Kolb. rękop. »Termosić = miąć. gnieść« Lub. II, 213. Toż Zb. I, 77. »Tarmósić, wytarmósić« Ust. z Korytnicy pod Liwem. || »Termosić = hałasić« Hoff 42.

Tarnić: »Tarni mnie = mam dreszcze« Pr. fil. V, 912. W temże znacz. »Tornić« ib. 915.

Tarnie = ciernie, tarnina: »Wláz do tárni« Zb. V, 248. Por. Tarki. || »Tárnie = ciarki: aż tárnie po mnie przeszły« Pr. fil. V, 912.

Tarninowy = z tarniny: »Rozpalił nam Pan Bóg tarninowy ogień« Wisła VI, 231.

Tarniówka = »laska z tarnia« Rozpr. IX, 154.

Tarnowy = z tarniny: »Tarnowy ogień napalemy, swoję siostrzyckę w nim spalemy« Lub. I, 292.

Tarnówki = »rodzaj śliwek« Ust. z Jaworza.

Tarny = zap. miejscowość zarosła tarniną: »Jechali stepami i tarnami« Zb. III, 119. || »Tárny = ciarki, zdrętwienie, dreszcze: tárny chodzą po plecach« Pr. fil. V, 912. W temże znacz. »Torny« ib. 915.

Tarocha = »nazwa krowy« Zb. XIV, 27.

Tarować »po czemś = łazić, stąpać po czemś (zbłoconemi nogami, butami)« Kolb rękop. »Tarowac = torować drogę« Hilf. 184.

Tarpać = »szarpać, tarmosić« Pr. fil. IV, 884.

Tarpaty = »szorstki, np. kaftan« Pr. fil. V, 912.

Tarszniak = »rogóż« Zb. II, 11. W temże zn. »Tarszniak: z tarstniak, tegoż pochodzenia, co trzcina« Rozpr. XVII, 94.

Tartka = »drewniany moździerzyk z tłuczkiem do pieprzu, soli, imbiru i muszkatołowej gałki« Pr. fil. IV, 884. »Tartka« Parczewski, Szczątki kaszubskie 113 p. w. Riwa.

Tartuchy = »prażuchy« Pr. fil. IV, 258. »Tartuchy a. tartusy, niekiedy także fartuchy = papka z ciasta. prażuchy« Pozn. III, 127.

Tartusy p. Tartuchy.

Taryfa = szyld: »Taryfa wypisaná na polu: karcima Rzym« Zb. V, 196.

Táryń = »tarń« Spr. IV, 32.

Tarzowisko = »miejsce po bekowisku jeleni; bagno, w którem jeleń się chłodzi po bekowisku, myśl.« Pr. fil. V, 912.

Tarżyć = »targować, handlować: żyd tarży« Pr. fil. V, 912. »Tarżyć się = targować się: utarżyłem trzy piętoki« Pr. fil. III, 307. »Tarżyć = zbierać pieniądze na targu« Rozpr. XII, 105.

Tasak = »nóż z szerokiem ostrzem« Spr. V, 123. W temże zn. Zb. V, 112. Chełch. I, 60.

Tasia! = odpędzanie kaczek: »A tasia, ha!« Wisła III, 220. »Tasia ha!« ib. IV, 690. Por. Taś.

Tasia = kieszeń, niem. Tasche: »Pieniędzy tasię« Pozn. V, 170.

Tasiemka: »Taszemka = szelki« Hilf. 184.

Tasiemnik = »choroba owiec, także: kołowrot, kołowrocizna« Zb. I, 19.

Tasiuchna = »kaczka« Spr. V, 123.

Taska = »filiżanka« Krasn. 310.

Taskać = »wlec, ciągnąć, nieść co mozolnie. Taskać się = wlec się, gramolić się; dotaskać się, potaskać się« Kolb. rękop.

Tastąd = »ztamtąd« Spr, IV. 31. Por. Tam.

Tasy = budy, kramy jarmarczne albo odpustowe: »Chodzi on tam (w Toruniu) pod tąsami« Kolb. 251. »Wchodzą na dachy i zakładają niby tasy z pokradzionych przedmiotów« Maz. I, 284. W temże znacz. »Tasza«: »Żyd, siedząc przy taszy« = przy kramie (z książkami) Kuj. I, 187. »Tasze jarmarczne« Pozn. II, 364.

Tasza p. Tasy.

Taszczyć: »Tascyć a. telescyć = ciągnąć co z trudem« Czark. »Taszczyć = niepokoić kogo sądownie, dopominać się o swoje« Mil.

Taś = nawoływanie kaczek, niekiedy i gęsi: Rog. n⁰ 94. Krak. I, 180. Roczn. 246. Maz. III, 46. Zb. VII, 189. Zb. VIII, 208. Was. 51. Wisła III, 219, 220, 664, 741; ib. IV, 690. Zb. XIV, 157. Lub. I, 82. Święt. Maz. V, 57. Wisła VI, 227; ib. VII, 749. Pleszcz. 49. Spr. IV, 372; ib. V, 123. Pr. fil. IV, 884. Dyg. Rozpr. XX, 434. Kolb. rękop.

Taśbir = »piwo stołowe, niem. Tischbier« Mrong. 761.

Taśki = »kaczki« Pr. fil. V, 912.

Taśmować = »rżnąć, drzeć, rwać (na taśmy)« Pr. fil. V, 912.

Taśta p. Taśtak.

Taśtać »a. tarmosić = szarpać, szamotać« Kuj. II, 277. Toż Parcz.

Taśtak: »Ponad Wartą od Nowego miasta aż do granicy Królestwa Polskiego mieszkają Taśtaki, dlatego zapewne tak nazwani, że jednym lejcem konia powożąc i ściągając go ku sobie, wołają: **taś-ta! taś-ta!**« **Pozn.** II, 155.

Tata = zdr. **ojciec Wisła** III, **738.** Sand. 143. Spr. V, **384. 3 pp.** l. p. »Tatowi« Święt. **196. 5 pp.** »Tatu« Maz. III, 273. Pauli **186.** Wójc. II, 352. »Tatek« Rozpr. XII, 105. »Tateńko« Wisła IV, 97. »Tatlo« Beiträge für vergl. Sprachforschung VI, 39. »Tatul« Sand. 143. Pr. fil. IV, 885. »Tatula« Pozn. VI, 71. »Do tatuli« ib. »Tatulo« Maz. III, 278. Zb. VIII, 268. Kozł. 30, 107. Zb. II, 123. Oles. 127, 149. Sand. 68, 143, 221. »Tatulek« Wisła III, 738. Pr. fil. V, 912. Rozpr. XII, 105. Zb. VII, 63. Rog. n⁰ 147, 402. Zb. IV, 109. »Pan tatulek = ksiądz; pani mamulka = księdzowa« Wędr. XXVI, 87. »Tatuleńko« Kozł. 167. »Tatuliczek« Pr. fil. V, 912. Rog. n⁰ 30, 46, 367, 375, 476, 483, 484. »Tatulineczek« Zb. VII, 63. »Tatulinek« ib. »Tatuliniek« Lub. II, 214. »Tatunek« Spr. V, 123. »Tatuniek« Kiel. I, 70. Wójc. II, 58. »Tatunieniek« Pauli 138. »Tatunia« Rozpr. IX, 186. Zb. VII, 14. »Tatunio« Zb. V, 257. Zb. XV, 128. Zb. XI, 110. Wisła I, 311. Wójc. II, 58. Kam. 210. »Tatuń« Zb. IV, 125. »Tatusiek« Maz. III, 296. »Tatusinek« Kuj II, 36. Krak. III, 57. »Tatusiniek« Pozn. II 313. »Tatusijek« (podobnie »Jasiejek«) Zb. XIV, 44. »Tatusiń« Sand. 57. »Tatusio« Zb. XII, 149 Wisła VII, 362. »Tatusisko« Pozn. VI, 143. »Tatuś« Kam. 110. Zb. IV, 125. Udz. Wójc. II, 113, 114. Sand. 28. Oles. 177. »Naznacz na grabisku ich imienia, a na grządce z tatusia = nazwiska« Kam. 67. »Tatynek« Pozn. IV, 82. »Tatynk« Derd. 4. Por. Taciczek, Tacik.

Tatar = »Acorus calamus« Zb. XI, 52. »Tatar = tatarak« Zb. II, 257. Toż Pr. fil. IV, 885. Wisła VII, 745. »Taterok« Wisła V, 915. || »Tatar = karbacz, bicz« ib. III, 89. »Bijali barana tatarem« Zb. IX, 247.

Tatarani = wyraz improwizowany: »Moja pani tatarani« (w grze) Zb. X, 250.

Tatarczanka = słoma z tatarki Kiel. II, 89. Zb. IV, 225. Zb. VIII, 82. Zb. XV, 61.

Tatarczany: »Kasza tatarczana« (gryczana) Krak. II, 434. Pozn. I, 223. Rozpr. VIII, 103.

Tatarczątko = dziecię tatara: »Lulu tatarczątko, a moje wnuczątko« Wójc. I, 126.

Tatarczuch = »chleb, placek tatarczany« Pr. fil. V, 912. W temże znacz. »Tatarczuchy« Kiel. I, 54. Wisła VII, 78. Zb. II, 217. Zb. IX, 30. || »Tatarczuch = szczaw kędzierzawy, Rumex crispus« Wisła VI, 316. »Tatarczuch = roślina« Rad. I, 120. »Wis = tatarczuch« (tatarak) Święt. »Tatarczuch = tatarak, Acorus calamus« Zb. VI, 216.

Tatarczuchowy = z tatarczucha: »Na Zielone święta wyścielają posadzkę kościoła... liśćmi tatarczuchowymi« Święt. 112.

Tatarka »zajęcza = tomka, Autoxantum odoratum« Pawł.

Tatarczy = gryczany: »Kasza tatarcza« Ciesz. 38.

Tatarczysko = »pole po tatarce« Rozpr. VIII, 177.

Tatarować = bić: »Bo mój, nic dobrego, skórę tataruje« Wójc. II, 229. Toż Kolb. 346.

Tatarski taniec = »walka z niedźwiedziem, myśl.« Pr. fil. V, 912. || »Tatarskie ziele = tatarak, Acorus calamus« Pleszcz. 133.

Tataryta = przyśpiew Zejsz. 124, 125.

Taterka = tatarka, gryka Zb. I, 32. Zb. VIII, 70. Mil.

Taterkowaty »koń = siwy na starość, z plamkami na włosiu« Pozn. III, 135.

Tatów = do ojca należący: »Tato, já widziała u mojégo męza tatowe chustecke« Cisz. 181.

Tatul, Tatula, Tatulo p. Tata.

Tatulowy = ojcowski: »Z tatulowem błogosławieniem« Maz. III, 176. »Ni ja tatulowa, ni ja matulina« ib. 315.

Tatunek, Tatnniek p. Tata.

Tatusiowy = do ojca należący Wisła IX, 244.

Tatuś p. Tata.

Tawuła »a. parsz, parszydło = rośl. Spiraea ulmaria« Pleszcz. 133.

Taże = przecież, toż: »Co to za jeden? Taże dziedzic« Kam. 14. »A ktoby tego nie baczył? Taże bywało nieraz, że...« ib. 17. »Kieby to dziaduś posłyszeli, tażeby mi błogosławieństwa nie dali« ib. 75. »Pan odrzek: taże nie pokazuje« (= otóż właśnie) ib. 88. »A taże« = jużci, a jakże, tak, rzeczywiście Kam. 24. »A taże nie co« ib. 101. »Taże to przedtem wszyscy ludzi byli silnej... budowy ciała« Witw. 91. Por. Ta.

Tā, Tą p. Tam.

Tąchnąc = »tęchnąć« Pobł. 100.

Tądy = »tędy« Krasn. 310.

Tąga = »tęcza« Hilf. 74. Por. Tęga.

Tąpać = »tupać« Pr. fil. V, 912. Toż ib. III, 500. W temże zn. »Tąpać« Kuj. II, 14, 286. Zb. II, 11. Lip. 141. Zb. VIII, 72. Maz. III, 62. Fed. 113. Kal. 73. »Pani gospodyni po pokoju tąpa« Maz. III, 81. W temże zn. »Tępać a. tąpać« Kuj. II, 277. »Tępać« Zb. I, 24.

»Tępał nogą« Maz. V, 243. »Tępają = tupią« ib. III, 199.

Tąpielec = »topielec« Spr. IV, 330.

Tąplować = tupać?: »Pod nim skacze i tąpluje jego siwy koń« Rog. n⁰ 110.

Tąpnąć = tupnąć: »Tąpnie nóżką« Lip. 97. »Tąpnął« Kon. 164. Podobnie: Pozn. V, 85, 87, 118; ib. IV. 18. Zb. X, 279. Chełch. I, 123. Łęcz. 107. W temże zn. »Tępnąć«: »Krzyknę, tępnę« Pozn. V, 7. »Un tępnuł nogo« Wisła II, 137. »Tępnął nogą« Maz. III, 268. »Tępnón nózkoma« ib. 208. »Tępnąłem sobie« Maz. V, 275.

Tąpola p. Topola.

Tąpor p. Topór.

Tąporować p. Toporować.

Tąpotać = »tupać« Udz.

Tąpól »a. tompól = topola« Spr. IV, 330.

Tątać = »szukać po wszystkich kątach. robić powoli, niepotrzebnie; zajmować się drobnostkami, krzątać się« Święt. »Cegoz ty tu tątas? Ojca, matki sukám« ib. 257.

Tątanina = »drobnostkowa robota« Święt.

Tątkanie »a. tutkanie = popijanie, od 'tutu, tutu'! — tak mówią małe dzieci, gdy im się chce pić« List Derdowskiego. W temże zn. »Tątkanie« Derd. 103.

Tątrąptac = »tupać« Hilf. 184.

Tążyć = »tęsknić (o zwierzętach): prosię w domu ciągle tążyło; o człowieku mówią: tęsknić« Pr. fil. V, 912.

Tch... = formy przypadkowe od: Dech: »Tchem« = prędko: »Misiarz tchem do dwora pociekł« Kam. 154. »Ani tchu, ani mchu = ani śladu« Mil.

Tchnąć = »kwitnąć: latoś syckie śliwiny tchną« Zb. II, 254. W temże znacz. »Tchnąć« Zb. VII, 117. Wisła VI, 676. Por. Kścieć.

Tchórz: »Twórz« Pr. fil. V, 918; ib. III, 311. Święt. Jastrz. »Twórz, 2 pp. tworza« Spr. IV, 330. »Tworze = tchórze« Krak. I, 278. »Tfórz« Spr. IV, 31. Toż Mil. »Turz, 2 pp. torza« Pozn. VI, 51. »Ćkórz« Zb. II, 245. »Ćkórze = tchórze« Wisła VII, 370. Por. Tworz.

Tchórzówka »a. tworzówka = czapka wielka z tchórza« Pr. fil. V, 913, 918. W temże zn. »Tworzówka« Spr. IV, 330. »Tchórzówka« Mát. Zap. 12.

Tczić p. Czcić.

Tczy p. Czczy.

Tczyżmy p. Ciżmy.

Te »a. tej = partykuła, nie mająca szczególnego znaczenia, ale tylko wzmacniająca spójnik a: já bŷł wczerá na jezerze, a te nic wicy nie ułowił, aż 14 okunkow« Hilf. 121. »A te nie bŷłŷ stolki« = ale to nie były stołki« ib. 95. || »Te« = gdy: »W Cziste bŷl pán, a te wun zamiar, to jewo do Garne przewezli« ib. 104. »A te bŷł zwon dwanásce w noce, te bŷł u ksãdza Chabrowskewo Janowski ksądz« = gdy była 12 godzina, to był... ib. 118. || »Te« = to, więc: »Te 'ni mu wotemkli« = więc oni mu otworzyli Hilf. 91. »Te ona bŷ bŷla jewo« ib. 99. »Te 'na sa muszela jemu poddac« = więc ona musiała mu się poddać ib. 100. Por. Tej.

Teatron: »Drugich (heretyków) ćwiertowali na teatronie« (pieśń o sprawie Toruńskiej z r. 1724) Krak. II, 237.

Tebel = gruby gwóźdź drewniany, zaprawiony wewnątrz ciesi w ścianach, żeby się z czasem nie wykrzywiały« Pr. fil. IV, 885. »Bale ścienne (w chacie) są przyciosane przy spojeniu i przytwierdzone do

siebie téblami czyli kołkami dębowemi na wpół w każde t. j. spodnie i górnie drzewo wchodzącemi« Krak. I, 150. W temże znacz. »Tyble« Zb. VIII. 259. »Tebel = kołek, który wiąże dwa na sobie leżące w ścianie bale« J. Łoś. Por. Dyble.

Tebinka p. Terebinka.

Tecelijá = »Cecylja« Pr. fil. V, 913.

Tedá: »Tedo = tutaj« Hilf. 112.

Tedajszy: »Tedajsy = 1, w tym samym dniu urodzony 2, rówieśnik« Rozpr. XXVI, 396. »Tedańsy = rówieśnik« ib. IX, 215.

Tedańszy p. Tedajszy.

Tedy = »wtedy« Kłosy V, 11. »Tedy = wtedy: wepije góral raz kielisek, a ón (żyd) dwa razy śrajbnie, a potym licy: tedy eś go wepił... tedy, tedy i tedy« Rozpr. X, 205. »Tedy-owdy = kiedyniekiedy« ib. 304. »Tedy owdy = kiedy niekiedy, natenczas« Wrześ. 23. || »Tedy« p. Tędy.

Tedysicki = »wnet, bardzo prędko« Święt.

Tedzisem = »tuż prędko« Zb. I, 53.

Tegodla = »dlatego« Kal. 36.

Tegoroczni = tegoroczny: »Świeżych t. j. tegorocznich mężatek« Pozn. I, 130. »Źrebię tegorocnie« Święt. 568.

Tej = »Herba Thea« Ciesz. 93.

Tej = »i, tak, tedy« Hilf. 185. »Tej = wtedy« Derd. 137. »Tej = więc« Hilf. 98. »Ten pán narajáł tego żołnierza, téj żołniérz poradziáł« Zb. VI, 300. »Tej dopierze jo miół biedę« Nadm. 89. || »Tej sej = tedy owedy« Pobł. 100. »Ni tej ni sej = tedy, owedy; tej sej = tam siam« ib. 56. Por. Ta, Te.

Tek = tak, też: »Trąćze mnie nogą, a ja się tek domyśliwsy, pójdę za tubą« (= za tobą) Wójc. II, 229. Por. Tak.

Tektura: »Dyktura« Ust. z Warszawy. »Téktura« Ust. z Litwy.

Tela = »tyle« Pr. fil. V, 913. Toż Spr. IV, 31. || »Z tela« = ztąd: »Samam się zabłąkała; wyprowadźże mnie pan z tela, dam ja panu wianek ziela« Maz. V, 262.

Telbuch = »brzuch; por. Epigrammata Kochowskiego, wyd. Turowskiego str. 116« Rozpr. XX, 434. »Telbuch = brzuch u krowy, gdy jest — jak mówią — głęboka« Udz. »Telbuch = brzuch, wyraz pogardliwy« Rozpr. VIII, 210. Toż ib. 233. || »Telbuchy = bebechy, wnętrzności brzuszne« Roczn. 241. || »Telbuch = gruby, niezgrabny, przezwisko« Zb. II, 254. W temże znacz. »Telbuch« Zb. IX, 54 »Ty wolski telbuchu!« Zb. IV, 127. »Telbuch = szubrawiec« Spr. IV, 339. »Telbuch = przezwisko ociężałego człowieka« Pr. fil. IV, 258. »Telbuch = niezgrabna, ociężała kobieta; W temże zn. »Telbuszysko« Parcz.

Telbuchowaty = »gruby, niezgrabny« Zb. II, 254.

Telbusiasty = »brzuchaty« Pr. fil. IV, 258.

Télbuszyć, »roztélbuszyć, wytélbuszyć = trząść, roztrząść, wytrząść, wywnętrzyć« Kolb. rękop.

Telbuszysko p. Telbuch.

Tele p. Tyle.

Telefus = »niezgraba« Pr. fil. V, 913.

Telega p. Taradaja, Talaga.

Telegać się = toczyć się: »Powóz telegał się po różnych drogach« Kiel. II, 240.

Telegraf: »Celigráf« Rozpr. VIII, 165, 171. Archiv. V, 641. »Celegraf« Rozpr. XVII, 28. »Po celigrafie« Matusiak Kw. 14. »Celegráf«

Rozpr. X, 273. »Celegrát« Zb. XI, 107. »Cyrograf« Pr. fil. III, 309. || »Telegraf = cyrograf: mártwi sie, ze podpisáł telegraf taki« Pr. fil. V, 913. W temże znacz. »Telegrot« Cisz. 23.

Telegrafować: »Celigrafować« Zb. VIII, 250.

Telegrama = »telegram« Wal. 86. W temże znacz. »Celigrama« Zb. VIII, 250.

Telej p. Talej.

Telentać się p. Telętać się.

Telepać = »trząść: nie telep dziecka; telepać się = trząść się, ruszać się« Pr. fil. IV, 258. »Telepać się = trząść się, z przestrachu, z zimna« Zb. I, 77. W temże zn. »Telepać się« Kam. 36 i 153. Święt. || »Telepać się = chwiać się, o kołach u wozu, gdy nachylają się w tę i ową stronę« ib. »Telepać się = chwiać się, bujać się: wiadro przywiązane do wozu telepie się« Roczn. 241. || »Telepać się = powoli iść: przytelepał się nareszcie do domu« Krak. IV, 323. Por. Cielepać się.

Telepanie = »chód niedźwiedzia« Prz. ludu VI, 111.

Telębać się »a. telęgać się = powoli jechać bryczką, wlec się« Krak. IV, 323.

Telęga, Teliga p. Talaga.

Telęgać p. Telębać.

Telękać = »o głosie młodego głuszca w czasie tokowania, Karpaty« Łowiec 1892 r.

Telękanie = »odzywanie się młodego głuszca w czasie tokowania, Karpaty« Łowiec 1892.

Telękać się = »iść powoli, chwiejnym krokiem« Święt. »Telentać się = 1, wałęsać się, chodzić tam i sam bez zatrudnienia 2, chwiać się, o przedmiocie wiszącym: torba wypchana telenta się u boku dziadowi« Zb. I, 53. »Telentać się« = chodzić ociężale — używają tego wyrazu: 'telento się' przy chodzie osób tłustych, kobiet ciężarnych Udz. Por. Tełędać się.

Telęzego = »trochę« Sab. 137.

Teli p. Tyli.

Telicha = »krowina« (w pieśni weselnej) Lub. I, 226, nº 303.

Teliga p. Talaga.

Teliżka p. Talaga.

Telki, Telo p. Tylki, Tylo.

Telko p. Tajko.

Telużki p. Talaga.

Tełewacz = »brzuchacz, człowiek z wielkim brzuchem« Kolb. rękop.

Tełewo = »wielki krzuch, wańtuch« Kolb. rękop.

Tełędać się = »wałęsać się, włóczyć się« Pr. fil. V, 913. Por. Tałędać się, Telętać się.

Temcasownie = »tymczasowo« Spr. IV, 330. Por. Tymczasowo.

Temlák = »zdjęta skóra z koźlęcia na miech do gajdów; koźle abo jagnie wytemlácyć« Spr. V, 424.

Tômrát = »rodzaj drabki z desek zbitej, używanej przy wożeniu mierzwy« Pobł. 100.

Temroka, »pomroka?, ciemność?: Tu znowu cisza grobowa całego cię chłonie, tylko jęk koni i woźnicy przerywa to cmentarne łożysko i tę nieprzebitą temrokę, co wszystko sobą pożarła« Spuść. niezn. 86.

Ten: Formy: rodzaj męzki l. p. 1 pp. »Tęn« Zb. VII, 60. »Tén« Rozpr. IX, 180; ib. XII, 54. »Tyn« Rozpr. X, 248; rodz. męzki lub nijaki l. p. 2 pp. »Tygo«: »Nie czynić było tygo« Kolb. 87. »Nie trza ci było tygo« ib. 95. »To', towo«: »S to' nie bô nic« = z tego nie będzie nic Hilf. 98. W temże znacz. »S towo nie bo nic« ib.;

3 pp. »Tymu« Rozpr. X, 248. »Ku tymu ogrodowi« ib. »Tému« Rozpr. X, 227; Rozpr. XII, 54. »Tymu« Zb. XI, 94; 6 i 7 pp. »Tym« Rozpr. X, 248. »W tom piekle« Hilf. 144; rodz. nijaki, l. p. 1 i 4 pp. »To a. te« Rozpr. VIII, 137. »Te póleczko« Kuj. I, 234. »Te dzewczo« Hilf. 119. »Te koło... to klepisko« Kuj. I, 180. »W te śniádanie« Mát. 10. »Te mnięso« Chełch. I, 185. »Te ubranie« ib. 257. »Toje = to« Pleszcz. 31, 52; rodzaj żenski 2 pp. l. p. »Tyj« Rozpr. X, 248. 2, 3 i 7 pp. »Ty« Rozpr. VIII, 137. Toż ib. IX, 180. »Te« ib. XII, 54. »Na ty łącce, na ty zielony« Wisła VII, 134. »Do te studnie« Rozpr. VIII, 96; 4 pp. »Te^n: kupieł se te^n hálom« ib. X, 248. »Tom a. tô« ib. VIII, 137. »Tóm« ib. XII, 54. »Te« ib. IX, 180. »Tą robotę« Ust. z Jaworza. »Na tą ranną mszą« Kal. 163; 6 pp. »Tom« Rozpr. IX, 180. »Tóm« ib. XII, 54. Liczba mnoga: »Ti = ci« Cen. 95. »Ti młodzi« Hilf. 17. »Té pany = ci panowie« Zb. VII, 25. »Ty woły« = te woły Zb. VII, 46. »Te starzi« = ci starzy Hilf. 23. »Ty dobrzy, ty źli aniołowie« Pobł. 103. »Za ty roki« (= za te lata) Zb. V, 234. »Ty koni nie wysły« Zb. II, 227. »Ty kotły powycirać« Zb. V, 220. »Ka sie ty podziały, co piéknie śpiéwały« Rozpr. X, 248. »Brál ty kulki« Zb. V, 223. »Paś ty gęsi« ib. 233. »Za ty táki« (taczki) ib. 251. »Té gospodárze« Pozn. VI, 296. »Te rodzice« Chełch. I, 35. »Te dwa kumy« ib. 66. »Te kumi« ib. 67. »Te ludzie« ib. 87 i 238. »Te starsi« ib. 124 i t. p. 2 i 7 pp. »Téch« Rozpr. VIII, 137; 3 pp. »Tém« ib. IX, 180; 6 pp. »Témi« ib. »Témy« ib. VIII, 137. || »Ten-sień = ten i ów Lub. II, 213. || »Ten z tym« = jeden z drugim: »Ten z tym imą rachować« Kam. 128. || »Ten« = on: »I ten wzion te sztuke do garzci« Zb. V, 189. »Tyn dopad ze złości siekiere« ib. »Ostało mu się nieco gorzałki, to se o téj zebrał swoją łąkę« Kam. 160. || »Ten« = który: »Był jeden chłopc, ten sa zwáł Micho« Hilf. 117. || »Ten a. nieprzyjaciel = djabeł« Wisła I, 104. || »Tenczas« = wówczas: »Tenczas umarła mu żona« Pozn. VI, 305. || »Ten« w znaczeniu przedimka określnego, podobnie jak niemieckie: der, die, das: »Tęn námłodsy uczył sie na złodzieja, tęn średni na krawca, a tęn nástarsy na sewcynę« Zb. VII, 60. »Kciał tęn drugi, tęn sąsiadów wyścignąć Marcina Lutra« ib. 66. »Tąn biédny... śperowáł piéniądze« ib. 73. »Zased do te karcmy« ib. »Jé mieso, a te gnatki ciska na ziemię« Kuj. I, 124. »Wandrowali szewcy w ten nejwiększy mróz« Zb. IX, 230. »Ty cieszyński dziéwki żebraniá nie miną« Zb. IX, 231. »Było trzech owczarków: ci dwóch byli mądrych, a ten trzeci głupi« Kuj. I, 161. »Chłopak niesie temu klesze te śniadanie« ib. 168. »Ten pon dał księdzu tego zboża furę« ib. 177. »Przyśli na to klepisko; przyniós chłop te same koło z tą piastą« ib. 180. Podobnie: Kuj. I, 132, 138, 148, 155 i t. d. Kuj. II, 52, 66 i t. d. Krak. IV bardzo często. Zb. V, 231, 251 i t. d. Rog. bardzo często, również w innych zbiorach. »Madej nosił w tej gębie te wode« Ust. z Jaworza. Por. Ten tam, To.

Tendera »a, denderewo, denderak, bieluń = roślina, Datura stramo-

ninm« Pleszcz. 133. Por. Tondera.

Tenebał = »nazwa dzwonu na wieży kościoła N. M. P. w Krakowie; tak zwany od chwili, w której go używano t. j. wtedy, gdy w wielki piątek skonał Zbawiciel: et tenebrae factae sunt« Pr. fil. V. 976.

Tènènè = »okrzyk radości« Cen. 76.

Teni = »tędy« Wisła I. 155. Toż Fed. 410. Por. Kieni, Owteni.

Ten sam: »Ty karcmárce samy« = tej karczmarce samej Cisz. 251.

Ten tam = tamten: »Z tej tam strony« Rog. n⁰ 141. Podobnie ib. n⁰ 81, 404. Zb. I, 8. Zb. IX, 254. »Z ty ta strony« Fed. 223. »Z ty tam strony« Pozn. IV, 319. »Na drugą tą tam stronę« ib. VI, 116. »Tej ta nocy = wczorajszej nocy« Cer. »Na temta świecie« Zb. VIII, 85. »Na tentam polu« Aten. 1877, II, 624. »Ci tam« = tamci Pozn. VI, 45. Por. Ten.

Teoletka = »toaletka« (Nie podano, zkąd wzięte).

Tĕpa = »1, ogon przycięty, u owiec a. psów 2, zwierzę z uciętym ogonem, mianowicie pies« Pobł. 100. Por. Tĕpy.

Tĕpac »(tepać) = 1, spadywać na ziemię w przestankach: kiej krůszki dojrzałý, tej tĕpac poczynają; krople wody, spadając z dachu, tĕpią 2, tykać, o chodzie zegaru« Pobł. 101. Por. Tĕpy.

Tĕpy = »mający ogon przycięty np. pies tĕpy, świnia tĕpa; por. tępy, czes. tupý« Pobł. 100. Por. Tĕpa, Tĕpac.

Teperburk = »Petersburg« Pr. fil. V, 913.

Teplać się p. Táplać.

Teptuch: »Teptuchy = ścierki« Ust. z nad granicy pruskiej »Teptuch« = wyzwisko: »Pański teptuch niesie jeść, a co niesie? buraki: będą żerły dworaki« Zb. I, 150.

Terać = »niszczyć np. zdrowie terać: sterany = zniszczony na zdrowiu« Osip. »Gadzina sie térá = bydło się niszczy« Zb. VI, 283. »Bedzies pilnowáł moich pscół, bo dlátego, ze mi bardzo térają moje pscoły« Cisz. 61. »Nie téraj mi podusecek« Kiel. I, 174. »Terać« = poniewierać: »Niech sie ja nie téram po świecie ubogá« Lub. II, 49. »Byś mnie nie térał i nie bił« Łęcz. 195. W temże znacz. »Tyrać«: »Abyście (rodzieców) nie bili, nie tyrali« Sand. 61. »Tyrać = marnotrawić, niszczyć« Święt. »Tyrać = niszczyć, włóczyć« Fed. 410. »Tyrać = »Tyrać = gromić, łajać« Rozpr. X, 305. »Tyrać = chodzić prędko« Szlązk) Tyg. il. 2, V, 70

Terajszy: »Terajsy = teraźniejszy« Pr. fil. IV, 258. Toż ib. V, 913. Rozpr. XI, 189. W temże zn. »Terańsy« Rozpr. VIII, 212 i 233: ib. XX, 435.

Térak »a. tyrak, potérak = marnotrawca, człowiek niegospodarny« Krak. IV, 323.

Teraz: »Tera« Kuj. I, 121, 126 i t. d. Kozł. 76, 80, 309. Lip. 27, 162. Zb. VI, 135. Rozpr. X, 222. Pozn. II, 100. Zb. VIII, 254, 300. Zb. XII, 148. Wisła III, 736. Rad. I, 172. Lub. II, 213. Pr. fil. IV, 258. Pleszcz. 30, 147. Pr. fil. IV, 885. Krasn. 310. Czark. »Terá« Zb. I, 132. Zb. II, 226, 243. Zb. III, 17. Zb. IV, 83. Bisk. 16. Zb. VIII, 109. Rozpr. VIII, 206. Pobł. 71 i 101. Cisz. 291. Parcz. Rozpr. XX, 435. »Tero« Kuj. I, 316. »Tero°« Rozpr. IX, 117 i 136. »Teru« Nadm. 159. »Teraj« Fed. 168 i 181. »Terok« ib. 77. »Terák« Piątk. »Te-

ráś zgád« = teraz-ześ zgadł Zb. IV, 200. »Terádzem ci dáł« = teraz-em ci dał Pozn. VI, 16. »Teraz ò = teraz właśnie, w tej chwili« Zb. I, 77.

Terazki = »teraz« Zb. II, 11. Toż Parcz. Pr. fil. V, 913. W temże zn. Rog. n⁰ 67, 203, 259. Aten. 1877, II, 650.

Terazy = »teraz« Pr. fil. V, 913. Rozpr. XII, 23. Aten. 1877, II, 654.

Teraźni = »teraźniejszy« Pr. fil. V, 913. »Po teraźniemu« = według teraźniejszego zwyczaju« Kam. 19. »Matka teraźniego pana« ib. 77. W temże znacz. »Teraźny« Spr. V, 424.

Terba p. Torba.

Terbuch: »Po terbusie chodzić = gdy panna młoda chodzi ze starszą druchną po wsi przed ślubem, prosząc o różne datki i błogosławieństwo oraz zapraszając na wesele« Hempel. »Terebuch«: »Po terebuchu a. po terebusie chodzić = po prośbie chodzić, żebrać« Pr. fil. V, 913.

Terch = »żywność: poszlij ludziom do lasu na terch« Hoff 42.

Terczeć = sterczeć: »Nogi mu z piekła (s)terczą« Wisła II, 310. || »Terczeć = turkot wydawać, trzeszczeć« Święt. »Tyrczyć = szemrać, turkotać: wózek tyrczy; wódka po kamieniach tyrczy« Rozpr. III, 377. »Idzie wodka, idzie, po kamiéniach tyrczy« Zb. XII, 145. »Wózek tyrcy« ib. 215. »W wielki piątek zaczynają kołatać, klekotać, tyrczeć drewniane klakotki, jargotki i tarapoty« Mát. Zap. 15. »Tyrceć = hałasować« Rozpr. IX, 215. »Tyrczom« = hałasują ib. 350. »Tyrceć = turkotać« ib. VIII, 233. »We młynie tyrcy« Spr. V, 426. »Pomału tam groch syp, niechże ci nie tyrczy« Zb. X, 330. »Tyrceć = tyrkotać« Rozpr. XX, 435. »Tyrceć = gadać wiele a prędko« Spr. IV, 32. Por. Turczeć, Terknąć.

Terebinka »a. tebinka = miejsce ciała więcej ckliwe, czułe« Święt.

Terebuch p. Terbuch.

Terefera = »płód ziemny« (?) Święt.

Terefere = »rzecz nie do wiary« Udz.

Terem = »bezdroża, tak wyraz ten lud rozumie; przecież właściwie oznacza izbę, komorę« Wójc. II, 73. »Od terema do terema my do ślubu dziś jedziema« (Lubels.) ib. »Od terema do terema do starosty my jedziema« (Lusławice) Maz. III, 368 (z Wójcickiego Stare Gawędy I, 138). »Od terema do terema, jużeśmy po ślubie« (Lubels.) Wójc. II, 74. »Od terema do terema do ślubu jedziemy« Lub. I, 168. »Terema do terema mali ptaszkowie mali kalineczkę łomali« ib. 154. »Od tarema do tarema, do ślubu idema« ib. 186. »Po teremach łazić = chodzić po kątach, po różnych miejscach« Czark. »Terema = zarośla« Kozł. Sł. 509. Por. ukraiń. »Nasz drużbońko tereń buduje« Chełm. I, 223. »Nasz drużbońka harem buduje« ib. 296. Por. Steremy.

Teremcić — »łajać« Udz.

Teremtetować = wymyślać: »Przybiegł kogut i nuże na kury o coś teremtetować« Rud. 103. »Teromtetować = kląć« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93.

Teresinka p. Tereśnia.

Tereśnia »a. teresinka = czereśnia« Zb. I, 24. W temże znacz. »Tereśnia« Lub. I, 68. Rud. 15.

Terędy = »tędy« Rozpr. IX, 254. Por. Kierędy.

Terkać = »dotykać się kogo« Święt.

Terknąć = »dotknąć się kogo«

Święt. »Tyrknąć = popchnąć np. kamień nogą« Spr. IV, 32. »Tyrknon« Rozpr. IX, 326. »Tyrknył« ib. 327. || »Térknąć = umrzeć« Pr. fil. V, 913. Por. Sterknąć.

Terlać się = »walać się skutkiem zaniedbania« Spr. IV, 370. »Tyrlać się = tułać się, poniewierać się« Zb. VIII, 254.

Terlarz = »niem. Thürl, tak nazywano w średnich wiekach górników, pracujących w sztolniach; dziś térlarzy zowią cieślami« Krak. I, 63.

Terli = przyśpiew: »Terli pęc, pęc« Wójc. II, 234. »Tyrli pyrli = świecidełka, fatałaszki: obiecał mi tatuś tyrli-pyrli (a. terlom-perlom) sprawić, z rąckami, z nózkami, byk sie miáł cem bawić« Traczyk 1896. »A ja swoji Zosi, kupie tu ji cosi; kupie ja ji tyrli-pyrli, niecha sobie nosi« Zb. XII, 133.

Terlica p. Tarlica, Cierlica.

Terlikać się = »(o wozie) trząść się nieco przy rozluźniających się z osi kołach« Święt. »Tyrlikać się = trząść się na bryczce« Krak. IV, 324. || »Tyrlikać = szczebiotać: słowiki tyrlikają w ogrodzie« Pr. fil. III, 500. »Będzie grał, tyrlikał« Zb. XII, 169.

Termeda = »kłopot« Pr. fil. V, 913.

Termedyja = »kłopot« Ust. z Mławskiego. »Termedyja = kłótnia, kłopot« Udz. »Termedyja = kłopot, ambaras, turbacja« Kuj. II, 277. »Termedyjá = kolizja, frasunek« Rozpr. VIII, 233. »Termedya = ambaras, subjekcja« Pobł. 143. »Termedyja = kłopot, zachód« Spr. V, 123. »Termedyje = kłopot« Pr. fil. V, 913. »Termedyje = awantury, ujadaczki« Krak. IV, 323. »Termedyje = kłopoty« Rozpr. XI, 189. »Termedje = zatargi; wyrabiać termedje = niestatkować« Wisła III, 747. »Termedje = kłopoty, trudności« Pleszcz. 44. »Termedyje = zatargi« Piątk. »Termedye, z łac. intermedia t. j. międzyakty komiczne religijnych dramatów = swawolne zabawy, wesołe bałamuctwa, szalone wybryki, hałasy, awantury« Krasn. 310.

Termicie »a. ciermicie = paździerze« Pr. fil. V, 913.

Termin = czas nauki początkowej w rzemiośle: pójdę w termin (= do rzemiosła). Cóż ty za termin będziesz miał? Pójdę do czarnoksiężnika« Kuj. I, 136. || »Termin = pozew sądowy; porządek procesu i stopnie jego: strona terminy poopuszczała t. j. wykroczyła w procesie nad przepis prawa« (?) O. || »Termin = domowa skarga, układ: wydáł pán im termin, że: który z nich zgadnie, co jes nájtłuściejszego?« Pozn. VI, 308. || »Termin« = kłopot: »Takiegom sobie terminu napytał z tou babou« Roczn. 182. »Zły termin = zdarzenie przykre, kłopotliwe« Pr. fil. V, 913. || »Termin chłopski = wyzwolenie parobka« (opis) Kal. 118.

Terminatka = »kartka od pana, pozwalająca służącym szukać sobie innego miejsca« Kuj. II, 277. Toż ib. I, 59. Pozn. I, 105.

Terminować = »wypytywać, nagadać« Udz.

Termołama »a. ternołama = bogata pstra jedwabna materja wschodnia« Roczn. 242.

Termosić p. Tarmosić.

Termożyć = »mitrężyć: ztermożył czas« Lub. II, 213.

Ternołama p. Termołama.

Teromtete = »klątwa« Święt. Rozpr. XVII, 93.

Teromtetować p. Teremtetować.

Terować = »męczyć: rŷbák muszi gôrzełką dobrze pic, bo wôda teruje, tráwi« Hilf. 122.
Terpać = »szamotać« Spr. IV, 339. »Terpać kogo = potrząsać kim, 'czepiwszy' go za wierzchnie ubranie« Święt.
Terpencina = »terpentyna« Wisła II, 307. W temże znacz. »Terpetyna« ib. III, 90. Kiel. II, 151.
Tertolić: »Tyrtolić = partolić, źle coś robić, gadać itp.: szewc stertolił mi buty. 'Natertolił' = nawygadywał« Krak. IV, 324. »Tyrtolić = niezgrabnie prać« Udz. »Tyrtolić = gadać od rzeczy« Spr. V, 426.
Teryna = »niem. Terrine« Mrong. 756.
Ter-zać: »Terzac = biec; szybko jechać« Hilf 185.
Tesarz = »cieśla« Rozpr. XII, 105; ib. XVII, 66 Ust. z Jaworza. Por. Teszarz.
Tesknić — »tęsknić« Powsz. Por. Tęsknić.
Teskno = »nudno« Ust. z Jaworza.
Tessak = »pokrzyk lekarski, roślina« O.
Testament: »Destament« Kuj. II, 67. Zb. V, 177. Rozpr. IX, 168 i 171; ib. XXVI, 374. »Déstament« ib. VIII, 187 i 205. Pozn. IV, 231. »Destement« Rozpr. VIII, 72. »Destamen« Zb. VII, 25. »Dystamenta« Łęcz. 141. »Zając... instrumenta zapisuje« Kal. 169. || »Déstamént« = stanowisko: »W jakiem my są déstaméncie, cy my sobie równi, cy nie równi?« Cisz. 137.
Teszarz = »stolarz« Wisła III, 85. Por. Tesarz.
Teszcza = »teścia, teściowa« Ust. z Galicji. Toż Pr. fil. IV, 258. W temże zn. »Teszcza« Zb. V, 96. Wisła VII, 692.
Tesznieć p. Tęsknić.

Teścina = teścia Kętrz. 23.
Teść: »Cieść« Petr. || »Cieść« = teścia, teściowa: »Wyszła do niego stara cieść, prosi Jasia z konia zsieść« Wójc. II, 296. Podobnie: Lip. 57. Rog. nº 134. Kolb. 177, 179. W temże zn. »Ceść«: »Wysła jeno stara ceść« Kętrz. 58. Fed. 186.
Teterlać, »steterlać = powalać, zanieczyścić« Rozpr. VIII, 233.
Tetlić = »miętosić« Pleszcz. 44. Por. Tytłać.
Tetłać p. Tytłać.
Tetrać = wiercić: »Ón ta taką dziure tetrze« Pozn. VI, 330.
Tetrusi = strusi: »Tetrusie piórecka« Fed. 61. »Tetrusich piórecek« ib.
Tetusicki: »Tytosi sie, tytosi; podnosi sie, podnosi; tetusicki, jak guzicki, a ogónek tyćki. Kapusta« Wisła VI, 315.
Też: »Na ciebie kochanku płakać (dzieci) będą. Też, dziéweczko, na cię będą« Rog. nº 151. »Ach, tysem smacnie spał!« Chełch. I, 211. »Jak ich ojcowie ty dziewcyny przyjęni, i dziewcyna téz takze, tak pośli se do domu« Święt. 450. »Teżci«: »Wojaczkowie maszerują. Teżci bym ja maszerował, gdyby mi kto konia siodłał« Rog. nº 47. »Nie będziesz mię miała Teżci mię nie będziesz miał« Rog. nº 186.
Tę p. Sam, Tam.
Tęchnąć: »Tąchnąc« Pobł. 100.
Tęcza: »Ceta = tęcza na niebie« Zb. II, 245. Toż Dyg. »Wyrazu tego używają przeważnie starzy ludzie w wioskach koło Kielc np. w Masłowie« Z listu ks. W. Siarkowskiego 26, 6, 1890. »Patrzą... jak w cęte« Cisz. I, 292. »Żydowska tęcza = tęcza o słabszych barwach, pojawiająca się obok zwykłej« Hempel. || »Tan-

cza = chmura dżdżowa« Hilf. 184. »Tęcza = fala deszczu: dobrá tęcza deszczu spadła wczora« Pobł. 101. || »Tęcz = część koła na wiatraku, nabita gwoździami« Spr. IV, 370.

Tęczówka = »banknot 100-rublowy, powsz.« Pr. fil. V, 913.

Tęczyński = w Tęczynie: »Przeleciał skowronek bez tęczyński zamek« Rud. 135.

Tędurędu: »Knapski zaliczyłby to do swoich 'verba effutitia', jak krętuwętu, farafamfa, terefere, sidłuwidłu i t. p. ok. r. 1600« Wisła VI, 868.

Tędy: »Tędy owędy = tam i owdzie« Cer. W temże zn. »Tedy owedy« Pobł. 56 p. w. Ni tej ni sej. »Tedŷ wowedŷ« Cen. 68. || »Tedy owedy« = niekiedy, od czasu do czasu Pozn. I, 95. W temże zn. »Tedŷ wowedŷ« Cen. 68. Por. Tedy.

Tędyk = »tędy« Parcz. Toż Kam. 8. Wisła I, 319. Kal. 256.

Tędykta = »tędy« Kow. (z Łodzi).

Tędysicki = »wnet, bardzo prędko« Rozpr. XVII, 93. W temże zn. »Tedysicki« Święt.

Tęga = »tęsknota« Kuj. II, 277. »Mnie tu Jasineczku da bez ciebie tęga« Lip. 73. Toż Pozn. III, 207; ib. IV, 155. »Oj tęga mnie wszędy« Zb. VIII, 88. »Nie róbcie sercu tęgi« Kal. 173. »Toć bez pana wielka tęga« Łęcz. 39. »Cynis mi tęgę dziewulo« Łęcz. 200. W temże zn. »Tęga« Łęcz. 111. »Tynga: tynga mi bez niego« Mil. »Cóześ za tęgę do siebie, Maryś, miała, coś ty odemnie podarunki brała« Rad. I, 172. || »Tęga = tęcza« Pobł. 101. W temże zn. »Tąga« Hilf. 74.

Tęgasty = »dość tęgi« Pr. fil. V, 913.

Tęgi = wielki: »Tęgszy = większy« Pr. fil. V, 913. Wrześ. rękop. »Jesce tęgsy miec« Zb. V, 241. »Twój ogon tęższy« Choc. 108. »Tęgsy« = większy Zb. V, 225, 264. »Najtęższe ryby« Pozn. VI, 306. »Najtęższą sosnę« ib. 64. »Tãngi las« Zb. VIII, 274. »Bŷł tędzi w brzuchu« = miał brzuch duży Derd. 77 || »Tęgi« = mocny: »Tęgie wino« Wisła II, 20. »Tęgse wino« ib. || »Tęgi = dzielny. np. tęga z niej gospodyni« Powsz. || »Tęgi = zamożny: tęgi gazda« Spr. IV, 424. »Tęgi = bogaty« Wrześ. 23. Rozpr. X, 304.

Tęgo = bardzo: »Tęgo chorują« (od Suwałk) Tyg. il. 1, X, 294. »Nasza pani tęgo mądra« Kuj. I, 236. »Tęgo zimno; tęgo daleko: tęgo duży = bardzo silny« Osip. »Tęgo spali« Wisła II, 27. »Tągo spał« Zb. VII, 75. »Ténzy« = tężej, mocniej: »Wiatr popuścił ténzy« = zaczął wiać mocniej Wisła VI, 591. »Tęgo = prędko: tęgo idzie Scepán« Rozpr. X, 202.

Tęgucki = mocny, obfity: »Dysc tęgucki chlusnoł« Zb. II, 245.

Tęnen: »Tęnen, tęna, tęno« = zaimek wskazujący« Cen. 41.

Tępać p. Tąpać.

Tępica = »siekiera stępiona zdatna tylko do wyrąbywania lodu« Osip. »Siekiery ci nie pożałuję; mam właśnie tępicę, ale jeszcze nie zbitą i wcale niczego« Kraszewski (z Chełmskiego).

Tępić »a. tyrmanić = tracić, marnotrawić« Spr. V, 354. »Tępić = męczyć« Pr. fil. V, 913. W temże zn. »Tępić«: »Kiedy Kasia rzuca do grobu zmarłego kochanka paciorki ze swej koronki, to on mówi: cegoz ty mnie tępis?« Lubicz, Kalend. lubel. 1893.

Tępnąć p. Tąpnąć.

Tęptać: »Tęptac = tupać nogami« Hilf. 184. Pobł. 101.

Tęręcić = »krzyczeć na kogo« Udz.

Tęschn... p. **Tęskn...**

Tęsić = »tłumić, gasić« Święt. »Tęsić = nalegać na kogo, nastawać« O.

Tęskliwy = pełen tęsknoty: »Kochanie tęschliwe« Wisła VIII, 701. »Kto kochania nie zna... śpi se nietęskliwy« Zb. VI, 123.

Tęsknica = tęsknota: 4 pp. l. p. »Teschnicem« Rozpr. IX, 354. »Bez kochaneczka wielkie tęsknice« Rog. n⁰ 283. »Tom spokoju w ojca chacie więcej nie miała. A i mnie tyż także wzięna taka tęsknica« Kuj. II, 176. »Tęschnice mnie wzieny« Kozł. 280. »Czwartemum dała chorobę z tęschnicą« Lub. I, 254. »Oj, bierze mnie tęsknica, da sama nie wiem kady« Maz. II, 200.

Tęsknić: »Tęschnić« Krasn. 310. »Tesknić« Rozpr. IX, 271, »Tęschniała = tęskniła« Maz. III, 235. »Tęschniuł« Święt. »Tęśnić« Udz. Hempel. »Teszniec a. tęszniec« Hilf. 185. »Nie tęsknię ja sobą, kiedy jestem z tobą« Wisła VI, 252.

Tęskno: »Tęschno« Krasn. 310. Zb. VI, 119. »Teschno« Zb. IX, 192. Pozn. IV, 165. »Teskno« Bisk. 38. Ust. z Jaworza. »Teskno a. teszno« Hilf. 185. »Bez kogo cię tęskno? Tęsknoć mię, ach tęskno, bez chłopca mojego« Kuj. II, 178. »Mię teschno« Zb. II, 65. »Tak nas tęskno było« Chełch. II, 117. »Jego tęschno było do ojców« ib. I, 181.

Tęskność = tęsknota: »Tęschności mnie ominą« Wójc. I, 100.

Tętnić: »Konie tętną« (= tętnią) Krak. IV, 110.

Tężny: »Tęzny = tęgi; nie tęzny = nie tęgi« Pr. fil. IV, 885.

Tężyć = smucić, być w niepokoju: »Chłopisko się rozradował, ale mu przeć myślą tężyło, co gorzałki będzie mało« Kam. 146. || »Tężyć się = udawać zucha« Spr. V, 347 p. w. Chłopić się.

Tfi = pfe! Cen. 76.

Tfórz p. **Tchórz**.

Tfuj = pfe! Cen. 76.

Tidyrydy = przyśpiew: »Tidyrydy da da da, tidyrydy dy dy dy« Pozn. IV, 36.

Tiekło = »wyraz używany podczas zabobonnych krzątań około chorego. Gdy się zapytać osoby, która idzie po lekarstwo lub rzecz jaką, do tego leczenia potrzebną, gdzieby tak śpieszyła? odpowiada: 'takby się prędko tiekło', co ma znaczyć: oby tak prędko pomogło, a nie wymienia nigdy po co idzie, boby przez to lek stracił moc uzdrawiającą« Roczn. 242.

Tip = wołanie kur: »Tip, tipka!« Hilf. 185. »Tipka, tip, tip, tip!« Cen. 78. »Tipka, tipa, tip, tip!« Nadm. 148. »Tip, tip!« ib. »Sadła tipka« ib.

Tir = wołanie na konie: »Tir, tir!« Cen. 77.

Titom = przyśpiew Zb. IX, 260.

Tiu = »nawoływanie kur: »Tiu, tiu, tiu!« Wisła VI, 227; ib. VII, 113. Święt. 22. Dyg. Bib. Warsz. LXXX, 632 (Krakowskie). Krak. I, 180. Zb. I, 77. Wisła III, 664. Mát. śp. 7. Wisła IV, 690. Zb. XIV, 158. Lub. I, 82. Maz. V, 56. »Tju, tju, tju, cipusia! a. Pytusie, tju, tju, tju! a. Tju, tju, tipi, tipi! a. Kutju, kutju, tju, tju!« Wisła III, 219.

Tiuj-ha = odpędzanie wilków: »A tiujha, a tiuj-ha!« Wisła III, 379. Toż Maz. V, 51.

Tiul = »gaza« Czark.

Tiulowy: »Pokiel mi nie kupi tiulowej chustusi« Wisła VIII, 223. P. Tulejowy.

Tiunka: »Przysłała mię pani po cebulę. Dopieryśmy tiunke sadzili. Przysłała nas pani po kapustę. Dopieryśmy rozsadę wyrwali« (w grze) Zb. XIII, 81.

Tiuro: »wyrazem tym właściciel psa, który wypłoszy ptaka z błota, może pozwolić strzelać do ptaka myśliwemu, przed którym ten ptak zapadnie« Pr. fil. V, 913.

Tiuta = »wołanie na kury« Zb. II, 94.

Tiutiusia = »kura w języku dzieci« Pr. fil. V, 914.

Tiutiuń = »tytoń« Pr. fil. V, 914.

Tkacz: »Ktacz« Kuj. II, 280. Zdr. »Tkacek« Was. 206. || »Tkacz = nazwa gry« (opis) Zb. XIV, 223.

Tkaczek p. Tkacz.

Tkać: »Tkę, tczesz i t. d.« Wisła III, 84. || »Tkać = pchać; podtykać = podsuwać co komu« Mil. »Tchać« = pchać, wypychać Kuj. I, 161. || »Tkać = jeść dużo« Parcz.

Tkanka = »korona z kwiatów sztucznych, z pereł i wstążek« (weselne) Wędr. XXVI, 123.

Tkliwy = »uprzejmy, łagodny, grzeczny« Zb. I, 32.

Tknąć: »Tchnąć« Rozpr. VIII, 112. Toż ib. 117. »Tnąć« Rozpr. IX, 169. »Toknie« = tknie: »Powiedziáł, zeby sie on nicego nie tykáł, jaz on pierwy toknie« Wisła II, 24. »Tchnąć a. tyknąć«: »Chto go sie tchnie, to go klnie... kto sie go tyknie, to mu krew wysiknie. Oset« Cisz. 344. || »Tknońć = kwitnąć« Rozpr. XX, 435.

Tko = »kto« Bib. Warsz. LXXX, 632. Kuj. II, 280. Kolb. słown. Zb. II, 226. Zb. III, 21. Zb. IV, 205. Parcz. Pr. fil. V, 914; ib. IV, 258.

Tkory = »który« Bib. Warsz. LXXX, 632. »Tkóry« Parcz. Pr. fil. V, 914. Kolb. słown. Zb. II, 226.

Tkować: »Tkowac, tkuję = wpychać, wtykać« Hilf. 185.

Tkórędy = »którędy« Pr. fil. V, 914.

Tkóry p. Tkory.

Tkóz = »któż« Pr. fil. V, 914.

Tkwić: »Tkwiał« Pozn. I, 274. »Ktwić« Kuj. II, 280. »Ktwić w płocie« ib. I, 150. »W błocie ktwiała« ib.

Tlagi »a. tłagi = sprzęty domowe« Pr. fil. V, 914. W temże znacz. »Tlogi« Pr. fil. IV, 258.

Tlaki = »graty, rupiecie« Pr. fil. V, 914.

Tlałka = »drzewo zetlałe, zbutwiałe« Ust. od Bystronia. Toż Pr. fil. IV, 288. W temże znacz. »Tlarka« Wrześ. 23. »Tlárka« Spr. V, 424. Rozpr. X, 304.

Tlarka p. Tlałka.

Tleć = »palić się powoli bez płomienia np. hubka tleje« Osip. || »Tleć = próchnieć np. o drzewie a. zębach: zęby mi het zetlały« Spr. V, 424. || »Tleć = tajać, o śniegu« ib. || »Tleć«: »Już mu tláło, już mu dotlėwá = źle z nim« Cinc. 19.

Tlić się = »1, zapalać się 2, dopalać się« Mil.

Tlisko = zap. zgliszcze, miejsce gdzie się ogień palił Bib. Warsz. 1872, I, 20 (Poznań).

Tlo = »tylko« Wisła III, 89. W temże znacz. »Tlo« Kętrz. 48, 57, 64, 74.

Tlogi p. Tlagi.

Tła = »tło« Rozpr. IX, 141.

Tłagi p. Tlagi.

Tłamsić = »dusić« Pr. fil. V, 914. »Tłamsić = dusić, gnieść« Fed 410. »Tłamsić = gnieść coś elastycz-

nego« Święt. »Tłamsić = tłoczyć, przygniatać, dusić« Krak. IV, 323. Por. Dłamsić.

Tło = »wierzch bobuli, ogniska, lub też dno w kominku. Kobiety stawiają obiad dla później przychodzących na tle, aby nie wystygł; blat« Pobł. 143. »Tło = ognisko: na kominie tło gładkie czyli trzon, na którem się zwykł palić ogień« Lub. I, 55.

Tłoczanie p. Tłoka.

Tłoczek, Tłoczka p. Tłok.

Tłoczyć = »ugorować (pole)« Wrześ. 23. Spr. V, 424. »Tłocyć = zostawić kawał gruntu odłogiem« ib. IV, 350. Toż Rozpr. X, 304.

Tłoczysko: »Wozi gnój na stare tłocysko« Zb. XII, 175. Por. Tłok.

Tłog = »taká zółtá glina« Ust. od Olkusza.

Tłok = »ugór, odłóg« Cer. Toż Rozpr. X, 304; ib. 244; ib. XVII, 66. Wrześ. 23. Spr. IV, 350; ib. V, 424. W temże zn. »Tłoczek? tłoczka?«: »Polany... tłoczki« Enc. R. II, 812. »Tłocki, tłoki = pastwiska« Rozpr. X, 304. Por. Tłoka, Kłápeć.

Tłoka = »zabawa w niedzielę, jako wynagrodzenie za darmo czynione prace (głównie żniwo) 2, praca w sobotę na Rusi Czerwonej« Tyg. il. 1, IX, 89. »Tłóka = gromada ludzi przy żniwie z muzyką« Spr. IV, 383. »Tłoka = gromadna jednodniowa pomoc wszystkich sąsiadów jednemu przy żniwie lub zwózce jakich ciężarów, zawsze bezpłatna, tylko za poczęstunek« Pr. fil. IV, 885. »Tłoka a. darmocha = gromadna praca darmo« Pleszcz. 45. W temże znacz. »Tłoka a. tłoczanie« Ust. z Litwy. »Tłoka« (opis) Zb. XI, R. 58. »Tłóka«: »Odrabiali pańskie do dworu, tłóki i wszystkie darmochy« Kam. 171. »Tłuka« (opis) Zaw. Etn. 10. Zb. XIV, 124. »Tłuka = żęcie we dworach z muzyką przy świetle księżyca lub przy pocbodniach« Zb. XIV, 165. »Tłuka = żniwo gromadne na gruntach plebana, dokonywane przez parafian« Chełm. I, 167. »Tłuka = pańszczyzna kobieca w czasie żniw« Krak. I, 345. || »Tłoka = ścisk, ciżba« Pr. fil. IV, 258. || »Tłoka = napływ ludzi do spowiedzi wielkanocnej, konkurs« Pobł. 158. || »Tłoka = odłóg, u Górali« Enc. R. II, 815. »Tłoka = ugór« Ust. z Ukrainy. Por. Tłok.

Tłomak p. Tłomok.

Tłomoczek p. Tłomok.

Tłomok: »Tłomak« Kuj. II, 277 i 285. »Rybaku, co to masz w tłomaku?« Kolb. 369. W temże znacz. »Tłomak« Krak. II, 200. »Tłómak« Maz. III, 70. »Tłumak = płachta z jedzeniem przewieszona przez plecy« Chełm. I, 367. Zdr. »Tłomoczek« Wójc. II, 205. »Tłumocek«: »Wziena bielizny troche w tłumocek« Chełch. II, 40. || »Tłomoczek« = łono: »Jesce nie wysło pół rocku, Marysia nosi w tłomocku« (= jest ciężarna) Was. 208. || »Tłomok = człowiek ociężały, ociężalec« Pr. fil. IV, 885. »Tłomok a. tłómok obelżywe przezwisko« ib. V, 914. »Tłómák = biedak, niedołężny: tłómákami śmierdzieć« Spr. V, 424. »Tłomok = człowiek ciężki, nieporadny, nicpoń« Święt. »Tłumok = dziewka niezdatna do roboty« Udz.

Tłopaczyć = »tłoczyć« Pr. fil. V, 914. »Tłopacyć = tłoczyć« Święt. »Tłopacyć się = tłoczyć się: ludzie się do kościoła tłopacą« Zb. II, 254. Toż Zb. VII, 114.

Tłopić się = »cisnąć się gdzie

tłumnie: ludzie okrutnie tłopili się do kościoła« Osip.

Tłóka p. Tłoka.

Tłómok p. Tłomok.

Tłuc = »bić« Pr. fil. IV, 885. W temże znacz. »Tłyc« Kuj. II, 285. »Tłuc = uderzać: »Kogut... tłuk (t. j. tłukł) w klepisko dzióbem« Krak. I, 173. »Tłuc = otłukiwać np. len kijanką« Pr. fil. IV, 885. »Tłuc« = deptać: »Grochu nie tłukie« (o zającu) Kętrz. 69. || »Tłuc« = trząść: »Zimno tłucze« = febra napastuje Zb. III, 48. »Tłuc się na trzęsącym wozie« Pr. fil. IV, 885. || »Tłuc się = przewracać się po ziemi z bólu np. o koniach, mających kolki« Hempel. || »Tłuc się« = hałasować: »Tłuce sie do chałupy« = dobija się Wisła V, 867. »Kto sie ta tłuce?« Zb. XI, 120. »W tym pokoju kázáł spać, kéj sie nábardzij tłuce« = gdzie straszy Święt. 365. || »Tłuc się = 1, chodzić z kąta w kąt 2, trzepać się w wodzie, o kaczkach« Spr. V, 123. »Tłuc się = włóczyć się« Rozpr. X, 304. Pr. fil. IV, 885. »Oto dług, aby się nie tłukł = aby nie istniał, aby go już nie było. Przysłowia tego używają przy spłacaniu długu« List Cinciały. || »Tłuc się = oddawać się nierządowi« Osip. Toż Pr. fil. IV, 885. Zb. II, 254.

Tłuczek = »kijek z okrągłą podziurkowaną deseczką na końcu do robienia mleka w kierzni« Kuj. I, 86. Toż Pozn. I, 97. W temże znacz. »Tłuczka« Kuj. II, 277.

Tłuczeniec = »rodzaj sucharków z placków suszonych, sproszkowanych, z miodem znowu upieczonych« Petr.

Tłuczka »a. bojka = masielnica, kierznia, statek do ręcznego bicia masła« Osip. Toż Bib. Warsz. LXXX, 632 (Mazowsze). Pr. fil. IV, 885. Spr. V, 123. Maz. III, 44. Krak. I, 135 (z Podlaskiego). || »Tłucka = kłomka do łowienia ryb« Bib. Warsz. LXXX, 632. || »Tłuczka« p. Tłuczek.

Tłuczykąt = »włóczęga« Pozn. IV, 331. »Tłuczykącie!« ib. VI, 96.

Tłuczykij = »włóczęga« Pr. fil. V, 914. Pobł. 143. »Tłuczykij = człowiek do niczego, któregoby trzeba ciągle kijem tłuc; chłopiec często bity ale niepoprawny« Krasn. 310. »Tłuczykij« = dziewka rozpustna Kaspr. 72.

Tłuczysko = uwiedziona dziewczyna: »Panienka... z panem nasym gada. Tłucysko... na nie łaje: nie gadaj mi z panem... bo ja popłakuje po ładnym wianecku, kiedym mu go dała w nocy na łózecku« Kal. 117. »Tłuczysko« p. Tłuk.

Tłuk = »trzepak do lnu« Pozn. I, 98. || »Tłuk = stępor w stępie« Wisła VI, 429. W temże znacz. »Tłuk« Spr. IV, 31. || »Tłuk = stary zużyty człowiek« Święt. »Tłuk = 1, człowiek niezgrabny 2, człowiek, który nigdzie miejsca nie zagrzeje, tylko sie 'tłuce' (włóczy) po świecie« Rozpr. X, 304. Toż Wrześ. 23. Spr. V, 424. »Tłuk = człowiek niezgrabny« Spr. IV, 31. || »Tłuk = nierządnica« Pr. fil. IV, 885. W temże zn. »Tłuk« Zb. II, 11. Ust. z Litwy. Pozn. IV, 172. Kiel. II, 91 i 99. Maz. V, 32. Pleszcz. 45 i 97. Kaspr. 29. Dyg. Osip. »Tłuk a. tłukman, tłuczysko« Roczn. 242. »Tłuka« Rozpr. X, 304.

Tłuka = »stępa do robienia pęcaku« Pleszcz. 45. || »Tłuka« p. Tłuk.

Tłukacz = »narzędzie do tłuczenia kartofli dla świń« Pr. fil. V, 914.

Tłukanica = »natłok, ciżba ludu w kościele« Pr. fil. IV, 885. || »Tłukanica = kartofle gotowane potłuczone a raczej roztarte wałkiem na miazgę, w tej postaci zaś zakraszone, służą za zwykły dodatek do polewek kwaśnych, jako to: barszczu, boćwiny, kapuśniaku, szczawiu, juśniku i t. p.« Osip.

Tłukować = tłuc: »Chodzieł kamiénie tłukować na szose« Cisz. 225. »Po śmierci strasáł... náwięcy sie tłukowáł w tym pokoju, co w nim jádáł« Święt. 365.

Tłumaczyć: »Tłumaczyć na książce = czytać« Ulanowska Łot. 9.

Tłumętem = »tłumnie« Czark.

Tłumić: »A tłumiło nikiejby płachta = dym szedł (tłumił) tak gęsty, jak płocienna tkanina« Lub. II, 212. || »Tłumić się a. hłumić się = tłuc się. bić się, szwędać się, połamamarować; bić na zabój« Roczn. 242. || »Tłumić się = przedrzeźniać się« Zb. I, 77.

Tłumoczek, Tłumok p. Tłomok.

Tłus = tłuszcz: »Żeby sie tłus po drzwiach lál« Święt. 385.

Tłusta kura = »rozchodnik, Sedum acre« (Nie podano, zkąd wzięte).

Tłuste = »tłustość, słonina: pili wódkę z tłustem» Dyg. Toż Parcz. »Sprażył gorzałki z tłustem« Kam. 113. || Tłuste = pomięszane mleko z masłem i z kamyszkiem na oberwanie, jako lekarstwo« Pozn. VII, 159.

Tłusto: »Tłusto się napić — wypić gorzałki z tłustością, z tłuszczem« Kuj. I, 53.

Tłustosz p. Kurza noga.

Tłusty: »Kłusty« Rad. II, 79. »Tłuste połcie smarować« = dogadzać bogatym, dawać podarunki niepotrzebującym ich« Parcz. »Z tłustego obiad = powtórny obiad weselny, złożony z potraw mięsnych a podawany po północy« Maz. V, 188.

Tłuścienny p. Tłuścinny.

Tłuścinina = »płótno tłuścinne t. j. grube, zgrzebne, poczeńne« Pr. fil. IV, 885.

Tłuścinny = »gruby, zgrzebny, pacześny: worek tłuścinny, portki tłuścinne czyli z najgrubszego partu« Pr. fil. IV, 885. »Tłuścinne płótno = najgrubsze, przędzie się z kłaków t. j. z samego wierzchu« Zb. VIII, 261. W temże zn. »Tłuścinna koszula« ib. 321. »Tłuścienne płótno« Wisła VII, 80.

Tni = »cieniej« Mil.

Tniejsy = »cieńszy« Mil.

To: »Z to'o« = z tego Hilf. 100. || »To« zastępuje miejsce różnych zaimków wskazujących, wyrażających osoby lub rzeczy różnych rodzajów, lub też wyraża pojęcie, bliżej nieokreślone: »Trzech pastraków prepinatora, co to się grzebało... na nawsiu, jeno po niemiecku gadają« Kam. 85. »Nie moja, o nie moja (jest to córka), bodziech ja to kupiła za dwie ociepki siana« Rog. n° 132. »Terazby za krowę i pół tego nie dostał, bo to zmizerowało ciężką zimą« Kam. 113. »Miałam tego jeszcze dwie« (t. j. córki) Kuj. II, 52. »Jęło to wszyćko krakowskiego wywijać« Kam. 139. »To wszyćko poleciało na łąki« = wszyscy ludzie Kam. 157. Podobnie Kuj. I, 328. »Jegomość nikiedyby nie zwierzyli, że to cielę, bo to tego ani w garść było, takie maluśkie« Kam. 101. »Chołota sama w chałupie kęsa się nie skręciła bez macierzy bo to temu głód w brzuchu« Kam. 81. »Bo to ludzie nie od tego, naśmiejom sie z byle cego« Wisła

VII, 337. »Po temu wsyćkiemu« = po tem wszystkiem Święt. 360. »Moja ruta nie po temu (nie taka, by ją lekceważyć), kazdy listek po złotemu« Łęcz. 61. »Temu« = dlatego: »Temuch ja cię nie chciał, żeś bardzo ospała« Rog. n⁰ 358. »Cemu nie kwnies?... oj temu, temu, moja Marysiu, młodoś wianek styrała« Sand. 58. Podobnie Lub. I, 263. »Jabłonka tému nié má korzéni, bo 10 trupów pod nią zakopanych« Cisz. 152. W temże znacz. »Temu« Zb. XV, 8. Sab. 136. Rozpr. X, 227. »Tymu« Zb. XI, 94. »Jeśli ty nie wiés, co to w tém?« = czy nie wiesz, co to znaczy? Cisz. 262. »Śniéło mi sie, ze w jedném mieście wody juz trzy lata niéma; co to w tem?« = dlaczego jest tak? Cisz. 148. »Nie wiedzieli, co to, co za interes do tego« ib. || »To« = coś nieznanego, nieokreślonego: »Przeżegnał się... a to mu dokończyło: amen« Wisła VIII, 109. »Chłop szedł prędko... a to sie go pyta« ib. »Jak to zeszło z wieży, tak szło prosto ku plebanji« ib. 112. »To znów do niej przychodzi, już złe« ib. »A w tem miejscu, gdzie ją to uderzyło, to miała ciągle zimne« ib, || »To nie to a. to owto« = to i owo Kuj. II, 277. »A to mają nas oboje stracić. — Co tu robić? to nie to. — Wędrujmy! — Ha! to wędrujmy« Kozł. 325. »Un pokazuje jy i to i nie to« = różne rzeczy Chełch. I, 132. »Ciągle ci rodzi to psy, to koty, to nie to« Kozł. 320. || »To a to« = coś znanego, coś wiadomego: »Co widzisz? To a to — odpowiada« Glin. III, 125. || »To« = partykuła: »Był to kupiec« = był pewien kupiec (na początku opowiadania) Pozn. VI, 77. »A było to pasać, ale wiedzieć jako; było to odganiać od Jasia daleko« Łęcz. 98. »Nie chodzić to było przez las do kościoła, nie byłabyś miała na ręku sokoła« ib. 99. »Nie chodzić to było za mojego syna« ib. 130. »A wstajze synowo, nie trzeba to lezeć« ib. Podobnie Kuj. I, 295, 301. »To dzień, dzień; to noc, noc; to bieda, to hoc, hoc!« przyśpiew (refren po każdej zwrotce) Wisła VI, 861. »Bajka ludziom marzy, że to w piekle parzy« Oles. 149. »A más to piéniądze?« Cisz. 289. »Zacon wołać, zeby mu dawała piéniądze, bo to jego« ib. »Nie przeleci tam záden pták, tylo jeden malusieńki do nasy to Kasiuleńki« Kozł. 39. »Wyrwijze num panie wiatrze jednego. Któregoby jakiego? Ze dwora Jasia to tego« Kozł. 201. »Małe dziecię tam (w wodzie rybacy) chwycili. Jeden z nich p'adał: ryba to; drugi zaś p'adał: dziecię to« Rog. n⁰ 137. »Gdzie niesiecie tego pieska? To go niese topić« Kuj. I, 139. »To tak, to nie = potwierdzenie lub zaprzeczenie z naciskiem: byliśta w polu? To tak« Wisła I, 155. || »To« = partykuła pytająca: »a był to? kciał to przyjść? nie byłoćby to lepij? abo li to kciał?« Krak. IV, 300. W temże znacz. »To« Krak. III, 50. || »To« = tylko: »To cie prose, zwolna stąpáj« Kętrz. 64. || »To« = ale: »On béł pijákiem wielkiem, to baba béła jesce większá« Zaw. 67. Por. Toć, Tono, To samo, To ta, To ten, Toto, Toż.

Tobaka = »1, tabaka do zażywania 2, tytoń do palenia« Krasn. 310.

Tobakiera = tabakiera Ludwik z Pokiewia, Wyjątki... z poetów polskich, Wilno 1837, str. 25.

T o b i e d a = przyśpiew: »To bieda, to hoc, hoc!« Wisła VI, 861. »To bida, to bida, hej sa sasa, to bida, to bida, niewola« Kuj. II, 62. »Tobija, tobija hopsa, sa, tobija niewola!« Pozn. IV, 214. Por. T o.

T o b i j a p. T o b i e d a.

T o b j a k p. D o b i j a k.

T o b o ł, »tobołek = pakunek podróżny« Pr. fil. IV, 885. »Tobół — jest to brzemiącko takie, tobołek« Rozpr. XVII, 14. »Tobołek = zawiniątko« Krak. IV, 323

T o b o ł a = »torba pastusza« Hilf. 185. W temże znacz. »Tobołka«: »Te języki wyciął i schował do swojej tobołki« Zb. II, 144.

T o c m o = »dziesięcina« Rozpr. XII, 105. »Będą musieli dawać katolickim księdzom takie wielkie tocma« ib. 52. Por. T á c m o.

T o c z a k: »Tocák = przyrząd do ostrzenia noży« Pr. fil. V, 914. W temże znacz. »Toczàk« Wisła VI, 429. »Toczak = kamień w toczydle do ostrzenia noży« (opis) Lub. I, 84. || »Toczak a. potat, zwijadło = przyrząd do nawijania przędzy na cewki« Wisła VII, 292. Por. T o c z e k.

T o c z e k: »Tocek = dawny niewieści ubiór głowy« Pr. fil. IV, 885. || »Tocek = przyrząd do ostrzenia noży« (opis) Was. 59. || »Toczek = miejsce wywyższone, na którem się stawia ul« Roczn. 242. || »Toczek = miejsce w lesie, nieporośnięte mchem i trawą, na którem sypią przynęty dla ptaków, myśl.« Pr. fil. V, 914. || »Toczek = żłobek, koryto« ib. 976. || »Toczek = zdrój, źródło« Krasn. 310. || »Tocek = nazwa psa« Wisła VIII, 812. Por. T o c z a k.

T o c z e n i k »a. toczynik = kołacz z najlepszej mąki« Aten. 1877, II, 653.

T o c z k a = kobieta podająca piwo: »Tam będą toczki piwo toczyły« Wisła IV, 801.

T o c z k a r z = »tokarz« Zb. I, 24 i 36.

T o c z k o = »maglownica« Wrześ. 23. W temże zn. »Tocko« Rozpr. X, 304. || »Tocko = małe, wypukłowklęsłe naczyńko, wkładające się podczas robienia masła na maślnicę, aby się śmietana nie rozpryskiwała« ib.

T o c z n ą ć s i ę = potoczyć się: »Tocnijze sie wianku po stole« Kiel. I, 76. »Tocnę = potoczę« Zb. IV, 105.

T o c z n i c a = szynkarka?: »Powiedziała szynkárka, ze je piwo, gorzálka; powiedziała tocnica, ze je piwa piwnica« Kozł. 224. Por. T o c z k a.

T o c z y ć = wywijać: »Szabliczką toczę« Rog. nº 28, 29. || »Toczyć« = snuć: »Dziewczyna srebrem szyje, złotem toczy« Oles. 468. Toż Kozł. 82. Kolb. 118. »Złoto syje, śrybło tocy« Wisła II, 140. »Śrybrem syje, śrybrem tocy« Maz. II, 96. »Pająk sieci toczy« Krak. III, 116. || »Toczyc = cedzić« Hilf. 185. || »Toczyć« = dłubać, wydrążać: »Stolarz skrzynię tocy« Zb. IV, 105. || »Toczyć« = jechać?: »Derewicza oczy już nie będą przypatrywać, zkąd Pułaski toczy« Kiel. I, 183. || »Toczyć się« = płynąć, sypać się: »Na drugi (rocek) się tocy« Zb. IV, 109. »Jaworek się pali, popiołek się tocy« Kiel. I, 135. || »Toczyć się«: »Głowa mi się toczy« = w głowie mi się kręci Zb. IX, 199.

T o c z y d ł o = »przyrząd do ostrzenia noży« Lub. I, 84. »Tocydło = kolisty kamień z piaskowca,

osadzony na osi nad korytkiem z wodą, i obracany kolbą przy ostrzeniu siekier, noźów i t. p.« Pr. fil. IV, 885.

Toczygroch: »Tocygroch a. tocygros a. tocygrosek« = imię siłacza z bajki Krak. IV, 76. W temże znacz. »Tocygrosek« Cisz. 153 i 156. Por. »Kocigroszek« Bar. 92.

Toć = »tak (potwierdzenie)« Fed. 410. »Toć = a jakże« Pr. fil. III, 500. »Toć przecie = cóż znowu! Toć tam = jako tako« Mil. »Toć na doć = partykuła twierdząca« Rozpr. XII, 72. »Toc« = naprawdę, rzeczywiście Wisła VI, 219. »Tec« = toć Derd. J. 33. Por. To.

Tod = umarły, niem. todt: »Zoldat bŷl tod« Hilf. 103. W temże zn. »Dôt« ib.

Todora = Teodora Pleszcz. 174.

Todres = »wódka defraudowana w gwarze ludu warszawskiego około r. 1860, z żydows.« Pr. fil. V, 914. Por. Todros.

Todreśnik = »defraudant wódki« Pr. fil. V, 914.

Todros = »pęcherz do przenoszenia wódki« Pr. fil. III, 307.

Todynek p. Tadynka.

Todywan = imię męzkie Pleszcz. 174.

Tofle = ziemniaki: »Kluoda toflû« Hilf. 168.

Toj = »odwilż« Udz.

Tojto = przyśpiew: »Ładny, ładny, jak jagoda, tojto doda, tojto doda« Zb. XV, 100.

Toja = »tuja, rośl.: żeby nie trojeść i toja, byłabyś ty dziéwcyno moja« Pr. fil. V, 914. || »Toja = tojad, mordownik, Aconitum« Zb. VI, 216. Por. Tojad.

Tojad = »mordownik, Aconitum« Osip. Toż Stęcz. Tatry 94. W temże znacz. »Toja« Zb. VI, 216.

Tojtnąć = »umrzeć; wyraz używany wyłącznie, gdy o żydach mowa« Parcz.

Tok = »klepisko w stodole« Pleszcz. 44. Toż Hempel. Chełch. I, 103 i 271. || »Tok = kłoda wydrążona na rzeczy sypkie« ib. »Tok = naczynie z grubej kłody drzewa wyrobione, długie kilka łokci z dwoma dnami po końcach i otworem podłużnym w boku wyciętym, podobne kształtem do kufrow gdańskich, na obroki i zboże; dziś już nieużywane« Pr. fil. IV, 885. »Tok = 1, koryto do pojenia bydła i koni 2, koryto, w które się sypie obrok koniom i bydłu« Spr. V, 123. »Tok = żłób, koryto« Pr. fil. V, 976. || »Tok = czas tokowania t. j. parzenia się cietrzewi, głuszczów i dubeltów« Pr. fil. IV, 885. »Tok = miejsce siedzenia ptaków« Prz. ludu VI, 126. || »Tok« = miecz?: »Żmij zrobił sobie tok miedziany a Suczyc srebrny i zaczęli się bić« Zb. III, 71.

Tokaj = »nazwa psa« Wisła V, 923.

Tokajowy: »Wino tokajowe = vinum tokayense« Ciesz. 99.

Toki »a. pur = taczki« Spr. V, 423. Por. Taki.

Tokma = uchwała wójtów na Pokuciu, ustanawiająca cenę sprzedażną owiec« Pol.

Toknąć p. Tknąć.

Tokowanie = »parzenie się głuszca« Prz. ludu VI, 126. Toż w odniesieniu także do cietrzewia Ust. z Litwy. Toż stosowane do głuszcza, cietrzewia i dubella Pr. fil. IV, 885.

Tokowisko = »miejsce, na którem żerują ptaki« Zb. II, 11. »Tokowisko = miejsce, gdzie tokują cietrzewie lub dubelty« Pr. fil. IV, 885.

T o k u n »a. ćwik, gracz = stary cietrzew, myśl.« Pr. fil. V, 914.

T o l »a. sztûczka = kawałek lnu« (? zap. kawałek tkaniny lnianej) Hilf. 185.

T o l a ć s i ę p. T u l a ć s i ę.

T o l e r a n c j a = »podatek płacony przez Żydów rządowi pruskiemu, uwalniający ich od służby wojskowej; na Szlązku« O.

T o l i = »oto: toli idzie!« Spr. IV, 330. Toż Rozpr. XXVI, 396. »Ej! pocoz wy mnie tak w nocy wołacie? Tolim sie wam stawił« Zb. X, 172. »Toli jeden król miáł córke« Cisz. 120. »Toli baba miała takiego syna głupca« ib. 208 (w obu przykładach na początku opowiadania). »A ón powiadá: a tolim skóre sprzedáł« ib. 235. »No, toli te dwie« = oto są te dwie ib. 279. »Chłopiec powiadá: a toli nam sie ozwalył piéc« ib. 289. W temże znacz. Cisz. 357. || »Toli = a to: czego chcesz? Toli prose wypłaty« Fed. 410. || »Toli = tylko« Pr. fil. V, 914. || »Toli = przecież« Pr. fil. III, 311. »A dyć też tam (u lnu) insze były, toli sie tak nie zrosiły« Rog. nº 507. »Ale mu brat i matka nie dali iś. Toli ón nie usłucháł« Święt. 356. »Była tam... kobyła, co sie nie mogła rusać. Toli Bartek wziąn, siád na nią i pojecháł« ib. »Na nic toli nie przydáł sie ten jego smutek« ib. 360. W temże zn. »Toli« ib. 377, 388, 393, 528 (częściej na drugiem miejscu w zdaniu). Por. A t o l i.

T o l i ć p. A t o l i.

T o l k o p. T a l k o. || »Tolko« (?) = tyle Hilf. 110.

T o ł k = »sens, dorzeczność: niema w głowie tołku, plecie bez tołku, robi wsystko bez tołku t. j. bez sensu, niedorzecznie« Pr. fil. IV, 886. Toż Ust. z Litwy. Roczn. 242.

T o ł k a c z y k i = »taniec, w którym chłopiec bierze dwa stępory i wywijając niemi, tańczy a raczej gimnastykuje się rękami i nogami« Ust. z Trockiego.

T o ł k o w a ć = »1, tłumaczyć 2, pleść, mówić od rzeczy: co on tam tołkuje = co tam plecie?« Hempel. »Tołkować co komu« = rozpowiadać, tłumaczyć« Pr. fil. IV, 886.

T o ł p a = »wałek, zgrubienie: tołpa ci się zrobiła z koszuli pod kaftanem« Pr. fil. V, 914.

T o ł t r a k i »a. tołtry = wzgórza skaliste, zwłaszcza łańcuch gór miodoborskich« Roczn. 242.

T o ł t r y p. T o ł t r a k i.

T o ł u b = »kaftan lub surdut futrem podszyty, długi« Parcz. »Tołub = dostatni kożuch barani, niepowleczony suknem, sięgający kostek« Osip. W temże znacz. »Tołub« Lub. I, 41. »Tołub = kożuch z dużym kołnierzem i fałdami« Ust. od p. Kowerskiej. »Tołub. a. tołubek = algiera, algierka, rodzaj domowej, codziennej bekieszki na dni chłodne... Tołubek niewieści do stanu, związywany w pasie, z fałdami z tyłu, z paskiem i błyszczącymi na nim guzikami, z kołnierzem wykładanym« Pr. fil. IV, 886. »Tołubek = suknia watowana z fałdami w rękawach u kobiet wiejskich« Pobł. 143.

T o m = przyśpiew, p. D a n a.

T o m b a c h: »Tambach = bufet, stół szynkarski« Derd. 137.

T o m k a = »nozdrzyk, Melilotus officinalis« Petr.

T o m l o w a ć = »rozważać, kombinować, układać sobie w głowie« Święt.

T o m p o l a p. T o p o l a.

Tompolik = »topola: między dwoma tompolikoma sieje Marysia ziele« Pr. fil. V, 915.
Tompór p. Topór.
Tomtyrydy = przyśpiew: »Tomtyrydy rody jody ro« Kozł. 161.
Tonąć: »Toniącego retowac« Derd. 68. »Tynie« = tonie Zb. IX, 265. »Wianek tynie« Rog. nº 58 i 473.
Tondera »a. tyndyrynda = Datura stramonicum, rośl. jadowita« O. Por. Pindyrynda.
Tonec: »1. os. l. p. toneję = toczyć, toczę« Hilf. 185.
Toneczka = zap. zdr. toń: »A mam ci ja i żoneczkę, w wodzie toneczkę (topielca?)« Kolb. 196.
Tonia p. Toń.
Toniczek p. Antoni.
Tonie = »otwory w lodzie, przez które niewód ciągną« Pleszcz. 44. || »Tunie a. tonie = małe jeziorka po łąkach« Mst. Por. Toń.
Toniec p. Taniec.
To no: »To nô przic = niem. zu nah kommen t. j. zaszkodzić, skrzywdzić: já wám nie przydą nic to nô« Hilf. 101. »Já tobie nick to nô nâ-przecz nie przŷszed = niczem ci nie zaszkodziłem« ib. 104. Por. To.
Toń = »miejsce głębokie, stale określone wśród rzeki lub jeziora, wolne od zawałów, gdzie niewodem można zaciągać dla połowu ryb« Pr. fil. IV, 886. »Toń = głębokie miejsce w wodzie« Zb. II, 11. W temże zn. »Toniá« Hilf. 185. Toż Derd. 133. Por. Tonie.
Toparka = »drążek z krążkiem u maślniczki« Spr. IV, 361.
Topczyk = »istota bez chrztu utopiona« Lub. II, 93. »Topczyk« p. Stopczyk.
Topich (?) = »duch wodny« Töp. 32—34.
Topiciel (?): »Topicelj = bagno, błoto« Hilf. 185.
Topić = »zanurzać w wodzie« Rozpr. XII, 105. || »Topić = palić (w piecu)« ib. Toż Pr. fil. V, 915. Hoff 64. Ust. z Jaworza. Rozpr. XVII, 66. Gram. F. Maliskiego 511 (Szlązk). W. Pol, Pieśń o ziemi.
Topie = wyraz improwizowany: »Tana, tana topie, kęz ty idzies chłopie. Taňa, tana tuzby idę sukać słuzby« i t. d. zawsze do rymu Święt. 248.
Topiec = »topielec« Pr. fil. V, 915. Toż ib. IV, 258. »Jeżeli matka utopi dziecko niechrzczone, to po siedmi latach ożywá i wtencas jest topcem« Wisła VIII, 148. Por. Topielec.
Topieć (?): »Topiec = mlaskać językiem« Hilf. 185.
Topielec = »człowiek, który utonął i stał się duchem, mieszkającym w głębiach wody, do których wciąga zwłaszcza kąpiących się ludzi« Pr. fil. IV, 886. »Miejsca zarosłe olszyną nad rzekami... lubi zajmować djabeł-topielec« Zb. VI, 221. »Topielec zabiera kobiety pod wodę i topi« Matusiak Kw. 12. »Topielcy a. utoplecy« (podania) Zb. IX, 62. Toż Zb. XIV, 187. Arch. V, 637 i 644. Rud. 98. Wisła VII, 103. Święt. 453. W temże zn. »Toplec« Zb. X, 112 (opowieści). Toż Zb. XIII, 78. Zb. XIV, 134. Przem. 233. »Tąpielec« Spr. IV, 330. Por. Topiec.
Topielczuk = syn topielicy Konopnicka, Na drodze.
Topielczyna: »Topielcyna = żaba« (żona topielca) Wisła VII, 104.
Topielisko = »grunt bagnisty« Pleszcz. 45.
Topielnica = wyrażenie flisackie

(bliżej nieokreślono i nie podano, zkąd wzięte).

Topielnik = »topielec« (opowieść) Przem. 233.

Topka »soli = sól w formie stożka ściętego« Kolb. rękop W temże znacz. »Topka« Tyg. il. 1, IX, 76. Roczn. 236. || »Tópka = łapka, polegająca na topieniu myszy« Spr. V, 424. W temże znacz. »Tupka« Wrześ. 23. || »Topki = ciężarki u sieci; kawałki zaś kory, utrzymujące drugi bok sieci na powierzchni wody nazywają się pławkami« Ust. z Lidy.

Toplać p. Taplać.

Toplec p. Topielec.

Topno = »grzązko« Nadm. 122.

Topola: »Widzisz tę suchę topolą« Oles. 288. »Töpola« Rozpr. IX, 200. »Tąpola« Maz. III, 119. Wisła IX, 347. »Rad. I, 231. Lub. II, 17. Kozł. 96. Zb. IV, 254. Wisła I, 319. »Tompola« Kud. Zb. VII, 89. Zb. VIII, 254. »Tumpola« Maz. II, 215. Kozł. 286. »Topól« Rozpr. XXVI, 396; ib. XII, 46; ib. IX, 144. »Nie widać, nie słychać liścia na topola« Maz. II, 50. »Ja podlewała topola daremno« ib. »Narąbiema topolu« Maz. III, 209. »Widziałaś dziewczyno suchego topola« Wójc. II, 173. »Tąpól a. tompól« Spr. IV, 330. »Tąpol« Pr. fil. IV, 258. »Trzyma główkę na tompolu« Wisła VIII, 292. »Topolina« Święt. 198. Was. 207. Wisła III, 648. »Tompolina« Zb. VIII, 283. »Tempolina« Wisła V, 746. »Opola«?: »Odprowadź mnie do szczerej opoli« Kiel. I, 198.

Topolówka = »Althaea officinalis« Ciesz. 93.

Toporczysko = rękojeść siekiery: »Siekierka z zelaza, toporcysko z drewna« Maz. V, 263.

Toporek = »cieślica, siekiera o szerokiem ostrzu« Spr. IV, 383. || »Toporek a. toporka = laska zaopatrzona na końcu podziurkowanym krążkiem, służącym do robienia masła« Rozpr. X, 305. W temże znacz. »Toporka« Spr. IV, 383; ib. V, 424. Hoff 42. Wrześ. 23. || »Toporek = lipień (Tymalus vulgaris v. vexillifer), ryba poławiająca się w rzece Czarnej Hańczy, poczynając od Dworczyska aż do kanału Augustowskiego« Osip. Toż Prac.

Toporka p. Toporek.

Toporny: »Topornej roboty np. stół, krzesło = wyrobione jakby toporem, grubo, niezręcznie« Ust. z Litwy.

Toporować: »Tąporować = ciosać drzewo toporem« Lub. II, 213. »Otomporowany = ociosany« ib. 212 p. w. Plakson.

Toporzysko = »rękojeść siekiery lub topora« Osip. Toż J. Łoś. »Toporzysko = rękojeść siekiery lub motyki« Spr. IV, 350. »Dnia lepi juże, jak na toporzysko = na długość toporzyska od siekiery, godzina dnia od świtu« Kam. 152. W temże zn. »Tąporzysko« Pr. fil. IV, 258.

Topór: »Tąpor« Krasn. 310. Maz. III, 151. Rad. II, 83. »Tompor« Lub. I, 84. »Tąpór« Maz. II, 154. Zb. II, 5. Pr. fil. IV, 258. »Tąporek« Wisła I, 319. »Tumpur« Lis. »Z toprem« (2 razy) = z toporem Łęcz. 156. »Budować chatę pod topór znaczy ulepić chatę z gliny ze słomą zmięszanej« Kuj. II, 268 p. w. Budownia. »Budowanie w glinę pod topór = budowanie lepianki z gliny ze słomą, po której wyschnięciu przycinają ścianę pod pion toporem zgiętym dla zrównania jej« Pozn. I, 89—90. || »Tąpór baberdach mider kudry midry kuchmider« (przy-

śpiew) Rad. II, 83. »Topór« w przyśpiewach Łęcz. 156.

Toṕ = »miejsce grzązkie. błoto« Zb. II, 11.

Torba: »Toryba« Pozn. VI, 269. »Terba« Kuj. I, 306; ib. II, 285. Pozn. V, 134. || »Torba = dziewka otyła« Udz. »Torba = koń, krowa, człowiek, gdy jest gruby a krótki« Pr. fil. V, 915. »Na torbach« Aten. 1879, II, 109.

Torbeczka = »mała torba« Ust. z Litwy.

Torbetka (? może raczej: torbecka) = »zdr. od torba: barsc sie w torbetce gotuje« Pr. fil. V, 915.

Torbiák = »torba« Pr. fil. V, 915.

Torbka = torebka Cisz. 106. W temże znacz. »Tórbka« Wrześ. 23. Spr. V, 342 p. w. Bajtlik.

Torchać = »przebąkiwać: gdy jakieś niepewne dalekie pogłoski krążą między ludźmi, potrącające o jakiejś zbrodni, mówią: 'coś tam ludzie torchają'; domyślają się, że ten lub ów popełnił jakąś zbrodnię« Udz.

Torek = tór?: »Ja na niego (na groch) chodziuł z torbecką i z workiem i za mojim torkiem (torem)« Krak. I, 278.

Torf »rodz. żeńs.: ta torf« Zb. I, 24.

Torfa = »torf« Pr. fil. V, 915. W temże znacz. »Torfa a. tarfa« Prac.

Torfnik = »budynek, szałas, w którym torf składają« Pobł. 101.

Torgownik p. Targownik.

Torgunio = »nazwa psa« (właściwie Targunio od targać) Fed. 382.

Torka = tarnka, owoc tarniny: »Tak kule biegają, kieby jakie torki« Wisła VIII, 284.

Torknąć = »uderzyć« Święt.

Tornić p. Tarnić.

Tornister: »Do tornistrza« Maz. II, 123. »Tornistra«: »Szabeleczka ostra, pod głowę tornistra« Rud. 162. »Tornister = cielak« Rog. n⁰ 30 odnośnik 2. Por. Tanistra.

Torny p. Tarny.

Toropić (się) = »męczyć (się): djabełby się toropił« Zb. I, 77.

Torować = iść za śladem: »Torowali go dali = szli za jego torem dalej« Zb. XI, 73. »Idę na to miejsce, bom torował po łajnach końskich« Krak. IV, 110. »Óna tak toruje po gaju = chodzi« Cisz. 138. »Gościniec torowany« = wyjeżdżony, ubity Zb. VI, 124. Por. Tarować.

Torp »a. torpa = przęsło w gumnie, tudzież ilość zboża w snopach, pomieszczona w tem przęśle, Litwa« O. (Por. lit. tarpas = przedział, przestrzeń, luka K.).

Toruń = nazwa miasta Was. 202. Wisła VIII, 692 i 699. W temże znacz. »Turoń a. Toroń« Wisła VII, 117. || »Toruń« p. Turoń.

Tory = »dreszcze« Pr. fil. V, 915.

Torzyca = »ślad zajęczych nóg na śniegu« Zb. II, 11.

Torzyć = »toczyć, niszczyć: torzysz tylko dar boży. Bodaj cię robaczy torzyli« (Nie podano, zkąd wzięte). »Torzyć = kręcić się, o robakach i dzieciach małych« Mil.

To samo = »także« Ust. z Litwy. »Pewen rycerz... miał... towarzyszów rycerzy... Wdowiec miał to samo swoich rycerzy« Pozn. VI, 262. Por. To.

Tosiać = »klaskać« Udz.

To ta = to tam, wreszcie, zresztą: »Ano ta kobiéta powiada: to ta niech tak bedzie, kiej tak chces« Cisz. 64. Por. To.

Totárniać się = »iść chwiejnie, ociężałym krokiem« Święt.

Toten: »Toten, tota, toto; totego,

totej; totemu i t. d. = ten, ta, to; tego, tej i t. d.« Pr. fil. V, 915. Toż Mil. »Jak umarła, ożenił sie z jenszą. Ale znowuk Boga prosi, ażeby mu umarła i tota« Kuj. I, 184. »Oj, boć tota nie robota, coć ty pylesz len« ib. 288. W temże znacz. »Toten, tota, toto« Wisła I, 319; ib. II, 471. Por. To.

Totku = »pić! w języku dzieci« Nadm. 149.

Toto: w liczbie mn. »Tete«: »Osuszéli kanałami te-te miejsca« Pozn. II, 9. || »Toto« = to, w znaczeniu zaimka wskazującego lub też wyrażającego rzeczowniki różnych rodzajów i liczb, albo wreszcie mającego znaczenie czegoś nieokreślonego: »Przewrócił to koryto i wyciognoł jo (pannę). Takie to-to było powalane, upaskudzone« Wisła VIII, 796. »Ón wzion sám i rozcion (4 kruki) na 24 štuki toto wszystko« Cisz. 44. »Czyliś z trzody co zgubiła? O nie toto, o nie toto, co mi niespokojną czyni« Rog. n° 76. »Otóż toto, otóż toto, co mię niespokojną czyni« ib. Toż Oles. 99. »A ba (zam. bo) toto nie robota?« Kuj. II, 10. »Tam jakaś karcma miała być i miało sie toto zapaś(ć)« Cisz. 20. »Czyje toto dziecko jest?« Kuj. I, 148. »Tak toto było páre lát« Cisz. 55. »Jaze wybyło toto trzy lata« Cisz. 36. »Podej mi toto z flasecką, co ta stoi nade dźwiami« Cisz. 97. »Co tez toto?« = co znaczy to Cisz. 126. »Co chces za to, to ci damy, zebyś toto zrobieł« ib. 148. Podobnie: Cisz. 53, 173, 189, 194, 210, 219, 263. Beld. często. Wisła VI, 309 i 589. »Kuj. I, 140. || »Toto« w znaczeniu wykrzyknika: »O toto ja pan« Kuj. II, 10. »Ale gdzie toto!« = ale na nic Wisła IX, 105. »A naści gros. Ej toto, gros mało to« Kozł. 92. »Gorajze, goraj, carownicysko, za ludzkie krówki, za nase mlecko, gorajze, goraj, na innych wołaj: to-to-to!« Wisła VI, 231. Por. To.

Totrać = »grzebać w czemś« Spr. IV, 32.

Towar = »jałowizna, to co ma gospodarz na sprzedaż« Ust. z Ukrainy. »Biały towar« p Biały.

Towarnik = »przemycarz towarów« Kuj. II, 277. Toż ib. I, 58.

Towarówka = »pociąg towarowy« Pr. fil. V, 915. Toż Ust. z Warszawy.

Towarzysiá = »towarzysze: my z Kubom dawni towarzysiá« Spr. V, 424.

Towarzystwo = pożyczka (w towarzystwie kredytowem): »Towarzystwo zaciągnąć« Chełch. II, 151. »Towarzyszstwo = towarzystwo« Bisk. 17.

Towarzysz: »Towarzyś« Rad. II, 70. »Towarysz« Cinc. 37. Rozpr. XII, 37 i 105. Lud I, 162. »Towaryszcz« Bisk. 17. || »Towarzys = przyjaciel« Cer. || »Towarzysz = narzeczony« Pr. fil. IV, 258. || »Towarysz = czeladnik« Rozpr. XII, 37 i 105. Por. Towarzysiá.

Towarzyszyć = »obcować: z dziéwkami nie towarzysół« Zb. VII, 3. »Towarzysyć z kiem = przyjaźnić się z kim« Mil.

Toż: »Toz to = też« Sab. 137. »Tóz to = to też« ib. »To ze samo« = zap. toż samo, także, według autora rusycyzm Was. 234. »Mieli matusia toze-ta, przykryli je tymze-ta... Faska z masłem« Zb. VI, 23. Por. To.

Tólkować = »przytakiwać, pochlebiać« Krasn. 310.

Tópka p. Topka.

Tór = ślad: »A ja torem za swoim wołem« Sand. 50.

Tórbka p. **Torbka**.

Tprr = »wstrzymywanie konia« Wisła VII, 748. W temże znacz. »Tprruu!« Spr. IV, 372. »Trrr« Wisła V, 751. || »Tpr = koń w języku dzieci« Was. 250.

Tr = »wstrzymywanie koni« Pobł. 101.

Tra = przyśpiew: »Na gościńcu tra ra ra, Stoi jakaś pocwara« Sand. 232. W temże zn. »Tradaritom« Zb. IX, 260. »Tradarata« ib. 261. »Tra ra ra rum rum rum, dzig dzig dzig bum bum bum« Łęcz. 149. »Trati tuti myszki« Wisła IX. 135. »Tra la la« Cen. 76. || »Tra ra ra« = dźwięk trąby Kuj. II, 61. W temże znacz. »Trata tata« ib. 61. »Tra tra tra« = naśladowanie głosu młyna Wisła V, 46.

Trabacz: »Nie mas ci to... jak sołtysi trabac (?), nie sieje, nie orze, ale ma co zbierać« Zb. XII, 217.

Trabancić = »deptać« Udz.

Trabaniec = »drabant, taniec« Kuj. II, 203.

Trabera »a. ochoza = bagnisko, moczar porosły krzakami« Pleszcz. 39. Por. **Trapeza**, **Trepeza**, **Trepież**.

Trace p. **Tracz**.

Trach = »smok, niem. Drache« Opol. 34.

Tracht = »trakt, droga« Kuj. II, 277.

Trachta = »uczta, traktament« Pr. fil. IV, 288.

Trachtąm = przyśpiew Święt. 660. W temże znacz. »Trachtum« Zb. VI, 7. Zb. X, 149. Fed. 381. Por. **Achton**.

Trachtować p. **Traktować**.

Trachtyjerka = gospodyni oberży: »A já sobie trachtyjerka, przepiłam se cwancygierka« Zb. X. 133.

Trachtyjernia = oberża, restauracja Mát. Zap. 9. W temże zn. »Trachtyjerniá« Cisz. 116. »Traktyjerniá« ib. 63.

Tracić się = »tracić pieniądze, trwonić« Ust. z Litwy.

Tracz = »człowiek trudniący się piłowaniem drzewa na deski« Pr. fil. IV, 886. Toż Krasn. 310. »Trac = koniec tarcicy od odziomka niedopiłowany piłą, ale rozdarty i nierówny« Pr. fil. IV, 886. || »Tracz a. baranek = obchód wielkanocny: obnoszenie baranka na wózku, przy którego dyszlu jest tracz, za poruszeniem kółek kiwający się, jakby rznął drzewo« (opis) Krak. I, 284. W temże zn. »Traczyk« ib. 285. || »Tracz = piła wodna« Krak. IV, 316 p. w. Piła. »Tracz = tartak« Wisła II, 100. Toż Wrześ. 23. Spr. V, 424. Cer. || »Jakiś Tracz czarnoksiężnik« Kiel. I, 227. || »Trace = mszyce« Fed, 286 i 410.

Traczka = żona tracza: »Prosił trac o kołac, a tracka o sperke« Krak. I, 285. || »Traczka, trácka = tarcie drzewa: trácką zajmują sie« Pr. fil. IV, 258. Toż Święt. 19. || »Trácka = zajmująca się tarciem lnu« Cer. W temże zn. »Trácka« Wisła VIII, 220 i 224. Spr. V, 425. »Tracka = praca i profesja traczów« Pr. fil. IV, 886. || »Trácka: na kłácie, który ma być porznięty na deski, zakrzesuje się siekierą z dwóch końców po jednej stronie kłáta dwa karby, t. zw. trácki, przez które ma przejść piła« Spr. V, 424.

Traczny = z tracza, z tartaku: »Piła traczna« Święt. 656. || »Traczny« = z trak, z błot: traczne siano = błotne siano« Ust. ze Żmudzi.

T r a c z o w a ć = »rznąć piłą tarcice, bierwiona« Krasn. 310.

T r a c z y = do tracza należąca: »Tracza góra — nazwana tak od właściciela« Wisła III, 564.

T r a ć = »międlić: dziewczyny treją len = międlą« Wisła VIII, 211.

T r a d a = przyśpiew: »Trada rady rada« Pozn. IV, 195. Por. T r a d y.

T r a d u n e k = »obrączka na piastach koła u wozu« Was. 60. W temże znacz. »Trodunek« Lub. I, 87. »Tredunek« ib. 83. »Tradyn, tradyna, tradynek, tredenki« Pr. fil. IV, 258. »Tradyna« Kuj. I, 84; ib. II, 277. Zb. VIII, 259. »Trajdynka« Chełm. 103.

T r a d y = przyśpiew: »Trady rady rada rata o da dana« Rad. II, 41. »Trady rydy« Łęcz. 115.

T r a d y n, T r a d y n a, T r a d y n e k p. T r a d u n e k.

T r a f = trach!: »Traf! i złamał« Gliń. I, 84.

T r a f: »Z trafa a. trafunkiem = przypadkiem« Święt.

T r a f a: »Trefa = traf« Rozpr. XII, 47.

T r a f i a ć: »Trefiać« Rozpr. XII, 8. || »Trafiać« = spotykać: »Uszed kilkaset mil i trafia tam wielki pałac« Kuj. I, 116.

T r a f i ć: »Trefić« Opol. 1. Rog. n⁰ 17, 115, 168. Krak. IV, 323. Rozpr. IX, 297 i 318. Fed. 56. Spr. IV, 31 i 360. Pr. fil. V, 915. Aten. 1877, II, 117. »Buödejcie ślak trafiuł« Rozpr. IX, 215. »Zeby cię ślag trefił« Pr. fil. III, 312. »Trafilim na takiego pogana« Chełch. I, 231. »Trafić kogo« = spotkać kogo: »Trafił dziewczynę« Rog. n⁰ 60. »Rybiarze... dziecię trafili« ib. n⁰ 136. »Nimóż było trafić chłopa, coby umiał czytać« Kam. 46. W temże znacz. »Trafić« Pozn. I, 241. Zb. IV, 200. »Trafiła dwóch na drodze iść« Pozn. VI, 70. »Mnie trafiło złe« = spotkała mię zła przygoda Hilf. 131. »Trefiłech młodzieniászka« Aten. 1877, II, 641. »Trefić = spotkać« Spr. IV, 360. || »Trafiło« = wypadło: »Ciągną losy. Rychtyk trafiło na tego kupca« Pozn. VI, 77. || »Trafić« = dogodzić, zaszkodzić: »Gospodarz wypchnął z domu starca, za co mu tenże się odgroził: ja ci już trafię, gałganie« Święt. 514. || »Trafić się« = zdarzyć się: »Tak się trafiieło, że (zam. trafieło?) Pozn. VI, 236. »Trefiło sie« Zb. VII, 19. »Trefi się = zdarza się, bywa: to czasem się trefi« Wrześ. 23. Toż Spr. V, 425. || »Trafić się« = spotkać się: »My sie z nim trafili« = spotkaliśmy się Kiel. II, 137.

T r a f n y = »niezwykły, dziwny, przygodny« Ust. z Rawskiego. || »Trafny = łatwy do spamiętania, jak 'potrafny' = łatwy do zrobienia« Kuj. II, 277.

T r a f u n e k = »zdarzenie« Mil. »Trafunek = traf, zdarzenie; trafunkiem = wypadkiem« Pr. fil. IV, 886. W temże znacz. »Tráfunek« Rozpr. XX, 435. »Trefunek« Mil. Krak. IV, 323. Zb. II, 228. »Trefonkiem = wypadkiem« Spr. IV, 383.

T r a f u n k o w o: »Trefunkowo = wypadkiem« Pozn. VI, 193.

T r a g a c z = »taczki« Pr. fil. V, 915. Rog. n⁰ 403. Cinc. 16. Ust. z Jaworza. Rozpr. XII, 20. Cisz. 234. Rozpr. XXVI, 396. Zb. XV, 98.

T r a g a n e k p. S t r a g a n e k.

T r a g a r e c z k a: »Tragarecki je (tabaczkę i gorzałkę) to mają, pod fartuskiem je trzymają« Zb. X, 184 (w szopce).

T r a g á r z = »belka, na której spoczywa powała« Spr. IV, 383. W temże zn. »Tragarz« Wrześ.

23. Zb. X, 89 i 114. Cer. »Tragárz a. tragárcyk« Spr. V, 425. »Szczyt (chaty) pod prostym kątem ułożony na tragarzach i krokwach« Hoff 70. || »Tragarze = podkłady drewniane pod szynami kolejowemi« Ust. z Jaworza.

Tragî = »(u kabatków), trègî (u słowinców) = nazad, wstecz« Hilf. 185. Por. Tregi.

Traj = przyśpiew: »Traj, traj, traj« Zb. II, 119.

Traja »a. trajsta, trajstra = kieszeń, worek« Rozpr. XVII, 93. W temże zn. »Traja a. trajstra« Święt. Por. Tajstra.

Trajbabka = »akuszerka, niem. Kreishebamme« Rozpr. XVII, 93. Toż Święt.

Trajda = »kieszeń« Pr. fil. V, 915. »Trajda = kieszeń bardzo duża, worek« ib. IV, 259. || »Trajda = kobieta bez taktu, roztrzepana« Parcz. || »Trajda holenderska = przezwisko obelżywe« Pr. fil. V, 915.

Trajdaczka = »1, rozwolnienie 2, czcza gadanina« Święt.

Trajdolić się »a. drajdolić = kręcić i trząść się na wózku; w Warszawie: dryndać, dryndolić« Krak. IV, 323.

Trajdynka p. Tradunek.

Trajgotać = »trajkotać (mówić prędko a niewyraźnie): trajgocze jak pytel« Pr. fil. IV, 259.

Trajgotka p. Trajkotka.

Trajkot »a. trajkotka = kobieta dużo mówiąca« Parcz.

Trajkotka »a. turkot, gruchot = grzechotka (opis i rysunki) Wisła VII, 427. W temże zn. »Trajkotka« ib. VIII, 144. Święt. »Trajgotka« Pr. fil. IV, 259. || »Trajkotka = człowiek mówiący prędko a niewyraźnie« Święt. »Trajkotka« p. Trajkot.

Trajnoga (?): »Pasturze na górze, a bŷdełko we wsŷ, Trajnoga, pros Boga, żebŷsmŷ sę zeszlî« Nadm. 87.

Trajtoczek = »niecki: kolebię cię... na ławie w trajtoczku« Zb. X, 300.

Trajtorka = »torebka zgrzebna« Ust. z Podlasia. »Trajturka = worek podróżny« Pr. fil. IV, 259.

Traki = »błota, bagna« Ust. ze Żmudzi.

Traktament = jadło: »Żołmirzom traktamentu ucinał« (skąpił jadła) Pozn. VI, 8. »Traktament« = środki na podróż: »Dostali (żołnierze puszczeni z wojska) swój traktament obrachowany na każdą mielę aż do domu« ib. 191. »Traktament« (?): »Przystoi to wojakowi: mundur wojański, traktament nowojański« Rog. nº 9.

Traktować: »Trachtować« = ugaszczać: »Trzeba jo trachtować, winem częstować« Wisła VII, 693. || »Traktować = zatrudniać się: w Sukowie chłopi traktują opałki z dębiaków = robią opałki z młodej dębiny« Zb. II, 254. »Mój kochanecek na Śląsku traktuje; sukienecki przepił, w kosulce tańcuje« Krak. II, 414.

Traktyer = »restauracja, na Litwie« Wal. 86. Por. Trachtyjerka, Trachtyjernia.

Traktyrować = »częstować, raczyć« Krasn. 310. »Żonka... djabłami mię traktyruie« Rog. nº 407.

Tralala = »wykrzyk wyrażający radość« Cen. 76.

Tralówka = »przymocowany do masztu powróz, za który ciągną wicinnicy statek« Petr. Toż Wisła II, 256. Por. Trelowanie.

Tram = »gruba deska, przybita w górze u pułapu do belek, tak że służy i za półkę w przestrzeniach między belkami« Czark. || »Tram a. trom = belka w pu-

łapie wzdłuż izby idąca« Maz. III, 42. W temże znacz. »Tram« Pr. fil. IV, 886. »Trum = belka« Cer. || »Trám = kloc« Wrześ. 23. Toż Spr. V, 425. Cer. »Tram« p. Kłat.

Tram = wyraz naśladowczy: »Zwonki będą zwonić: tram dy rady dyna« Rog. n° 539. || »Tram« = przyśpiew: »Tram, tram, tram, łyktus, łyktus, łyk« Pozn. V, 70. »Tram tadi radirata tramta radirata toć« Fed. 207.

Trambla = »polka, taniec« Wisła VI, 191.

Tramcie = »łachmany postrzępione, odzież zupełnie zużyta« Osip.

Trams = »hamowidło kieratu w kopalniach wielickich« Krak. I, 60.

Tramsowy »pomocnik = pracujący przy tramsie« Krak. I, 60.

Trangielt p. Tryngielt.

Trank = trunek: »Moje fanki (fenigi) poszły do Żydów na tranki« Pozn. IV, 231.

Tranowić = »trwonić« Pr. fil. V, 915. Toż Mil. Krasn. 310. Kuj. II, 277. Pobł. 101. Wisła III, 747.

Transpirować = »przenosić: żandarmów transpirują, z niem. transferieren« Rozpr. XVII, 65.

Transzerować: »Jedzcie, jedzcie, transzerujcie« Rog. n° 68.

Tranśport = transport, partja, koszta sprowadzenia: »Nowy tranśport miemców« Kam. 43. »Po tylo (po takiej cenie), co nie zawsze stanie za tranśport« ib. 48.

Tranzet = »prewet, wychodek« Osip.

Tranzla = »uzda na konia« Ust. z Litwy. W temże zn. »Tranzelka« Rozpr. XI, 189.

Trap »a. trąp = karta wyświęcona, kozera, atu, niem. Trumpf« Krak. I, 328.

Trap! p. Cap.

Trapa = »schody, drabina, niem. Treppe, Trapp« Bisk. 20.

Trapeza = »błoto, chlapanina: bez wieś taká trapeza, że jaż, jaż« Pr. fil. V, 915. Por. Trabeza, Trepeza, Trepież.

Trapierzyć: »Trapierzy̆c 1 os. l. p. trapierzeją = męczyć, trapić« Hilf. 185.

Trarygi = »stare rupiecie, niepotrzebne w domu graty« Roczn. 242.

Trarynki = »obrączki żelazne, przytwierdzające w wozie nasad do osi« Krak. I, 175. Toż Święt. 10. Pozn. III, 138.

Tratew = »tratwa« Stęcz. Tatry 100.

Trawa = »wszelkie rośliny drobne i dzikie« Cer. »Trawa deszczowa = trawa, mająca rosnąć na łąkach; jej skoszenie sprowadza deszcze« Fed. 273. »Trawa złodziejska = trawa, za której dotknięciem mają się otwierać wszelkie zamki« ib. W temże zn. »Trawa złodziej« (opowieści) Święt. 537. »Trawa pastusza = Capsella bursa pastoris« Pleszcz. 127. || »Iść na trawę a. iść na raki = nie być dopuszczonym do egzaminu, szk.« Pr. fil. V, 915.

Trawica = rodzaj chwastu zbożowego z drobnem nasieniem« Pr. fil. IV, 886. »Trawica = trawa wielka włóknista w lnie rosnąca, lnianka« Pobł. 101.

Trawiczka = »zdr. od trawa« Pr. fil. V, 915. »Pszeniczka przy oźminie, trawiczka w lesie« Pozn. II, 197. »Kosiłach se trawiczkę« Zb. IX, 176.

Trawić = osłabiać: »Woda teruje, trawi = osłabia, wyczerpuje« Hilf. 122.

Trawieniec: »Trawieniec cielęcy a. gleg« = żołądek cielęcy Zb. XIV, 206.

Trawina = trawa: »Na św. Wojciech trawina« Zb. VI, 167. W temże znacz. »Tráwina« Zaw. 81.

Trawinka = »trawka« Cer. Pr. fil. V, 915. »Rośnie tam trawinka« Rog. nº 53.

Trawnica = trawa: »Łado, Łado, przykryłeś nam góry pszenicą, doły trawnicą« Wisła VII, 703. || Trawnica = płachta do noszenia trawy« Pr. fil. V, 915.

Trawniczek = trawnik, murawa: »Trawniczek na grobie« Rog. nº 483, 484. W temże znacz. »Tráwnicek« Święt. 275. Wisła VI, 175. Zb. XII, 144.

Trawusia = trawka: »Na Pyzłowym sadzie trawusia sie kładzie« Krak. II, 472.

Trąba »a. tafla = pysk psa« Pr. fil. V, 915. W temże zn. »Trąba« Prz. ludu VI, 110. || »Trąba = kominek do samowara, rura« Wal. 86. »Trąba = komin« Rozpr. XVII, 66. || »Tromba Olchowiecka = niezgrabjasz« Chełm. 27. || »Trąba = stróża gromadzka nocna: iść na trąbę = iść na stróżowanie nocne z trąbą« Krak. IV, 323. || »Trôba« = rozkaz: »Nic gorsego, jak cudzy trôby słuchać = jak komu podlegać« Rozpr. VIII, 108.

Trąbac = trębacz Wisła III, 572. »Trombác = nazwa psa« Wisła V, 923.

Trąbienie = »głos, wycie wilka« Prz. ludu VI, 111.

Trąbita p. Trębita.

Trąbnik = »naczynie wysokie z klepek, napełnione zimną wodą i lodem do ochładzania wódki, skraplającej się w alembiku i spływającej przez dwie rury, przechodzące przez trąbnik« Pr. fil. IV, 886.

Trącać = uderzać: »Trącaj we strónki, gralachna« Łęcz. 217.

Trącenie wiatru = »paraliż« Pleszcz. 134.

Trącić = »sparaliżować: trąciło mu gębę« Pr. fil. V, 915. »Trącić wiatrem = sparaliżować« ib. IV, 259. || »Trącić« = dać się czuć węchem: »Tu ludzka dusza trąci« Glin. II, 97.

Trączka = »fręzla« Pobł. 101.

Trąf »2 pp. l. p. trąfa: puszczać trąfy = dawać na przytyki, przymówki, przycinki« Kolb. rękop.

Trąp p. Trap.

Trcina p. Trzcina.

Trebunał = »trybunał« Fed. 56.

Tredać = »marudzić: mój chłop ciągle na mnie treda« Spr. IV, 339.

Trédenka, Tredunek p. Tradunek.

Tredyje = »dziwy: jakieś się niesłychane tredyje w mieście stały« Zb. II, 254.

Tref... p. Traf...

Trefować = »1, żartować 2, dopytywać« Pr. fil. V, 915.

Tregi: »Trégi a. tregi = nazad« Hilf. 86. »Chcol miec swoje szryfte tregi« = chciał dostać z powrotem swój zapis ib. 91. »Nie ostaniesz tŷ trĕgi = bleibst du nicht zurück« ib. 106. »Nie dâl tregi = gab nicht zurück« ib. 112. Por. Tragi.

Trejczak = »widły o trzech zębach, używane do składania siana w stogi« (zęby wideł tworzą piramidę trójkątną) Zb. XI, 267.

Trejdedana = »okrzyk laufra poprzedzającego kulig« Pozn. I, 122.

Trejno »(właściwie powinno być: drejno) = niewielkie cząstki bielu sosnowego parę łokci długie, przysposobione do darcia z nich 'błonek' Osip. Toż Maz. V, 50.

Trelowanie = holowanie: »Ma-

szty do trelowania« Syrokomla Niem. 132. Por. Tralówka

Tremaj = tramwaj: »Chciałam tego policaja pod tremaj wtrącić« Śnieżko-Zapolska.

Tremędzić = »zawstydzać, żenować, kompromitować, zbijać kogoś z tropu, Litwa« Wal. 86.

Tremlák »a. tremloch = dziecko tłuste« Pobł. 101.

Trendulka = mała bryczuszka, dryndulka: »Nie wziąść mi woza, jeno tę trendułkę małą« Bar. 117.

Trengiel = »napiwek, Trinkgeld« Rozpr. XXVI, 396. Toż Kopern. rękop.

Trenica p. Trynica.

Trenkować = »tynkować« Rozpr. XXVI, 396.

Trep = »1, przyrząd do podnoszenia ciężarów: belka pochyła z zaciosami w formie schodków, na które opiera się drąg 2, pantofel z podeszwą drewnianą i kapą skórzaną« J. Łoś. Por. Trepka, Trepy.

Trepa = »stopień na schodach« Ust. z Litwy.

Trepanidło = »niem. Trepan« Mrong. 769.

Trepcárze = »włościanie przybyli z gub. kaliskiej, chodzący w trepkach« Pr. fil. V, 915.

Trepcić = »dreptać niespokojnie, o koniu: nieujeżdżony, to ciągle trepci, to przestępuje« Pr. fil. V, 916.

Trepel »2 pp. trepla = łachman, strzępek« Pr. fil. V, 916.

Trepeza = bagno, mokre miejsce: »Złe wodziło po lasach, bagnach i trepezach« Tyg. il. 2, III, 78. Por. Trabeza, Trapeza, Trepież.

Trepież = »bagno« Pr. fil. IV, 259. Por. Trepeza.

Trepka = »narzędzie do windowania kłody na kozły do piłowania, używane przez traczy« Ust. z Litwy. Por. Trep. || »Trepki = chodaki« Rad. I, 52. »Trepki = stare trzewiki« Piątk. »Trepki = trzewiki z drewnianą podeszwą« Spr. IV, 361. Zdr. »Trypeczki« Wisła VIII, 298. Por. Trep, Trepy.

Trepnąć: »Bez palicy hody im po chałupie trepnąć = bez laski trudno mu przez izbę postąpić« Kam. 211. »Trepnę nóżką« Nadm. 151.

Trepy = »wschody« (niem. Treppe) Pozn. IV, 331. Toż Wisła I, 155. Kuj. II, 277. Derd. 137. Mil. Spr. V, 123. Osip. || »Trepy = chodaki drewniane« Pr. fil. V, 916. Toż Zb. II, 213. Pozn. II, 332. Wisła VII, 239 (z Piotrkows.). Pr. fil. III, 307. Piątk. W temże zn. »Drepy« Zb. I, 35. »Trypy« Zb. I, 136. »Twoja dusa w trepach chodzi — mówią, gdy ktoś mówi niedorzecznie« Pr. fil. III, 502. Por. Trep, Trepa, Trepka.

Tresa = »galon« Mrong. 769. »I miał mondur z białej tresy« Wisła III, 647. W temże znacz. »Tresy« Rog. n°8, 13. Zdr. »Treski = galonki lub frenzle« Kuj. II, 277.

Treski p. Tresa.

Tresklina: »Tresklina = kruszyna, szakłak« Pobł. 102.

Treskutka = »Prunus Padus« Rozpr. XII, 108.

Trest = »kara« Rozpr. XVII, 66.

Trestka = »piszczałka w dudach« Spr. V, 355 p. w. Gajdzica || »Trestka = część cybucha« Udz.

Treść = »sok, zwłaszcza z fajki« Rozpr. XII, 105. || »Treść płochy = szczebelki, z których się płocha tkacka składa« Pleszcz. 27. Toż Wisła VII, 81 i 291. || »Treść = najprzedniejsze włókno lniane« Krak. I, 182. || »Treść

ogona = część ogona krowiego do kity« Święt. 582.

Tretes = »rwetes, wrzawa, zgiełk« Pr. fil. IV, 886.

Tretować = deptać, tratować: »Konie tretują porcenale« (depcą porcelanę) Pozn. VI, 271. W temże znacz. »Trętować« Pr. fil. IV, 259. || »Tretować = smażyć: karaski w oleju tretowane t. j. smażone« Kal. 53.

Tretowanie = »deptanie (wołów, które nogami przerabiają glinę, przeznaczoną do budowy domu)« Pozn. I, 89.

Tretuar = chodnik Wisła VIII, 263.

Trezorszyn = »niem. Tresorschein« Mrong. 769.

Trębacz: »Trąbac« Wisła III, 572. »Trębacy mi trąbili« Rog. nº 195.

Trębita = fujara, trąba owczarska: »Trembitę owczarską« Witw. 21. »Trombita a. fujira, fujéra = długa drewniana piszczałka pasterska w Tatrach« Rozpr. XVII, 14. »Była to trąbiła (zam. trąbita? do tego obj. autora: trąba długa z drzewa) talary wybiła. Kto tę trąbitą wybijał, siedm roczków zbijał« Zejsz. 149.

Trębitać = trąbić na fujarce pasterskiej: »Sąsiedzi żałobnie trembitają« Witw. 110.

Trębitanie = granie na fujarce pasterskiej Witw. 112.

Tręd p. Tręt.

Trędać się p. Tryndać się.

Tręp = »długa tyczka na końcu zgrubiała dla straszenia ryb z 'gajny': Weźnie sie trępa i źga sie w gajne, to sie ryby wystraszą« Prac.

Trępać = »tupać, bić gwałtownie nogami o ziemię ze złości lub zimna« Osip. || »Trępać« = gnieść: »Trępane bulwy = tarte ziemniaki« List Derdowskiego.

Tręsawisko = trzęsawisko, błonie, pastwisko: »Pognała gąski na tręsawisko« Oles. 414.

Tręt = truteń: »Tręty = trutnie« Fed. 410. W temże zn. »Trędy« Pr. fil. IV, 259. »Tryndy = trutnie« Krak. III, 116.

Trętować p. Tretować.

Tristia = »topielisko, miejsce błotniste: szczeznij w tristia = przepadnij, odczep się« Roczn. 243.

Trmąd = »12 korcy zboża: młócarze młócą na trmąd, t. j. gospodarz, którego zboże, bierze 12 korcy, zaś młócarze za młócenie 1 korzec« Pobł. 102.

Troboniec = nazwa tańca: »To sztajera, to trobońca« Kuj. II, 178.

Trocha: »Trocha = trochę« Sand. 267. »Bo ja słyszał zdala trocha, że wasana Baśka kocha« Wójc. II, 259. »Ten trocha sie zmniejsył« Pleszcz. 147. »Chciałabym sobi słońca s trocha wziąść« Zb. VIII, 301. || »Trochy«: »Odpocął se trochy« Krak. IV, 78. »Juz mi sie ulzyło trochy« Cisz. 135. »Juz trochy nie trzaśnie« = o mało nie pęknie ib. 308. »Prawda, trochy pan mniejsy« Pleszcz. 147. || »Trochę«: »Trochã« Bisk. 33. »Pamiętam troche niewiele« Pauli 115. »Zeby mnie pani tyz pomogła z troche w tem piekle« Chełch. II, 129. »Troche go ciele urzekło = upił się« Wisła VIII, 109. »Tak co trochę, to brała jaja od kur« (co jakiś czas) Święt. 445. »Troche = niewiele, cośkolwiek« Spr. IV, 350. || »Trochu«: »Siądźcie se trochu« Święt. 403. || »Trochami płacić = potrosze płacić« Pr. fil. V, 916.

Trocineckę = zap. trochę, odrobinę Rozpr. X, 201.

Troczek: »Trocek = tasiemka u fartucha lub zapaski« Rozpr. IX,

215. Toż ib. XI, 189. W temże znacz. »Troczki« (l. mn.) Pr. fil. V, 916. Zmor. 197. || »Czarne troczki = candelae fumales nigrae« Ciesz. 18. »Troczki = trochisci« ib. 94. »Troczki = rotulae« ib. Por. Trok.

Troczyska: »Trocyska = poły« (u sukmany) Wisła I, 70.

Troć = »łososiopstrąg, Salmo trutta« Prac.

Troić się = »przywidzieć się, mącić się, bałamucić w głowie: utroiło mu się = przywidziało mu się; troi ci się = głupstwa przychodzą ci do głowy« Lub. II, 213. »Wam, kobietom, przy kądzieli troi się tak i owak« Beld. 112.

Troisty = »potrójny« Rozpr. XX, 435. »Troiste pieczywo: pirogi, korowal i chleb razowy« Zb. XIV, 172. »Troisty proszek = Pulvis pro infant.« Ciesz. 94.

Troiść p. Trojeść.

Trojaczek = trojak, pieniądz: »W ślemieniu były pieniążki... same trojaczki« Pozn. III, 60.

Trojaczka: »Trojacka = przyrząd do czyszczenia lnu« Spr. IV, 350. Toż Cer. »Trojacki = międlica, od 'trać' = międlić: dziewczyny trają len« Wisła VIII, 211. Toż Spr. V, 425. Wrześ. 23. Enc. R. II, 817.

Trojak = »trzygroszniak« Rozpr. XI, 189. »Trojak = moneta 6-groszowa« Tyg. il. 2, V, 70. Kuj. II, 277. Pozn. VI, 27. Spr. V, 123. Ust. od Augustowa. »Trojak = srebrny grosz« Zb. I, 34 p. w. Kiepski. || »Trojak = dom na trzy rodziny« Kuj. I, 78. || »Trojak = trzy garnki razem zlepione« ib. 85. Maz. V, 362. || »Trojak = gra taneczna, przez trzy dziewczyny wykonywana« (opis) Wisła V, 556. »Trojak = rodzaj tańca« Pr. fil. IV, 259. || »Trojak = przestrzeń gruntu, którą można zaorać w dzień w trzy pługi« Ust. z Polesia. || »Trojak = ryneczka« (na trzech nogach, w zagadce) Święt. 659.

Trojak = »trojako« Cen. 69.

Trojan p. Gromotrzask.

Trojanek = »gatunek rośliny« Wisła VIII, 143.

Trojanka = »specyfik zadawany przez baby położnicom na wzmocnienie, mężczyznom od poderwania się. Do składu jego wchodzą: gorzałka, miód, korzenie z siedmiu szuflad, jako to: imbier biały i żółty, pieprz zwyczajny i długi, angielskie ziele, gałgan, kardemon i t. d. Wszystkie te ingredjencje w garnku polewanym zaszpuntowanym i oblepionym ciastem (z dodatkiem kamienia pomocnika) prażą się w piecu gorącym aż do zawrzenia« Osip. »Trojanka = lekarstwo z wódki uprażonej z tłuszczem i pieprzem« Pr. fil. IV, 886. »Trojanka = wódka wypalona z miodem, do której dodano korzeni z '9 szuflad'« Maz. V, 44.

Troje: »Troje świni« Wisła IX, 350. Zb. IV, 122. »Troje drzewa stoi« Zb. IX, 16. »Troje kokosy« Maz. II, 79. »Napotkała... troje żydowie« Łęcz. 168. »Jam odganiała na gony, na troje« Nadm. »Troje-niewidy = bałamuctwa« Pozn. VII, 304. Toż Zb. I, 24. »Trojga dzieciom« Święt. 173. »Trojgu dziatek mateczka« Zb. II, 81. »Wianecku z trojga ziela« Kiel. I, 77. Por. Trój.

Trojeczko = »troje« Rozpr. X, 246. »Tylko trojeczko kurcząt« Chełm. I, 150.

Trojektum = przyśpiew: »Trojektum trektum sewerektum tektum« Pozn. IV, 211.

Troje-niewidy p. Troje.

Trojeś p. Trojeść.

T r o j e ś ć = »rośl. Lysimachia vulg.« Zb. XI, 51. »Trojeść = gat. rośliny« Zb. VI, 202. W temże zn. »Trojeść« Fed. 170. Wisła VIII, 143. »Troiść« Lub. I, 171. »Trojeś = Cicuta virosa« Krak. III, 130. »Trojeść = trucizna« Pr. fil. V, 158.

T r o j n i a k = »miód pitny, odpowiednio przygotowany« Pr. fil. IV, 259. Toż Ust. z Litwy. || »Trójniák = żelazna podstawa na trzech nogach pod garnek przy ogniu« Spr. V, 425. W temże zn. »Trójniák« Zb. I, 120 i 134 (w zagadce).

T r o j n i c z e k »a. trojnik = pół centa« Pr. fil. V, 916. W temże zn. »Trojniczek« Zb. IX, 195.

T r o j n i k p. T r o j n i c z e k.

T r o j n i ł o = »rozwora« (Nie podano zkąd wzięte). Por. T r ó j n i a.

T r o k = »poła sukmany« Pr. fil. V, 158. Toż Derd. 137. Zb. IX, 63. W temże znacz. »Trok« Krak. IV, 173. Zb. XI, 15. Mát. śp. 11. Święt. Rud. 67. Wisła VII, 112. »Troki = poły sukmany, gorsetu i t. d.« Rozpr. XXVI, 396. Toż ib. IX, 215. || »Troki = paski, sznurki u fartucha, spodnicy i t. p.« Rozpr. VIII, 177 i 233. Pleszcz. 18. Rozpr. XXVI, 396; ib. XX, 435. Pr. fil. V, 916. || »Troki = niem. Trog« (koryto, niecki) Pr. fil. IV, 288. W temże zn.: »Szeł chłop do lasa, przyniós drzewa na palec; zrobił z tego dwoje trók, dwa szłoczki, szydła koniec i przykrywke na garniec. Żołądź« Rozpr. XII, 84. Por. T r o c z e k.

T r o k ó w k a = »rodzaj sieci« Prz. ludu VI, 126.

T r o m = przyśpiew: »Trom, trom, trom« Kiel. II, 78. Maz. V, 271. »Trom tady, rom tady, romta, rata« ib. 272. »Tromtadada« Kozł. 171. »Trom tajdana« Krak. II, 203. »Tromtarata« Maz. II, 120.

T r o m p. T r a m.

T r o m p e t e r = trębacz Mát. Szczep. 11.

T r o n = »belka poprzeczna w izbie; na nią kładą różne rzeczy« Ust. z pow. Makowskiego. Por. T r a m.

T r o n a p. T r u m n a.

T r o n e k = »trzonek (noża)« Ust. z Litwy. || »Tronek = trunek« Spr. IV, 383. Kuj. II, 286.

T r o n n a p. T r u m n a.

T r o p = »ślad zwierząt« Prz. ludu VI, 111. || »Trop« = chód konia: »Gdy koń pędzi szybko, mówią, że leci galopa lub cwała, gdy pędzi nieco powolniej, tropa« Święt. 22. »W tych tropach = natychmiast« Krasn. 310.

T r o p a k = »rodzaj tańca« Roczn. 241.

T r o p i ć: »Marzec nie tropi« = nie można w marcu za tropem polować Tyg. il. 1, XIII, 242.

T r o p o w i e c = »pies z ogara i charta« Pr. fil. V, 916. »Z tropowcem lub na upatrzonego polować na rogacze« Tyg. il. 1, XIV, 136.

T r o p y = »eter« Ust. z nad granicy pruskiej.

T r o s i c k a = »nieco, trochę: »Mało was trosicka« Wisła VIII, 222.

T r o s i e ń k a = nieco: »Żyto trosieńka świdrowate« Kam. 65. »Trza choć trosieńka spocząć« ib. 69.

T r o s k a: »Já se zyję bez zádnych trosków« Święt. 431.

T r o s k a ć s i ę = »gdakać, o kurze: kura się troszcze« Pr. fil. V, 916. »Trokać się = o kurze, gdy ta, chcąc udać się na spoczynek, daje to głosem poznać, mówią, że się troska« Kolb. rękop. »Kura troszczy się, gdy zwołuje kurczęta« Wisła VIII, 810.

T r o s k l i w y = pełen trosk: »Noc wolna do spania i dzień nie tro-

skliwy« Pauli 227. »Troskliwy« = zatroskany: »Ráz (Twardowski) był bardzo troskliwy i smutny« Zb. V, 193.

T r o s k o t = »łoskot: wyszedł z okropnym troskotem« Pr. fil. V, 916.

T r o s ł o p. K r ó j.

T r o s t = »otucha« Derd. 137. »Trostu im dodaje« ib. 133.

T r o s z c z e n i e = »rąbanie w kawałki starych pni« O.

T r o s z c z é r z = »1, jaje nadzwyczaj małe, jakie kura po raz pierwszy niosąca się zniesie; zniosek 2. niezdara« Pobł. 102.

T r o s z c z y n a = »szakłak kruszyna, Rhamnus frangula« O.

T r o s z e c z k a = nieco: »Owieczki, mało wąs troseczka« Zejsz. 132.

T r o s z k a = nieco: »Troska pocekajom« Zb. XII, 212. W temże znacz. »Troszki«: »Zatrzymaj się troszki« Wójc. I, 160. W temże zn. »Troski« Zb. VIII, 303. Łęcz. 89. Wisła VII, 737.

T r o s z y n e c z k ę »a. troszynkę = nieco, trochę« Ust. z Litwy.

T r o t y »a. truty = trociny ze słomy i siana, nieczystości, prochy w zbożu lub ziarnie pośledniem« Krak. IV, 323. »Trot, troty = gałązki drobne: zbiérám na opał troty« Pr. fil. V, 158.

T r ó b o w a ć s i ę p. T u r b o w a ć s i ę.

T r ó j = troje: »Idą we trój« Kam. 71. »We trój = troje« Zb. XIV, 33. »Tyle trój = w trójnasób« Pobł. 144. || »Trój = liczba wielka, mnóstwo niezliczone: jak wiele ich býło? bý́ł tam ich cały trój; niech cę trój djabłów weznie; całe troje djabłów wýchodzą mu z gębý = klnie strasznie« Pobł. 102.

T r ó j a = »trójka, jako stopień, oceniający (dostateczne) postępy ucznia, szk.« Pr. fil. V, 916.

T r ó j c a: »Trojica« Rozpr. XII, 10 i 29. || »Trójca = rynka na trzech nogach« (w zagadce) Cisz. 359.

T r ó j c z a s t y: »Stojaczek trójczasty = gałązka o 3 odnogach na korowaju« Przem. 64.

T r ó j e m u = wyraz używany w mętowaniu Fed. 388.

T r ó j k a: »We trójkę« = w troje Święt. 6.

T r ó j l i s t = »bobownik, Menyanthes trifoliata« Pleszcz. 134.

T r ó j n i a = »rozwora« O. Por. T r o j n i ł o.

T r ó j n i á k p. T r o j n i a k.

T r ó j n o z k a = »rynka na trzech nogach« (w zagadce) Zb. VII, 84. Toż Cisz. 359.

T r ó j n ó g = »rynka na trzech nogach« (w zagadce) Zb. VII, 84.

T r ó j z i e l e = »ziele, które za morzem rośnie i leczy z każdej niemocy samem tylko dotknięciem« Krak. I, 171. »Trójziele« p. T r u j z i e l e.

T r ó w a ć p. T r w a ć.

T r p i e ń p. T r z p i e ń.

T r r, t r r = »wabienie indyk« Pozn. I, 104. »Trr, trr = wołanie na owce, zachęta do wyjścia z owczarni« Wisła III, 665.

T r r c i n k i = przyśpiew: »Ona ma żyg-żyg-żyg mazura, fitosa, barabasa, trr-cinki, borabinki bardzo rozpustnego« Zb. IX, 246.

T r u: »Chociáż ci já... stary, mały tru, tru, tru, równieć ci já... za dzieweczką tup, tup, tup« Zb. VIII, 92.

T r u b i c a p. G a n t a, T r y g u b i c a.

T r u b o w a ć s i ę p. T u r b o w a ć s i ę.

T r u c h c i k p. T r u c h t.

T r u c h l a = »skrzynia na rzeczy« Hoff 42. W temże znacz. »Tróchła« Rozpr. XII, 105. Zdr. »Trówełka« Zb. IX, 237. »Truchła a. truhła = trumna« Spr. V, 425. W temże zn. »Tróhła a. trówła«

List Bystronia. »Tróhła« Rozpr. XII, 12. »Truchła« Wędr. XXVI, 147. Wrześ. 23. Sab. 137. »Truchła« Rozpr. IX, 343, 345, 350. »Truhła« Rozpr. X, 305; ib. XVII, 67. »Trugła« Zb. V, 232 i 259. Zb. VII, 6, 15, 28. »Trówla« Zb. IX, 261. Zdr. »Truchełka« Wisła II, 24. »Trugiełka« Zb. V, 233.

Truchleć = »1, schnąć: chory struchlał na ciele 2, gnić: smaty struchlały w ziemi« Zb. II, 254. »Złodziej będzie truchlał na ciele (sechł)« Zb. III, 27. »Stoi dąb nad wodą, da i gałązki truchleją« Kiel. II, 104. »Truchlec = gnić« Hilf. 185. || »Truchleć = drętwieć (np. ze strachu)« Osip. »Serce moje truchleje, że ja... węarować muszę« Pozn. IV, 143. »Tatuś i matusia nad grobem truchlała« Zb. XV. 92.

Truchno a. pruchno: »Hybi truchno a. hybi pruchno = tinctura chinoidini« Ciesz. 32.

Trucht = bieg konia prędszy od stępa a wolniejszy od kłusa: »Koń bieży truchtem a. truchcikiem« Ust. z Litwy. »Truchtem a. truchta jechać« Czark.

Truchta = »włoszczyzna np. cebula, marchew, pietruszka« Mst. W temże znacz. »Trukta« Zb. II, 254.

Truchták a. biegus = kulik, ptak« Zb. XIV, 202.

Truchtowanie = trucht, bieg konia: »Melodja pięknie maluje truchtowanie konia« Wisła III, 567.

Trucić = »truć« Ust. z Lidy i Wilejki. »Trucony = zatruty, otruty« Ust. z Litwy. »Trucony« = trujący: »Spotyka syna winem zielonem, a jego żonę zielskiem truconém« (Syrokomla) Zb. III, 209.

Trucina = »trucizna« Pr. fil. V, 916.

Truciz = »rzeczownik rodz. żeńs. trucizna« (w jęz. literackim byłoby: truciż) Zb. II, 254.

Trucizna = »epitet dawany przez młodzież wiejską męską dziewczynie hożej, wesołej, ponętnej, lecz niedostępnej« Osip.

Truciż p. Truciz.

Trucować = »dufać sobie zbytecznie, niem. trotzen« Rozpr. XVII, 66. Toż ib. XII, 17.

Truć = »trawić, trwonić« List Cinciały. »On truje piniądze« Cinc. 30. || »Truć się« = dręczyć się: »Cóżem ju sę nafrasowáł i jak jesz sę truję« Derd. 8.

Trud = smark: »Ale un patrzy a panu nosem wychodzi trud, ale wołá: utrzyj sobie nos» Kozł. 359.

Truda = »zmartwienie« Pr. fil. V, 916. »Masz mnie kochać, kochaj stale, a nie chcesz, porzuć wcale. Nie rób-że ty sercu trudy, nie przyjdziesz, przyjdzie drugi« Maz. II, 61. || »Truda« p. Gertruda.

Trudna = trudno: »O wodziczkę trudna« Rog. n⁰ 335. Toż Zejsz. 93. || »Trudna« p. Trumna.

Trudnić »kogo: trudzić kogo« Mil. || »Trudnić się = troszczyć się, martwić się« Kopern. rękop. »Kázał im polegnąć, żeby wsyścy spáli, nie trudnili sie« Zb. XV, 32.

Trudny: »Alboz mi to trudna zona? siedem ich mam, ósma doma« Rad. II, 137. || »Trudny = przykry, zrzęda« Pleszcz. 45.

Trudzić się = pracować: »My się trudzili przy robocie, a nas pán siedziáł przy herbacie« Pleszcz. 193. || »Trudzić się« = dłużyć się: »Niech my się czas nie trudzi« Pozn. V, 207. Toż Wisła VIII, 695. »Niech mi się świat nie trudzi« Pozn. IV, 52. Toż Lip. 147.

Trudzikoń = »Herba Gratiolae« Ciesz. 94.

Trufać = »ufać sobie, być zaro-

zumiałym« Spr. IV, 32. »Trufać = ufać cz. trufati, niem. trauen« Rozpr. XVII, 66. Toż ib. XII, 105.

Trujnąć p. Trunąć.

Trujziele: »Trutziele a. trójziele = ziółko trujące, ukr.« O. Por. Trójziele.

Trukacz = »kanarek tak wyuczony, że rozpoczyna śpiew od trukania« Spr. V, 144.

Trukać = »grać na rogu: zatrukali na kozim rogu« Pr. fil. V, 916. || »Trukać się: Gdy bydło zadrze ogon i biega, mówią: truka się« Dyg.

Trukanie p. Trukacz.

Trukawka = »turkawka« Pr. fil. V, 916. Toż Spr. V, 123.

Trukta p. Truchta.

Trulać: »Trulac = krerać, łac. gruere« Pobł. 102. Por. Trulák.

Trulák = »żóraw (od krzyku: tru lu), w jęz. dzieci« Pobł. 102.

Trum p. Tram.

Trum = przyśpiew: »Trum, trum, trum, legomijo« Zb. XV, 109.

Trumfować = »wyświęcić, zadać kozerę w kartach« Mrong. p. w. Trumpfen.

Trumna: »Tromna« Pozn. II, 220. »Truma« Zb. VIII, 249, 254, Krasn. 310. »Trůma« Nadm. 61. »Trunna« Rozpr. IX, 173. Wójc. I, 70. Święt. 503. »Tronna« Zb. VIII, 75. Rozpr. VIII, 186. »Truna« Pr. fil. IV, 886. Rozpr. IX, 138. Hilf. 185. Zb. I, 24. Zb. XV, 20. Ust. z Litwy. Wisła III, 83. Spr. IV, 361 i 383. Opol. 37. Wisła VII, 142. Pleszcz. 79. »Tróna« Pozn. II, 77. »Trona« Mil. Pozn. VI, 181. Pr. fil. V, 916. »Trudna« Rozpr. IX, 173, 199. Mát. 16. Udz

Truna = »truteń« Hilf. 185. || »Truna« p. Trumna.

Trunąć »a. trujnąć = pisnąć, odezwać się: ani trujnął; siedzi, ani trunie« Parcz. Toż Mil. Udz. »Trunąć = poruszyć; trunąć się = 1, poruszyć się 2, odezwać się« Święt. »Jasiek ani sie trunął, ino tak powiedział« Święt. 376. »Stoi, ani sie trunie« ib. 681.

Trunnonosz = »żałobnik, noszący trumnę ze zmarłym« Mrong. 483.

Trup = wyzwisko: »Ty trupie!« Chełch. II, 102. || »Kłaść ziemniaki na trupa = wsypywać ziemniaki do dołu na zimę« Zb. III, 28. || »Trup! = krzyk kruka, zwiastujący śmierć« Święt. 568. || »Trup = koń« Pr. fil. V, 158.

Trupa: »Trůpa = kawał drzewa opróchniałego, kłoda w bagnie 2, człowiek ociężały« Pobł. 101.

Truparniá = »kostnica« Spr. IV, 383.

Trupawka = »febra« Pr. fil. V, 916.

Trupianka = »choroba owiec, wywołana przez czary« (opis) Fed. 235.

Trupić = »uwieść, skusić: djabeł cię potrupił« Krasn. 310. || »Trupi mie, strupiło mie = dreszcz mię przechodzi, zimno mi« Rozpr. X, 305 »Trupi mię = febra mię trzęsie« Pr. fil. V, 916.

Trupieć: »Trůpiec = trupieszyć, gnić, prawie wyłącznie o drzewie« Pobł. 101.

Trupieniec = »nazwa łąk i pól, gdzie niegdyś toczył się bój między Polakami a Szwedami« Zb. IV, 106.

Trupięga = »trzewik dla trupa, obuwie z lichszej skóry, dawane umarłym do trumny« Pobł. 143. || »Trupięga« = starzec, niedołęga, człowiek nad grobem stojący Chełch. II, 117.

Trupki = »w książkach nieśmiertelniki, Gnaphalium, Czerskie« Spr. V, 144.

T r u p o w i n a: »I ta baba trupowina, co juz zęby pogubiła« Kętrz. 62.

T r u s i = strusi: »Ozpuściel se trusie piórecko« Sand. 26. W temże znacz. »Trusi«: ib. 56, 265. Kozł. 80. Zb. IV, 119. Pr. fil. V, 916. Wisła II, 865. Zejsz. 57 i 69. Lub. I, 247; ib. II, 83. Wisła VII, 736; ib. VIII, 213 i 223. Maz. II, 38. Zb. XII, 136. »Strusi«: »Urwę strusie piórecko z białego łabędzia« Kiel. I, 114. »Tetrusi«: tetrusie pióreckа... juz ci nie zal tetrusich piórecek« Fed. 61.

T r u s i a = »wołanie na krowy: trusia, trusia!« Roczn. 247. || »Trusia a. biedrzona, matecka = boża krówka« Zb. VIII, 250. || »Trusia = pieszczotl. 1, królik 2, wąż zaskroniec« Święt. »Wąż zaskroniec zwany także trusią« Święt. 590.

T r u s i a k »a. truśka = indyk« Pr. fil. IV, 289.

T r u s i ń = »niem. Trauschein, intercyza, spisany akt ślubny« Zb. I, 36. »Gdy nie mają... trusinu ze sądu, to ksiądz im ślubu nie da« Pozn. III, 169.

T r u s k a ć = »trzaskać« Pr. fil. IV, 278. »Truskać = czyścić: otruskoj-no se kapote« ib. III, 307.

T r u s n ą ć = »trzasnąć« Pr. fil. IV, 278.

T r u s z p. T r u ś.

T r u ś: »Truś, truś = wołanie na króliki« Ust. z Litwy i z Królestwa. Toż Dyg. Rozpr. X, 268 i 305. Lub. II, 44. Was 51. Wisła III, 219; ib. VI, 227 i 317. W temże znacz. »Truszki, trusz, trusz!« Cen. 78. »Trus!« Pobł. 102. »Truś, truś! = wołanie na sarny« Lub. I, 82. || »Trus a. truska = królik« Pobł. 102.

T r u ś k a: »Truska = królik« Pobł. 102. »Truśka« p. T r u s i a k.

T r u t = »trucizna« Pr. fil. IV, 259. Toż Pleszcz. 45. »Nie wiem, co za trutu´ dam« (jakiej trucizny) Lub. I, 291. »Żadnego ja trutu nie znam« ib. 231. || »Trut = smród« Zb. VIII, 254.

T r u t a: »Nasieję ja ruty truty w nowym ogrodzie« Pauli 95.

T r u t a w k a = »pszczoła zwyczajna, awansowana z pszczoły na matkę, w braku jaj do wyhodowania prawdziwej; bywa to w jesieni. Rodzi ona półtrutnie; pszczół i trutni nie rodzi« Ust. ze Żmudzi.

T r u t k a = »trucizna« Was. 205. Toż Pr. fil. V, 916. »Trutka a. trutki = trucizna na szczury« Parcz.

T r u t p é n »a. jak przód tak slád = zawsze jednakowo, jak zawsze« Cen. 69.

T r u t r o: »o podstarzałej pannie lub starej kobiecie umizgającej się, mówią: to stare trutro« Kolb. rękop.

T r u - t r u = »pić w jęz. dzieci« Pr. fil. V, 916. Toż Święt.

T r u t y p. T r o t y.

T r u w a ć = »kulać, toczyć coś okrągłego« Pr. fil. V, 916.

T r u w e ł k a, T r u w ł a p. T r u c h l a.

T r w a ć: »Twać«: »Trwała a. twała« Arch. VIII, 471. »Trówać«: »To trówało pare lat« Pozn. VI, 49. »Pojedynek trówáł 3 godziny« ib. 105. »Jako zaś był chłop silny... nie trwało ani chwilki, że uwolnił topioną babę« Zmor. 32. »Tylko pić, tańcować, po karcmach nockę trwać, a we dnie spać« Kiel. I, 172. »Jesce mi ta trwáj a. pockaj np. z uiszczeniem długu« Spr. V, 425. »Seść niedziel bitwa ta trwała, az ziemecka świętá drżała, trwała az do zielonych świątek, uspokoiła sie w piątek« Kętrz. 87. || »Trwać o co = dbać o co« Spr. IV, 32. Toż Krak. IV, 323.

T r w o g a = »nieszczęście, klęska«

Hilf. 185. »Nie pytał sie (Bonaparte) mleka masła, bo go w Moskwie trwoga zasła« Kętrz. 87.

Try: »Hacia try! = wołanie na bydło, aby się gziło« Święt. p. w. »Trykać«.

Tryanguł = »trójkąt« Mrong. 771.

Tryb = »kółko do pokręcania wału w warsztacie tkackim« Lub. I, 91. || »Tryby = karby na hołobli« Was. 61.

Tryba = 1, wązka płósa pola, zagon 2, miedza« Pr. fil. V, 916.

Trybarz: »Trybarzami galarów zowie się ludność z okolic Krakowa, mianowicie ze wsi nadwiślańskich od Piekar do Bóbrka, trudniąca się holowaniem galarów w górę Wisły« Tyg. il. 1, III, 54.

Trybel = »narzędzie bednarskie, kawałek żelaza, służący do pobijania obręczy« Pr. fil. V, 917.

Trybinek p. Drybanek.

Trybuch = »brzuch, kałdun« Pr. fil. IV, 886. »Trybuch = żart. duży brzuch u człowieka lub zwierzęcia« Osip. »Trybuchy = wnętrzności zwierzęce« Ust. z Lidy. || »Trybuch a. bełech, kałdun = pierożek ze świeżego mięsa wołowego z tłuszczem baranim« Maz. V, 43.

Trybulárz = »trybunał« Pr. fil. IV, 259. Toż Kud.

Trybulka = »szczypiorek« Osip.

Trybus p. Tryfus.

Trybusiasty = »brzuchaty, pękaty. Łan pola w środku szerszy niż w końcach, słyszałem jak nazywano: trybusiastą włóką« Pr. fil. IV, 887.

Trybusić = »gnieść, miętosić« Udz.

Trybuszyć = »patroszyć zabite zwierzę« Ust. z Lidy.

Tryc = odgłos trącania się szklankami: »Tryc, tryc, jeden w drugiego śklankę« Kam. 85.

Trycać »a. trykać, tryksać = uderzać łbem o łeb« Pr. fil. IV, 259. »Trycać = zaczepiać, trącać« ib. V, 917.

Tryczek: »Trycki = bloki w kołowrotku« Was. 56.

Tryczko p. Tryko.

Tryfus = »szaflik o trzech nogach« Pr. fil. IV, 259. W temże znacz. »Tryfus a. polewanica« Rozpr. XX, 435. J. Łoś. »Tryfus« Pr. fil. V, 917. »Trybus« ib. IV, 887. Por. Drybus.

Tryfusek = »rynka gliniana o 3 nogach« Święt.

Trygiel = »rynka, niem. Tiegel« Krasn. 310.

Trygubica = »rodzaj sieci« Ust. z Grodzieńskiego. W temże znacz. »Drugubica, Drygubica« O. »Tryubica a. trehubica« Wisła IX, 98. »Grduba« Pozn. III, 137. »Trubica« Osip.

Tryhubica p. Trygubica.

Tryjachtum = przyśpiew: »Tryjachtum trachtum regularnum trachtum« Pozn. IV, 211.

Tryjatr = »teatr« Rozpr. VIII, 84.

Tryjer = »maszyna do czyszczenia zboża« Ust. z Płockiego i Łomżyńskiego.

Tryjerka = »młócenie zboża kopytami końskiemi« Roczn. 243.

Tryjerować = »młócić zboże kopytami koni, które się przepędzają w kółko po rozesłanem na toku zbożu« Roczn. 242.

Tryjont = »nieład: w telim tryjóncie nie nájdzies nic« Spr. V, 425.

Tryjumfować p. Tryumfować.

Tryk sêj! = »wołanie na owce« Cen. 77.

Trykać »a. tryksać, trycać = uderzać łbem o łeb« Pr. fil. IV, 259. »Chodzi jak owiecka a tryká (skacze?) jak barán« Zb. VII, 103. || »Trykać = toczyć« Święt. ||

»Trykać na bydło = wołać: hacia try! aby się gziło« ib.

T r y k l a = »rączka do sygnału w kopalni« (opis) Pr. fil. III, 500.

T r y k o »a. trycko = krążek (dziurkowany) w maślnicy, osadzony na drążku« Święt. Toż ib. 43.

T r y l = »długa lina uwiązana do masztu, za którą ludzie ciągną statek w górę rzeki« Wisła VI, 507.

T r y l i ć = »mówić, śpiewać na inną nutę t. j. inaczej dowodzić: to ty tera tak trylisz!« Was. 247. »Trylić = gadać dużo, robić plotki« Pr. fil. IV. 259.

T r y ł a = »bajarz, plotkarz« Pr. fil. IV, 259.

T r y m i g i: »W trymigi = szybko, w trzy migi« Pr. fil. IV, 887.

T r y n d p. T r ę t, T r y n d y.

T r y n d a ć s i ę = »włóczyć się, z łatwością zmieniać miejsce« Pr. fil. V, 917. »Tryndać się = zwijać się, kręcić się, tańczyć (żartobl.)« Zb. I, 77. »Tryndać się = chodzić, spacerować, włóczyć się niepotrzebnie« Parcz. »Tryndać się = wlec się z trudnością« Pr. fil. IV, 259. »Tryndać się a. trędać się = włóczyć się, chodzić bez celu. Także gdy dzieci zawadzają w domu starszym, plączą się pod nogami, mówią: nie tryndaj się = nie zawadzaj, nie plącz się« Kolb. rękop.

T r y n d a w e c z k a = »maślnica« (w zagadce) Zb. XIV, 248.

T r y n d y: »Tryndy wyprawiać, na tryndy się puszczać = tańczyć« Zb. I, 77. || »Tryndy = trutnie« Krak. III, 116. || »Tryndy ryndy« = przyśpiew Chełm. II, 69.

T r y n g i e l t = napiwek, niem. Trinkgeld: »Tryngiel, 2 pp. tryngla« Kopern. rękop. Toż Rozpr. XXVI, 396. »Trangielt« Rozpr. IX, 308. »Trynkał« Mrong. 172.

T r y n i a = »zgoniny, w l. mn. trynie« Ust. z Ukrainy.

T r y n i c a = »płócienko domowe grube« Połuj. 431. W temże znacz. »Trynit« Ust. z Litwy. || »Trynica a. trenica = opończa z płótna grubego, którą wieśniacy wkładają na wierzch siermięgi lub kożucha« Ust. z Litwy. W temże znacz. »Trynica« Tyg. il. 1, X, 440.

T r y n i c o w y »a. trenicowy, tryniczny, treniczny = zrobiony z grubego płótna domowego« Ust. z Litwy.

T r y n i ć = »nieść co, ciągnąć« Pr. fil. IV, 259.

T r y n i t p. T r y n i c a, por. D w u n i t.

T r y n i t n y = »zrobiony z płótna grubego domowego« Ust. z Litwy.

T r y n k a l = »flak wyczyszczony do robienia kiszek lub kiełbas« Zb. II, 11.

T r y n k a ł p. T r y n g i e l t.

T r y n k n ą ć s o b i e = »podchmielić sobie, upić się« Roczn. 234.

T r y n k o w a ć = »tynkować« Święt. 35. Toż Pr. fil. V, 917.

T r y n o g = »naczynie z klepek trzynożne do zolenia czyli potaczania, ługowania bielizny w praniu« Pr. fil. IV, 887.

T r y n o ż k i = »denarek, sprzęt kuchenny o 3 nóżkach, na którym rondel stawiają, z Litwy« Wal. 86.

T r y n y = okruchy ziół suchych Tyg. il 1, XIII, 240.

T r y p e c z k i p. T r e p k a.

T r y p e r n i k = »kocanki żółte« Osip.

T r y p k i »tarniowe lub jałowcowe = owoce tarniny lub jałowcu« Spr. IV, 383.

T r y p l i n = »strychnina« Spr. V, 425.

T r y p y p. T r e p y.

T r y s k a ć: »Tryszczą... fluksy« = tryskają strumienie Derd. 26.

Tryt = »płyta kamienna, kamienny próg, wschód« Kolb. rękop.

Trytew p. Trytwa.

Trytwa »a. trytew = grobla przez błota« Kuj. II, 277. Toż Bib. Warsz. LXXX, 632, oznaczone jako powsz.

Tryumf: »Króla gdy pochowali, wielgi tryjumf wyśpiewali« Pozn. VI, 62. »Ten król bardzo wielki tryjumf (tryumfalny pochód) zrobił« ib. 77. »Nie chciał Pániezus, zeby djeboł odnosił tryjonfy« (aby tryumfował« Wisła IX, 75.

Tryumfować: »Gdy na ten acht wspaniały (t. j. ślub, wesele) będą (korony ślubne) tryjumfować« Wójc. II, 53.

Trywał: »Do kościoła wprowadzają, Matce Boskiej w trywał grają« Wisła VIII, 787.

Tryźnić = »marnotrawić« Pawł. »Tryźnić czas = trwonić« Udz. Toż Zb. I, 53. »Tryźnić = mitrężyć« Rozpr. XVII, 67. »Tryźnić = próżnować, mitrężyć czas: snowa mi sie dzień stryźnił; tryźnis cas po próżnicy« Spr. V, 425. || »Tryźnić = ciemiężyć, uciskać« Rozpr. XVII, 67.

Trza p. Trzeba.

Trzan = »trzon, komin polski; na nim rozpala się ogień, do którego przystawiają się garnki« Pr. fil. IV, 887.

Trzap = »1, kał, błocisko na drogach podczas słoty 2, masa z gliny, piasku i wapna do podrzucania ścian budynku« Pobł. 102.

Trzapnąć a. prasnąć = trzepnąć, trzasnąć« Spr. V, 425.

Trzask: »Tak go djabeł trzask w pysk« Matusiak Kw. 16. »Trzask, prask obuchami« Ogoń. 7. »Trzask prask = nagle bez uwagi: on sytko robi trzask prask« Spr. IV, 350. »Trzask prask i już gotowe« Zb. XIV, 34. Toż Udz. W temże znacz. »Trzas«: »Trzas w pysk« Arch. V, 654. »Tam tylko klamka: trzas! i juz nie było nic« Mát. Szczep. 8. »Ón sie obeźráł, ten (dziad) trzas i piénte mu ucion« Cisz 21. || »Trzásk = 1, hałas: trzásk jak na targu 2, kłótnia« Pobł. 102.

Trzaska = »wiór« Wal. 87. »Drzazga = trzaska« Kuj. II, 284.

Trzaskać: »Trzaska = pioruny biją« Was. 247. || »Trzaskać = tryskać, parskać« Zb. I, 32. Por. Trzeszczeć.

Trzaskanica = »trzaskanie, hałas: w lesie była wielka trzaskanica« Pr. fil. IV, 259.

Trzaskanie = »bicie piorunów« Was. 84. || »Trzaskanie się wymion« = pękanie skóry na wymionach krowy Was. 234.

Trzaskawka p. Pękawka. || »Traskowka = fuzja« Hilf. 185. || »Trzaskawka a. skrzypek = roślina, używana zamiast gorczycy« Was. 14.

Trzaskľący »mróz« = mróz, gdzieindziej nazywany 'trzaskącym', gdy drzewa i gonty na dachach z wielkiego zimna trzaskają t. j. pękają Maz. V, 35.

Trzaskować: »Trzáskowac = hałasować; trzaskowac sę = kłócić się« Pobł. 102.

Trzasnąć = uderzyć z hałasem: »Rączkę w rączkę trzasnęła« Kolb. 194. Toż Kiel. II, 151. »Trzasnął rękami« Przem. 216. »Trzewikami trzasła« Rog. nº 142. »Biczem trzasła« Wójc. II, 233.

Trzaszczyć = »trzeszczeć« Zb. I, 32.

Trzaśnik = »trzaskowisko, drwotnia« (Nie podano zkąd wzięte).

Trząchać = »wstrząsać, potrząsać« Parcz. Toż Zb. VIII, 254. »Chart tak gęsią trząchа, kieby ją na poły rozdar« Kam. 148.

»Siabełecką trząchać« Kozł. 108. Toż Maz. II, 25. »Stary trzącha brodą« Łęcz. 96. »Trzącha warkoczem na talerz« Zb. VIII, 269.

Trząchnąć = »trząsnąć« Pr. fil. IV, 259. »Trząchnęła nią« Pozn. VII, 148. »Trząchnąć nio« Chełch. I, 105. »Trząchnij sie« ib. 169. »Sakiewka, co jak nio trząchnie, to wyleci dukat« ib. 111.

Trząsać = potrząsać, trząść: »Wlazł na jabłonkę i zaczął trząsać« Kozł. 346. »Konik grzyweczką trząsa« Zb. II, 40. »Trząsają się jej na głowie złote kędzierze« Łęcz. 37. »Bedom sie trząsać starym kolana« Wisła VIII, 488.

Trząsek = »kłus: trząskiem-truchtem« Pr. fil. V, 917. Por. Trząski.

Trząska = »mięszanina owsianki, żytnianki lub pszeniczanki z sianem, jako pasza dla bydła zimą, Czerskie« Spr. V, 144.

Trząski = »kłus: w trząski jechał, w trząski gonił t. j. kłusem, trząskom, trząskie« Spr. V, 425.

Trząski = grzęzki: »Trząska łąka« Gliń. IV, 206.

Trząsnąć: »Trzeba jesce trząsnąć« t. j. przysypać (talarów) Maz. II, 73.

Trząść: »Trzesc a. trzysc« Hilf. 185. »Jak zacnie trząś niem« Zaw. 53. »Trząsła się« Rog. n° 78. »Wartował, ze sie jaz trząs« (gorliwie) Wisła I, 308. || »Trząść = dopełniać rewizji przy osobie lub w mieszkaniu« Osip.

Trzciatá »kłodka = żelazna walcowata kłodka, zamykająca się bez klucza« Święt. »Kłódka trzciatá lub zwyczajna« Święt. 39, 40.

Trzcieniec = »mała podrywka (siatka na kiełbie)« Wisła VI, 507.

Trzcina: »Trcina« Mil. Spr. V, 144. »Trzcinna« Pozn. VI, 94. »Trzéscina a. trzcena« Hilf. 185. P. Biała trzcina.

Trzciniak = gatunek ptaka Kuj. I, 196. W temże zn. »Trzcinnik« Ust. z Litwy. »Trzcinnik = wróbel trzcinny« Mrong.

Trzcinnik p. Trzciniak.

Trzciński: »Pan trzciński = djabeł harcujący po trzcinach« Chełm. II, 128.

Trzcionek = trzcina: »Kawał długawego trzconka« Derd. 106. »Trzconciem brał po skorze« ib. 120. || »Trzcionek mały = pokrzewka świegotka, Silvia arundinacea« Pr. fil. V, 917.

Trzcionka = »trzcinka, trzcina, używana np. przy budowie ordeki t. j. sufitu« Ust. z Jaworza.

Trze p. Trzy.

Trzea p. Trzeba.

Trzeba: »Trzebać«: »Trzebać to kupić tego bykowca« Chełch. I, 77. »Trzebać« ib. II, 20. »Trzewa« Pozn. II, 241. »Trzeja« Wędr. XXVI, 173. Rozpr. XII, 41. Ust. z Jaworza. Rozpr. XVII, 67. Opol. 31. Hoff 42. Spr. IV, 360; ib. 32. »Trzea« Ust. z Jaworza. Rozpr. XII, 28. »Trza« Rog. n° 28, 33, 34, 36, 38, 87 i t. d. Wójc. I, 230, 242; ib. II, 51; Dod. 94. Bar. 42. Sand. 46, 63, 128, 140. Oles. 139, 154. Kam. 21, 36, 38, 131. Kuj. I, 130, 211, 295, 306. Zb. XII, 197. Rozpr. XII. 28. Rud. 133. Wisła VII, 726. Cisz. 256. Pleszcz. 31, 41. Spr. IV, 32. Święt. 385. Czark. Rozpr. IX, 168. Spr. V, 123. Fed. 410. Opol. 31. Hoff 42. »Tza« Oles. 44. || Wyrażenia: »Żaden tego nie trza wystać, co wojak musi« Rog. n° 33. »Nie płacz dziócho, nie trza ci« ib. n° 113. »Nie trzać mi, miluśka, felczera żadnego« ib. n° 301. »Trza było, że jakiś wojewoda jechał« Bar.

42. »Każdy to robi, co trza« Kam. 38. »Baby zachodzą do karczmy za nasieniem buraków, rzepy i co jej tam trza« ib. 131. »Nie trzać było chodzić« Kuj. I, 306. »Ale trzeba tego« = raz się zdarzyło, tak wypadło Lub. II, 204. Tak samo: »Potrza«: »Nie potrza pieprzu« Sand. 93. Por. Być VIII.

Trzebać = potrzebować: »Nie trzebałas zważac« Nadm. 158.

Trzebić: »Trzebić mak = wykruszać mak z makówek« Pr. fil. IV, 887. || »Trzebić« = przebierać na przetaku: »Marysia go (groch) trzebiła« Rad. I, 215. || »Trzebić« = niszczyć: »Trzybią swatkowie, trzébią, zjedli siedmioro źrebiąt, ósmą kobyłę zjedli, jesce sie nie najedli« Lub. I, 205. || »Trzebić kogo = bić kogo« Ust. od Świętka. »Kapral trzebie po trochu« (bije) Zb. VIII, 75 (zam. trzepie?). Por. Trzepać.

Trzebisko = »miejsce po lesie wytrzebionym« Połuj. 109.

Trzebno = »trzeba« Zb. I, 10 i 28. »Nie trzebno mię kraść« Lip. 134. Toż Pozn. IV, 5. »Trzebnoć ojcu matce do nóg upaść« Pozn. I, 186. »Trzebno dać pod koziołka« ib. III, 145. »Trzebnoć więcy przysuć« ib. IV, 153. »Trzebno się teraz wprzód chleba dorabiać« ib. 257. »Trzebno mi się tej matuli pytać« ib. V, 105. Podobnie Kal. 186. »Wylejesz wodę, gdzie trzebno« Pozn. VI, 52. »Przyńdemy, ják bedzie trzebno« ib. 84. »Takiem zwyczajom trzebno wierzać« ib. 162. »Trzebno wziąść krowe« ib. 308. »Wám ta śpiku nie tyle trzebno« ib. 346. »Trzebno mleć« ib. VII, 105.

Trzech cieślowie = trzej cieślowie: »Do tego mi drzewa trzech cieślowie idą« Zb. IX, 17.

Trzechkrólewski = na Trzy Króle święcony: »Trzechkrólewska kréda« Krak. I, 248. Toż Fed. 131. W temże znacz. »Trzechkrólowa kréda« Krak. IV, 82 i 140. Cisz. 67 i 173. Święt. 120. Kiel. II, 228. »Trzechkrólewá kréta« Pozn. VII, 105. »Krydy trzokkrólowej« Zb. V, 191. Por. Trzejkrólowy.

Trzech królowie: »Potem trzech królowie po Józefa mowie dziecię uściskali« Rad. I, 83. Toż Aten. 1877, II, 638. Zb. IX, 16.

Trzechkrólski = na Trzy Króle: »Wieczór trzechkrólski« Zb. III, 129.

Trzeci = »zaprzeszły np. trzeciego roku = przed dwoma laty« Rozpr. X, 208 || »Po trzecie = trzeci raz« Ust. z Jaworza. »Trzeciém« = po raz trzeci Kam. 142. »Przeżegnaj matusiu do trzeciego razu« t. j. trzy razy Wisła VII, 366.

Trzeciaczka = »febra, jeśli trzęsie co trzeci dzień« Krak. III, 163.

Trzeciak = »trzecia część gospodarstwa, dawana dzieciom w posagu« Pr. fil. IV, 259. || »Trzeciák = trzeci snopek, dawany robotnikom za obsiew i robotę« ib. V, 917. || »Trzeciak = owca trzyletnia« Ust. z Płockiego. »Trzeciák = taki baran, co juze trzy roki plemieniem był« Spr. V, 425. || »Trzecák = rój trzeci, jaki pszczoły przez lato z ula wypuszczają« Pobł. 102.

Trzecina = »trzecia część« Krak. III, 38.

Trzecioletni = pochodzący z zaprzeszłego roku: »Wychwalał się, że... trzecioletnie zboze latosiem przywalál« Kozł. 78.

Trzecizna = »trzecia część« Pr. fil. V, 917. W temże zn. »Trzycizna« Zb. II, 254. || »Trzecizna = trzecia część zbiorów z pola«

Zb. I, 32. W temże znacz. »Trzecizna« Pozn. II, 179. »Trzecizna = trzeci snopek, dawany robotnikom za obsiew i robotę« Pr. fil. V, 917.

Trzeczák = »chleb z mąki grubo mielonej na żarnach« Rozpr. XVII, 67.

Trzeczka = »gruba mąka na żarnach zmielona« Rozpr. XVII, 67.

Trzeć: »Tarć« Ust. z Litwy. »Tarć len = miądlić« Wrześ. 23. »Carti = trzeć« Ram. 15. »Treć, trejoɩn = trzeć, trą« Cer. »Len sie tre« Spr. V, 425. »Trzeł = tarł; trzéty = tarty« Rozpr. XII, 67. »Trzyjcie, trácki, trzyjcie, suchego lnu dają« Wisła VIII, 220. || »Trzeć = piłować (drzewo)« Roczn. 243. »Trzyć zboże = mleć zboże« Rozpr. XXVI, 396. »Tsyć sie = trzeć się, o rybach« ib. XX, 435.

Trzej królowie: »Przyjechało trzej królowie« Maz. II, 75.

Trzejkrólowy: »Trzejkrólowa kréda = kreda na Trzy Króle święcona« Pozn. VI, 76. Toż Kuj. I, 119. Por. Trzechkrólowy.

Trzékać p. Czekać.

Trzemcha = »czeremcha« O.

Trzemcieć = »drżeć: chłop na batozek to jaze trzemci« Pr. fil. IV, 278. »Każdy chłop aże trzemciał (drżał), bo im było wstydno« Kam. 31.

Trzeniák = »przetak do przesiewania zboża« Rozpr. XXVI, 396.

Trzepacz = »wędrowny specjalista od czyszczenia lnu« Was. 247.

Trzepaczka = »przyrząd do odtrącania paździerza od lnu« Mil. W temże zn. »Trzepaczka« Kuj. I, 86. Pozn. I, 98 i 108. || »Trzepaczka = narzędzie druciane, nakształt widelca do roztrzepania śmietany i t. p.« Krak. IV, 323. || »Trzepaczka = kutasik na końcu bata, służący do głośniejszego strzelania z bata. Udz. Toż Zb. I, 53.

Trzepać = »trząść: zimno go trzepało = febra go trzęsła« Rozpr. III, 377. »Przyniós se tabakierkę i trzepie nią« Święt. 368. »Trzepać się« = trząść się?: »Trzepie sie, jak Pietrowa mać« ib. 683. »Trzepies sie i gádás« ib. 368. »Trzepie sie raźno skrobacz« (młyn wodny) Krak. I, 141. || »Trzepać« = pluskać?: »Bieda... poszła do stawa, tam się utopiła. Młynareczka wyszła: co to tam tak trzepie?« Rog. n⁰ 240. || »Trzepac = walać, smolić: smoła trzepie; dzieci, igrając na ziemi, gdy mokro, trzepią sobie twarz, ręce, ubiór« Pobł. 102.

Trzepak = przyrząd do czyszczenia lnu Kuj. I, 86.

Trzepcić: »Boję się, jaż koszula na mnie trzepci = obawa wielka, ale to w żartach« Lub. II, 216.

Trzepiereczka, Trzepiereńka p. Przepiórka.

Trzepiołka: »Na kościole gałka, na dzwonnicy trzepiołka« Zb. III, 18.

Trzepiotka = »trzpiotka« Krak. IV, 323. || »Trzepioteczka« = równianka?: »Cztery trzepioteczki z niego (z wianka) wyleciały« Zejsz. 136.

Trzepiórka p. Przepiórka.

Trzepka = »frendzla« Pobł. 102.

Trzepnąć = »uderzyć« Święt. Toż Zb. II, 240 i 254. »Trzepła go kijanką w kark« Krak. IV, 200. || »Trzepnąć = wypić np. kieliszek wódki« Udz. Toż Zb. I, 54.

Trzepotać się = »trząść się, być lekkomyślnym, roztrzepanym, trzpiotem« Krak. IV, 323.

Trzereśnia p. Trześnia.

Trzeszcz = »twaróg« Hilf. 185.

Trzeszczaki: »Trzéscáki = wielkie oczy, rubasz« Święt.

Trzeszczeć: »Trzeszczec: trzeszcza w ręku = trzeszczy w rękach« (t. j. w stawach?) Hilf. 185. »Matka na mnie z kijem trzesce« Święt. 205 (raczej od: trzaskać J. Ł.). »Kłátki (szczapy) strzescały na watrze« (spaliły się w ogniu) Ogoń. 7. »Kura trzeszczy = gdacze w szybkiem tempie« Zb. X, 102. »Trzeszcz, pękolu! — tak wołają na kota, gdy go ujrzą w garnku« (t. j. robiącego szkodę) Nadm. 148.

Trzeszczyna = »Rhamnus frangula« Ciesz. 95.

Trzeszczynowy: »Trzeszczynowa kora = cortex Frangulae« Ciesz. 95. »Trzeszczynowy ulepek = syrupus Spinae cervinae« ib.

Trzeszczypłot = »człowiek wielomówny« O.

Trześcza p. Trześnia.

Trześć p. Świeć.

Trześnia = »wiśnia leśna« Lub. I, 67. »Trześnia = owoc wiśni leśnej« ib. 45. »Trzesznia« Rozpr. XII, 34. »Trzęśnia« Pr. fil. V, 917. Rozpr. XXVI, 396. »Trzęśnia a. częśnia« ib. XVII, 29. »Trzereśnia« Zb. II, 217. »Czereśnia a. czeresznia« O. i Ust. z różnych okolic. »Trześcza«: »Na co stołek trzescy? bo jest z nowej trześcy (czereśni)« Rad. II, 42. »Tereśnia« Zb. I, 24. Lub. I, 68. Rud. 15. »Teresinka« Zb. I, 24.

Trzewic = trzewik: »Zdymował złote trzewice z nóg« Krak. IV, 110. »Na nogach miał trzewice« Beld. 46. »Rudawianki tańcują w trzewicach« Rud. 169. »Dałeś mi na trzewica, dejze mi na oba« Zb. X, 133. Por. Strzewice.

Trzewiczek = »łódka tkacka, w której mieści się szpulka z nawiniętemi nićmi« Lub. I, 321. || »Trzewiczki = Aconitum napellus, rośl.« Ciesz. 95. Toż Osip. Zb. XIV, 150.

Trzewicznik = »Cypripellum calceolum« Ciesz. 95.

Trzewikowe = »opłata dziewcząt grajkom, aby je chłopcy brali do tańca« Pozn. II, 190.

Trzeźwić: »Krzyźwić« Rozpr. XXVI, 380.

Trzeźwo: »Krzyźwo: to nijako tak krzyźwo wartować« Zb. VII, 60.

Trzeźwy: »Trzeźgwy« Krak. IV, 323. »Krzeźwy« Rozpr. X, 183. »Krzéźwy« Zb. VIII, 251. »Krzyźwy« Mát. 4. Spr. IV, 324; ib. V, 135. Rozpr. XXVI, 380. »Krzyźby« Rozpr. XII, 102. »Ćwirzwy« Udz. »Po trzeźwemu« = na trzeźwo Cen. 71. W temże zn. »Po trzyźwu« Fed. 353. »Za trzyźwu« Kam. 45.

Trzęsacz = pomocnik sadownika, strząsający owoce z drzew: »Do zbioru (sadownik) najmuje 'trzęsácy'« Zb. XIV, 31.

Trzęsawa »a. strzęsawica = bagno trzęsące się pod nogami« Pr. fil. IV, 887. W temże zn. »Trzęsawa« Lub. II, 197. Bal. 48. »Trzęsawa, trzęsawa, na trzęsawie ława« Oles. 123. Toż Krak. II, 399. »Trzęsawa« p. Stojawa.

Trzęsawica p. Bylica.

Trzęsawina = »bagno trzęsące się pod nogami« Ust. od Olkusza. »Trzęsawiny = trzęsawisko: pognała gąski na trzęsawiny« Pr. fil. V, 917.

Trzęsawisko = »miejsce, co sie po wiérchu trzęsie, a jakby wjechál, to ni mozná sie stamtąd wydobyć« Ust. od Olkusza.

Trzęsáwiszcze = »bagno, trzęsawisko« Hilf. 185.

Trzęsawizna = »bagno trzęsące się« Ust. od Olkusza.

Trzęsawy = trzęsący: »Po trzęsawej drodze ciężko stąpać ludzkiej nodze« Bal. 48.

Trzęsąco: »Wsyćko trzęsąco było« = wszystko się trzęsło Sand. 269.

Trzęsący = trzęsący się: »Kęześ podziała wiánek trzęsący?« Święt. 159. W temże znacz. »Trzęsiący«: »Wieńce... chojniane z pozłotką lub trzęsiące« Krak. II, 29.

Trzęsiak: »Matka pękatka, ojciec łysy byk, dzieciaki trzęsiaki = stępa, stępor i jagły« Zb. XIV, 251.

Trzęsianka = »rozmaitego rodzaju pasza razem zmięszana« Osip.

Trzęsiący p. Trzęsący.

Trzęsidupka = »pliszka« Udz. Toż Zb. I, 24 i 53.

Trzęsiogonek = »pliszka« (Nie podano, zkąd wzięte).

Trzęsionka = »febra« Wisła VI, 664; ib. VII, 167. Pozn. VI, 287. »Febra = licherka a. trzęcionka (? zap. zam. trzęsionka), co trzęsie« Zb. III, 48. || »Trzęsionka = galareta z nóżek« Parcz. || »Trzęsionka = rewizja policyjna« Pleszcz. 45.

Trzęsy = trzęsący: »Siadł na trzęsą bzdę = wsiadł na bryczkę na resorach« (wyrazy improwizowane) Zb. II, 182.

Trzęś = wykrzyknik: »Moja gęś kuprem trzęś« Rog. n° 79. Toż Łęcz. 154. »Gęś nogą trzęś« Zb. IX, 248. »Moja gęś skrzydłami trzęś« Zaw. 97.

Trzęśnia p. Trześnia.

Trzkać p. Czekać.

Trzmiel: »Brzmiel« Pobł. 7. Ram. 13. »Pszmiel« Nadm. 147. »Śćmiel« (nie podano, zkąd wzięte). »Ćmiel« Święt. »Cmiel« Osip. || »Trzmiel = niepoń« Pr. fil. V, 917.

Trzmielina = »drzewo, inaczej zwane kurzym gdakiem« Pr. fil. IV, 887. »Trzmielina a. kocie jajka, ćwikulec, bryździery = Euonymus verrucosus« Pleszcz. 134.

Trzmielowa maść = »Cera arborea« Ciesz. 95.

Trznąć = »wypuścić kał rzadki, rozwolniony« Spr. V, 123.

Trzo p. Trzy.

Trzoda: »Trzuda: popędzę trzudę« t. j. świnie Kuj. I, 142.

Trzodnica: »Trzudnica = pasterka świń« Kuj. I, 59.

Trzodnik = »pasterz trzody chlewnej, świniopas, świniarek« Pr. fil. IV, 887. W temże zn. »Trzudnik« Kuj. I, 59.

Trzokkrólowy p. Trzechkrólewski.

Trzon »a. nalepa = w kominie miejsce do gotowania, kapą nakryte« Krak. I, 153. »Trzon a. komin = miejsce, gdzie się rozkłada ogień, do którego przystawiają się garnki« J. Łoś. W temże znacz. »Trzon a. tło« Lub. I, 55. »Trzon« Wisła VI, 428; ib. IV, 882. Kam. 101. »Trzan« Pr. fil. IV, 810 p. w. Denar. »Czerin« (rus.) Chełm. I, 74. || »Trzón« = rękojeść noża lub toporka« Mil.

Trzonek = »rękojeść noża« Spr. IV, 350. W temże zn. »Trzónek« Mil.

Trzop = »garnek gliniany« Udz. »Trzop a. czop = stary garnek rozbity acz do użycia zdatny, skorupa używalna« Krak. IV, 323. W temże zn. »Trzop« Bib. Warsz. LXXX, 632. Święt. Spr. V, 425. »Trzop = garnek do mleka« Cer. Toż Wrześ. 23. »Trzop = skorupa od garnka« Cer. »Strzop a. trzop = garnek« Spr. IV, 360. || »Trzop = przezwisko człowieka: ty stary trzopie« Spr. V, 425.

»Ty stary czopie« Krak. IV, 323. »Ty niescęsny trzopie« Wisła VII, 127. Por. Trzopek.

Trzopek = skorupka: »Bierze się na miskę lub na trzopek ognia« Zb. V, 120. »Se mnie ta trzopek ostáł« Spr. V, 425 p. w. Trzop. »Trzópek = garnuszek popękany« Święt. »Trzupek« = skorupka: »Worek z trzupkami« Mát. 12. »Trzupki = skorupki« Wisła VII, 300. »Czupek = skorupa np. z glinianego garnka« J. Łoś. Por. Trzop.

Trzos = »skórzany pas podróżny na pieniądze, używany jeszcze przez drobną szlachtę, handlującą drobiem i trzodą chlewną« Pr. fil. IV, 887.

Trzosło = krój u pługa: »Trzosło pługowe« Pauli 2. »Trzosło = rodzaj noża wprawionego w grządziel pługa przed lemieszem, krającego ziemię prostopadle, gdy lemiesz ją podbiera« Krak. I, 177. W temże zn. »Trzósło« Rud. 19. Spr. V, 359. »Krój a. trzusło« J. Łoś. »Trzusło« Krak. III, 90. Hempel. Lub. I, 83. Pr. fil. IV, 259. »Krój a. trosło« Zb. X, 208. »Susło = trzusło« Lud I, 188.

Trzoszczek: »Trzoscek = gat. rośliny« Kozł. 384. »Trzoszczyna = szakłak« O.

Trzó... p. Trzo...

Trzpić się = »plątać się: nici sie trzpiom t. j. plączą się« Spr. V, 425. »Trzpić się = błyszczeć?«: »Czółna są bogato ozdobione: jedne trzpią się od pozłotki, drugie mają śliczną rzeźbę« Huc 748.

Trzpień = »zatyczka w sprzączce« Spr. V, 425. Toż Dyg. Lub. I, 39. W temże zn. »Cpień« Święt. Toż Zb. II, 220. »Trzpion, trzpień, trzpionek, trpień« Pr. fil. IV, 887.

Trzpietać = »kopać kogo« Lub. II, 213.

Trzpietnąć = »kopnąć kogo« Lub. II, 213.

Trzpion, Trzpionek p. Trzpień.

Trzpiot = »coś licho i nietrwale zrobionego« Spr. V, 425.

Trzpiota = »człowiek wątły i mizerny« Spr. V, 425.

Trztać = »paskudzić, zwłaszcza mając rozwolnienie« Zb. I, 53. Toż Udz. »Trztał (gnoił) na rzadko przez pół roku« Lub. II, 262. W temże zn. »Drzdać a. trztać« Kuj. II, 270. »Trztać = wyrzucać szybko coś rzadkiego np. ślinę« Spr. IV, 373. Por. Drystać.

Trztyk! = odgłos wyrzucanej przez zęby śliny Spr. IV, 373.

Trzud... p. Trzod...

Trzunąć »a. trzynąć = ruszyć z miejsca: ludzie się trzunęli, jak ciandara (żandarma) zobacyli« Zb. II, 254. »Trzunąć = umknąć np. kot trzunął międzу deski« Ust. od prof. Baudouina de Courtenay.

Trzupek p. Trzopek.

Trzusło p. Trzosło.

Trzuszcz = »rodzaj bylicy, rosnącej na miedzach« Spr. IV, 370. W temże znacz. »Trzusc« ib. V, 144.

Trzuśkawki »a. trzyśkawki = truskawki« Zb. I, 28.

Trzy: Deklinacja, rodz. m. 1 pp. trze, trzy, 2 i 7 trzech, trzóch, 3 trzem, trzema, 4 trzech, trzy, 6 trzema; r. ż. 1 i 4 pp. trzy, 2 i 7 trzech, 3 i 6 trzema; r. n. 1 i 4 pp. trzy, 2 i 7 trzech, trzóch, 3 i 6 trzema« Rozpr. XII, 60. »1 pp. r. m. trzêj, trzé, r. ż. i n. trzé; 3 pp. trzema« Cen. 45. || »Trzej ptaszkowie« Pozn. IV, 202 i 205. || »Trzy pany« = trzej panowie Rozpr. IX, 178. »Trzy ptaskowie« ib. 185. »Trzy chłopy = trzej chłopi« Rozpr. VIII, 142. »Trzy chłopy, trzy pa-

stuchy« Rozpr. VIII, 127. »W tym kościółku trzy groby lezy« Rozpr. VIII, 221. »Wędrowali Rusy, trzy szwarni karlusy (od: Kerl = chłop)« Rog. nº 126. »Idą trzy posła« ib. nº 214. »Już-ci za nią (gonią) trzy posła« Kuj. II, 48. || »Trzy godzin łoże słała« Kolb. 219. »Trzy wiader (wody) wlała« Bal. 133. »Trzy się świc spaliło« Kozł. 134. »Jedzie w złotej karécie, trzy par kóni za nią« Zb. IV, 131. »Po trzy nóg« Myszk. 12. »Miały być trzy wesel« Święt. 351. »Było dwa kożuchy, trzy sukman« Kam. 111. »Do Wojciecha więcy jeszcze jak trzy niedziel« ib. 113. »Matka miała trzy córek« Wisła VII, 157. »Ociec miáł trzy córek« ib. VIII, 795. »Wychodzi do nigo trzy panienek« Chełch. I, 275. || »Wszystka trzech pozbyli życia« Kuj. I, 151. »Ci trzech zeszli« ib. 160. »Ci trzech« (idą) Krak. I, 80. »Wszystkie trzech pojichały« (o braciach) Zb. VIII, 307. »Ześli sie wszyscy trzech kruki« Cisz. 134. »Siedli wszyscy trzech braciá« ib. 117. »Wypadli wszyscy trzech, podziękowali se wszyscy trzech« ib. 73. »Mówili sobie wszyscy trzech« Pozn. VI, 106. »Tylko sobie trzech mogemy żyć« ib. 114. »Wybrali sie trzech studencia« ib. 352. »Trzech się żydowie o tem dowiedzieli« Zb. IX, 13. »Trzech cieślowie idą. Trzech królowie poszli« ib. 16. »Trzech kurzelowie (koguty) zapiali« ib. 51. »Trzech ptáskowie śpiewajó« Rozpr. VIII, 131. »Trzech ptaszkowie« Wisła XVI. 764. »Trzek panów« Rozpr. IX, 178. || »Wszystkim trzema« (siostrom) Wisła VIII, 287. »Z trzemi córkami« Hilf. 118. »Z trzemi główami« ib. 131. || »Trze = trzy, trzej« Pr. fil. V, 917. »Trze = trzy« Rozpr. XII, 45. »Wiedzą ci trze kawalerze« Zb. IX, 204. »Trze zbójnicy wyskoczyli« ib. 273. »Trzê wandrowczyce... Wszytcŷ trze« Hilf. 131. »Wsyscy trzē som jednacy« Zb. XV, 18. || »Trzo = trzej: my tu są trzo« Aten. 1877, II, 116. »Trzo: przed trzoma tygodnioma, trzoch braciów, temi trzoma latami« Pr. fil. V, 917. »Trzoch chłopów wziął« Kam. 38. »Trzok = trzech« Kopern. rękop. »Do trzok pokoi« Zb. VII, 8. »Było ik trzok« Zb. V, 197. »Śli tyk trzok razem« Zb. XV, 9. »Trzoma = trzema« Rozpr. VIII, 182. »Trzoma = trzem« Zb. VIII, 254. »Przed trzoma tygodniami« Święt. 351. »Z trzoma = z trzema« Opol. 4. || »Trzá = trzy« Rozpr. XII, 45. || = Różne wyrażenia: »Trzy dziewięci = trzy pomnożone przez 9; wyrażenie lekarek wiejskich« Hempel. »Trzy dziewięci = wyraz techniczny ludowy, oznaczający 3 kupki lub pęczki, a w każdej z tych kupek musi być 9 patyczków« Wisła VI, 229. Toż Wisła VII, 373. »Włożyć (w powązkę) trzy dziewiąci szpilek« Kozł. 379. »Trzy dziewięcie ludzi« Chełch. I, 159. »Trzy dziewięcie klusek« Wisła VII, 745. »Do trzech raz« Chełch. I, 288. »Na trzy palca zakalca« = na grubość 3 palców Wisła VII, 277. »Na trzy grania krzyz roszczepiło« = na 3 części Wisła VIII, 147. »Trzy razy dnia« = trzy razy dziennie Wisła VII, 168. »Gaździna trzy węgły trzyma w chałupie a gazda ino cwárty« Przysłowie Spr. V, 356. »Trzy po trzy a po zádnym nic: to dodają do wyrazów: mówi, gada, plecie, dla oznaczenia, że ktoś mówi nie do rzeczy« Rozpr. X, 305.

Trzyca = »szajba t. j. koło lub kółko, na którego powierzchni przechodzi linka lub pas rzemienny, przenoszący siłę poruszającą« Ust. z Krakowskiego. || »Trzyca piaskowa = Cortex arenaria« Ciesz. 95.

Trzycać = »trzydzieści« Listy filolog. XII, 469.

Trzycaty = »trzydziesty« List Bystronia.

Trzycet = »trzydzieści« Pr. fil. V, 917.

Trzydniak p. Dwudniak.

Trzydniówka = »deszcz trzydniowy« Ust. z Królestwa i z Litwy. Zb. VI, 195, 199. »Trzydniówka = wiatr trzydniowy« Ust. z Litwy.

Trzydziestak = »30 pasm umotanych z pakuł« Pozn. I, 108.

Trzydziesiątek = trzydzieści: »Trzydziesiątek dni« Fed. 337.

Trzydziesiąty: »Trzydziesiąte królestwo« t. j. bardzo dalekie Gliń. I, 24.

Trzydzieści: »Trzydzieści lat trzy płynęło« Łęcz. 161. »Tych trzydziestuch pięciu nie zwołál« Święt. 532. »Trzycet« Rozpr. XII, 45. Pr. fil. V, 917. »Trzycać« Listy filologické XII, 469.

Trzydziewiąty: »Trzydziewiąte państwo«, t. j. bardzo dalekie Gliń. I, 24.

Trzygroszniak: »Trzygrośniak« = moneta trzygroszowa Kozł. 235.

Trzyjemny p. Przyjemny.

Trzylatek »na r. ż. trzylatka = zwierzę trzyletnie« Ust. z Litwy. »Trzylatek = trzyletni koń jeszcze nieoprzęgany« Kam. 33. »Trzyletek = koń trzyletni« Pr. fil. V, 917.

Trzyletek p. Trzylatek.

Trzyletniak = »dziecko trzyletnie« Pr. fil. V, 917.

Trzymacz = ten co trzyma: »Wzion kańcuga, zerznuł, zawołáł potym trzymacy« Cisz. 227.

Trzymać: cz. teraźn. »Trzymiem, trzymiesz, trzymie i t. d.« Zb. I, 10. »Trzymie za kark« Pozn. VI, 75. »Trzémie jąm w ręce« ib. 248. »Złapáł i trzymie« ib. 330. »Chlew ôni trzymą w sztandze« = chlew trzymają w czystości Hilf. 125. »Niescęście sie mnie trzymao« Wisła VI, 874. || »Trzymać« = wziąć, brać: »Król mu ino dawáł kilka centów i mówiuł: trzymáj jałmuznę« Święt. 360. »Trzymać dziecko do chrztu« = być ojcem chrzestnym, lub matką chrzestną Chełch. II, 21. »Trzymać kogo gadką« = zaciekawić, zająć kogo rozmową Kam. 175. »Trzymać kazanie = mieć kazanie; trzymać mszę = odprawiać mszę« Gazeta Olsztyńska 1886, n° 28. »Trzymać = długo gonić, o psie« Prz. ludu VI, 110. »Trzymać = utrzymywać, sądzić: trzymają ludzie, że ty napijasz« Zb. I, 28. || »Trzymać się« = wstrzymywać się: »Jak bez całą drogę trzymáł sie pastérz od płacu, tak teráz zapłakáł« Święt. 425.

Trzymadło = »narzędzie kowala w kuźni« Święt. 32.

Trzymajki = »część pługa« Pr. fil. V, 917.

Trzymak = »dzierżak, część cepa, przeznaczona do trzymania w rękach podczas młócenia« Osip.

Trzymanek = »chrześniak« Pr. fil. V, 917.

Trzymanie: »Trzymanie do śmierci = dożywotnie utrzymanie, dożywocie« Wisła III, 372.

Trzymanka = »chrześniaczka« Pr. fil. V, 917.

Trzynaście: »Trzynáś« Listy filolog. XII, 469. »Trzynast« Pr. fil. V, 917.

Trzynąć p. Trzunąć.

Trzyniak = »rzeszoto« Hoff 42. »Trzyniák = naczynie do przesiewania zboża« Rozpr. IX, 156 i 215.

Trzynki p. Trzyny.

Trzyny = »odpadki (przodowe) ze zboża, zmłóconego w młocarni, gdyż w tyle odpadają plewy. Trzyny te powtórnie przemłócone pozostawiają po sobie trzynki, niezdatne już do młocki, lecz dla bydła posilne« Krak. IV, 323. »Trzyny a. recicowiny: jak sie owies cudzi na recicy, to na spód przeleci ziarno z plowami, a na recicy ostanom trzyny, długie ściebła ze słomy i ze rząse« Spr. V, 425.

Trzypół = »sieć z trzech części złożona, nieruchoma, w którą się ryby napędza« Prac.

Trzysiątka: »Matka pękatka, ociec wisielák, dzieci trzysiątka, a. dziecięta trzysięta = stępa, stępor, kasza« Zb. X, 140.

Trzysięta p. Trzysiątka.

Trzyszcz: »Trzysc, trzyscowaty = wytrzeszczony (o wzroku), mówią o takim, co má bystry poziór w ocak« Spr. V, 425. || »Trzyszcz wrzos, gałązki: rozleciały my sie te gołąbki dysie po trzyścu« Kal. 172.

Trzyśkawki p. Trzuśkawki.

Trzyźwy p. Trzeźwy.

Tsy »a. kść = odpędzanie krów« Rozpr. X, 267.

Tu: »Kázdy (oblany ukropem) uciekà w kont, pluje tu sie to, a tén dopiéro w tym razie jak weźnie tłuc!« Cisz. 292. »Tu je = oto go masz; tu go widzisz, co jest wart np. tu je Wojtek!« Spr. V, 425. »Tu dotąd = dotąd« Zb. I, 32. »Tu stąd = stąd« Spr. IV, 32. Pr. fil. V, 918. Święt. 348. Ram. 231 p. w. Wôtnąd. »Tu niebądź = gdziebądź« Kuj. II, 277. »Tu i tu« = w różnych miejscach: »Byłem tu i tu« Kozł. 352. »Na tu, tu, tu! = nawoływanie psów« Wisła III, 219. W temże znacz. »Tu, tu!« Święt. »Na wilka zawsze się krzyczy: tu!« Wisła II, 180. || »Tu tu daj, tu tu daj!« = przyśpiew Fed. 213.

Tuch = »tu, tutaj« Cer. W temże znacz. »Tuhó, tudô, tûdô, u Kaszubów zachodnich także: tudé« Hilf. 185.

Tuchlić = »kryć, chować, dusić, nie pokazywać: ma węgle w komórce i tuchli je, a tu zimno« (Nie podano zkąd wzięte).

Tucz = »tłuszcz: nie dąli mi tucu mięsa, tylko kościsko« Pozn. II, 263.

Tucza = »chmura groźna, burza, nawalnica« Zb. I, 77. W temże zn. »Tyca«: »A na niebie carna tyca« Maz. III, 88. || »Tucza = hołota, liczna familja: tucza mię obadała = familja mię obsiadła« Kolb. rękop.

Tuczanka = kura tuczona, pularda« O.

Tuczek: »Tuczk, u Kaszubów = Calla palustris« Kk. 12.

Tuczliwy = »zdatny do tuczenia np. wieprz« Pr. fil. IV, 259.

Tucznik = »wieprz tuczony« Pozn. I, 105.

Tuczny: »Tucny = karmny, upasiony, tłusty« Pr. fil. IV, 887. W temże znacz. »Tucny wół« Zb. XI, 118. || »Tuczny a. tuteczny = tutejszy« Zb. I, 32.

Tudé, Tudô p. Tuch.

Tudom = przyśpiew: »Tudom jeno, tudom!« Zb. XII, 171. »Tuduna, tuduna« Kon. 31. »Tu dudaj« Wisła II, 174. »Tu duda« Pozn. V, 76.

Tudy-siudy = »wszędzie, na

wszystkie strony« Lub. II, 213. »Tudy« p. Tudyż.

Tudyż »a. tudy, tut = tu, tędy, tymże śladem« Pr. fil. IV, 887. »Tudyz = tuż, także« Pleszcz. 45. »Tudỳz (akcent nad y) = tuż obok, bliziutko« Czark.

Tudzież = »zaraz na miejscu: ja to zrobię tudzież« Zb. I, 32. »Tudzis, tudzisem = zaraz, prędko, natychmiast« Spr. IV, 330.

Tudzis, Tudzisem p. Tudzież.

Tufle = »kartofle« Hilf. 185.

Tuflewiczy = »nać kartoflana« Hilf. 185.

Tuj, tuj = tuż, tuż; omal że nie, mało do tego brakowało Kolb.

Tujdam = przyśpiew Zb. IX, 258.

Tuk = »szpik z kości« Kuj. II, 277. W temże znacz. »Tuk« Wisła VII, 275. »Tuk = tłuszcz« Hilf. 185. W temże zn. »Tuk« Pozn. IV, 84. »Tuk = tłuszcz topiony« Mil. »Tuk = tłuszcz, szmalec: tuk gęsi wytapia się z tłuszczu gęsiego, a tuk wieprzowy — z sadła« Pr. fil. IV, 887.

Tukać: »Na wilka sie tuká = krzyczy, woła« Spr. V, 425. »Syćka na wilka tukali = wołali« Wisła I, 309.

Tukáj = »tutaj« Aten. 1877, II, 629. W temże znacz. »Tukej« ib. 642. Pr. fil. V, 917; ib. III, 308. Parcz. Ust. z Jaworza.

Tukej p. Tukaj.

Tukiedyś = »przed kilku dniami, niedawno« Kolb. rękop.

Tuklić, »tuklę, tuklis = krzyczeć np. do głuchego« Cer.

Tuknąć = krzyknąć na wilka Wisła II, 180; ib. VII, 109.

Tul = »tiul« Kuj. I, 276.

Tula = »mały chłopiec« List Łęgowskiego. W temże zn. »Tula« Nadm. 151.

Tulać = »toczyć, kulać: drzewo my stulali« Spr. V, 425. »Tulać = obracać, toczyć« Rozpr. X, 305. Toż Wrześ. 23. »Tulała ich (jabłka) po moście« Kal. 154. W temże znacz. »Tulać« Chełm. II, 93. »Tulać a. turlać« Pr. fil. IV, 259, »Tulać się = obracać się, taczać się« ib. III, 500. »Tulać się = toczyć się« Spr. IV, 32. W temże znacz. »Tulać się« Kal. 186. Wisła VIII, 220. »Tolać się« Rozpr. VIII, 233. »Bobym nic nie robił, inobym sie tolоł« Rud. 203. Por. Talać, Turać, Turlać.

Tulczyć: »Tulcyć, wytulcyć, wytulkać = pielęgnować, wychować, wykarmić coś w biedzie, brak środków wynagradzając staraniem i zapobiegliwością np. krowiąt dwoje wytulcyła i wyprzyziérała bez zime, chocia tam potrawy godnie chybiało« Spr. V, 425.

Tulej = »oprawa luśni żelaznej (żelazna?) przy kole, zwężająca się u dołu« Pr. fil. V, 917. W temże znacz. »Tulej« Pozn. III, 138. »Tuleja a. dudek« ib. II, 53. Zb. IV, 190. »Tulija, tulijka« Krak. IV, 324. »Tulejka« Pobł. 158.

Tulejowy = »tiulowy« Cer.

Tuli = przyśpiew: »Tuli da, tuli da, hopsasa, tuli da, tuli da, niewola« Kuj. II, 49. »Oj tuli, tulineczku, odjeżdżasz me Jasineczku« ib. 234. »Tuli, tuli, tuli = okrzyk radości« Cen. 76.

Tulić: »Tulic = lekko ściskać, gładzić, uspakajać« Hilf. 185. »Tulić dziecko = karmić: dopóki tuliłam dziecko« Pr. fil. V, 918.

Tulijan p. Tulipan.

Tulipa = »topola« Kolb rękop. »Tulipa = lipa (rzadko)« ib.

Tulipan: »Tolpan« Pozn. II, 67. »Tulijan« Ust. z Kieleckiego. »Pikne tulijany« Wisła IX, 346.

Tułacz: »Tułác = włóczęga« Cer.

Tułák = »bałwan, głupiec: ożeniłek

sie, wzionek se tułáka; posła krowe doić, siadła pod bujáka« Rozpr. III, 377. Toż Zb. XII, 165.

Tułąwecek = tułów, ciało Zb. VII, 79.

Tułnierz p. Kołnierz.

Tułowity = »gruby, otyły« Zb. VIII, 254.

Tułób = »tułów« Kiel. II, 246.

Tułub »a. łub = kożuch pokryty« Pleszcz. 37. »Tułubek = kożuszek« Pr. fil. V, 918. Por. Tołub.

Tułumbas = grubas: »Widzisz tam tego tułumbasa? to twoje szczęście« Bar. 197.

Tuman = »1, zaciemnienie powietrza bądź to kurzem, bądź mgłą: wzniósł się za nimi tuman kurzu; tumany puszczać, zatumanić = oszukać, olścić, piaskiem oczy zasypać 2, człowiek głupi, gap: stanął jak tuman a. stanął jak fizyk t. j. jak głupiec« Roczn. 243. »Tuman« = omamienie: »Rzuca jej na oczy tuman, że (dziewczyna) nie spostrzega w nim Żmija, lecz wita w nim dawnego kochanka« Zb. III, 91.

Tumanić = »oszukiwać« Udz. »Tumanić się: »Zawsze lepiéj ślubować, niżeli tak ni w pięć ni w dziewięć tumanić się po świecie« Kaspr. 18.

Tumanisko: »Siedzi, by tumanisko jakie« t. j. zasępiony Bar. 65.

Tumar = »bogacz« Petr.

Tumity = »tęgi, zażywny, rozrosły, o koniu« Ust. z Kujaw.

Tumny = »tęgi, otyły: ten nowy organista to walecnie tumny« Spr. V, 123.

Tumpur p. Topór.

Tuna = tuman?: »Tuna, tuna (tuman) przy dolinie« Maz. V, 317. »Tuna« = przyśpiew: »Oj tuna, tuna, oj tuna tuna« Lip. 191.

Tunie p. Tonie.

Tup = odgłos uderzenia nogą: »Kasia... prawą nóżką tup!« Zb. II, 48. »Tup« p. Tru.

Tupaj = noga, stopa (w zagadce) Zb. VII, 141.

Tupany = nazwa tańca Zb. XII, 231.

Tupica = »tępa siekiera« (Nie podano, zkąd wzięte).

Tupka p. Topka.

Tupl... p. Dubl...

Tupta = »bucik, trzewiczek, u dzieci« Nadm. 150.

Tuptać = »dużo chodzić« Ust. z Litwy.

Tupteczka: »Tuptecka = kot« (w zagadce) Fed. 382.

Tupu = odgłos uderzenia nogą: »Tupu, tupu nogamy« Zb. VIII, 309.

Tur: »Przyjechali trzy Turowie, wszyscy pod piórami; darowali naszej pani skrzynię z talarami« (ze Wschod. Galicji) Wójc. I, 247. Toż Pauli 110. || »Tur«: »Nie dziwujcie się ludzie, bo to nie tur, nie turzyca, tylko nasza młodyca« Pr. fil. V, 918. W temże zn. (?) »Bur«: »Pan ojciec zaprasza... na owe dziki, co ryją trawniki, i na tego bura, co z niego rura« Wisła III, 520. || »Tur« = przebrany kolędnik: »Dwóch najzręczniejszych chłopców (kolędników) rozpoczyna taniec, nagląc do niego i trzeciego towarzysza, przybranego za tura. Tur ten trzymany na łańcuchach wydziera się« Kal. 66. »Chłopcy na zapusty chodzą z turem, czyli, jak oni zowią, toruniem« Kiel. I, 44. »Mięsopustnego tura dzieci się strachają« (z Gołębiowskiego, Gry i zabawy) Maz. I, 120.

Tur: »Tur, tur = wołanie na indyki« Pozn. I, 104. »Tur, tur = naśladowanie turkotu młyna« Krak. II, 127.

Tura trawa = »tomka wonna, dziko rosnąca po lasach« Osip.

Turacz: »Turac = człowiek, który się wiele 'turá' t. j. włóczy po świecie« Rozpr. X, 305. Toż Wrześ. 23. Spr. V, 425.

Turaczek = »drobna moneta na Podhalu: hej, pije se zbójnik turaczkami płaci« O. »Toż Goszcz. Tatry 274. Wrześ. T. 44. W temże znacz. Zejsz. 46, 147, 158, 169. Por. Turák.

Turać = »tulać« Pr. fil. IV, 259. »Turać się = toczyć się« Wás. 248. W temże znacz. ib. 208. || »Turać się = włóczyć się po świecie« Spr. V, 425. Toż Wrześ. 23. Lub. II, 210. Rozpr. X, 305. Pr. fil. V, 918. || »Turać o sobie = starać się o siebie, troskać się, być zabiegliwym« Zb. I, 24.

Turák = »grosz: napijze sie, napij, jak mas turák jaki; jak nie más turáka, napij sie z potoka« Spr. IV, 32. Por. Turaczek.

Turan = »roślina zerwa, Phyteuma« Osip.

Turanek »a. pocieszenie = przymiotnik, Erigeron acre« (rośl.) Krak. III, 131. Por. Pocieszenie.

Turant = »rodzaj pięknej dużej goryczki (Gentiana), rosnącej po łąkach fioletowej barwy« Spr. V, 144. »Turant = Herba antirohint. caerul. do poświęcenia w kościele i do kadzenia« Wisła III, 91.

Turbacyja = »strapienie, frasunek« Udz. Toż Fed. 415. Krak. IV, 324. Sand. 269. W temże zn. Mát. Zap. 5. Kozł. 375. »Turbacyjá = fatyga, kłopot« Osip. »Niemało já turbacyje zazyła, nizeli já rózdecke uwiła« Zb. IV, 121. Toż Zb. II, 231. Fed. 57.

Turbować = »bić« Rozpr. XI, 189. »Turbować« = frasować się, martwić się: »O cóz, mój Jezu, tak bardzo turbujes?« Kiel. II, 147. W temże znacz. »Turbować się« Rozpr. XI, 189. Sand. 269. Ust. z Litwy. Rozpr. X, 242. Krak. IV, 323. »Trubować się« Wisła II, 25. Zb. V, 227. Zb. VII, 22. Spr. IV, 383. Rozpr. XXVI, 396. »Tróbować się« Zb. V, 195. »Trobować się« Rozpr. X, 228. »Tórbować się« Rozpr. III, 350. Zb. XII, 127 i 136. || »Turbować się = fatygować się, ambarasować się« Osip.

Turbunek = »kłopot« Pr. fil. IV, 259.

Turchoć p. Turkacz.

Turczan: »Turcán = dzwonek owiec« Spr. IV, 315.

Turczeć = »skrzeczeć: zaby turcom« Cer. »Zaba kansi turcy pod progiem« Spr. V, 425. Por. Terczeć.

Turczynowa = turczynka, żona turka: »Słuchaj pani turczynowa, przywiodłem ci niewolnicę« Wójc. I, 126. W temże zn. »Turkini«: »A turkini z krzesła wstała« ib.

Turecki: »Dałam chusteczkę turecką« Rud. 151. »Oj wzięli go, wzięli do tureckiej ziemi« Wisła VII, 601.

Tureczczyzna = »Turcja« Osip.

Turek: »Obejść Turki Mazurki = obejść kawał świata« Pr. fil. V, 918. »Gdy na wojne przybyła, trzysta Turków zabiuła« Wisła VII, 118. »Turek na granicy, szabla mu sie świci« Zb. XV, 59. »Jedzie Turek welá młyna, błyscy mu sie karabela« Święt 250. »Tyś taki, jak Turek (do nieprzestrzegającego ściśle postów i praktyk religijnych, tudzież do zuchwałego)« ib. 683. »Oj Turku, Turku, co je w tém dwórku?« Pauli 18. || »Turek = kwiat jasno i ciemnożółty« Kuj. I, 81. »Turek = kwiat« Pozn. I, 255. »Turek =

Tuten »tuta, tuto = ten, ta, to« Cen. 41.

Tuteńszy, **Tuteszy** p. **Tutajszy**.

Tutka = »trąbka z papieru do zawijania pieprzu i t. p. niem. Düte« Krasn. 310.

Tutkać = »1. pić w jęz. dzieci, od głosu: tutu, oznaczającego picie 2, żartobl. upijać się« Krasn. 310.

Tutoń = »tytoń« Zb. XV. 59. Święt. 119. 226 etc.

Tutrać p. **Dudrać**.

Tutu = »w języku dzieci oznacza: pić« Pr. fil. V. 918. Toż Krasn. 310.

Tuwalnica = tuwalnia: »Dał ci... św. Jan tuwalnice« Zb. IX. 10.

Tuzać = »ciągać, targać, szarpać: tuzać się = wzajem ciągać się, targać się, szarpać się« O.

Tuzi = »turzy: tuzia trawa, w Augustows.« O.

Tuziurek p. **Tużurek**.

Tuzy = »gra w karty« Krak. I. 330.

Tuźnik = »łyżnik na tuzin blaszanych łyżek« Pozn. II. 237.

Tuż = »to: ekstran zwei kopijki, tuż ni = więcej niż dwie kopiejki, to nie« Pr. fil. III. 308.

Tużurek: »Dyżurek« Ust. z Litwy. »Tuziurek« Śnieżko-Zapolska.

Tużyć = tęsknić: »Kasia do Jasia tużyła« Pozn. IV. 57. Toż Wójc. II. 316. || »Tużyć = skłaniać się, ciążyć ku czemu, podawać się ku pewnej stronie: brama Floryańska tuży ku Floryańskiej ulicy« Krak. IV. 324.

Twardnieć: »Kwardnieć, kwardnieje« Jastrz.

Twardo: »Kwardo« Rozpr. VIII. 165. Arch. V. 644. Wisła VII. 158. »Cwiardo« Hilf. 131. »Cwardo« Ram. 18. »Mówienie na twardo« = wymawianie ł wyraźne: był, robił, a nie jak u Wisła II. 172. »Kwardo spi« = mocno śpi Arch. V. 644.

Twardocha = »nazwa krowy« Święt. Toż Maz. III. 46.

Twardosłodzie: »Kwardosłodzie = gatunek jabłek« Zb. XIV. 28.

Twardość: »Cwiardosc« Ram. 18.

Twardowski: »Twardoski« Cisz. 22.

Twardosz: »Zleź z twardosa = zleź z zapiecka« (zagadka) Zb. X. 154.

Twardy: »Kwardy« Rozpr. VIII. 205. Kiel. II. 143. Mát. śp. II. 4. Zb. XIV. 33. 109. Lub. II. 218. Krak. IV. 310. Sand. 158. Zb. IV. 184. Rozpr. X. 183. Spr. IV. 324. 377. Pr. fil. III. 310; ib. IV. 242. Udz. Spr. V. 136. Sab. 131. Parcz. »Kwardziejsy = twardszy« Dyg. »Cwardzy a. cwiardy« Pr. fil. III. 373. »Cwiardy« Bisk. 18. »Cwiardi, cwárdy, cwiardy« Hilf. 161. »Cwiardy« Pobł. 13. »Cwiardi« Ram. »Cwardy« Zb. II, 7. || »Twardy talár« Nadm. 134. »Twardy = talar« Pr. fil. V. 918. W temże znacz. Rog. nº 74. 422. Tyg. il. 2. V. 70. Krak. II. 84. || »Twardy« = mocny: »Jakie kwarde zaspanie« Sand. 158. || »Twardá noc« = ciemna Zb. V. 257. || »Twarda jesień = późna« Zb. X. 105. Toż Zejsz. 98. || »Krowa twarda w wymieniu« = trudna do dojenia Was. 50. || »Twarde Polaki = mocno trzymający się swej narodowości« Pozn. I. 46. || »Chłop twardy w gębie« = wymowny Wisła VIII. 708. || »Twardy = bez przytomności: został twardy = stracił przytomności« Pr. fil. V. 918. || »Twierdszy = twardszy« Rozpr. XII. 8, 44. »Naj twarsy« = najtwardszy ib. IX. 174. »Notwardzeszy« Derd. 73. »Kwardziejsy« Dyg. Por.

Turonik p. Turoń.

Turoń: »Po Bożem Nar. chodzą chłopcy po chatach z Turoniem. Jest to zabawa świąteczna w rodzaju szopki złożonej z żywych osób. Występuje król Herod, żyd, dziad, pasterze i turoń, chłopiec przebrany za zwierzę z rogami« Spr. V, 425. »Turoń = chłopiec przebrany za niedźwiedzia i chodzący po kolędzie po Boż. Nar.« Udz. W temże znacz. »Turoń« (opis) Zb. XIV, 45; ib. 164. Wisła VII, 236. Święt. 89. Zdr. »Turonik« Zb. XIV, 46. W temże zn. »Toruń« (opis) Kiel. I, 44. Rozpr. XX, 435. Wisła VI, 692. »Turuń« (opis) Wisła II, 107. || »Toruń a. cap brodaty» = istota mitologiczna: »Gdy pastuszek, zbierający bedłki, koźlaka i koźler ożki złożył razem do kapelusza, zaszumiało w nim, bek się rozległ i w okamgnieniu (chłopiec) poczuł na ramieniu capa brodatego (gdzieindziej mówią także 'torunia'), który rogami powybijał mu oczy« Lud I, 201. || »Turoń = turek: pöjade na turonia (turka)« Rozpr. IX, 188.

Turować = »przeć, pędzić« Zb. II, 11. »Jest ci ta Marysia, co się rada śmieje. Marysiu, nie turuj, gębulą nie sznuruj, nie odymaj pyska« Zb. X, 311.

Turzać się = »mocować się z kim« Pleszcz. 45.

Turzec: »Idzie wodka idzie od Turca do Turca« Zb. XII, 157.

Turzyca = »sierść na niektórych zwierzętach; z domowych owca, pies i kot maja turzycę, z dzikich zając« Mil. »Turzyca = sierść u zwierząt« Spr. V, 123. »Turzyca = sierść zająca« Prz. ludu VI, 111. »Turzyca = sierść« Chełch. I, 48. || »Turzyce a. gaik, majówka = uroczystość wiosenna« (opis) Pauli 15. Toż Zb. VIII, 67.

Tus »a. tusk = nazwa psa« Pobł. 103.

Tusz: »Moi muzykanci, zagrajcie mi tusz« Rog. n⁰ 30. »Tuszem, tuszem, tuszem, maszerować muszę« ib. n⁰ 11.

Tuszyć: »Musę masirować pręc od ciebie; hej nie tak mi zál, jak mi tusy« Święt. 234. || »Tuszyć = dusić, gotować coś długo w przykrytem naczyniu« Ust. z Litwy.

Tuś: »Tuś, tuś, tuś = nawoływanie gęsi« Wisła VI, 227.

Tut »a. tudyż, tudy = tu, tędy, tymże śladem« Pr. fil. IV, 887. »Już ja jezdem tut« Maz. V, 251. »Ňie tuteś sie wychował« Zb. XIV, 45.

Tuta »a. tutaj, tutach = tu, tutaj« Rozpr. X, 205. Por. Tutak.

Tutać = »pić, w języku dzieci« Spr. IV, 32. Toż Ust. od Bystronia. Pr. fil. IV, 281. Por. Tutkać.

Tutajszy = »tutejszy« Pr. fil. V, 918. »Z tutajszego dwora« Rog. n⁰ 440. W temże zn. »Tuteńszy« Pr. fil. IV, 278. »Tuteńsy« ib. V, 918. »Tuteszy« Derd. 104.

Tutak = »tu, tutaj« Zb. I, 54. Zb. XI, 91. »Tuták« Zb. VII, 21; ib. 66. Rozpr. X, 230. Wrześ. 23. Zb. XIV, 32, 34. 96. Wisła VII, 149. Spr. V, 426. Pr. fil. III, 500. Święt. 348. Ust. od Sieradza. »Tutok« Rozpr. III, 377; ib. VIII, 200. Zb. X, 212. Zb. XIII, 151. Udz. Zb. V, 212. Cisz. 163. Spr. IV, 330. Pr. fil. III, 308, 311, 500. Spr. IV, 32.

Tuteczny = »tutejszy« Pr. fil. V, 918. Toż Zb. I, 32. »Wszystko poszło w ten czas wieczny, został tylko płacz tuteczny« Rog. n⁰ 481.

Tutej = tutaj Kaspr. 12.

Tuten »tuta, tuto = ten, ta, to« Cen. 41.
Tuteńszy, Tuteszy p. Tutajszy.
Tutka = »trąbka z papieru do zawijania pieprzu i t. p. niem. Düte« Krasn. 310.
Tutkać = »1, pić w jęz. dzieci, od głosu: tutu, oznaczającego picie 2, żartobl. upijać się« Krasn. 310.
Tutoń = »tytoń« Zb. XV, 59. Święt. 119, 226 etc.
Tutrać p. Dudrać.
Tutu = »w języku dzieci oznacza: pić« Pr. fil. V, 918. Toż Krasn. 310.
Tuwalnica = tuwalnia: »Dał ci... św. Jan tuwalnice« Zb. IX, 10.
Tuzać = »ciągać, targać, szarpać; tuzać się = wzajem ciągać się, targać się, szarpać się« O.
Tuzi = »turzy: tuzia trawa, w Augustows.« O.
Tuziurek p. Tużurek.
Tuzy = »gra w karty« Krak. I, 330.
Tuźnik = »łyżnik na tuzin blaszanych łyżek« Pozn. II, 237.
Tuż = »to: ekstran zwei kopijki, tuż ni = więcej niż dwie kopiejki, to nie« Pr. fil. III, 308.
Tużurek: »Dyżurek« Ust. z Litwy. »Tuziurek« Śnieżko-Zapolska.
Tużyć = tęsknić: »Kasia do Jasia tużyła« Pozn. IV, 57. Toż Wójc. II, 316. || »Tużyć = skłaniać się, ciążyć ku czemu, podawać się ku pewnej stronie: brama Floryańska tuży ku Floryańskiej ulicy« Krak. IV, 324.
Twardnieć: »Kwardnieć, kwardnieje« Jastrz.
Twardo: »Kwardo« Rozpr. VIII, 165. Arch. V, 644. Wisła VII, 158. »Cwiardo« Hilf. 131. »Cwjardo« Ram. 18. »Mówienie na twardo« = wymawianie ł wyraźne: bił, robił, a nie jak u Wisła II, 172. »Kwardo spi« = mocno śpi Arch. V, 644.
Twardocha = »nazwa krowy« Święt. Toż Maz. III, 46.
Twardosłodzie: »Kwardosłodzie = gatunek jabłek« Zb. XIV, 28.
Twardość: »Cwiardosc« Ram. 18.
Twardowski: »Twardoski« Cisz. 22.
Twardosz: »Zleź z twardosa = zleź z zapiecka« (zagadka) Zb. X, 154.
Twardy: »Kwardy« Rozpr. VIII, 205. Kiel. II, 143. Mát. śp. II, 4. Zb. XIV, 33, 109. Lub. II, 218. Krak. IV, 310. Sand. 158. Zb. IV, 184. Rozpr. X, 183. Spr. IV, 324, 377. Pr. fil. III, 310; ib. IV, 242. Udz. Spr.V, 136. Sab. 131. Parcz. »Kwardziejsy = twardszy« Dyg. »Cwardzy a. cwiardy« Pr. fil. III, 373. »Ćwiardy« Bisk. 18. »Cwiardî, cwårdy, cwiardy« Hilf. 161. »Cwiardy« Pobł. 13. »Cwiardi« Ram. »Cwardy« Zb. II, 7. || »Twardy talár« Nadm. 134. »Twardy = talar« Pr. fil. V, 918. W temże znacz. Rog. nº 74, 422. Tyg. il. 2, V, 70. Krak. II, 84. || »Twardy« = mocny: »Jakie kwarde zaspanie« Sand. 158. || »Twardá noc« = ciemna Zb. V, 257. || »Twarda jesień = późna« Zb. X, 105. Toż Zejsz. 98. || »Krowa twarda w wymieniu« = trudna do dojenia Was. 50. || »Twarde Polaki = mocno trzymający się swej narodowości« Pozn. I, 46. || »Chłop twardy w gębie« = wymowny Wisła VIII, 708. || »Twardy = bez przytomności: zostáł twardy = stracił przytomność« Pr. fil. V, 918. || »Twierdszy = twardszy« Rozpr. XII, 8, 44. »Ná(j)twarsy« = najtwardszy ib. IX, 174. »Notwardzeszy« Derd. 73. »Kwardziejsy« Dyg. Por.

»Kwárc = każdy przedmiot twardy« Pr. fil. IV, 212. »Kwardz = coś bardzo twardego« Spr. V, 136.

T w a r o g = »zsiadła na ser śmietana; twaróg kładzie się w formy i z niego sér się robi« Wójc. II, 277.

T w a r ó ż k a: »Twaruszki = małe serki spłaszczone, wyrabiane głównie w Ołomuńcu, mające silny zapach« List Cinciały. »Dwie twaruszki a 1 żyd to są 3 smrody« Wisła II, 307. »Dáwám chléb żebrákom a twáruszki żydom« Zb. IX, 235. »Syry i twaruszki potracił« ib. 272.

T w a r z y c a = zgr. od: twarz Konopnicka Na drodze.

T w a r z y n k a = twarzyczka: »Jeźli jej twarzynki zahańbują róże« Rog. n⁰ 536.

T w a r z y s t y = »mający dużą twarz« Spr. V, 123.

T w i e r d z a: »Cwirdza« Ram. 18. Por. T w i r d z.

T w i e r d z i ć: »Cwierdzec« Pobł. 13. Cwirdzéc« Ram. 18.

T w i n a = »rodzaj surduta przydługiego« Pobł. 158.

T w i r d z = »coś twardego; przeważnie o człowieku nieużytym« Spr. V, 426.

T w i r d z k a = »mus, ostateczność: przysła nań twirdzka, ukrád« Spr. V, 426.

T w o j e = należność, krzywda: »Przerachuj, Marysiu, talarki za twoje. Mało Jasiu, mało, zdałoby się przysuć za ruciany wionek« Kuj. I, 301.

T w o r c a = »cieśla« Hilf. 185.

T w o r z = »tchórz« Zb. V, 136. Święt. 584. Hilf. 185. Por. T c h ó r z.

T w o r z y ć: »Tworzyć wódkę lub piwo = mieszać je z wodą« Rud. 197.

T w o r z y t k o = »szeroka faseczka na masło, drewniana, przykryta szczelnie denkiem« Święt. 43.

T y: »Na ty powrózka« = masz, trzymaj powrózek Pozn. VI, 233. || »Cie = cię« Rozpr. VIII, 96. Toż Opol. 23. »Cię« = ciebie: »Jesce cię skoda« Maz. II, 95. »Ale cię szkoda« Rog. n⁰ 460. »Bo cię się boję« ib. n⁰ 255. »Ale cie sie boję« Zb. VII, 63. »Ciężko my cię żal... nie będę cię miał« Kuj. II, 250. »Nie chce cie Kasiu« Zb. IV, 253. »Jak cię nie weźmie« Pozn. II, 308. »Cię« a. »cie« po przyimkach = ciebie: »Bez cię« = bez ciebie Oles. 41. Sand. 38. »Bez cię« = przez ciebie Sand. 31. »Bez cie« = przez ciebie Rad. I, 179. »Przez cię« = bez ciebie Wójc. II, 8. »Przez cie« = bez ciebie Zb. X, 239. »U cię« = u ciebie Rad. I, 222; ib. II, 25. »U cie« Kozł. 62. »Dla cię« Łęcz. 143. Oles. 110, 121, 138 etc. »Dla cie« Rad. II, 56. Sand. 129. »Do cię« Rad. II, 76. Sand. 227. Oles. 165, 290. Kiel. I, 80. »Do cie« Kętrz. 63. Kuj. I, 278. Sand. 49. »Na cię« = na ciebie Rad. II, 101. Kon. 14. Rog. n⁰ 219, 227, 295. Oles. 128. »O cię« = o ciebie Rad. II, 101. Łęcz. 195. Lip. 51. Pauli 206. Zb. VI, 129. Zb. II, 75. Oles. 142. Pozn. V, 82, 164. »O cie« Kozł. 86. »U cię« Chełm. I, 121. Lub. I, 192. »Za cię« Łęcz. 195. Kal. 151. Kon. 14. Zb. IV, 178. Rog. n⁰ 115, 264, 377. Kuj. II, 38. »Chodziłam za cię w złocie« (t. j. pókiś żył) Oles. 280. Podobnie Was. 204. »Od cię« Łęcz. 212. Sand. 67. »Od cię darowany fartuch« Zb. X, 328. »Po ciebieć to, po cię« Kal. 126. »Po cię« Rog. n⁰ 14, 377. Pozn. V, 82. »Po cie« Zb.

IX, 191. »Prócz cię« Kuj. II, 178. || »Cię« = tobie: »Lez, zajączku, lez, nie wi o cie pies« Fed. 387. »O cię mi mówili« Rog. n⁰ 453. »Brudna na cię koszuleczka« Kolb. 426. || »Ć« = cię: »Dla boga-ć proszę« Pozn. II, 308. || »Ci« = cię: »Mam ci cosi pytać« Zejsz. 108. »Spytam ci się« Kuj. I, 300. Toż Zb. IX, 14. »Myślis, ze já ci się boję?« Was. 178. »Ja ci się nie boję« Kozł. 77. Toż Zb. II, 241. Was. 178. »Aż ci miły odwita« Rog. n⁰ 65. »Czémże ci mam ratować?« Kuj. II, 48. || »Ci« = ciebie: »Niech já ci nie sukám« Kozł. 108. || »Ci« = nad tobą: »My ci sie ulitowali« Cisz. 36. || 3 i 7 pp. »Ciebie, rzadziej tobie« Rozpr. VIII, 136. »Ciebie« = tobie: »Pamiętáł o ciebie« Wisła IX, 238. »Wolę psu dać, jak ciebie« Rozpr. VIII, 164. || »Tobie« = ciebie: »Co tobie Janiczku na tę wojnę zwiodło?« Zejsz. 109. »Kocham tobie; skróś tobie« Rozpr. X, 252. »Já tobie nie kcem« Zaw. 90. »Tobie (ciebie) pán uźry« (ujrzy) ib. 99. »Tobie zjád« (= ciebie) Wisła VI, 143. »Do tobie hipnę« = do ciebie skoczę ib. »Tobie upuscom« = ciebie upuszcza Wisła II, 24. »Od tobie« ib. VIII, 216. »Do tobie« ib. 223. Toż Spr. V, 350 p. w. Do. »Do tobie« Zejsz. 81, 82. Zaw. 79. || »Tobom = tobą« Rozpr. IX, 181. »Z tebóm« = z tobą Rozpr. XII, 53.

T y b e l e k = »pewien rodzaj małych rybek« Pobł. 144.

T y b e t k a = »suknia tybetowa« Pr. fil. V, 918. || »Tybetka a. batysowa chustka = chustka na głowę« Spr. IV, 32. »Tybetka = chustka na głowę, wełniana lub bawełniana« Zb. X, 195.

T y b l o t y = »trzy szczeble drewniane grube, cylindryczne, umieszczone w małych cewiach; o tybloty uderza anszlag i trząchaniem swojem porusza pytel« Spr. V, 144.

T y c a »a. tycka = tyka, tyczka« Pr. fil. IV, 887. Toż ib. IV, 259. »Żebyś ty chmielu na tyce nie lazł« Pleszcz. 76. »Chmielu, po tycy rośnies« Kiel. I, 70. Podobnie Rad. I, 238. Lub. I, 208, 244. || »Tyca« p. T u c z a.

T y c e c z k o, T y c e ń k o p. T y ć k o.

T y c i »a. tyciuchny = taki malutki« Parcz. W temże znacz. »Tyciuśki« Święt.

T y c i o = »tyle, tak mało: zeby mi choć tycio dáł« Udz. Por. T y ć k o.

T y c i u c h n y, T y c i u ś k i p. T y c i.

T y c z: »Těč = tyczka, żerdź« Hilf. 185.

T y c z k i = »jabłka jesienne czerwonego koloru« Pr. fil. IV, 260.

T y c z n y: »Tyczny groch« = groch wijący się na tyczkach Rud. 16. Toż Święt. 26. Zb. XIV, 26.

T y c z y ć = zaopatrywać w tyczki groch ogrodowy, fasolę, chmiel itp. Osip. W temże znacz. »Tycyć, potycyć« Pr. fil. IV, 887. || »Tyczyć się«: »Co sie tycy = co potrzeba, co się należy« Mil. »Cygany zabrały, co sie tylko tycy, co sie znajdowało w domu« Cisz. 222. »Tylko jej... wszystko dobre życzcie: ja się też sam w to tyczę, i szczęścia... życzę« Sien. 256. Toż ib. 259.

T y ć = a przecież, atoli: »Ej, i smucicie sie tám, tyć to wnet sie zaradzi« Zb. VI, 299. Por. D y ć.

T y ć k a p. T y ć k o.

T y ć k i = tak mały: »Kwiatek tyćki-malućki« (t. j. malusieńki) Krak. III, 125. »Tyćki = mały« Święt.

T y ć k o »a. tyćka = tak mało« Pr. fil. V, 918. W temże znacz. »Tyćko, tyceczko, tyceńko« Zb. I, 77.

»Tyćka« Święt. »Tyćko-chyćko« Kolb. 410. »Tyćko« Kam. 38. Por. Por. Chyćko. || »Tyćko« = tylko: »Koszula ostała na nas dwoje tyćko jedna« Lub. II, 216.

Tyćma »a. nićma = twarzą do ziemi, np. upaść« Pleszcz. 38.

Tydrom = przyśpiew Zb. IX, 219.

Tydrys = »tygrys« Pr. fil. V, 918.

Tydy = przyśpiew: »Tydy rydy rydy, rom tom tom« Kuj. II, 56. »Tydy rydy hopsasa« Pozn. IV, 189. »I tydy, i tydy, i tydydy dydyna« Lip. 158. »O tydyna, o tydyna« Was. 182.

Tydzień: deklinacja: »Tydziej, tydnia, tydniowi, tydniem, w tydniu; tydnie, tydni, tydniom i t. d.« Rozpr. VIII, 128. »Tydzień, tydnia, tydniu, tydniem i t. d. l. mn. tydnie, tydni i t. d.« ib. XII, 49. »Tydziń, 2 pp. tydnia, 7 pp. tydniu, zresztą regularnie« ib. IX, 145. »Tydzień, tydnia, dwa tydnie, pięć tydni i t. d.« Spr. IV, 32. »Tydzień, tydnia, w tym tydniu i t. d.« Ust. z Litwy. »Za tydziej« Zaw. 86. »Poczekaj do tydnia« Rog. nº 353. »Dwa tydni« ib. nº 30. »Co tydnia = co tydzień Kam. 96, 112, 160. »Tydniem« ib. 76. »Tydnia« Aten. 1877, II, 648. »Do tydnia« Kolb. 314. »Dwa tydnie« Zb. VII, 49. »Pięć tydni« List Bystronia. »Po tydniu« Was. 247. »Tydnie« Rozpr. XII, 52. »Tydnia, tydniowi i t. d.« Pr. fil. IV, 260. »W tydniu« Pleszcz. 30. »Tydnie« Rud. 107. »W tydniu« Wisła VII, 725. »Tydniu« Cisz. 296. »Tydnia« Święt. 368. Podobnie: Pr. fil. V, 918. Czark. Pr. fil. IV, 887. Ust. od Kozienic. || »Tyźnia«: »Półtora tyźnia« Wisła II, 26. »Dwa tyźnie« Zb. V, 201. »Dziesięć tyźni« Rozpr. X, 173. »Śtyry tyźnie« ib. 178. »W tyźniu« Mát. 4. »Na dwa tyźnie« Zb. VII, 75. »Tele tyźnie« = tyle tygodni Zaw. 82. »Przezyli kielá tyźni« Zb. XV, 14. »Tyźnie a. tyżnie = tygodnie« Spr. V, 426. || »Tyżeń« Goszcz. Tatry 132. Toż Wrześ. 23. »Kiela tyżni« Zb. V, 195. || »Tydzienia« = tygodnia: »Nie wysło jabłonecce tydzienia« Łęcz. 71. || »Tygodzień = tydzień« Rozpr. III, 177. || »Tydzień Jezusowy = Wielki tydzień« Pr. fil. IV, 260.

Tyfcik = rodzaj materji (autor) Kal. 44

Tyfl = jakaś materja: »Z żółtego tyflu suknia« (męzka) Derd. J. 18. »Czapki z tyflu cieplejsze« Pozn. II, 333.

Tyflok = »kabat kobiecy kroju nie wiejskiego« Pozn. II, 334. »Tyflok = surdut miejski, męzki« ib.

Tygiel = »miseczka na nóżkach czyli rynka głęboka z długą rączką« Pozn. I, 96. Toż ib. IV, 47. W temże znacz. »Tygielek« Mil.

Tyglarz: »Tyglarz robi tygle na mimieckie figle« Pozn. IV, 47.

Tygrys: »Tydrys« Pr. fil. V, 918. »Cygrys«: »Są takie cygrysy (w piekle), zwierzęta, co mają oczy gdyby błyskawice i jak spojrzy na kogo, to już pożre odrazu« Krak. III, 26. »Tygrys = nazwa psa« Spr. IV, 32.

Tyjater = teatr: »Tu nie tyjater żaden« Bałucki.

Tyk = tyka Wisła V, 41.

Tykać = »1, dotykać się czego 2, mówić komu 'ty'« Sand. 265. »Tykać = mówić komuś 'ty', tak jak 'wykać' = mówić 'wy'« Zb. I, 77.

Tykło = »drąg, dookoła którego układają stóg« Kow. (z Józwowa).

Tyknąć p. Tknąć.

Tyko p. Tylko.

Tykociny = »rodzaj kartofli sprowadzanych od Tykocina« Pr. fil. V, 918.

Tykt: »Od huków przyszło aż do puków (między niemcem a polakiem); gdy sobie trochę podtrzepali, wytrwać twardych od polaka tyktów nie mogąc niemiec, zemknął z placu« Bar. 164.

Tyku: »Dylu dylu na badylu, tyku tyku na patyku, i tak sobie gra!« Pleszcz. 224.

Tykwia: »Tŷkwia = gruszka jesienna podłużna; por. Tykwia = bania, na Szlązku« Pobł. 100.

Tyl = nazwisko sowizdrzała, por. Till Eulenspiegel Cisz 30.

Tyla = »tyle« Udz. Doman. W temże znacz. »Tyla a. tylo« Święt. Mil. »Tyla« Was. 247. Zb. XIV, 34. Kuj. II, 283. Sand. 267. Aten. 1877, IV, 487. Krak. IV, 324. Zb. I, 32. Chełch. II, 51, 62. Wisła VI, 316. »Dás mi reński co dzień? Co sie pytás? ino podź s nami, to ci będę tyla płaciuł« Święt. 327 »Chcesz mię tyla?« (taką cząstkę) Rud. 123. »A tyla to tyla użytku mojego« Zb. XV, 60. »Tyla za dwie nogi wisieć, co i za jednę« Święt. 683. »Tyla cie nabiję, co ino w ciebie wlézie« Święt. 683. »Tyla za to dostanies, ze jaz na złámanym kiju poniesies« ib. »Ostało ino tyla, co w garści« Zb. XI, 64. »Tyla sprzëtów« Rozpr. VIII, 93. Podobnie ib. 103, 127. »Urwała tyla, co w rôcce béło« ib. 164. »Wiela pętlicek, tyla cielicek« Zaw. Etn. 2. »Jak jutro tyla wróbli zabijesz (ile zabiłeś dziś), to za każdego dom ci dukata« Kuj. I, 195. »Dał mu tyla towarów, co tylo on chciał« Chełch. II, 62. »Mám tyla talarów« Zb. X, 240. »Tyla casu« Wisła II, 151. »Siła je kędziorów na bioły owiecce, tyla jest poćciwości w każdziutki panience« Kozł. 30. »Tylam Boga uprosiła, com do ciebie przemówiła« Lip. 4. »Uwiąż sobie tyla, ile unieść możesz« Krak. IV, 166. »Przeprowadziława tyla lát w biédzie« Zb. II, 233. Toż ib. 236. »Wiela słomy, tyla kłosiá« Zb. IV, 217. »Dała obiema dobrą kolacyję, tyla, co się dosyto najedli« Pozn. VI, 53. »Tyla ludzi« Zb. VII, 116. »Tyla ości... w snopku, ila wiary... w chłopku; tyla wełny... w owieczce, ila cnoty... w panieneczce« Pozn. IV, 121. »Siła piosku w morzu, tyla gwiozd na niebie, tyla przywiązania mom mała do ciebie« ib. 226. »Tyla w tobie pocciwości, co w komarze tłustości« Pleszcz. 216. »Siła dziur w przetaku, tyla wzajemności w koździutkiem chłopaku« Fed. 118. »Wiela kwiatu kwitnie na kalinie, tyla cnotki i ochotki w każdziutkiej dziewczynie« Rad. II, 30. »Trzy razy tyla« Święt. 359. »Śtery razy tyla« ib. 361. »Drugie tyla« ib. 390. »Dwa razy tyla, niż...« = dwa razy wiecej Pozn. VI, 79 »To mu pán Bóg wynagrodzi tyla dziesięcioro« Cisz. 271. || »Tyla a tyla« = pewna ilość znana, lub której określać nie chcemy: »Tyla a tyla kobiét« Pozn. VI, 295. »Tyla a tyla« (pieniędzy) ib. 354. »Ugodziuł sie on młynarcyk z panem na tyla i na tyla dukatów« Chełch. I, 121. »Niech cie tyla i tyla djabłów weźnie« ib. II, 122. »Powiadá: tylam i tyla lát zéniaty« Cisz. 222. »Moja to tyla a tyla uprząndzi, a twoja nic nie robi« Zb. VIII, 305. »Kazała jij tyla a tyla uprząść« ib. || »Tyla« = bardzo dużo: »Niepodobna, zyby wzion za tę skórę tyla« Zb. VIII, 315. »Wase krowy tyla dają mlika,

a moje nie chcą dawać« Krak. III, 79. »Kiej ma sie tyla pieniędzy wywalić, to człek musi sie dobrze oglądać« Sand. 42. »Tyla tu różnego państwa!« Sand. 43. »Zkąd on wzion tyla pinięddzy« Chełch. I, 200. »Tyla to nas... pojedzie« (tak wielu) Rad. I, 210. »Tyla sie dowiedziáł« Cisz. 261. »Tyla pędy iść = tak daleko trzeba iść« Krak. IV, 324. || »Tyla niewiela«: »Przecie po wsi nie kradnie, a ze ta tyla niewiela wrazała, kto podniesie wele drogi, to z tego nic« Krak. IV, 325 p. w. Wiela. || »Na tyla, o tyla«: »Nie ukrzywdziłem go ani na tyla, co czarne za paznokciem« Kuj. II, 280. »Pomierzył na tyla miarek« Kam. 52. »O tyla mi dobrze, powielaś mi zywa« Kiel. I, 121. || »Błogie i tyla! = i to dobre« Zb. IV, 192. »Tyla« p. Chylo, Tylka. || »Tyla« = tylko: »Stanie tyla na ziemi i wnetki pokazuje, kaj trza brać ziemię« Dygasiński. »Zamiast: jéno, mówią: tela a. tyla« Zb. VIII, 250. »Jak tyla chizo (jak tylko chyżo) sed, to pod nami nogi drzały« Zb. VIII, 264. »Zyby tyla pán Bóg dáł dyscu troski« ib. 303. »Nie chciáł zony z majątku, tyla z mądrości« Zb. VIII, 317. || W podobnem znaczeniu inne formy: »Tylá = tyle: tylá zrobiłem, tylá dałem« Parcz. || »Téla = tyle« Rozpr. III, 377. Opol. 2. »Téla placu (= tyle miejsca) zbędzie« Zb. XII, 203. || »Stéla = ztamtąd« Rozpr. III, 377. || »Télá«: »Wielá ty zaządas, to ci télá dámy« Zb. XV, 32. »Nie kostowały télá« Zb. XV, 4. »Kielá gwiazd na niebie, télá kocham ciebie« Zb. XII, 184. || »Tela = tyle« Wrześ. 23. Spr. V, 424. Opol. 2. Cinc. 36. »Tela pinięddzy« Zb. VII, 25. »Tela gruntu« ib. 44. »Nima na niebie tela gwiázdeczek, wielá mi miłá dała hubiczek« Zb. IX, 179. »Pokazuje im piéniądze; uni sią zadziwili, zkąd un móg wziąś tela« Zb. V, 206. »Nie kcieli zapłacić tela, kiela se wymówili« Zb. VII, 41. »Tez tela bedzies mieć« = również tyle ib. 79. »Tela mi to, tela u matusi dadzą« Zejsz. 118. »Po tobie tam tela, jak po świni w niebie« Cinc. 31. »Tele mi to (zam. tela mi to), tela u matusi służba« Zejsz. 118. || »Za tela = tymczasem« Spr. V, 424. »Z tela« = ztamtąd: »Jak ja z tela pójde, zostawie pamiątke« Zb. XII, 215. || »Telaby« = jak gdyby: »Wojacy, wojacy, wszyscyście jednacy, telaby was miała jedna stara maci« Zejsz. 166. || »Tela« = tylko: »Matki juz nie wyjdą, tela dzieci wyjdą« Zb. VIII, 293. Por. Tyle, Tylo.

Tyle, tele: »Tele = tyle« Czark. »Kacmárz ni miáł tele izbów, co teráz« Zb. V, 216. »Tu tele drzewa« Rozpr. X, 173. »Tyle troje« trzy razy tyle Krak. I, 275. »Zapłaces matusiu, a já tyle troje« Kiel. II, 75. »Tyle trój = w trójnasób« Pobł. 144. »Tyle dále = tak daleko« Rozpr. XXVI, 373. W temże znacz. »Tele dále« Spr. V, 424. »Tele dole« Wrześ. 23. »My mamy tyle majątku« (bardzo dużo) Cisz. 270. || »Teleby« = jak gdyby: »Jak ja sobie zaśpiewam na wirchu polany, teleby zagrały w Krakowie organy« Zb. XII, 201. || »Tyle że« = ale tylko: »Nie jezdem.. ani szewcem, ani krawcem, tyle że wieśniakiem« Kuj. II, 178. || »Tyloga« = tylu: »Zeby mu tez powiedział, jak ón do tyloga piéniędzy przysed« Święt. 341. Por. Tyla, Tylo.

Tylec = tył, tyłek: »Siwa kobylina... dała z tylca ogień« Rad. II, 82. »Ady jeden (chłopak) jest poćciwy, siedem razy w tylcu krzywy« Pozn. V, 109. »Wziął postronka, bez tylec ją!« Maz. II, 148. »Tylec mi się spalił, ogonek ogorzał lub: jubka mi się spaliła« ib. V, 320. »Owca tylec wypęcyła« Łęcz. 145. || »Tylec = tępa strona noża« Petr.

Tylećki p. Tylki.

Tylędzie »a. łędzie = tępy wierzch noża« Pleszcz. 37.

Tylina p. Tynina.

Tyli = »tak wielki« (wskazując) Święt. »Tyli = tantus, 2 pp. tyla« Rozpr. IX, 145. »Tylo, tylá = tak wielka« Kuj. II, 281. »Dróge za darmosa tylą obeśli« Cisz. 261. »Tylá dróga do mnie, co i do pana« Cisz. 255. »Wynajon kareme tylom« Cisz. 276. »Tyle jeś, jak gęś« Cisz. 352. »Hola do góry, aby konopie tyle były« Zb. IX, 23. »Szkapię tyle, jak kot« Zb. IX, 58. »Przeciećby ón tyli (tak duży) nie urós, żeby ón miał być głupi« Kuj. I, 161. »Cztery kozy, piąta owca, tyli kierdel mego ojca« Zejsz. 140. »Piwnica jéno tylá była, co prawie człek wláz« Cisz. 293. »Rośnij rutka, lelija, rośnij tyla, co i ja« Kolb. 19. »Krowy są prawie tyle, jak kozy« Del. 86. »To tyla zapłata za twe trudy u świata« Pleszcz. 184. »Tylać to nasa zapłata z tego mizernego świata« Kal. 124. »Tyli świat« = tak daleko Przem. 217. »Tyli czas« = tak długo ib. 220. »Miałam ja kochanka tylego jak palec« Zb. XII, 169. »Tyle dochtory lécą i nie mogą wylécyć« Cisz. 134. »Płacom ocka... kiedy tyle tyźnie Jasia nie widziały« Zaw. 82. »Między tylem zielskiem« Krak. III, 125. »Tyloma (chłopcami), siła ich przyniosła« Kam. 173. || »Téli = taki, tak wielki« Rozpr. III, 377. Opol. 2. »Téli cás siedziáł« Zb. XV, 16. »Kto na téle piniãndze wołé (woły) má« Zb. XV, 4. »Zkąd te wojsko téle sie wzieno?« ib. 18. »Kamień... téli jak głowa. Ziarnko piasku téle, co głowa muchy« Zb. I, 129. || »Teli = tyli, tak wielki« Rozpr. X, 228, 304. Wrześ. 23. Spr. V, 424. »Urós teli, co sie móg juz zęnić« Zb. VII, 29. »Telo panu droga do niego, jak i jemu« Zaw. 73. »Stanem se na jedlom, bedem Boga prosić, cobyk béła telom« Zaw. 87. »Telą cestę« = tak wielką drogę Rozpr. IX, 350. »Telá bryła« Zb. VII, 28. »W teli załobie« = w takim smutku Wisła VI, 145. Por. Tylki.

Tylina p. Tynina.

Tylk = »kark« (tyłek? K.) Nadm. 49.

Tylka: »Telka« = tyle: »Męnárz sie cudowáł, ka sie mu telka sznurów nabrało« Zb. VII, 45. Por. Tyla.

Tylki = »taki, tak wielki« Mil. Toż Rozpr. IX, 142. Zb. I, 77. W temże znacz. »Telki« Czark. Aten. 1877, II, 634. Hilf. 185. Wisła VIII, 794. »Telkie roki« = tyle lat ib. II, 18. »Telką krew« = tyle krwi Zb. IX, 249. »Telki a. telowny = tak wielki« Hoff 42. Zdr. »Tylećki«: »Maluśkiego bede miała, tylećkiego, kiela ja« Zb. XII. 197. Por. Tyli.

Tylkiż: »Telkiz = równy co do wzrostu lub sił« Czark.

Tylko: »Telko« Rozpr. X, 173. »Tylk«: »Tylk' dla niego łzy wylewam« Rog. n⁰ 413. || »Tylko« = jedno, jeno: »Co sam tylko chciał, to jád« Zb. VIII, 308.

»Dla ni posługacki, dla nigo dubeltówka wisi na ścianie i psy polowe lezo i wszystko, co tylko brak, to jest« Chełch. II, 9. »Tylko ino« p. Jéno. || »Tylko« = ale (zwykle po przeczeniu): »Nie jest ci to grosek, tylko łopatecki« Kozł. 113. »A to nie buł wilk, tylko pan Jezus« Zb. VIII, 307. »Jadę do ciebie nie na żadne obmówisko, tylko na radę« Kuj. II, 232. »Nie zabawiał kiela chałupy, tylko szygnął na Wólkę« Kam. 152. »To nie był koń, tylko człowiek« Kuj. I, 103. »Nie święty to Adam krzyw, tylko św. Ewa« ib. 252. »Nie jesteś ty młodzieniec, tylko z piekła szataniec« Wójc. I, 291. »Nie samiec, tylko samica« Zb. III, 54. »Nie z smutną, tylko z wesołą nowiną wstępując w progi« Wójc. II, 61. »Nie liszka, tylko dziewczyna« Rog. n⁰ 60. »Iżech nie jest zając, tylko dziewczyna« ib. n⁰ 71. »Nie mój konicek, da tylko pozycany, oj tylko brata mego« Sand. 220. »Ni na strzałę, ni na deskę, tylko prosto na Tereskę« ib. 224. »Ni ja malowana, ni ja różowana, tylko u matuli pięknie wychowana« Oles. 114. »Nie pojadę nigdzie, tylko w takie strony, gdzie mężowie starzy mają młode żony« ib. 129. »Nockę nie spała, tylko z Jasieńkiem powędrowała« ib. 484. »Nie będę służył, tylko pójdę sobie we świat« Kuj. I, 153. »Tylko« w temże znacz. nie po przeczeniu: »Alboś ty młodzieniec? Tylko z piekła rodzeniec« Wójc. I, 102. »Talarkami brząka, ale nie swojemi, tylko pożycznemi« Kuj. II, 14. || »Tylko« = jak tylko, wyjatkowo nie po przeczeniu: »Abo to z kim (Kuba) przepiuł, tylko z dziewuchami« Oles. 169. »Tylko« w temże znacz. po przeczeniu: »Nie byłam tu, tylko raz« Łęcz. 143. »Nie zostały z niego, tylko jedne rogi« ib. 154. »Nie byłem, tylko raz« Lub. II, 33. »Nie mam, tylko jednę« Rog. n⁰ 533. »A ja se nie kocham, tylko Jasia mego« Oles. 166. »Nie chciał ją dać, tylko za pana« Pozn. VI, 260. »U mnie nie dostaniesz, tylko za pieniądze« Oles. 173. »Ja nie mam, tylko ciało« ib. 424. »Nie uwiodłem, tylko sześć« Kolb. 224. »Nie zdredziłem ich, tylko sto« ib. »Nie spał z nią, tylko nockę« ib. 228. »Nie było nas, tylko dwoje« Wójc. II, 286. »Nie zostały, tylko trepy« Zb. IV, 224. »Nie zwiód, tylko jedenaście« Zb. IX, 204. »Nie dam gęby, tylko tobie« Zb. VIII, 113. »Nie był, tylko jeden« Zejsz. 82. »Niech do mnie nie chodzi, tylko zbójnik szumny« ib. 171. »Nie miáł koziołecek, tylko suche nogi« Zb. IV, 257. »Nie miáł, tylko jednégo syna« Cisz. 41. »Ta pani nié miała, tylko same papiérki po sto rubli« ib. 278. W temże znacz. »Tyko«: »A nima ci to nima, tyko dworakowi: weźmie suke pod pazuche, a wlece ku dworowi« (bis) Wisła VI, 303. || »Tylko« = jak tylko, gdy: »Będziecie płakali, tylko nas pożeną pod karabinkami« Rud. 143. »Bydzie ci to zál, tylko przyjdzies« Zb. IV, 255. »Obiecała, przyniesie, tylko kura naniesie« Rud. 159. »Zapomnisz, Marysinko swobody, tylko pójdziesz z pieluszkami do wody; oj zapomnisz, M., hosanio (hasania), tylko na cię chłop zawoła śniadania« Kuj. I, 273. W temże znacz. »Jak tyluśko«: »Jak tyluśko skonają« Konopnicka Na drodze.

T y l k o w e h u t y p. D u d o w e k o m i n y.

Tylkoż = »zapewne, właśnie« Ust. z Litwy.

Tylma = »ledwie, omal: porziéj pänno młodá na swój wiánek w koronie, tylma ci serce z zálu i smutku nie utonie« Wisła IX, 238. W temże zn. »Tylmo«: »Jak Jasia nie widze, tylmo sie nie zgubie« Zb. XV, 111. »Straciułem se grajcár, tylmom nie owarcáł« ib. 115.

Tylni = tylny, zadni: »Na tylnich łapach« Choc. 88.

Tylnik = »zatyczka, duży gwóźdź przechodzący przez tylną oś i koniec rozwory w wozie« J. Łoś. Toż Kuj. I, 84. Zb. IV, 190. Pozn. III, 180. Maz. III, 52. Lub. I, 87 i 88. Hempel. Święt. 10.

Tylo: »Lo = (tlo, tylo) tylko« Wisła III, 81. || »Tylo = tyle« Pr. fil. V, 918. Spr. I, 77. »Tylo a. tyla = tyle; tyloga = tylu« Święt. »Oj, tylo twego kłonu, co u matule w domu« Lub. I, 221. »Dwa ryńskie. To zadużo tylo« Zb. XIII, 82. »I tylo było gadki naszego pana« Kam. 31. »Niektórni panowie robią tylo harmideru o naszych chłopach« ib. 35. »Dwa razy tylo, co...« ib. 36. »Śtery razy tylo« ib. »Tylo jest, co i było« ib. 39. »Pole wyda tylo i tylo korcyków zboża« ib. 47. »Po tylo« = po takiej cenie ib. 48. »Tylo rychtyk« ib. 65. »Zapłać im po drugo tylo« ib. 65. »Pszczółka przyniesie ino tylo, co zduża« ib. 67. »We dwój tylo« ib. 77. »Na tylo dwa wychodziło« = 2 razy tyle ib. 82. »Prepinatory podnoszą prepinacje w tylo trzy« (= trzykroć wyżej) ib. 116. »Tylo troje« = 3 razy tyle Tyg. il. 1, X, 416. »Zelżyjta chyla-tylo = zaczekajcie nieco« Lub. II, 214. »Tylo« p. Chylo. || »I tylo« = i dosyć, i koniec: »Majtnie ręką... i tylo!« Kam. 8. »Huk! jak w poduszkę i tylo!« Lub. II. 215. || »Tylo«: »Wociec mu jéno pół tylo odkazał« = pół tego Kam. 111. »Ino ją jednę máwa, tylo świce i wosku = mamy jedynaczkę, jak woskową świeczkę« Lub. II, 217. || »Tylo = o tyle, o mało: tylo się nie skręci = o mało się nie skręci, nie wie, co począć z niecierpliwości« Lub. II, 213. »Tylo = tylko« Was. 248. Toż Wisła III, 324. Czark. Pleszcz. 45. Pr. fil. IV, 887. Lis. Osip. »Nietylo = nietylko« Święt. 338. »Co chces, rób, tylo sie nie gniewaj« Pr. fil. V, 918. »Ostało tylo jedno drewko« Chełch. I, 22. »Poleciał, tylo dudni« ib. 59. „Nie spojrzy na niego, tylo udaje, co go nie poznał« ib. 77. »Ja nic więcy nie chce, tylo tyla, co matke okryjo« (tylko tyle) ib. 93. »Gnał, co tylo zasiądz na tem kuniu« ib. 273. »Chce tylo tyla, co zarobiłem« ib. II, 120. »Chto sie tylo prawdo obeńdzie, to sie cały solowem słupem stanie« Chełch. I, 138. »Powiedz tylo Kasiu, że cię główka boli« Kolb. 39. »Tylo dziś cała uciecha nasza, jutro pojedziewa« Kolb. 383. »Abyś tylo chciała« Kozł. 39. „Tylo jeden« ib. 39. Przysięgali tylo raz« Lub. I, 203. »Oj tylo też to jeden, da z Turobina malarz, co kupił mi trzewiki« Lub. II, 21. »Co tylo wiedziáł, to on jéj powiedziáł« Kętrz. 79. »Nic nie rzekła, tylo sie rozśmiała« ib. 81. »Utraciłaś (wianek) tylo swój ruciany, a ja tobie kupię pozłácany« ib. 82. »Tobie tylo o faktorne idzie« Sand. 43. »Z ludzi se tylo wykpiwa« ib. 114. »Óna tylo zawołała: la-Boga świantego« Maz. III, 253. »Nic nie ostawiła, tylo jego rogi« Maz. III, 125. »A nic

ci mi, pan starosta, nic ci mi, a tylo to źli ludziska zmyślili« Maz. III, 123. »Já ich, panie, nie zabieła, tylom ci sie pomierzyła« Zb. IV, 90. »Nie panu, tylo dla ni« Kam. 138. »Pijże bracie, bo ja piła, tylom tobie ostawiła« Kolb. 131. »Jam już piła, tylo dla cie zostawiła« Was. 206. »Wszystkie panny krakowianki w rząd stały, tylo jedna burmistrzówna za niemi« Wisła II, 131. »Nicem nie widziała, tylo aby wode« Chełch. I, 150. || »Tylo, jak tylo = tylko, jak tylko, gdy, od Suwałk« Tyg. il. 1, X, 267. »Jak tylo go uźrysz« Kam. 22. »Tylo wyjechali, zaraz sie pytała« Kozł. 55. Podobnie ib. 122, 123, 353. »Tyloś ty pojechał, siedmiu przyjechało« Was. 155. || »Tylo« = ale, lecz: »Ja nie piechty, tylo najętym« Kam. 9. »Wogrodnik nie pominie ani jedny (dziewki), tylo da« ib. 129. »Nie naucuł sie nic dobrego robić, tylo sie naucuł po zły woli chodzić« Kozł. 54. »Będę (ślubowała), tylo nie przychodź do mnie we czwartek« ib. 298. »Te progi nic nie winny, tylo nogi, co chodziły« Kozł. 89. »Nie było se słuchać słówka Jasiowego, tylo sie było trzymać rozumu własnego« Maz. V, 260. || »Tylo« = jak tylko (po przeczeniu): »Nie móż więcej od pana dostać, tylo śtery garce« Kam. 144. »Nie patsycie, tylo za chłopcami« Was. 155. || »Tyloż = tyleż« (wiek XVIII) Pr. fil. V, 976. »Tyloż mają koni, jakby i wołów« Kam. 39. || »Tyloj« = tylko, ale, lecz: »Mnie ciebie brać nie dozwalają, tyloj inną każą wziąść« Maz. V, 265. || »Telo« = tyle Wrześ. 23. Sab. 137. Rozpr. X, 304; ib. 228. »Nie mamráłby telo = nie gadałby tyle« ib. 247. »Telo = tyle, to samo: telo spaść, co i zlecieć« Spr. V, 424. »Tyk świętych telo było« Zb. VII, 28. »Pán kciáł gospodárza, coby nijakiego potomku ni miáł. Tak sie zgodziół jeden. a skoro to wiezie za sobom telo dzieci i babe« Zb. VII, 4. »Nakłád telo kamiéni« ib. 6. »W oborze kielo kołków, telo wołków« Wisła II, 105. »Telo juz roków, jak wás bácem« Zb. V, 191. »Ledwiek telo dostáł, i teráz nic ni mám« ib. 200. »Un telo piniędzy má« ib. 232 etc. »Telo bedzie lecieć s niego piéniędzy, kielo bedzie kciáł« Zaw. 53. || »Telo« = o tyle, tak: »Bechnon rogami wilka telo, ze sie nie ocknon« Wisła VI, 143. »Dostawili go jéno telo, co w gaciak i kosuli« Zb. VII, 12. || »Telo = tylko« Rozpr. X, 173. || »Ani télo = ani trochę, zgoła nic« Spr. V, 341. || »Teloby, telośby, telićby, telożby« = jak gdyby: »Zobacz suchaj, zobacz, kiej ja zobaczyła, teloby ci nigdy frajerką nie była« Zejsz. 102. »Wojacy, wojacy, wszyscyście jednacy, telobyście byli wszyscy jednej maci« ib. 161. »Telośby = byleby, jak gdyby« Rozpr. X, 228. »Telośby = jak gdyby« Rozpr. X, 304. »Kie já se zaśpiéwám na pośród polany, telośby zagrały w kościele organy« ib. 262. »Telośby = byleby, jak gdyby« ib. 228. »Telićby« = jakby: »Zobacz chłopcze, zobacz, kie ja zobaczyła, telićby ci nigdy frajerką nie była« Zejsz. 41. »Telozby« = jakby: »Kie já se zaśpiéwám na pośród polany, telozby zagrały w Donajcu organy« Zaw. 78. Podobnie Wisła VIII, 220. »Kiej já se zaśpiéwám, telozby zadzwonił« ib. »Mojego Janiczka na wojnę wzięli, telożby mię, teloż (jak gdyby

mi) głowę z karku ścięli« Zejsz. 165. Por. Tyla, Tyle.

Tylośny = tak wielki, tak silny: »Oni mają tylośny kawał ziemi« Dygasiński. »Nie podoła tylośnemu nieprzyjacielowi« Beld. 113.

Tylowny: »Telowny a. telki = tak wielki« Hoff 42.

Tylowy = »tak długi« Rozpr. IX, 215.

Tyloż p. Tylo.

Tyltać = »gnieść coś w rękach« Udz.

Tyluchny = »zdr. od: tyli« Kuj. II, 281.

Tylum = przyśpiew: »Tylum, tylum, trząski zbirám, na wóz kłade, dali jade« Zb. XV, 58.

Tyluśko p. Tylko.

Tylużki = »wózek pługa« Pr. fil. V, 918.

Tył: »Tčł, słoweńs. tyl« Hilf. 185. »Szedł po tyle« = z tyłu Nadm. 129. »Tył = szczyt, krótsza część dachu chaty« Wisła VI, 426.

Tyłek = »tył, tyły: zanieś na tyłek domu« Kuj. II, 277. »Ón siád tyłkiem (na konia), ogón wzion w zęby, pokopał konia po zadku« Cisz. 193. »Tyłek« = anus: »Przepiłem ci i wóz, na tyłku-m sie przywióz« Rad. I, 168.

Tyłów p. Rogów.

Tymczasowo = tymczasem, podczas tego: »Moze i nocleg lá was sie najdzie, a tymcasowo to sie zabawiwa razem« Święt. 138. »Już zesłabli, jednak temczasewo do miasta doszli« Pozn. VI, 53. »A tak tymczasowo wyleciał ten chłopek z boru« ib. 344. Por. Temcasownie.

Tymernie = »w tej chwili, natychmiast, por. gr. τήμερον = dziś« Pr. fil. V, 918.

Tymotka = »tymotejka« (rośl.) Was. 247. W temże zn. »Mateluszek, matejka« Pr. fil. IV, 217. »Mateusz« ib. I, 144. »Mateuszek« Ust. od Chmielnika. Kud. »Mateuszka« Parcz.

Tymous = Tymoteusz: „Na św. Tymous kup se cápke nie kapelus« Święt. 570.

Tyn »a. tynina, tyniec = ogrodzenie domu z sosnowych lub jodłowych gałęzi, w Krakowskiem« Tyg. il. 1, X, 381. Toż Krak. I, 50. W temże znacz. »Tyn, tyna, tynica, tyniec« O. Por. Tynina.

Tyna »a. tynka = fasa, faska drewniana do zsypywania mąki w spiżarni, z przykrywką u góry« Pr. fil. IV, 887. »Tyna = kubeł« O. Por. Tynka. || »Tyna« p. Tyn.

Tynąć p. Tonąć.

Tyndyrynda: »Dendera a. denderewa = datura stramonium« O. »Dondera« Ust. z Rawskiego. Por. Tondera, Pindyrynda.

Tyndyryndy = »wykrzyk laufra, poprzedzającego kulig« Pozn. I, 122. »Tyndyryndy, Maciuś, kajś podziáł kobiáłke?« Zb. XV, 149. »Pień bije, a tyndyryndy skace = stępa, w której się wyrabia kasza« Zb. I, 132.

Tynf: »Starzy ludzie jeszcze w połowie IX wieku nazywali tynfem 6 dydków« Pr. fil. IV, 887. »Tynf = 1 złp. 6 gr.« Ust. od Augustowa. »Tynfa = dawna srebrna moneta wartości 36 groszy« Osip.

Tynfa p. Tynf.

Tynga p. Tęga.

Tynianka = »wązka deszczka od 'gnata' odszczepiona, ale nie odpiłowana, używana do grodzenia płotów« List Cinciały. »Tynianka = dranica do grodzenia« Rozpr. XVII, 67. W temże znacz. »Tynionka«: »Jak je zgoda, to sie i dwa na jednej tynionce (szczapka od płotu tynowego) wyleżą« Wisła II, 308.

Tynica, Tyniec p. Tyn.

Tynina = »parkan« Święt. Toż Rozpr. XVII, 93. »Tylina a. tynina = ogrodzenie: pomiędzy prostopadłemi słupkami w pewnych odległościach stanowiących przęsła, przesunięte są trzy lub cztery poziome żerdzie, poza które pionowo przeplatają cienkie gałęzie sośniny lub jedliny« Krak. I, 159, W temże znacz. »Tylina« Enc. R. II, 825. »Tynina a. telina = kołek z płotu« Hoff 42. Por. Tyn.

Tyniukać się = »wlec się, iść ciężko, gibać się; dotyniukać się = ledwo się dowlec, dogramolić się; przytyniukać się = przywlec się« Kolb. rękop.

Tynk: »Trynk« Was. 247.

Tynka = »niecka« Pr. fil. V, 919. »Tynka = wysoka beczułka« Derd. 137. »Tynka = duża faska do mąki« Kuj. I, 86. Toż (rysunek) ib. 85. W temże znacz. »Tynka« Pozn. I, 93; ib. III, 133. »Tynka = naczynie do mleka« Pobł. 103. Por. Tyna.

Tynkować: »Trynkować« Rozpr. IX, 137. Toż Święt. »Trynkowany« = tynkowany Wisła I, 146. Toż Krak. II, 230.

Tyńta = »atrament, niem. Tinte« Mrong. 761.

Typolić = »źle robić: typoluł nie soluł« Spr. IV, 383. »Typoli — a nie boli = mówi wiele, a bez sensu« Zb. VII, 101.

Tyr: »Tyr, tyr, tyr« = naśladowanie mielenia mąki Rog. n⁰ 101. »Tyr, tyr, tyr, rom, rom, rom, ta, ra, ra, bom, bom, bom« = przyśpiew Rad II, 75.

Tyrać p. Terać.

Tyrán = »marnotrawca, ten co 'tyrá'« Rozpr. XXVI, 396. Toż Święt. »Stryj tyran, stryna tyranica, styrali koniki« Krak. II, 402. Toż Kon. 6.

Tyraná = »nazwa krowy« Rozpr. X, 245. W temże znacz. »Tyraná a. tyranka« Zb. XIV, 27.

Tyranica = marnotrawnica: »Stryj tyran, stryna tyranica, styrali koniki« Krak. II, 402. Toż Kon. 6.

Tyranka = »marnotrawczyni« Święt. Por. Tyran, Tyranica. || »Tyranka« p. Tyraná.

Tyrczeć p. Terczeć.

Tyrczek: »Biegnąć świńskim tyrckiem = biegnąć drobno a szybko« Spr. V, 425 p. w. Trząski.

Tyrgnąć p. Sztyrgnąć.

Tyrkała p. Stojawa. Por. Terknąć.

Tyrkawka = »przyrząd dziecinny, którym obracając, robi się hałas wielki, nieprzyjemny. Używają go podczas rezurekcyi, biegając wokoło kościoła« Pr. fil. III, 312.

Tyrknąć p. Terknąć.

Tyrkotać = »trajkotać, dużo i prędko mówić« Pr. fil. V, 919. »Tyrkotać = mówić głośno i prędko« Udz. || »Tyrkotać się« = gzić się: »Gdy się bydło 'gzije' czyli 'tyrkoce'« Wisła IV, 863. »Niech sie bydło nie tyrkoce« ib.

Tyrl... p. Terl...

Tyrlikać p Terlikać, Pytlikować.

Tyrmanić = »marnotrawić« Spr. V, 354 p. w. Flárzyć.

Tyrniec = nazwa rośliny Zb. VI, 202, 204.

Tyrola = »nazwa krowy« Spr. IV, 32. Toż Wisła VII, 387. W temże zn. »Tyrula« Pr. fil. V, 919.

Tyrolka = »rodzaj strzelby« Pr. fil. V, 919. Toż Prz. ludu VI, 126.

Tyrpać = »w gniewie kogoś szarpać, niepokoić, napastować, z Krakowskiego« Bib. Warsz. LXXX, 632. »Tyrpać = targać« Rozpr. XX, 435. »Tyrpać = trącać« Pr. fil. III, 308. Toż ib. 312. »Tyrpać = uderzać, potrącać«

Zb. I, 54. Toż Udz. »Będą o to tyrpać biednego człowieka, wezmą do policji« Krak. IV, 148. »Zmarłego nie należy odziewać w drogie ubranie, boby go czarci po śmierci 'tyrpały' (targały)« Zb. XIV, 201.

Tyrpnąć = »potrącić« Tyg. il. 2, V, 70. »Tyrpnijmy sie kieliskami« Pr. fil. III, 308. »Bo jak cie tyrpne (pyrtne), to sie przewalis« ib. 312. »Co óna niesie łyżke do gemby, to ón i tyrpnoł (trącił) i oblała sie« Zb. XI, 102.

Tyrsa p. Dyrsa.

Tyrtań: »Posed pán do pani pozycyć tyrtani (maślnicy)« Wisła VI, 316.

Tyrtolić p. Tertolić.

Tyrtosicek p. Tyrtosić się.

Tyrtosić się: »Tyrtosi sie, tyrtosi, do góry sie podnosi; tyrtosicek jak patycek, tyrtosicka jak donicka = maślniczka« Cisz. 341. W temże znacz. »Dyrdosi sie... dyrdosicka... dyrdos« ib.

Tyrtosicka p. Tyrtosić się.

Tyrtoska = »maślnica« (w zagadce) Fed. 379.

Tyrula p. Tyrola.

Tyry = trzy (try): »W tyry migi = natychmiast« Rozpr. XXVI, 396.

Tyrydym = przyśpiew Wisła II, 110.

Tyrzeć: »Tyrzec = pędzić, jechać na koniu szalenie« Pobł. 103.

Tyrzenié = »prędka jazda konna« Pobł. 103.

Tysiąc: »Tysiunc« Wisła III, 251. »Těsącz, těsuncz« Hilf. 185. »Sto tysięców« Maz. II, 78. »Bo ich (dziewcząt) jest tam po tysiącu« (t. j. w cenie tysiąca; por. dalej: »Som ta dziewcyny po grosie«) Wisła VIII, 491. »Żeby was tu było tysiąc tysiącami« (niezliczone mnóstwo) Zb. IV, 109. »Żeby was jechało tysiąc tysiącamy« Zb. XV, 126. »Tysiąc kolek = przekleństwo« Rud. 102.

Tysiączka = tysiąc złotych reńskich: »Posłał tysiącką« Zb. VII, 50.

Tysiącznica p. Centurja.

Tysiącznik: »Tysiącnik, a tysięcnik = roślina, do leków używana« (centurja) Pr. fil. IV, 887.

Tysiączny = droższy nad tysiące: »Moja ty tysiącná!« Jastrz. »A myślić on i myśli o tysiącnej damie (mającej tysiące?) a onego nieboraka na portki nie stanie« Łęcz. 89. || »Tysiączna kapusta = Herba centauri minor« Pleszcz. 144.

Tysić = »gasić: trzeba zatysić ogień« Pr. fil. V, 158.

Tysie = »kaczki, kaczęta; najczęściej przy nawoływaniu: tysie! tysiuchny!« Parcz.

Tyszowiaki = »letnie i zimowe buty, wyrabiane w miasteczku Tyszowcach« Pr. fil. V, 919.

Tyś = przyśpiew: »Tyś i oda, ty i dada, dana« Łęcz. 98.

Tyśnica = »śnica u wozu« Lub. I, 87.

Tytka »a. tutka = torebka z papieru« Pr. fil. IV, 290. || »Tytka a. cipka, czypka = kura« Pobł. 103.

Tytlać p. Tytłać.

Tytłać »a. pypłać = walać się czemś, robić coś niedbale« List. Bystronia. Toż Pr. fil. IV, 281 p. w. Babrać. W temże zn. »Tetłać, utetłać« ib. 885. »Tytlać a. pyplać = walać« Zb. I, 50. || »Tytłać = napychać« Pr. fil. V, 919. Por. Pypłać, Tetlić.

Tytłák »a. tłypák = niezgraba, niezdara« Spr. V, 426.

Tytoniarz p. Tabaczarz.

Tytoń: »Tiutiuń« Pr. fil. IV, 258.

Tytosica p. Tytosić się.

Tytosić się: »Kapustę gdy się sadzi, to przechodzący mówi: Niech

się dusza tytosi, rozsada się podnosi. Sadzący na to odpowiada: A mnie się już ztytosiło, by kapusty sto głów było« Zb. IX, 36. »Tytosi się, tytosi, podnosi się, podnosi; tetusicki jak guzicki, a ogónek tyćki = kapusta« Wisła VI, 315. »Tytosi się, tytosi, do góry się podnosi; tytosica jak donica, a tytosik (głąb) tyćki« Zb. VI, 9. Por. Kokosić się, Dyrdosić się.

Tytosik p. Tytosić się.

Tytra = »człowiek powalany, brudas« Pr. fil. V, 919.

Tytrać = »walać« Pr. fil. V, 919.

Tywka = »kartofel, bulwa« Pobł. 103.

Tywun p. Ciwun.

Tyzić = »pędzić, podpędzać« Pr. fil. V, 158.

Tź: »Tź, tź, tź = nawoływanie na prosięta« Wisła VII, 749.

Wykaz skróceń.

a. = albo.
Adalb. = S. Adalberga Księga przysłów.
Archiv = Archiv für slavische Philologie Jagicza.
Aten. = Ateneum (warszawskie).
Bal. = K. Balińskiego Powieści ludu.
Bar. = S. Barącza Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi.
Beld. = Beldonek p. A. Dygasińskiego.
Bib. Warsz. = Bibljoteka Warszawska.
Bisk. = L. Biskupski Beiträge zur slavischen Dialektologie. I. Die Sprache der Brodnitzer Kaschuben. 1. Heft. Ab. A.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
Cen. = F. Cenowa Zarŷs do gramatŷki Kaszûbsko-słowinskié mowŷ.
Cer. = S. Cerchy Słowniczek gwary od Łopuszny (rękopis).
Chąd. = J. Chądzyńskiego Historyczno-statystyczne opisy miast... w ziemi Sandomierskiej.
Chełch. = S. Chełchowskiego Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza.
Chełm. = O. Kolberga Chełmskie.
Choc. = J. Chociszewskiego Powieści i podania ludowe.
Ciesz. = T. Cieszyński Der polnische Apotheker,
Cinc. = A. Cinciały Przysłowia... ludu polskiego na Śląsku.
Cisz. = S. Ciszewskiego Krakowiacy. Tom. I.
Czark. = L. Czarkowskiego Słowniczek gwary od Drohiczyna (rękopis).
Del. = L. Delavaux Górale Beskidowi zachodniego pasma Karpat.
Derd. = J. Derdowskiego O panu Czárlińscim, co do Pucka po sece jachâł.
Derd. J. = Tegoż Jasiek z kniei.
Doman. = Słowniczek gwary od Domaniewic, w Łowickim (rękopis).
Dowg. = T. Dowgirda nazwy wątków na pisankach (rękopis).
Dyg. = A. Dygasińskiego Słowniczek gwary od Szkalmierza (rękopis).
Enc. R. = Encyklopedya Rolnicza.
Enc. W. = Encyklopedya wielka Orgelbranda.
Estr. = K. Estreichera Gwara złoczyńców.

Fed. = M. Federowskiego Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy.
Frischb. = Frischbier Preussisches Wörterbuch.
Gliń. = A. J. Glińskiego Bajarz polski 1862.
Gluz. = J. Gluzińskiego Włościanie polscy (od Zamościa i Hrubieszowa) w K. W. Wójcickiego Archiwum domowe.
Gołęb. = Ł. Gołębiowskiego Lud polski, jego zwyczaje, zabobony.
Goszcz. = S. Goszczyńskiego Dziennik podróży do Tatrów.
Hemp. = L. Hempla Słowniczek gwary od Janowa Lubels. (rękopis).
Hilf. = A. Hilferdinga Ostatki Slavjanъ na južnomъ beregu Baltijskago morja.
Hoff = B. Hoffa Lud Cieszyński.
Huc = Huc i Gobet Podróże... w Mongolji i Chinach. Cieszyn 1898.
ind. = i gdzieindziej, passim.
Janota = Janoty artykuł w Przyrodniku lwowskim.
Jastrz. = S. Jastrzębowskiego Słowniczek gwary z Radomskiego (rękopis).
Juc. = (Jucewicza) Litwa pod względem starożytnych zabytków, obyczajów i zwyczajów p. Ludwika z Pokiewia.
Kal. = O. Kolberga Kaliskie. Cz. I.
Kam. = S. Kamińskiego Chłop polski i jego gawędy.
Kaspr. = J. Kasprowicza Świat się kończy, dramat 1891.
Kętrz. = W. Kętrzyńskiego O Mazurach.
Kiel. = O. Kolberga Kieleckie.
Kk = Kozłowskiego Ludowe nazwy niektórych roślin z Prus Królewskich (w Pamiętniku fizyjograficznym t. V).
Klecz. = J. Kleczyńskiego Melodje Zakopańskie i Podhalskie.
Kł = Kłosy (czasopismo).
Kolb. = O. Kolberga Pieśni ludu polskiego.
Kolb. rękop. = O. Kolberga Słowniczek gwary krakowskiej (rękopis).
Kon. = J. Konopki Pieśni ludu krakowskiego.
Kopern. = J. Kopernickiego Słowniczek gwary góralskiej (rękopis).
Kow. = Z. A. Kowerskiej Słowniczek gwary lubelskiej (rękopis).
Kozł. = K. Kozłowskiego Lud. Pieśni, podania... ludu z Mazowsza Czerskiego.
Kozł. Sł. = W. Kozłowskiego Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i orylski.
Krak. = O. Kolberga Krakowskie.
Krasn. = A. Krasnowolskiego Język... ziemi Chełmińskiej, w Albumie młodzieży dla Kraszewskiego.
Kud. = W. Kudelskiego Słowniczek gwary powiatu Lubelskiego (rękop.)
Kuj. = O. Kolberga Kujawy.
L. = Lindego Słownik języka polskiego.
ld. = liczba podwójna.
Lip. = J. J. Lipińskiego Piosnki ludu wielkopolskiego.
Lis. = Leona Lissowskiego Słowniczek gwary od Krośniewic i z Radomskiego (rękopis).
List. = wiadomość listowna.
lm. = liczba mnoga.
lp. = liczba pojedyncza.
Lub. = O. Kolberga Lubelskie.
Lud = Lud, organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie.
Łab. = H. Łabęckiego Słownik górniczy.
Łęcz. = O. Kolberga Łęczyckie.
Łomż. = Abecadłowy spis wyrazów języka ludowego w Kujawach i Galicji Zachodniej, w Bibljotece Warszawskiej 1860, tomach II i IV.
J. Łoś = Słowniczek gwary Opa-

towskiej (rękopis), zebrany przez p. Jana Łosia w r. 1885.
Łys. = J. Łyskowskiego Pieśni gminne i przysłowia ludu polskiego w Prusach zachodnich.
Maj. = E. Majewskiego Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich.
Majk. = A. Majkowskiego Jak w Koscérznie koscelnégo obrâlî.
Masz. = P. Maszyńskiego Słowniczek gwary od Tłuszcza (rękopis).
Mát. = Mátyása Z ust ludu.
Mát. Odb. = K. Mátyása Kamienie, Przestęp i t. d. (odbitka).
Mát. P. = K. Mátyása Podania i baśnie krakowskie.
Mát. Szczep. = K. Mátyása Podania z Szczepanowa.
Mát. śp. = Mátyása Świat i przyroda.
Mát. Zap. = Mátyása Zapust.
Matusiak Kw. = S. Matusiaka Nasze kwiaty polne.
Maz. = O. Kolberga Mazowsze.
Mil. = A. Milewskiej Słowniczek gwary wielkopolskiej (rękopis).
Mrong. = C. Mrongoviusa Słowniki niemiecko-polski i polsko-niemiecki.
Mst. = Słowniczek gwary od Mstyczowa, dar ks. Siarkowskiego (rękopis).
Much. = A. Muchlińskiego Źródłosłownik wyrazów... z języków wschodnich.
Myszk. = Myszkowski O strachach.
Nadm. = Dra Nadmorskiego Kaszuby i Kociewie.
O. = Słownik języka polskiego M. Orgelbranda.
Ogończ. = Ogończyk W Kolibie r. 1899.
Oles. = Wacława z Oleska Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego.
Opol. = L. Malinowski Beiträge zur slavischen Dialectologie. I. Ueber die Oppelnsche Mundart in Oberschlesien. I. Heft.
os. = osoba.
Osip. = A. Osipowicza Słowniczek gwary Augustowskiej (rękopis).
p. = patrz.
Parcz = M. Parczewskiej Słowniczek gwary Kaliskiej (rękopis).
Pauli = Ż. Paulego Pieśni ludu polskiego w Galicji.
Pawł. = B. Pawłowicza Słowniczek gwary od Tarnowa (rękopis).
Petr. = A. Petrowa Słowniczek gwary Polaków litewskich (rękopis).
Piątk. = I. Piątkowskiej-Kuczborskiej Słowniczek gwary Sieradzkiej (rękopis).
Pleszcz. = A. Pleszczyńskiego Bojarzy Międzyrzeccy.
Pobł. = G. Pobłockiego Słownik kaszubski.
W. Pol = W. Pola Pieśń o ziemi naszej.
Połuj. = A. Połujańskiego Wędrówki po gubernji Augustowskiej.
por. = porównaj.
pp. = przypadek.
Pozn. = O. Kolberga Poznańskie.
Pr. fil. = Prace filologiczne.
Prac. = Prackiego Słowniczek gwáry rybackiej z różnych okolic (rękopis).
Prz. ludu = Przyjaciel ludu (Leszno).
Przem. = O. Kolberga Przemyskie.
przym. = przymiotnik.
przys. = przysłówek.
Rad. = O. Kolberga Radomskie.
Ram. = S. Ramułta Słownik języka pomorskiego.
Roczn. = Rocznik Towarzystwa naukowego krakowskiego, tom XLI.
Rog. = J. Rogera pieśni ludu polskiego w Górnym Szląsku.
Rozpr. = Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału filologicznego Akademji Umiejętności.

Rud. = S. Polaczka Wieś Rudawa.
Rzecz. = L. Rzeczniowskiego Urywek z podróży do Tatr i Pienin, w Kłosy i Kwiaty 1869.
Sab. = A. Stopki Sabała.
Sand. = O. Kolberga Sandomierskie.
Siark. = W. Siarkowskiego Słowniczek gwary Kieleckiej (rękopis).
Siem. = L. Siemieńskiego Podania i legendy.
Sien. = Dra Sieniawskiego Biskupstwo Warmińskie.
Skrz. = K. Skrzyńskiej Kobieta w pieśni ludowej.
Słownik Warsz. a. Wielki = Słownik języka polskiego J. Karłowicza, A. A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego.
Spr. = Sprawozdania Komisji językowej Akademji Umiejętności.
Star. przysł. = Starodawne przysłowia dla ochronek.
Stęcz. = M. B. Stęczyńskiego Tatry w 24 obrazach.
Świd. = Świderski Wieś Wisła.
Święt. = J. Świętka Lud Nadrabski. Gdzie nie wskazano strony, tam patrzeć w dodanym do dzieła od str. 687 Słowniku.
Töp. = Töppen Aberglauben aus Masuren 1867 (toż tłumaczone w »Wiśle« t. VI i VII i w odbitce).
Tyg. il. = Tygodnik ilustrowany.
Udz. = S. Udzieli Słowniczek gwary od Ropczyc (rękopis).
Udz. P. = Udziela Piski. Tarnów 1888.
Wal. = A. Walickiego Błędy nasze w mowie i piśmie.
Was. = Z. Wasilewskiego Jagodne.
Wisła = Wisła, miesięcznik gieograficzno-etnograficzny.
Witw. = S. Witwickiego O Huculach.
Wójc. = K. W. Wójcickiego Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi.
Wójc. Kl. = K. W. Wójcickiego Klechdy 1851—1852.
Wójc. Zar. = K. W. Wójcickiego Zarysy domowe. Warszawa 1842.
Wrześ. = A. Wrześniowskiego Spis wyrazów Podhalskich (odbitka z Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego).
Wrześ. dod. = A. Wrześniowskiego Słowniczek góralski (rękopis).
Wrześ. T. = A. Wrześniowskiego Tatry i Podhalanie (odbitka z Pamiętnika Tatrzańskiego).
Zaw. = R. Zawilińskiego Z powieści i pieśni Górali Beskidowych.
Zaw. Etn. = Zawiliński Z etnografji krajowej.
Zb. = Zbiór wiadomości do antropologji krajowej.
Zejsz. = L. Zejsznera Pieśni ludu Podhalan.
Zmor. = R. Zamarski Podania i baśni ludu w Mazowszu.